

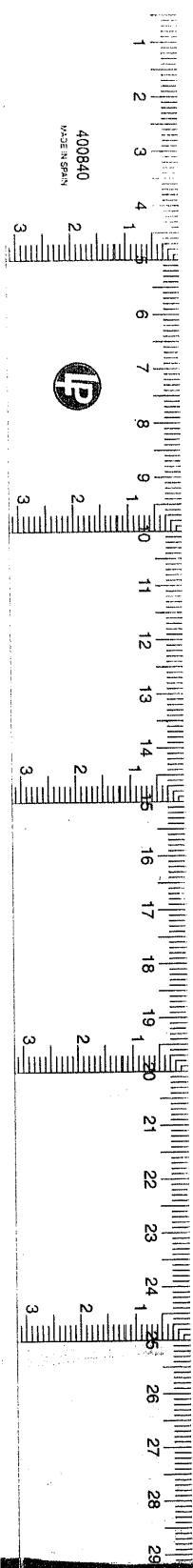
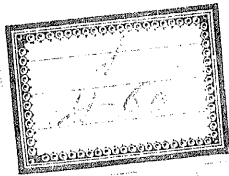
~~107~~

~~196~~

L25

25.a

18

Del collegio de la Comp. de Jesus de Granada 32.

DE

R. 2305

B E L L O

COSTANTINOPOLITANO

Et

IMPERATORIBVS

Comnenis

PER GALLOS, ET VENETOS RESTITVTIS

HISTORIA

Pauli Ramnufij.

Editio Altera

Ad Eminentissimum Cardinalem

DUCEM DE RICHELIEV

Parem Franciæ &c.

VENETIIS,

Apud Marc. Ant. Brogiolum. MDCXXXIV.

Superiorum Permissu.

EMINENTISSIMO
P R I N C I P I

S. R. E. Cardinali.

DVCE DE RICHELIEV

Pari Franciæ &c.

Um tot beatæ populorum acclamationes immortalis Tuæ Gloriæ, Decus, & Splendorem ad Cælum euehunt, Votaq; solemnî ritu pro tua incolumitate concipiunt, CARDINALIS EMINENTISSIME, ego qui nulli vniquam mortalium obsequio in te concessi, publicæ me letitiæ libenter hæctenus immiscui, conuentusque hominum acutè prudenterq; de rebus grauissimis sentiētium ambitiosè frequentavi; vt quanti Galliam Nostram in Rege Fortissimo, & Inuictissimo, Regem verò in te Sapientissimo, Fortunatissimoque, orbis vniuersus æstimaret, præsens explorarem. Verùm cum in illis & Nomen Tuum vtramque paginam facere, & omnes fermè in eius laudibus, aut legendis, aut efferendis eloquentes euadere conspicerem, pudit me tandem, qui Tibi varijs antea quidem occasionibus innotui, meque totum Tibi deuoui & addixi, non instar aliorum facere symbolamque quam omnes boni ad Te

meritis laudibus ornandum conferunt, tandiū apud me præmere inutilem. Atque dum hæc mecum ipse reputo, ecce commodum obtulit præsens Rhamnufij Historia, quam vt statim Typographus meo, suafu denuo parauit in publicum, certè illam quoque multis nominibus dignam iudicauit, quæ sub Feliciffimis Augufti Tui Nominis auspicijs velut postliminio, in lucem, ac hominum existimationem rediret; meque simul culpa abfolueret tam diuturni & intempeftiui filentij. Et fanè cum res præclare gestas contineat tot Galliæ Heroum, qui non Orientem modò, fed Orbē Vniuerfum fama fui Nominis impleuerunt, cuiam potius deberetur quam Tibi Heroum Maximo, qui antiquam illam Gallorum virtutem rurfus excitas, eamque incendis, & inflammas ad præclara quæque facinora & omnium expectatione maiora perpetranda? Mirabitur enim posteritas cum audiet, aut leget, quam multa omnibus in munis, quæ Regum Fidelitati Tuæ commisit Maximus, aut prouifa prudenter, aut acta conftanter, vel refponfa fapienter à te fuerint; diuina magnitudine animi Tui, nouaque ftupescet Confilij dignitate. Si namque Princeps ille Iuftiffimus omnia quæ tumultibus plena erant, omnia quæ bellorum ardebant incendijs, gloriofis pacarit armis: Si Heræticorum mentes conſceleratas, & nefarias, quas nec fanare potuerat, nec vlla linire manfuetudo, proſtravit: Si Rebelles quibus extorquere gladios, & eripere de manibus faces harduum erat, penitus debellarit. Si proprios reliquerit Penates, Alpiumque inaceſſa pertransferit iuga, vt Italianam nouo metu, nouo periculo, nouoque terrore perculſam, liberaret: Si in expugnandis Urbibus, aut ad deditio-nem cogendis, vſque adeò excelluerit, vt ſi cum omnium Gentium, omnium ſæculorum, omnis memoriæ Regibus conferatur, paucos pares habuerit, ſuperiorem certè neminem: Si in Rupellæ expugnatione, in quam tot Rebellium
furores,

furores, tot curæ, tot vires conuerſæ fuerant, ita fortiter ſe geſſerit, vt non urbem vnam quæ obſidebatur, fed propinquos omnes Angliæ Regiones, ac Populos; ipſam etiam Naturam, inaudito aggere, Oceani fluctibus adlabentis iniecto (mirabile futuris ſæculis miraculum!) vicerit: Si ſuis æternum effloſcentibus Lilijs quod deefſe videbatur ad Gloriam, ita adiecerit, vt omnem vincat Immortalis Heros Maiorum induſtriam, nullaque Succefforum arte, Marteque ſuperetur in poſterum: Si denique pacti foederis nuperrime caſtigatis violatoribus, totum ita Regnum pacarit, vt verè ipſi redeant, ac reuiuifcant aurea ſæcula; nihilque deſit, quod ad Egregij Principis imaginem faciat, ac veluti Polycleti canonem proponendum omnibus, qui Chriſtianam Rempublicam ſunt adminiſtraturi; Nonne id omne Tuis Eminentiffime Cardinalis, Salutaribus egit conſilijs? Ijs namque proſectò, nihil non eſt modò aut metu quietum, aut belio domitum, aut pietate deuinctum: Ijs etiam ad Aequitatem, ad Religionem ad Regni Gloriam ſemper cuncta referri, vel ipſi fateri coguntur Inimici; qui non ſine animi ſtupore Tuæ Immortalis admirantur Gloriæ Monumenta, tot iam Hiſtorijs conſtituta, decorata, diuulgata. Et fanè quis tam felix, tamque facundum Ingenium; Quis tam maturum Iudicium; Quis tam excellentem rerum Diuinarum, & humanarum cognitionem non ſuſpiciat, non admiretur? Quis eas, quibus ad Dei Optimi Maximi benignitatem proximè videris accedere virtutes, non omni ratione colendas ſibi exiſtinet? At quod hiſce Tuis maximè proprium eſt douibus, quodque ſine vlla adulationis ſuſpicionem, liberè noſcunt omnes, omnisque memorabit Poſteritas, Te Fundatorem Academiae, Collegia Aedificatorem, Antiqua Sorbona Inſtauratorem, Calamitofa Paupertas Erogatorem, Litteratum ſtudia Meccœnatem, atque Parentem agnoſcunt, &

præ-

prædicant: Quæ cum ita sint Purpuratorum Principum Sydus, ac decus, Supremum Numen obsecramus, vtam præclarum, tamque diuinum omnis virtutis, nostrique sæculi Ornamentum, diutius Te Regi, Te Galliæ, Te Literis seruet incolumen; quod quidem communi pietatis desiderio summisse Voueo.

Venetijs 29. Septembris MDC XXXIV.

Aeternum Tibi Deuotissimus

Jac. Gaffarellus.

Jacobus Gaffarellus.
LECTORI.

S.

Via iam PAVLVS RHAMNVSIVS in prima huius Operis Editione, nonnullos annotauerat Auctores, ex quorum Lucubrationibus, & Monumentis, quamplurima à Vill-arduno derelicta, excerpserat, suamq; hanc hauserat de Bello Constantinopolitano Historiam; opere prætiū esse duxi, Humanissime Lector, Tibi eos denuò ob oculos ponere, vt ijs, tantè operis dignitatem, illiusq; maximam percipere valeas vtilitatem. Auctores autem hi sunt: Georgius Acropolis; Nicephorus Gregora; Nicephorus Calistus Xanticus; Paulus Aemilius; Polydorus Virgilius; Speculum Historiale Vincentij; Niceta Choniata; Ioannes Zonara; Guilielmus Antistes Tyrius; Beatus Antoninus; Ioannes (vel sè mauis) Bartholomæus Platina; Joannes Villanus Florentinus; Marcus Antonius Sabellicus; Publicum Tabullarium; Georgius Chodinus; Marinus Sanutus Patritius Venetus; Chronica Anonymi; Benuentendius Reipubl. Venetæ à Secretis; Blondus Flavius Foroliuiensis; Annales Flandriæ, tum Meyeri, cum Anonymi, paulisper Meyero Vetustioris; Annales Franciæ Ægidij, seu Vulgò, Gyllij; Andreas Dandulus Venetiarum Princeps, cuius Chronicon M. S. vetustissimum, mihi nuper ad Clariss. Virum, Ioannem Bourdelotiū; cuius amicitia gaudeo, gloriòq; Chronica Carolij; Bernardus Istimianus; Claudius Paradinus Gallus, ex cuius Chronico Rhamnusius exaete huiusce suæ texuit filum Historiæ, præsertim verò, ex superius commemoratis Vill-arduni Lucubrationibus, quas ad unguem est sequutus, vt ex codice eiusdem Autographo, quem præ manibus habeo, obseruare licuit; sequutus pariter nonnullas (vt vocat) Relationes, tunc tēporis receptas, quarū aliquas sanè curiosas, Tibi quamprimum edendas destinamus, vt & Geographiā illam Arabicam Principis Syrii Abilsada Ismaelis, quæ ex Rhamnusij Herædibus mihi cōparauit, quamq; secū ex Aphrica alterius nominis, nō tamen cognominis, Io: Baptista Rhamnusius, secum Venetias attulerat; de quo sic ille in Præfatione Voluminis Secundi Navigationum, ad commendationem eiusmodi tam admirandi Principis, qui planè immortalitate dignum opus illud sua lingua, in lucem edidit Geographicum, circa annum Egire 715. Sapeua (inquit) molto bene le cose di Filosofia, e d' Astrologia, & volse

& volse ancora egli far al modo delle Tauole di Tolomeo vna particular descriptione di tutte le parti del Mondo, che al suo tempo si conosceuano: & a questo effetto ridusse come in vn Compendio tutto quello che già haueano scritto molti Autori Arabi de' gradi delle longitudini, e latitudini di dette parti. *Et paulò post.* A far gran beneficio al mondo sarebbe necessaria la liberalità di qualche gran Principe, che lo volesse far venir in luce fornito, che non gli apportaria forse minor gloria e più stabile e fissa, negli animi degli huomini, e di tutta la posterità, di quella che puo nascere da grandi Imperij, e trionfi acquistati coll'armi. *Interim Lector humanissime Librum hunc verè Princeps dignum, cum alijs, quos tibi propediem ex illa Supellestiale ditissima, quam Eminentissimi Cardinalis Richelij iussu, ex omnibus tum Italia, tum etiam Orientis partibus acquisiui, vertendos instituiamus, equo exspectes animo, nostris que libenter faueas laboribus.*
Vale.

MARINVS DE CABALLIS
EQ. ET SENATOR
V E N E T V S

REIPUBLICÆ LEGATVS AD SOLYMANNV M
Turcarum Imperatorem, Byzantio, has, quæ sequuntur Imperatoris, Imperatricisq; Constantinopolitani, & Porphyrogeniti imagines, in hac habitus specie, scitè expressas, apportauit.

Anno Christianæ salutis M. D. LX.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R P R I M V S .

V E N E T I, post Gotthicum, atq; Hunnicum tumultum., sub ipsum Longobardorum in Italiam aduentum, vt primum in Insulas se collegerunt, & classem aliquam, vt tum eius sæculi opes erant, comparare potuerunt; ex eo tempore ad hoc ferè pugnis naualibus, & terrestribus, fato quodam iactati, vel cum propinquis, vel cum longinquis gentibus vario euentu rem gettere. Hoc primum Histrico, & Dalmatico, vt minima omittam, hoc etiam Pipini Regis bello patuit, qui Clodiæ potius, ciuitate tum propè nascente, necdum Ducali fede in Riuaaltum translata, Venetis Medoacum incolentibus, oblatus simul, & classe deuictus est. Hinc animi candore, pietate, & perpetua vitæ innocentia, summa virtute coniuncta, per honestas artes in eas opes, & potentiam, quam hodie omnes summoperè admirantur, peruenerunt; non enim luxu, non voluptate, non desidia, quibus vitijs nationes, & regna multa concidisse scimus; sed labore, patientia, vigilantia ab

A initijs

initijs non admodum magnis, ad summam amplitudinem Rempubli-
cā extulerunt. Quid ego hic bellum Normanicum apud Dyr-
rachium aduersus Guiscardum; Croaticum: Syriacum ad Tyrum;
tūm profocis, & finibus, Hunnicum ad Albiolam; Taruifense ad-
uersus Ludouicum Hungarorum Regem; tūm verò Proauorum
nostrorum memoria Ligusticum ad Fossam Clodiam, omnium cala-
mitosissimum, millies antea concertatum; Insubricum, Camera-
cense, cum postremo, dum hæc commentaremur, Turcicum com-
memorem? Ad Constantinopolitanum festinat animus: quo sanè
mihi nullum, vel noua intuenti, vel vetera repetenti, aut appa-
ratu magnificentius, & firmitus, aut re ipsa difficilius, ac periculo-
sius, aut omnino admirabilius administrasse Venetorum Respub.
videtur. Quis enim singulis Venetis, & Gallis duenos Græcos ho-
stes oppositos, ne prælio quidem, sed oculorum acie dissectos, & dis-
sipatos sine diuino numine existimet? Nunc quemadmodum res ge-
sta sit, & quàm dilucidè fieri poterit, exponam. Henricus Dandu-
lus, Venetiarum Princeps, anno salutis ducentesimo secundo supra
Millesimum, Equites Francos, qui votiuæ in Syriam militiæ nomina
dederant, Venetijs excipit; quos non modo fama, sed ipsorum quoq;
promisso, ac fide pauciores, quod pleriq; Crucigerorum militum
(vulgo Cruciatos appellant) diuersi alios, atque alios portus per cau-
sam commodioris nauigationis petierant, cum videret, nec satis à pe-
cunia paratos intelligeret, vnà tamen vir maximè pius, ad sacrosan-
cti CHRISTI, summi Regis, sepulchri recuperationem, maiorum
exemplo, simul ad bellum in Noradinum, Sarracenosq; coniurat.
Syriæ tum Noradinus vniuersæ, & Palæstinæ dominabatur. Pater
eius Saladinus Aegypti Sulthanus, amplitudine Imperij, & clarita-
te rerum gestarum, maximè memorabilis: omnium Imperatorum,
ac Ducum callidissimus, audacissimusq;, & quod est in re militari
potissimum, felicissimus; Guidonem Luscinianum, postremum
Hierosolymorum Regem non multos ante annos viuum cepit, om-
ni Christianorum exercitu sub iugum misso. Dandulus igitur cum
multi Europæ populi Regesq; finitimi Reip. Venetæ amplitudini,
& gloriæ inuiderent, omnibus tamen quiescentibus, & nemine ijs,
qui pro religione pugnarent, negotium faceffente; primo quoq; tem-
pore summis viribus diurna, nocturnaq; cura bellum parat. Classē
omnium ad eam diem ex omni memoria, & numero hominum, &
virtute maximam, rebusq; omnibus, quæ bellorum vsui essent, or-
natissimam, veteribus nauigijs refectis, nouis compactis, educit. Ne-

mo profectò Venetijs fuit, qui per atatem arma ferre possēt, qui non
libentissimus eo bello se in Crucigerorum classe ceteri vellet, aut
stipem conferret. Id quidem consilio longè optimo: cum Dandulus
summæ prudentiæ Princeps fore prospiceret, vt, nisi Aegyptio Sul-
thanos fracto, & Sarracenorum rebus afflētis, Veneta Ciuitas (quæ
rebus Syria, atque Aegypto inuectis, magis quidem quam reliquo
terrarum orbe ditesceret) magnis afficeretur incommodis. Sic ex-
quisito apparatu, nescio quis casus in itinere, Venetorum, & Fran-
corum pium animum non tam mutauit, quàm deflexit paululum, ac
distulit, vel pietati potius successit pietas. Vtriq; enim votiuo Exer-
citu, impietas Alexij Angeli Comneni, in Isaacium fratrem Con-
stantinopolitanum Imperatorem, & iuniorem Alexium Isaacij fi-
lium Cæsarem, vindicanda, per Legatos Philippi Sueui Theutonum
Regis offertur. Deinde verò, piæ causæ suæ, Innocentius Ter-
tius, Pontifex Max. pios milites hortabatur, vt Ecclesiam Græ-
cam, eiusq; Patriarcham Constantinopolitanum, de sanctiore pa-
trum curriculo deflectentem, in viam reducerent. Itaq; bellum Con-
stantinopolitanum, quod sine summa impietate repudiari non po-
terat, à Veneto, & Gallo & summis opibus, & summa pariter ala-
critate susceptum. Et quamquam omnes, ea, quæ in præsentī bel-
la geruntur, semper maxima ducunt, quod eos animi pendentes
Mars communis tamdiu teneat, dum alterutram partem pige-
rauerit, quod tamen difficillimum, periculosissimum, & maximè
admirabile fuerit, nisi re confecta liquidò iudicari non potest.
Difficillimum certè bellum, & periculosissimum, aut cædes, & vul-
nera cuiusq; fortissimi Equitis, & classiarij, aut res nulla milita-
ris arguit. quod si vllō in bello, in Constantinopolitano maximè
vsu venisse constat. Nam debellatis Græcis, & Imperio ad Lati-
nos translato, hinc in Myfos, & Triballos, homines barbarie ip-
sa barbariores; inde cum Theodoro Lascare, qui perditis Græcorum
rebus, Pontum, & Bithyniam tenebat, bellum opinione exitiosius,
& crudelius, terra mariq; commoueri necesse fuit: cuius exitus planè
diri, & miserabiles fuerunt. Deinde, id sanè quidem tanto maiori-
bus animis, quàm vllum antea gestum, quanto maior, ac præstan-
tior victori merces proposita fuit. nempe Constantini Magni, atq;
Orientis Imperium: tūm, quod pro aris, & religione, vehementius
quàm pro finibus dimicatur: quod hæc in Deum pietas, primus est
piæ, & iustæ fortitudinis gradus. Pulsi finibus, alias sedes quære-
re possumus, erepta religione, ne horam quidem spiritum ducere

velimus. Postremò, fama satis fidem fecerit, ad hunc vsque diem constans, à qua illud bellum maiorem in dies admirationem habet: Hæc nisi veritate niteretur, vetustate profectò, aut euanesceret, aut sensim extenuaretur. An non præter cætera admirabile videtur, quod multis ante sæculis vates prædixerunt; quod prodigijs insignitè notatum? cui deniq; conficiendo nemo homo Dux, sed Deus aliquis opus fuit? superiora bella ludi Martis, hoc, meræ ærumnæ, & labores. At Constantinopolis, octauo, quàm oppugnata est, mensè, post iuniorem Alexium restitutum, expugnata. Concedo, & verum est. Sed nimirum hoc belli periculum grauius ostendit. nam, quò citius bello finis imponeretur, eò magis nauibus, & equis conuendendum erat. Præterea Gallum prælio magis, quàm bello studentem (quod aliquando euenisse audiuius) semel omnia in aleam iacere, ipsi, Reiq; pub. Venetè periculosissimum. nec verò, quia vr-bis oblidio, vel oppugnatio, longior & diuturnior est, idcirco periculosior existimanda, atq; operosior. Sed rei difficultatem, pugne, cedes, detrimenta vtrinq; accepta, declarant, nisi verò, bellum Gallicum, quàm Hispaniense populo Romano minus asperum fuit, quòd Galli decem annis victi, & in Prouinciam redacti sunt, Hispani ne centum quidem annis domiti, stipendium, aut tributum populo Romano dependerunt. Sed aliter se res habet. Bellum id periculosissimum, ærumnosissimum, & difficillimum existimare debemus, quod strenuissimos quosq; fatigauerit, aut extinxerit: quod victori Venetò post tot sæcula, Maritimi Principatus nomen laudemq; pepererit. At titulum maris Imperij, Sebastianus Zianus Reipub. Princeps, Othone Cæsare Federici Aenobarbi filio ad Salborium Histriæ promontorium classe superato, ac memorabili illa parta victoria, adeptus est. Fateor, & speciosus sanè hic titulus fuit; sed, nihil ad Danduli appellationem, quàm eius virtus, quarta cum dimidia Imperij Constantinopolitani parte Reipub. adiecta, armis expressit. Eademum solida Imperij appellatio: & iusto Marte quæ sita fuit. Quid amplius argumentis vtor, qui Gotthofredum Villharduinum, Campaniæ Marechallum, ob eximiam virtutem summè apud Gallos estimationis, testem in primis verum, & religiosum, atq; huius historiæ, & scriptorem, & actorem affero? nec enim ei bello solum interfuit, sed etiam præfuit. Quamobrem, quæ tum Venetorum, & Francorum virtus fuerit, quæ animi præstantia, ex eiusdem Gallicis Commentarijs licet agnoscere. In quo equidem vereor, hoc nostro labore, ne huius sæculi hominibus ignauiam, & imbecillitatem

expro-

exprobrare videar. Has tamen ego partes mihi nunquam sumpsi; sed patrij splendoris desiderio incensus, vt gloriam ex rebus ad Constantinopolim gestis optimè partam, ad perenne Veneti nominis decus, etiam post tot sæcula extra omnem inuidiam obuientem, cum exteris hominibus communicarem; hoc vnum studui, vt nostri æui mortales, sese à Villharduino moneri, & fortasse dormientes ad maiorum virtutem, & gloriam excitari, æquo animo ferant: cum præsertim magni numinis præclaro instinctu à Christianis fracta superioribus annis ad Echinadas, & ad interneccionem deleta Selymi Turcarum Imperatoris classe, ipsoq; Selymo omni maritimo honore spoliato, Christianæ Reip. fata viam aperuerint, eundemq; Deum mox aspiraturum procul dubio speremus, vt à Christianis capta iterum nostro æuo Constantinopoli, subacta Græcia, & Macedonia, Asia, Africaq; maiore parte, sed ipso potissimum CHRISTI, summi Regis Sepulchro, & Hierosolymorum Regno, qui verus erit pij belli fructus, in Christianorum potestatem redacto, Christiana gens, deleta hoste communi, parta per summam victoriam pace, perfruatur. Sed hoc Deus Opt. Max. pro nostra in se pietate præstabit. Nos verò, nè longiore lectorem oratione teneamus, his paucis contenti, iam hinc ab ipsa Hierosolymitani Regni inclinatione, qua sacrum bellum instauratum est, Constantinopolitanam ordiemur Historiam.

CVM multa singularia sunt nostræ religionis decreta, tum illud diuinitus de iure belli institutum, nullam Christianis inter se, nisi, vt sua tueantur, bellandi iustam causam esse posse: esse autem aliquod bellum pium; quo fit, vt id solum iustum existimetur, quod pium sit. Pium verò, quod in impios religionis nostræ hostes, præcipue pro CHRISTI Sepulchri repetitione in amplificationem Ecclesiæ, Pontifice Max. tanquam feciali, authore gereremus. Romanus enim Pontifex, ex vna hac re, pietatis laudè maximam capere studet, si Ecclesiæ hostes, qui sanari non possunt, in vltimas terras exterminat, si religionem amplificat, & quod caput est, si sacrum CHRISTI Sepulchrum vindicat. Nam Deus, ex toto orbe terrarum vnam Soly-morum regionem, vel ipsius Dei voce, lacte, & melle fluentem, & patribus millies promissit, & testamento sui cultoribus reliquit: quam, ab impijs Christiani nominis hostibus detineri turpissimum est. Ad hæc, quò Dei cultorum numerus maior est, eò hominum in ipsum pietas illustrior, & proinde Pontificia dignitas auctior. Pontifici verò in primis facile est, piorum in impios mentes colligare, atq; arma

con-

coniungere, quòd sacerdotes soli ius ea de re concionis ad populum habeant: quodq; apud eos cuncti fidem, quam Deo habent, stato anni tempore profiteantur. Nam, præter belli præmia, votiuis militibus ab scelere expiationem indulgeri, mortuis quidem in pugna à Deo certum locum in caelo assignari, superstitionibus autem in diem fati feruari, publica ad hanc usque diem persuasio est. Sic Urbanus II. Pontifex omni laude beatus, Christianæ salutis anno Milleesimo nonagesimo quinto, ad Claromontem Auernorum Galliæ oppidum, Petro Ambiano Eremita in primis pio, populum grauissimis concionibus adhortante, Hugonem Magnum, Philippi Francorum Regis fratrem, Robertum Flandriæ Comitem, Robertum item Normannum, Guilielmi Anglorum Regis filium, Stephanum Carnutum, & Blesentium Comitem, senioris Theobaldi Comitis Patrem, Ademarum Podiensensem, Guilielmum Arausiensem Episcopos, Raymundum Tholosatum, & Sancti Ægidij Comitem, Gotthofredum Bullionem, Eustachij Bononiæ Belgicæ Comitum filium, Lotharingiæ Ducem, complures Regulos, & Barones, peditesq; ad ducenta millia, equites, tum cataphractos, tum galeatos, ad centum millia, qui votiua militiæ ad recuperanda Hierosolyma, nomina darent, honoris Dei causa, Europa in Asiam elicit. Sic Lucius II. sic Eugenius; sic Gregorius; sic Clemens; & quisquis deinceps iusti Pontificis nomine dignus fuit, ad Hierosolymitani Regni tutelam, & præsidium, non modò Equites, Barones, Regulos, sed Reges etiam summos, & Imperatores pietatis causa excitarunt, tanta omnium populorum approbatione, & plausu, tanto omnium concursu, ut ommissis liberis, vxoribus, & quæ ipsis charissima erant, ad CHRISTI Sepulchrum recuperandum exirent. Regnauerant Hierosolymis duos de nonaginta annos post receptam Urbem, & Christianorum Regnum à Gotthofredo Bullione in Syria constitutum, nouem pij continuata serie Reges, Balduini, Falcones, Almarici, reliqui; post Almaricum, Balduini. ex his, Guido Luscinianus, nouissimus Hierosolymorum Rex, Urbano III. Pontifice Max. à Saladino Ægypti, Syriæq; Sulthano, Christiani nominis in Syria, & Iudæa extinctore, non multos ante annos fatali prælio ad Tiberiadem, captus est: hinc iuniore Raymundo Tripolitano Comite, turpiter se dedente, inde Bohemundo Antiocheno, omni principatu exuto: Ptolemaide etiam, Biblio, Gaza, Beritho, Ascalona Toppeq; oppidis non sine Christiani nominis ignominia, & clade, direptis, & dirutis: Et malo quodam Christianorum fato euenit, ut quemad-

quemadmodum ab Urbano II. Pontifice Max. auspiciis Hierosolymitani Regni cœperant, sic anno salutis Milleesimo centesimo octuagesimo septimo, Urbano III. Pontifice sedente conciderent. Nunquam postea Sacrosancta Ciuitate (ut sunt dira inter se nostrorum hominum dissidia) à Christianis recepta. Iam tum Aenobarbus Imperator, & secundum eum Philippus Augustus Galliæ, & Richardus Angliæ Reges, in Syriam traiecerant: cum eodem Veneti, Ligures, Pisani, ingentes copias, & classes parabant, accisis nostrorum rebus opem laturi. Sed diro, infanoq; Richardi, & Philippi Regum in Syria dissidio, piorum conatus in nihilum reciderunt. adeò, ut re infecta, Regibus in Europam, alijsq; aliò dilabentibus, Guido Hierosolymorum Rex carcere elapsus, Palæstina, & Syria discedens, Ptolemaidis, Regniq; recuperandi desperatione, quam de Equitibus qui Templarij nominabantur, paulo ante emerat, Cyprum se recipere cogeretur. Quæ Innocentius III. Pontifex Max. suo animo sollicitius reputans, simul & Christianæ Religionis, atq; Europæ metuens, quod eò Saladini, & Sulthanorum Ægyptiorum classis de improviso inuolare consuefceret (quandoquidem Sarraceni inopinatam Siciliam, & eam Italiæ partem, quæ inter Locros, sinusq; Scyllacæum, & Tarentinum interiecta est, à veteribus magna Græcia dicta, inuaserant) maximam vim pecuniæ vndecumq; gentium cogere, indeq; votiuum Exercitum per disertissimos Concionatores (qua Christianæ religionis initia caperentur) quam copiosissimum facere constituit. Siquidem Europa, non modò veteris, ac diuturnæ pietatis studio, sed etiam recentis ita flagrabat, ut maiorum suorum gloriam superatura videretur, si ducem, & signiferum haberet. Ille, ex omnibus populis, vnos primum Gallos, ut natura bellicosissimos, ita religioni deditissimos, etsi sponte currentes, legationibus incitat, & eò celerius, quod certior esset factus, ea tempestate Fulconem, Virum qui se in hominum admirationem, & gratiam, antiqua illa religione insinuaasset, Francis iam bellicum in Syriam canere.

ANNO igitur à natali die CHRISTI Milleesimo centesimo nonagesimo octauo, eodem Innocentio III. Pontifice Max. & Philippo Augusto in Francia; in Britannia autem Richardo, qui cor Leoninum dictus est, regnante, Fulco, cognomento Nuyllianus, vir singulari sanctitate, & idem Nuyllij Parociæ Curio (id oppidum inter Latiniacum ad Matronam, & Lutetiam Parisiorum interiectum) non in Francia modò, sed apud finitimos, de cultu Dei, & religione afferen-

afferenda ferè quotidie conciones habebat. aiunt, hominem pertotam fermè Galliam, instinctu diuino, afflatuq; concitatum, mirifica diuinitatis exempla edere solitum, ita vt hominis fama Innocentius incredibiliter commotus, ei, Crucis signum, singulare ad bellum facrum incitamentum (Cruciatam appellant) omnibus denuntiandum mandaret. Id, quod Vir sanctus, & religionis colens passim per vrbes habitis concionibus, purè & castè Dei numini facilè tribuit. nec ita multò post, eò Pontifex Petrum Capuanum Cardinalem, dextro humero Crucis rubræ in signe auspiciatò gestantem, legauit, qui diploma delictorum gratiæ à Sede Apostolica proponeret, & concionatores selectos tota Gallia promulgare iuberet. in eo disertè perscriptum erat, qui annum in votiuo Exercitu militauerit, eum, modo criminum humana fragilitate præter instituta legis impiè commissorum, pœnitentiam ageret, Christiano ritu confitentem, omnibus delictis exolui. Hic, complures tanta Pontificis indulgentissimi gratia illecti, & Fulconis persuasionibus excitati, rubram crucem amiculo, quo dexter humerus tegitur, certatim consuere. Anno verò proximè insequente, nonagesimo. nono supra millesimum atq; centesimum ludi equestres indicti sunt, in Circo spaciofo Agrij (quod Castellum in Campania Briæ apposita, situm) constituto, circiter Kal. Decembris, quod tempus, Aduentum Natalis, Pontifices in factis nominant, maximo Equitum conuentu diuinitus euenit, vt Theobaldus Campaniæ, & Briæ Comes Palatinus (hic Comitatus in fide Regum Franciæ positus hodie, quem definiunt Bria, Remi, Lingones) viginti duos annos natus, Ludouicusq; Blesensium, Carnutum, & Claromontanorum Comes, viginti septem, ambo regiæ profapiæ iuuenes, cruce egregia voluntate insignirentur. Hos insequuti sunt permulti Franciæ Barones, veterani omnes, & bellica laude, & studio, erga Campanum, & Blesensem admodum illustres. In his, Symon Monfortensis, & Reginaldus Monmirallus, inelyti inter Principes nominis: ijdemq; cum nobilitate, tum virtute supra cæteros commendabiles. Illico de talibus, & tantis Viris fama in finitimos dissipatur. qui, quòd rubræ crucis in signe humero affixum gestarent, Crucigeri appellabantur. In Campania Theobaldi Principis exemplum secuti, Garnerius Tricassium Episcopus, Gualterius Comes Brennæ, Gotthofredus Ioinuilla Campaniæ Senechallus, cum Roberto fratre; Gualterius Guignorus, Gualterius Montis Beliardi, Eustachius Confluentinus Rhenanus, Guido Plesseus cum fratre; Henricus Ardilierius, Odgerus Sancleron, Villa-

nus

nus Nuylliacus Eques in primis bellicosus, cum Guilielmo fratre; GOTTHOFREDVS VILLHARDVINVS Campaniæ Marschallus, qui huius belli Commentarios, illos quidem veros, sed nudos, nec omnia complexos conscripsit, eiusdemq; ex fratre nepos, Gotthofredus; Gualterius Fuilimesus, Conradus Montiniacus, qui nulla lucri cupiditate, sed cælestis tantum vitæ præmio ferebantur, arma cupiunt, & equata pietate vestibus rubram crucem miscent. Mox Manasses Insulanus, Macarius Sanmanechaus, Milo Brabantius, Guido Chappiacus, Clarambaldus eius nepos; Reginaldus Dametra, Ioannes Fisnones, alijq; quamplurimi ex finitimis gentibus nobiles, viri fortes, ac bellicosi, & qui per aduersos simul, & prosperos vitæ successus singulari virtute arma tractarunt, citatis animis deuotissq; corporibus in Crucigeris habentur. Lodouici Blesensis, & Carnutum Comitatus clientes, & familiares, neq; animi magnitudine, neq; Christianæ pietatis studio Campanis Equitibus inferiores, ad accipiendam belli tesseram conueniunt, quum sacrum bellum vnum omnium, & iustè susceptum, & certis Innocentij Pontificis Max. auspicijs in Syriam ad victoriam proficisci vniuersi persuasum esset. Hos, quòd virtutis opinionem, aut generis commendationem haberent, silentio Villharduinus prætereundos non putauit. Crucigerorum igitur ex Blesensi parte principes censent, Geruasium Castellanum, Heruillum eius filium, Ioannem Virsinum, Oliuerium Rochefortem, Henricum Montrolianum, Paganum Aurelium, Petrum Braiaquellum, Hugonem eius fratrem; Guilielmum Sanioannem Striasenum, Gualterium Gandeuillanum, Hugonem Cormeriacenum, Gotthofredum eius fratrem germanum; Heruillum Belouillanum, Robertum Froeuillanum, Petrum eius fratrem; Aurium Insularum Equitem præstantissimum, Robertum Quadrigarium. magna præterea Nobilium multitudo, qui admirabili virtute præstabant indumentis rubra cruce ob signatis, ad pium bellum conspirant, & consentiunt, quorum nomina, vt conticefcit Villharduinus (erant enim Crucigeri ex Bellouacis, Rhemis, Carnutibus, & omnibus ferè partibus Comitatus Blesensis innumerabiles) lex Commentarioli admonet, vel potius iubet. Tantum omnium ad bellum studium fuit, vt omnes vndiq; populi, voto suscepto, arreptis armis rubras cruces nulla spe stipendij, sed ne prædæ quidem, pro sua quisq; pietate, caperent. quinimò qui votiuæ militiæ, vltro nomen non daret, apud omnes vti deses, & parum pius, quòd sacro bello minimè interesse vellet, ignominia notaretur. In Francia peninsula, ad transmari-

B nam

M C X C I X .

nam militiam nomen dantes, Cruce signati voluntarij confluunt: Nubilonus Suesionum Episcopus, Matthæus Monmorentiacus, Guido Castellanus, Cocycacus eius fratruelis, qui Equitum alas nobilitate, ac cultu omnium lectissimas, atq; ornatissimas ducebant. Hos præter, Robertus Maluicinus, Drusus Cressoneffarus, Bernardus Montroliensis ad confluentes Sequanæ & Ionæ; Enquerardus Bonnenfis, cum Roberto germano fratre, splendide armis, atq; equis instructi, subsequuntur. Hic multi Franci homines magni animi, si Villharduinum Annalium legi morigeratū intelligunt, sese non iniquo animo, hac recensitione exclusos ferent. Cæterum appetentibus quadragenis verni ieiunij diebus, anno post CHR I S T V M natum M CC II. millesimo ducentesimo secundo, eo die qui Cineralia consequitur, VI. Kalen. intercal. prior. & Diui Matthiæ honori addictum diem præcedit; Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, vnà cum Maria Vxore, quæ Henrici Largi, Campaniæ, & Briæ Comitis Palatini filia fuerat, Theobaldi Campani Comitis soror, pari pietate, sed feliciori, quàm quisquam fato, Brugis in Belgij finibus notam Crucigerorum accipiunt. Mox, Henricus Balduini frater, deinceps Theodoricus ipsorum fratruelis, qui Philippi Namurcensis, & Louaniensis Comitis filius fuerat, maxima piorum lætitia, in Votiuorum numeris censentur. Balduinus insignitum se nota illa vt indicauit, omnibus ad bene de votiuo bello sperandum, certum signum sustulisse visus est. Itaq; eius partes cupidissimis animis vltro sequuti, ex Arthesio, Guilielmus Aduocatus Bethuniensis (is Bethuniæ magistratus est amplissimus, sic dictus, quia tenuibus contra potentiores ad opem ferendam aduocaretur) cum germano fratre Conone Viro eloquentissimo; Ioannes Nigellanus Brugarum Castellanus, Balduini Comitis cliens, quod ab eodem Brugensem Castellaniam, Feudum Flandriæ, homagio, vt loquuntur, cliens fiduciaris tenebat; Raynerius Traiectensis ex Aduaticis, qui Brabantes sunt ad Traiectum Mosæ, Raynerius eius filius; Matthæus Valencurius ex Namurcis, Iacobus Auennes, Balduinus Bellouifus, Hugo Bellinensis, Gerhardus Machortius, Odo Hamus, Hami Castelli in Veromanduis Toparchus; Guilielmus Gominus, Drusus Belramus, Rogerius à Marchia, Eustachius Sambruicus, Franciscus Colomensis Agrippinas, Gualterius Busierus, Raynerius de Monte, in Hannonia ad Castrilocom; Gualterius Stombenus, Bernardus Soubrenchenius, plurimiq; alij familiares, beneficiarij, & clientes Balduini, qui cum ingentibus armatorum copijs ad repentinum Comitis Edictum conueniunt,

niunt: quorum nomina in tanta multorum fortium. Virorum copia, in silentio iacere necesse est: Omnes tamen Crucem rubram, pij animi signum & notam, sibi aptare; qui non idem faceret, is sibi facer, & alia quàm votiuua militia inexpiables, videbatur. Sic, inciuitate Principum virtus, non ipsis solū ornamento est, sed exemplo etiam reliquos ciues ad pij belli studium cohortatur. Comes enim suis ciuibus, tanquam exemplar antique pietatis, ad imitandum proponitur. sic mirabiliter Flandriæ, & Hannoniæ vniuersa nobilitas ad Hierosolyma; & Palæstinam Noradini seruitute liberandam pietate exarsit, vt ceptam simul, & conflam belli transmarini coniurationem diceret. Postea Crucem amplectuntur Hugo Comes Sancti Pauli, in finibus Attrebatum, & Morinorum, Petrus Ambianus ad Somonam eius nepos, Eques ditissimus, optimus, fortissimus. Eustachius Canthellus, Nicolaus Mayllius, Anselmus Leodienfis, Guido Aesdinensis, Gualterius Nigellans, Petrus eius frater germanus; & complures alij, quorum nomina memoria non tenentur. Subinde Gotthofredus Comes Perticensis (is autem Comitatus, qui apud antiquos in Vnellis fuit, penè vndiq; confines habet populos Carnutes, Cœnomanos, Andes) eiufq; frater Stephanus Crucigeri, tanquam familiam ducunt. Robertus Monfortensis, Iuo Vallensis, Antimericus Villaregius, Gotthofredus Bellomontanus, super Isaram in Belgis; necnon pleriq; quos nominatim appellare, ne, si cupiam, quidem possim, in numeros referuntur. Tantus deniq; vniuersa in Gallia omnium ad pium bellum ardor erat, vt qui nouissimus militiæ votiuæ nomen dedisset, tanquam Christiana proditione infamis, nunquam sibi posthac lucem aspicere fas putaret. Horum verò nomina potissimum Villharduinus edidit, quod omnes ferè ipsi ex Baronum ambaçtis, familiaribus, clientibus, suæq; factionis hominibus, equestres, pedestresq; copias ad Crucem rescriptas cogèrent. quos idem non ita nominibus notos, tacitos relinquit. Nec verò quenquam fastidiendum duxit, cuius nomen in memoria hæreret, quod omnes pro eo ac dignum ordinibus militem decet, animatos iudicabat. Barones igitur Conuentum Suesiones indicunt, vt de die profectiois, qua; iter commodum facerent, de communi sententia constitueretur. Verum multis dictis dicendo consumptis, Conuentus producunt, eosq; Compendium (id oppidum in finibus peninsulæ Franciæ situm est) reijciunt; vt quæ ad eos retulissent, deliberatius concoquerentur. Comperiebant etiam, eorum, qui nomina dedissent, recensu habito, numerum opinione pauciorē esse.

Ita, necessariò coniuurati Comites, Barones, Equites, singulis bimēstribus totius anni, Compendium conueniunt. Ibi, Legatos, qui ex omnibus ei rei maximè idonei viderentur, quosq; singuli Comites de suis proferrent, creandos censent; vt quibus domi fidem maximam haberent, ita his, foris summam rerum omnium potestatem facerent. Quo factum est, vt Theobaldus Campanus, Gotthofredum Villharduinum, Campaniæ Mareschallum, virum solertem, & maximè cautum, cuius ingenio magnoperè confidebat, & Milonem Brabantium delegerit. Balduinus porrò Flandriæ, & Hannoniæ Comes, Cononem Bethunium, & Alardum Macharellum. Ludouicus Comes Blesensis, Ioannem Friaſum, & Gualterium Gandeuillam edunt, quos vbiq; suo loco esse iubent. Iam tum sex Legati Comitum litteras quibus videretur auferunt. Sed cum nusquam Exercitui traiciendo opportuniore portus, nusquam maiorem nauium numerum, quàm Venetijs esse cognouissent, consensu communi Mafsilia, Genauaq; omiſſa, quàm maximè possunt itineribus, per Alpes Cottias & Cinesium montem, Venetias petere contendunt. eoq; circiter idus Februarij, prima Quadragesimalis jejuniij hebdomade perueniunt. Ea tempeſtate Henricus Dandulus vsu rerum, & patriæ charitate præstantissimus, Venetæ Reipub. præerat. Vir in senectute, supra quàm dici potest, pro annis viridi, & viuida; fortitudine verò iuxta, ac sapientia magnus, ita, vt sapientia, quæ propria senum est, animum aleret, atq; auget. Is, cum suis Ciuibus aduenientes Legatos, per diu admiratus, humaniter, ac liberaliter suscepit, & in genua procumbentes hilari osculo excepit, atq; alleuauit. De his percunctati, quæ causa, tam longinquæ ex Belgio ad Senatum Venetum peregrinationis esset. Villharduinus Legationis princeps, litteras à Comitibus Dominis suis tradit, quæ ipsum rerum omnium certiore facerent. Litteræ autem erant fide publica munitæ, vt quicquid Legati cum Veneto paciscerentur & transigerent, Barones amplecterentur; quarum sententia hæc fuit. Quamcunq; fidem nunciij quos mittimus cuiq; dederint; quæcunq; egerint, geſſerint, fecerint, ea ipsa nos Comites, pro ratis, & sanctis, omnia inuiolabili fide habituros, Deum Opt. Max. peierantium Vindicem, hominesq; testamur. Dandulus ad hæc respondet, se lectis Comitum litteris planè intelligere, Comites quum à Regibus discederetur, omnium esse fortissimis, ac præstantissimis animis, illos quidem mittere, vt quicquid eorum verbis sibi referrent integram fidem adhiberet, & stabile, firmumq; quicquid agerent existimaret. Ad hæc Villharduinus

duinus, suppliciter petere, vt sibi Senatum in crastinum dare velit, apud quem suorum Comitum mandata bona fide perorent. Ab eo die, quartus à Dandulo dictus est, quo frequenti Senatu audirentur: ad constitutum Legati adſunt, & in Principis Palatium magnificentissimum (quæ tum Urbis opulentia fuit) omni rerum copia, quæ hominis, arte & ingenio ad ornatum comparari possunt, ingressi; Principem vna cum Concilio offendunt: & præ cæteris Villharduinus stans, ita mandata exposuit. Nos, ad te Dux Dandule, Barones Galli, genere quidem omnium nobilissimi, sed animi magnitudine multò nobiliores, veræ pietatis, atq; immortalis gloriæ stimulis excitati, ad CHRISTI iniurias vindicandas, ad Hierosolyma, & Palæstinam, in quibus ipsius Dei, & Incunabula, & Sepulchrum, sine cultu, & honore, quem tamen diuinum certè ei haberi oportebat, ex Sulthani Ægyptij, & Sarracenorum manibus, pio Marte recuperanda, allegarunt. quandoquidem Vos nauali scientia præstantissimi, rebus benè, gnauiterq; gestis. Federici Ænobarbi Cæsaris classe fusa fugataq; Othone filio cum Illustribus Viris captiuo Venetias adducto, maris Imperium, ad perennem Veneti nominis gloriam, vobis iam pridem peperistis. Oppudeat verò nos eius testamento hæredes scriptos, Hierosolyma, ac Palæstinæ maximam partem, hæreditatem paternam, per Sarracenum hostem, non tam sua virtute, quàm nostra oscitantia, atq; ignauia potentem, non ceruere. Et quoniam Venetus, & Gallus pari pietate inflammati, ex superioris sæculi memoria, virtutis opinionem terra, mariq; (quod vtriq; Deum benè fortunare velim) præter cæteras nationes, maximo merito, vel soli habent, per facile factu esse in patrum vestigijs insistentes, cum Tyro, ac Ptolemaide maritimis Urbibus benè munitis, & copiosis, recens captis potiamur, Palæstinam recipere. nec dubium esse, Ægyptios, & Sarracenos, homines molles, magisq; tumultibus, quàm bellis exercitos; magisq; scientia, & artificio, quàm virtute pugnare assuetos, non acie fortissimorum ordinum, sed oculorum; non materum intentione, sed clamore ipso militum, aut instructione, aspectuq; signorum pellamus & fundamus. Quandoquidem cunctis Galliæ viribus in vnum collatis, totius Europæ accessura sint non modò equitatus, & peditatus perampla auxilia, sed suos etiam magni roboris Equites ipse Templariorum Magister religionis, atq; virtutis nomine contra Sarracenos pugnare solitus; atq; item Americus Luscinianus Cypri Rex nulla interposita cunctatione sint adducturi, vt de explorata iam propè victoria minimè sit dubitan-

bitandum. Gallico verò robori, semel Veneta prudentia condito, & directo, quæ tandem gens non concedat? ad id huc opem, nauiesq; ad traiciendum, à te petitem venimus. Hæc summa est. cuius spem si nobis præcidis, perijmus. Naues transportandis ex Adria in Syriam copijs, eisdemq; alendis commeatum, vt suppedites, rogamus. Princeps collaudata Baronum virtute, quodd domesticam Bullionis pietatem æmularetur, quonam (inquit) mox pacto Barones res tantas petunt? eo, per Deum immortalem, Legatus Villharduinus respondit, quod tu pro tua sapientia, pro rei naualis vsu, & scientia, pro tua, & Venetæ Ciuitatis, quæ erga Christianam Rempub. insignis admodum semper fuit, pietate, huic sanctissimæ coniunctioni, & amicitia propones; Veneto nomine dignum, & Galli viribus non impar. Rem certè magnam (ait Dandulus) à nobis petunt, ac nescio quid ingens moliri mihi videntur; de vestris postulationibus Legati amplius considerandum est. neq; enim solus suscipere, neq; terminare consilium posse reor: quum in re longè grauissima Senatui omnino consulendum putem. Idcirco vos octaua post die, bono animo adesse cupio, responsum accepturos; quod nimirum commodo Reipub. fieri potest, nos id vobis indulturos sperate. Ad diem reuertuntur, suisq; postulatis responsum petunt. qua de re, multis verbis vltro citroq; habitis, quæ, ne si placeat quidem, & si id operam demus, omnia memoriæ mandari possunt, hoc tantum Dandulus respondit, quid sibi, & VIViris pro re visum esset, relaturum. Is VIViratus, ex domesticis Ducis Consiliarijs, vt nunc quoq;, constabat; & hi tunc Legationes primum audiebant, & postulata expendebant, & considerabant; tum quid sibi videretur, exponebant: horum omnium calculis, vel certè complurium, Senatus consulta fiebant. Itaq; suam, & VIVirum sententiam esse, si ita magno Concilio XLVirum Populoq; Veneto placeret, Gallis hippagogas ad quatuor millium, & quingentum equorum numerum mare traducendum ministrare: ad scutatos pedites, nouem millia. naues præterea equitibus ad quatuor millia, & quingentos, transportandis: ad hæc deniq; viginti peditum millibus deuehendis. In equites autem & armatos frumentum commeatusq; reliquos, quantum in annum sufficiat comportare, ab eo die quo soluturi essent è portu Veneto, Hierosolymarum recipiendorum causa quemcunq; in locum delati essent. At verò, vt emptionis labore leuantur, in singulos equos, quaterna Agrippina talenta, idest marchas argenti puri puri, & viritim bina; hoc enim argenti commutationis genus eo sæcu-

lo à

lo à Colonia Agrippina ad Rhenum, Venetijs in vsu erat. Idq; ex die quo ad bellum votiuum Veneto portu soluent, in annum ipsum dependere. Ita, in Classẽ argenti marcharum octoginta quinque millia insumpta. Hoc amplius religionis propagandæ studio, idq; maiorum exemplo, libentibus animis, quinquaginta biremes pugne naualis idoneas, quamdiu belli transmarini societas tenebit, gratuito subministrare; ea conditione, si prædæ manubiæq;, terra mariq; partæ, æquis portionibus diuidantur. rem considerare Legatos iubet: & qui sensus ipsorum sit, renuntiare. Illi, ne quid temporis ad maturandum deperiret, re diligenter tota nocte deliberata, nec vlla quidem conditione reiecta, protinus in societatis condiciones inclinant. Postridie igitur omnes Senatui adire, Principi dicere, se condiciones non recusare, seq; in eas iurare de illorum sententia paratos, ipsius numine Dei, per quem iurent, cuiusq; Religionis causam tota mente, totoq; animo tuendam suscipiant, dignissimas. Ad ea Dandulus, vt in re permagni momenti suorum animos triduo pertentaret, respondere; se ad Senatui primo quoq; tempore relaturum, & quod Patres conscripti, ceteriq; Ciuitatis ordines censuissent, iussissentve, continuò ea de re Legatos certiores facturum. Ita, tertio post die, summo diluculo, XLViros conuocat, qui Senatorum erat confessus consilio, iudicio, sententia, autoritate præcellentium. ij, hodie capitales causas cognoscunt: ad eos inquam, Dux de summa rei refert, ij postulationes ratas habere. Deinde centum alios Patres, seorsum seuocat. Mox ducentos: exinde mille. Cuncti eius consilium laudare, & probare. Postremò vniuersos ad decem millia, ad Diui Marci cogit: iubet, vt Missæ sacrificio intersint, quod Spiritui sancto nuncupatum est. Deumq; precarentur, vt mentem eis immittat consilij in præsens capiendi. Hæc Ædes operibus omnium, quas Venetiæ Deo, Diuisq; dicatas celebrant, magnificentissima, & ornatissima Ducum sumptu exædificata est: ex quo, Ducum Sacellum vulgò nominatur. non tamen quod in Urbis umbilico recens constituta sit, vt pote Ducum vsui destinata, Metropolitana est; quando Urbis Antistes Oliuolensi in regione, extrema Venetiarum parte (quam Castellum vulgò appellant,) ad Episcopalem Diui Petri Ædem, quæ Nicolai V. Pont. Max. beneficio annis centum viginti amplius nunc Patriarchalis sedes est, atq; eadem Metropolitana Dalmatiæ, Venetæq; ditionis, Marciana Aede longè vetustior, cum collegio Canonicorum resideat. Missa sancti Spiritus Marciano in Templo celebrata, quæ more nostro sanctissima rerum auspiciandarum ceremonia est, eò Legati,

gati, Ducis mandato admisi, à Venetis admirationi inspectati omnium ora oculosq; in se conuertebant. Primum capite leuiter inflexo concionem supplices consalutant. loquutus est sociorum voluntate Legationis Princeps Gotthofredus Villharduinus, Campaniæ Mareschallus. Barones Franciæ, Viri Veneti, animi altitudine, & virtute antiquis Heroibus proximi, sed pietate, qui omnium rerum honestarum fons est, priores, nos huc opem vestram, & fidem suppliciter imploratum, & obsecratum miserunt, vt parietum Hierosolymorum miserescatis; vt memoria Sepulchri, in quo diuinæ Religionis parens, & conditor **CHRISTVS** Dominus situs fuit; cui nunc Ægyptius Sulthanus hostis importunissimus, tota ferè Iudæa, & Palæstina de nostris capta, insultat, Vos, vt par est, moueat; simul & omnibus precibus à Vobis contendunt, vt per vos votiuæ omnium Christianorum peregrinationi tutæ esse liceat. Sepulchrorum iure nihil, neq; antiquius, neq; sanctius; aut magis religiosum mortales habent. quanti monumentum in quo diuinæ religionis conditor situs fuit, faciemus? agite dum Recuperatores fortissimi, & eius numinis contumeliæ, tam diurnæ vindices esse velitis: ne ve belli sic pij, socij esse recusetis. erit enim Vobis, & ad Veneti nominis immortalitatem expectandam maximè decorum, si religionis causam, vt maiorum vestrorum mos fuit, pijs animis respiciatis: & ad cœlestis quoq; vitæ præmia promerenda incomparabile facinus, si Ægyptium Sulthanum, ac Sarracenos Christiani nominis hostes, iterum armis socijs Palæstina, & Syria exterminetis. Persuasum omnes habent, solos Venetos mari, Gallos terra præpotentes esse. Id quod superiori sæculo Bullionis auspicijs res à Venetis, & Gallis in Syria, & Palæstina fortiter, ac feliciter gestæ declarant. Idcirco Barones, vt piè inita consilia suscipiatis, & iustæ gloriæ, atq; victoriæ spem votis ritè nuncupatis complecti velitis, nos ad vestros pedes iacere supplices iubent, id quod flentes nunc facimus, nec antè exurgere, quam id à vobis impetrauerimus; simul & societatis, post hominum memoriam honestissimæ, & iustissimæ spem feceritis, vt coniunctis animis, atq; opibus, coniunctis armis, atq; neruis, pietatis certamen longè pulcherrimum concertemus. Continud, integra tota concio plausu, nec eo exili, & raro excitato, flens etiam, & manibus pasis gratias agens, & præ gaudio lachrymans beneuolentiam in Gallos, & misericordiam declarare, simul & acclamare: Volumus, Iubemus. atq; ita, vt senes, neq; præ lætitia clamores, nec præ misericordia fletus maiores ynquam meminerint. Simulac Vil-

lharduinus

Iharduinus Legatus perorauit, Dandulus prisca virtutis, & probitatis Princeps, suggestum ex quo festis diebus Euangelica historia recitatur, ascendit, atq; in hanc fermè sententiam, graui constantiq; facundia locutus est. Dei erga Vos benignitatem (Veneti) quæso agnoscite; nec enim sine numine, Gallum gloria belli præstantem, nunc iterum vestram societatem appetisse auguror: vt cum Barones Franciæ solo nominis terrore, rebus præclare gestis, toti Asiæ, atq; Orienti formidabiles sint, cum socios (vt videtis) aut Mafsilienses, aut Pisanos, aut Genuates sibi nullo negotio asciscere possent; Vos tamen ex omnibus præcipuè Europæ partibus vnus, in societatem tam gloriosi facinoris appetunt. Vos eosdem, per nobilissimos Legatos orant. quod si acciderit, non dubitant quin breui Hierosolymorum, & ipsius Sepulchri (vnde pij mortales in ærumnis positi, & cruciatibus, in angore, & doloribus singulare solatium capiunt) sint potituri. Quare gratias Deo Opt. Max. vniuersi agamus, quod vobis hodierno die mentem, atq; animum aduersus pios benignum dederit, eundemq; precemur, vt qua mentis sagacitate Gallum in optima causa iuuandum, & ornandum decreuistis, pari animi fortitudine decreta vestra confirmetis. Postero die, iubet pactorum conuentorum tabulas confieri: cumq; de Sacro bello, ac militum Votiuorum in Palæstinam transmissione agitatum esset, in Ægyptum rectà Cayrum, quam rudis sæculi vocabulo Babylonem appellant, mouendum in sermonibus dicitare, vt Memphim expugnarent: Babylonem petendam, vt Sarracenos, & Ægypti Sulthanum in angustijs haberent, ne in Syriam Damasci Sulthano, atq; Iconiensibus Turcis Palæstinam maximè infestantibus, opitulatum descenderent. Hac vna ratione, Turcam hostem Hierosolymis depelli posse. per facile esse, ea parte res Sulthanicas infestare: Sulthano verò Babylonis debellato, Turcicum bellum in Syria facilius tradi. Legati vnum instare, de pactationibus perscribendis. Is omnium consensus fuit, vt Barones, Equites, simul & votiui milites, ad VIII. Kalend. Iulij, qui dies natalis Diui Ioannis Baptistæ festus est, sequenti anno, qui millesimus ducentessimus secundus à partu Virginis foret, Venetias appellerent, ad quem diem, nauigia transmissioni idonea, Classemq; Venetam instructam offenderent. Itaq; Dandulus Dux Concilium duplex (maius & minus vocant, XL. Viris, & VI. Consiliarijs constabat) cogit, inq; omnium oculis supplex, & flens Euangeliorum libris manus admouens, iurat pacta conuenta omnia, litteris in medium prolatis, descripta, bona fide

C

seruare.

feruare . idem facit vtrunq; XL. VI Virum Senatorum Collegium . Deinceps Legati conditionibus à Veneto in membrana Baronum Franciæ cereis signis impressa , descriptis , alacriter subscribunt , & suos Barones pacta omnia in eorum albo comprehensa , feruatuos , iureiurando confirmant . Extemplo Dandulus , & Legati de communi consilio , Oratores Romam ad Innocentium III. Pont. Max. rogatum mittunt , vt pactorum author esse velit : id quod ab eo libentissimo exorant . Inde Legati Venetijs duobus milibus marcharum argenti de mensa Riualtina sumptis , eisdemq; Duci ad classem construendam & ornandam representatis , & amicorum salutationibus more peractis , in reditum ad suos accinguntur . Paucis diebus vnà omnes per Insulas Placentiam , Æmiliæ Urbem , superato Pado , perueniunt . Exinde , Gotthofredus Villharduinus Campaniæ Mareschallus , & Alardus Macharellus per Subalpinos , recta in Franciam commeant : collegarum , partim per Apenninum Pisas , litoralis Hetruriæ ad Liburnum Portum deflecentes , partim Genuam petierunt : rescitum , quid opis sibi transmarina petentibus ferrent . Villharduinus Cottias Alpes , ad montem quem Cinesium , vel Cinerium , à terræ cineratiæ colore nominant , tum pedibus , tum equis transmittens , Gualterium Brenensem Comitum offendit ; qui in Apuliam cum magno Armatorum Equitum numero , dotalem Siciliam receptum ibat . Nam is postquam se Cruciatum professus esset , Regis Siciliæ Tancredi , qui post Guilielmum bonum regnauit , & Sybillæ filiam , opulentissimo Regno Siciliæ eius doti dicto , vxorem duxerat . Comitum auspicia , Gualterius Mombeliardus Confluentinus Rhenanus , Robertus Ioenuilla , amicitia , & fidei causa sequuntur . atq; vnà non pauci valentes , & strenui Campaniæ milites , in Crucigeros relati . Mareschallus Comiti , obiter , quæ Venetijs egisset , & transgisset , quoq; in statu res communis esset , nunciat . Ille , re feliciter gesta , vt erat maximè pius , vehementer animo gaudere , manusq; in celum tollere . Quando iam (inquit) Patriæ Barrorum finibus excessimus , cum in tempore Venetias conueneritis , nos in Apulia , non ita longo interuallo disiecta præsentis , & ab omni re , quæ ex vsu militiæ sit , ad nauigandum paratos offendetis . exin Villharduinum dimittit . Sed , cum nemo Dei solidum fauorem certò sibi spondere queat , sæpe hominum spes , vel luculentæ , paruo temporis momento conteruntur . quod cum aliàs cognitum , tum hoc maximè tempore palam factum est ; fato enim nescio quo , misero certè & funesto , tot , talesq; viri ,

&

& viribus , & rei militaris vsu , post homines natos præstantissimi , vniuersi nunquam postea sese nostris coniungere potuerunt . Mareschallus tandem eadem qua antea Venetias venerat celeritate paucis diebus per Allobroges , & Sequanos , Tricassium Campaniæ Metropolim , ad Theobaldum reuertitur . qui tametsi ægra valetudine iaceret , quod cibi potusq; fastidio , grauem stomacho languorem . contraxerat , reditu tamen Mareschalli , vehementer gaudere , sed vehementius rei Venetæ ex animi sententia transactæ , nuncio lætari ; ita , vt nimia voluptate gestiens , ad suos clamitaret , equum citò scutati , citò scutati , equum . cum iam multo tempore in equo non sedisset , grabato tamen , puerorum & familiarium adminiculo surrexit , atq; in equum ab iisdem , vel inuitis sublatus , quasi esset repente Venetias moturus , & in hostes traiecturus aliquantulum itineris decurrit . Ita Baronem optimum Equitem , in equum tollere , vt nunquam posthac adequitaret . nam , vt is dies Theobaldo omnium lætissimus , ita supremus fuit . Morbo in dies ingrauescente , testamentum facit . eo , pecuniam quam bello transmarino destinatam , secum Venetias importare constituerat , ambaetis , clientibus , amicis , ducibus , centurionibus , equitibus , peditibus , quorum numerum maiorem , nec minus strenuum , quàm quisquam Baronum habuit , partim legat ; vt quos in vita mirificè amasset , eisdem supremis vitæ diebus amicitia fructus , quàm maximos posset , dispertiret : partim ad castra perferri , & vsui Christianæ Reipub. infumi iubet . Egregia sanè voluntas , & stemmate Francico , atq; Britannico (vnde illi genus) dignissima . Ille , fortunas suas , quas diuino cultui , ac votiua militiæ viuens , iam pridem dixerat , amicis idem iter tenentibus , pari felicitate distribuit . Eodem testamento , vetuerat quæquam legata antè capere , quàm manibus Euangelia capiens , quod Sacramentum apud Christianos augustissimum , & religiosissimum habetur , expromitteret , se Venetijs ad diem Venetorum , sexq; Legatorum voluntate delectam , sub signis præstò fore . multi dicto minus audientes , atq; aduersus Testatoris sententiam indeuoti , vulgo equitum , peditumq; malè audire . Non multo post testamentum conditum , Theobaldus excessit . Iuuenis omnibus corporis , atq; animi , quæ conferri à natura possunt muneribus totius Galliæ Procerum ornatissimus ; quo nemo inter sui sæculi mortales felicius , ritu Christiano , de vita exijt . Certè quidem Comitum morte Religionis causa , incommodum opinione luculentius accepit . amplissimo funere effertur , tota ferè Campana nobilitate exequias prosequen-

te: ad quas decorandas, statim vt nuncius mortis allatus est, conuenerat; & Tricassij in Diui Stephani iuxta Patrem in Maiorum monumento, conditur. Cum verò in vita, morum suauitate, magnificentia, præcipuè bellica virtute, omnium generum, atq; ordinum amicos sibi parasset, mortuus summo luctui, & acerbitati omnibus fuerit necesse est. Vt verò corporis species, totiusq; oris dignitas hominum blanda conciliatrix prætermittatur, ecquis regios iuuenis ad domesticam, atq; hæreditariam gloriam spiritus, cum ex plurimis rebus, quæ Francis Equitibus notæ sunt, tum verò ex vna hac de Sacrosancto CHRIS TI summi Regis Sepulchro, deq; Hierosolymis Religioni Christianæ recipiendis cogitatione singulari, & cura planè diuina, non agnoscit, atq; estimat? quem omnes exteræ nationes, quæ Orientem, Occidentemq; incolunt, animis & linguis celebrant, eum quo tandem ore Galli silentio, atq; obliuioni mandent, & tradant? Hoc debet præsertim Gallia Theobaldi Campani manibus, vt cum etiamnum illius memoriam mente teneat, hanc immortalem si possit, reddat. Sic vita fuit liberalitate, & iustitia erga omnes, virtute in hostem, vnde Viri nomen, vnde præcipuè Franci Equites decus sibi quærunt, & fide iuuenes, senesq; antestetit. Is tamen vnicus suorum amor, hostiumq; terror fuit: & quod maximi faciendum, penè adolescens votiuorum militum Imperator longè dignissimus. Egregiam verò spem, quam de eo iam puero, Barones & Equites cœperant, continuò singulari sapientia, & eò magis admiranda, quòd senectutis propria esse putatur, incredibiliter superauit. qui Imperium non ambiit, factus est tamen, & id ætatis Baro, Cruciatu Exercitus planè cœlestis, Dux, & auspex. Theobaldo vtraq; origo ab Regibus fuit. paternum enim genus à Gerlone Daniæ Principe, & Victore Neustriæ veteris (quæ hodie Normannia dicitur) ortum. hinc Henricus pater, Campaniæ Comes, Largi nomen ob summam in omnes liberalitatem adeptus. indidem Comes Palatinus, idemq; Campanæ & Briæ Comes Regis Ludouici iunioris auspicijs, Diuo Bernardo Viro morum sanctimonia commendabili, velut classicum Gallis canente, militatum adiit. Exin Henricus Theobaldi maximus natu frater germanus, Campaniæ Comes, in Asiæ votiuo bello profectus, Philippo Augusto, & Richardo Anglo, Imperatoribus, eius Auunculis, virtutis ergò Hierosolymorum Regnum Deo, hominibusq; approbantibus cœpit. neve ab Aui Theobaldi latere Regij stemmatis virtutem abfuisse homines ignorent, Stephanus Comes Bononiæ nostri

nostri Magnus Patruus, Henrico Auunculo Rege mortuo, Rex Angliæ fuit. Stephanus quoq; eiusdem Proauus paternus, primum votiuum bellum, vt erat maximè pius, religionis causa cum Petro Eremita in Syriam suscepit. vbi campis Ramulanis, fato hæreditario, sed eo plus satis glorioso, pro CHRIS TI sepulchro pugnans cecidit. Materna porrò Theobaldi origo, à Francorum Regibus ducta; cum Ludouicus VII. Francorum Rex, Mariæ Theobaldi Matris pater fuerit. Mortuum luxit Blanca Vxor, femina benè morata, atq; in primis venusta, Sanctij Regis Nauarrorum Filia; quæ cum Theobaldo filiam peperisset, etiamnum vtero marem posthumum gestabat, qui patris nomine III. Theobaldus Campanus, postea nominatus est, & in Campaniæ, ac Briæ Comitatu Patri; in Regno autem Nauarrorum Auunculo successit. Iustis igitur mortuo perfolutis, Matthæus Monmorentiacus, Symon Monfortis, Gotthofredus Ioenuilla Campaniæ Seneschallus, & Villharduinus Campaniæ Marefchallus, homines prouidi, & prudentes, ad causam piorum, curam conuertunt; atq; in primis ad Odonem tertium Burgundionum Ducem in Sequanis adeunt. erat is Campani nepos, Hugone Burgundiæ Duce Theobaldi Amitino fratre genitus, quo cupidius omnes hominem expetebant: eiq; ostendunt quanta calamitas, Cruciatu omnibus, morte Campani acciderit. per Deum, cuius religio ageretur, orant, atq; obsecrant, transmarinæ Cruciatorum Classis Imperium, vt suscipiat, quòd eo tanti nominis Imperator, totius Austrasiæ, atq; adeò Franciæ Barones, ac Equites libenter militaturi sint. Idcirco ipsum vno omnium ore expetitur, & delectum. Ad hæc, Oratores dicere, se curaturos, quæ Theobaldus testamento in eum vsum legarat, omnia illi primo quoq; tempore repræsentari: simul, omnem operam duros, vt Cruciatu ad vnum omnes, ipsi sacramentum dicerent; pariq; fide nauarent, & parerent: sperare, quam plurimos cum horum exemplo, tum præsertim Burgundionis autoritate, quæ summa est, & familiæ nomine, quam gente Capeti Franciæ Regis, amplissimam duceret, excitatos, Ducis nutum non modò Imperium facillè sequuturos: vt, qui in ore omnium cum summa spe vigeret, & ingenium, quod in ipso planè regium elucebat, hominum opinione responderet. Ille, pudore vel ignauia incertum, negat se tantum munus obire posse: eaq; de causa adirent, qui oneri pares essent. Verùm tantæ rei, tam necessario tempore repudiatio, multum Burgundionis honori derogauit. Ioenuilla Vir acri ingenio, & singulari rerum vsu præditus, Legatis author est,

Impe-

Imperij Theobaldo Comiti Barleducio (Barros veteres dixerunt) qui Theobaldi Campani frater amicitus erat, demandandi. vt iussi, faciunt. Homini exponunt, quàm lubrico in loco res Deutorum militum versetur: opem imploratum venisse, ac ipsum obnixè rogatum, summæ rei præesse vellet: sed, is molli animo, quem neq; meditando, neq; agendo corroborasset, sed maiorum imaginibus pasceret, sine metu periculosi muneris, sine imbecillitatis conscientia, Legatorum precibus nullum reliquit locum; ita, vt omnium sermonibus nomen degeneris facilè inueniret. Sed eheu, mores, ingenium, vt dicitur in suam potestatem non difficulter perducunt. Ita enim tanti honoris contemptu, otij quàm negotij cupidior habetur. unde effeminati, atq; avari suspitione, vix caruit. quod vnum erat remedium luctus Deutorum, & mæroris, quem de morte Campani cœperant, vel tollendi, vel attenuandi. Concilium in Sueffiones, de more, in mensis sequentis exitum, pronunciant. eo conueniunt Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, Ludouicus Comes Bleffensis, & Gotthofredus Comes Perticensis, vnà Hugo Comes Sancti Pauli, necnon maxima Cruciatorum Equitum multitudo, frequentissimo conuentu. Villharduinus, Legationes ad Burgundionem, & Theobaldum Barleducium Comitem. renunciat: & quid pro tempore sui sit consilij, ostendit. Bonifacium Marchionem Monferratensem in Insucribus, & Transpadanis, virum in re ex tempore explicanda virtutis spectatæ, atq; in dando consilio, sapientiæ, & fidei prædicabilis, & quod maius est, res transmarinas non modò doctum, verùm etiam nobilibus factis expertum, accersendum esse. non dubitare se, quin is cum pro necessitudine, quæ ipsi cum Baronibus intercedit, & fraternæ mortis vlciscendæ desiderio, tum pro sua in Deum pietate, Crucem libenter sumpturus sit, atq; onus militaris Imperij subiturus. Multi multa de re dicere, sed ea paulò altius ponderata, Villharduini Mareschalli sententiæ assentiuntur. Bonifacius Baronum & Equitum vocatu, traiectis Alpibus, quos Cottias appellant, per Noualesiam, atq; Ferreriam, Franciam, & Campaniam in equis emetitus, à Philippo Augusto Francorum Regè, ad quem diuerterat, prout Marchionis, & Consobrini honor, atq; amor postulabat, acceptus est. Inde, Sueffiones ad diem peruenit. Eodem Comites, magnaq; Baronum, & nobilium multitudo; itemq; gregariorum, qui Crucem insigni humero professi essent, fama Bonifacij excitata coierant. Vniuersi, portis vrbs effusi, aduentanti obviam ire, & salutare. Postridie mane, omnes in Diuæ Mariæ Sueffionensis hor-

sis hortos conueniunt. hinc Proceres, hominem per Dei numen, quo Franci afflati Crucem rubram humeris consuisissent, orare, vt idem faceret, ac Cruciatorum Reip. gubernacula eo iure capefferet, quo Theobaldus Campanus antè tenuisset, & idem pro sua prudentia & æquitate tractaret. tum eius pecuniam omnem caperet, tum deniq; clientes, equites, pedites transmarinæ peregrinationis socios duceret. Hunc multitudo maxima supplex, & flens obtestari, honorem, si sua in religiosos merita recordaretur, iure optimo debitum, sin eorundem desiderium respiceret, vltro delatum ne recufaret: neve se, quod in ipso esset, desertos, terras, & maria sine duce, & auspice palantes emetiri sineret. Ille, generoso quodam pudore, se tanto muneris imparem aliquandiu professus, pro sua mox pietate, magnitudineq; animi, tanti Exercitus indignam sortem miseratus, contra, omnibus penè supplex, & flens se submittere; sed pro tempore Imperium suscipere profitetur: nec commissurum, Deo iuuante, vt Cruciatorum Procerum, ac piorum de se mortalium opinionem fallat. ita, vtrinq; lachrymis verius, quàm verbis, peroratum. quod omen maturè accipientes Nubilonus Episcopus Sueffionum, & Fulco ille pietatis omnis Antistes, vnà & duo Cistercienses Abbates, vt vocant, candidis Syndonibus amicti; alter Lucedij, alter Clareuallensis Cenobiarcha, ijdem Marchionis ab Italia, & Transpadanis in Galliam comites, ipsum in sacratarum Virginum Diuæ Mariæ Sueffionensis Templum deducunt; & ad Aram maximam consistentes, Crucem rubram transmarinæ nauigationis insigne, eius humero affuunt. Sic Bonifacius Monferratenensis Marchio, summæ autoritatis, atq; peritiæ Dux, sumpta Cruce, copiarum Cruciatorum Imperator deligitur; vir prudentia certè, Imperatorijq; artibus nemini suæ ætatis secundus, sed priuato, & quidem pernobili voto omnibus anteferendus, quando ingenti pietate, de Sarracenorum manibus, Christiano nomini Hierosolymis receptis, Conradi Fratris mortem vlturus esse diceretur: hunc enim Tyri in foro agentem Arfacidæ (genus Sicariorum sunt) paucis antè annis crudeliter obruncasse dicebantur. Ibi, de summa rerum consultatur: diesq; dicitur ad quem omnes præstò essent. Concilium dimittitur, & Marchio postridie salutatis Baronibus, per Sequanos domum, ad res necessarias explicandas, redit: inde Venetias ad Exercitum in tempore profecturus. Idem omnes facere iubet. Ex itinere domum, Conuentus Cistercianos, quos eius ordinis Archimandritæ (Abbates vulgò dicunt) XVIII. Kal. Octob. qui dies Crucis exaltationi dicatus est, sub Autumnii initium, Comitiorum

tiorum causa agebant, votiuae militiae cogendae gratia Cistercium inuisit: ut a eundis interim Lugdunensis Galliae Urbibus, appellandisq; Regulis, ac Praesulibus, & Sacratu Viris, Cruciatorum copias, & magnum auri pondus ad sacrum bellum eliceret. Cistercium, monasterium est, in finibus Cabillonensium Galliae Lugdunensis syluis, & his, in magna planitie, aquis irrigua, sed solitudine maxime deuia, vndiq; circumseptum. sicuti post, eodem omnes eius ordinis sodales ab hominum coetibus, rerumq; omnium, quae prima mortales ducunt, cupiditate, atq; ambitione instituto suo remoti, precibus aduersus Deum castius dies, noctesq; vacant. Id, Robertus quondam Coenobiarcha Molismensis, in Lingonibus, odio vitiorum sui ordinis hominum, pietatis ergo condidit, Odone primo Burgundiorum Duce liberaliter suffragante. Hinc Regula sodalitatatis Cisterciensis fluxit, quam reliqua eius ordinis Coenobia sequuntur. Ibi, Bonifacius magnum numerum Abbatum, ac Baronum, qui ad generalia Cistercianorum Comitia conuenerant, Crucibus insignium videt; & in his Fulconem illum Nuylliacum summe pium, qui eod religionis causa Bonifacium anteuertat, ut ad Crucem populum cohortaretur: nec eum fefellit opinio. Fulcone enim vehementissime concionante, Odetus Campanus Chiamlites, magni nominis Eques, Guilielmus eius frater; Ricardus Dampetra Burgundus, Odetus eius frater; Guido Lesinensis, ad Tenaram in Hannonia, Anselmus eius frater; Guido Confluentinus Rhenanus, multiq; alij Viri fortes, ex Sequanis, & inferioribus Germanis rei militaris peritia, magnitudine animi, & rerum gestarum gloria insignes; quorum nomina memoriae prodita non sunt, Cistercij facile persuadentur, ut Crucem gestent, & se cum caeteris coniungant. nec ita post, eadem ibidem rubrae Crucis nota, tanquam factis initiantur, Episcopus Augustoduni in Heduis, Guido item Comes Foresti, Hugo Colonienis, Vrbe Agrippina ad Rhenum ortus, Valemius Narbonensis, vir egregie fortis, Petrus Bromontius, consimiliterq; alij innumeri, quos nominatim Villharduinus non recenset. Interea dum pleriq; Deuoti, tota Gallia equos & arma parant, sublatis dum vexillis in agmen coguntur, Gotthofredus, Comes Perticensis, malo quodam Reipub. Christianae facto, in lethalem morbum, Martio mense, primis ieiuniorum diebus, incidit. Is, testamento Stephanum fratrem fortunarum magis, quam virtutis, aut pietatis haeredem instituit, iussum, copias ipsius Venetias ad Exercitum ducere. Ut de eius morte ad Deuotos alla-

tum

tum est, statim luctus, & dolor tantus cepit, ut Ducis commutationem, haud aegre latu viderentur, si Deus Comitum adeo dilectum superesse voluisset; hominem virtute in armis spectata, imprimisq; equestrium pugnarum scientia memorabilem. ita morte eius res Cruciatorum, valde afflicta. quam autem Gotthofredus charus fuisset, vniuersus Perticensis Comitatus, vestibus generatim mutatis, abunde indicauit. Idem Deuoti in Exercitu maximam partem facere. Caeterum CHRISTI Dei Resurrectionis solennibus peractis, circiter Pentecostes festos dies, Kalend. Iunij, appetente estate, omnes viatica, equos, arma comparare, sublatisq; lignis abiturum Venetias adornare. Sedibus autem abeuntes, tantus dolor, clamor, eiulatusq; vxorum paruulos liberos gestantium, liberorum, parentum, tantus etiam luctus prosequabatur amicorum, ut eorum de patria discessu, ipsi iam, iamq; hostibus prodi sibi viderentur. Homines, nec ij ferrei, quanquam dolorem vultu simularent, sic tamen afficiebantur, ut solent, qui caput pro religione vident, quibusq; omnem ad Penates reditus spem, transmarina nauigatio, & ea omnium periculosissima tollebat. Ergo itinere quamuis difficili & impedito, per Sequanos, atq; Allobroges superatis Alpibus Cottijs, ad montes, & Iuniperum dictum, quod ea arbor inibi vberimè succresceret, & quem Cinesium accolae vccant, per Taurinos in Insulas penetrant: qua mollius pedibus, & equis Venetiam emensi, hodie Marchiam Taruisinam appellant, in Venetorum insulam, portumq; qui ad Orientem Vrbi accubat, Diui Nicolai nomine dictum, quod eo loco Fanum religione sanctissimum, sub ipsius Urbis primordijs ei dedicatum est, adnauigant. eius Diui reliquias corporis, à Graecia olim auectas, Vitalis Michael, eius nominis primus, Venetiarum Princeps, ad amici numinis honorem, quod à nauigantibus frequens vocaretur, condidisse dicitur: quae aedes sodalium Cassinensium Coenobio hodie inferuit. Per idem tempus, Flandrorum maxima multitudo, qui sese transmarino bello deuouerant, in naues imposita ex Belgarum litoribus, Flandro quidem Imperatore traducitur: Ducibus autem Ioanne Nigellano Brugarum Castelli custode (Castellanum vulgo nominant) Theodorico, Philippi Comitis Namurcensis filio, & Nicolao Mayllio, iterq; secundum Iccium portum, quem hodie Caletum dicimus, & Armoicum ciuitates litoris Oceani Gallici facientes, per Oceanum vela dant. ij, Balduino fidem, & iusiurandum dederant, se Gaditano freto, nostroq; mari enauigato, recto cursu Venetias petiuros, &

D quo-

quocunq; ipsum delatum resciscerent, eodem sine mora velificaturos. Ea spe Balduinus Comes, itemq; Henricus eius frater, suas naves veste, commeatu, ceterisq; rebus bello necessarijs onustas, ventis permittit. Copiæ reuera ab armis, & diuitijs, militariq; instrumento benè habitæ: ita, vt his Comes Flandriæ, vnâ & Deuoti Equites admodum fiderent, quod sui Flandri, qui rerum maritimarum vsu, & virtute pollerent, maximam partem nauibus illis deueherentur. verum duces Imperatoris spem sefellerunt, veriti diuturnæ Venetias nauigationis pericula. Sic, Augustoduni in Heduis Episcopus, Guido Foresti Comes, Petrus Bromontius, quos summo studio Crucem Cistercij paulò ante suscepisse memorauimus, compluresq; alij à fide discedentes, & sefdam prodicionis notam subeuntes, dum Venetias condito die non adsunt, in Baronum tamen sermones, atq; in omnium magnam vituperationem veniunt. aliò enim turpem fugam, vt suspitio fuit, sibi conscuerant: Sed fluctibus vehementer conflictati, nec vbi portu consisterent, nacti, debitas postmodum perfidiæ penas dederunt. Franci nominis Equites, & hi perfidiosi, cum his desiderati sunt, Bernardus Moruillus, Hugo Caluomontius, Henricus Arramæus, Ioannes Villarius, Gualterius Sandionysianus, Hugo eius frater, multiq; alij, qui sinum Adriaticum periclitari refugerent, ad Narbonensem oram, Mafsiliam, appellunt; nec hi dedecus fugerunt, cum ab omnibus fugerentur. Siquidem vulgo Mafsiliensium, transfugæ, digito ad insignem contumeliam designabantur, simul & deuotorum Exercitui, malos sermones dabant: posthac in publico non conspectos dicunt, magna deinde perpeffos detrimenta. Sed eos mittamus. Deuoti, siue Peregrini Milites (sic enim ex professo militiae instituto nominabantur, quod Christianæ Religionis cultores, & milites Hierosolyma ad Dei Sepulchrum recipiendum, & inuisendum, domo peregrè proficiscerentur) magnam partem Venetos portus iam tenebant. Iam Balduinus Belgio recens Venetias venerat. ad eos, nuncius adfertur, magnas copias Peregrinorum militum postquam essent Cottias Alpes transgressi, varijs itineribus aliorum portus petere: & partim, rectà per Apenninum ad Ligurum, & Hetruscorum maritimam oram iter extendisse: partim, ad Cisapenninos Ligures, & Galliam togatam deflecentes, per Umbros, Senones, Samnites, & Præcutinos in Apuliam descendisse, vt inde Syriam peterent. quæ res Barones, ac deuotos milites vehementer (vt par erat) angebat, quod suorum paucitate, nec fidem de mili-

tum

tum numero Venetis datam liberare, nec mutui soluendi nummaria paucorum corrogatione, aut tributo, facilè possent rationem inire. quibus malis, vt obuiam irent Barones, publico consulto confestim delecti Oratores, Hugo Sancti Pauli Comes; Vir eximiorum vsu, ac ipsius senectutis honore venerabilis, & Gotthofredus Villharduinus Campaniæ Marefchallus ad Peregrinos, Ludouicumq; Blesensem, & Carnutum Comitem, qui nondum Venetias venerat, in Taurinas, & Subalpinas gentes, cum his ferè mandatis legantur: monerent, orarent, cohortarentur, ad pietatem, ad Hierosolyma, & in ea vrbe Dei Sepulchrum recuperandum: nominatim deniq; docerent nusquam vllos opportuniores portus esse, quam Venetijs. Legati, Ludouico Blesensi, Equitibusq; non paucis, virtutis profectò suspiciendæ viris, Papiæ ad Ticinum in Insubribus obuiam fiunt, mandata exponunt, de votiuo bello suscipiendo, identidem actum esse, ac coniuratum: quod bellum à maioribus affectum esset, id nunc conficere per Deum ne refugerent. terram non modò natalem CHRISTI summi Regis, sed eius sepulturam sanctam repeti. Scirent præterea se Innocentium III. Pont. Max. authorem inceptis rebus propensum habere, eumq; ipsum omnibus benè precari, ac victoriæ vota facere. quinimo ex Cardinalibus Legatum destinare, qui ipsius exemplo probè ad Dei cultum admonitus, præclarum innocentia, fortitudinis, constantia, atq; omnium virtutum specimen daret. Cumq; hæc nauigatio ad laudem, & memoriam pietatis maximè insignis esset, ne recusarent, via à maioribus trita, ad gloriam maiorem ingredi, inconstantia, ne dicam periurij, famam fugientes. Et, si hoc Francorum proprium semper fuit, vincere, non victoriæ quæstum sectari, Venetum qui nos accipiat, nostri nominis amicissimum, & sefdarum quæ semel fecerit tenacissimum, disciplinae q; naualis peritissimum, se nobis coniungere, qui in Italia instructissimum hoc sæculo, atq; ornatissimum nauale habeat. prælio sacro mortuos, & superstites ritè expiatos, iuxta omnes post mortem in cælo beatas sedes adepturos. horum bonorum sponforem eundem Innocentium Pontificem Max. habere. Oratione Legatorum adducti, rectà Venetias contendunt; non modò qui id vnum peruellent, sed etiam nonnulli, qui iter aliò in animo habebant. nec enim tantum dicendo efficere potuerunt, quin pleriq; vilis animi homines, vagi dispalatiq; per Æmiliam etiam & Flaminiam, in Apuliam adproperarent, inde in Syriam traiecturi. In his Villanus Nuylliacus, eximia virtutis, sed incertæ fidei Eques, Hen-

D 2 ricus

ricus Argillarius, Raynaldus Dampetra, Campani quondam clientes; Henricus Longocampus, Egidius Trasidius, Eques Hannoniensis, Balduini Flandriæ, & Hannoniæ Comitis Ligius (quæ vox Gallicè clientem exprimit) eiusdem quoque; Balduini oberatus; ducentos enim, & quinquaginta solidos nomine viatici acceperat, ita desertores Christianos plurimi quoque; Equites, & Centuriones comitantur, quorum nomina, tollendi, vel attenuandi studio, à Villharduino memoriæ data non sunt. Ii magnas in Syria clades perpessi, à Turcis partim cæsi, partim capti, ut paulò post dicemus, Deo Diuisisque; & Campani sui domini manibus, cuius auspicijs notam Crucigerorum acceperant, debitas perfidiæ pœnas dederunt: ita horum aliorum dilapsu, copiæ cæteræ, quæ se Venetijs ad Exercitum aggregare volebant, valde attenuatæ sunt; quæ res Barones non mediocriter sollicitos reddebat, quod ea fidei honorisque sui, ac summæ rei, iacturam allatura esset. Ita, ab his penè desertus Blesensis, cum reliquis Venetias ad litus insulæ, vnde Diuo Nicolao litoreo nomen est, (ut diximus) applicat. exceptus est clamore militari, tubarum clangore, & quibus alijs castrensis lætitia significatur. hoc sanè in confesso est, hunc Exercitum inuidiosissimum, fuisse collectum ex fortissimis equitibus, & peditibus, omnibus ferè veteranis & multorum bellorum vsu iactatis. Cæterum Veneti, qui in Diui Nicolai insulæ casis palustri calamo, ac cémentitijs innumerabiles, mansionum ac hybernorum loco, Galli quòd equites, peditesque; diuerterent, mira celeritate construxerant, continentiaque; equilia perpetuis contignationibus protecta, vniuerso litore excitarant. Scaphis quoque; & lincibus diligenter ad suburbanum litus conuehere ingentem commeatum copiam, & promercalis tritici, in usum tum equorum, tum equitum cataphractorum. Sic ut Cruciatos Barones nullius rei satagere oporteret, quando urbana esculenta, & vini dolia innumerabilia abundè aduecta, Exercitum luculenter recrearent. Naues præterea biremes, hyppagogas educere, armamentis atque ornamentis sic instructas, ut tutiores, ornatioreque; vsquam portuum visas, in omni memoria fuerit inauditum. Quarum tanta copia fuit, ut trium Exercituum Gallico parium traiectioni sufficeret. ea de causa, incommodius cum Deuotis actum, qui transuectionis causa, non minore de via lassitudine, quam periculo, portum Mafsiliæ, aut Genuæ, aut Labronis petierunt. si quo Galliæ meliore fato Venetias conuenissent, nec Barones fidei datæ puderet: deinde quanto res Christiana auctior, & florentior in Syria & Palæstina, tanto Turcica deterior,

atque;

atque; abiectior foret. Ita Venetum ipsum pactis stetit res ipsa loquebatur. Is, subinde Francos Barones, ut discessum admaturarent rogare: quandoquidem ineunte iam Autumno matura hyems subesset, quæ procelloso mare omnium gerendarum rerum occasionem intercideret. testari denique; ac naulum condicere: seque; de repente è vestigio soluturum dicere, simul ac sibi mercedes numerarentur. Barones, quorum aures quorundam voces perculserant, qui vecturas exlui Veneto non posse iactabant, nisi Comites, Baronesque; de suo, sumptus infumerent, vulgo militum mercedulas rogare, vnde voluntate soluerentur, eas accipere. Hanc pecuniam de paucis collectam, cum nec pro omnibus satis, pro paucis parum soluendo esse intelligerent, Comites, Barones, Equites ad colloquium vocantur. Ostenditur Venetum, qui per integrum fermè annum naualem apparatus nunquam intermiserat, & onerarias naues, pluraque; alia in bellicos vsus fabricata nauigia exædificauit, ac iam quinquaginta rostrata armauerat, pactiones bona fide seruasse: Exercitum autem in ordinibus eo numero non esse (quod incommodum ab his datum esset, qui seorsum sibi nauigationis consilium ceperunt) vnde solidum exactum Venetis solueretur. Præstare, ipsos omnibus se fortunis nudare, quam Veneto præsertim fideli, datam fidem frangere, vnde etiam quæ iam impedissent, magna totius Exercitus iactura pacti lege non seruata, committerentur. ipseque; adeò Exercitus, soluti repetendi spem amitteret, simul in recuperationis Hierosolymorum, & Syriæ desperationem veniret. nec illi iam opinione falsi: ingens enim omnium animos desperationis occupauit, quæ Barones cum reliquis Cruciatibus propè committeret. nec mirum. nauicularijs enim mercede minus persoluta, & cuiusque; viatico, & facultatibus longa mora consumptis, quid aliud quam famis morte ipsa miserius sperandum erat? aut (quod nostris ominari nolim) sociorum importunissima violatio? nonnulli summa quidem arrogantia dicere, se mercedulas, quas pacti essent soluisse: si se Veneti nauibus tollere velint, naues libenter conscensuros; sin abnuant, se sibi consulturos, portusque; Ligurum, Pisanorum, Hydruntinorum, Brundusinorum in Italia reperturos: vnde velis in altum datis, Syriam & Palæstinam tenerent. quod, eò in medium ab aduersa Baronibus parte iactatum est, ne res à desperatione ad spem reuocaretur: quin potius semel Exercitus dissiparetur. alijs, & quidem plus prouidis, qui fide & virtute præstabant, nullo pacto committendum videbatur, ut Exercitus diffociaretur,

qui

qui posthac vix diuina ope in vnum locum cogi posset; potiusq; omnes omnium fortunas, atq; opes in transfusionem effundendas esse; sperare, Deum Opt. Max. sub cuius signis verissima spe militarent, abundè stipendia suppeditaturum, & expensas cumulatiorè mensura, redditurum: horum vicit sententia; nec infeliciter: protinus enim fieri quædam ad meliorem spem inclinatio uisa est. Ille ipse Comes Flandriæ, & Hannoniæ Balduinus, mente veluti fatorum præscia, ac gnara, quæ sibi nihil tale expectanti, totius Orientis Imperium portenderent, vasa, vestes, aurum, argentum, factum infectum, margaritas, gemmas, gazam deniq; omnem; item, quæ fide sua aliunde corrogare potuit, in medium proluxè profert. Consimile faciunt Comes Blefensis, Bonifacius Marchio, Hugo Sancti Pauli Comes, ac reliqui Barones, & Equites, qui illorum partes sequebantur, tanto studio, vt nihil iam vetèris argenteæ supellectilis, apud eos vsquam repereretur. quod ipsum non tantum boni est Principis recta & honesta facere, quantum illud, permultos sui imitatores voluntarios habere. tum vasa preciosè, & affabrè cælata, aurea, argentea, quibus nobilitas abacos ornare solita est, ad Dandulum Ducem, in Palatium Marcianum summo studio comportari videres, vnde redacta pecunia Venetis exolueretur. æris tamen alieni reliquum triginta quatuor millia marcarum, fuit. qui soluere detrectarant, sibiq; pecuniam comparferant, Christianæ militiæ, & Patrij decoris euerfores, gaudere; quod proculdubio motum in castris futurum suspicarentur: immò ipsi reliquatores breui sperarent Cruciati Exercitus à socijs disunctionem, qua demum exoptatam discedendi occasionem arriperent. Sed Deus, quem par est, credere piorum voluntate, & facto placatum, optimæ causæ in ipso articulo citius voto fauisse, Veneti cum Gallo societatem se teste initam, idem ille præsentis numine confirmavit. Quis enim sperasset, aut Gallos Barones procul domo in extremam Italiam suas omnes pecunias, diuitias, opes fuisse prouecturos; aut Venetos, suum alieno condonatos? quod consilio humano explicari non potuit, id certè Dei immortalis vi, mente, numine perfectum esse meritò credendum est. Dandulus enim confestim in Concilium coactis Patribus, dixit, intelligere se Francum ne nummum quidem amplius solutioni addere posse, atq; Reipub. solutum; ex pacto iam esse commissum: se tamen censere, cum supremæ nobilitatis, & virtutis Baronibus, summo iure non agendum, immò exactione acerbiorè se, ipsosq; Venetos malè audituros. In memoriam Ciuibus redigit, Tergestinos,

nos, & Muglenses, veteres tributarios, cum tota ferè maritimæ Histriæ ora, vsq; ad Liburnos rebellasse. Iadertinos postea Histrorum exemplum sequutos, non multis ante annis, contra ac fides & fas postulant, ad Belam III. Hungariæ Regem quartò defecisse; propterea quòd ipsi Veneto Magistratui parere, Ecclesiam verò Iadertinam, atq; vnà Archiepiscopum, in ijs, quæ ad sacra attinent, ex Lucij III. Pontificis Max. decreto, Patriarchæ Gradensis auctoritatem respicere, nolent. Horum Urbem munitissimam, ab ipsis sæpe omnibus viribus oppugnatam, necdum tamen receptam: paulò ante, Dominicum Michaellem Reipub. Legatum, cum ingentibus copijs in terram expositis obsessum missum, re infecta rediisse: quum valida Pannoniæ Regis præfidia, Urbem tenerent. se quoq; prospicere ab vnà Gallorum gente bellicosissima recuperari facile posse. Idcirco rogandos, vt communi Marte Iaderam, Tergestinos, reliquamq; Histriæ oram oppugnatam adeant: Rempub. ipsis gratia referenda, solutionem reliquorum triginta quatuor millium talentorum (tantum enim erat æs alienum Francorum) in diem expugnationis Iaderæ, reliquorumq; oppidorum rebellium libenter prorogaturam. Ad hæc, Barones Venetorum in se voluntate cognita, qui honoris ne minimam quidem iacturam facere vellent, vtilitatum autem, vel maximarum, nullam recusarent, conditionem accipiunt. quod eos opinione ægrius habuit, qui Exercitum dissipatum, & Christianæ militiæ tempus impletum mirè concupiscebant. Itaq; continuò ad VI. Idus Sept. qui Deiparæ Virginis dies natalis est, atq; idem festus, ciuitas in Diui Marci conuocatur. eodem Barones, ac cæteri Cruciati concurrunt, Dandulus Princeps ante sacra cum egregio consilio, vt Venetos alloqueretur suggestum ascendisset, ex quo Euangelica historia recitatur, in hanc ferè sententiam locutus est. Fædus Viri Veneti, & belli transmarini societas vobis est, cum gente orbis terræ, vt maximè aperta, & simplici, ita pugnacissima; ea ne soluatur, danda est opera. & quanquam ego id ætatis, qua videtis obfusus annis, debilis, ac penè membris captus, qui ne huius quidem lucis vsuram capio, à vobis quietem, & tanquam rudem emerita ætate impetrare meritò possim, statui tamen Patriæ, quæ me genuit, educauit, aluit, & ad amplissimum honorem euexit, vitæ reliquum spiritum dependere: vt ei potissimum, quæ dedit reseruatus videatur. Nunc igitur quòd summæ Reipub. conduce arbitror, vt liberè dicam, in animum induxi. qui naus clauo hoc tempore admoueatur, vtiliorem me (quod tamen nulla arrogantiâ dictum

dictum existimari velim) certè puto neminem. Nam mei Ciuis domi in pace regendi, & continendi, scientiam plurimis senibus concedens, quod est Prætoris classis proprium, nihil quod maris acerbitate, atq; tempestatibus, accidere possit, æquitatis communis cogitare, propria pericula, citius quàm publica subire, classem in tempore committere; Verbum deniq; illud nimium quam odiosum, non putaram, declinare, quoniam in eo Reip. causa, tota vita iactatus sum, id si mihi, tam duris temporibus quibus inuidia conticescit, fumo, videor certè meo iure quodammodò vendicare. Quare, si permittitis, vt Crucis notam mihi accipiam, classiq; præsim, & imperem, simul & Raynerium filium meo loco esse iubetis, omnia domi, & militiæ felicia vobis, & auspicata polliceor. nec enim fas est putare, qui patris auspicijs Ciuitatis, tanquam clauum, cepcrit, eum alijs quam paternis gubernaturum. hoc inquam, si mihi pro hoc meo erga vos studio, ne dicam merito, indulgetis, iam iamq; gubernacula accipio. Idem vobiscum, & vnà cum omnibus Deuotis, apud Hierosolymas, & Sacrosanctum CHRISTI Sepulchrum, victoriæ, aut mortis decus petiturus, & in patria reportaturus. In Danduli voce vniuersa Ciuitas acclamare, nunc ades, ades ad Imperandum, oramus. spectaculum pietate in Deum, ac Patriam insigne Principis, & senis, & cæci, simul atq; Ciuium vim lachrymarum effundentium egregia voluntate. Dandulo vulnus in capite acceptum, oculorum aciem imminuerat, sicuti Villharduinus tradit; annalibus tamen Venetis proditum est, eundem Reipub. ad Emanuelem Constantinopolitanum Imperatorem Legatum, eiusdem iussu, contra ius gentium, candenti ferro oculis ad moto, luminibus priuatum. Sed animi tanta vis inerat, vt ipse non senectute fretus, sed magnitudine animi, & grauitate, sed pietatis studio, mortis, dolorisq; contemptionem maiorem indueret; & ita, vt in periculis, in resstantis fortunæ minis, hoc Duce nihil quidquam despondendum esset; eoq; nostros suorum pudebat, & miserescebat, qui vt scopulosum Adriam, & infestum vitarent, turpiter aliorum diuerterant. è vestigio Dux, cum concione descendisset ad Aram maximam lachrymans in genua procumbit, huic præsto affuere primarij Templi Sacerdotes linteati, qui de vetere consuetudine ex sacratis Pontificiarum ceremoniarum libris, in ipsius summo pileo (id erat xilinum) nullo tum Venetis Ducibus holoserici, purpuræ, & auri vsu, ita optimi & frugimores ferebant, Crucem rubram insuunt, vt in vertice, toti ciuitati esset conspectior. Veneti maximo

numero

numero, ea die Dandulum sequuti, rubra Cruce humeros honesto certamine insignibant. Et quanquam nulla diei pars, Crucis acceptione vacua esset, tamen pauciores Ducis voluntate videbantur. Ea re, Galli flere, simul & gaudere: atq; eò vehementius, quod Principem tanta sapientia, atq; animi robore præditum insigni Crucis nota præter cæteros conspicuum, nacti essent: quodq; tum demum Venetos, quod maximè cupiebant, Cruciatos ad pium bellum sibi coniunctos videre viderentur. Iam fermè Autumno appropinquante, Veneti qui per integrum annum, & amplius, naualem apparatus nunquam intermiserant, classem ad nauigandum paratam, atq; omnibus rebus instructam educere, & Baronibus tradere. Habuit autem Classis vniuersa, vt Annales Veneti tradunt naues CCCCLXXX. Nam præter Biremes numero quinquaginta, Venetis classarijs militibus, remigibusq; refertas, quas ab initio Dandulus Gallis liberaliter, pietatis studio, pollicitus fuerat, CCCX. onerariæ instructæ dicuntur, in quarum CCXL. quæ sine remigijs quadratis velis agebantur, externus miles est impositus; reliquis septuaginta commeatus, & cætera impedimenta deportabantur, quum hyppagogis centum & viginti omnis Cataphractorum equitatus deueheretur. Interim sub ipsam Classis in Syriam solutionem, Constantinopoli res noua planè & luætuosa, & in hac memoria inaudita, ad misericordiam, & calamitatem notabilis, accidit. Isaacius Angelus Comnenus Constantinopolitanus Imperator, Alexium Germanum natu grandiore habuit, quem à Turcis captum redemerat, & amplissimis quibusq; honoribus ornatum, Seuaftocratorem creauerat, cuius prima secundum Isaacium fratrem in Imperio erat autoritas. Is, vt erat peruerso ingenio, Regni flagrans, per summum scelus, Imperatorem fratrem, qui nondum decem annos regnauerat, luminibus orbauit, eumq; in carcerem coniecit; vnà etiam eius filium Alexium Porphyrogenitum Adolescentem custodiebat, quod Patris successor esset destinatus. Is aliquot post annos maiores spiritus gerens, quàm commutata fortuna pateretur, Tyranno erepta penè diuinitus mente, Patris & amicorum consilio, atq; ope, carcere euasit: animo agitans quibus consilijs, ac viribus pulso Patruo Patrem in Regnum restitueret. Dum verò fugam animo volutaret, non defuit Fortuna extremis mortalium casibus succurrere solita. Oblatus est enim Pisanus quidam onerariæ nauis Dominus, qui fortè instructis duabus nauibus in Italiam nauigabat. ab eo siquidem magnis promissis, & precibus impetrauit, vt in Italiam trajceretur. Athyræ igitur quæ

E ad

ad Propontidem Vrbs est, infra Constantinopolim, latina veste clanculum induta, & coma in orbem rafa, vt in turba magna obuerfans Tyranni inquisitores, & satellites lateret, nauigium, quod ex condicto puerum expectabat, conscendit, & Aegeo, Ionioq; emensis, miserimus Adolefcens Anconam in Picenum defertur. Inde ad Philippum Sueuum Germanorum Regem, fratrem fororium; nam ei Isaacius Irenem filiam nuptum collocarat, quæ defuncto Rogerio Tancredi filio Siciliae Rege, qui à Patre inauguratus fuerat, vidua erat, cum paucis necessarijs, atq; amicis pergit. In itinere, Veronæ, quæ Gallorum Cenomanorum vetus Colonia fuit, aliquot dies commoratus, consilium Tridenti Rhætici Alpibus petendi cepit, quò commodius, & tutius in Germaniam adiret. Ibi comites Adolefcantis fugæ, quotidie aliquot Deuotorum turmas, qui ex Alpibus per Insubriam Venetias ad Exercitum concurrebant conueniunt: Ab his, Alexio Cæsari refertur maximas equestres, pedestresq; copias Gallia profectas, Venetias coiffe, atq; ibi reliquas manus operiri, dum bona fortuna aggregati, vela in Syriam, & Palæstinam faciant. Illi eidem Adolefcanti Cæsari consilium dant, vt eò ad Bonifacium Marchionem Monferratensem propinquum, penes quem concessu Procerum, sacro bello, militaris Imperij potestas esset, & Barones, ad Exercitum mittat (quod inde Venetias spatium millium passuum circiter sexaginta esset) qui ipsi Barones concilient, si calamitate Adolefcantis, & atrocitate iniuriæ, Patri atq; Filio per summam impietatem factæ, commouere queant: sin minus res precibus procedat, quacunq; ratione ad opem ferendam incitent; & sua obsequentia, illorum conditiones superent: se, magnam spem de Gallo concipere, quem natura omnium maximè exorabilem esse prædicant. Deliguntur confestim qui cum Baronibus de Adolefcantis conditionibus agerent. cum in Urbem venissent, consilijs Alexij detectis, Barones obsecrant, obtestanturq; per sanctissimæ amicitiaæ fœdera, & propinquitatis, atq; affinitatis iura, quæ Alexio Adolefcanti, cum Monferratensi Marchione intercedunt, ne in summa rerum occasione deesse velint. docentq; demum quanta ipsis Baronibus, quanta Christianæ Reip. & Hierosolymitanæ expeditioni emolumenta, Isaacio Patre in Imperium restituto emanatura sint. Crucigeris porrò copijs in Græciam transmittere, atq; aduersus Alexium Tyrannum fatale bellum Barones suscipere non dubitarent, quando non homines solùm, sed ipsi propemodum Tyranno infesti sacrosancti Cælites fauerent. Approperebant modo,

dò, atq; omnem spem in celeritate ponerent. Siquidem ab amicis, & paternis clientibus adipiscendi Imperij summa spēs Adolefcanti esset proposita, si armata classe, & terrestribus copijs nusquam interposita nauigatione Constantinopolim accedat, prius quàm Tyrannus patruus imparatus, nihil tale veritus, Græcos mercenarios milites conscribere, ac propositis præmijs, contracta finitimorum auxilia, ex Asia in Græciam trajicere possit. Ad ea pro Bonifacio Marchione, qui nondum Venetias aduentarat, Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, coram Dandulo, Legatis respondit: & postulata ipforum audisse, atq; imis sensibus mandasse: cæterum, se ad Philippum Sueuum Germanorum Regem Adolefcantis fratrem, certos homines, qui restitutionis conditiones dicerent, cum ipso allegaturos; si Alexius auctore Sueuo, in recipienda Syria, & Palæstina, Gallis auxilia polliceatur, se quoq; pro viribus Cæsarem in Regnum restitutos. Scire enim Isaacium Angelum Patrem, contra iura Diuina, atq; humana, Imperio spoliatum, & luminibus orbatum, squalore, ac fordibus, teterrimo in carcere vitam traducere. Ipsum porrò miserimum Adolefcantem, vagum, exulem, luctuosam, ac maximè miserabilem vitam agere. quum interim immitis, atq; atrox Tyrannus solus regnet, & dominetur. Cæterum Alexius si Hierosolymitanæ expeditionis iuuandæ desiderio, perscriptis conditionibus, integra constantiq; fide Baronibus Palæstinam euntibus studium suum, atq; opem præstaret, non laturos Barones, quod Christiana pietate dignissimum existimatur, Isaacium, erepto Imperio ac libertate, diutius torqueri. Ipsos enim terrestribus, & maritimis prolatis auxilijs, Byzantium petituros, atq; Isaacium ab Alexij fratricidæ manibus vendicatos; qui nec Deum scelerum ultorem timeret, nec parricidij nomen apud homines vereretur. Interim Baronibus, ac focijs ingens calamitas incidit, acerbissimum fatum Fulconis Nuylliaci, sanctissimi, ac integerrimi viri, vt quod in prima laude ponendum est, huius militiæ inceptoris, & si tanti progressus spem propè exploratam faciunt (sicuti certè faciunt) etiam perfectoris, Venetias allatum. id enim verò dicunt, Virum bonum & castum facillè Deum populo propitium impetrare, quem contra impij supplicijs, ac precibus infensum, atq; infestum reddant. Is, in re tenui natus, vnius cohortis Sacerdotum, Episcopo Parisiorum facientium fuit. quæ res nonnullorum historicorum errori causam præbuit, vt eum Parisium fuisse memoriæ traderent. Hoc etiam est, quòd ille semper in ore habuit. nihil numi-

ni Diuino, ac menti acceptius esse, quam eius cultum factis, ac sermonibus retinere; atque eundem, ubique gentium, vel persuadendo, vel cogendo, propagare. ex quo ille habitare in concionibus dictus. ita Francia mirabiles pietatis amores excitabat, ut nihil ei longius esset, quam ut Ducem videret belli signum sustollentem. Duo antea viri sanctitate in primis celebres, Petrus Eremita Ambianus, & Bernardus Clareuallensis Cenobiarcha, Europa quieta, & in maxima pacis tranquillitate, hanc viam inierunt; Sed Fulco Nuylliacus, in intestina Christianorum omnium Regum discordia, belli Syriaci Concionator & instigator, arma ciuilia atque odia, in Impios vertere ausus est. quæ mysteria qui initiati sunt, eos religionem, purè & castè Dei numini tribuere, populoque aperire, decet. qui, etiam fati profecisse videantur, si concionibus ad eam populum cohortati, commouerint. Tanta autem Fulconem in sermonibus eo rudi sæculo, eloquentia fuisse constat, ut vulgò in concionibus, vitiorum securis diceretur; ac iure id quidem. permultas enim mulieres infames, quæque Parisijs corpore questum fecerant, à voluptate ad religionem facile retraxerat, ac reuocarat. quarum is numerus fuit, ut eis alendis, hospitia publicè constituerentur, quòd eæ sese vulgò reliquarum separare vellent, ne contagione inficerentur. Ea de causa, Fulco stipe publicè emendicata, Cenobium exædificat, Diuoque Antonio Campestri, non procul Lutetia Parisiorum, dicatum, mulieribus vtendum fruendum dedit. Nostros tamen, in hac fortuna, mala certè & afflictà positos, complurium fortissimorum Theutonum in Urbem Venetam aduentus, recreauit, atque refecit. Hi admirandæ virtutis nomine inter Germanici Imperij Proceres apud Cæsarem in honore habiti, Germanorum Baronum superioris æui exemplo, auxiliares Cruciatorum equitum copias, vel robore, vel militari vsu præstantes, Venetias adduxerant; Gallo equitatu minimè inferiores, si Equitum nobilitatem, ac famam, assiduis questitam bellis, & priuatæ virtutis decora, animo reputemus. Siquidem Fulcone concionante superioribus annis, Occidentales Germani, qui dextram, & sinistram Rheni ripam incolunt, ad sacri belli famam, Pontificij Diplomatis indulgentia excitati, rubra Cruce humeros, Gallorum æmulatione, religiosè obfignant; tanto animi ardore, dum omnes fermè Reguli, liberæque Ciuitates, & earum Antistites, opibus & autoritate præcellentes, de Palæstinæ recuperatione vehementer solliciti, certatim religione, ac pietate contendunt, ut paucorum mensium spacio innumerabiles equestres, pedestresque copias arma-

rent.

rent. Itaque vna expediti consilij celeritate, non Cisrhenana modo Germania, sed & Transrhenana, & ea quæ intra Albim, & Visurgim amnes incolitur, ingentes fortissimorum Equitum turmas sub Crucis vexillum, incredibili alacritate, conflant. Nobiliores verò fuere, Conradus Episcopus Halberstadiensis, ex inferiore Saxonia, qui cum supra amplissimi Sacerdotij opes, plurimorum Clientum præsidio validissimus esset, maximas equitum copias, & ingentem ad bellicos sumptus pecuniam, Venetias attulerat. Eodem etiam ex veteribus Cattis Bertoldus Catzenellenbogensis Comes in Hafsia, ad Rhenum, descendit, exemplo Hermanni Hafsie Comitis, & Thuringiæ Landgrauij, proximè in Syriam profecti, Ludouici IIII. Landgrauij Thuringiæ filij, Conradique Imperatoris ex filia nepotis, & Caroli Magni ex Lotharij filia paterna Auia, sanguine progeniti; cuius Hermanni alter frater Ludouicus, sine prole, non ita pridem sacro bello ad Hierosolyma gloriosè occiderat. Bertholdum sequuti sunt. Garnerius Borlandus Brabantius, Theodoricus Lofius, Henricus Aramæus, Theodoricus Dietzensis, ex Dietza; Rogerius Sui-crensis, Alexander Villaregius, Oldouicus Thonæus. Viri eximie bello fortes, & qui Christianæ pietatis minimè oblitii, pro antiquo inuictæ gentis decore, maiorum exemplo, ad maturè in Syria Christianis rebus opem ferendam, vndique cum Cruciatibus auxilijs conuolabant; non inanibus omnino votis, quum secum plerique ex tota Germania nobiles, strenuique equites, qui antea in Syria turmales præfecturas obierant, spectarentur. existimabant enim se ignominia cooptos iri, si uti desides, & parum pij, sacram militiam subterfugissent. Hic è vestigio Veneti educta classe, in quam nautici panis, & commeatus, prout ex fœdere debebant, ingentem copiam attulerant, Baronibus nauigia, atque hyppagogas tradunt, quas iidem, Equitibus, ac Centurionibus seorsum attribuunt, rebus omnibus summo studio administratis. Igitur viris, & equis, ac Centurionibus, in naues impositis, nauicularij scutis, quæ antiquæ, ac ob id summæ nobilitatis insignia ingenuarum gentium propalam habentur, ipsas naues, earumque castella prætexere, signis Comitum, & Baronum expansis vexillis, atque affixis. Postremò denique tormentorum omnis generis numero amplius ccc. magno quoque numero Scorpionum, Catapultarum, ac ceterorum, quæ ad defendendum, ac ostendendum ex catastromatis, seu nauium tabulatis, parari solent, magna copia, omni que armamento nautico, & instrumento debellationi, atque expugnationi Urbis necessario in naues illato. nam tantus erat,

erat, Arietum, ingentium Balistarum, Tollenonum, & Onagrorum, qui rudi sæculo in vsu erant, bellicarum machinarum, & muralium tormentorum apparatus, Mangana appellabant, quibus grandiora saxa & lapides, fulminis in morem, longissimè iaciebantur, quantum antea nusquam belli fuerat. Bombardarum artificio (quibus à sonitu nomen est inditum) quod apud Germanos à Chymista Monacho, casu quodam, centum quinquaginta post annis innotuit, nondum reperto. Hic classis ornatus, atq; præclara instructio, vt militi gratissima, sic spectatori iucundissima fuit, & quod Gotthofredus Villharduinus suis Commentarijs affirmat, tam opulentissima, atq; firmissima, quàm specie præclarissima. Cæterum VIII. Idus Octob. ex die Diuo Remigio dicato II X. qui Venetijs stata quotannis Marcianæ Ædis Deo dicatæ memoria, festus est, Christianæ salutis anno supra millesimum, & ducentessimum secundo, nauigationis Illyricæ signum datur. Dux Venetus Henricus Dandulus, toti nauali negotio Præfectus, Prætoriam conscendit, remigibus lanea veste, & epibatis omnibus vestibus, ac armaturæ cultu plurimum exornatis, quum reliquæ Biremes veterano, expertoq; remige, ac magnoperè peritis gubernatoribus, vterentur; eo sæculo nondum Triremium vsu, quæ ternis aguntur remis, comperto. Hamiralis classis, Vitalis Dandulus, Eques magna virtute, & idem regendæ classis, & in acies instruendæ; pugnarum præterea naualium, nulli ferè secundus: is cum præsentendi tempestates, naturamq; maris, & cæli, nubiumq; esset peritissimus, atq; omnes nostri maris oras, stationes, insulas, portus, egregiè doctus, munus Hamiralis, supra cæteros suæ ætatis Venetos, constantissimè tuebatur. Nauigiorum verò, & onerariarum nauium, quæ carchesia in malis ferrent, & velis tamen agerentur, in quibus equestres, pedestresq; copiæ, commentus omnis; machinæ, machinationesq; & bellica tormenta deportabantur, Nauarchus Gabriel Superantius: Vir ætatis suæ summis honoribus, naualis militiæ gestis, longè clarissimus. Trierarchi autem Duces rostratarum Biremium, (nam cum Danduli Prætoria L. numerum complebant) quæ Venetis militibus classiarijsq; refertæ, gratuitò propagandæ religionis studio Baronibus attributæ erant, à Dandulo ob eximiam rei bellicæ peritiam, & naualis militiæ vsu delecti: Iacobus Iustinianus, Dominicus Maurocenus, Vitalis Michael, Andreas Iacobæus, Petrus Delphinus, Andreas Barocius, Ioannes Contarenus, Petrus Zianus, Dominicus Bonaldus, Nicolaus Nauaiosus, Thomas Faledrus, Petrus Superantius,

Ber-

Bertucius Contarenus, Alexander Bracadenus, Petrus Zopolus, Hieronymus Zane, Bartholomæus Maurocenus, Ioannes Basilus, Otho Quirinus, Petrus Salamonijs, Antonius Orius, Marinus Dandulus, Dominicus Syluius, Constantinus Faledrus, Matthæus Iustinianus, Ioannes Iulæus, Bernardus Sanutus, Raynerius Permarenius, Rogerium quidam volunt; Ioannes Michael, Dominicus Pantalæus, Laurentius Theupulus, Ioannes Zenus, Panthaleon Barbus, Andreas Dandulus, Vitalis Istricus, Nicolaus Maistropetrus, Leonardus Fradellus, Dominicus Memmius, Raynerius Polanus, Iacobus Baduarius, Ioannes Gradonicus, Petrus Celsus, Franciscus Vionus, Ordelaphus Faledrus, Franciscus Georgius, Ioannes Bolzanius, Aurius Gatulus, Blasius Casulus, Petrus Cornelius. Itaq; cum in anchoris, ad Diui Nicolai Litorij insulam per multos dies fuissent, idoneum soluendi tempus expectantes, quoad procellosum mare deferuesceret, traiecto Illyrico (Tergestinum sinum appellant) vt antea constituerant, in Istros, & Tergestinos, veteres Reipub. tributarios, læsæ Maiestatis rebelles, mouent. Classe Tergestum versus adnauigante, Tergestini, & Muglenses numerosæ classis aduentu terrentur. Naues enim, Biremes, Hyppagogæ, Celoces, præter ingentem nauigiorum copiam, frequentibus exornatæ vexillis conspiciebantur, quæ speciem æquo maiorem, & terribiliorum hostium oculis præbebant. Verùm, id rebellium animos magnoperè perturbauit, quòd alij, atq; alij minoribus nauigijs præcurrentes renunciabant, pro certo Dandulum ipsum Venetiarum Ducem, tantæ classis Imperatorem adnauigare, tantasq; secum Gallorum equitum, & peditum, in Palæstinam euntium copias auxiliares ducere, vt nemo qui arma ferre posset, in Gallia relictus esse videretur. his copijs Histrorum Piratarum, qui fidem sefellerant, defectionem vltum Dandulum venisse. quam ob rem Tergestini, & Muglenses, vt plerunq; accidit, ex timore deteriora quæq; expectantes, ad primum Classis in terram appulsum, missis ad Ducem Legatis, sine vlla mora deditionem faciunt. Dandulus autem venientes ad se Legatos, tanquam indignatione vehementer commotus, ita turbido infestoq; supercilio excepit, vt fractam fidem, & Venetæ Reip. læsam Maiestatem, armis vindicandam exprobraret. Aliquot dies post, deditionis leges dixit, his conditionibus, vt Muglenses, quinquaginta vini dolia, urnas vocabant, Tergestini totidem, annua Veneto Duci pensarent. Missi igitur ea gratia Venetias, qui suos in perpetua fide mansuros iurarent, & quotannis pacta tributa solu-

turos,

turos. His rebus confectis, ac sine vulnere Histrorum defectione vindicata, Dandulus vnà, & Barones, præmissis nauibus, Hyppagonibusq; ex Illyrico, Flanaticum sinum præteruecti (Quarnerium dicunt) Iaderam versus cursum intendunt, & Iadertinum fretum ingrediuntur. Pridie eius diei, quem Martinalia appellamus, diem Diuo Martino sacrum, classe Iaderam appulsa, IV. Id. Nouembris, recognoscunt Urbem, cui aliquot in tempore ab Hungariæ Rege Equitum auxilia superuenerant, muris, & turribus, opinione munitiorem. Centuriones, & ij in vsu militari benè versati, inter se colloqui, eam nulla vi, nulla ope, nisi diuina, capi posse. Hęc Vrbs, in Illyrico diues, virisq; & equis potens, olim populi Romani Colonia, decem & octo passuum millibus, veteri Iadera procul sita est, cuius vrbs vestigia adhuc inter rudera, ad litus cernuntur; ab Vrbe Veneta ducenta passuum millia abest. Adriatico nauigantibus Ionium, ad læuam constituta; ad Septentriones portu, reliqua mari scopuloso circumdata, nisi qua ad hybernum ortum in continentem via est. Itaq; Clasiarij ad Urbem anchoras iaciunt, reliquam classem præstolaturi: quibus postera dies, luce propè peculiari serena, ad socios prosperum cursum fecit. coniuncti, catena effracta, quæ aditum intercludebat, propugnantibus acriter Iadertinis è superioribus turribus, & pinarum coronam, sagittas, lapides, missilemq; ignem in ollis testacijs immittendo; Veneti, & Galli portum occupant: dein sedulo exeunt, & ad veterem Diuorum Philippi, & Iacobi Ædem, quam munitiois loco haberent, castra ponunt. Hęc inter & Urbem qua sol meridiem obit, portus erat interiectus. hic innumerabiles Equites festinare, itemq; Centuriones in terram emicare, equi Hyppagogis celeriter produci, arma proferri, vasis, instrumentoq; omni castrensi, & supellectile, pellibus ad tentoria naues omnes exhauriri. Exitus adedò felix, omnium animos mira voluptate (vt par erat) suffudit. Veneti igitur simul & Galli, die quem de more poculis genialiter ad mensam confidentes domi celebrare consuissent, nunc in maxima rerum perturbatione omnibus copijs Iaderam obsidentes, iaculis, ac machinis petunt. Ex Transpadanis, & Cisalpina Gallia, nondum Bonifacius Marchio Monferratenis, ad quem bellicarum rerum summa respiciebat, suos consequi potuerat, necessario negotio retardatus; & hic nonnulli Barones desiderabantur. Stephanum quoq; Perticensem, & Matthæum Monmorentiacum, duos eius ætatis Duces longè clarissimos, morbus Venetijs desiderare cogebat: quo recreati, Monmorentiacus naui cursum

Iaderam

Iaderam versus celeriter intendit: Sed Perticensis ad fallendum, colligendi sui causa (vt dicebat) prima nauigatione, quæ appetente vere Martio mense in Syriam adsolet, in Apuliam proficiscitur: sibiq; complures adiungit. in his Rodericum Monfortensem, Iuonem Insulanum, ac nonnullos alios. vnde rumorem non satis bonum collegerunt. Postridie Martinalium Prid. Id. Nouemb. Iadertini continenti duorum dierum oppugnatione in summas difficultates coniecti, cum nulla Hungariæ Regis auxilia propediem ad se ventura prospicerent, neq; Croatorum equitum turmas, secus ac Hungarici Regni Proceres paulò ante polliciti fuerant, ad se maturare intelligerent, & aduersus tantos Venetorum, & Gallorum conatus infirmissimas Ciuitatis vires etiam conspicerent, animum despondent. Itaq; ab Vrbe diuisis nostrorum copijs circumfessa, nec tam rerum suarum, quàm vitæ trepida, per maritimam Diui Chrysogoni portam, superato portu mittuntur ad Dandulum, qui deditionem Urbis, agri, fortunarumq; omnium facerent, salutem corporibus suis tantum orantes. Ille respondit, se nihil Baronibus inconsultis, salua fide agere posse. Mox itaq; cum Baronibus colloquitur. Rem Iadertinorum sui arbitrij esse noluisse, sed pro suo in eos amore, illis integram seruasse, quid ipsis placeret, rogare. nihil enim neq; hoc tempore, neq; aliàs, nisi de eorum sententia constituturum. Illi Ducem collaudare, ac rogare, deditos, quibus conditionibus ei videretur, in fidem reciperet. Concilio missò, Dux in tabernaculum redit. ibi, discit sceleratam illam conspirationem, quæ Exercitum dispergi cupiebat, clandestina cum Iadertinorum Legatis colloquia habuisse, falsaq; pietatis specie suasisse, ne deditionem facerent: Deuotos milites Francos, edò perducere non posse, vt in Christianos arma vertant. Ita solos Venetos oppugnaturos, quos Vrbi capiundæ impares, non semel periclitati essent. Proinde ab his vix, aut ne vix quidem, sibi metuendum esse, multis antè documentis cognouissent: si se audiant, armis libertatem defendant: Vnà hac ratione haud dubiè factam tectam manere. Legati, Robertum Bonnensem ex Deuotis militibus comitem sibi adsciscunt, qui militaris sacramenti immemor, quæ à socijs tumultuantibus, ac maximè seditiosis paulò ante edoctus erat, Iadertinis diceret; atq; ita ad suos pleni spe, redeunt. Quinetiam, illi idem factiosi homines quos modò posui, continuò Abbatem Clareuallensem, Cisterciensis Sodalitatis hominem, turbarum, ac seditionis mirum artificem adornant, qui Deuotis, auctore summo Pontifice, Christianæ vrbs oppugnatione, interdi-

F

ceret.

ceret. eos sacramento rogatos tantum Sarracenos Hierosolymorum Palatinæq; occupatores, terræq; Syriæ Tyrannos ultum venisse, non miseros Iadertinos, secum iisdem Christianis sacris initiatos, in gratiam Veneti debellatum. Quibus rebus Dux grauitè commotus, cum iam ira, & dolore exarsisset ad Comites, Baronesq; aduolat. In Procerum tentoria ingressus, perturbato pro re animo, conspectu eorum primo tacitus, mox rem indignatione remittente, exponit; fœdus & societatem, quàm maxima ceremonia iſtam, nisi diuino numine violato imminui non posse. Præterea Gallorum colloquia cum hostibus clandestina, & flagitiosa consilia mirificè coniecta edocet, nominatim autem Proceres appellat, atq; obtestatur. Franci, Comites, & Barones re inter se communicata respondent: scire se, amulos esse quosdam nobiles ex suis, nullius penè fanitatis homines, Christiano nomini infensos, qui Exercitum mirificè consentientem palmis florere iniquo animo ferrent. Nec dubitare quin ij, si Legatos commodum nacti fuerint, victoriæ propè exploratæ moras (ne grauius dicam) iniicerent. nec quenquam Venetum ex eo, plus doloris, quàm se capere, quod in factiosis, nonnullos amicos, & necessarios habeant; sese tamèn, sic fidem, & militare sacramentum more patrio colere assueuisse, vt quod mox vidisset, iam factione paucorum contempta, boni omnes iam è vestigio ad delendam ignominiam toti, & mente, & animo Iadertinae oppugnationi alacriter insisterent. Prima igitur luce, motis castris propius portas, qua Vrbs ad Orientem hybernium aspicit, cum tota mole copiarum incumbunt, & castra locant, prolatisq; tormentis quæ Mangana appellant, catapultis, & scorpionibus crebro ingentium saxorum, & sagittarum missu, Oppidanos opprimunt, muros disturbant, domos, munitionesq; magno ciuium incommodo labefactant. Iadertinis in summas angustias deductis, nostri sagittis, simul & iaculis, velut grandinis nimbo, ingestis, defensores muro deijciebant; vnà etiam cuniculis oppugnabant, vno tempore. sed qua ad Aquilonem mare alluit, Veneti nauibus turres excitant: erectisq; Tollenonibus, qui gradarij vocantur, quod eis velut gradibus miles in hostilibus muris, nullo negotio, integer statueretur, mutuo inter se subleuare conantur. partim ascensu scalis tentare, partim lapides in Urbem iactare, atq; arietibus muros verberare; nullum quinq; dierum ipsorum tempus, continenti, maritima, atq; terrestri oppugnatione vacuum fuit. Iam fundamentis vnus turris fermè subrutis, & excisis, Iadertini secundò deditiōem faciunt: iisdem planè legibus, quibus prior-

rem

rem conceperant. Ita Iadera Galli auxilio capta, solius Veneti præda ex pacto, fuit. Dandulus Venetiarum Princeps ad Comites, Baronesq; gratulatum venit. demonstrat, mare propè clausum, nec factis ante Paschales dies, Aprili mense, tempestiuum futurum. Deinde ipsum mare Syriam, & Ægyptum versus, longa atq; hyemali præsertim nauigatione, non satis portuosum, ac tutum. Postremò ciuitates maritimas, omnis propè commeatus inopes esse. propterea suam esse sententiam, Iadera hyemandum, quòd Vrbs copiosa esset, & Iadertina regio rebus omnibus, quæ bello vsui sint, abundaret. Commodè Gallo Urbis partem, quæ continenti innectitur; partem quæ mare ad Aquilonem, & Septentrionem spectat, Veneto attribui posse. Hoc spectauit Dandulus; sed illud multò magis, quòd Urbem infidam, quæ rebellionem quartò fecerat, & cuius fluctuantes animi nondum à bello satis resederant, non tam citò relinquendam putabat, quoad rem Venetam composuisset, & stabilijffet. Danduli consilium dictum, simul & probatum. Itaq; motis castris Gallico equitatu, & Cruciatorum militum copijs in Urbem introductis, omnibus pro cuiusq; ordine, & dignitate hospitia, designata. Breui autem spatio inter Venetos, & Gallos, vna & eadem Vrbe interiecto, multa lasciue vicinitas ipsa patrabat. Nam tertia post die ex promiscuo cœtu, cum Barones, & Dandulus hincinde suorum licentiam castigando, iubendoq; cohibere volunt, sub vesperum maxima seditio militaris inter Venetos, & Gallos exorta est; quum Veneti superbas insolentium Gallorum voces, & minaces vultus ferre non possent; vno eodemq; tempore ad arma, ex omnibus partibus concurrere cepit. Quo die Deutorum res in summum penè discrimen adducta est, quando irarum causæ mutuis cœdibus creuissent, & à Votiis militibus, prout erant partium studia, in auxilium suorum armatæ acies accurrere properarent. Tum inter se Fortuna iniquiore commissi, per omnia Urbis compita, cominus ensibus, casum, & punctim ferire: tum eminus, maiores balistas intendere, telaq; & iacula ita emittere, atq; remittere, vt hastis etiam multis vtrinq; cœsis, pluribus fœdè vulneratis, res non incruenta gereretur. Sed Veneti numero impares tandem Gallorum incursionem, & impetum nimis incitatum, ac vehementem, vix ferre potuerunt. Acerbum sanè vtrorumq; & sociorum, & Fœderatorum spectaculum, ipsis etiam hostibus, miserandum. Eò armati Duces, Tribuni, Centuriones concurrere, si autoritate, si imperio, si vi motum sedare possent. Dolebant, florentissimum Exercitum intestina seditiōe funditus interire: do-

F 2 lebant,

lebant, nihil quicquam à fide, & iureiurando, sanctum esse. eoq; propria pericula non refugiebant, quin se armatos armatis interponerent, ac manu confertos, vel contumelijs, vel Imperij auctoritate dirimerent. Sed Fortuna quæ nullius propriam potentiam, ac felicitatem esse vult, hoc vtriusq; potissimum incommodabat, vt si quo in loco tumultuantes pacarent, nihil alibi minus ira Martis & furor, pugnam redintegraret; Sic, obstinatis vtrinq; animis, sæpius ad tertiam circiter vigiliam tumultuatum & pugnatum. Baronum, ac Comitum superuentu, qui benignè, ac comiter appellando, deprecandoq; ne tantum facinus in Venetos socios admitterent, certamen iam multorum cæde, ac vulneribus cruentum, dirimitur. Tanta tamen vtrinq; detrimenta accepta sunt, vt omnes antè erratorum vehementer peniteret. Eo in tumultu, præter gregarios cæsos quamplurimos, Ægidius Landafus Belga magni nominis Eques, moritur. Tumultu autem paulum sedato, Dandulus cum Baronibus per integram hebdomadam toto pectore in partium inter se reconciliationem incumbere, nec antè conuiescere, quàm Venetus cum Gallo in gratiam redijisset. Decima quinta die, quam Iadere tumultuatum, Bonifacius Monferratensis Marchio, cui Barones militare Imperium attribuerant, ex Insulribus; Matthæus item Monrenciaus, Petrus Braiaquellus, multiq; alij fortes Viri ex Gallia Illyrium appulsi, in Urbem ingrediuntur. Altero tanto post tempore, Legati qui ex castris ad Philippum Sueuum Germanorum Regem, cum Alexio Cæsare adolescente profecti erant, Iaderam ad Proceres reuertuntur. eos continuò Dux cum Baronibus domum suam, quo omnes conuenerant, intromitti iubet. Princeps Legationis dixit; Philippus Rex, vnà & Isaacij Angeli Constantinopolitani Imperatoris Filius Alexius, Irenes Philippi Vxoris frater, vt ex ipsorum litteris cognoscetis, nos cum mandatis dimittunt. Primum Deo Opt. Max. Alexium Cæsarem Philippus dedicat: Deinde, vestræ fidei commendat, totumq; vobis de manu (vt aiunt) in manus vestras, cum Victoria Iadertinorum, tum æquitate, ac iustitia præcellentes, tradit. Cum Adolescente Fortuna certè rerum domina iniquè commutat, vt (quod ipsum cum nos à se dimitteret, vehementer oppudebat, & tædebat) vobis prius oneri, quàm honori, & vsui, in hoc Syriaco bello esse cogatur. quem felicem nasci quidem voluit, vtpotè Porphyrogenitum, ad tanti Imperij fastigium natum, nimium quàm diu versat, vt eum tandem in temporis puncto euertat. At ille infelix, patria extorris, qui vel ipsi Fortunæ

teter-

teterrimum, & luctuosissimum spectaculum præbet; tamen sic egregia est de vobis, & Christianis omnibus aliquando benè merendi voluntate, vt quanquam neq; aditum neq; causam auxilij rogandi iustam haberet, Vos tamen iustitiæ, & pietatis laude præter cæteros insignes, nostro supplicio, atq; ore sibi precari audeat. Quoniam verò bellum insignitè pium ad Sarracenos, & Ægypti, Syriæq; Sulthanos, impios Hierosolymorum, & Sacrosancti Sepulchri occupatores vindicandos coniurastis, Alexij Angeli Tyranni impietatem cæcato fratre, & eodem cum filio in vincula abrepto nobilem, qui fratris, à quo ille mancipium Turci hostis pridem redemptus esset, oculorum cruciatu, oculos, exaturauit; eiusdemq; sordibus, & squalore etiamnum quotidie pascit; ex itinere vos Philippus Rex, vestri amantissimus per Deos orat, vlciscamini: socerumq; Augustum, cum filio Cæsare exule, & supplice, in auitum, atq; omni iure debitum Orientis Imperium, restituat. Huic immortalis beneficio nullam satis dignam gratiam, Alexius Cæsar adolescens inuenire se confitetur; quandam tamen nouam, & ante hoc tempus inusitatam, & præsentis vortiuo bello conficiendo accommodatissimam, referre constituit. Difertè enim mandauit, vt Constantinopoli vestra virtute recuperata, seq; cum Isaacio Patre in Regnum restituto, vobis polliceremur ipsos, Orientis Imperium, vnà & vniuersam Ecclesiam Græcam, dicto audientem Romano Sacrosancto Pontifici Max. tradituros: cuius iure, ac mancipio sese iam pridem subduxerat. Hoc Alexius probè intelligit, vos procul patria, parentibus, necessarijs, amicis, & religionis causa exulibus proximos, innumerabilem vim pecuniæ effudisse; inde aded ab re nudos vitam trahere. Idcirco, ducenta millia argenti pondo, liberaliter daturum, commeatusq; vberrimos toti Exercitui in annum; Deinde peditum decem millium, vobiscum, si vsus erit, auxilium aduersus Sarracenos missurum: qui annum continuum Imperante Bonifacio Marchione mereant. Ipsum præterea Alexium cccc. Equites sub signis in Iudæa, Syriæq; tota vita habiturum; eisq; stipendium quotannis persolaturum. Huius fidei æquiores sponsores, nec esse, nec fore, quàm Philippum Sueuum fratrem sororium, accepti beneficij insignitè memorem, cuius nulla in vtriusq; pectore, vel futura est obliuio, ob id præsertim, quod ingrati nomen Isaacijs Pater, & Filius iam pridem execrentur: perenni q; amicitia Latinorum, aded propinquis ex Syria, Palæstinaq; præsidijs, confirmari suas opes, & Asianorum studia conciliari, Alexius adolescens non ignorat. Has condiciones Philippus Germaniæ

Rex,

Rex, & Alexius Cæsar suo nomine, vt fide, & iureiurando fanciamus, certò animi iudicio voluerunt, iusserunt. Id vtriq; in animo est planè perficere, si ita vobis cordi est. Equidem sic existimo, qui his conditionibus refragetur, vnis pietatis fontibus longè augustissimis, eum nihil elato animo, & regio, de gloria, & honore cogitare. Antiquitas, Regum nomen semper sanctum habuit, quòd Dei munere, ac dono, terris dati essent; qui vt ille nutu, ac mente mundum; sic Reges populum legibus, atq; armis tuerentur: nunc, si quid eorum afflicte Fortunæ (vt solet) vos ad misericordiam alliciunt, pietatis laudem, Patre, & Filio in auitum Imperium restituendis, supplices rogamus ne repudietis. quandiu ij, posteriq; eorum stirpis, Orientis Imperio potirentur, tandiu accepti apud eos immortalis beneficij memoriam duraturam: futurumq; esse, vt si Venetis, & Baronibus maturè opem ferentibus in Orientis Imperium restituerentur, expulsoq; hoste firmarentur; Alexius Adolefcens, posteriq; omnes Venetum Principem, & Gallos, tanquam præcipuos Patronos, ac tutelares Dominos studiosissimè colerent. Legatis respondent, inter se deliberaturos. in diem crastinum reuenterentur. Postridie eius diei, Concilio conuocato, Cœnobiarcha Clareuallensis, quod Cœnobiolum in Cisterciensium sodalium religione tenetur, ceteris turbidior, & eloquentior, seditiosissimo quoq; eius factionis equitum incitante, cum reliquis qui Exercitum Bonifacij sacramento rogatum, dilabi atq; euanescere volebat, concionabundus omnia in castris miscere, præcisè etiam negare, sese de Cæsaris Alexij restitutione, consensuros: quòd Constantinopolis iam inde ab Diuo Constantino Magno, bonorum omnium qui Christiani nominantur, thesaurus esset. non passuros Christianorum Exercitum votiuum & Barones, thesaurarium furem esse, & prædonem, cum ad Franciæ ignominiam, tum verò ad sempiternum Christiani nominis dedecus; quos certò scirent, initio ad Hierosolymorum, & Palæstine recuperationem, sacramento Theobaldi Campaniæ Comitis addictos, coisse. Idq; se Barones testari: summumq; Pont. Innocentium III. vnà Hierosolyma petentibus benè precantem, iisdem oppetentibus, præsentem in cælum aditum, solenni carmine, à Deo certè propitio, pollicitum. Altera pars & ea circumspectior, nec vllò in benè consulentes odio infuscata, atq; omni gratia vacua contradicere, in Syria & Ægypto hyeme, nihil memorabile bello proponere: Indicare tot signorum desertores, qui sine commeatu palati alios portus turpiter petierunt. Illud eruditorum hominum, atq; expertorum fide constare,

stare, Iudæam & Syriam nulla via, nisi per Babylonem, & Ægyptum, aut Asiam, prout antea auxiliaribus Constantinopolitani Imperatoris copijs, Petri Eremitæ temporibus, inuadendam esse. hinc, gradus in Syriam propriè iaci: cui consilio, nisi tota mente adhærescant, omnibus ludibrio fore. Hæ partium singularum studio, de industria dissentientium conciones habebantur; nec mirandum. Monachi enim Sydonis candidæ, Sodales Cistercienses, qui in castris erant, inter se valdè dissidebant. Verùm Archimandrites, Abbatem dicunt, Lucedij (Lucedium Cisterciense Monasterium, Diuæ Mariæ dicatum, in Padanis Mediterraneis, sub Lepontijs Alpibus, inter Sessitem, & Duriam fluuios interiectum, à Monferratensibus Marchionibus magnificentia, quàm maxima potuit, conditum) homo incredibili sapientia, optimarumq; artium studijs excultus, cum pluribus Cœnobiarchis Cisterciensibus, qui Bonifacium ex Transpadanis, honoris causa, in Syriam secuti erant, in Baronum sententiam pedibus ire: idemq; mirum in modum Principes hortari, vt Exercitum in concordia retinerent, nec piam Alexij reductionem, eiusq; liberalitatem negligenter. Illis neruis & opibus, Constantinopolis, modico labore bellum Syriacum profligari posse. Contra Clareuallensis Cœnobiarcha, & qui cum eo sentiebant, concionabundi in Exercitu consilium Baronum identidem reprehendere, & vellicare, eorumq; fidem fugillare, qui iureiurando se Hierosolyma recuperaturos confirmassent. Idcirco, rectà in Syriam contendendum, protinusq; portu exeundum. Tum Bonifacius Marchio, Balduinus Comes, Ludouicus Comes Blefensis, Hugo Comes Sancti Pauli, & qui earum partium erant fautores, & adiutores, seorsum conueniunt. atq; vti erant cauto, grauiq; ingenio, & eo quidem cum Christianæ pietatis, & decoris causa, rerumq; necessitas accederet, flagranti, atq; expedito, demonstrant suæ dignitatis esse, Alexio Cæsari, prout à Baronum æquitate, & virtute supplex, & exul sperabat, fidem porrigere. Eum, in tam optima pietatis causa, cuius tutores essent, deserere sine maximo suo flagitio, & dedecore non posse: nec, si Viri modò haberi vellent, Alexium fratricidam, Tyrannum Constantinopolitanum, Dijs hominibusq; infensum, impunè de piorum manibus elabi oportere: propterea se libenter omnes condiciones de Legatis stipulari. rectà ad Dandulum concedunt. eò, Legatis accersitis, & in Principis domum introductis, respondent, se ex litteris signo Alexij obsignatis, omnia intellexisse, quæ in Concilio Legati pronuntiasent, omnibus libenter assentire. Ita Baronibus, & Dandulo,

Lega-

Legatisq; vtrinq; ad stipulantibus, & recipientibus, restitutionis conditionibus disertè præscriptis, tabulisq; confectis, pacta iureiurando sanciantur. Tempus navigationis, post vernal æquinoctium, quo maris est tempestiuitas, constituitur: ad quod tempus Alexius Cæsar, ex Germania circiter XI. Kal. Maij, decima quinta post Pascha die in castra accederet. Ita, dimittuntur Legati. Francus verò Exercitus, ad eò partium factionibus flagrabat, vt iam res, nec modo, nec ratione, sed vi paucorum, & impotentia agerentur. Quod tunc maximè cognitum fuit. siquidem non plures duodecim pactiones iurarunt. Marchio Monferratensis: Comes Flandriæ, & Hannoniæ; Blesensium, & Carnutum Comes, Sancti Pauli Comes, ac reliqui octo Franci, qui se Principibus modo nominatis, sponte addixerant. Iaderæ Barones hybernare constituunt, Urbem atq; agrum contra Hungarorum Regem propugnaturi; sed nondum partium studia conquieuerant; Alteri hoc vnum studere, paucorum potentia invidentes, vt Exercitus dispergeretur; alteri, contra niti, vt incolumis; complures tamen gregarij clam elabi, & onerarias præternauigantium naues conscendere, quæ naufragium fecerunt, quingentis vectoribus submersis; aliquot maris naueam, & diurnæ navigationis incommoda reformidantes, per Liburnos, Illyrios, & Dalmatas, Macedoniam, Syriam pedibus petere contenderunt. Quorum partim ab Illyricis montanis latronibus cæduntur, partim cæde elapsi, Iaderam ad Exercitum reuertuntur. Ne si ulterius progredierentur, persimili casu inter accliuēs, atq; arduas rupium crepidines, sedisimè ab iisdem interficerentur. Illyrici enim montani latrones (Martelosios vocant) feritate, pernicitateq; insignes, speluncis, & cauis arborum pro domo vtuntur; & parua secure, clauaq; armati, Illyricis montibus latrocinia exercent, ac viatoribus insidiantur: quum longissimis itineribus, per asperrimas rupes, paruo tempore emensis, incautos obruunt, & captiuos trahunt, vt vel breui spiculo transfigant, vel ceruices abscindant, Numidarum more. Cæterum nulla ferè dies intercessit, quin ea rerum perturbatione, alicuius fuga dolentius audiretur. Exercitum quotidie rariorem, atq; exiliorem fieri deplorabant. Per eosdem dies, Garnerius Borlandus, Theotonus, homo non minoris calliditatis, quàm audaciæ, in Syriam cogitat. Is, breui in nauem onerariam irrepsit. quæ res homini insignem ignominia notam inuisit. Eodem tempore ex Francis Baronibus, vir summæ authoritatis, Reginaldus Monmirallus, magnis precibus legationem de Dandulo, ac Baronibus, in Syriam

impe-

impetrat. Erant eo tempore in Syria, Hierosolymitani Regni reliquæ, Christiani nominis Principes, Boemundus III. Antiochenus, Raymundi Pictauiensis filius, & Raymundus junior Tripolitanus Comes, quem recutitum appellarunt, quod in Sarracenorum gratiam, ad Mahometis sacra defecisset, nonnulliq; Barones. hi, præter Antiochiam, & Tripolim, pauca quædam oræ maritimæ Oppida, Ibsicum versus, quem hodie Agiacium sinum nominant, ab Damasci Syriæq; Sulthanorum incurfionibus, non latis admodum finibus, fortiter tuebantur. Ad Antiochenum igitur, & Tripolitanum. Monmirallus periculo territus, Legationis munus petens, honestè fugæ specie diuertit, Ludouico Blesensi Comite (qui eius frater amicitinus erat) deprecatore vsus. Eo, nauem classariam sumit, iuratq; dextra Euangeliorum libros tangens, qua iurifurandi religione nihil more Christiano sanctius habetur, se, cum Henrico Castellano nepote, Guilielmo Carnutum Vice Domino, Gotthofredo Bellomontano, Ioanne Froeuillano, & Petro eius fratre, multisq; nobilibus (quos comites secum veheret) decima quinta die, qua apud Francos Principes, in Syria Legationis munus obijisset, in castra remeaturum. Verùm fidem iurifurandumq; neglexerunt. non enim periculi metu reuerfi sunt, nisi in sequenti anno, postquam suos Orientis Imperio iam potitos intellexerunt: vt eorum honor statim omnium sermonibus carperetur, & fodicaretur. Cæterum sub idem temporis, Exercitui iucundissimus nuncius adfertur, classem Flandrorum, quam supra, Balduino Comiti iureiurando dato, Belgio soluisse diximus, ex longa Oceani Armorici, & Cantabrici navigatione in portum tandem Mafsiliensium appulsam. Ioannes Nigellanus, Castellanus Brugarum, Classis præfectus; Theodoricus qui Philippi Namurci, & Louanij Comitum filius fuerat, Nicolaus Mayllius, ad Balduinum Comitem, suum dominum, paulò ante litteras dederant, quibus significabant se Mafsiliam ad maritimam oram Narbonensem, cursum inflexuros, vt eo portu hybernarent: ea propter quid se agere, quo ve prima navigatione accedere vellet, certiores faceret. Balduinus Comes, de Baronum, & Danduli Venetiarum Principis sententia (nihil enim inconsulto Dandulo maris, & navigationis peritissimo Imperatore, neq; ea re, neq; alijs faciebat) rescribit, vt Martij mensis exitu, aduersum se mouerent, & in Peloponneso Methonæorum portum peterent. Sed homines natura obstinati, & peruicaces, & seipfis fatali superbia elatiores, & pertinaciores facti, è veteri sua sententia cum nullo modo dimouerentur, iurifurandi iam pridem

G dati,

dati, & fidei litteris nuper consignatę, leuissimè oblitı, in Syriam vbi se solos nihil memorabile gesturos prospicerent, cursum dirigunt; ac nisi sapientia in Francis, & Veneto fuisset, vel nisi potius Deus suo numine rebus aded afflicta, & miserandis subuenisset, de suscepta Constantinopolitana expeditione actum fuisset. Copiolas igitur, quanquam perduellium fuga attenuatas, sic tamen concordia affectas, & conspirantes, Deo maximo cordi esse, vltimę prosperitates fateri cogunt. quę enim mentem humanam sua caligine, & tenebris sic offundunt, quę consilium & naturam superant, vt nihil cerni possint, numinis esse diuini negare non possumus; quę verò virtute, vel fortuna aguntur, hæc nobis cum multis communia. sed ea hæcenus ingruerunt, vt Vni Deo Diuisq; gratulari habeamus. Hęc opinio Gallorum Comitum, & Baronum animos cum imbuisset, Innocentium III. Pontificem Max. per Legatos placandum censent, quem Iaderę expugnatione offensum esse, rumor erat. Delecti & Equites & Clerici, qui huic rei præter ceteros idonei viderentur. Sed quatuor omnino Legationis principem locum obtinebant: ex sacratı Viris, Nubilo Suefsionum Episcopus, mirę pietatis Antistes, & Ioannes Nouiodunensis, Balduini Flandrię, & Hannonię Comitis Cancellarius, sacrarum litterarum cognitione clarissimus. Equites verò Ioannes Friasęus, & Robertus Bonnensis, militaribus honoribus insignes: Hos iureiurando dato, se optima fide Legationem, quàm primum liceret, obituros, & Gallo Venetoq; renunciaturos, Romam mittunt. Veneti munus suum integra fide præstiterunt. Ex Gallis tres probè officio functi, Legationem obiunt. Robertus Bonnensis solus, fidem violat. Innocentio Pont. Max. demonstrant, veniam de Iadera capta, ab ipso, suis verbis supplices Barones petere, si quid animaduersione in rebelles à Dominis peccatum est: Exercitum verò agentem, ab nulla re præter ferrum paratum, contineri non potuisse; eundemq; Veneto summè obæratum, eorum præsertim culpa, qui aliorum viam inierant, & promissę solutionis sacramentum fefellerant, nisi iureiurando de Iadera recipienda, rem suam cum Veneto explicare nequisset. Tanti Gallum fidem facere, vt prius vitam, quam creditum abiuret. Illud secundo loco ostendunt, sibi semel iudicatum esse, Innocentio III. Pont. Max. communi omnium parenti, omnia obsequi: idcirco, quę vellet, imperaret. Ad hæc, Pontifex humanissimis verbis excusationem accipiens, scio (inquit) commissum quorundam pusillo animo, atq; perfidia, qui perterse nauis, & longinquę nauigationis incommoda reformidantes,

tes,

tes, Cruciatorum multitudinem, vt signa defererent, feditiosis sermonibus consternauerant, ne Cruciatı in vnum locum cogerentur, quò iusto Exercitu conata perficerent, vosq; eò adactos, vt cum Venetis creditoribus depaciscendum esset: Cui calamitati iam illachrymatus esset. vix dum etiam dolorem quem animo maximum concepisset, imminutum esse. Eadem ferè Baronibus in vniuersum rescribit, ad quos breues illas quidem, sed amoris plenas litteras dat. quibus Balduino, Blesensi item, Monferratensi, reliquoq; votiuo Exercitui incolumitatem benè precatur. ijs respondit, Baronibus, reliquoq; Exercitui se veniam dare, delictisq; omnibus ceu filios amanter absoluere. Iisdem litteris Comites, ac Barones orat, ne defatigentur, iubetq; Exercitum in fide contineant, neu vincula concordię, quibus coniunctissimos inter se merere intelligit, laxare velint. sine iusto Exercitu Hierosolymorum, & Palæstinę recuperationem, quam Deo per sua, liberorumq; capita vouissent, desperandam esse. Quamobrem redeuntibus in castra Nubiloni Suefsionum Episcopo, & Ioanni Nouiodunensi Theologo, quem magistrum. Franci appellant, in Deutos ligandi, soluendi potestatem tantisper dedit, dum intra paucos, dies suprema autoritate attributa, Cardinalem ad Exercitum legaret. Hyberna Barones Iaderę exegerant. Inde omnes post VI. Id. Aprilis. Resurrectionis Dei CHRISTI peractis solennibus, moturi, rem nauticam diligenter apparant. Itaq; classe instructa, paratoq; & in naues omnis generis comœtu abundè congesto. VII. Id. Aprilis, postridie Paschatis, Deuotı priores Vrbe egressi, motis castris, ad portum hospitantur. Venetis in Vrbe relictis, qui vt Iadertinos humiliores, infirmioresq; redigerent, muros cum turribus complanare cupiebant. Eodem tempore quę maxima calamitas fuit, Symon Monfortensis (quem Principibus proximum numerare possis) quò deficeret, occasionem turpissimam nactus, neglecto Cruciatę militię sacramento, castris digreditur, & per Illyricos montes clanculum cum Hungarorum Rege, nostrorum hoste, concilium init. Cum prius, Guidoni Monfortensi Fratri, Symoni Nealfensi, Roberto Maluicino, Drusio Cressonessaro persuasisset, vt secum ad Regem, opima apud quem forent stipendia proficiscerentur. Quinetiam Cęnobiarcha Clareuallensis, Sodalitati Cisterciensı (vt dictum est) dedicatus; alijq; complures feditiosi, castris propter ingenij leuitatem, præclara malignitate cumulatam, abeunt. Sub eorum abitum, Enquerardus Bonnensis, ex Bonna olim Vbiorum oppido, multi inter Deutos equites nominis,

G 2 cum

cum germano fratre Roberto, cumq; suis Clientibus, & popularibus, æterno ignominia probro notatis; quos ad hoc facinus perducere potuerunt, eodem ad hostes in Hungariam perfugiunt. Taliū, tantorumq; virorum defectio, vt Exercitui incommodum attulit, sic flagitij plena, & dedecoris fuit. Dandulus tamen Baronesq; tot incommodis perturbati, ne rerum gerendarum occasio elaberetur, neve Iaderę æstatem consumerent, bellumq; in Autumnum producerent, maturius quam vellent, discessum accelerare, nullamq; eius rei causa, moram interponi cupiebant.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R S E C V N D V S .

O D E M die, qui VII. Idus Aprilis (vt diximus) & à partu Virginis, millesimus ducentem **MCCIII.**

simus tertius fuit, pacato mari, nactiq; certam nauigandi tempestatem velificantur. Antecurfiores iussi Corcyrae portum capere, iactisq; anchoris nouissimos præstolari. Imperio paritum. sed paulò antè quam Dandulus Venetiarum

Princeps, & Bonifacius Marchio portu Iadertinorum cum reliqua classe soluerent, Alexius Isaacij Imperatoris Constantinopolitani filius, modico familiarium, ac propinquorum comitatu per Iulias Alpes ex Germania, à Philippo Sueuo Theutonum Rege, in Castra Iaderam peruenit. Dandulum Principem, ac Monferratensem suppliciter cum salutasset, deposita grauitate, tanquam pristinae fortunæ oblitus, ab omnibus hilarè, simul & honorificè excipitur. Dandulus porrecta manu Cæsarem complexus, naues quæ ipsi, atq; eius cohorti prouehendæ satis essent, administrat. Adolescens pugnae audus, & nihil præter alacritatem pugnacis animi ad paternam

vin-

vindictam afferens, Classem conscendit. Mox portu promoti, ad maritimam Ionij oram deflectentes, in quam Adriæ nauigatio ad leuam terminatur, enauigato sinu, Dyrrachium occiduaë Macedoniaë Urbem, euehuntur: portumq; Dyrrachinorum summa voluntate subeunt. Id oppidum, à Romanis, abolito priori Epidamni nomine, quod inauspicatum esset, deducta Colonia, Dyrrachium appellatum fuit: cum præsertim ab Chersoneso, vbi constitutum est, nomen fortiretur. Oppidani, Alexium Imperatoris filium salutant, atq; vt in officio semper fuisse, neq; se fidem fefellisse, aut ab amicitia ipsius Patris Isaacij discessisse confirmarent, cum portum intraret, vrbis claues, ad declarandam antiquaë propensionis fidem, celeriter obtulerunt. Cæterum quia Dandulæ gentis clypeus, siue scutum, vt nunc loquuntur, supernè album fuerat, infernè rubrum, & idem sed inuersum, Marchio Monferratensis Bonifacius cum haberet, qui cum suis Transpadanis, Campanorum etiam Franciaë maximam manum, suis vexillis ducebat; Henricus Dandulus Venetæ Reip. Dux, quod Veneta, & Franca classis inter se dignosceretur, prætoriam nauis eo tempore clypeum supernè album, infernè caruleum prætexuit, ac lilia carulea in albo, candida in caruleo sparxit; idem omnibus suis vexillis appinxit: vt vel eo militari ornatu, quale esset erga Francos Proceres, & Barones studium, vsurpatis gentis insignibus, testaretur: ea forma omnibus nauibus vexilla Iaderæ affixit. Id verò insigne post, toti Danduli soboli gentile fuit, ac nonnullis Dandulis à Sancto Luca, eiusdem agnatis, & in his, Andreaë Dandulo Principi, eiusq; posteris vsurpatum, quæ tota ad vnum familia nunc extincta est, cum reliqui omnes eius gentis vetustum insigne hæctenus retinuerint, hodieq; gestent. Interim classis, recto cursu Corcyram venit. Corcyra & insula, & vrbis eiusdem nominis in Ionio est, ad Adriatici finus os, Thesprotis aduersa: ab Acroceraunijs quinquaginta passuum millium interuallo distante; Oppidum verò eiusdem nominis ad montis radices, ingentibus propugnaculis peritissimè constructis, hodie muro ita ad mare ducto circumdatum, vt duæ ingentes rupes, in quibus Castella constituta sunt, includantur; cum vetustæ vrbis situs eiusdem suburbij contineatur. Nonaginta septem millium passuum totius Insulæ longitudo est, Homeri poemate, & Vlyssis quondam hospitio notæ. Phæacia Insula antiquis dicta; vini, segetum, fructuum omnis generis, sed olearum in primis ferax. Ex quo Alcinoi Regis horti ob miram soli fecunditatem, frequentiamq; & varietatem pomiferarum arborum, à Poetis fabulosè celebrati.

brati. Exercitum qui antecesserat, Castris ad Urbem positis, offendunt. Ibidemq; ipsi tendunt, simul Hyppagogis equos in terram curatum deducunt. Vt fama totis castris increbuit Constantinopolitani Imperatoris Filium venisse, atq; in portu constituisse, eò repente Franci Equites, Tribuni, Centuriones, ac ferè omnes milites, spectatum & salutatum descendunt; tantoq; studio de iuvene honorando certatum, vt nihil potentiorum magnificentiaë, humiliorum, & tenuiorum voluntas, concederet. Adolescenti Cæsari in medio Castrorum tabernacula, quàm ornatissima collocant: proximè Bonifacius affinis tendit, penes quem concessu Procerum, eo bello militaris Imperij potestas erat, quod eum suæ fidei, Philippus Sueuus commisisset: alia etiam de causa, sibi omnino Puerum tuendum susceperat, quod Conradus Monferratensis frater, Theodoram Constantinopolitanam, Alexij adolescentis amitam, duxisset. Corcyrenses tantæ classis, præsentis instructiq; Exercitus aduentu perterriti, in arcem recepti, omnibus enim cædem, atq; ignem testis. ni exemplò Imperatoris Filio Alexio sese dederent, Barones renunciabant: desperata defensione, quoniam suis rebus consulere non possent, animos ad deditioem inclinant, & Alexio Cæsari, Insulam atq; arcem tradunt. Dum Corcyræ Exercitum recreant, ibiq; dies circiter viginti quinque in magna rerum copia agitant (Insula enim frugum est, vini, oleiq; , ac cæterorum fructuum, vt modo dixi, vel ad delicias, copiosa) factio de qua sæpe mentionem feci, quæ Bonifacij Marchionis, Baronumq; concilia, & conatus omnes carpebat, quæq; Exercitum miserè dissipari volebat, sua contagione illis ipsis diebus; multò maximam partem Exercitus, contaminauerat. hi, concilio in vallem quandam remotam indicto, quum inexpliabili odio aduersus Barones deflagrarent, quæruntur se maris insuetos quotidie nouis nauigationibus periclitari, & consenescere: Venetis ex fædis consilijs, & malignis pactioibus, inhumana feritate, factellitum ritu, & Græcis exulibus mercede operam nauare: nec ipsos fatis in vita ex fatali naufea, & naufragijs vexari, nisi etiam mortui cruciarentur: nempè infepultos in mare proijci, cum hominum corporibus humus (vnde illis nomen) tanquam portus debeatur: expectandum omnino, cum ita fors ferat, dum Bonifacius, Barones, Equites, & Centuriones, velut quædam Græcorum mancipia Corcyra moueant, & in Syriam nauigent. Ipsi interim tot itinerum, ac nauigationum incommoda perpessi, diuturnis lachrymis suas ærumnas lugerent. Quod nunc peropportunum foret consilium, ac maximè salutare

salutare Gualterium Brenæ Comitem, qui Brundusij esset, rogandum, ut miseris ad se in proximam Apuliam, & Calabriam, quo transuerso Ionio, atq; Adriatico in Salentinorum litus Corcyra, & Græcia nauigatio recta est, suis nauibus tollat: eo enim tempore Gualterius, quem supra dotali iure in Apuliam penetrasse docuimus, maiorem iam eius Apuliæ partem subegerat, quæ Calabria dicitur, & Apulia Daunia, ac felici Campania ferè tota potiebatur, Casertæ, Soræ, Celani, Aquini, Cereti, & Sancti Seuerini Comitibus, atq; omnibus Regni Neapolitani Regulis domitis, & penè deuictis: ipsos, interim ne inutili, ac ignobili otio tempus terant, Gualterij signa ad Hierosolyma recuperanda secuturos: pugnaturusq; intrepidè uti voto piè concepto ipsis ab initio fuerat constitutum. & aut opima parta victoria, aut honesta morte, perennis famæ decus in terris, & cælestis post mortem vitæ præmia consecuturos. Quo iam potentia hæc secta processerat, ut intelligatur, Principes factionis Villharduinus recenset. Odetus Campanus Chiamlites, Iacobus Auennes, Petrus Ambianus summi nominis Eques, Guido Castellanus Cocycacus, Odgerus Sancleron, Guido Chappiacus, Clarambaldus Metis Mediomatricum ortus, Guilielmus Lancius, Petrus Cocycacus, Guido Pefsinensis, Richardus Dampetra Burgundus, omnes seditionis duces, & signiferi, multiq; alij antea pudore partium teñtiores, nunc, factioni apertè fauebant. hac parte in dies crescente, atq; ita, ut iam in maximam multitudinem copiaretur, & nunc conuenticula seditiosius agente, Bonifacius, Balduinus, Blesensis, Comes Sancti Pauli, ceteriq; Barones, qui sua auspicia sequebantur, ut tumultuantium intempestiuas voces compescerent è vestigio concilium cogunt: conditionem suam miserantur: ijdem commemorant, multorum antè discessu Exercitum ad eam, quam viderent, paucitatem redactum; facilius esse seditiosorum licentia Exercitum distrahere, quàm contrahere. hinc euenire perincommodè rerum cæterarum more, quòd citius apta dissoluantur, quàm dissipata connectantur. Nunc tot, talibusq; viris, seorsum ducem, & consilia capientibus, votiuum Exercitum, manipuli instar futurum, omnibus iniurijs proiecti. hanc belli societatem, plenam pietatis, & veræ gloriæ: ut pote quæ Isaacio Constantinopolitano in Imperium restituto, Palæstinæ quoq; restitutionem, & publicum Christiani nominis decus, publicamq; omnium Christianorum causam respiceret; igitur rebus omnibus postpositis, ad retinendam cum publicæ dignitatis, tum priuatis nominis existimationem, pacis, & amicitia petendæ causa

causa, nihil intentatum relinquunt. orandos, aliquem discordia finem faciant. nec vnus aliquis reconciliator ad seditiosos mittitur, vniuersi Barones, mutata veste, & fordidati, cum ipso Alexio Cæsare Adolescente, vniuersi etiam Sacerdotes, Episcopi, Abbates, & sacra viri qui in castris erant, prælata Cruce cum iñfulis, & verbenis in vallem concedunt, vbi Conuentus agebant. Ibi procul, equos sustinent, dum descendunt. Illi ex aduerso, idem ad suorum tam miserabilem conspectum faciunt, atq; alteri alteris, flentes flentibus obuiam coeunt. Barones ad omnium pedes accidunt, nec se prius surrecturos obtestantur, quàm illi sponderint, se ab exercitu non recessuros. Illæ voces audiebantur, si minus pietate in amicos, affines, & consanguineos, quibus ferè totus constaret Exercitus, tenerentur; at sui ipsorum misericordia mouerentur: tot enim tantaq; nobilitatis lumina, si semel castris sua pertinacia se subduxerint, non modò spes pulcherrimas de Syria, Iudæa, totoq; Oriente exinaniri, sed etiam vtrosq; Christianæ religionis hostibus prodi. nimirum hæc ciuilibis discordia prætia omnes manent, ut qui Dei Sepulchrum quærimus, insepulti volucrum, canum, ac piscium, esca iaceamus. His vocibus vulgò iactatis, cum pudore perfunsi, tum natura optima hominum inter se conciliatrice victi, tandem non passi sunt Barones, & Comites, suos dominos, suos amicos, affines, consanguineos, & ciues supplices iacere. Ad pedes stratos attollunt, ac vberius ipsi quoq; collachrymantes, diuino afflato numine, tanquam attoniti, emolliti manus dant, & se confestim consideraturos respondent. Tum, sine intermissione seorsum inter se communicata, vno omnium ore pronunciat, ipsos in Exercitu sub signis ad III. Kalend. Octobris, diem Diuo Michaeli festum, insequentis Autumni ea lege staturos, si Barones Euangelij libris manus admouentes, verbis conceptis iurent, quoties ipsi post eum diem in Syriam velificare volent, nauigia in quindecim proximis diebus, bona fide administraturos. ita vtriq; fidem dant. fæderis recentis fama totis castris voluptate debacchantur. ita paulò post rebus compositis, omnes in naues coguntur. equis, pontibus in hyppagogas impositis, & tormentis, machinisq; in naues comportatis. Pridie Pentecostes. IX. Kalend. Iunij, tertio supra ducentimum, atq; millesimum à partu Virginis anno, portu Corcyreorum soluunt, ne nauicula quidem desiderata, vnà complures, mercatorum naues commeant, & (quod optandum) secundissimis ventis vsi, passis velis prouehuntur. Hæc Villharduinus noster, qui omnibus rebus interfuit, plerisq; etiam præ-

fuit, omnia suis Commentarijs ex veritate testificatur. Res sanè spectanti magnifica, & admirabilis visa. Viri magnitudine corporum ingenti, & virtute animi, atq; oris habitu antiquis Gallorum Ducibus, qui C. Cæsaris arma exercuere, perfimiles. Ibi videre erat, prægrandes equos ferreis bardis protectos, ingentia virorum corpora, fulgentibus munita armis, atq; ora bellicum vigorem spirantia, quales antiqui Belgæ, Menapij; fuisse ex litterarum memoria referuntur; neq; enim gregarios equites ex clientibus, & obæratibus Campanus, Blesensis, & Balduinus, ac Sancti Pauli Comes, dum notam Crucigerorum accipiunt, sed maximè generosos, & fortibus factis illustres, ex omni nobilitate conspicuos, cum certatim studio, & pietate excellere cuperent, ad votiuum bellum deduxerant. Nam quicquid in Belgico solo, aut exquisiti roboris, aut delecti floris fuit, à Sequana, & Francia peninsula ad Scaldem, atq; inde ad Rhenum, tam latè, quàm litora lambit Oceanus ad Occidentem solem in Atrebatibus, & Septentriones, Sequanis montibus, atq; Arduena fylua concluditur, id totum, aut iussu Principum suorum dominorum, nomina dederat, aut sponte Crucigeris amicis agnatis, atq; affinibus adhæserat: quando nihil tale in Europa centum ante annos à Bullionis memoria contigisset, vt consensu vno Belgica omnis Gallia, & proxima Germaniæ pars trans Rhenum, suis sedibus excita, pro Hierosolymis, Syriaq; recuperanda arma capesceret. Itaq; tot equorum, armorumq; politia splendore iucundissima, omnes omnium palmarum spes facillè dabat. quacunq; oculis intentis circumspexisses, vela vidisses, & stratam innumeris nauibus mare, hac illac celoces, veloci remigio incitata in altum vndiq; volitantes, quæ classem cum insigni ornatu vexillorum anteirent: ita, vt ab re noua & mirifica, non mediocris voluptas animos omnium caperet. Itaq; nauis lenissima vsi tempestate tantum remis, velisq; contendunt, vt Cephaleniam, Zacynthumq; Ionij Insulas præteruerti, supra Strophadas, Gallo capite, quod antiquis Acritas, & Tanario promontorio, quod Metapanium fuit, superatis, Maleas applicent. Id Peloponnesi promontorium, inter Laconicum, & Argolicum finem, multum in mare porrectum, propter aduersos ventorum flatus, naufragijs nobilitatum, etiam prouerbio, sermone nauigatorum trito, homines terrere putatur. aiunt enim Maleas deflecenti: domesticos in obliuionem venire. Sed periculum Malearum, occursum duarum nauium, quæ complures Deuotos Equites, Centuriones, per Pamphylium, & Charpathium ex Syria in Patriam reue-

herent,

herent, subleuat: reliquiæ eius classis, vt mox compertum fuit, quæ Duce Ioanne Nigellano, Brugarum Castellano, Flandriæ finibus egressa, in cursu Malsiliam flexerat, atq; præternauigato Adria; inde Orientem versus vela fecerat. hi, procul classem nostram, numero, atq; ornatu longè pulcherrimam speculari, se statim pudore in naues abdunt. ea re animaduersa, Balduinus Comes Flandriæ, & Hannoniæ, aduersum præternauigantes, suæ nauis scapham repente mittit; scitatum vnde gente, & religione, quò veloci vela panderent. qui missus erat, Flandros esse, ipsorum indicio, renunciat. ventis quocunq; ferentibus vela dedisse; sed quidam Centurio ad Balduini nomen naue expeditus, in scapham descendit, suarum sarcinarum cura certis vectoribus mandata. mihi (ait) in animo est, ad istos me recipere: videnturenim regna armis quærere. Is recipitur faustis Exercitus salutationibus. Ita, verum est vetus verbum: haud facillè homini in viam redire. superata autem Malea, classi Eubœam, vsq; Insulam, bona nauigatio fuit. Ea Ægæi Insula est, Bœotiæ auulsa centum quinquaginta millium passuum longitudine, ab Attica ad Thessaliam prætenta: suam latitudinem ultra quadraginta millia non extendit, nec infra viginti contrahit: eius circuitus trecentorum sexaginta quinque millium passuum; propter angustam formam, longitudinemq; veteres Macram appellarunt. Duo habet promontoria Gereftum ad Atticam vergens, & Capharæum ad Hellepontum. multis vrbibus olim clara: nunc, nulla ferè alia præterquam sola Chalcide, è regione Aulidis ad Euripum, reciproco cursu notum sita, quæ Insulæ Metropolis est, eadem Aristotelis morte clara: quanquam Chalcidis nomen toti Insulæ olim fuisse scriptores tradant. Chalcidenses ne Alexij animo vlla defectionis suspicio oriretur, aduentanti suppliciter occurrunt, & imperata facturos pollicentur. Ex Vrbe Chalcide, quæ valdè opulenta est, Barones de Andro proxima Insula capienda, quæ oculis omnium adiecta, specie & nomine victores inuitaret, decernunt. Eo Bonifacius Marchio, Balduinus Comes cum Alexio Cæsare Hippagogis, ac Biremibus actis, Insulam capiunt. Andrus, Ægæi Insula est Eubœæ proxima, Cycladarum prior, cum oppido Antandros. patet circuitu nonaginta tribus passuum millibus. Equitibus latè loca perlustrantibus, & populantibus, incolæ Cæsaris filio Alexio supplices obuiam pacem petitum veniunt. Data fide, imperata faciunt. Exinde omnes sedulo in naues conscendere, & per Ægæum Constantinopolim versus agere. Eo ferè tempore Guidonis Castellani

H 2 Cicia-

Cociaci, viri illustres in cursu mortui cadauer, vt fit, in mare projicitur. Hoc primum qui mare antè non experti erant, vt maxime insolens, ita Exercitui luctuosissimum, ac acerbissimum videbatur Virum nobilem, eundemq; Matthæi Monmorentiaci affinitate, & bellica virtute clarissimum, infepultum, pisces suo corpore pascere. Iam ceteræ naues quæ Andron appulsæ non erant, Propontidis angustias ingressæ, in aduersum Hellepontum, Villharduini quoq; sæculo à nautis Sancti Georgij Brachium dictum, quod in id mare eius Diui Brachium, (reliquiæ non mediocri religione colendæ) vectoribus naue, excidisset, secunda tempestate Abydum adnauigant. Abydus Helleponti vrbs est, ad Troadem pertinens, Sexto ad triginta stadia distans ad litus Asiæ minoris, à Milesijs condita, qua angusti maris freto Asia dirimitur ab Europa. Quo in loco Xerxes Persarum Rex strato nauibus mare, qua septem stadiorum Hellepontus in arctissimas fauces coarctatur, in Græciam transiisse dicitur. Vrbs, in summo Asiæ litore, subiecto portu, natura, & situ, atq; ædificiorum pulchritudine spectabilis. Iactis anchoris portum alacriter occupant, & in terram descendunt. Abydeni, repentino classis appulsu, Urbis propugnandæ diffidentia, Alexio Cæsari statim portas aperiunt. Ibi, Exercitus in terram expositus, Tribunorum, Centurionumq; diligentia, sine maleficio & iniuria, octo dies commoratur, dum reliquam classem tardius nauigantem operiunt: nemine enim violato, nihil ademptum. Interim, in proximum Lampfacenum agrum, frumentatum eunt; quod id tempus messis esset, frumento, quod nauibus aduexerant, penè consumpto. atq; illis octo diebus tota classis incolumis Abydenum portum appellitur. inde repletis omnium rerum copia naualibus socijs, cum secundi perflarent venti, Classis Abydeno portu educta, per aduersum Propontidem Constantinopolim. versus cursum tenuit. Hæc classis, tam firmissima, quam speciosissima, omnibus vndequaq; in Propontidem intuentibus, terrori simul, & voluptati erat. Nunquam tot nauium, & tantæ classis apparatus, à priscis Græcorum vsq; temporibus, Propontis tulit. Erant naues ingentes omni tormentorum, & machinarum genere onustæ, cum Castellis supernè ædificatis, latioribus vexillis conspicuæ; quibus Superantium Venetum præesse memorauimus. Visebantur Hyppagogæ, & latiores rostratæ equorum agmina deferentes: cum nauigia propè innumerabilia tabulatis contacta, non Francis modò, sed externis militibus plena essent. præter hæc Venetum Biremes longo tractu remigibus

gibus Clasiarijsq; refertæ, Danduli prætoriam erectam ad puppem ingentem laternam de more præferentem, iuxta quam Alexius Imperatoris Filius, & Monferratenfis Marchio erant vecti, æqua nauigatione sequebantur: cum innumerabilis ex Ægæo, & Peloponneso, nauicularum suoapte studio voluntateq; Alexium dominum comitantium multitudo quamplurima recenseretur. Itaq; secundis ventis Propontidem adnauigant: vt Diuum Georgium præsentem brachio illo extento, quod nauitæ illis in regionibus sanctissimè venerantur, fauere nauesq; scopulis prohibere, ex quo votis omnibus tendebant, saluas ducere, crederent. superata Propontide, quæ centum septuaginta passuum millibus Abydo, ab Helleponti faucibus ad Bosphoros, & ipsam Constantinopolim protenditur, cum appropinquaret Classis, admirabili ordine naues expandunt, & dirigunt in conspectu hostium ante Urbem, decurrentibus cum insigni ornatu vexillorum Venetis Biremibus ad deterrendos Græcos. Inde ad VI. ab Vrbe lapidem, ad læuam deflectunt exploratis litoribus ad Sancti Stephani, quæ statio applicantibus commoda est, ad descensionem se comparant. Vicus est altioribus muris circumseptus, oppidulo similis, ab insigni templo eius Sancti, cui ara posita est, Cenobij, Sancti Stephani nomen sortitus, in Thracio litore ad Propontidem constitutus, vnde tota Constantinopolis, quæ sublimi in specula, supra septem colles magna ex parte constituta, æstimari facillimè potest. Mirificè oblectabat vrbs aspectus, quæ tum natura & situ, tum ædificiorum magnificentia, omnium nobilissima, & potentissima esset: vt, quæ Urbium Imperij mater haberetur. qui de eius vetustate, opulencia, & pulchritudine audierant tantum, vel legerant, oculis certè sic comedebant, vt famam veritate minorem facile prædicarent. Murorum & turrium, quibus veteris Romæ instar, septem & ipsa colles complectens, vndecunq; cincta est, altitudinem & speciem admirabantur: sublimes Columnas, ingentes Obeliscos, immensos Arcus, maximos Circus, quos Hippodromos appellant, Colossos, Aquæductus, maximum præterea templorum numerum Deo, Cælitibusq; dicatarum; atq; ipsum demum Sophianum templum, Iustiniani opus, generosi operis mole, sed excelsis potissimum plumbeis testudinibus, reliqua vrbs ædificia superans, maximum numerum Palatiorum, Thermarum, Basilicarum, regiarum, & Xenodochiorum, quantum nemo nisi oculis subiectum, vnquam crederet, intuiti, ægrè inde lumina deijciebant: & Constantinopolim non Byzantium Paufaniæ Lacedæmoniorum Ducis, non magni Con-

Constantini Urbem, sed mundi mundum nominarent. tantæ Urbis conspectu pluribus non instrenuis militibus cor amore (vt ferunt metu lepori) agitato palpitare, neq; id profecto mirum; nullum enim bellum iam inde ab heroicis, vsq; temporibus, neq; maius, neq; difficilius, aut periculosius vnquam gestum. Itaq; Barones, & Comites, atque vnà Dandulus in terram descendunt, concilioq; in Diui Stephani aduocato, consultatur de rebus omnibus, quæ grauiissimi essent consilij: tantum deliberationem quo potissimum frumentatum iretur, referam. Dandulus Princeps surrexit, nemini dubium est (inquit) Barones magnanimi, quin maiorem rerum notitiam, atq; vsum, quam quisquam vestrum, ætatis beneficio habeamus, quod in his etiam regionibus magno nostro malo, ne dicamus fato, diu multumq; versati, & locorum opportunitates, atq; utilitates, & Græcorum ingenia, ac mores, vt sciremus, & fideliter teneremus, iam inde ab adolescentia animum assuefecimus. Rem maximè arduam, & periculorum plenissimam aggressi sumus, sed eam consilio, quo nihil cum in rebus humanis, tum bellicis præsertim vtilius, atq; præstantius dari potest, qui solus fructus ab hoc fene non imperito fortasse, fidelissimo certè, ac vestræ dignitatis amantissimo speratur, facillimam vobis tradamus; nam labores deliberatè, & concoctè, vobis pro viribus indictos, quin egregiè, fortiterq; pro ista animi magnitudine, exantlati sitis, nunquam profecto dubitauimus. Primum, ne miles in continentem Thraciam frumentatum eat, censemus, quæ vt omnium rerum vbertate, ac copia, ita hominum multitudine abundat. in quo verendum est, in tanta præsertim nostrorum paucitate, ne prædarum, ac manubiarum cupiditate, miles euagatus, deprehendatur; ac velut nauis in alto vesaniante tempestate abripiatur. Vobis præterea manubiarum. fatis, frumenti parum. neq; verò imparatis adhuc laceffendæ gentes videntur, quando tantum bellum gerentibus commeatus, non nisi multo nostrorum sanguine parari possit. Insulæ Propontidis sunt suburbana Byzantij, propius vestris oculis subiectæ, eas Protam, Chalcedonem, Principis, Oxiam, Platim, Antigonon, seu Panormum dicunt, frumenti reliqui; commeatus refertissimæ. primo aduentu, in vestram potestatem venturas pollicemur. vnde re frumentaria abundè prouisa urbem postea terra, mariq; vno tempore expugnare adoriemur. commeatibus enim diligenter curatis bellum facilius confici. Barones Duci assensere. ita, ab consilio disceditur, & ad classem reuertuntur. miles in nauibus pernoctat. postridie diluculo, quo

Diuo

Diuo Ioanni Baptistæ maximos honores habemus VIII. Kalend. Iulias, à Nauarchis Biremes frequentibus exornantur vexillis: scutis etiam prætexuntur. omnes arma & ferramenta iubentur præ cæteris expolita studiosè inspicere, quæ cuiq; apta in tempore essent: malos erigi, anchoras euelli; tum secundis Dei Benignitate ventis, vt ad insulas contenderent, vela dari. Ita tres grauiori ventorum flatu propulsæ, sub ipsius urbis oculos, vt propugnatorum telis, è propinquo incessentium ictus difficulter vitarent, tamen felici temeritate Propontidem enauigant. nam, in tam paruo traiectu, qui muros, turreq; compleuerant, tantus Græcorum numerus apparebat. vt nusquam urbis quenquam hominem relictum putares. Sed his Deus mentem eripuerat, qui consilij modò de insulis petendis dati, perinde oblitus essent, ac si ei non interfuissent, aut id ne ex leui quidem auditione accepissent. In Asiam subito ad continentem dirigunt, portuq; Chalcedoniorum recta succedunt, ad Palatium Imperatoris fratricidæ Alexij, cui nomen est Chalcedonium, ad Bosphorum, contra Constantinopolim Asiæ litore positum, qua Bosphorus quadraginta stadiorum interuallo Chalcedonem, & Byzantium interfluit, vndiq; rapidioribus in Propontidem definit. Id veterum Græcorum Imperatorum Prætorium, operibus magnificum, regijs sumptibus, & supellectile ad luxum, & delicias plusquam Imperatoria, ædificatum, & Aulæis pretiosiq; rerum omnium apparatus luculenter instructum. Eo Comites & Barones exeunt, & totus Exercitus. hiq; magnam partem erectis tabernaculis circummetati, biduum ibi fuerunt, soli nauiculatores in nauibus mansere. Chalcedon, Bithyniæ Ciuitas nobilis, nunc Chalcidonia, vulgò dicta, à Saturni filio Chalcidone, Apollinis templo, atq; oraculo quondam insignis à Megarensis condita, qui ob id cæci appellati sunt, quod opportunè oppositum Byzantium litus non caperent; iterum & sæpius vastata; primò à Persis; iterum à Valente Imperatore muris spoliata; deinde à Gotthis euersa, quam post Cornelius auitus aliqua ex parte restituit, sexcentorum amplius patrum Synodo, Marciano imperante nobilitata. Vicus admodum diues, & rerum quæ bello vsui sunt, plenissimus. Eo anni tempore segetum demessurum acerui in agris congesti erant, quo celeriter vulgò frumentatum itur, quod frumenti, ac reliqui commeatus inopia nostri laborarent. atq; ibi Barones, & Veneti cum vniuersa Classe in proximam lucem manserunt. postridie mane in naues se recipiunt, Equitatus parte in terra relicta, qui classem litus lambentem antecederet,

ret, ac tertio die, quam Diui Stephani portu mouerant, qui dies est V. Kalen. Iulij, nauigant, ac secundo vento in superas fauces aduersi Bosphori, trium supra Constantinopolim passuum millium nauigatione ad Palatium Scutaricum ad Damalim, delati sunt; alterum Græcorum Imperatorum Prætorium: Chalcedonio, ædificiorum pulchritudine, laxitate, & magnificentia propè par. hunc locum ubi excitatum est Scutarium, antiquis Dianæ fanum fuisse, & à veteribus promontorium Damalicum, siue Bouem appellatum, volunt: idq; in Chryfopoli antiqua, ad Thracium Bosphorum constitutum. Bosphorum porrò à Boum meabili transitu dictum: quoniam non latius distent litora, quam ut tranari bobus interfluum mare possit, quando ab Io Inachi filia, quam fabulosè in buculam à Ioue conuersam scriptores tradunt, tranatum sit. etenim Bosphori, ubi fretum angustissimum est, duobus locis, non amplius quingentis passibus, duarum terræ partium litora discedunt. alitum quippe cantus, canumq; latratus inuicem audiuntur, vocis etiam humanæ commercia, inter duos orbis manente colloquio, nisi cum id ipsum auferunt venti. adèd tenue illic interstitium est, quod Europam ab Asia disternat. Interea equitatus, qui Chalcedonio palatio hospitatus erat, urbem Asiatico sinuoso in litore obequitando, ut recognosceret, ad Scutarium peruenit, atq; in campo ad litus molliter accliu iuxta Bosphorum, tabernacula statuit: Francicus Exercitus editiore in tumulo ad Orientem versus, colles Ponti confedit. Scutarium porrò, vicus est Bithyniæ, qui idem Chryfopolis olim fuit, Chalcedonis Emporium: ubi, Græcos tradunt qui meruissent stipendia in Cyri expeditione Persica, mansisse dies septem, vendentes prædas, quibus essent potiti, non menibus quidem circumdatus, oppidi instar, sed Vicus laxè habitatus, multorum ædificijs non continuis. ambitu milliaria complectens circiter duo, partim in valle, partim duobus in promontorijs, vallem cingentibus constitutus: quorum vnum quod in Bosphorum prominet, Damalicum appellatur. Portum profundum habet, in sinum mediocriter curuatum: sed longè maiorem habuisse olim ferunt. occupantem imam Vallis planitiem, cum Athenienses triginta biremes illic in præsidio tenerent, & esset Chalcedoniorum nauale. ferunt Philippum Constantinopolitanum Imperatorem Chryfopolim exædificasse, ut templum Deo Opt. Max. conderet, palatiaq; ad excipiendum Imperatorem, Imperatoriosq; Liberos, hortosq; struxisse, & piscium viuarium, piscinasq; infans sumptibus ædificasse. Sed quoniam ad hunc locum

deuentum

deuentum est, ubi posthac de Constantinopolitana Vrbe sæpius dicetur, non alienum ab instituta serie erit, de tantæ Urbis situ, & magnitudine, quæ veteris Romæ æmula, omnium Europæ urbium semper clarissima fuerit, pauca recensere. Byzantium igitur, quam postea à Cæsare Constantino instauratore, qui trecentis amplius annis post natum CHRISTVM magnificè struxerat, & munierat, Constantinopolim appellant (quanquam ipse Constantinus nouam Romam vocari mallet, sed Principis gratia factum, ut suum, non urbis Romæ nomen obtinuerit) à Pausania Spartanorum Rege conditum scriptores referunt, est Vrbs adèd opportuno loco sita, in Thraciæ, atq; adèd Europæ finibus, ad Thracij Bosphori fauces, ut Megareses illi, quorum antè meminimus, Chalcedonis conditores, quam è regione Byzantij fuisse diximus, oraculo Apollinis, cæci sint iudicati, quòd tam locuplete ripa omissa, ubi postmodum Byzantium condendum foret, quòd omnia ferè piscium genera è Ponto in Propontidem præcipiti agmine, & naues nulla ventorum vi, nullo remorum impulsu, secundo Bosphoro deferuntur, sterilem ædificandæ Vrbi locum captassent. Pisces etenim, ex Euxino per Bosphorum in Propontidem illati, ubi ad Chalcedonense litus incurere, terri candicante saxo, quod à vado ad summa pelluceat, aduersum Byzantij Bosphoreum Promontorium, Chryfoceras appellatum, adèd præcipiti petunt agmine, ut vno reti viginti nauigia facillè compleantur; vnde omnis captura Byzantij, est Chalcedonensibus penuria. Vrbs ipsa, tribus partibus alluitur mari, quarta continenti Thraciæ iungitur. quandoquidem ab Aquilone, sinu, cornu nuncupato, quem in Europam insinuat Bosphorus Thracius: ab Oriente cingitur Bosphori extremis faucibus; à meridie Propontide; ab Occidente terræ Thracia. forma illius est triangula, sed lateribus disparibus, cuius basis est pars continentis ad Occasum vergens; vertex autem, pars pertinens ad Ortum, idest ad initium peninsulæ, sed lateribus inæqualibus. Latus enim spectans ad Occasum, lunatam curuaturam ab angulo sinus admittit; deinde postquam longo spacio processit, ex Aquilone ad Meridiem flectitur. Latus verò ad Meridiem vergens, admittit flexum, ea latitudine, ut si ab angulo rectam lineam extendas, sinum maris intercipias, plus minus duobus stadijs latum. quod autem ad Septentriones, & sinum cornu nuncupatum latus pertinet, si ab angulo vno ad alterum linea duceretur, totum sinum cornu, & partem urbis Galatæ, interciperet. sic enim litus curuatur, ut eius duo extrema cornua arcum quodam modo efficiant, duos arculos in

I medio

medio flexu habentem, ad eò introrsum recedentes, vt duo extrema cornua arcus se includentis, impedimento non sint, quò minus quis ex alterutro cornu prospiciens, cernat vtrumq; cornu. magis igitur Constantinopolis tricornis, quam triangula. tantæ vrbs ambitus, duo de viginti passuum millia complectitur. Sed in collibus, & editoribus tumulis accliuus constituta, aduenientes longissimè specularatur, & vicissim aduentantibus, vel procul occurrit. Vrbs mœnia partim lapidibus quadratis, partim coctilibus constant; sed qua Vrbs in continentem Thraciam prospicit, muro triplici, crebris turribus, atq; ingenti fossa, munita est: qua verò mari alluitur humilioribus quidem quam sint terrestres, sed iisdem turritis, & crassioribus circumdatur. Maris circuitu vacantes muri, sex portas habent. Constantinam videlicet, Adrianopolitanam, supra supercilium septimi collis, Auream, Selymbriæ, & septem turrium. ex parte sinus Ceratini, Blachernæam, quam hodie Xiloportam dicunt, Cynigos, siue Palatinam, inde Phanariam, Agiam, Iubalicam, Farinariam, Lignariam, Seminariam, Piscariam, Neorij portam, atq; Demetrij. ex parte Propontidis totidem fermè portis exornatur. habet Vrbs ad Septentriones Ceratinum, quem diximus, sinum quinquaginta stadia, à Bosphoro ad Occasum protentum: ad cuius aditum breui interuallo, hinc Byzantium, inde Pera: quam à breuiore traiectu, verbo Græco appellatam existimant. Et cum se ex aduerso intueantur, vtrinq; validissima Catena deducta, qua introrsum sinus arctissimus est, impositoq; ad vtrumq; locum præsidio, ex quo, non modò tormentis bellicis saxa emitterentur ex vtroq; litore, sed etiam machinis ignem liquidum profunderent Græci, aditum nostris Alexius Tyrannus ademerat. Igitur nostros Scutario in litore Urbem æstimantes, quaq; oppugnandi, & quatiendi causa Exercitum, & classem deducerent, ab Vrbe specularatus Alexius, Exercitum educit, & Imperatoris tabernaculis pro Galatæ mœnibus erectis, in Bosphori vltiore Thracio litore extra Peram nostris opponit, eo consilio, vt nos appulsu, & in terram exitu prohiberet. Franci nouem dies commorati, reliquos Exercitui ad subleuandam inopiam com meatus dispertunt. atq; hic totus votiuus Exercitus. Iisdem ferè diebus turma equitum longè optimorum tabernaculis specularum. procedit. præmissi designatores, qui tabernaculis loca antecaperent. exierant autem, vt proxima explorarent loca, hostiumq; simul casus & vicos occuparent, vsq; ad collium radices, vastatoq; agro & præda facta, præsidij causa pro castris agitarent. Sic eius turmæ

prin-

princeps Odetus Campanus Chiamlites, Guilielmus eius frater, Odgerus Sancleron, Manasses Insulanus, Crassus Comes, ex Transpadanis, cliens Marchionis Monferratensis, octuaginta Equites viros mirabiliter strenuos, ducebant. hi in excursionem sex millium passuum, hostium tentoria ad collium radices speculari, aperiunt. ibi Megalodux Imperatoris Alexij (Græci Megaducam Imperij appellant) agmen equitum ad quingentos silentio continebat. nostri reintellecta, aciem instruunt: quatuor phalangibus institutis, eo consilio, vt cum hoste, si eius copia fieret, prælium committerent. Græci nostros conspicati, aciem instruunt. & aliquantum progressi aduersum nos in conspectu consistunt: nostri, ad hostis conspectum teneri non potuerunt, quin innato animi ardore prælium faciant. pugnatur acerrimè. primo impetu Græci in fugam conijciuntur. hos nostri Equites tria millia passuum consecuti ad prædam, in castra redeunt. hic equorum, mulorum, phaleratorumq; magno numero opimisq; spolijs ditati, claris suorum plausibus, armorumq; strepitu excipiuntur. prædas & manubias inter se diuidunt. altera à prælio die, Alexius Tyrannus, vt Baronum, & Danduli Principis animum pertentaret, & quod plerunq; frequentibus colloquijs euenit, ad abdita eorum consilia, exploratius penetraret, Nicolaum Rufum origine Insularem Italica vntem lingua, quod à Dandulo, & Venetis, Baronibusq; id idioma Franco eloquio proximum acciperetur, ad Comites, & Barones trans Bosphorum in Scutarium mittit, qui suam cum Baronibus causam agat, sed amicè primo, atq; lenissimè, si fieri posset, negotium pertractet, neq; eorum vires quas satis amplas esse præsentia classe cognosceret, exagitaret. Palatium ingressus nostros communicatione de consilio capiendos occupatos, offendit. Omnes Alexij Imperatoris nomine salutatur, & eiusdem litteras Bonifacio Monferratensi reddit, ad quem militaris Imperij potestas pertineret. litteræ in omnium oculis recitantur. erat autem hoc præter cætera litteratè scriptum. Alexium Imperatorem Nicolao Ruso singularem rerum suarum fidem habere. idcirco ipsos orare, vt ei, perinde, ac sibi, crederent. Rufus, quæ vellet, in concilio dicere iubetur. Exponit Alexium Angelum Imperatorem exploratum habere, Barones omnium, post reges, optimos, & potentissimos, incluta Gallia ortos & oriundos; qua, nulla regio, in terris magis opulens, magisq; morata est. eandem de Veneto Principe opinionem concipere: ea de causa se mirari Venetos & Gallos, fines sui domini violatum aggressos: se ad Exercitum quæsitum venisse, quo facto

I 2 dicto-

dicto ve offensi, intempestiuè dominum bello lacefferent. præsertim eos, qui sine controuersia Christiani essent, eadem religione cum ipso constricti, quæ more maiorum legitima disceptatione per sacras Synodos, & Christianæ professionis Antistetes in vnum locum euocatos, de suis controuersijs, non armis contenderet, aut dimicaret. scire se, vno omnes consensu Barones, iam pridem Cruce insignitos, ad transmarinum bellum, in Iudæam, & Syriam trajicere, constituisse; Hierosolyma & Sepulchrum sanctius repetitum, non Constantinopolim Urbem, ad infamis auaritiæ nomen, turpiter oppugnatum, venisse. Imperatorem Alexium administrandi Imperij non ad eò imperitum, aut ignarum Christiani muneris, vt ipsi existiment, pari pietate in animum induxisse, beneficijs cum Baronibus, non maleficijs certare. si quid ipsius indigentes essent, & rerum copia premerentur, ipsum non modò commeatus, sed etiam suarum fortunarum, quæ Christiano orbe essent amplissimæ, partem maximam libenter impertiturum, si sine maiori iniuria, suis finibus protinus excederent. statuisse iniuriam iniuria (quæ est summi Augusti clementia) non repellere, quamuis hoc, & possit, & debeat. nam, si fatis Constantinopolitani, atq; Orientis opes Imperij Baronibus cognita essent, pro explorato haberent, eum non tantum ad apertam vim, parem esse, sed superiorem etiam futurum. Illud quoq; Exercitum vigesies copiosiorum, nisi fufum, Græcia vnquam discessurum. Conon Bethunius Belga, Guilielmi Bethuniensis Aduocati, frater. atq; idem Balduini Flandriæ, & Hannoniæ Comitum cliens, summæ authoritatis, atq; prudentiæ Eques, quum ad respondendum surrexisset, Procerum conuentu maximo, Baronum, Ducisq; Veneti nomine, hæc verba habuit. Imperatorem Rufe (inquit) mirari dixisti, quòd Barones præsertim nullo ipsius facto, sed ne dicto quidem læsi, vltro ipsi arma intulissent, atq; in suum Regnum inuasissent. quo (Rufe) hæc ore dicta in hoc ad eò clarissimorum Principum confessu videris? Non tibi satis causæ est armorum inferendorum, Bonifacij Marchionis, vt cæteros mittam, illustris affinitas, cuius frater Conradus Theodoram Constantinopolitanam amitam Alexij adolescentis, quem inter nos sedentem conspicis, vxorem habuisset? nihil ne Philippus Sueuus Germaniæ Rex, Alexij frater (Irenem enim Alexij sororem duxit) quem belli socium omnium potentissimum exorauimus? si Imperium Constantinopolis, legibus ipsi delatum, aut his rationibus quibus sacrosancto iure, inter Christianos regna acquiruntur partum docuisses, non in-

coloratè

coloratè fortassis iniuriam armorum expostulares; sed tamen veritas ipsa, neq; propinquis Bonifacio, & Philippo ius suum adimeret. sed tuus, vt appellas, dominus, inaudito antehac scelere, inexplebili auaritia, Dijs, atq; hominibus inuisus, impietate post hominum memoriam maxima, Imperium adeptus est: nam cum is, non solùm à Turca hoste communi, pia fratris pecunia liberaliter redemptus esset, sed Seuastocrator factus, honoribus etiam omnibus amplissimis, & re ditibus, domi, militiæq; auctus, tantùm non Imperatoris appellatione honestatus, Imperatoris opibus, Imperatorem ipsum, & fratrem, nihil tale meritum inhumaniter oppressit. atrocitatem rei ex veritate dicere parantem lachrymæ impediunt. neq; enim regno sceleratissimi hominis cupiditas fatiari potuit, quin nouam, & summam crudelitatem adiungeret. Imperatori & Fratri (quod ipsa morte acerbius videtur) oculorum lucem à natura datam, ademit. Eandem Imperatoriam Coronam, atq; ipsasmet fraternas vestes, collachrymantibus præ misericordia Constantinopolitanis Ciuibus, nefandæ impietatis testimonium, induit. Eundem confectum penè maximorum dolorum cruciatu, vexat, atq; etiam in carcerem rapit. atq; hic tuus bonus Rex, impietate dirus, & humani generis prædo, non solùm in Isaacio Fratre, verùm etiam in Fratris Filio vnico Alexio, ad spem tanti Imperij lege nato, sæuitiam insatiabilem edidit. Nam Adolescentem in carcerem teterrimum coniecit, vt paulò post squalore, atq; angoribus conficeret: quem tamen Dei immortalis consilio, de tui domini ergastulis elapsus, sella inter Proceres augustissima sedentem vides, ad tui Imperatoris (vt spero) breui perniciem non dubiam. Eum igitur potius mirari debemus, Augusti Patris, atq; Alexij Cæsaris Regnum tyrannicè occupare, teq; eò impudentiæ iam prouectum, vt diceres tuum dominum more Christianorum, ad Ecclesiam, tanquam in ius vocandum fuisse. Tyrannum scilicet aliquem, summæ perfidiæ, & crudelitatis, humani generis hostem atrocissimum, tanquam tuum ciuem habeas, quo cum iure ciuili, decertes? in Christianis etiam connumeris? qui per summum scelus, & impietatem, regnandi libidine, fratrem luminibus orbauit? nulla (mihi crede) tyranno cum Christianis societas est: neq; est contra naturam, ei tanquam veteri, impioq; hosti, & vltima supplicia merito, spolia aliena detrahare, atq; eripere; quem honestum est (si possis) necare. declarant hoc, veterum tui Domini similibus exitus tyrannorum, vt iam Barones, & Veneti, in vitio sint in expiabili, nisi illius capite, hoc omne genus detestabile, & impium, cum

possint,

possint, ex hominum societate exterminent. Ea tamen sunt mansuetudine, & clementia, ut tuum Dominum, per te, si æquum est, rogatum velint, ne iudicium armorum, ac Martis expectet: veniam potius ab Isaacio Fratrem statim petat: eum in Imperium restituat. nec enim in causa, quam perorasti, sed in huiusce Principis adolescentis fide, spes salutis posita. Barones, Ducemque Dandulum, omnem operam, atque studium Isaacio Imperatori, Filioque Cæsari placando, daturos pollicentur. his deprecatoribus non solum veniam impetraturum confido, verum etiam tantum facultatum, unde se, suosque vitam, & cultu sua gente, siue Angela, siue Comnena digno, alere luculenter possit. tui igitur Domini partes erunt, ut primo quoque tempore, ille sibi Isaacium cum Filio reconciliandum, atque in integrum (quoad eius fieri potest) restitutum velit: tu vero ad tutiora reuersus consilia, ne breui, stultæ pertinaciæ, crudeli supplicio penas des, ut è vestigio abeas, neque ad nos, si sanus es, nisi restitutionis causa posthac redeas. Ita Rufus prægravi responso Castris protinus excedere iussus, & cum pudore redargutus, ad Alexium dimittitur. Barones Alexij peruicaciam, & Oratoris Rufi audaciam stomachati, vehementissimè commoti sunt: moxque murmur tota aula est auditus, qualis apud indignantes, & offensos Proceres esse consuevit. Inde consilio, priusquam armis, omnia experirentur; nam in Syriam, si suos retinere vellent, nauigationem maturandam videbant; Alexium in sublimi Biremis parte locatum urbem circumuehere, ac ciuibus pro muris exhibere constituunt. Huiusce rei causa Biremes omnes repente armant. in vnam Dandulus, & Bonifacius Marchio cum Alexio adolescente conscendunt: in reliquis Barones, & Equites. Ita placere expansa, atque directa in hostem Classe, Alexium Isaacij Imperatoris filium, ut Constantinopolitanos ad defectionem elicerent, Græcorum oculis, qui frequentes mœnia propugnabant, subijcere. his nostrorum vocibus omnia personabant. en, omnium vestrum iustum Dominum. en, cuius gratia vestram libertatem propugnatum, non oppugnatum, venimus. Ad ea, Constantinopolitani nullam significationem misericordiæ dare: nemo ex Græcis se commouere: nullusque omnino, vel à timore, vel à seditione, uti futurum putabant, & sperabant, in vrbe tumultus oriri: propterea quod si se indicassent, summum in cruciatum venturos videbant. deinde boni, & hi alicuius fortunæ, & rei homines, custodes sibi affixos verebantur. Nostri re infecta, Scutarium ad Damalicum promontorium in castra remigrant. Imperij enim restitutione desperata,

ta, nisi quam armis facerent, nihil commodum cum Tyranno decidi posse. Ex quo omnium animi ad bellum extemplo capescendum inclinati. postmodum peractis sacris, & Deo Cœlitibusque ritè vocatis, euulgata profectio, omnes Scutarij in campo armati, in equis, inter se colloqui, atque militari more, concilium armatum habere. res verò spectatu digna, omnes citius imperio ad aciem præsto esse. in tantis porro non modò contentionibus, sed etiam altercationibus, tamen illud salutariter pro tempore deliberatum, ut copiam omnes lustrarentur, atque in sex omnino quadratas acies distribuere. Primam aciem, Balduinus Comes Flandriæ, atque Hannoniæ duceret, quod eorum maximum numerum haberet, qui scorpionibus, qui balistis manuarijs intentis, quales apud Gallos in more sunt & vsu, telamitterent; qui ferè semper in prima acie collocari solent. Secundam porro eius frater Henricus, Matthæus Valencurius, Balduinus Bellouisus, multique egregiæ nobilitatis, notaque virtutis Equites, ductarent, quos suæ quisque patriæ finibus eduxerat. Hos cum tertiam phalange, Hugo Comes Sancti Pauli, Petrus Ambianus eius nepos, Eustachius Canthellus, Anselmus Leodiensis, multique alij fortes, & egregij Equites, Ducum conterranei, sequebantur. Quartam Ludouicus Blesensis, & Carnutum Comes, de suis ambactis, clientibus & familiaribus, quos pugnae equestris scientes, & præsentis magnitudine animi non contemnendos, secum magno numero habebat, conscripsit. His, vel illis, ubi res posceret, auxilio futurus. In quinta ferè cunctæ nobilitatis Gallicæ flos censebatur. In his Matthæus Monmorentiacus præcipuus, & plerique Campani nobiles, Odetus Chiamlites, Villharduinus noster Campaniæ Mareschallus, Odgerus Sancleron, Manasses Insulanus, Milo Brabantius Priuinus, Marcharius Sanmanechaus, Ioannes Fisnones, Ioannes Chappiacus, Clarambaldus eius nepos, Robertus Ronceius, qui singularem militiæ usum habere dicebantur, curabant. Hanc etiam permulti Senones, Meldæ, & Aureliani Equites referferant. Sexta quam (maximam ex omni numero, veluti subsidiariam) Bonifacius Marchio Monferratensis, ab vltimis Allobrogibus, qui Lugdunenses ad Rhodanum attingunt, contractis auxilijs fecerat, Transpadanis, Insu-bribus, Thuscis, Theutonibus, Cistrhenanis, Transrhenanisque referferam, postremum agmen tutissimè clauderat. Hæc ratio belli fuit; ut, si descensione ordines prohiberentur, ad Danduli Venetiarum Ducis Imperium, qui maritimarum pugnarum erat apprimè peritus, nauali prælio non dissecti passim, sed ordinatius dimicarent:

fin terrestri prælio decernendum esset, in suis ordinibus dispositi, commodius, atq; animosius hostem adorirentur. Itaq; Exercitu lustrato, naualibus turmis inspectis, dies constituitur, qua omnes in naues se reciperent, mox ad signum traiecturi: atq; hinc, tanta animorum alacritate obtemperatum, vt omnibus vincendum esset, aut oppetendum. Episcopi, Sacerdotes, & reliquus Clerus qui rei diuinæ causa Exercitum secuti erant, concionem stolati (vt in tali re necessarium) habent, de confitendis more Christiano peccatis, deq; testamentis in procinctu faciendis, ac vita cum morte piè commutanda, quòd Deus optimos quosq; in prælijs pignerare soleat. Franci etenim, Belgæ, Theutones, Ciuitatum Antistites, Cœnobiarchæ etiam ex sacris rebus valde opulenti, patrio more, tanquam Regni Proceres, summo studio certatim alere equites, & nobili exemplo in Syriam ductare aduersus Sarracenos solebant; cum valdè decorum putarent Religionis causam, à sacratis maximè Ducibus defendi. Itaq; pietatis honore, Deo, Cœlitibusq; casta mente habito, delecti omnes arma induunt, equos phaleris consternunt, exornantq;, & vt imperatum erat, naues conscendunt, qua profluens Bosphorus sedatior est. reliqui militum numeri non ita prælio idonei, in naues onerarias imponuntur; simul Biremes Venetæ instruuntur; tanta animorum alacritate ab omnibus obtemperatum, vt ipsis persuasum esset, aut vincere, aut oppetere. Traiectioni dies lætus illuxit. Imperator Alexius animo vehementer perculsus, atq; anxius, instructa acie, nostros propè Galatam (ea Pera est) iam diluculo expectabat, quo descensionem prohiberet. Nostri, protinus classicum canere, singulisq; Biremibus singulas Hyppogogas admaturandæ traiectionis causâ alligare. traiecto Bosphoro, non longè ab Hermæo promontorio, vbi ex Asia angustissimus Bosphori traiectus est in Europam, quo loco Darius Xerxis Pater in Græciam moturus, copias ponte transiit, ad Galatæ maritimam planitiem appellunt. alij alios, studio pugnæ in litus anteuertere, atq; ita, vt eques Hyppagogis eductus sine imperio in prima æstuarium armatus insiliret, tanta velocitate, vt umbilico tenuis maritimis vndis ablutus, brachia tantum, atq; humeri ad sustinenda arma liberi esse possent. huc sagittarij intentis arcibus, balistarij, libratores, Centuriones effundi; reliquus miles pari animi ardore consequi. Alexiani quidem primùm litore, speciem prohibentium ostentare, sed ad nostrorum hastas vibrantium aspectum (in hostes enim repentino quodam velut fulmine, impetu animi, & pugnæ ardore

incitati incurrerant) terga turpiter vertere. neq; enim nostrorum clamorem diutius perferunt, quin in fugam nullo contracto certamine protinus se darent: & repente tota vndiq; litora Græcorum agminibus nudarentur. Ita nostri superato Bosphoro, portum fortiter occupant. Eò nauiculatores celeriter equos pontibus in litus educunt, atq; acutum acies, vt præscriptum erat, ordinatim ingrediuntur. Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, suorum primam aciem ducit. Cetera, suo quæq; ordine consequebantur. Castra Imperatoris Alexij (vnde ille Constantinopolim versus, cum fama accepisset Francos eò ruere in maritima ora, relictis tabernaculis excesserat) non procul à Cornu Byzantio, inuadunt, & diripiunt. Sed, vt situm cornu Byzantij (quem Peræ sinum hodie dicunt) cum locus ita postulare videatur, referamus, Bosphori sinus, Cornu antiquis nuncupatus, iuxta Byzantium duobus promontorijs, qui sinus, fauces, & initium faciunt, clauditur. Vnum à meridie, in quo Constantinopolis maritimus angulus situs est, appellant Bosphorium, cui nunc conuersa Græcorum fortuna, Othomanorum regia claustra infident: alterum verò ex aduerso à Septentrionibus, Metopum olim dictum, hodie Turcæ Acram Spadoninam vocant. Sinus ipse, ab ostio vsq; ad intimum recessum, ab Oriente in Occidentem vergit: longitudine, trium passuum millibus, latitudine verò, qua arctissimus est, paulò plus tribus stadijs, cornu ceruino perquam similis, quando in plures sinus perinde ac ramos, scindatur. hic sinus omnes portus maris commoditate applicandi præstat. in ceteros enim omnes portus, vi remorum, aut ventorum applicatio fit. in Ceratinum sinum, sine ventis, sine remis, naturalis & perennis Bosphori cursus, naues inducit, & reducit. Omnibus anni temporibus, omnis generis piscium piscationi commodissimus: qua præsertim vadofus est, ad intimum sinum, & incuruatur ad Septentriones, vsq; ad Ostia Cydari, & Barbyfæ fluminum, palustris est, & lutulentus; frequentibusq; insulis exaggeratus, quas habet amplius quadraginta. huius in sinus altero in Septentrionem litore, Constantinopolitanæ vrbi aduerso, sita est, Sycena regio antiquis, Græcorum vulgò Galata Ciuitas siue Pera, rectius nominanda Peræa, idest trans sinum posita, partim in colle, partim in planitie colli subiecta, quem duæ valles efficiunt, vna ab Oriente, altera ab Occidente. Collis deorsum à meridie in Septentriones procedit. vnde fit, vt vrbs sit triplici procliuitate, à Septentrionibus ad meridiem, altera ad solis ortum, tertia ad occasum. totum litus quod maritimam oram circumdat, &

Cornu accubat, portuosum est, naues admittens. portas habet maritimas sex, quarum tres traiectum frequentem habent ad Constantinopolim. Turris erat Galatæ, Castellum Galaticum vocant, qua ad Ceratini sinus medium, vbi angustissimus est Bosphorus, in stadia paulò plus tria coarctatur, benè munita, qua pertinens catena ad ipsam Constantinopolitanam Acropolim, naues intercludebat, cum alià portus ob secundum Bosphorum adiri non posset. nostro æuo adhuc Galatæ porta est, quæ appellatur Catena, ex eo quod ab Acropoli ad eam vsq; portam, catena extenderetur. De ea expugnanda inito concilio, nocte iuxta portum Galatæ, quod oppidum Villharduinus Iudaicum vicum suo tempore Lesthanor appellatum scribit, non ignobili fortasse argumento à Lasthan Megarensi, qui proximo Lasthanio sinui nomen dedit, nuncupatum, quam proximè arcem tendunt: constitutis custodibus, qui excubias in stationibus, vndiq; agerent. postridie hora tertia animosè turris oppugnationem aggrediuntur, si primo impetu capere possint. Alexiani ex vrbe nauibus deuecti, Galatis certatim opem ferre. quæ res totum Exercitum ad arma excijt. Ibi Iacobus Auennes præsentis animi Eques, remoto equo, cum sua turma aduersus Græcos fortiter pugnans, graue vulnus aduerso ore accepit. penè de eo actum fuisset, nisi Nicolaus Iamlainus eius turmalis, ex equo opem domino opportunè tulisset. vnde coronæ ciuicæ honorem promeritus, magnam laudem à toto Exercitu, Auenne Equite, & Gallo seruato, consecutus est. nostri conclamatione ex omnibus partibus castris euocati, concurrunt. quorum præsentia compluribus partim cæsis submersisq; partim etiam captis, reliquos Græcos in fugam conijciunt, ac terga vertere turpiter cogunt. Ceterum auxiliares, qui ex vrbe sinum præteruecti, in turrim inuadere nitebantur, sic à nostris per impressionem opprimuntur, vt porta claudi non potuerit, quin effractis valuis, & ipsi vnà subirent; multisq; cæsis, ac præ turba elisis, & exanimatis, eodem ferè temporis puncto, arx Galatarum cum præsidio capitur, portusq; Constantinopolitanus à Venetis, & Francis occupatur. cum hac de re, tum de Constantinopolitarum merore magna voluptas Exercitum cepit. continuò Episcoporum decreto, Deo Diuisq; pro victoria totis castris supplicatum. Insequenti die, classis Ceratinum in sinum, ceu in portum tutissimum, accepta est. Cæterum hic diu multumq; inter Venetos, & Gallos deliberatum de Vrbe, mari, an terra, obsidione, atq; vi oppugnanda. Venetis explorato Urbis situ placebat mari, & quidem scalis è nauibus in-

uadere,

uadere, atq; inde catapultis, balistis, tollenonibus, & maioribus tormentis grauiores impetus futuros. circumductis enim in amplissimam coronam onerarijs nauibus, & ante eas Biremibus, magnam conuexæ vrbis partem, quam cornu cingit, se facile complecti posse sperabant, fabricatisq; pontibus quos superstantibus armatis ex gradarijs tollenonibus, seu colligatis nauium antennis, muro submitterent, continuò urbem adorirentur. Francis constabat, urbem terra aggredi, tormentis, machinisq; murum petere, & introrsum irrumperere: se, naualis negotij, & maritimarum pugnarum rudes; quarum essent in primis vsu periti Veneti: se à maioribus, equo rerum omnium ad bellum aptissimo, Gallorum consuetudine, vt didicisse. præterea melius in equo, quam in naui hære. Res approbationem consensumq; hunc habuit, vt Veneti mari, Franci terra oppugnationem agerent. Classe igitur, equitibusq; recreatis, quinto die, Exercitus motis castris, rectà per Sycenas valles & Vineta, ad extremam ferè Ceratini sinus partem, Blachernio Palatio proximam contendit, & prout antè Scutario in campo præceptum erat, procedit: ita composito agminum ordine, dum sub suis quisq; ducibus, & vexillis incedit, vt duodecim passuum millibus (tantum enim circumdato sinu ex continente ad urbem iter est) parati ad pugnam, instructa acie, aduersus omnes insidias, incurfusq; Græcorum, iter facerent. Ante Urbem, non procul à Blachernia porta consistunt: ibi Prætorij vexillum erigitur. Classis verò vniuersa celeriter commouit, & portum præteruecta, in conspectu nostrorum constitit; idq; ad intimum sinum, qua Bosphoro aquis dulcibus sensim infuso, portus ferè circumcluditur. Illac Hydræ fluius (quem hodie Turcarum accolarum quidam Belgradum, à Vico proximè ipsius ripas sito: quidam Camerarum à fornicibus, quibus Constantinopolim ducebatur) cum Barbyse, nunc Chartarico ab officina ostijs fluminum propinqua, vbi chartæ explanantur, vel Pectinacorio appellato, se coniungit, & in sinum Ceratinum influit. qui fluius latè patens, frequentibus aquis auctus, lapideo ponte, quâ tantum transiri potest, à Græcis Imperatoribus iunctus fuerat, quem hostis paulò antè exciderat. Is, Baronum iussu, militum labore diem, & noctem continenti, verùm alacritate singulari, vtpotè quibus Barones præsentis, ac indefessi adhortatores essent, tumultuario opere reficitur: quo nostræ acies prima luce, ex consuetudine progressæ, propius urbem effusa, inde auso obuiam egredi nemine, tabernacula constituunt. Id, quod nostros in summam admirationem traduxit.

K 2 fati

fatis enim constabat ex captiuorum sermone, singulis Gallis ducentenos Græcos (tanta hominum multitudo, qui arma per iracundiam ferrent, vndiq; in urbem circumfluxerat) opponi potuisse. Itaq; Barones, inter Regiam Blachernæ, interq; Diuorum Cosmæ, & Damiani Ædem, à Græcis Cosmidium eo sæculo appellatam, castris positis, & erectis tabernaculis, ante urbem tutissimè confederunt. Id Cenobium vastæ amplitudinis, cum viridarijs, altioribus muris circumductum, Ædem eorundem Diuorum in se continebat, quæ ad extremum sinus Ceratini, litori proxima, in loco arduo, & vehementer sublimi, à Iustiniano liberalissimo Imperatore salutis restituto, Deo Diuifq; pietatis causa fuerat constituta. Eum locum, tanquam Prætorium regalis fortunæ, instar arcis, editiore tumulo conditum, vulgò Boemundi castellum nominabant. Inde, Constantinopolis situm ad continentem speculati (eâ urbis pars ad Occidentem vergit) sex millia passuum ingentibus muris complecti videbant: quod illis spem simul & metum mouit. suam enim paucitatem vni tantum portæ ex sex, quæ à continente, in Thraciam ducunt, obsidione distineri posse, non sine periculo cernebant, nam præter Blacherniam, quæ ab angulo urbis ad sinum incipit, quam eandem Constantinam dicunt, Adrianopolitana deinde succedit; mox tertia, quæ est supra supercilium septimi collis, deinde Aurea, postmodum Selymbriæ, siue Rhegij, & postremò septem turrium, totum Occidentale latus claudunt. Dandulus Venetiarum Princeps, lunata classe ad semicirculi formam in ordines instructa, Imperatoriam in ipsius medio constituit, Dromonibusq; in cornua constitutis, maritimam Urbis oppugnationem ad Petrium adoriri, machinas & tormenta instruere, ex singularium nauium, & biremium prora, Syphones sublimes gre obiectos, ad ignem in hostes iaculandum apparare, supra Syphones, pseudopatium ingens asseribus, & bouum tergoribus circumtectum, in quo pugnantibus confisterent constituit: molarium præterea lapidum, & manipularium grauis ferri, cuspidatorum malorum, ingentem copiam, vndiq; cogere, scabulas erigere, & iam murum verberare. Barones in Castris inter se cohortati, atq; cum animo suo reputantes, cum his sibi dimicandum esse, qui longissimè pacis, & deliciarum luxu molles circumfluere, quosq; ex superiore fuga, in hominis figura, cor leporis genere explorauerant, balistas, fundas, tollenones, cæteraq; militaria tormenta diligenter curant. Nunquam antea ab vlla memoria, tantum obsidionalium tormentorum, ad vnam oppugnationem collatum

tum

tum fuit. Nam; à terra præter arietes, onagros, turres ligneas, & testudines ccl. à mari cccc. tormentis, vno vndiq; tempore, Constantinopolitanus murus est vehementissimè percussus. Minorum verò tanta vis fuit, Scorpionum, & Catapultarum, vt præ fragore, ac strepitu, in castris, & nauibus, quidquam exaudiri non posset. His rebus à nostris comparatis, propugnatores murorum sagittis arcu, saxifq; balista missis, inferiores petere, & affligere, ollas fumante calce, & parato Græco igne liquido plenas, in Venetas naues, & castra deicere, ac nostros disturbare, omnia summa vi conuerti. prorsus à nostris nihil reliquum fieri: ita, vt semper vna aliqua ex sex aciebus, dies & noctes ad Blacherniam urbis portam, ibi enim statua habebant, excubias, vigiliisq; continuarent, quo sibi ab hostis eruptionibus cauerent. Contra Alexiani in Vrbe festinare, necessitati prospicere, rebusq; omnibus Gallos arcere, & fatigare, modò machinis labefactare, modò eruptionibus, cum Blachernia porta ad quam confederant, tum verò Adrianopolitana, vel Selymbriana, inopinantes percellere, vt quotidie ferè totis castris septies ad arma conclamaretur. Blachernium Palatium in angulo urbis, in continentis parte, quæ ad Thraciam vergit, iuxta portum, constitutum est; ab Anastasio Cæsare conditum scriptores tradunt, & Palatium Blachernium, atq; idem nouum Comnenorum, atq; Angelorum Augustorum temporibus dictum, quod non multis ante sæculis constructum esset. Blachernarum autem nomen, ob id, loco, vbi situm est, inditum ferunt, vel à quodam Rege qui ibi regnasset, vel quòd ibi sinus palustris esset, proptereaq; obrutus illis temporibus, quum Pulcheria, Arcadij filia, Marciani vxor, pia Imperatrix ea urbis parte, magnum Deiparæ templum erexisset. nam Græci vulgò in hanc diem palustrem locum, ob vadorum aggerationem, quam deferunt ostia fluminum, Blachas appellant. Ibi enim maris maricidi extremus Ceratini sinus, locus paludis appellabatur, quòd ijs stagnis lutulenta fluminum secessio subsideret. non enim maris vadum arena, sed ceno & luto tectum est, quòd ab iisdem fluminibus in Ceras sinum erumpentibus deferretur. In tantas nostri angustias cibiorum penuria adducti erant, vt ad perquirendos commeatus, vix extra quatuor balistæ iactus prodire liceret. quæ res molestiam non mediocrem nostris importabat, in maxima penè rerum omnium inopia positis. Siquidem præter farinam, quam ex Chalcedonenfi frumentatione comparauerant, parum erat suillæ, & bubulæ salitæ, sed nihil omnino carnis, à Ianij cultro recentis, nisi quam equi

con-

conciſi ſuppeditaſſent. ac diligenter, commeatum quicquid in caſtris erat, ratione inita, compertum fuit, id Exercitū vix tres hebdomadas duriter tolerando, ſatisfore, quanquam paucorum Exercitus erat, & eo grauiore periculo, quod tanta vrbs, tamq̃; copioſa, à tam paucis ex omni memoria circumſeſſa non fuiſſet. Eodem tempore Veneti è turribus ſuper naues impoſitis, omnium generum machinis Græcos aggrediuntur: eòq̃; feſtinantiſſe, quò iſtis glorioſius eſſet, ſi qua vna re Gallis, bellatoribus eximijs anteuertent: Urbemq̃; primo impetu antecaperent. Barones, vt Exercitum ſi minus ab inopia, at ex labore, quem cauendis Græcorum irruptionibus die, noctuq̃; capiebat, reſicerent, caſtra per gregarios interim munire inſtituunt, foſſaq̃; & vallo circundant, & irrupturis hoſtibus opponunt. Id quod Francos ad id tempus duabus de cauſis neglexiſſe videmus; laboris primum inſuetos, & operarum hominum infimorum ſatiſdientes; deinde per ſe præſidentes, vt alia vi, quam cæli ruina ſe oppreſſos iri, nunquam reputent. His igitur rebus Galus Blachernia terreſtri Urbis porta, penes quam caſtra poſuiſſe memorauimus, repentinos hoſtium impetus ſuſtinebat, & reprimebat: quos tamen ſemper noſtrorum virtute depulſos, ſolus murus tutabatur: ſimul & tutius quietem corporibus dabat, vt reſectis viribus, cum vſus erat, redintegrato in noſtros prælio, decertarent. Quadam die Burgundiones pro vallo excubabant. hi Græcorum maximum numerum, ex Blachernia porta ad ſe erumpere conſpicati, celeritate, & fortitudine iuxta admirabili, vix confirmatos, & in ordinem redactos adoriuntur: atq̃; in urbem, priuſquam certamen tentarent, in longè turpiſſimam fugam coniectos, magno ipſorum detrimento compellunt. ſubq̃; ipſam Blacherniam portam fugientes, ne retentare conglobareq̃; ſuorum acies poſſent, tanto animi ardore inſectantur, vt quum ingentia ſaxa à Græcis, in grandiniſ morem deijcerentur in noſtros, & Burgundiones acriter incumberent, Guilielmus Chiamlites lapide de muro in brachio iſtus, magno omnibus lætitiæ eſſet, quòd Eques præſenti conſilio, & manu efficax haberetur. eodem caſu plures noſtrorum faucij, plures grauius vulnerati perierunt. Burgundiones interim multis ea pugna captis, atq̃; in his Conſtantino Laſcare Theodori fratre, equo hærente, viro ea tempeſtate apud Græcos inſignis virtutis, & famæ, Imperatoria aſſinitate clarifſimo, quem Gualterius Nigellanus ſuum mancipium iure belli fecerat, ſeſe ad ſtationes recipiunt. Cæterum antequam pugna dirimeretur, Eufſtachius Eques ſpectatæ virtutis, atq̃; idem

Hen-

Henrici fratris Balduini Comitum, cliens, quem Marchionem appellabant, à chirotecis trilibibus, à caſſide, & ſcuto de collo pendente benè paratus, eò ad conſictum communis martis accurrit tanta celeritate, atq̃; animi magnitudine (ſiquidem ſolus perpetratæ dimicationis gloriam tulit) vt quemadmodum hoſtium propriam fugam, ita ſuorum victoriam feciſſe diceretur, vt non modò fugati hoſtis, ſed probatæ virtutis opinionem, in caſtra reportaret. Et cum nullum ferè temporis punctum remitteretur, quin vel leuibus prælijs dimicaretur, Græci ſemper aliquid detrimenti accipiebant: cum tamen Francos miſerè coarctatos, tanquam planè captos glorioſè iactarent. Re quidem vera anguſtè continebantur, atq̃; ab omni commeatu intercludebantur; vt vix ſatis temporis quieti, curæq̃; corporum neceſſariæ daretur. Noſtri tamen in ſtationibus facile cauebant, ne qua ſubitò irruptio vniuerſæ rei perniciem adferret. quinimo, ſi quando hoſtis quacunq̃; portis egreſſum ſpecularetur, conſeſtim eò aduolabant. aded, vt ne vnus quidem in dimicatione ad noſtras munitiones perueniret, nedum foſſam tranſiret, aut vallum reſcinderet. Iſdem diebus irruptione ex Blachernia porta in Gallos facta, vbi Græci inſignem ea die cladem accepere, Guilielmus Giſnenſis concidit. Id incommodum fortis viri morte acceptum, Matthæus Valencurius, ex Namurcis, magni animi Eques, reſarciit: qui amiſſo equo in ponte ante portam, incolumis tamen duplicatam laudem, & de hoſtis fuga, & de pontis tranſitu, in caſtra retulit. Sed ad eandem Blacherniam portam, quam ſupra Blachernio Palatio proximam fuiſſe memorauimus, vnde crebriores hoſtium irruptiones fiebant, Petri Braiaquelli virtus admodum enituit: qui proximus hoſti excubitor cum eſſet, & gloriæ auidus noua alia ſuper alia facinora edebat, gratiam & gloriam, haud immeritam cuſtodie caſtrorum ferens. Ita decem dies in ſumma rerum anguſtia, & maximo Gallorum incommodo, aſſiduè velitatum. Proxima Iouis die, XVI. Kalen. Auguſti, rebus omnibus, antelucano tempore apparatis, Galli terra, Veneti autem mari ad Urbis oppugnationem ſe comparant. Quatuor itaq̃; ex ſex, quas ſupra memorauimus lectiores acies deliguntur, quæ ad pugnam prodirent, reliquis duabus, veluti ſubſidiarijs, opportunè diſpoſitis, ne noſtros pugne intentos à tergo hoſtis offenderet. Bonifacius Marchio Monferratenſis manu quæ numero maxima erat, planitiem cuſtodiebat. Campani, item Burgundiones, ſimul & Matthæus Monmorentiacus cum ſuis excubias agebant, præſidio Caſtrorum relictæ. Balduinus Comes

mes

mes Flandriæ, vna & eius frater Henricus, Ludouicus Comes Ble-fensis, Hugo Sancti Pauli Comes, castris egressi, cum suis copijs, oppugnationem alacriter aggrediuntur, binisq; scalis ad fenestram superioribus murorum pinnis subiectam (Barbacanem vocant) in vrbs angulo mari proximo, applicatis, nobiles quidam Galli, duoq; cum his Centuriones, genere quidem humili, sed eo saltu satis clari, maxima vi murum transcendunt. Britannis ac Danis propugnatoribus, ab Imperatore Constantinopolitano mercede conductis, qui arcibus ligneis ex disciplina Britannica sagittabant, fortiter loco pulsus, Franciq; militibus ad quindecim numerum scilas ascendentibus, iter faciunt. Omnes cominus cum Græcis pugnant, in tumq; est certamen paribus primo animis, ac viribus, ac plures hinc inde aduerso ore deformiter vulnerati; sed postquam noua manus militum Græcis subsidio aduenit, & murum conscendit, nostrosq; raros, & præterea neminem subsequi animaduertent, subita spe elati, paucos facile regredi compellunt, omnibus perturbatis, dissipatisq; compluribus vulneratis, & duobus captis. quorum aspectu Imperator Alexius fratricida valdè exhilaratus est. Interea Dandulus rei naualis peritissimus Imperator, tubarum, & tympanorum signo sapius dato, mari nihilo segnius agere, percussis muris Ceratino in sinu, Classem instructam ad Petrium promouere: ita vniuersæ classis diuisis ordinibus, vt Biremes inuicem succederent, & muris appellerentur, tensisq; balistis, atq; infestis arcibus Græcos la-cesserent. Maiores verò, & onerariæ naues, celoces etiam, & Hyppagogæ statariæ, nempe ad anchoras in aciem ante muros constitutæ, erectis tollenonibus, vibratisq; ingentibus faxis, ex castellis pro-rarum, & puppium, & ab excelsis summi mali carchesijs, iugiter operam nauarent. ita omnibus tormentis defensores satis pro loco pugnaces muro submouere. Naues, Biremes, Hyppagogas, ad ter-ram propellere, simul & his, quæ ad mali summitatem caueas ha-berent, scilas applicare, vt iam cominus certaretur. caueæ enim summis alligatæ malis, multos propugnatores continent, è quibus deni, & sæpè pro nauigij magnitudine, viceni homines, ferro & faxis, atq; missilibus propugnant. Ita classis acie instructa, vt tur-ribus, atq; editioribus ex locis naues ab hostibus facile numerari possent, ad tres manualis balistæ iactus, Ceratino in sinu Urbem oppugnabat. tanti vndiq; clamores editi, tanto crepitu, adeòq; horribili machinarum, & tormentorum molares lapides ad auras supernè iactantium, fragore cuncta resonabant, vt cælo mare, cæ-
lum

lum mari misceri videretur. mare etenim, quod ipso Ceratino in sinu tranquillitatem, alioquin leniter profluentis Bosphori, intror-sum ostendit, fluctuosius concitatum, Peræ litoribus feruenti spu-ma iactabatur; quum cælum, superfusa tot excitatis fragoribus atra caligine, pugnantium oculis penè esset ereptum. quæ res nautas eo incommodo territos, aliquantum conturbauit, atq; vt iam Biremes ad terram appellere dubitarent, effecit. hic liquidò cognosci po-tuit, quantum sit momenti in Imperatoris virtute, & sapientia positum. Dandulus, quanquam senex, & cæcus, attamen ingenio fe-rox, præter senum naturam, quibus omnia alia magis, quàm bellum placet, sic animo militari capiundæ Vrbi excubabat, vt nihil ei in-opinatum accideret: nullam quoq; rei benè gerendæ occasionem prætermitteret. proponit præmia singulis, qui spectatæ virtutis fa-cinus ediderint: atq; omnes ad præstandam gnauiter operam hortatur. sed, vt suos paulum respectare, atq; hæsitare animaduertit, neq; in terram appellere; indignans, & stomachans, quòd Venetæ glo-riæ multum splendoris, ea turpi cunctatione detraheretur, in pup-pim Prætoricæ (vt erat) fulgentibus protectus armis, conscendit; & ad accendendos animos, ante se alati Leonis vexillum præferri iu-bens (is Leo Diuum Marcum, Venetorum numen tutelare exprimit) quam clarissima posset, voce exclamans, remiges, & propugnato-res nominatim appellat, terræ quamprimum exponerent. qui non obtemperaret, ei capitale fore. Ita, Principis grauitate, sapientia, autoritate, dignitate, voce; nautæ, gubernatoresq; commoti, Ducem, & seniore, & cæcum gestantes, ante Urbem in terra sta-tuunt, simulq; Diui Marci Vexillum præferunt. Tantus primùm pudor, deinde ex conscientia ardor animi, ad Duci satisfaciendum, classicos milites, reliquosq; Trierarchos incessit, quòd Prætoria nauis prima ad terram appulsa sit, vt omnes suo sanguine erratum protinus luendum ducerent. omnium namq; oculos in se conuerte-rat, cum aperta galea viuus senex, ac ferox adhortaretur suos, voce terribili, & seuro vultu intuens, minus fortiter pugnantes in-creparet. Itaq; Veneti specimen virtutis, aliud ex alio Principi suo, conscensis scalis per nauium rudentes, & in altum eductis, vt longè supra mœnia eminerent, certatim edere non destiterunt. Villhar-duinus Mareschallus, Imperatori Dandulo, Classiq; Venetæ, Diui Marci Vexilli in turri Constantinopolis ante omnium oculos propo-siti, in suis Commentarijs Gallico sermone conscriptis, testimonium dicit. Idq; se de XL. Viris didicisse, qui suis oculis idem vidisse

confirmarent, sed à quo potissimum Clafsiariorum Venetorum duce, in turrim primum illatum fuisset, nescire. Certè quidem vulgò Græcorum in constanti fama erat, custodes territos de statione fugisse, simul ac Venetorum Vexillum à Venetis ad se formidandis copijs inferri prospexerunt. tantum porrò cuiusq; Veneti, & Remigis, & Clafsiarij, vel Trierarchi studium erat, gratià à Dandulo Duce ineundæ, vt non dubio periculo turribus propinquarent, murumq; subeuntes demolirentur: quo armatorum acies, patente aditu in Urbem irrumperent. omnibus in mentem veniebat, Diuum Marcum Orienti infensum facilè Venetias euocatum (nam eius Diu corpus, Iustiniiani Participatij Principatu, Alexandria in Urbem aduectum) vt Venetos omnibus dubijs temporibus, certo tutelari numine conseruasset, sic eisdem præfenti fauore tueri, vt Iuniore Alexio in Imperium cum Patre restituto, insignis Veneto nomini ex eo bello, apud omnes gentes gloria pararetur. Ita, ad Petrium (Vicus Urbis est Ceratino sinui proximus) viginti quinque turres Veneti XVI. Kalend. Augusti capiunt, & præsidio firmant. Dandulus victoriæ nuncium ad Barones scapha statim misit, se viginti quinque turribus potitum: quas sine alterius adminiculis facilè tueri posset. Ea re, Barones gaudere, simul & mirari. nec ita solutè nuncio credere, nisi cum ab eodem Dandulo, equos, phaleras, ac multiplicem opimam prædam, nauibus ad se importatam cernunt. tot tantarumq; Urbis turrium occupatio, & in Urbem irruptio, Alexium Tyrannum virium suarum conscium, perplexum angebat, & ad fugæ consilium incitabat; eò tamen magnas repentè suorum copias immittit, quæ Venetum disijcerent, aut illi viam in interiorem Urbem intercluderent. nostri, cum se tantæ multitudini impares viderent, tantum incendiiorum inter se, & Græcos intermiscunt, vt sui conspectu illis adempto, incolumes se in turres antecæptas facilè reciperent. Inde, ad Græcos, ignis continenti vento, quum fortè magno nostrorum adiumento flaret, tantus ferebatur, vt eorum oculos, Venetorum. & Francorum in turres receptus, planè falleret. ferunt eius sæculi scriptores, nullum vnquam, vel obfessæ, vel bellica clade afflictae urbi, vno illo acerbius, ac luctuosius spectaculum extitisse. exurebatur enim continenti incendio, quicquid à collè Blachernio, vsq; ad Euergetæ monasterium pertinet; quod trium milliarium spacium complectebatur; flamma vltra Deuterium elata: miserias suas Græca populo, tota Urbè magnis eiulatibus deplorante. Interim Tyrannus Aurea, Selymbriana, & septem turrium terrestribus portis, omnes

nes copias passuum duorum millium interuallo, ab his quas nostri obsidebant, Duce Theodoro Lascare genero Vrbe educit, quo inopinantibus pauorem iniiceret. Eius Exercitum innumerabilem fuisse credibile est, qui omnium fama, & Græcorum sermone mundus ipse vocitabatur. Itaq; patentibus latè campis instructam aciem, expanso, & circumdato equitatu, in Francos ingredi iubet. Ipse Imperator, vt suorum voluntatem promereri videretur, sublimis in equo fulgentibus armis protectus, quem ab Imperatorio pileo, & purpureo villosa serico, ad acutæ pyramidis instar turbinato, omnes vel procul noscebant, medijs legionibus longè conspicuus, huc illuc celeriter aduolans, districto gladio suos cohortans, & phalanges permouens, ea die omnia, solertissimi Imperatoris, & militis munia implere conabatur. Franci, vt primum ad se veniri conspexerunt, extemplò omnibus partibus, ad arma conuolant; ita quisq; arma confestim expedire, tela tentare, & spem victoriæ aliquanto maiorem capere, nempè spectaturi quos sæpenumerò vicerant. Quamobrem è vestigio in ordines suos quæq; manus restitunt. Eo die, Henricus frater Comitiss Flandriæ custodias agebat, vnà ex Namurcis Mathæus Valencurius, Balduinus Bellouifus Hannonius, cum suis quisq; equitibus, ac manipularibus, qui in secunda acie constiterant. In hos, Alexius Tyrannus omnibus suis copijs, tribus Urbis portis, vno tempore egressus, rectà pergit. simul castra oppugnari iubet. Contra Franci in valli morem firmissimo munimento castris hærentes, satis habere hostem exitu prohibere. Sex igitur Francorum turmæ, necessariò, vt in tanta paucitate educæ, in acie, pro castris stare, ne hostium multitudine circumuenirentur. Sic aciem Villharduinus suis Commentarijs fuisse refert. In fronte sagittarij, & ballistarij locantur; sed ita, vt magis alæ, quam frontis speciem præberent. nam frontem propemodum equites ostentant, qui more Francico, aciei omnis caput, & pedes habentur. Pone equorum tergis, scutati, vel clypeati: post hos armigeri adhærent, pedibus pugnanturi, deinde Centuriones. His, valida & pugnæ parata manus adiungitur, quæ ex equitibus, ad ducentos conscripta, pedestri tantum prælio destinatur. qui contra Alexianorum Equitum, peditumq; nimbum Constantinopolitanis campis effusum, varia armatura effulgentem videbant, manus in cælum tollentes, nostrorum miserescere, eoq; Deum palmam nostro paucorum Exercitui, vt Tyranno sceleribus tantis feroci, & præclaro, iustas pœnas, & debitas precari. Ita consistunt pro castris, idq; sapienter: ne, si se campo effudif-

sent tam pauci, hostium innumeris copijs, vno omnium cruentissimo prælio, circumuenirentur. apparebant campi, hostium copijs tecti, & gradu militari, in nostros vadebant. Francorum in acie sex tantum phalanges, Græcorum verò numero ad sexaginta, & singule singulis nostrorum numero pares. sed nostri ita pro tempore instructi constiterant, vt nullicundè, nisi à fronte inuadi possent. Iam intrateli iactum vtraq; acies constiterat, & missilibus rem gerebant, cum Dandulus ad declarandum suum in Gallos studium, turres deserit, suosq; ad vnum omnes sub Diui Marci Vexillum laborantibus suppetias laturus, cogit. demonstrat duo imprimis homini benè à natura informato semper declinanda esse, temeritatem, atq; dedecus; quod qui his maculis vel tinctus sit, is Dijs hominibusq; inuisus habeatur. hæc eo die fugere, an sequi velint, in ipsorum manibus esse. quibus, quò minus parcèrent, eò tutius eas pestes à suo capite amolirentur. animaduertant, Gallos sibi coniunctissimos in acie collatis castris cum summo periculo stare, & quidem in Tyranni conspectu, omnium hominum, quos terra sustinet maximè impij: Græcis pariter, ac Ciuium omnium multitudine armata Vrbe effusis. Se cum Gallis, vt scirent, belli societatem iurasse, quos sine impietatis scelere, deserere non possent. increpans eos qui ad naues respicerent, quod saluti Dijs hominibusq; infensi consulant. Ad extremum orat, ne committant, vt Galli gloriose mortuorum nomen, Veneti turpè fugientium, & infidelium obtineant. Ita, splendidum thoracem quem induerat, palma crebrò pulsans, sibi vti pio certè, & impigro Venetæ Reipub. Principi, & Imperatori constare, cum Deuotis, aut gloriose vincere, aut victo honestissimè emori. Imperat, vt sese in terram Classiarij Deo auspice transmittant, quo votis vocato, nullam vnquam ignominiam admiserint. Igitur non procul à Blachernis, cum auxiliaribus Venetorum copijs, in terram descendens, ad Exercitum contendit. Græci, vt modò posui, innumerabiles, cum ferè toto die oculis nostros comederent, & suo more non manu, sed procacitate linguæ nostros ad pugnam euocarent, cum nostri pro castris confisterent, & sapienter quidem, ne quid enim à tergo noceretur, castra occurrebant, & loco tamen æquo, prælij potestas fieret, ducenteni tamen cum singulis prælium committere, atq; in amplissima planitie in fronte pugnare refugiunt. Ad extremum Imperator siue suis diffidens, siue conscientia Deum præsentem hoc prælio, sceleris vindicem veritus, vrgente fatali necessitate, Theodoro Lascari genero, ferocis ingenij iuueni, committendi cum nostris prælij

maxi-

maximè auido potestate sublata, pedetentim regredi cepit, suosq; omnes incolumes cum aduersperasceret in Urbem reduxit. Nostri equites, pugnae ardore, Græcos castrensi gradu infecuti sunt, sed quòd nusquam illi resisterent, & eruptione improspere tentata, conuerso itinere ad Palatium, quod Castelli instar cum viridarijs perpetuo muro præinctis, Philopacium exterius appellatur, se reciperent, in castra redeunt. Omnes credere, Deum Gallis, & Venetis victoriam eo die ex animi sententia conficere: aut, eos diuina mente homines esse, qui sine sudore; & sanguine, innumerabiles Græcorum myriadas cum suo Imperatore fugarent, ita ne posthac rebelarent; idq; meritò gaudere. Imperator Alexius desperatis rebus, in Urbem reuersus est. nostri, defatigati in castra redierunt, exuendis armis, curandisq; corporibus prima vespera operam daturi: sed id cura militari parcus, quòd inopia commeatus laborarent. primis tenebris Alexius cum se in Palatium recepisset, per se pauidus, & ex merito insidias vndiq; timens, destitutusq; à Ciuibus ad fugam se parat, quasi de industria Urbis afflictæ, & perditæ se absente exitium acceleratum vellet. Itaq; compilatam omnem Imperatoriam Gazam, secum asportans, fugæ consilium cum paucis mulierculis, & cognatis turpiter communicat: omnes amicitiae specie hortari, & monere, vt fortunæ cederet, extemploq; profugeret. Ergo Irene filia, & decem auri centenarijs, cum alio ornatu Imperatorio, & pretiosarum gemmarum, atq; vnionum loculis in nauem impositis, ne his demum hostis potiretur, Euphrosina Imperatrice familiaribusq; in Palatio relictis, quum in mora (quod dicitur) periculum videret, sub primam noctis vigiliam, summo silentio, Debelum, Euxini Urbem contendit, deductisq; omnibus qui voluntarij fugæ comites esse voluerunt, aduerso Bosphoro nauigans, clam Vrbe fugit, cui octo annos, menses tres, dies octo amplius imperauerat. neq; enim diuturna sunt Imperia scelere quaesita. Hoc incontinenti rumore dissipato, Ciues, qui satis improspere virium suarum periculum fecerant, partim obstupescere: qui, nullius culpæ sibi conscij videbantur, Euphrosina Imperatrice cum cognatis in carcerem coniecta, ad Isaacium Imperatorem, effracto carcere salutatum protinus aduolare, faustisq; pariter acclamationibus (vt in tali re adsolet) exceptum, rectè sublimem suis manibus, vt in Blacherniam aulam gestarent; contendere, dominumq; Imperialem trabeam induere, eumq; gemmata thebena capiti imposita, in folio Augustali constituere. eo repente populariter ex tota Vrbe ad rem, tam nouam vndiq;

diq; accensis facibus, vel intempeſta nocte concurritur. nemo tam vecors, atq; adeo ferox, quin hoc vno facto Deum Imperia, & Regna omnia largiri, & regere cenſeret. Iſaacius Comnenus commutata fortuna, modo inops, cæcus & catenatus, hilaris nunc, eorum aduentu quos conſpicere non poſſet, terrarum orbis Principum amplifiſimus, vniuerſum populum hoſtem & amicum, eadem horula expertus eſt. Ita, cuius cauſam, homines neq; conſilio, neq; vi diiudicare potuerunt, Dei nutu, & quidem ſine puluere, & ſudore, quod præſtantius eſt, ſinem habuit. Extemplò familiares ſuos ad Exercitum mittit, qui Alexium filium, Barones, & Dandulum Venetiarum Principem, de Tyranni fuga certiore facerent: ſimul ſe in priſtinam fortunam reſtitutum. Accepto patris nuncio adoleſcens excitatus, ſtatim Marchionem Monferratenſem ad ſe vocat: Marchio, eodem ad Alexij tabernaculum, accenſis funalibus, Barones vndiq; accerſit. eos rem omnem voluntate pueri edocet. ita, quæ de Deo non ſperare, ſed ne optare quidem auferent, libentioribus animis accipiunt. eoq; Deo ipſi Opt. Max. cæteriſq; Diuis publicè congratulatum, atq; ſupplicatum eſt; quod ſine ſanguine, ac tantæ Urbis direptione victoria pararetur. Quod iuuenem è miſerrimo, repente fortunatiſſimum, ac florentiſſimum effeciſſent: vt iam veritate verius, illud prouerbiū habeatur, cui Deus adſit, ei neminem hominem obeſſe poſſe. Ita, noctem inſomnem, nunciij vltroq; aduolante lætitia penè incredibili, omnes cumulauit. Iam cælum inalbeſcebat, cum frequentes Græci, gens prona in adulationem, cognita Tyranni fuga, in caſtra ad Francos magnas inuſitatæ lætitiæ ſignificationes, manuū plaufu, & crebra geſticulatione corporum, ſecundiſq; acclamationibus edere, & Iuniorem Alexium dominum ſuum ſalutare. vt diluxit, Exercitus more in armis ſtetit, nec ſe Græcis hominibus libenter credulum præbebat: ſed in horas tam certi, & locupletes authores certatim aduolabant, vt Barones cum Duce Veneto, quomodo victoria vterentur, in medium conſultare non dubitarent. Decernuntur è veſtigio, graui ſuſcepto conſilio, quatuor Oratores, Matthæus Monmorentiacus, Gotthofredus Villharduinus, Franci, cum duobus Venetis Patricijs Danduli Ducis nomine, qui ſi de re compertum haberent, continuò cum Iſaacio de conditionibus, & pactis explendis, agerent, quas Alexius filius, authore Philippo Sueuo Theutorum Rege genero, Baronibus, Duciſq; Veneto iureiuraffet, vt eaſdem ratas haberet, coram pertractarent, aliàs Barones, ſe filij poteſtatem ipſi non facturos. Legati, aditu ad Imperatorem,

per

per præconem petito, inter Macherophoros, quod fatellitium, Grifonum, vulgo Græcis nominatum, ex Anglis, & Danis, antiquo Græcorum Cæſarum more conſcriptum, in ſtationibus erat, ab Urbis porta, pedibus ad vicinum Blachernium Palatium deducuntur. Ibi Iſaacium carcere eductum Auguſtali ornatu, & calypra inſignem, vnà Vxorem Margaretam Auguſtam, Alexij nouercam in primis venuſtam, Hungarię Regis ſororem, ſalutant. Aula omnis gentiliū & propinquorum Iſaacij, proborum Ciuium, & principum Virorum, Seuſtocratorum, Protoſeuſtorum, Contoſtephanorum, Chartulariorum, purpuratorum gratulantium, & illuſtrium Feminarum pleniffima; quæ auro textile, & ſerico verſicolore; pictas ſtolas indutæ, multoq; auro, margaritis, gemmiſq; lucentibus exornatæ; ſpectantium oculos perſtrangebant. Qui modo Dominum armis inſequebantur, eos ipſi momento temporis omnia obſequentes vidiffes. multiq; ex ijs qui Imperatoris Alexij partes prius ſequebantur, aſtuta diſſimulatione accurrentium. turbę admiſcentur: tanto concurſu, vt ea Ciuitatis in Auguſteonum Palatium frequentiæ pompâ, intermixto lachrymis gaudio, magni triumphi ſpeciem adæquaret. Legati, ſe ab Alexio Filio, Dandulo Principe, & à Baronibus miſſos dicere, & arcandò cum paucis colloqui velle. In conclaue introducuntur: quo Imperator cum Margareta Auguſta, & epiſtolarum ſcribijq; Auguſtalis Magiſtro, quem Cancellarium dicunt; & quodam internuncio (Dragomanum Græci vocant) conceſſerunt. Itaq; Villharduinus cum Collegis ante illos ſtans, pauca in hunc ferme modum locutus eſt. Quantum Alexio Filio tuo, Imperator Auguſte, tibiſq; adeo Venetus Princeps, ac Franci Barones opitulati ſunt, nobis racentibus, ſatis res ipſa loquitur. vt iam nemini dubium ſit, quin fidem datam, dictis factiſq; abundè liberarint. reſtat, vt is pactis maneat, tuq; præſertim qui belli conſecti commoda prior ſenſiſti, optima fide, & iureiurando nobis ea confirmes. Idq; Filium de te noſtra voce flagitare, Deos, homineſq; teſtamur. Duci Veneto, Baronibusq; omnino deliberatum eſt, Alexium non ante huc dimittere, quàm inita ad Iaderam pactionis, ritè conſectis tabulis conceptas conditiones, te integra fide præſtiturum, iuraueris. Quas (inquit Imperator) conditiones? proloquar verò, inquit Villharduinus. Eccleſiam Græcam Romano Pontifici Maximo, atq; Eccleſiæ Latinæ obedientem fore, cuius de manu, & iure, iam pridem ſeſe, per iniuriam, an indignationem dicam, an potius vtrunq; ſubduxit. Alexium Filium, teq; adeo, Romanos Pontifices, vti veros CHRISTI

Vica-

Vicarios, & sacrorum Principes, veneraturum. Secundo loco argenti pondo ducentena millia, rei nummaria inopia pressis Baronibus Alexium soluturum, vt tantorum sumptuum incommoda compensemus, & militibus stipendia feditiosè flagitantibus præsentia pecunia persoluamus. Deinde aduestitium commeatum in annum continuum omnibus Crucigeris, vel infima fortuna hominibus, cuiuscunq; modi suppeditaturum: peditumq; decem millia, ad augendas Baronum copias, suis nauibus Memphim aduersus Ægyptium Sulthanum, nobis auxilio submissurum; qui annum continuum, imperante Monferratense Marchione mereant. Ne verò aliquam Christiani milites ex quotidianis ferè Sarracenorum incurfionibus calamitatem accipiant, Alexium quingentos equites sub signis in Iudæa, Syriaq; ad Hierosolymitani Regni præsidium, tota vita habiturum; eisq; stipendium numeraturum. Habes Imperator conditiones, de quibus Alexius Filius, Philippusq; Sueuus, Theutonum Rex, tuus gener, ac idem sponsor, iururandum iam pridem dedit, easq; publico diplomate, & quidem signo suo pendente, idem Alexius testatus est. in hæc eadem vt consentias, tabulisq; consignes, Dandulus & Barones flagitant. Rem sanè perdifficilem (ait Imperator Isaacius) Oratores postulat, cui, diuturnis bellis ærario maximoperè exhausto, recens Imperio potiti, soluendo non sumus. quanquam si triplex Imperium quale hoc Constantinopolitanum, Filius vobis donarèt, plura tamen vos promeritos liquidò iudicaremus. Itaq; quod immortalis collati beneficij magnitudo suadet, vt gratissima voluntate agamus, quæ Alexius Filius promisit, ea omnia rata habemus, tenemus, & ex formula æquissimi iuris comprobamus: Eademq; cum ingrati nomen abominemur, & exhorreamus, dare, facere, bona fide iuramus. Cæterum de meo in Barones, & Dandulum Ducem animo, ita illos existimare velim; amorem meum, qui quidem erga illos eximius antea semper fuit, hac in me, filioq; meo in Imperium restituendo, & ornando mirifica voluntate, ita auctum, multiplicatumq; esse, vt Baronibus, Venetoq; Duci, nemo mihi Imperioq; Orientis, aut coniunctior futurus sit, aut certè carior. Quarum rerum diplomate conscripto, aureo quidem signo de veterum Græcorum Imperatorum more pendente ablato, Legati in castra reuertuntur. Igitur in Vrbe, Deo, omnibus templis apertis, protinus congratulatum, qui Gallo & Veneto, victoriæ quidem insignia, sed Isaacio Patri, Filioq; præsertim victoriæ tribuisset. Barones, Isaacij Augusti responso mirum in modum gaudere, Alexiumq; Filium, ad ipsum

in equis, solenni pompa è castris cum ornatissimo Trierarchorum Venetorum, Gallorumq; Præfectorum, & Centurionum, equestri comitatu, vt quibus viribus pollerent, Græcis ostenderent, in Urbem deducere: à quo omnino regiè excepti sunt. Bonifacius Monferratensis Marchio, affinitatis memoria, & honoris causa, cum Equitibus Transpadanis pompam anteibat. Adolescens pernobilis incedens equo, inter Venetorum Primores, & Gallorum Equites, qui ornatui maximoperè studentes, fulgentibus armis conspicui, vetera victoriarum suarum insignia, galeati aureos torques, atq; prægrandes cristas desumpserunt, medius incedebat. Ita Urbem Adolescens Augustus, triumphanti similis inuectus, magna frequentia, gratulationeq; populi susceptus est, cum tota Vrbs portis repente egressa, intranti obuiam occurrisset. Sed cum Pater, & Filius sese mutuo complexu tenuerunt, penè alienata præ gaudio mente, lachrymas fundere, ac tenere se dubitare, quòd inter se tanto interuallo non vidissent, & è summa calamitate nunc felicissimi conspicerentur. Verùm Alexius Adolescens in primis omnium oculos in se conuertit, quem decoræ frontis, & iuuentæ honore conspicuum, è miserrimo beatissimum repente factum lætarentur: contraq; Tyranni fratricidæ, patris spoliata sortem, cum florenti Patris & Filij Fortuna conferebant. Luculenta nimirum, magni numinis Dei in vtramq; partem exempla. homines in puncto temporis, vel ad gloriam euehentis, vel deprimentis, atq; conculcantis. In Castris, Episcopi, minores Præfules, Cenobiarchæ, & reliqui Sacerdotes, hymnos præcinere, victoriæq; vni Deo acceptam referre, quæ humana ope pari non potuisset. ab eodem, parem in Palæstina, & Syria Fortunam sacro bello deuotis militibus petere. Postridie Imperator Isaacius cum Filio, Comites, & Barones rogat, vltra finum Perææ in vrbe, sibi tabernacula locari velint: quòd periculum videretur, ne si in vrbe hospitentur, inter ipsos, & Græcos tumultuaretur: propterea à Græcis seorsum stationes haberent, ne ex promiscuo congressu, conciones & rixæ subinde orirentur; quæ res Urbem, aut funditus euerteret, aut labefactaret. Illi, se Imperatori ita addictos esse respondent, vt omnino parere semel ipsis imperatum sit. Dimisso apud Galatas loco, tendunt omni commeatu, diligentia Augustorum, abundè prouiso; quinimò cæteris omnibus rebus, quæ ad ornatum, luxumq; satis essent, nostri à Græcis decenter excepti. Equites, peditesq; Urbis inspiciendæ, amplissimum Circuum, Hippodromorum, Regiarum domorum, Templorum

pulchritudine, præter cæteras nobilitatē desiderium cepit. quibus in templis, Reliquiæ Diuorum asseruabantur, vndiq; à Græcis Imperatoribus, eò ad honorem comportatæ, quantē nusquam Urbium Græciæ ornamento esset. Iam nihil Græci, Franciq; & Veneti disfidere, sed omnia communibus auspicijs in medium deliberare. Hoc interim spatio, communiter decernitur, vt Alexius Adolefcens, die quo Diuo Petro ex vinculis in libertatem restituto, Christianis mos est Kalen. Augusti, ferias agere, resignante Isaacio Patre, inauguraretur, quæ cæremonia nostris eò maiorem lætitiā attulit, quò ipsis Augusti Kalen. incidisset, quò felici die, vt Augustus Cæsar, olim nutantis Romani Imperij nomen, Actiaca victoriā confirmasset; ita Diuus Petrus Christianis vinculorum solutione plusquam diuina, festum diem dedit. In cuius victoriæ memoriā gnara posteritas, continuato more eum diem deinceps poculis, ad mensam genialiter confidens, celebrare consueffet. Sed quoniam ad hunc locum est deuentum, operæpretium erit, quod ad rem pertinet, in historiæ studiosorum gratiam, paucis enarrare ritum, quo olim Orientis Imperatores Constantinopoli in Diuæ Sophiæ solennibus cæremonijs inaugurandi, gemmatam coronam induerent. Fanum est in Vrbe Diuinæ sapientiæ verbo, Diuæ Sophiæ appellant, omnium, quæ Constantinopoli sunt, vt augustissimum, ita & religione sanctissimum, ab Imperatore Constantino, magni Constantini filio, ligneo primùm opere concamerato ædificatum: mox à Theodosio magno, cum ob Arrianorum seditionem conflagraffet, cameris cylindricis textum: nouissimè demum in eam, quam hodie, videmus formam, à Iustiniano Imperatore pari religione, sed magnificentia longè maiori, vt potè lateritio concamerato opere luculentius restitutum. Templi vastitas, & magnitudo ea est, cum in longitudinem ducentorum quadraginta pedum, latitudinem ducentorum, & tredecim, à suprema verò testudinum conuexura ad imum solum, centum quadraginta duorum pedum latitudinem protendatur, vt amplissimarum testudinum fastigia, crebraq; pinnacula, ad octingenta, & amplius stadia, per Propontidem Byzantium nauigantibus, inter eminentissima Urbis ædificia occurrant. Vniuersa moles cœctis lateribus constat, nulla lignea materia interposita, ne in posterum incendijs pateret. Parietes ab imo ad summum marmoreis crustis conteguntur. pauimentum tessellato distinctum opere, tabulisq; marmoreis non parui pretij pulcherrimè substratum. Columnarum verò quæ multiplici serie non vestibulum modò, sed & à fronte & à

lateri-

lateribus omnia conuallant. Porphyritici lapidis, Thapfici, Parij, Spartani, tantus est numerus, vt in reliquo terrarum orbe vix parem reperiās. Ædis superior pars introrsus, ipsaq; testudinum conuexura, purissimo fulget auro, tessellis vitreis aureis, non moseaci operis ratione hodie peruulgata, sed antiqua illa recondita amussi, dimensis egregiè, vndiq; intexta. Eo in templo, recens Imperio positos inaugurare consueuerunt: more per octingentos amplius annos iam pridem à priscis Imperatoribus ducto. Sed, vt apud Latinos nihil est sacrosanctum, nihil Augustum, nisi quod Pontifex Max. sanxit, quod in Romanis Cæsaribus euenire hodie perspicimus; eos quamuis sententia Senatus, aut suffragijs electorum Augustorum acclamatos, & designatos, non tamen prius Augusti, aut Imperatoris titulum sumere, quam ritè à Romano Pont. Max. coronatos: tum enim primùm reiectis Cæsaris designati titulis, appellationibus Augusti, & Imperatoris vtuntur, cum more per quos oportet, vbi, ac quando oportet, Romani Imperij corona ipsorum capiti imposita est. sic, in Vrbe Constantinopoli Patriarche soli jus erat, diem diademati imponendo deligere, diademaq; nouo Imperatori ponere, nisi pater vetus Imperator præfens adesset, qui vnà cum Patriarcha coronam Imperatoriam (calyptram Græci vocant) filio imponeret. De sanciendo igitur solemnem ex Græcorum monumentis, quorum proximis annis mihi copiam fecit Aloyfius Barbarus, Petri filius Venetus patritius, græcè & latinè doctissimus, pauca, sed ea digna memoratu exscribam, quo Latini homines ritus, morisq; Græcorum rudes, Imperialis inaugurationis notitiā aliquam habeant. Pridie igitur eius diei, qui capiēdo diademati præstitutus est, futurus Imperator Augustus in magnum Palatium, Constantinopoli Augustonem nominant, celebritate Senatorum, & nobilium Aulicorum, domesticorumq; quanta maxima potest, deducitur. Inde sequenti diluculo, hora diei secunda, in Sophiæ Templum, inijtis Imperialibus consecratum, gemmata veste designatus Imperator descendit. Græci Proceres auratis trabeis, vel purpura, vel lato clauo, incedentis latus stipant. Ibi, quam de rebus diuinis habet persuasionem, apud Patriarcham Constantinopolitanum, hoc ritu, solemnem sacramento profiteretur. si literarum peritus est, sumpto calamo id ipsum manu sua in tabulas refert, præfatus se in CHRISTO Deo fidelem Imperatorem, & Augustum Romanorum esse. sin verò Cæsari adhuc Cæsar pater superfit, (vt erat Alexio Isaacius) patris nomine præposito, sacramentum filius exorditur. Auspicatur autem Imperator

M 2 ab

ab Symboli Apostolici recitatione, quod ad calcem accuratè describit. Imperito autem literarum, Patriarcha voce præit, quod sequatur. Apostolicas etiam & diuinas omnes traditiones sancit: nominatim verò septem Conciliorum Oecumenicorum, & Prouincialium decreta: itemq; priuilegia, idest iura singularia, & morem sanctissimæ Dei magnæ Ecclesiæ, necnon quæ Sancti Patres rectè, & ordine suæ quisq; Diçcesi præscripserunt. Præterea, omni tempore, vt Christiani Imperij propugnatorem Augustum decet, Ecclesiæ constantiam, fidem, pietatemq; præstiturum: pro cuius autoritate, maiestateq; defendenda, ipsum quascunq; licet grauissimas, contentiones subire, & suscipere paratum, curaturumq; (vt filios amanter decet) quæ ad Ecclesiæ amplitudinem pertineant, vt Christiana Religio ad firmiorem dignitatem instaurata, clariore nominis sui autoritate potiat. ea deniq; omnia cogitaturum, quæ suam veterem pietatem in Dei Ecclesiam, & Patriarchas Constantinopolitanos benignitate, atq; humanitate testentur. vt quantum in se sit tanquam Pontificiæ dignitatis assertor, & vindex, non modò Christianam Religionem defendisse, sed etiam auxisse videatur. Adhæc operam daturum, vt vestigalia, redditus, incolumitas, & fortunæ omnes Constantinopolitanæ Ecclesiæ augeantur; nullumq; ipso imperante detrimentum capiant: deniq; illud cogitaturum, & animo habiturum, vt Imperio administrando, à rectis iustitiæ, & veritatis finibus nunquam recedat: Postremò se, Patriarcham ipsum, atq; Ecclesiasticas personas, & bona, qua filios in parentes esse pietate par est, sua obseruantia amantissimè complecti; omniaq; illis, quæ quidem ad Ecclesiasticum honorem, dignitatemq; Constantinopolitanæ Sedis confirmandam pertinebunt, quoad suæ rationes patientur, libentissimè polliceri. In formula & illa verba sunt, easdem sibi omnino execrationes, & anathemata fore, quæ Sancti quondam Patres deuouerint, & sacrarint. toto deniq; corde, atq; animo ipsi Symbolo se fidem habere iurato promittit, & pollicetur. Eius rei ergò, sacrosanctam se Dei Ecclesiam Catholicam, atq; Apostolicam, Deumq; ipsum Opt. Max. peiurantium vindicem testari: mox die, mense, indictione, anno, quo hæc agerentur conscriptis, se ipsum qui in CHRISTO Deo, fidelis est Imperator, & Romanorum Augustus, Patriarchæ, & diuino Patrum concilio penitus tradens, subscribit. His peractis, ad Conclauē Thomaites appellatum, quod Augustionem Palatium spectat, reuertitur: vbi vniuersus populus Exercitusq; adstans, Imperatorem acclamare consuevit. Hic antequam

quam Imperator ab Exercitu perspectus acclametur, missilia veteris congiarij loco (ea Græci nodos appellant) qui sunt inuolucra, numismata tria aurea, argentea quoq; totidem continentia, ad multarum myriadarum numerum, ex Cæsaris voluntate, de superioris Augustionis gradibus, in vulgus iactant. quibus rebus confectis, scuto aureo impositus nouus Augustus sublimè attollitur: ibiq; stans, Exercitui, & populo acclamantibus, exhibetur: & quidem ita, vt totus ab omnibus, de plano spectari possit. In fronte scutum, specie sustentatum, subeunt, vetus Imperator, noui pater, si superest, aut quisquis resignarit, & Patriarcha: aliàs scuti partes, aulicorum Magistratum honoratissimi quisq; sustinent, Despotæ, Seuastratores, Prothosuastris; quorum penuria, primarij ciuitatis Senatores id munus obeunt: sin huic neq; Pater adest Imperij resignator; qui dignitate Princeps est, Patriarchæ socius adiungitur. Postquam verò populus, vnâ & Exercitus sese eum pro Imperatore habere non semel lætis vocibus conclamarunt, è scuto humi statuitur, atq; hominum celebritate, quàm maxima potest, ex apparitoribus maximo clamore atq; plausu, in Diuæ Sophiæ templum deducitur, vbi mitratus Patriarcha, vnâ & linteati sacerdotes obuiam occurrunt, atq; Imperatorem ad rem diuinam in tabernaculum, quod è ligno pro tempore excitatum est, aureoq; panno atq; holoserico vndiq; tectum, ascendentem comitantur. Ibi amiculum Sacerdotes in formam propemodum sacci iniiciunt: deinde diadema, ab Episcopis dedicatum, eius capiti imponunt. quandoquidem eo loco nihil quod antea consueuerat gestare, sed vel corolla, vel alijs rebus, vt libuerit, caput pro tempore velare, liceat. Absoluta interim re diuina, & cælesti pane ab Patriarcha communicato, ante ter sanctissimum hymnum, Patriarcha ex adytis tabernaculum ascendit, & cum eo, principum Ecclesiæ honestissimus quisq; in infulis & stolis. Silentio verò magno, per vocatores Patriarcha interim Augustum vocat. Vt ad pulpitum accessit, & conscendit; Patriarcha ad Imperatorem capite aperto auscultantem, aliàs clara voce, aliàs submissius, solenne eius precationis carmen effatur, quo Deum propitium, Augustis inungendis inuocare solent. Imperator, velamento capiti detracto, quod paulò antè impositum fuisse diximus, reliqua multitudo, quæ circumstat, nudatis capitibus stare. Exin Imperatoris in caput, in crucis modum, sacrum vnguentum instillat, ter effando, quàm clarissima voce, Sanctus. Chorus qui circumstat Symphoniacus, ter acceptam vocem obloqui, ac reliqua templi multitudo idem reddere. Continuo Calypra rudi

rūdi multorum sæculorum vetustate venerabilis, quam magnum Constantinum quidam gestasse ferunt, paucis gemmis, atq; vnionibus exornata, non de sacra mensa, quod quidam putant, sed de loco infra sacrum tribunal excepta, à Sacerdotibus, ad pulpitum deferretur, & noui Imperatoris capiti, per patrem Imperatorem, vnà & Patriarcham imponitur. Dum autem coronam imponunt, ter exclamat Patriarcha, dignus. qui proximè adstant in pulpito Sacerdotes, & Chorus Symphoniacus obloqui, & acceptam vocem dignissimum geminare. Idem vniuersus populus per ædem facere. deinceps Patriarcha iterum preces recitat, & Augustum inunctum Deo, Cælitibusq; suppliciter commendat. quibus peractis, acclamante populo, Imperator alia quam ascenderat, pulpitum descendit, dextra quidem Crucem, sinistra verò oblongum Euangeliorum volumen, manu gestans, & in pompæ morem, templo exit. Imperator Augustali trabea, margaritis atq; vnionibus longè conspicuus præit, armatis legionibus hinc inde stipatus; diaconi verò, & sacerdotes, aurea, atq; argentea sacrorum vasa deferentes, subsequuntur. templum de more circumuehentes; Solea porta superata, Patriarcham in Sanctis foribus stantem reperiunt. capita autem ambo inclinantes, Patriarcha intus, Imperator autem extra, specie gratulantium stantes, seq; inuicem salutantes, diuersis discedunt. Patriarcha templum, Imperator verò maximo tubarum tympanorumq; concentu perstreperente, Græcis proceribus, Seuastocratore, Prothoseuasto, Despota, cæterisq; aulicis Magistratibus, totoq; Exercitu comitante, magnum Palatium ascendit. & in eo conclaue sistit, in quo recens Imperio petitos, & diademate redimitos, ab vniuerso populo celebrari mos est. Ibi, Epulum coronationis supra luxum elegans, atq; opiparum, cunctis Magistratibus Imperialibus, & Senatoribus exhibetur: magno auri, atq; argenti pondere quamplurimis abacis exposito, dum insigni apparatu, & singulari comitate, qua tamen Regia Maiestas nulla ex parte corrumpitur, Imperator publicè cum Proceribus epulatur: quando interim nihilo segnius domesticis Imperatoris ministris, per reliqua Augusteonis conclauiam, inferiorisq; Palatii partes, & proximas plateas, Vniuersum Exercitum, atq; vrbanam plebem collectam, cibariorum omni genere instructis mensis, infano sumptu lautè, & luculenter excipiant. Alexius Adolefcens ita coronatus, pecuniam primis suscepti Imperij diebus, per Questorem Imperialium pecuniarum (custodem Græci appellant) cepit dependere, quæ singulis Comitibus, Baronibusq; pro rata naui Venetijs

netijs olim Dandulo Principi repræsentati solueretur. Idem nullum ferè diem inuisendi Exercitus, Danduli Principis, Baronumq; salutandorum intermittere: ac præ se ferre, & prædicare, tam diuina illorum erga se merita constare, vt cum omnia egerit, fecerit, quæ velit, tamen ne minimam quidem eorum partem assequi confidat. Quadam die, penè priuato habitu domum Balduini Comitis Flandriæ, & Hannoniæ, familiariter venit: eodem Dandulus, cæteri q; Barones amicè vocantur. apud quos Imperator placidè, & benignè, simul hæc ferè verba fecit. Se Dei numine, & Baronum, Ducisq; Veneti labore & vigilijs, legitimo Patri, & legitimo Imperio, restitutum: quo beneficio, nullum maius ante, cuiquam ope humana ab omni sæculorum memoria partum fuisset. Verùm suborta inuidia crescentis fortunæ semper comite, paucos Regno fideles esse. ei verò Regi omnes infideles, quem pristina fortuna de gradu facile deijci posse, docuit. Græcos præterea, tum iniquo animo ferre, se Galli Veneti q; quos pessimè oderant, beneficio Imperium habere, tum illud omnium indignissimè, Græcam Ecclesiam nouæ Romæ, à Veteri Roma iam dudum omni Imperij honore nudata, iura petere: Ea de causa, sibi ad Clericorum populariumq; voluntatem Imperium, quoad eius vires constabilitæ sint, moderandum esse. His, vt finem statueret, & cum Latinis, rectè sentientibus conueniret, Græcamq; Ecclesiam Latinæ dicto audientem, vt redderet, sedulo operam dedisse. Sed hæc, ab suo Constantinopolitano Patriarcha, Græcisq; Sacerdotibus, multa & maximè liberali indulgentia dissimulationeq; earum rerum, quæ tot errorum causam respiceret, accuratè impetranda: multa deniq; lenitate alliciendos Græcos. Sic enim, ab tot, quibus impliciti essent erroribus, Græcos auerti posse: sic, quòd maximè expeteret, dissolui eorum peruersam de rebus diuinis persuasionem. Sed hæc nimirum, absq; aliquo temporis interuallo, à se fieri non posse dictabat. proinde, si manerent, multa atq; ea ampliora, augustioraq;, quam promississet, restitutæ libertatis, & Imperij munera, communis concordie causa concessurum. In his difficultatibus Regni, atq; asperitatibus, si discederent, iuuenem se relinquere & deserere, simul ac portu soluerint. illos, solos esse qui tantis incommodis sua præsentia medicinam facere possint. Se quoq; scire, iam diem appropinquare, quo transmittere in Syriam, & Palæstinam inter se constituerint. Societatem belli, quæ cum Venetis sit, die, quo Diuo Michaeli cælestes honores habemus, ex pacti scriptione, ad III. Kal. Octobris, solutum

solurum iri. se, intra tam breue tempus satisfacere non posse. Idcirco orare Barones, vt ad Kalen. vsq; Martias secum hyemare velint. Hanc gratiam de Venetis non desperare, vt stipendio totius hyemis in classem numerato, eam in id tempus non prorogent, vt ex die Diuo Michaeli sacro, in annum, Classem communibus auspicijs regant. Gallis verò, se omnia in diem Paschatis ad VII. Kalend. Maij, affatim suppeditaturum, iam tum mari ad nauigandum tempestiuo. quæ, nisi pro ipsorum humanitate exoret, à Græcis externorum odio flagrantibus, non solum Imperio, sed suo etiam capiti, non mediocre periculum imminere. Cæterum intra id temporis, se ipsorum ope Regnum communire posse ac stabilire. Proinde, fidem (quæ sibi omnibus rebus charior esset) ex singulis prouincijs vëtigalibus exactis, facile liberaturum. quis enim dubitet quin ciuitates, quæ à Græcis rebellibus occupantur, sub Veneti Franciq; nominis vmbra, quieturæ sint atq; imperata facturæ? adhæc, naues paraturum, in quibus secum in Syriam trajiciat, aut ipsos milites auxiliares in Syriam remittat, vtendasvè Gallorum ductui permitteret, sicuti sua fides postulat. His, Barones pro tempore respondent, deliberandum esse, quòd ea res non sui præiudicij esset, sed Exercitus; quanquam acutiores præsentirent, Alexij preces, ostentui esse. Inde ille in Urbem reuertitur. Postridie Concilium aduocant. Refertur de Alexij postulatis. Barones, Comitèsq; ad vnum omnes, maior pars Equitum, Tribuni, Centuriones, Alexio præsertim æqua petenti, indulgendum censent. Sed factio quæ Exercitum sub vexillis stare dolebat, & Corcyræ ingentes motus excitauerat, discordias etiamnum obstinatius quærere: Iusiurandum Corcyrense testari, naues publica fide promissas poscere, sibi deniq; nihil quicquam certius, quam Syriam petere & Palæstinam. quorundam ad militum pedes procumbentium, eiulatus, & voces audiebantur, ne per Deum sæuissima hyeme in Syriam sese importuosis litoribus perditum irent; Franciæ luctum, Syriæ & Sarracenis gaudium allaturi. vt æstiuos dies bello, omnium gentium more dari, ita hyernos quieti. quandoquidem vasto, & sæuo mari, nequaquam ante Calen. Aprilis, nisi infano ausu, clasis committi posse videretur. Præterea Venetos in animum induxisse, Alexium Cæsarem nulla in re, deserere. Verùm si ad insequentem Martium mensem morarentur, ipsos non modò Alexium suis rebus firmatis, in Imperio relicturos, sed argentum ab eo commeatusq; nauticos (quòd esset apprimè vtile) abundè secum ablaturos, & quòd commodum esset, Damiatam tum demum

traie-

traiecturos, copijsq; in Sarracenos, & Memphitidis Sulthanum ductis, totaq; Ægypto, & Babylonis agro præda acta, dites futuros: siquidem votiui milites ab III. Kalend. Octobris, qui communis belli terminus est, ad Paschales dies insequentis anni, qui foret quartus supra ducentessimus, atq; millesimus, necessariò secum futuri essent, hyemis asperitate retardati. hanc vnam esse Palæstinæ acquirendæ viam, quam Exercitus concordia faceret. Ita discordia Diuina ope sedata, in Alexij Cæsaris petitionem, qui multa donando, largiendoq; Baronum, ac militum animos propensè redemerat, atq; deuinxerat, decretum fit. Ea de causa Dandulus Venetiarum Princeps vnà & Veneti, solennibus tabulis confectis, benè auspicatò, commune bellum, ab III. Kalen. Octobris, qui dies Diuo Michaeli consecratus est, in reliquum annum facere iuratò promittunt. Idem Barones Deuotorum Duces, interposito iuramento polliceri. Tam felicem partium consensum, Matthæus Monmorentiacus, vir fortis, atq; idem antiquissimæ stirpis nobilitate, ac animi magnitudine dux præclarus, illud modò Gallorum Equitum columen, morte sua, debita lætitia priuauit. Luctus enim publicus, vnus hominis vita vniuersam salutem contineri, fortasse equo ambitiosius indicabat. Ergo, funere quàm amplissimo, cuncta nobilitate exequias decorante, elatus, Constantinopoli in Hospitaliorum Equitum Diui Ioannis Hierosolymarij, situs est. Nec ita multò post, Alexius Imperator, Græcorum, Baronumq; sententia, cum parte copiarum Vrbe egressus, Imperij Ciuitates peragrat in fidem recepturus. ei se Comites præbent Bonifacius Monferratensis, Hugo Comes Sancti Pauli, Henricus Balduini Flandriæ, & Hannoniæ Comitum frater, Iacobus Auennes, Guilielmus Chiamlites, Hugo Coloniensis; Barones deniq; complures honoris causa sequuntur, quorum nomina, idè Villharduinus non recenset, quòd nihil ad historiæ cognitionem conferrent. Castrorum præsidio Balduinus Flandriæ, & Hannoniæ Comes, Ludouicus Blesensis, magnusq; Deuotorum numerus relinquitur. Imperatori quocunq; Thraciæ, Macedoniæ, Ponti, Bithyniæ deniq; adeunti, Ciuitates supplices obuiam procedere. Vnus Ioannissa Rex Mysorum (is inferiorem Mysiam tenebat, quæ Valachiæ, & Bulgariæ prouincias complectitur) superbo contumaciq; ingenio, cuius opes, atq; audaciam finitimi magno perè timebant, non deditionem, non officium vllum facere. Sed quoniam dehinc sæpius de Valachis, & Bulgaris dicendum erit, qui Myfiæ inferioris populi sunt, & funestas clades Francis intulerunt,

N

runt,

runt, prout suo loco dicetur, non alienum ab instituto operis futurum reor; antequam de Ioannissæ Regis aduersus Græcos Imperatores odio dicamus, si pauca de Mysiæ nomine, & regionis situ, vti multis hoc tempore fortasse ignota, quàm fieri poterit breuiter, referamus. vt, cum quibus atrox, ac calamitosum gestum sit bellum, quiq; nostrorum vires in Thracia vehementer attriuerint, posteris prodatur. Valachia & Bulgaria finitimæ regiones ad Istrum sunt. vno olim inferioris Mysiæ nomine contentæ. nam Mysia omnis veteribus, in duas partes, duasq; prouincias distinguitur. altera, quam Seruiam dicunt, Antiquis Mysia Superior fuit, in qua est Dardania, hodie à Bosna Illyridis fluuio, in Sauum influente, Bosnam vocant. quæ Auorum nostrorum memoria Regibus paruit. nec amisit nomen; hodieq; Bosnæ Regnum vocatur. cuius oppida permulta; sed celeberrimum, quod Hungari Sinderouiam dicunt, Regum Bosnæ, non ita pridem, sedes. ad Meridiem Macedonia proxima, & Scardois montibus; ab Occasu Dalmatia; ab Ortu autem Thracia; in Boream autem, & Septentriones, Dacia, qua non procul à Tauruno, quod Belgradum vocant, ad Danubij, & Sauu confluente pertinet, terminatur. Altera verò huic proxima, Valachia, à Flacco Præside Romano, qui illustri virtutis argumento nomen suum prouinciæ reliquit, Flaccia appellari cæpta est, & corrupta paulatim voce, in Valachiam abiisse perspiciamus. Hæc, antiquis Mysia inferior fuit, atq; eadem Ioannissæ Regnum, ad veteres Triballos, Scythas, & Getas pertinet. Siquidem descendentibus Bolgæ amnis accolis, & Mysiam ex Asia migratione facta ingredientibus, hæc Mysiæ pars ab anne Bolga ingenti fluuio Asiaticæ Sarmaticæ, quem Rhà veteres, Tartari autem recentiores Hedilum nuncuparunt, mutato sensim Bolgæ vocabulo, Bulgaria dicitur. Is Fluuius, apud Scythas, ortum habet, loco trans Istrum versus Septentriones, Volga dicto, è magnis, vastisq; paludibus, qui candidi lacus appellantur, & gentibus antequam Istrum traicerent, atq; inferioris Mysiæ partem Thraciæ proximam penetrarent, Bulgarorum nomen dedit: cum à prima origine Bulgari pariter, ac Valachi, inferiorem Mysiam incolentes (tanta est in rebus mortalibus vicissitudo) Scythæ omnes fuerint. huic inferiori Mysiæ, in quam Bulgari ex Sarmatia habitatum concesserunt, & Flacciam, & Bulgariam appellarunt. fines sunt à Meridie Thracia, atq; Hæmus mons; ab Ortu, qua maxime patet, Euxinum; vbi Danubius sex ostijs in Pontum Euxinum effunditur: ab Occasu Dacia; à Septentrione Europea Sarmatia,

Tran-

Transalpina ad Moldauiam Regio, trans Hæmum, hæc, à nostris hodie dicta est; & Bogdania, quasi Bulgaria nunc à Turcis, siue Carabogdana minor vocatur. Regio agrorum, & pastionum amplitudine abundans: & quæ armenta, & militares equos perpetuo prouentu, vna omnium felicissimè alit. Mysi igitur inferiores, qui ex vetustis quondam Tryballis constant, Illirij, Poloni, Sarmatæ, eadem ferè inter se lingua vtuntur, ex quo facilè conijci potest, vnum atq; idem ferè hominum esse genus. Christianis sacris, Græcorum ritus vanissimè sequentes Bulgaros, cum Crumo eorum Principe initiatos ferunt, Michaele Theophili filio, & Theodora matre Constantinopoli Imperantibus. quæ certo fœdere cum ijs inito, vt pacem seruarent, & Christianam Religionem colerent, Thraciæ regionis particulam, qua asperrima est, in Boream, & Occasum, ad incolendum concessisse fertur. Nam, cum Hæmi angustijs Bulgari premerentur, Crumus eorum Rex per Legatos sedem in Thracia postulauit, perpetuam pacem Græcis Imperatoribus, & belli societatem, aduersus Barbaros pactus. annuit Imperatrix Theodora, & quicquid inter regionem, quæ ferrea dicebatur, ac prius Romanos, & Bulgaricos fines distinguebat, ac Deueltum ad Euxinum interiaceret (ea Thraciæ regio est ad Septentriones, cui nulla frugum fertilitas est, ac ne cælum quidem admodum clemens) perpetuum deinceps Græcis Imperatoribus belli seminarium, concessit. Eam regionem Bulgari cum accepissent, vernaculo sermone Zagoram appellarunt. Ternobo Hæmi Vrbe, Ternouizzam dicunt, totius Zagoræ, & inferioris Mysiæ Regia constituta; ac cum Imperatoribus Græcis societate, atq; amicitia firmata, fœdus percusserunt. nunc continuato nomine, Zagoriæ præfecturam Turcæ vocant. Ita, Valachiæ, & Bulgariæ, in inferiori Mysia Reges, Constantinopolitantis Imperatoribus finitimi, per multos annos, de finibus continenter bellum gesserunt, cum sæpius leui de causa variæ controuersiæ subinde orirentur, quæ vtriusq; magnis cladibus in bellum armarent: donec Basilius Porphyrogenitus, qui postea Bulgaro-tonus appellatus est, Samuele Bulgarorum Principe, non Thraciam tantum, & Macedoniam, sed Græciam ipsam, & Peloponnesum vastante, ad Sperchium amnem, hodie Agriomelam appellatum, ingenti clade superato, pluribus castellis incensis, & dirutis, Bulgarorum in Valachia opes euertit, & vehementer afflixit. Apud eos regnauerant Petrus, & Azan fratres, ex priuatis ciuibus Imperium adepti, corollam auream, & rubros calceos æmulatione Græcorum Augusto-

N 2 rum

rum induti, belli artibus clari, & hæreditario iure, Græcorum Imperatorum hostes erant. Siquidem cum Thraciæ Urbibus animum adiecissent maxima quotidie Græcis Imperatoribus detrimenta, auxiliariis Scytharum copijs, eruptione in Thraciam facta, inferre non cessabant: quando Myforum, & Bulgarorum dominatum, ut olim fuisse ferebatur, prolatis finibus in vnum coniungere statuisserunt. Ab Petro, qui Azani successerat, & ad Pristhlabam Hæmi Urbem regnauerat, Ioannissa, quem diximus, fratrum postremus, Regnum accepit; viringenio militari, sed maximè turbulento, crudelitateq; simul, atq; perfidia infami. Is Isaacio Angelo Constantinopolitano Imperatori Alexij patri, fraterno hæreditario Azanis iure, hostis erat, tum quod montium angustijs, & Castellis fretus, quæ plurima in Hæmo habebat, præruptis saxis inædificata, Græcos Imperatores contemneret; tum verò, quod per causam abacti pecoris ab Isaacio, dum Hungaræ vxoris nuptias secundò celebrat, apertè secum frequentibus prælijs bellum exerceret. Ioannissa igitur Mysus genere, manu promptus, collectitio Scythæ milite, Isaacio patri, patruoq; Alexio Fratricidæ, iam viginti annos bellum constanter intulerat. Thraciæq; Regni magnam partem ademerat, quando maximis rebus gestis, Petro fratre mortuo, Rex à suis appellatus: idem secunda fortuna ditissimus, adhæc superbus, & insolens, occiduas Imperij regiones, quæ ex Propontide, & Hellesponto ad Hæmum vergunt, ferè omnes in suam ditionem redegit, ex quo, magno Græcorum Cæsarum detrimento, sibi opes, & regnum opulentissimum parauerat. Sed, dum Imperator Alexius, Imperij Vrbes peragraret, Græci & Deuoti nominis Latinorum factio quædam, qui in Vrbe otij incertum, an negotij causa agebant, seditionem inter se concitant, atq; quorundam nefariorum consilio, coniectis facibus, incendia in Vrbe iam secundò faciunt. Id incendium, sub mediam ferè noctem, cum exortum esset, atq; nocturni tumultus faciem ostenderet, adeò vastum, atrox & immensum fuit, ut cum omnibus tentatis remedijs restingui non posset, mulierum vlulatu, virorum, puerorumq; ambustorum clamoribus horrifonum, atq; terribile videretur. Matronæ enim, nubilesq; puellæ, & sacratæ virgines trepidæ è claustris, flammarum strepitu, & cadentium tectorum fragore, se in publicum proripiebant: atq; pudoris oblitæ, ab obuiis quoq; ut se trans sinum veheret, luctuosis vocibus exorabant. Ita enim late serpebant incendia, ut non aqua, non alia re, nisi ruina restingui possent, sed late ad Urbis vastitatem grassarentur. Barones, qui se

Peræa

Peræa Iudaico oppido, quam Peram diximus, ex altera Ceratiui finis parte continebant, neq; per tenebras noctis ad ferendam opem aduolare poterant, ripa Urbem flagrantem conspicantes; vnum dolebant, se pulcherrimam urbem, eandemq; opulentissimam, ab incendio, & flamma ex tanto interuallo liberare non posse. Incendium opinione maius, quo celeberrimorum Urbis templorum, quo ædificiorum omnis generis, quo integrorum Vicorum, domus omnes, ipsiq; medijsfidius parietes, atq; ab ipso portu ab Aquilone in Meridiem inde, per interiorem Urbis partem adusq; Diuæ Sophiæ, & amplius duorum millium spatio, ad inferiorem Propontidem regiones consumptæ. Nec cuiusquam ope tantus ignis, non dico extingui; sed, ne reprimi quidem potuit, quin integros octo dies continencia ædificia, populantibus incendijs latissimè grassaretur, ut sola materiæ defectio, eius restinctio fuerit. multis hominum millibus consumptis, è media flamma erepti cum paruulis liberis, atq; coniugibus, partim semiustulati ad quindecim millia, nostrorum Deuotorum ope, in aduersam Peræam scaphis enatantes, constituuntur. Huic tam luctuosæ Urbis conflagrationi, omnes Latini, diuitesq; inquilini, qui Urbem Constantinopolitanam inhabitabant, vndecunq; gentium collecti, incendio commigrare aliò coguntur, omnibus suis sarcinis, cum vxoribus & liberis, in naues impositis, portu Ceratino superato, Peregrinos petierunt, quorum ope & manu incolumes trajcunt. hæc calamitas Francos, & Græcos multum inter se alienauit: nec satis eius authorem, apud quenquam incusare poterant, quòd hoc tam graue detrimentum omnes contingeret. Ad summum hoc incommodum, mors Abbatis, Diuæ Mariæ Lucedij cumulus accessit, vnde Barones magnum dolorem animo ceperunt; sed omnium maximum Bonifacius Marchio, quem Abbas amicitia causa ex Transpadanis (ibi enim Lucedij cum eximio templo Cenobium situm diximus) peregrè secutus erat, ut non immeritò eius sapientia frui Marchio gauderet. Is enim suauitate morum, & sanctimonia, atq; optimarum artium studijs, in tantam prudentiæ opinionem, & gratiæ venerat, ut non tantum apud Cisterciense sodalium, in quo autoritate planè princeps plurimum eminebat, sed apud omnes Barones in castris, nusquam ferè quisquam infimus, medijs, summus repertus fuerit, qui hominis autoritatem refugerit. Ex quo omnium vno ore, discordiarum sedator nominabatur. Perluctuosum omnibus innocentis viri funus, qui viuens cum humeris Rempub. Cruciatorum portaret, eius morte Exercitus vniuersus

extrema

extrema omnia metuebat. Alexius Adolefcens Imperator, rebus ex animi fententia compofitis, & Imperij vrbibus, atq; oppidis, in deditionem acceptis, fecunda peregrinatione vſus, cum Bonifacio, & Baronibus, die qui Diui Martini nomini feſtus eſt, & idem more genialiter vulgo agitur, Conſtantinopolim redit, totaq; Vrbe obuiam effuſa, maximo Deutorum, ac fuorum Ciuium, omnis ſexus, fauore, & plauſibus excipitur. Imperator quidem in Blachernium Palatium ſe recepit, quod hodie Conſtantini dicitur. Bonifacius verò, reliquiq; Barones, in hyberna vltra Ceratiũ ſinum, Peram ad fuos conueniunt.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R T E R T I V S .

IMPERATOR, re foris ex animi ſui ſententia feliciter confeſta, Imperij opes ſatis conſtabilitas ratus, quorundam aulicorum felicitati omnia aſſentantium ſermone facile immutatur. Ita q; ſolũ quo in gradu poſitus eſſet, identidem prædicans, ſed per quos in eum prouectus eſſet penè oblitus, ſemper aliquid in dies de honorandi Exercitus conſuetudine, atq; officio remittebat. Barones verò, Dandulufq; Venetiarum Princeps, cum eius adeundi indignitatem diu pertuliſſent, de pecunia per Legatos admonent. Ille procraftinationibus, minutionibusq; in dies penſionibus, græca fide ludere, & proinde Francis, & Venetis difficiles aditus præbere. ruſum, ijdem honeſtiſſimos Equites mittunt, qui ipſum de fide appellarent, hos quoq; minutis penſionibus ducere, frigidaq; & plena pudendæ dilationis reſponſa reddere. Sed, ad extremum, noſtris nomen vrgentibus, impudenter inficiari. qua ex re, magna moleſtia Bonifacius Marchio afficiebatur; qui, vt in eum ſupra ceteros fra-

fraternæ affinitatis memoria gratissimus extitisset, ita adhuc amicissimus esse cupiebat; nec eum ab Danduli, Baronumq; beneuolentia, in quam illum insinuasset, leuiter discedere. Ita Bonifacius frequens in aulam ad Alexium ventitare; Franci, Venetiq; in illum merita commemorare, quanta homini ab homine nunquam ex omni sæculorum memoria contigissent. Idcirco Imperatori suadere, honori suo, vt consuleret, & ingrati suspensionem potius omnibus Imperij opibus declinaret: dixerit enim maledicta cuncta, qui eum ingratum dixerit. Vt iam nimio præstet dispendiosum, quàm ingratum dici. Illum laudabunt boni, hunc etiam ipsum culpabunt mali. Sed vir sapiens, & idem amicus, nihil iuuenis animo Græco astu occupato, persuadet. Barones, postquam se fraudatos liquidò vident, nec ius suum per disceptationem obtinere posse, grauiter commoti, consilio cum Dandulo Principe inito; per vim repetere constituunt. Extemplò sex Legatos fœciales, Cononem Bethunium, admirabilis eloquentiæ laude clarissimum, Gotthofredum Villharduinum, Campania Mareschallum, Milonem Brabantium Priuinum, Gallos; totidemq; Venetos lectissimos Patritios, quos Princeps in consilium adhibebat, Danduli nomine in Urbem mittunt; qui inficiatorem obtestarentur, bellumq; (sicuti æquitas, iusq; gentium, postulat) indicerent: quanquam suos vix satis omni iure tutos, inter grecos homines astutos, & infides rebantur. Itaq; loricati gladios sumunt, admotis repente equis, terrestri itinere, inter spem & metum Ceratino sinu circumdato, Urbem ingrediuntur. Et scalas conscensi (Palatium enim Blachernium, quod Constantinum vocant, ad vrbis portam pertinet) Bethunius cuius sapientiæ, & facundiæ à cæteris concessum, in Regiam Blachernæ cum collegis introductus, apud Alexium Augustum imperiali in sella sedentem, iuxta Isaacium Patrem, eiusq; vxorem, Alexij nouercam, quam Hungariæ regis forem, paulo antè memorauimus, ab Isaacio secundò ductam, magno procerum confessu; aduocatæ concionis instar in Corona stans, sic, vt circumfusa totius aulæ turba audiretur, orationem huiuscemodi habuit. Baronum, hodie, Danduliq; Ducis Veneti iussu, huc tibi clarigatum, & res nostras repetitum venimus, Imperator Alexi: immortalem Deum, hominesq; te ipso audiente testantes, nisi pactio- nes iuratas serues, te indignum facinus consciscere. neq; enim eius animi sunt, vt tibi vel minimum beneficium commemorent, nedum insigne obijcere, aut exprobrare velint. Pactio- nes memoria omnium gentium tenentur: Illæ publicis litteris auro signatis, consignatæ sunt,

sunt, Deo primùm, mox etiam fratre tuo Philippo Sueuo Germano testibus. Et quanquam sæpenumerò de fide interpellatus, necdum tamen, neq; pudore, neq; iure liberaasti. atqui non petunt Barones, & Dandulus, vt fidem, nisi illorum ærumnis, atq; periculis seruatus præstes: scis enim quo periculo aduersus Alexium patrum, pro tua patriq; salute, atq; potentia conflixerint. Ad iniquas porrò conditiones dolo inductum te, qui quæri potes? qui in omnium rerum egestate, quas ne priuatis quidem fortuna negat, exul, supplex, inops, pulsus regno, & ex calamitate ad Barones profugus, ijs Iaderam Legatos, cum Philippi Sueui Fratris litteris, supplicatum misisti, vt te per immortalem Deum, perq; Imperialem genium miserentur: hanc tandem non spontè traijcientibus, sed rogatis, & tuis precibus impulsis, abrupta turpiter iurisiurandi fide, summa animi inconstantia, ac leuitate gratiam refers? quos sine vlla spe præmiorum, & emolumentorum, sedes in Gallia reliquisse, & quod vnicum votum fecerant, Palæstinam atq; Syriam, deseruisse, cuius tandem aut impudentiæ, aut dementiæ est putare? quæ igitur iniuria est, iure pacta, iure belli vindicare? si fœdus, & amicitiam præoptas, iniquum est de pecunia ceterisq; conditionibus recusare; quas Pater, tuq; aded his quas in medium prolatis tabulis vides, fide ac sacramento sanxistis. ac, si tibi Baronum, Danduliq; ope in Imperium restituto semel persuasum est, turpiter abiurare, violare iurandum, fidem prode- re, ac pactorum conuentorum obliuisci æquum, & regium putas, iam te nec Imperatorem, nec amicum, habemus. & quoniam sic à maioribus didicimus, magis virtute quàm dolo contendere, neq; infidijs niti, neminemq; bello, nisi ante indicto, atq; aperto laceffere; Ideò tibi Baronum Ducisq; Veneti nomine (tameñ inuiti hoc faciunt) quàm clarissima possum voce, ipsum bellum denuntio. æquitatem nostrarum postulationum, si te, Patremq; audieris, si in consilium adhibueris, vtriq; probatam iri spero: opto quidem certè, quò nostrorum amicitia, quos tua salute, quam rectè illorum fidei commiseras, expertus es, fructus speratos aliquando capias. Græci Proceres Oratoris fiduciam admirati (nam Conon cuncta graui concitatoq; sermone, ore flagranti protulerat, eo exitu, vt Baronum & Danduli intimos sensus ardentissima facundia denudaret) inter se insurrare Cononem Maiestatis Imperij, Deiq; cuius augurijs constituta augustior esse debeat, contemptorem esse: quod in ipsius caput fortasse malè vertat. Itaq; Alexius grauiter commotus, ceteriq; Proceres, qui illi assidebant, quando quidem nemo ab omni sæculo-

rum memoria Orientis Imperatori intra domesticos parietes, bellum contumeliosis verbis denunciaſſe diceretur, cum inſenſi, feueriq; oris habitum omnes oſtenderent, turbido vultu noſtros Oratores, quos paulò antè mirificè coluerant, ne verbo quidem, honoratos dimittunt. Illi, per hunc modum indiſto bello, prolatoq; Baronum decreto, reieſtis Alexij excuſationibus, conſcenſis equis reditum ad ſuos in caſtra ſedulò admaturant; nec antè animum, non dubio perſuſi mortis periculo, metu ſoluunt (quò enim ſuſurri, qui ipſorum in pectus altius deſcenderant, reciderent, valdè laborabant) quàm ſe de Græcorum manibus Blachernio Palatio, atq; ipſa Conſtantinopoli elapſos, circumſpiciunt. adèd præſens periculum ſibi euaiſſe videbantur. nihil enim propius fieri videbant, quàm vt vel occiderentur, vel in vincula protinus conijcerentur. Ita periuro bellum committitur, pluribuſq; locis ſubinde vtrorumq; concurſu factò, Græci ſemper magnis incommodis acceptis, in fugam conijci. Elapſo Autumno, quo minutis prælijs continenter certatum fuerat, iamiam hyems penetrauerat, quo tempore miles quieturus videtur, niſi laceſſitus. Ita q; Græci cum virtute parum valerent, ideoq; ferè ſemper acie abſtinerent, per brumales Solſtitij longiſſimas noctes, Venetam Claſſem artificio quodam oppugnant: in ſpem enim venerant, noſtris inopinantibus magno noſtrorum detrimento, noctu incendi poſſe. Nauigia igitur maxima, decemſeptem numero, arida omnis generis materia, accenſis carbonibus, incendiario oleo, ſtupa, pice, ſulphure, & bitumine, vinariorumq; doliorum maximo numero implent: deinde ex ſententia ventum ad nos perflantem nacti, ſecundo Boſphoro profluente, qui in Ceratinum ſinum inſluit, in ea, de media nocte, liquido igne, quem Græcum ex gentis inuentione dicunt, inieſto, qui vel inter fluctus ardere conſuevit, vela, vnde flatus erat, dederunt. quo tanta inde nocte refulgens flamma repente emicuit, vt quum Boſphorus qui Cornu ſinum inſluit, nitido vndarum æquore lucis ſplendorem exciperet, repercuſſuq; diſfuſum ad Sycenam, vſq; ripam diurno lumini perſimilem euibraret, intempeſta nocte, & ea nubilo celo perobſcura tota Conſtantinopolis circumieſtuſq; Ceratinus ſinus, atq; aduerſa Chalcedon flammis in altum elatis, collucerent. Porrò autem ardentes naues, in Deutorum Claſſem non procul à noſtris iuxta Galatæ ripas in anchoris ſtantes ferri. tum rei inſolentia, horrendi clamores, totis caſtris excitabantur, vt repente ad arma, tanquam in diurno tumultu, vndiq; conclamaretur, atq; accurrentium auxiliorum accenſæ faces, appropin-

quan-

quantiumq; Baronum funalia ſpectarentur. Veneti, qui magnum rei naualis vſum habebant, tam ſubito, quàm felici conſilio, nihil incendiij flammas veriti, ſumptis facibus, ad Biremes, & nauium ſcapas, celeriter aduolant; falces ferreas confixas longiſſimis contis capiunt, & cum penè vndiq; flamma torrerentur, maximaq; telorum multitudine premerentur, inieſtis pontibus incendiarias conſcendunt naues, haſtiſq; ferro vnco præfixis, harpagones vòcant, tanto niſu, quanta humana vis ſufficere poteſt, in ore, atq; oculis hoſtium, portu paulatim trahere, atq; extra ſinum Cornu, in inferiorem profluentem Boſphorum committere. Iidem in continentem fumum flammæq; ſeſe conijcere, tanto certè animo, vt penè his frui viderentur. ſiquidem ea ſuccenſa, atq; amiſſa claſſe, ſimul ſpem Palæſtine, Hieroſolymorumq; & domum reditus, amittebant. Græci maximo clamore inſecuti, quaſi parta iam atq; explorata victoria, nauigijs conſcenſis, noſtriſq; oppoſiti, Venetos reſtinguendis ignibus diſtriſtos, eminus ſagittis, & telis petebant; nec ſolùm igniuomos globos, & ſaxa eodem iaculabantur, ſed etiam collatis nauibus, pluribus vulneratis, magnis detrimentis afflictabant, ſcapasq; ne à noſtris occuparentur, ſuorum corporum pondere in profundum demergebant, quòd homines vrinandi ſcientes tutò poſſent emergere. totà ſuburbana Conſtantinopolis litora, Galatæ oppoſita (nam eo tractu quantum Vrbs mari alluitur, oblongum, nec ita latum litus extenditur) Græcorum refertiſſima, quos fortuna ſuæ calamitatis artifices, & ſpectatores, duplicato dolore, fecerat. Maximus vtrinq; clamor, cælum terra, cæloq; terra miſceri videbatur. Vna tantum Piſana nauis oneraria, & ea varijs mercimonijs onuſta, quæ fortè in anchoris ſtabat, incendio abſumpta fuit; nulla noſtrarum deſiderata. Cæterum Veneti deſperatis pridem rebus incolumes ſeſe celeriter, ex incendiarijs nauibus explicantes, in terram ad noſtros ſe receperunt. Ita, Græcorum ignes, tanto artificio apparatus, Venetorum virtute in nihilum recidunt. Nec verò Galli Equites ceſſare, qui ſomno dudum inſuetis clamoribus experrecti, in armis erant. Ita q; acie ex conſuetudine inſtructa, ne nocturno præſertim tumultu Græcorum agmina noſtros Equites inuaderent, excubijs accuratius intentis, plana ſub Vrbe occupant, qua hoſtem ad ſe ingreſſurum ſuſpiciebant. ea de cauſa actiſſima cura vigilijs, diſpoſitiſq; ad Galatæ ripam, & portas armatorum cohortibus, reliquam noctem inſomnem omnes ſub armis in lucem ſtetere. Poſthac Græci duces, qui ante in noſtros irruerant, ſpem pacis omnino exciſam videntes, inſidias

Alexio Augusto parant, vnum aliquem in eius locum consilio manuq; promptum allecturi, ne res Constantinopolitana Latinorum aduentu labefactata, turbari, aut vllis affici detrimentis ex opportunitate adolescentis, atq; adeo imperiti Principis posset: quum miseri Ciues toties capta, & direpta Vrbe, extremam cladem subirent. Alexius quidam Ducas, cui ob coniuncta supercilia, & veluti oculis imminencia, Murtzuffi cognomentum, quod vernacula Græcorum lingua superciliosum exprimit, ab equalibus erat inditum, & Alexio Augusto author fuerat, belli aduersus Francos, & Venetos suscipiendi, vnus ex multis aptissimus visus est, qui facinusmitteret, quod Prothouastiarij dignitate, & insignibus calceis ornatus, in altissimum dignitatis gradum, per Alexium Iuniorum euectus, ipsi insignitè carus esset: vt iam in Augusti cubiculum, intempesta etiam nocte, per custodias, ei familiaris aditus pateret. Concilio communi, modus insidiarum, simul & dies, circiter finem Ianuarij constituitur. quarta post vigilia, quo tempore Alexius altè somnum capiebat, Ducas Murtzuffus, Spadone, filci præfecto, exquisitè auaritiæ homine, conciliatore, cum reliquis coniuratis, ad apertis fenestris foribus, in cubiculum per satellites introductus, per simulati colloquij speciem, quod ipsum ex tumultuantium Ciuium manibus eriperet, Imperatorem è lecto in tenebricosum carcerem abripi iubet, & calceos purpureos in pedes repente induit. hoc calceamentum futuri Augusti insigne erat. Idem mox palam à coniuratis Imperator salutatus, in Diuæ Sophiæ etiam infertur, atq; ibi Græcorum Augustorum more inauguratur, Imperium per summum scelus adeptus. Sed Isaacius Pater, rumore de Filio Cæsare in carcerem coniecto, & Murtzuffo parricida Imperatore creato, vehementer perculsus, VII. restituti Imperij mense nondum exacto, in ægritudinem incidit, quæ ipsum paulo post acerbissimis curis agitatum, merore animi, nondum quinquagenarium è medio sensim sustulit, cum ante expulsionem annos nouem, menses octo imperasset; obcæcatus verò carcere annos octo, menses tres exulasset. Fuit Isaacius, vt Græci eius sæculi tradunt scriptores, flammata facie, rufo capillo, mediocri statura, valido corpore, ac lacertofo; & si ad animi virtutes spectes, non contemnendus Imperator. Interim Murtzuffus Ducas, Imperio ad hunc modum potitus, Alexio venenum bis terve præbuit: sed dolo parùm procedente, quod festinatione, nec scienter, nec suo tempore misceret, vel quod adolescens, tum ætatis robore, tum antidotis venenum præuertisset, ipsum VI. Idus Februarij (sex enim menses,

menses, & octo dies imperarat) strangulat. Continud fama spargitur à coniuratis adolescentem Imperatorem, non sine maximo Alexij Ducæ merore, vi morbi interijisse. Regio itaq; funere elatum, summa in speciem pietate iustis persolutis, in vetus Græcorum Augustorum monumentum, ad Apostolorum, statuit; ac more luxit: ne, cui Imperium, & vitam abstulerat, supremos quoq; honores abstulisse videretur. Sed vt nihil homines sciant, suspicenturve facinus, quis Deum, mundi oculum, celare potest? magnam vim famæ, in vtramq; partem, vel ad veras res, vel falsas, nemo est qui nesciat. Quæ modò adolescentem Imperatorem suo fato interijisse, sed falsò dixerat, eadem dolo Ducæ Murtzuffi necatum, constanter verèq; prædicat. Ad castra nostrorum protinus de morte Alexij certus nuncius adfertur. Barones, ac Dandulus, confestim tuba Concilium aduocant. Eodem Episcopus, minoresq; Præsules accersunt, præcipuè verò quos summus Pontifex Innocentius legarat, in Exercituq; Sacris præesse, ac vices suas implere iusserat, atq; ex his vnus ætatis honore, & eloquentiæ opinione ceteros antecedens, grauissimam de iure belli sententiam apud Barones, & Dandulum dixit; eoq; attentius auditus, & promptius, quod militum festinatio non solum belli, sed etiam celeritatis audissima, ius belli gerendi à fecialibus expectabat. Ille hortari, ad Dei parricidarum vindicis signum, torpescere non oportere. quibus iam licet, vel in hoc terre solo, vel in celo esse beatissimis. aliàs verendum de iustitia, huius belli dubitatio ne iniustitiam summam habeat. parricidia enim, vbiq; gentium, capite sanciri. Vt verò ius gentium sileatur, quod parricidam peræq; apud omnes morte bonisq; mulctat, bellum quod gererent, iure belli, tam æquum esse, quàm quod æquissimum. Siquidem pietas est prima, quæ impietatem è medio tolleret. scirent se, armis feruum persequi, qui dominum, iustum Regem, quem diuinis auspicijs Barones, Dandulusq; in solium restituerant, Dei in terris effigiem, è medio per summum scelus sustulisset, vt solus regnaret. Eum enim solum esse Imperatoris, & Regis nomine dignum, qui id voluntate Dei, cuius iustum interpretem Romanum Pontificem Max. non Constantinopolitanum Patriarcham crederent, auspicato acceperit. Idcirco nihil addubitandum, nec cunctandum, quin impotentiissimo Tyranno, atq; hosti, cum quo nullum esset ab aduersa religione commercium, sceptrum protinus extorquerent. quem ipsi alieni Græcum propter Regium nomen saluum & florentem Imperio viuere volebant, inuentum esse feruum veneficum, qui eum acer-

acerbissima morte afficere voluerit. Itaq; viderent, ne reges post-
 hac, & Imperatores, si à bello tam pio animus ipsorum refrigerit, nus-
 quam, quod in ipsis est, tuti, nusquam sacrosancti futuri essent. Nec
 eos latere, cum in Constantinopolitanos arma inferrent, cum homi-
 nibus sectarijs bellare: id quod lex, & fas iubent. Si Christianæ Reli-
 gionis cultus, si Latinæ Ecclesiæ dignitatis propagatio, & Romani
 Pontificis Max. maiestas omnibus cordi, & pedibus manibusq; co-
 nandum. Vulgò notum esse, vt Patriarcha Constantinopolitanus
 Oecumenici nomine, de quibusdam Græciæ conuenticulis emendi-
 catò, sectam iam pridem fecerit, quorum leges sequeretur. Constanti-
 nopoli enim Græcorum Imperatorum ope, qui post Constantinum re-
 gnauerunt, vehementer adaucta, cum fortunæ beneficio inclaresce-
 re fama, & Imperatorum res in Oriente gerentium sedes esse cepisset,
 factum esse, vt paulatim Ecclesiæ, & Episcopi eius Urbis, contra fas
 iusq; dignitate eminere, & autoritate adedò præstare ceperint, vt ve-
 reri illam, ceu magistram disciplinarum: Episcopos autem Constani-
 nopolitanos, vt Præsides, & patres honorare, vicinæ Ecclesiæ per-
 rexerint: nec solum, quòd in Ægypto Alexandria, in Syria Antio-
 chia, in Palæstina Hierosolyma, hoc non in Thracia modò, vel Asia
 vicina, & Græcia propè omni Constantinopolitanus Patriarcha esse
 vellet, sed quòd nefandum est, cum Romana, eadem Apostolica beati
 Petri sede, de primatu vanissimè contendere auderet. Ipsum porrò
 Constantinopolitanum Patriarcham, sepè ab Romano Pontif. Max.
 monitum, vt opinione desisteret, & omnium gentium, & Regum,
 qui non modò religionem, sed etiam Regum appellationes de Ponti-
 fice Max. beneficij loco haberent, consensionem sequi mallet, quàm
 seorsim vitæ rationem capere; in Italarum, in Gallorum, & Germa-
 norum, & quod nullo sanguine expiabile est, in Dei Ecclesiæ Latine
 odia incurrentem. at hominem abhorrentis ingenij, & ad nullam
 pietatem informatum, noui delirij, & antiq; leuitatis vestigijs infi-
 stentem, autoritatem, rationemq; Latine Ecclesiæ vt amplectere-
 tur, nullo pacto persuaderi potuisse. His sectis, quæ, quòd sensim Re-
 ligionem dissuunt, non ita obrepere intelliguntur, Christi, eiusq;
 sponsæ Ecclesiæ, honorem agi, qui vnus si quæretur, iusti belli fons
 est, & semen. His rebus Innocentium III. Pontificem Max. maio-
 rem Christianæ Ecclesiæ motum expectantem, celeriter more Apo-
 stolico factum execrari, eumq; prauæ opinionis condemnare, om-
 nesq; qui in eius hæresi essent, religionis nostræ inimicos, atq; ho-
 stes iudicare. Cumq; ipsi modò Barones, & Veneti, Isaacij, atq;
 Alexij

Alexij Imperatorum capita tuebantur, idcirco iustum hoc bellum.
 Ecclesiæ censuisse, quòd pro his, qui ex federe in viam redibant,
 ac Maiestatem Sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ sibi curæ, Græcamq;
 Ecclesiæ in Romani Pontificis obsequentiam futuram esse, perpe-
 tuò fore iurabant, arma fumerentur. hos igitur alia mente, quam
 nunc, Græcos cum viderent Pontificis Romani colentes, sic victo-
 res Imperio fraudasse, meritò sacros, atq; intestabiles habitos iri.
 nunc, quum Gallo, ac Veneto bellum sit cum Græcis apertis sectarijs,
 atq; ex diuini iuris censura impietatis crimine damnatis, illud, Ro-
 mano Pontifice Max. authore, iustissimum edicere; captaq; omnia
 in Victoris mancipio, iure quàm optimo fore. Illum tantum capti-
 uorum animas, quibus Deum suis precibus propitium impetret, suæ
 fidei reddi peteret. Ipsos verò Barones, & Venetos, eodem Pontifi-
 ce Max. authore, Constantinopolitanam Urbem Latinæ Ecclesiæ
 infidelem caperent, captamq; in eiusdem summi Pontificis fidem
 traderent, vsuq;, & fructu suam possiderent. Ita, acriter Barones,
 & Venetos hortari, irent, & Victoriæ Deo, Diuisq; benè iuuanti-
 bus exploratam capefferent, Constantinopolimq; proprium ipsorum
 præmium, peterent, & Græcam Ecclesiæ commune omnium com-
 modum Romani Pontificis obedientiæ darent; & beatitatem, vel
 mundanam, vel celestem ipsius, Pontificisq; fide datam, tandiu ex-
 petitam amplecterentur. recordarentur deniq; bellum pro aris sem-
 per iustum, aut Gallica, & Veneta virtute perpetrandum esse, aut
 ipsis Christiani nomen relinquendum. Hæc eadem ceteri Antisti-
 tes, & Sacerdotes totis castris concionabundi immiscere. quæ ora-
 tio penitus in memoria bonorum infedit, vt spontè currentes inci-
 tasse, atq; bellum inexpiabile protinus creasse videretur. Cæterum
 nostri impigrè dies ac noctes hostem, terra mariq; continentibus
 damnis afficiebant, aut laceffebant; quòd nulla re alia Deum, eiusq;
 Romanum Vicarium in terris, quàm hostis victima se placaturos
 sperabant. propterea nullum capitis periculum fugiebant, dum vo-
 luntati Diuinæ satisfacerent. Continud Henricus, frater Balduini
 Comitæ Flandriæ, partem copiarum educit. Iacobus Auennes, Bal-
 duinus Bellouisus Hannonij Equites, Odetus Campanus Chiamli-
 tes, Guilielmus eius frater, cum suis popularibus vniuersam Thra-
 ciam, sub eodem vexillo, populatum mittuntur. Itinere totius noctis
 multa luce Phileam, quæ Phinopolis antiquis fuit, ad Roxolanorum
 mare fitam, quod Euxinum est, peruenit. Euxinum porrò, quia ad
 læuam iam inde à Salmysseffo litore, ad Istrum, & Scytharum de-
 ferta,

serta, magno litorum flexu retro curuatum, in cornua ad Tauricam Cherfoneſum multos attingit populos, eorum ſinum accolat, atq; in his non Getas modò Romanis olim. Dacos dictos, Sarmatas Græcis Sauromatas, Hamaxobios, ſed Alanos mox, & potiſſimum Roxolanos ſe in longum ad Tauroſcythas iuxta maritimam oram extendentes, Roxolanorum mare dicebatur. Ea propter Vilharduinus Eques peregrinarum regionum non fatiſ ſciens, & militiæ quàm Geographiæ peritior, proindeq; Euxini nominis ignarus, Pontum Euxinum in Gallicis Commentarijs, rudi eius ſæculi more, Roxolanorum mare, quod Euxinum erat appellauit, quando eo tempore Roxolani, ijdem Ruſſi, viribus pollentes apud omnes noti, tota Thracia, atq; Europa, ſed ad Euxinum potiſſimum prolatis viribus, maximè formidabiles eſſent. Philea Thraciæ ciuitas eſt, in maritima Euxini ora, ad læuam iuxta Boſphorum in Aquilonem vergens, omnibus rebus refertiſſima, olim Phinei Regia, vt quidam volunt, quæ Iafonem, cæteroſq; Argonautas excepit. Eam Urbem primo impetu capiunt. tanta verò prædæ vis, manubiarum, & commeatuſ fuit, vt parte etiam ad Exercitum, qui infra collocatus erat, per Euxinum, & ſecundos perfluentis Boſphori anfractus nauibus inuecta, omnibus rebus in caſtris abundarent. In ea Vrbe duos dies agunt. tertia verò die præda manubijsq; onuſti, ad ſuos regrediuntur, quòd depoſita aſperitate hyems præcipitaret, ſeq; annuſ ſenſim aperiret: inſtabat enim dieſ, quem honori Deiparæ Virginis ſolenni cæremonia feſtum impertimus, IV. Non. Februarij, cum ad accipienda imperia conueniunt, bello aduerſuſ Murtzuſum pugnaturi. Interim Murtzuſuſ certior factuſ, Henricum Balduini fratrem cum Exercitu ad ſuos ſe recipere, intempeſta nocte Vrbe egreſſuſ inſidias tendit, & poſtremum Francorum agmen, dum ſyluam ingrederetur, ſub ſarcinũ ex inſidijs, inuadit. ſed noſtri ſemper quadrato agmine, & militariter munito ingreſſi, in temporis momento acie conuerſa, hoſtem conſcindunt, Græcoſq; Equiteſ ad viginti, omnium optimoſ capiunt. Curruſ etiam armorum Murtzuſſi, eo ſæculo Carrocium appellabant, vexillumq; prætorium Carrocio impoſitum, à noſtris diripiuntur. Carrocium. porrò curruſ erat caſtrenſiſ prætorij inſigne, bubaliſ prætextatiſ tractum: à cuiuſ poſtrema parte, Turriſ lignea cum pinnis aſſurgebat: in qua antenna præalto in malo ſuſpenſa, Imperatoriſ vexillum expandebat: ſuperſtante Campani æriſ tintinnabulo maximoperè ſonoro: cuiuſ ſonitu bellum publicè hoſtibus denunciabatur: Regibuſ & Imperatoriſ, liberiſq; iu-

ris

riſ Ciuitatibuſ tantum in Europa, & Gallia potiſſimum Ciſalpina, totaq; Hetruria Carrocij uſuſ erat, aut quibuſ eſſet id ab Imperatore conſeſſum: maiori Urbis templo aſſeruabatur. hinc, Carrocium non niſi bello indicto educi, & in foro ſiſti conſueuerat. ei militeſ in prælio ita hærebant, quum id deſerere ſummæ perfidiæ loco haberetur, vt inde nunquam, niſi cæliſ, vel proſtigatiſ legionibuſ diſcederent. Hac infauſta Murtzuſſi pugna Carrocio capto, Icon quoq; Deiparæ Virginis Græcanico opere expreſſæ, quæ ipſi Murtzuſſo veterum Auguſtorum more in bellum euntium præferabatur, quòd fauſtam ſibi, & Græcorum Exercitui ſperaret, cum reliquo Imperatorio apparatu, in noſtrorum poteſtatem venit. Id prælium tam opportunè, quàm proſperè tentatum à Gallis, vniuerſo bello felicem euentum præbuit: ſiquidem Icone capta, Henricum Balduini fratrem (vt erat ex domeſtica diſciplina maximè piuſ) felicis prædæ euentum, Chriſtiano more ad lætuſ auguriuſ facile vertentem, exclamaſe ferunt; debellatum eſſe Tyrannuſ; poſtquam ipſum Virgo Deipara, atq; omneſ demum Sacroſancti Cæliſ, tanquam ſacrileguſ, atq; impium deſeruiffent. Noſtri pari pietate omen, quam maxima poſſunt religione accipiunt, & Deiparam inter ſplendidiora victoriæ ſpolia, & precioſam prædam, in ſui Filij cultorum manuſ deuocatum, conſeſſiſſe, perſuaſum habent. Ea cum Dandulo Duci, vt infra memorabimus, in rerum diuiſione ſorte obtigiſſet, ſummo cultu Venetiã delata, nunc in Diui Marci, ſolenniſ Deiparæ diebuſ, è Sacratio collucentibuſ vndiq; cereiſ, ad Aram maximam ſalutatur. Sed quoniam antepoſui Claſſem Flandricam, ad Imperiuſ Ioanniſ Nigellani Brugarum Caſtellani, Maſiliæ hyemaſſe, atq; in Syria, tam importuna, quàm exitiale nauigatione, æſtiua egiffiſ; præterea magnam copiam eorum qui Venetenſem Exercitum deuittarent, aliò portuatum dilapſam, qui noſtriſ numero multo plureſ erant, quàm qui Conſtantinopolim obſidebant: hi omneſ in Syriam appulſi, vt multorum litteriſ, ac nuncijs in caſtra allatum eſt, Deo CHRISTO, Deuotiſq; fatiſ penarum ad religioniſ honorem dederrunt. Alij enim contagioſa peſtilentiſ morbi lue per omnem regionem diſfuſa, abſumpti: nonnulli, qui ad ſuoſ repedarunt, tanquam impij deſertoreſ, publicè pro pollutiſ habit: Alij quos deſertiſ Caſtriſ ſlagitioſo, ac indecoro prorſuſ ſecefſu ad Gualteriuſ Brennenſem in Apuliam ſuperiùſ profectoſ fuiſſe memorauimus, vt ignominiam ſpecioſa militia contegerent, & diluerent, aut Antiochiam, ad Bohemundum III. Antiochiæ Principem, aut ad Raymundum.

P

Iu-

Iuniorum Tripolitanum Comitem, ex magni Raymundi Tholosani Comitis gente oriundum, quem superius recutitum appellauimus, quibus superiori tempore cum Ægyptijs, & Sarracenis continua bella intercesserant, falsa pietatis specie adire constituunt; & se secundo sacramento, priore iniuria soluto, obligare: sed, eos palantes Turcæ, qui ante quadringentos annos ex Sarmatia Asiatica in Persidem, & minorem Asiam descenderant, & latrocinantes magis quam belligerantes, dum nec vnus illis certus Dux, nec certum Imperium, prouincias vastabant, ex insidijs adorti, diuina ultione, ad vnum omnes oppresserunt. Turcarum enim vires tenuibus inijs, vt sit plerumq; , ex Scythia, & Caspio mari, vnde illis genus, per Asiam sese sparserunt, annis retro plus minus septingentis sexaginta, paululum antè Caroli Magni Imperium, à quo deteriores habere Africæ, & Asiæ res cæperunt. Ii Sulthanis qui multiplices Asiæ minoris Sarrapias administrabant, mercenaria militia operam nauantes, aliquot prælijs, duce Tangrolipice, feliciter aduersus Sarracenos gestis, quorum antè auspicijs militauerant, celebres esse, & victoriarum successibus elati, aspirare ad regnum cæperunt. mox Othomanis ad imperium euectis, omni Asia sunt potiti. & Auorum nostrorum ætate, cum in Europam traiecissent, Adrianopoli primùm; mox Constantinopoli capta, ad ingentes opes, & eam potentiam, quam hodie admiramur, maximo Christianæ Reip. casu, peruenerunt. Ita, nostris dissidentibus, malum haud satis prouisum serpsit. Turcarum igitur armis cæsi, aut capti magnæ nobilitatis Franci Equites ad octuaginta. Inter cæsos autem nobiliores memorabant, Villanum Nuylliacum, Equitem in primis bellicosum, ac Ægidium Trasidium Hannonium Equitem, Balduini Comitis Flandriæ Clientem, atq; eiusdem obratum. Captos autem Bernardum Montrolensem, Raynaldum. Dampestram, Ioannem Villarium, Guilielmum Nuylliacum, nimia pietate fratrem sequentem: omnes fermè Campani Comitis Clientes. Ita, Deutos milites à multis execrationibus infames, fame sitiq; enectos, ultore Deo magno, meritis perfidiæ pœnas dedisse. Testificatur Gotthofredus Villharduinus noster, juratorum neminem fuisse, qui castra Venetijs instituta fugisset, siue casu, siue quòd credibilius, Dei voluntate, qui non insignem calamitatem fato tulerit. Ea de causa veteri prouerbio sapientem esse, qui meliori pareret. Sed vt ad institutæ historiæ seriem reuertamur, Veneti, Franciq; , qui Constantinopolim terra, mariq; obsessam tenebant, de Murtzuffi victoria subnixi, Classem rebus omnibus adornant, manganis; balistis, tolle-

nonibus,

nonibus, & fundis, quas vrbium expugnationibus homines machinantur; atq; omni vi, & ingenio agere connituntur. Scalas enim ab antennis nauium, menibus altiores, incredibili omnium admiratione erigere, & muris admouere: Obsessi contra præsentis exaggeratione ascensum impedire. turres enim ipsas, etsi opera editas, nouis tamen contignationibus tabulatorum editiores faciebant: tanto studio vt nulla vtrinq; belli munia Martio mense, ieiuniorum diebus intermittere diceres. Inter hæc Francis, è terra non procul spectantibus, præ gaudio manabant lachrymæ, veluti concepta, non sine ingenti spe capiendæ vrbis, & propè explorata de Murtzuffo tyranno & Grecis victoria. Igitur Barones è vestigio tuba concilium aduocant: eò Dandulus Venetijs; conueniunt, ac pluribus in vtramq; partem dictis sententijs, ne qua inter socios, Venetum & Gallum capta Vrbe dissensionis occasio præberetur, inter se pacta his legibus confirmant. Si Dei voluntate Vrbe potiri contingeret, præda, ac manubiæ, Imperij oppida, Ciuitates, Vici, castella, horumq; vnà agri, cuiq; pro ordine, & virtute, vt distribuerentur: neu quisquam rem ne minimam quidem contrectare, nisi adiudicatam, auderet; quin ad diem, locumq; præstitutum referret. Quod autem Vrbs & Imperium vnum aliquem gubernatorem requireret, æquissimum videri, XII Viros, omnium suffragijs deligi, VI. Francos, itemq; VI. Venetos, qui tactis Euangelijs dextra, qua iurisiurandi religione nihil Christianis solennius habetur, quem ex omnibus maximè Imperio regendo idoneum iudicassent, Imperatorem sua voce declararent. idem simul more militari Exercitus annuere, se vnum & solum, quem XII Viri nominassent, pro Imperatore obseruatuos. Qui verò ad Imperium delectus esset, is quadrantem prædarum & in Vrbe, & foris suo iure haberet; eaq; præter, Grecorum Augustorum Palatia Bucaleontem, & Blachernium: reliquos dodrans Imperij, Venetis, & Gallico Exercitui ex æquo dispartiretur. Extemplò etiam sapientissimi quiq; ad XII. de Veneta Classe, de Exercitu Gallico totidem crearentur, qui censum Imperij, Feuda & magisteria pro sua prudentia constituerent; eaq; quibus oporteret, diuiderent. His rebus honoratos, quibus operis & muneribus liceret & deceret, onerarent, idest seruitia imponerent, quæ Imperatori præstarent. Has pactiones tabulis de more prolixè confectis, hinc Francis, ex altera parte Veneti, fide & iureiurando confirmant. minus obtemperantes Pontificio anathemati subiectos decernunt. queis & illud adscriptum fuit, vt in sequentis anni exitu, Mense Martio, cuiq; licentia esset,

quo terrarum vellet, commeandi: Ita enim vt honore fortis, sic onere liberarentur. Ceterum qui commodis in Imperio vterentur, hi Imperatori ex XII Virum præscripto, dicto audientes essent. Hac legum, his de rebus dictarum, ex Villharduini Commentarijs Gallico sermone conscriptis, sententia est. Quas condiciones, quoniam legum instar sunt, ex Veneto Reip. Tabulario accuratè sanè, & diligenter exscriptas, Decemviri, Ioanne Baptista Rhamnufio patre Decemviralis Collegij à secretis impetrante, exscribendi nobis potestatem fecerunt, quòd historiæ multam lucem afferant, legis voce enucleatius expromemus. Principio, Christi nomine inuocato Urbem Constantinopolim expugnanto. Vrbe Constantinopoli Diuini numinis ope potiti, eis qui ad imperandum Exercitui, communibus Gallorum, & Venetorum suffragijs creabuntur, & eligentur, omnes obediens sunt; vti de communi sententia præscriptum erit, & constitutum. Prædæ, manubiæ, totaq; gaza, quæ in Vrbe Constantinopoli inuenta, reperta ve erit, eò loci, qui ei rei constituetur, sine fraude comportantur. Totarum rerum dodrans Gallis, & Venetis dependitor, in eam summam, quam adolefcens Alexius Angelus Comnenus Imperator restitutus, vtrifq; socijs exsoluere tenebatur. Reliquum quadrantem Venetus sibi retinet, dum solutio expeditur, & ius cuiq; suum peræq; redditum erit. Quòd solutione facta residuum erit, id Gallo & Veneto æquis partibus dispertitor, dum omnino absoluantur. Sin prædæ, Manubiæ, Gazaq; præfens, æri alieno prædicto minus soluendo erit, quodcunq; prædarum, Manubiarum, atq; Gazæ, vndecunq; posthac Exercitus classis ve sibi pariet, & capiet, inde reliquationem ex præscripta superius formula conficito. Frumentum & commeatus excipiuntur, victuiq; omnium, & annonæ militari referuantur. Inde annona militaris, Gallis, & Venetis, vnde sese alere, & sustentare queant, partibus æquis admetitor. Quòd residuum fuerit, id Gallo, & Veneto, eatenus peræq; expenditor, quatenus ex præscripto modo, & ordine satisfactum erit. Venetis in cuncta ditione Imperij Constantinopolitani omnibus honoribus, & dignationibus, ac possessionibus, idq; tam in spiritalibus, quàm temporalibus, ius vtendi fruendi, vt ad eam diem fuerat, esto. Itemq; commodè vtendi, fruendi, omnibus rationibus, siue consuetudinibus scriptis, non scriptis, ius pariter esto. VIViri Veneti, itemq; VIViri Galli, communi omnium voluntate eliguntur. Olli iurati, vnum aliquem ex his, qui in Exercitu, classe ve sunt, quem quidem iudicabunt omnium optimè ditionem Constantinopolitanam,

nam, & Imperium constituere, gubernare, tueri posse, ex pietate in Deum, ex dignitate Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ex maiestate deniq; Imperij, creanto. Quem vnum XII Viri communi iudicio declararint, eum omnes iustum Imperatorem habent. Sin verò hinc VIViri Galli, inde VIViri Veneti in aliam, atq; aliam sententiam iuerint, sorte variata, lectio dirimitur. Vtrum fors designarit, eum iustum Imperatorem vniuersi habent. Sin plures in vnum aliquem consenserint, eum ipsum Imperatorem accipiunt, quem maior pars legerit. Contra, si in plures sententias, quàm duas itum erit, is, in quem maior pars consenserit, Imperator esto. Quadrantem totius Imperij armis quæsitum Imperatori, præter Blachernæ Palatium, præterq; Bucaleontis, cedunt. Quòd reliquus Imperij dodrans, Gallis & Venetis ex æquo diuiditor. Clerici, qui origine nationis, ab ea VIVirum parte non fuerint, vnde erit Imperator delectus, jus, potestatemq; Ecclesiæ Cathedralis Sanctæ Sophiæ constituendæ, & ordinandæ, simul & Patriarchæ Constantinopolitani capiendi, ad Dei, ad Sanctæ Romanæ Ecclesiæ honorem, & Imperij maiestatem, habent. Clerici, tùm Galli, tùm Veneti, illas Ecclesias, quæ sorti suæ obuenerint, constituunt, & ordinant. De possessionibus Ecclesiasticis, tantum Clericis, & Ecclesijs, assignant, vnde honestè, ac commodè viuere, & sustentari, atq; sacerdotio operam soluere possint. Galli & Veneti iureiurando adacti ex vltima præsentis Martij mensis die, reliquum annum continuum, & Imperium, & Imperatorem, ad Dei cultus honorem, & Sanctæ Romanæ Ecclesiæ dignitatem, & ipsius Imperij maiestatem, omni obsequio, & comitate obseruant. Qui in terris Imperij confederint, ij ipsi sacramentum, vti moris est, dicunt. Hi ipsi, qui terras Imperij incolent, vt modò dictum est, partitioni, quæ de rebus Imperij confiet, stare iureiurando astringuntur, partitionemq; perpetuam, & sanctam habent. XII Viri, plures ve de Gallis & Venetis delecti, & ijdem iurati, beneficia Imperij, siue feuda, munera, & honores, inter Gallos & Venetos distribuunt; simul seruitia, siue operas, quas ipsi Galli pariter, & Veneti Imperatori, & Imperio edere teneantur, sicuti ipsius XII Viris, pluribus ve equum bonum videbitur, imponunt & indicunt: Quæ feuda, munera, honores rectè, & ordine assignarint, ea quemq; fiduciarium clientem, siue vassallum optimo iure possidere, tenere ve iubent. Earum in hæredes, hæredumq; successores mares, feminas, ius transmittendi, omnesq; feudorum iustos arbitros, contractores, & pactores esse, & fore sci-

re sciscunto; sed Imperatoris tamen, & Imperij seruitiorum, operarum, & obsequiorum iure saluo. Imperator reliqua munera, præter ea, quæ vasalli, & fiduciarij clientes, qui feuda, & beneficia Imperialia acceperint, ex lege beneficiaria imposta edent, de suo exhibeto, & præstato. Neminem hominem cuiuscunq; Ciuitatis, quæ cum Venetis, Gallis ve, aut ipsorum successoribus bellum gerat, antequam bellum pacificatione inter ipsos extinctum sit, in Imperij ditione recipiunt. Galli & Veneti pedibus, manibusq; conantur Pontificem Max. exorare, vt is pactis conuentis author esse, eiq; , qui conditionibus dictis, acceptis obtrectarit, nec obtemperauerit, Sacris interdiciere velit. Imperator in partitiones, & traditiones ex formula factas iurato: easq; semper ratas, & sacrosanctas habeto. Si quid superscriptis pactioibus addendum, adimendum ve esse videatur, eius rei facultas, & arbitrium, penes Gallos & VIROS Venetos, Consiliarios, penesq; Dominum Marchionem, eiusdemq; VIROS Consiliarios esto. Dominus Venetiarum Dux (quod eius honore singulariter habitum est) de seruitijs, & operis nomine feudi, vel magistratus ipsi deferendi; Imperio Imperatori ve Sacramentum ne dicito. Sin cui alij Dominus Venetiarum Dux feudum, honorem ve transcripserit, is nouus fiduciarus Cliens siue Vasallus, seruitia, operas, obsequia communi consilio iniuncta, soluere Imperatori, & Imperio iureiurando astringitor. Hæc verò tractata confecta; sunt in castris, ante ipsam Urbem Constantinopolim Martio mense, anno à partu Virginis, quarto supra millesimum & ducentissimum. His rebus communi omnium consilio compositis, sanctissimisque iureiurando confirmatis (quod more nostro, præter capitis pœnam, Sacrorum interdictione concipitur) paribus animis celeriter se ad pugnam comparant, quod ad certa præmia omnium laborum & ærumnarum proficiscerentur, & eò vehementius Veneti, Baronesq; velis & equis Urbem capere conniti, ne superscriptis inter se pactioibus, prius quomodo victoria vterentur, quam quomodo vincerent, ridiculè cogitasse viderentur. Classem igitur VI. Idus Aprilis summa penè quadragesima, remigibus, militibusq; & grandioribus machinis instruere, & vniuersi naues conscendere; comæatus diuidere in Classem, equosq; hyppagogis imponere, atq; ita, vt singulæ equitum acies prout ante institutæ erant, suis nauibus veherentur, quæ confertæ magis quam raræ pro natura sinus, & murorum munitionibus dirigebantur; sic, vt naues ab hyppagogis, & Biremibus ordinem quæq; suum æquabilem & cursum tenerent, vt si vsus esset,

MCCIV.

mutuo

mutuo succedere, & sibi opem ferre possent. mirificam verò è litore suspicientibus mare directò, tria circiter stadia, nauibus constatum, iucunditatem simul & admirationem excitatam, Gallicis Commentarijs Villharduinus prodit. In sequenti die, qui Veneris dies est, V. Idus Aprilis, Classe tota, vt imperatum erat, propius ad Urbem mota, & ferè ad murum applicata, Biremes, naues, Hyppagogæ, iustis inuicem distinctæ interuallis, id spatium occupant, superiore incendio desolatum, quod ab Euergetæ monasterio rectà ad Blacherium Palatium extenditur. Igitur Franci, & Veneti scutis validioribus, & amplioribus sumptis, quod creberrimos ictus lapidum euirarent, pro animi impetu vix signo dato, prælium committunt, petmultis in terram assilientibus; alijs, diuersi generis scalas è nauibus, in ora defensorum attollentibus, vt cominus ad manus veniretur, & ensibus res non incruenta, obstinatissimis animis gereretur. Omnia hostibus pro loci natura opportuniora, & aptiora erant, quod & muro facilè tegebantur, & è superiore loco grauius in morem grandinis tela, sagittæ, & saxa, fundis siue fustibalis dirigebantur. Accedebat, quod integros defensis, pro tanta hominum copia, è propugnaculis facilè summittebant. Contra omnia nostris incommodiora, quorum paucitas diurnitate pugne fatigari, atq; è scalis regrediendi, non modò defatigatis, sed ne faucijs quidem potestas vlla dabatur; ita aut casu, aut hostis gladio pereundum. sed hæc omnia incommoda virtus nostrorum aliquantum sanabat. cum ferè ex antelucano tempore ad Meridiem, centum locis continenter dimicaretur, nostri æquo aciores, & parandæ laudis audiores, siue merito, siue mentibus nimia festinatione impeditis, ab hostibus fortiter repelluntur. Nam Græcorum ex tota vrbe hinc sese conglobantium ea fuit impressio, atq; is in Venetos, & Francos impetus, vt nostri pauciores aduersus multos, non diu resisterent, sed tumultuosissimè regredi cogentur. Ceteri, qui de Biremibus, & Hyppagogis in litus ante urbem insilierant, & ad terram pugnabant, in naues se recipiunt. qua ex re hostibus ex successu eius diei animus augetur, nostris magnopere afflicto, vix animus accepti incommodi ignominia sustinetur. Itaq; Barones cum Dandulo Venetiarum Principe, Gallis Ducibus, & Trierarchis animo tristes, ex classe in terram delati, in concilium post Meridiem in Diuorum Cosmæ, & Damiani templo, vbi castra habebant pro tempore, coguntur; consultantq; de tanto incommodo maioribus commodis faciendo. Sperandum, fortunam non iniqua plerumq; manu, bona pariter & mala, inter mortales dispensare solitam,

tam, id Græcis non indulturam, vt ab ea inflicta clade diù lætarentur. par eis incommodum, & longè maius Venetos, & Francos sua virtute allaturos. Proinde erigendos animos, & quicquid dedecoris fuisset admissum, noua virtute sarcendum existimarent. nonnulli huiusmodi sententiam dicere; alij, quà ad Meridiem in mare Vrbs vergit, experiendum; quòd ea ferè parte, muros laceffente atq; absumente vetustate, Vrbs minus certè munita esset. Dandulus, Veneti q; rei maritimæ in primis gnari, ostendunt eo modo naues Bosphoro secundo, & eo prærapido in Propontidem fluente, nostris, si ea pugnarent, vix inhiberi posse auxilio remorum, quin infra Propontidem ferrentur. Nec deerant in Exercitu qui Classem aut rapiditate, aut aliquo vento, Propontide, & Hellesponto in Ægæum disijci libenter vellent. Omnia tamen detrimenta vel luculenta, ipsis leuia fore, dum in Syriam maturius, quàm fortunatius trajcerent: quorum querela tam periculoso tempore, æqua propemodum videbatur. Sed viri fortes, qui ijdem, & constantes, & patientes habentur, Fortunam rerum suarum mutationem magis, quàm euerfionem animo prospiciebant, non sibi nouos hostes oppositos, sed vmbas verius quàm corpora, nec hos vnquam pedestribus pugnis collato pede, manum conferere ausos, vtpotè suis viribus, & virtute diffidentes, sed equis fugacibus fugaciores, ipsos sibi cursu salutem petere: propterea nec Franco, & Veneto, de sua virtute, tot rebus cognita, desperandum, nec cunctandum, quin biduo post mari & terra, Urbis oppugnatione intermissa, totis copijs pugnetur. Idcirco duos dies quiescendum, vt equos & viros promiscuè, summa lassitudine defessos, curarent, & Classem instruerent: naues enim, quæ summi mali carchesijs scalias habeant, binas ex antennis inter se colligatas, singulis turribus necessariò admouendas, quòd scalarum multitudinem, prout recens detrimentum docuerat, singulæ naues ex caueis, in singulas turres, pro defensorum numero, non ita firmiter, & commodè ferrent, vbi prælium pari virtute, & rei naualis scientia iniretur: quibus rebus Francum & Venetum fama in cælo poneret. Scire illos, à Græcis ea die non viribus, non bellicæ disciplinæ vsu, sed loci opportunitate, & pugnantium numero superatos, quòd aliquando locus prodesse magis quàm virtus solet; eoq; magnas gratias immortalis Deo agere, quòd eos, quòd cautiore faceret, eò diutius in vita commodis victoriæ, quam manibus tenerent, frui vellet. Dandulus interim Trierarchos, veteresq; nauium præfectos, & classiarios, ad se in prætoriam vocat; ad eosq; conuersus, viros, inquit, alioqui semper fortes, qui multas,

incom-

incomparabilesq; victorias secum Veneto nomini sua virtute peperissent, paucis omnino verbis cohortandos videri; vt pristinum spectatumq; bellicum vigorem ad animos reuocarent. in ijs enim se videre, quòd pigeret, puderetq; pristinæ partæ laudis, paulò antè in fratricida Alexio Vrbe pellendo, memoriam penitus refrixisse, & insolito metu obtorpuisse manus, vt non illorum inermium, vmbra verius quàm corporum vim, suo forti ausu vindicandam putarent. Quam ob rem, se feuerè iubere, atq; imperare, vt ad nouam parandam laudem, arma, atq; animos quamprimum parent: vt capienda Vrbe, & Veneti nominis existimatione retinenda, aut opima cum Gallis socijs parta victoria, aut si id Superi nollent, honesta saltem morte, famæ satisfaciendum censerent: quando ipse nonagenarius senex, atq; idem cæcus, omnem vitandi dedecoris, & parandæ laudis rationem ipsa vita chariorem haberet. Proinde quicquid ad belli exitum fortuna adueheret, se Duce constantibus animis, in sequentem biduum expectarent. aggressurum enim se urbem mari, cum Baronibus, qua in anchoris starent, admotisq; scalis tormentisq; omnibus, Constantinopolis menia quassaturum, ea mente, vt Deum, Diuosq; omnes, quos susceptis ritè votis propitiasset, sibi, Comitibus, & Baronibus pro Christiana pietate, & summa æquitatis causa aduersus sectarios, & à Romana Ecclesia disidentes, bellum gerentibus, proculdubiò defuturos non crederet. Victoriæ profectò Deum, cunctosq; Cælitè, pro quibus mox in Syriam, & Palæstinam traiecturi, constanter pugnant, haud dubio præbituros. Succlamarunt cuncti, paratos esse, omnia incommoda æquifimis animis laturus, vt egregiè pugnano, veterem spectatæ virtutis opinionem non fallerent, & non Constantinopolitano modò Imperio, sed & Hierosolymorum Regno recepto, sacrosancto CHRISTI summi Regis Sepulchro auidissimè potirentur. Ita, confirmandis suorum animis Veneti, Galli q; inspiciendis machinis, & tormentis, parandis telis, integros dies absumunt. Murtzullus, secundo prælio suorum inflatus, erectiori in tumulo ad Pantepoptis Monasterium, quà nostris terrestri parte aggrediendum erat, vt nostrorum ingressus obseruaret, Prætorium Augustorum more velis purpureis superbè intendit; duosq; ibi dies fuit. Id quod à nostris animadsum, spem dubijs animis dedit. Tertia post die, pridie Idus Aprilis, qui Lunæ dicatus dies fuit, cum iam dilucesceret, nostri ab omnibus rebus, vt edocti erant, quàm paratissimi, in anchoris consistunt, eo exitu, vt rostratæ sibi per vices tripartito succederent, onerariæ

Q

verò

verò naues, idoneo loco, ab rostratarum lateribus ad anchoras constitutæ, ab excelsis summi mali carchesijs opportunè rem gererent. Propositis ab Dandulo præmijs singulis, qui spectatæ virtutis facinus ediderint, Veneti Galli; erectis iam tota classe machinis, ad pugnam se comparant, scalas, tela, lapides, sagittas, hastas, arcuferreas balistas proferunt; antennis naues inter se binas colligant; turres erigunt, vt ab omnibus rebus paratissimi essent. Iam Græci Duces nihil oscitanter agere; omnia munia exequi; defensorum maximum numerum, quorum copia ad manum suppetebat, in muris & turribus collocare; sperantes se nostros, vt ex remissa duorum dierum pugna, inopinantes aggredi, muros turesq; conscendunt: & certatim in subiectos vndiq; sagittas, lapides, missilemq; Græcum ignem, tenaci flamma armis adhærentem, conijcere, fauciare, sternere: quum extemplò, signo dato, ad timpanorum, & tubarum sonitum nostri, sicuti imperatum fuerat, terrifico apparatu omnibus locis nauibus erumpunt, & celeriter in hostem impetum faciunt, vt clamoribus maximè mirandum, ita ipsa impressione vehementissimum. Complures summa vi scalis in medias turres inuadere: quæ scilicet turrium in nauibus excitatarum altitudo pertinebat, propugnatores Græcos obuios cædere, contis, missilibus, saxiq; prostrernere, turribus & muris in urbem deturbare; cum Græci nihil interim segnes, nec iam terrore, sed viribus & arte confligentes, proxima murorum parte, tantam vim sagittarum omnis generis, telorum, verutorum, sed maximè molarium lapidum subiectis nauibus superfunderent, more fulminis quicquid percusserint dissoluentes, aut irrupentes; vt pugnatores simul & remiges his confixi, lapidumq; ictibus percussi, fatiscerent. tot enim ex turrium culminibus tela, trunci, tigna, saxa, tegulæ iaciebantur, ipsis culminibus & murorum pinnis direptis, & demolitis, vt superantium conclamatione ac cadentium gemitu cælum penè ipsum consonaret. Cæterum nostris ad Meridiem iniquiore loco continenter pugnantibus, Venetis Aquilo tam sæuus & immoderatus, sed à tergo secundus afflans, naues impulit, vt omnes ad Urbis muros facile accederent. Nostri, felici benè vaticinantium Trierarchorum præfagio, tempestatem religioni vertere, seq; Deo charos esse dicere. quibus rebus, nostris animus aliàs inuictus, diuina tamen ope facilius ad audaciam erigitur. atq; omnes antè ærumnas & detrimenta ferre statuant, quam non secuturos vindicent. duæ naues, antennis inter se modò vincæ, quarum vni Peregrinæ, alteri Paradisæ nomen erat, opportuna maris iactatione

iactatione fortuitò disiunctæ, turri, quæ proximè Petrium erat, vbi cum suis Imperator pugnabat, duabus partibus applicantur: ac scalis, quæ in carchesijs Peregrinæ excitatæ erant, rectà admotis turri accidunt. hanc tantam siue Diuini numinis bonitatem, siue occasionem repentè nacti; hinc Petrus Albertus Venetus, inde Andreas Vrboesus Gallus muralis coronæ decus promeriti, quum primi pinnas apprehendissent, turrim ingrediuntur, & vi capiunt. Hos tam illustres facti duces complures infecuti, Græcos qui in præsidio erant, aut ferro necant, aut præcipites è turre agunt. Sed Albertus infelix, vt sunt humanarum rerum casus, non ita diu ea receptæ turris laude, honoreq; lætatus est. ab Equite enim Franco, qui paulò post eandem turrim intrauerat, pro Græco hoste habitus, dum mutuo metu ignoti consertis manibus, vterq; vtrunq; hostem credit, lethaler vulneratus, interijt: tanto omnium dolore (erat enim ex sua maiorumq; suorum nobilitate, animo ad omnia belli pericula maximè impauido) sed ipsius præsertim Franci Equitis indignatione, quod per insaniam tantum facinus inscianter admisisset, vt & diu in classe lugeretur, & Francus Eques animi angore, nisi proximi Equites obstitissent, penè seipsum interemerit. De tanti viri casu fama ad Dandulum delata, optimus Princeps præsentibus Trierarchis, fortissimum Ciuem, virtutis nomine, publicè laudauit. Equites nauibus secundum rerum euentum speculati, classe in terram appulsa, è nauibus omnes repentè emicant, scalisq; admotis, murum maxima vi superant. Turres quatuor eodem impetu audacter inuadunt, atq; ingenti cæde edita, potiuntur. Nauicularij, classiarijq; impressione, quanta maxima potest, onerariarum nauium, Biremium, celocium mari Urbem adoriuntur. Ibi, maritimarum trium portarum effractis valuis, vt Urbem tripartitò inuadant, Hyppagogis equos, quamprimum educere. In his equites vix sederunt, cum rectà ad Pantepopti Monasterium in vnius Murtzuffi Imperatorium tentorium, quod edito in tumulto, ad Francorum castra, & Venetorum. Classem conspicandam constituerat, impetum faciunt. quibus irrupentibus Murtzuffus, qui aciem pro castris continebat, quantas habebat copias, vt in extremo conatu necessè erat, haud cunctanter opposuit. Sed, cum intra Urbem Venetos, & Francos diffractis maritimis portis peruasisse, ferroq; sibi in Urbem viam fecisse, & ab ijs Forum Constantini, & longè maximam partem occupatam fuisse cognouit, pressus multitudine nostrorum equitum adurgentium, ac iam destitutus omni spe, factorum vim, non Gallorum virtutem.

incusans, maturè se recipit. Hostibus igitur ad paucorum equitum nostrorum conspectum in fugam conuersis, magno Procerum Græcorum numero per continuas phalanges ad Blachernarum portum eursum intendente, cum nostrorum vim terrefacti sustinere non possent; Imperatore etiam ipso Murtzuffo in Bucaleontis arcem altera Urbis parte ad Meridiem, concitato equo profugiente, nostri in Gryphones solos (ij stipatores, & satellites Augusti erant) cum fortè incidissent, iram, vimq; Martis euomunt: atq; eos omnes, vel prosternunt, vel capiunt. Sed Francis defatigatio, noxq; iam appetens, finem cædendi attulit. Profligatis itaq; hostibus tanta clade, vt ea Urbis pars muris proxima, Græcorum cadaueribus contrata videretur; nostri equorum phaleratorum, mulorum, iumentorum, maximo numero, omniq; castrensi instrumento, & Gaza facilè potiuntur. Deinde ad Constantinianum Forum, quod antiqua Urbis regionum descriptio Placotum appellat, vniuersi coacti, quòd opulentissimam, & copiosissimam Urbem vix mense ipso capi teneriq; posse confiderent, sole præcipitante descendunt, castraq; pro muris turribusq;, quas vi ceperant, opportunius locant. quippe quæ classis commodiora faciebat, quam propè in manibus habebant. Balduinus Comes ad Pantepopti Monasterium, in vacuo Murtzuffi tabernaculo purpureis velis intento, fato quodam confedit. Id omen futuro Imperatori faustis acclamationibus benè vaticinans miles vertebat. Eius verò frater Henricus pari felicitate proximè pro Palatio Blachernarum tendit. Bonifacius Monferratensis, cum suis clientibus, & familiaribus celebriore, & interiore Urbis parte, collocatur. Ita Urbs Constantinopolis omnium ea tempestate potentissima, vt, quæ totius Orientis caput esset, & domina, pridie Idus Aprilis, qui Lunæ dictus est dies, anno à partu Virginis quarto supra millesimum ducentimum, à Venetis, & Gallis capta, fidei iurifurandi, religionisq; violatæ pœnas dedit. In quo, licet Deum Opt. Max. omnis sceleris, præcipuè verò impietatis, serius, ocyus, vindicem cognoscere. Ludouicus Comes Blefensium, & Carnutum, Eques incertum bellicosior an sapientior, per quartanam expugnationi adesse non potuit; in quam superiori Autumno eius cæli insolens inciderat, vehementiusq; quàm periculosus iam totam hyemem in Hyppagogis ægrotabat. Nostri prælio defatigati, ne à Græcis qui in Urbe erant, auxilijs accersitis, tumultuario adortu in tenebris intercepti trucidarentur, per loca saltuosa equitibusq; parum commoda, noctem sine tabernaculis, absq; victu vllò sub dio, summa sua

solicitudine, ac militum labore agere, & paululum quiescere. At Murtzuffum, ne punctum quidem temporis à metu respirare, siue sua in dominum impietas, & in omnes iniuriæ, siue supplicij à Francis formido non sinebat. Omnibus igitur rebus ad fugam necessarijs clam præparatis, ostendit se prima luce omnibus copijs, tanquam supremo conatu, hostem inuasurum. Sed hæc magnifica ostentatio, quo recasura esset, acie præsertim languidius consuetudine lustrata, Græcos sagaces pariter, ac timidos non facilè fugiebat. Itaq; omnes sibi consulere, & fuga salutem quærere, diuersiq; in omnes partes dilabi, & latitare. Imperator Murtzuffus, Francorum, & Venetorum virtutem, amplius valere, quàm Græcorum multitudinem, supremo discrimine edoctus; animo repente deficit. Itaq; attonitus, & planè vecors, rebus omnibus perditis, & conclamatis, totus deformem in fugam versus, Eufrosinam fratricidæ Alexij Tyranni vxorem, & eius filiam Eudociam, cuius amore tenebatur (erat enim homo libidinosus & salax) ex magno Palatio properè lembò imponit; ipse clam nostris, quàm remotissima potest, Aurea terrestri porta, intempesta nocte clanculum fugit: diffugientibus vndiq; Græcorum cohortibus summo silentio, citatoq; agmine, vel intempesta nocte, sese continuo Vrbe eripientibus. nostris interim paulisper quiescentibus, nec eius fugæ gnaris. Ita Alexius Ducas Murtzuffus Imperio, atq; Vrbe excessit, cum duos menses, dies sexdecim imperasset. Vir profectò sæuitia, ac perfidia sua, deterrima quaq; sorte, vltimoq; supplicio dignus. Ea ipsa nocte, nescio qui nostrorum repentinas Græcorum incurfiones veriti, secundum Bonifacij Marchionis tabernaculum partem Urbis interiectam, quæ ad Orientem vergit, incendunt: igne noctem, atq; insequentem diem in vesperum depopulante. Urbana igitur interiora tecta ab Euergetæ Monasterio, & ea, quæ ad mare inclinant, vsq; ad Drungarij ædes conflagrarunt. Græci qui in Vrbe manserant, flammarum strepitu exciti, ædificiorumq; cadentium fragore, vt se Murtzuffi fuga desertos vident, alienata penè mente vix incendio elabuntur, hinc fumo conspectum eripiente, illinc flammis fugam impredientibus. Hoc tertio loco, incendium à francorum obsidione, nostri vates religioni habent. quòd, vt aurum igne, sic Græcorum de Deo Opt. Max. deq; Diuinis rebus persuasio, vel ipsis inuitis, purgator tandem haberetur. Huc enim Franci, & Veneti cum falcibus emissi, Urbem pridem senticosam Pontifici Romano maximo aperuerunt. Eo namq; incendio, tot domos absumptas Villharduinus testatur,

quot tribus, vel opulentis Galliae Ciuitatibus pares essent. Barones, quos iam tum fuga Murtzuffi Imperatoris fugiebat, prima luce Idibus Aprilis, acies exornant, & sese ad inuadendos hostes comparant. rectaque; qua ipsum consistere putabant, acie dimicaturi: Vrbe propugnatorum Vacua vexillum inferre, & sub suis quisque; signis incedere iubent. Interim Bonifacius, qui hostem Murtzuffum, desperatis rebus, nec effugisse, nec Auream praetergressum terrestrem portam, in Thraciae montes maximis itineribus properare certius didicerat, exorto sole recta per mediam Urbem in equo Bucaleontem versus, explorat. Castellum, & Castellanos Bucaleontis, qui salutis spem in eius clementia collocarunt, in deditioem redigit, omni Gaza, & veste captiua, in Castello custodiae relicta. Huc Agnes, Philippi Regis Franciae soror, Alexij Porphyrogeniti, Manuelis filij Constantinopolitani Imperatricis Vidua, postmodum Andronico Imperatori secundo nupta; huc, Margarita Regis Hungariae soror, Isaacij Imperatoris vidua, compluresque; primariae feminae ad captae Urbis nuncium confugerant, & vna carissimarum rerum sarcinas comportarant. Eas Monferratensis comiter susceptas, ea fronte excipit, vt nihil captiuis insultaret, sed & metu soluit, & honore praecipuo habuit: tanta, in militaris hominis pectus mansuetudo, & continentia inceserat. Alia parte Blachernani, Henrico Comitis Balduini fratri deditioem, pacta tantum salute, faciunt; non minori Gaza & veste captiua, quam in Bucaleontis palatio fuerat, Blachernis relicta. Vtrique; Castello praesidio firmo, & fideli imposto, qui thesauros simul, & Castella custodirent. Equites peditesque; praedae cupiditate alacres, momento temporis tota vrbe sparsi, quod opulentissimam Urbem praedae suae destinata viderent: Siquidem per quos Imperator vicerit, ipsidem multa contra fas, ac leges, quas victoria natura contumax, & tumultuosa vix audit, indulgeat necesse est. Quantum auro, argento, aere, infecto, facto, signato, stragula veste, panno serico villosa, abrafo, subserico, gemmis, margaritis, pretiosis lapillis, supellectile: ac quanta denique; rerum omnium copia sese ditarent, dici non potest. Quae quamuis maxima sit, nunquam tamen quod peculiare vitium omnibus in castris esse consuevit, militaris illa sitis expletur. Refert Villharduinus Marefchallus, qui praedas praesens conspexerat, nullibi vnquam tantum praedarum reliquo orbe actum. quandoquidem Vrbs situs opportunitate, agrorum fertilitate, maritima opulentia, omnium Orientis ditissima per LXXXX. ferme annos, Augustorum sedes, Imperij Metropolis & caput,

put, diuturnisque; maritimarum nauigationum commercijs locupletata, in immensum diues, opimas omnis generis praedas suppeteret. Quibus rebus confectis, Veneti, Francique; arbitrato suo, quod victoriae licentia dabat, passim hospitantur. Episcopi, cum reliquo Clero in infulis, victoriae ergo supplicationes longo ordine ad Diuae Sophiae templum ducunt, quod omnes ex afflictata fortuna in beatam repente peruenissent. Barones, Dandulusque; comitantur: & qua erant pietate, & in Deum cultu, victoriam Deo acceptam referre. Marias, Diuorum templa venerari, gratias agere, vota soluere, nihil Venetus, nihil Francus miles, eques, nobilis, ignobilis omittere, quod ad declarandam laetitiam, nihil Dandulus, & Barones, quod ad gratitudinem erga Deum, Diuosque; testificandam pertineret. In castris iam victoriae certi, festa omnia agere, conuiuia parare, publice priuatimque; laetari: omnia victoris gratulatione, & gaudio celebrantur: itemque; victi luctu, ac dolore mixta agebant. Ita, laetitiumque; Pascha, & Palmarium vocatum, & solennius CHRISTI Domini resurrectione faustum, & salutare, VII. Kalen. Maij, maximum Pascha vulgo dictum, agunt. de Francis, Venetisque; hominibus suum cuique; iudicium relinquam liberum, dum equos iniquos iudices hoc vnum moneam, Gallos, & Venetos, ex omnibus quotquot in Exercitu, & Classe ad Constantinopolim fuerunt, vix ad viginti millia numero fuisse, qui arma ferrent, vt quod diligentius res gestas cum animo meo reputo, eo constantius hanc palmam, non hominum, sed Diuini numinis potius fuisse praedice. haec enim veritas extat, captos (vt caesos omittam) quater centena amplius millia, in Vrbe Orientis eo saeculo longe munitissima, rebusque; omnibus ornatissima. quorum fidem perlocuples testis Villharduinus, Gallicis Commentarijs facit. Bonifacius Monferratensis, penes quem militaris Imperij potestas erat, Barones item, Dandulusque; edixerant, vt quod quisque; Urbis direptione praedatus fuisset, sine fraude in amplissima tria Urbis Delubra comportaret: Francisque; & Venetis custodibus, ei rei delectis, vt imperatum erat, traderet. Delubra, constitutis custodibus, decernuntur. Edictum Bonifacius capitis pena, Episcopi Sacrorum interdictione sanciuerant. Sed nulla lex, satis vnquam auaritiam contagionibus virtutes omnes labefactantem, & violantem domuit: cum caetera vitia, suum quasi lutum, in quo volutentur, habeant: haec vna, infinitis criminibus implicatur. Animus per se continens sit & abstinens, necesse est. corpus enim legis, tanquam manu, teneri potest: animus auarus, non potest. In castris, qui

qui ad eam diem continentes, nullis criminibus noxisve implicati fuerant, Deo chari & accepti, supremi numinis bonitatem senserunt; ijdem mox exitiali, & monstruosa auaritiæ labe corrupti, ne suis maleficijs diutius exultarent, vltore magno Deo penarum satis superq; dederunt: multis magnisq; detrimentis diuinitus eorum culpa in Exercitum postea immisis, quæ bonos malosq; pariter afflicterent. Vt verò verius dicatur, bonos sæpè malorum culpa vexari. Præda, manubijsq; Veneto, & Gallo, per XII Viros à Venetis, & Gallis datos æquis partibus distributis, quoniam duplex genus Centurionum, in Gallica militia, alij pedibus, alij equo mererent; in commodorum perceptione duo Centuriones pedites, vnius equitis loco censebantur. duo Centuriones equites, vnius Catafracti equitis loco: eo pacto, res captiua, quæ modò in medium collata fuit (nam pars maxima furto celsit) vt constitutum fuerat, singulari æquitate diuiditur. Inde Gallus argenti pondo quinquaginta millibus Veneto solutis, sibi tamen reliqua centum millia argenti habuit. Nusquam meliori fide inter vltos actum. siquid contra Edictum ab aliquo commissum fuit, id prædonum auaritia factum est. Peculatores, furesve deprehensi, aut conuicti, recte suspensi penas dederunt. Comes quidem Sancti Pauli Vgo; equitem furem de superiori loco suspendi, scuto è collo pendente iussit: reliqui equites, aut milites, summi infimi, qui furtum fecissent, quòd ad Baronum aures non venissent, impunè præteriti. Quæ tota res à Villharduino commemorata, vt maiorem lucem accipiat, quòd omnibus ferè Venetorum annalibus, sed Andreæ Danduli Ducis, qui post Henricum circiter annum. CHRISTI MCCCLIII. Principatum adeptus est, præsertim historijs enucleatius prodita est, quæ Venetos hæc ad posteritatis memoriam curiosius notasse commonstrant, à nobis fusius huic historiæ mandabitur: quandoquidem Vir Clarissimus Aloysius Michael M. Antonij doctissimi Senatoris filius, ex paterna bibliotheca vetustissimum eiusdem Danduli Principis historiarum Codicem manuscriptum, & luculentissimis Michaelis patris annotationibus illustratum, superioribus annis nobiscum communicauit. Igitur tres socij prædarum, ac manubiarum, sicuti fidem eadem Danduli historia, atq; annales faciunt, Imperator futurus, Venetus, Francus, ipsam Urbem Constantinopolim, ceterasq; res Imperij, in octo vncias diuiserunt, duæ futuro Imperatori pactæ, tres Veneto, tres deinceps Franco. Ita, asse in octo vncias diuiso. Imperator fururus duas vncias, Francus tres; sic Venetus alteras tres vncias aufert.

Hic

Hic tamen exponemus tantummodò rerum mobilium, & mouentium partitionem, & quæ Dandulo obuenerint; de rebus soli, suo loco, sicuti à Villharduino contexitur, amplius dicturi. Prædarum igitur, & manubiarum nomine quoniam intelliguntur (id quod vulgò notum est) mobilia & mouentia; in mouentium portione Veneti (quæ prima fuit partitio) censentur equorum, iumentorum, mancipiorum multitudo longè maxima. Præterea de mobilibus, auri pondo ad decem millia: argenti, ad quinquaginta: vestis fragula, ac fericæ, & supellectilis magnus numerus: ferici infecti, pondo infinitas: pellium item quantiuis precij ingens copia: poculorum ex auro, argento, ære, gemma, & toreumatum, quæ tot Orientis Imperatores, ex immensa illa opum amplitudine reliquerant, vis maxima. Vasa præterea, & crateres ex auro & gemmis, ad ornamentum multorum abacorum. Nam præter innumerabilia, quæ veteris Sacrarij incendio MCCXXXVIII. Iacobi Theupuli Ducis tempore conflagraverunt, hodie quoq; quamplurima, atq; in his nonnulla Murrhina CN. Pompeij, de Regibus Mithridate, & Tigrane victoria, & triumpho nobilitata, inter sacros thesauros spectantur. Scyphi præterea, calices, phyalæq; iustæ magnitudinis ex Callaide gemma, à colore Turchinam hodie vocant, Iaspide, & purpureo Amethystino lapide, illustrium artificum sculpturis nobiles: fundo arabicis, vt videre licet, caracteribus cælati. Insuper, complurium Augustarum ornatus, & gestamina, & ea aurea, quæ pectus amiciunt, ad pompam gemmis, innumerabilibusq; vnionibus exornata. Coronæ solido ex auro permultæ margaritis distinctæ, quæ nummario precio vix extimari possunt. Super hæc, bullæ & annuli, quorum in palis gemmæ, & maximi precij lapides inclusi. visuntur enim prægrandes Smaragdi, & eximij ponderis Carbunculi pinnato fulgore radiantes: qui in maxima Ara Marciana solennibus sacris, vel umbrante tecto sublatis, liquidioribus flammis scintillant, atq; acriter exardescunt. Saphiri præterea miræ magnitudinis, Topazij, Gryfolithi, & Hyacinthi. quarum rerum dactylothem Augustorum refertam, victores compilarunt. Hodie meliori conditione, Edis Marcianæ Procuratoribus cura demandata, Diui Marci Gazophilacio (thesaurum vulgò appellant) dedicata. Statuarum quoq; simulatorum, & tabularum ingens numerus. Equi ænei quatuor affabre facti; rarum opus & perantiquum, quos ex Circo detraxerant: Hypodromum Græci dicunt, qui iuxta antiquam Byzantij descriptionem, in tertia Urbis regione fuit. vbi alij permulti eximij operis, mar-

R morei,

morei, & ærei equi incuruis ceruicibus luxuriantes, ad Romanę magnitudinis exemplum, superbis fornicibus infidebant: ob artificis præstantiam ab omnibus expetiti, & per maria, ac terras, vt pedum fractura indicat, vltro, citroq; infanis Regum sumptibus toties deportati. nam Constantinus magnus, artificio, ac nobilitate plectus, de Traiani vetere arcu ab se Romę euerso & diruto, equos sustulisse dicitur, suoq; arcui imposuisse, quem de Maxentio Tyranno ad Miluium pontem profligato, mollem dicunt, Corinthio opere iuxta Palatini collis dorsum, inter curiam veterem, & Amphitheatrum, quod Colossæum vocant, erectum conspicimus; iisdemmet quadrigis cum sole infidente scalptis, alijsq; trophæis, & rerum gestarum incisis monumentis insignem. In Traiani porrò arcum ex Domitiani arcu auulsos, & ad operis ornamentum illatos ferunt: ab eodem Domitiano, antè de Neronis arcu demolitos: quum eos Nero ex Augusti arcu detractos, post Augusti mortem sibi vendicauerit. Sed mox Byzantium Constantinus profectus, circiter annum CHRISTI CCCX. quadrigas egregiè factas ex arcu sustulit, & cum reliqua supellectile Imperatoria in Thraciam deportauit; eodem tempore, quo & Porphyriticam ingentem columnam cyclotherem, statuarum, signorumq; ac simulachrorum omne genus, vel ex ære, aut marmore, omnibus Europæ, atq; Asiæ Urbibus nudatis, è vetere Roma in Orientem, ad Urbis de suo nomine ornamentum, deuexit. Eisdem ab Augusto annis ferè CCCXXXVI. ante Constantini discessum, cum Orientis domitor, Antonio & Cleopatra Alexandriæ victis, ex Ægypto, Asiaq; in suam potestatem redacta, triumpharet, nempè annis XXXVII. ante CHRISTVM natum ex Alexandria Ægyptiorum Regum sede, Romam (sicuti ex Heliopoli obeliscos) aduectas memorant: Ciuibsq; & signis militaribus à Parthis recuperatis, arcui demum impositas, quem ipsi Augusto Orbis totius toties triumphatori, pacisq; restitutori æternæ, Senatus decreuit. Quidam artificem Lysippum commemorant, equosq; ad solis quadrigam in Rhodiorum gratiam, vel vnus nobilissimo Plinij testimonio fabrefactos. numi veteres certè aurei, vel argentei diuersi generis, Augusti primum; mox Neronis ænei; Domitiani postmodum; dehinc Traiani has ipsas quadrigas, currumq; & aurigam, trium fermè sæculorum spacio, ab Romanis Principibus æmulatione operis, inuicem raptas atq; arcubus impositas, posteriore æris parte luculenter repræsentant. id quod etiam vir Clarissimus Sebastianus Ericius Senator Venetus, elegantissimo numerum veterum commentario testatur. Sed

à Ve-

à Venetis cum præda reliqua in Urbem victricem translati, meliore quàm vsquam loco, hodie omnium quæ in Europa sunt nobilissimum opus, sed amoto aurigario spectantur Venetijs in summo Diui Marci propilæo ad Occidentem Solem, præclarum Imperij, quod Respub. postmodum adeptæ est in continente, præsagium: & eodem quo Romæ, ac Constantinopoli, alacri statu prominentes, omnibus admirabiles, aureæ Ædi Marcianę non mediocre ornamentum afferunt. Adhęc sanctioris notæ res. ampulla, seu vasculum ex chrystallo, Domini omnium nostrum foteris CHRISTI sanguinis, qui Berythi ex eius imagine ab Iudeis confossa, singulari miraculo manauit, Athanasij libello, & II. Niceni Concilij testimonio valdè nobilis. Is sanguis, cum non minori miraculo, Marciani veteris Sacrarij, quod diximus, incendium MCCXXXVIII. diuinitus euaserit, hodie Venetijs in Marciana Æde, loco religione sanctissimo, Sanctuarium dicunt, quod nobilissimo opere introrsus præditum, sanctiore templi parte, æternis ignibus ante fores constitutis, Diui Marci Procuratorum diligentia, & religione seruatur. Eum locum nimia iam vetustate collabentem, templi Marciani Procuratores, Leonardus Mocenigo, qui Ioannis Ducis filius fuit, idemq; Aloysij qui nunc diuinitus Reip. præest Auus, Colleague; Paschalicus, Lauretanus, Superantius, Leonus, Priolus, Legius, Pisanus, Capellus, Grimanusq; Andrea Griti principatu, Luculenter exornato vestibulo, restituerunt; atq; aditum in quo gemmę Reip. asseruantur, concinnauerunt. Porrò autem ipse sanguis sacrosanctus nunquam ex adytis, nisi Dominicæ Cænæ sacratissima nocte magnæ hebdomadis, & ea quæ Domini Ascensionem præcedit, de secunda vel tertia vigilia, ingenti concursu ex tota Ciuitate in Ædem facto, maxima veneratione deponitur. tum quoties profertur, quamplurimis accensis funalibus (ita enim mos traditus) Marcianæ Ædis Canonici, & Procuratorum vnus, venerabundi circumstant, & cum ceteris Sacrarij Reliquijs, ex sacra concione procumbenti palam populo, solenni cęremonia ostendunt. Eum sanguinem mihi genu innitenti, ex ipso chrystallo intra Sacrarij aditum inspicere per ocium licuit, & contemplari: ac quod summæ felicitatis fuit, sacrosancti vasculi pedem chrystallinum exosculari. tribuit enim hoc mihi singularis beneficij loco, Męcenas olim meus Franciscus Contarenus, Zachariæ Equitis F. ipse Ædis Marcianæ Procurator, Sacrarij Præses, & Senator perillustis, fore illud aliquando arbitratus, vt dum ex Villharduini Equitis Franci Commentarijs historiam belli Constantinopolitani contexeremus, quorum ille

R 2 Com-

Commentariòrum peruetustum Codicem Gallica conscriptum veterelingua, veneranda facie, & literis propè cadentibus exaratum, aliquot ante annos ex Belgio ad Carolum V. Reipub. Legatus, in patriam retulerat, huiusce sacrosancti sanguinis Berythenis miraculi, cæterarumq; Reliquiarum, quas Dandulus Constantinopoli cum reliqua præda ante trecentos quinquaginta annos in Urbem miserat, mentionem, ad Veneti nominis decus, sed ad ipsius potissimum Marcianæ Ædis gloriam, faceremus. Inter sacras igitur res, quæ ex Constantinopolitana præda Dandulo obuenerunt, præter ampullam sanguinis Berythenis, trunculus visitur ligni Crucis Domini, quem Diuo Constantino in prælium eunti, præferri solenne erat; ab Græcis Augustis, qui post Constantinum imperarunt, summo semper honore, ac religione habitus, eiusdem Sacrarum conflagratione inuiolatus receptus. Clauus vnus ex ijs, quibus **CHRISTVS** Dominus Cruci affixus, quem idem Constantinus in bello ad conum galeæ, nobilissimarum cristarum loco religiose gestabat. Spina item de eiusdem summi Regis Corona decerpta. Nam reliqua corona, Imperatoriæ partis fuit, & Constantinopoli à Latinis Imperatoribus summo cultu habita; quam annos fermè sexaginta post, Balduinus eius nominis II. Latinorum autem Imperatorum postremus, Ludouico Francorum Regi, qui postea in Diuorum numerum relatus est, in Galliam dono misit. eo fortè tempore, quo idem Balduinus sexagesimo ferè anno, quàm à Latinis imperari ceptum fuerat, amissa Constantinopoli, & à Michaelè Palæologo per proditionem recepta (Chier Michalim appellabant) opibus atq; potentia exhaustus, ut potè omnium templorum donarijs ablatis, cunctos Europæ Reges adiit: nec quisquam præter Ludouicum Francorum Regem, supplicias tulit: quum Blanchæ matris precibus magnam signati auri vim, & nauales, terrestresq; copias, liberali studio contulisset. Id immortale beneficium, ut gratisimo animo coleret Balduinus, repigneratam coronam Ludouico Regi, tanquam vnum omnium amplissimum munus, liberalissimè donauit. eam hodie Lutetiæ Parisiorum in sacello Regio, quod Sancta Capella dicitur, vnà & lanceam, & spongiam Dominicæ passionis instrumenta, stans diebus, accensis cereis, ad eunt, & omnes reuerenter exosculantur. Sed ut ad Venetos reuertamur, celsit præterea fragmentum columnæ, cui deligatus **CHRISTVS** Dominus, & flagris cæsus; in eiusdem Marcianæ Ædis Sacrarum illatum. Nam maius fragmentum, quod ad Aram maximam XVI. Kalend. Maij, die Diuo Isidoro sacra, solenni cæremonia sistitur

tur

tur. quod perimetrum habet trium circiter pedum, nostro æuo à Franciscanis Monachis Sepulcro Hierosolymitano sacris, Laurentio Priolo Duci, & Senatui dono missum. ex Porphyretico lapide, vtraq; fragmenta constant. Vincentius Fidelis affinis noster, & à secretis Reipub. de Bonifacio Stephano Epidaurio, Montis Syonis Guardiano, nunc Stagni Episcopo, atq; iisdem Franciscanis Monachis, fragmentum maius ex Palæstina Venetias attulit; anno salutis **MDLVIII.** quum Sacrosanctum **CHRISTI** Sepulchrum veneraturus Hierosolymam accessisset: sub id tempus, quo in Cypro Insula exacto magni Cancellarij munere, in patriam reuertebatur. Insuper in partem celsit, brachium Diui Gregorij Martyris, vnà & portio capitis Diui Præcursoris Ioannis Baptistæ, quod olim Theodosius maior in suburbij Constantinopolis, templo ad hebdomum excitato, è Coslao Vico trans Bosphorum, Pantichio Chalcedonis proximo, quò Valente imperante, ex Cilicia Constantinopolim Diui eiusdem caput delatum fuerat, ad Urbem transtulit. quæ Reliquiæ summa sanctimonia colendæ, Venetias importatæ, & in Marciana Æde ad omnium venerationem, & victoriæ monumentum, Danduli iussu statutæ sunt. sed Præcursoris præsertim, non minori Ædis ornamento, quàm ipsius Ciuitatis lætitia, erga Diuum ob multitudinem miraculorum amico animo, iam pridem affectæ. quandoquidem eius Diui dextra, ea dico, quæ **CHRISTVM** Deo genitum, atq; ipsum Deum ad Iordanem amnem Baptismi lauacro resperfit, aliquot ante annos in Diui Hermachoræ, & Fortunati Æde Canaregij regione, aureo tabernaculo, summa Ciuitatis religione asseruaretur: quæ vnà omnium Reliquiarum quæ in Vrbe sunt, in publica cæremoniarum pompa, sub umbella hodie circumfertur. Imago præterea Diuæ Mariæ peruetusta in tabula, quam superius Alexio Ducè Murtzuffo, ex insidijs nostros inuadenti, in prælio vnà cum curru, quem illi Carrociū vulgò appellabant, ademptam fuisse memorauimus, cum in partem celsisset, Veneti in Urbem asportarunt: tanto monumento, tantam Urbem ornaturi. Eam Augusti, quoties Exercitum Constantinopoli educebant, salutare signum Græcorum, sub umbella præferebant. Quin & hodie quod pluribus miraculis illustrata, in Diui Marci accensis cereis, ac thure, stans diebus Deiparæ Virginis, eximia veneratione colitur, supplicationibusq; circum Marcianam aream, solenni cæremonia circumfertur. Diui Lucæ opus ferunt. Obuenerunt etiam inter res sacras, Diuarum Agathæ, & Lucæ corpora; quæ ex Sicilia ducentos ante annos Basilio Porphy-

phyrogenito, & Constantino fratre imperantibus, Siciliam tum Salentinofq; obtinentibus, Constantinopolim aduecta fuerant, Diua Luciae corpus Venetias missum; Agathę verò Siculis, quibusdam pijs viris rogantibus, Danduli munere libenter donatum. Sed cum Diua Luciae corpus multos annos repositum fuisset, apud Abbatem Diui Georgij, in Insula è regione Ducarij Diuo Georgio dicata, quae Ducalis aedes olim erat, & velut in ditione Veneti Principis, cum dicendi Abbatis ius illi esset, omnibus ornamentis à Principe honestabatur: inde in Urbem proprio Delubro cum sacrarum Virginum domo, de eius nomine erecto, deportatum fuit: eius tantum Diue brachio, quod hodie visitur, Diui Georgij Sacratio ob exosculantis Archimandritae miraculum relicto. quo tempore Diuorum Symeonis, qui CHRISTVM Dominum senior in vlnas accepit, & Ioannis cognomento Eleemosinarij Patriarchae Alexandrini corpora, per Venetos Ciues aemulatione religionis, summa pietate in Urbem aduecta. illud, ex Sacello Deiparae, quod Sophiano templo, accubat, Andreae Balduini, & Angeli Drusenti, Virorum pietate insignium opera & sumptu; hoc Raynaldi Danielij quorum alterum, in Diui Symeonis cognomento magni Cruceia regione, Aede eius cognomine; alterum in Diui Ioannis Baptistae ad Brachoram Castellana regione ritè honoramus. cui etiam sua Aedes in Riuoalto dicata, & consecrata fuit, cum veteri turre valde eminenti, quae Aedi accubat, ea Aedes Veneti Ducis iurisdictioni, prout proximum Diui Iacobi templum à priscis Venetae Urbis conditoribus erectum, subiecta. quo templo, nihil antiquius Venetijs habemus: vt potè, quod in ipso nascentis Urbis primordio, ex voto aedificatum fuerit; & ingenti Riuoaltino incendio patrum memoria, Christianae salutis anno M D X I I I. circum ambugis lateribus, ope numinis intactum. vtrifq; Dux ex antiqua prerogatiua Flaminem dat. sed Eleemosinarij templo, eodem Riuoaltino incendio absumpto; alterum insigniore postmodum apparatu, Andreae Griti inclyti Ducis Principatu, cum reliquis Riuoaltinis porticibus, atq; edificijs restitutum. Floruit Eleemosynarius, ne hoc quoq; praetermittamus, Alexandriae postremus Patriarcha, eo ferè tempore, quo Heraclio imperante Urbs Alexandrina tam nobilis quam fide in CHRISTVM memorabilis, circa annum CHRISTI D C X I X. à Sarracenis foedo hominum genere recepta est, ac Aegyptij Sulthani imperare coeperunt: biennio antè quam impurus ille & sceleratus Mahometes delirij sui leges daret: anno scilicet Christianae salutis exacto D C X X I. à quo tempo-

re,

re Arabes Mahometanae superstitionis annorum initia computant. Sed Ioannes, doctrinae fama apud omnes gentes celeberrimus, quum ex humanis excessisset, ob maximas in pauperes largitiones, Eleemosynarij nomen, quod in hanc diem durat, fortitus est. Ceterum Ciuitas III. Nonas Februarij ad Brachoram frequens quotannis, & templum & Diui loculum supplex inuifit. Quo datur intelligi, quantum iam inde à priscis illis Urbis temporibus, apud Venetos, Christianae pietatis & religionis studium publicè, & priuatim supra ceteros Europae populos emineret. Tantundem rerum omnium ad Imperatorem, & Gallos delatum. Porro vt praedarum magnitudo, in vniuersum breuiter referatur, satis constat, sine ijs, quae furto perierit, quaeq; item Venetis seorsum ex pacto aëris alieni persoluta sunt, in publicum quater centena millia argenti pondo relata. Item equi omnis generis, numero ad decem millia. His rebus constitutis, tuba militare concilium aduocatur. Eo concilio nihil plus actum quam vt ad alium diem res deferretur, in quo XII Viri legerentur, qui Imperatorem dicant. Vix enim fieri poterat, vt in tanti honoris, cuiusmodi est Imperatorius, contentione, non complures ambitio compungeret: omnes tamen, in duorum alterum faciliè consentiebant. Constabat enim inter omnes, duos ex omnibus potissimum, Balduinum Comitem, & Bonifacium Marchionem Imperio dignos videri. Cumq; alterutrum Imperatorem prodi necesse esset, Barones metuere, ne vnus repulsa, alteri calamitatem crearet; quae vt non Imperium vniuersum afficeret, fieri non posset. Commemorabant enim huiusmodi ambitione, superiori saeculo Regnum Hierosolymarium propè comminutum fuisse, Gotthofredo Bullione Rege declarato. eius competitorum Raymundum Sancti Aegidij, & Tholosae Comitem repulse ignominia commotum, posthac non destitisse, quin maximam partem Exercitus, precibus, vel precijs sensim detraheret, Regemq; optimum omni praesidio nudatum, Iconiensibus Turcis, vicinoq; Aegypti & Syriae Sulthano, tandem vexandum relinqueret. Idcirco praesenti Imperio, ab omnibus impensius consulendum, atq; excogitandum, quomodo vtrifq; inter se amicos retinerent. Placuit vno duorum ad Imperium electo, alteri Pontum, & Bithyniam, ex altera Propontidis parte, minorem Asiam versus, simul Cretam nobilissimam Insulam, iure clientelae, siue feudi attribui. Ita, Imperator patronus, alter verò cliens, idest vasallus. Mox constituta die, XII Viri leguntur, apud quos numeratis suffragijs declarandi Imperatoris summa erat potestas. In memorijs & annalibus Venetis,

quos

quos admodum locupletes habemus, obseruatum est, Dandulum accitis Venetorum primoribus, quos in consilium adhibebat, VI Viros legisse, Vitalem Dandulum Equitem, eundem classis Hamiralem, Othonem Quirinum, Bertucium Contarenum, Nicolaum Nauaiosum, Panthaleonem Barbum, sed in sexti nomine, annales ipsi, quoniam inter se paululum dissentiunt, cum quidam Ioannem Basilium, quidam verò Ioannem Michaellem habeant, nos hac de re nihil certi palam proferemus. Francorum suffragijs creatos legimus, quatuor Episcopos; Nubilone Suesionum, Garnerium Tricassium, Petrum Bethlehemitam; atq; item Acconensem Antistitem: duos præterea Equites Italos, Nicolaum Picciolum, & Iacobum Malucinum. Hi præscripta die, per apparitores ad concilium vocati sunt. habitus est autem is Senatus, in Augusteone Palatio, proximè Sophianum templum (id quod honori Danduli datum est in eo habitantis) in interiore Palatij Sacello, vt Villharduinus Marefchallus tradit, tametsi Choniata Græcus author in Diuorum Apostolorum, conuenisse scribat. sed Choniata summè alioqui fidei, & ingenij scriptori, qui res Constantinopolitanas annorum LXXXVI II. ab Ioanne Comneno Alexij filio, vsq; ad Henrici Imperium luculenter conscripsit, hoc loco facilè ignoscendum. quandoquidem Vrbe à Venetis, & Gallis capta, exul cum reliquis Græcis factus, Chonas secessit, nec Imperialis Comitij, nec Comitiorum gnarus, vtpotè rerum, quæ procul à se fierent, Annalibus suis labi facillimè potuerit. Ad Augusteonem igitur tantæ multitudinis, quantam Palatium capere poterat, concursus tota Vrbe fiunt, qui alterutri, vel vtriq; potius fauebant. Coactis in concilio electoribus, iusiurandum datur ex pactionibus pridem firmatis, illos odio, & gratia vacuos, eum potissimum Imperatorem electuros, quem Imperio dignissimum, & rebus gerendis magis idoneum iudicassent. Ac reputanti mihi, quæ causa Balduinum, Bonifacio in Imperio pretulit, hæc potior visâ est, quod Bonifacius Marchio Monferratenfis, quanquam spectata virtute, & consilio nulli Baronum secundus esset, non tamen ita magnas cataphraetorum equitum copias suo ductu ex Monferratenfibus Infubriæ, & Subalpinis populis sub signis habebat; si Francos veteres Theobaldi Campaniæ Comitum milites, familiares, clientes, obgratos, & amicos detraxisset: minus etiam nouas inde Comitatu Monferratenfi colligere poterat; quæ Balduino superabant, in Flandria præsertim, & Hannonia, cui parti Belgij multò maximæ, quæ totius Galliæ fortissima, & bellicosissima habe-

habetur, summa populorum beneuolentia, Regiæ clientelæ, id est feudi regalis iure imperabat. Sic enim ferebatur, vt qui in Belgio bellicum cecinisset, equestres, pedestresq; copias, velut è terra nasci solere. eam rem Orientis Imperio vsui, atq; adeò salutifere. Idcirco, VI Viros Venetos in Balduini electionem procliuios fuisse. Sed huic causæ pondus addidit, Pantaleon Barbus, VI Vir Venetus; qui cum autoritate, tum oratione collegas persuasit, magis ex vsu Imperij esse Balduinum Imperatorem declaratum, quàm Bonifacium. in qua consultatione diu, multumq; concertata, collega tandem Veneti, qui Henrico Dandulo Venetiarum Principi fauebant, à Barbo, Senatoria illa grauitate singulari, iuxta & causæ iustitia, tum viri autoritate obiurgati, facilè sententia destiterunt. Quam rem, annales facilè illustrabunt, si quæ in ipsis notantur, huc bona fide conuersa ediderimus. Tradunt igitur annales Veneti, Suesionum, & Tricassium Antistites, magis ex Christianæ Reipub. utilitate, quàm aliquo Balduini, aut Bonifacij Marchionis commodo, Imperatoris designationem metientes, in animo habuisse, Dandulum spectatæ virtutis Principem, sua sententia ad Imperium prouehere, quando ad eum designandum VI Viri Veneti senis suffragijs plurimum valerent; sed Pantaleon Barbus, vt erat summæ sapientiæ Patricius, vnus ex XII Viris aduersatus, cui mira in dicendo libertas, summa in consulendo integritas, atq; asseueratio, recti, ac veri cultus eximius, & erga patriam, atq; adeò Christianam Religionem, studium supra quàm cuiquam sit credibile, imò (inquit) alium omnino, quàm Dandulum nostrum Viri Veneti, vsq; Franci censeo Imperatorem declarandum. Nam quamuis Imperium Orientis aptius Venetis, quàm Transalpinis cederet, qui maris domini (absit verbo inuidia) classe, & maritimis auxilijs pollentes, Constantinopolitanum Imperium, atq; Urbem, longè melius quàm aut Monferratenfis, aut Flandriæ Comes, maris rudes, ab finitimorum incursionibus conseruarent, & commodius classe ex Adriatico per Ionium & Ægeum immissa, laborantibus suppetias ferrent; quàm si vel maximè cataphraetorum equitum copiæ ab vltimis terrarum finibus ex Belgio, aut Transpadanis mediterraneis Italiæ regionibus, mitterentur: cuius classis, & maritimarum Venetarum copiarum quantavis fuerit, Vrbs infra nonum mensem bis Venetorum præcipuè classe expugnata facilè ostendit: Nunquam, ait, mihi credite, equitatu quantumuis magno, Imperium hoc aduersus finitimos Græcos, absq; numerosa classe, præsidijq; maritimis conseruari poterit, quin Græci breui

brevi rebellantes, nostros facile Imperio depellant. Quoniam tamen tantarum opum, & Imperij amplitudine, ac fortuna Veneti euecti, ideoq; supra omnes Europæ Principes ad ingentem invidiam expositi, vt sunt mortalium animi cupiditate, ambitioneq; præcipientes, maximo apud omnes odio deflagrarent, vt protinus Franci Barones, Balduinus item & Monferratenis repulsæ dolore, atq; offensione, eum suis clientibus, & familiaribus ab signis noui Imperatoris, & amicitia discederent, & sic Hierosolymorum expeditio amitteretur: ideo, vt tam funestum Reipub. Christianæ discrimen euitetur, Balduinum, aut Monferratensem vtrum vellent, Dijs benè iuuantibus, Imperatorem dicerent. neque eius sententiæ nouitatem, non insulsi homines admirarentur, quoniam Dandulo Imperatore dicto, amitti Hierosolyma, Exercitum debilitari, & quod indignius, Christianam Religionem, Græcis à Romani Pontificis autoritate dissentientibus, altius reuelli necessè esset. Duos tantummodò esse, vt probè scirent, qui virtute & gloria cæteros anteirent, quæ seges est inuidiæ, ipsos tamen omnibus charos esse: idcirco Dandulo omisso, altero ad Imperium necessariò promouendum. Re diu multumq; à XII Viris considerata & concocta, in vnum tandem Balduinum Flandriæ, & Hannoniæ Comitem consentiunt. Ex tempore Nubilo Suefsionum Episcopus XII Vir, ad aperto Senatu, ex eo ipso Sacello, in apertiore aedium partem ad Barones, Dandulumq; Venetiarum Principem, collegarum mandato, in atrium introducitur, ita auidis oculis propensiq; animis aduenientem inspectante populo, vt, qui alterutri fauerent, nihil prius quàm Imperatorem prodentis vocem expectarent. nec mora, Nubilo silentio per præconem factò, hæc verba habuit. Imperatorem eum quem nos rectè, & ordine legeremus, Vos Proceres, tuq; Dux Dandule, habere, honorare, colere, Deo teste, promisistis: eundemq; omni ope, & opera, ab omnibus sanctum, inuiolatumq; præstare. de communi omnium sententia, quod Orientis Imperio, reliquoq; Christiano Orbi, felix faustumq; sit, Deo auspice, Balduinum Comitem Flandriæ & Hannoniæ, Imperatorem dico. Ea voce excepta, atrium repente faustis militum acclamationibus personare, tanto intus strepitu, vt ædes iam iam casuræ viderentur. omnes enim læti, & alacres (nihil enim longius illis erat, quàm dum delecti nomen audirent) Nubilonis Episcopi vocem secuti, Balduinum, Balduinum Imperatorem, protinus geminatis vocibus acclamare. Exercitus ad declarandam lætitiã, tubis, tympanis, omniq; armorum crepitu aplau-

plaudere; omnes deniq; ex ancipiti spe ad hilaritatem conuersi, Deos sibiq; & Exercitui gratulari, quibus Princeps antiquissima, & ob id vna omnium augustissima gente, Caroli Magni sanguine insigni (indidem enim domus Hannonia oriunda) regia præterea Philippi Augusti cognatione clarissimus, sapientia, & æquitate, Imperator diuinitus contigisset. Hic Bonifacius Marchio repulsæ dolore abiecto, vt erat constanti, & æquo animo, cum nullam perturbationis, nullam tristitiæ significationem daret, inprimis hilari vultu, sibi Francisq; optatissimum nouum Augustum, palàm gratulatus, ex Augusteoni Sacello, altè sublatum protinus in Diuæ Sophiæ antè humeris subiens, cum Proceribus reliquis officiosè gestare, omnesq; honores, quos tempus & locus poscebant, æquissimis animis habere. Eo die, qui ipsi omnium lætissimus fuit, Balduinus Sophiano in templo, atq; aurata in sella constitutus ad Aram maximam, ab vniuerso Exercitu, Græcisq; qui in Vrbe erant, incredibili fauore, magnis gratulationibus, & Rex, & Imperator appellatur; quum in perpetua populi, militumq; acclamatione, nihil præter ipsius Balduini nomen audiretur. Mox, dies coronationis Dominicus dicitur, ad XVII. Kalend. Iunij, quo temporis spacio, Proceres, aureas, argenteas, & holosericas trabeas, precio quanto maximo potest, apparare: adeò, vt superiorum Regum luxum non æquarent, sed superarent. Interea Bonifacij Monferratenis Marchionis, & Margarete Regis Hungariæ sororis, quæ Isaacij Imperatoris Vidua erat, nuptiæ summa omnium lætitiã, celebrantur. illoq; ipso tempore Odetus Campanus Chiamlites, magni nominis Eques, quem cum nobilibus Campanis, quintam aciem, prima Constantinopolitana oppugnatione duxisse memorauimus, maximo Baronum dolore, è vita decedit. Eum Guilielmus frater diu & grauiter luxit; & magno amicorum comitatu funus cohonestante, in Apostolorum templo, quod vel magni Constantini, & Diuæ Helenæ eius matris sepulchro, aliorumq; Augustorum nobilitatum erat, condidit. Dies coronationis venit. Balduino Imperatori Veterum Græcorum Augustorum more, in Diuæ Sophiæ, Imperialis Calyptra imponitur. Gallis ac Flandris Proceribus in Constantinopolitano Imperio veterere ritu, ea die Despotarum, Autocratorum, Seuaocratorum, & Prothoseuatorum munus implentibus; eò augustius, quòd simul ac coronationis dicta dies fuit, vt in tanta hilaritate, regio sumptu supra quàm fieri posset, exornati conspicerentur, prout libido genijq; tulerunt, auro textile, vel argento, quorum in Vrbe ingens

erat copia, & serico omnis coloris eleganter variegato, itemq; Phrygijs operibus, & acu græcanico opere pictis sagulis, & latis vestibus se integros quindecim dies ad pompam summo studio comparauerant. Quidam, Imperatorem Græcorum diademate coronari solitum, scribunt, sed pleriq; Calyptra, quibus assentior, quod eorum testimonio, Græcorum Augustorum imagines Constantinopoli delatae, & nobis à Marino seniore de Caballis Equite, & amplissimo Senatore traditæ, suffragantur. Inauguratus est in Diuæ Sophiæ, & Calyptram accepit incredibili omnium ordinum lætitia, applaudente Senatu, canente Clero, Dandulo Duce, & Baronibus maximè hilaris; æquis, iniquis fausta omnia acclamantibus. Tanta verò omnium frontibus testata gaudia, tantaq; Augusti iucunditas, & tam clara in omnes oculorum gratia, tam comis singulorum salutatio, tam blanda deniq; omnium appellatio, dubium faciebant, Balduinus Constantinopolitans & Græcos, an Latinos magis exhilararet. Pompæ autem apparatus sic magnificus, vt Græci qui in Vrbe erant senes, sumptuosiores non meminerint. tanta vis auri atq; argenti comportata, tantusq; vestis stragulae, sericæ, & holosericæ ornatus, tanta equorum impensissimi precij, phalararumq; copia, magnificentiam iuxta, & opulentiam Græciæ ostentabant, vt veterum triumphorum pompam facile exæquarent: populariter verò tubis, lituis, cornibus, cantu, & fidibus, & tibijs exceptus est. Quinetiam, quæ ab Blachernio Palatio ad Augusteonem, atq; inde ad Diuæ Sophiæ Ædem, & ad Bucaleontem pompæ transitus erat, festis frondibus topiario opere ingentes arcus sublatos; in vias vndiq; & regionum compita, florum odorumq; nimbos effundi videres. Ita, ille generoso insidens equo, auratis ephippijs instrato, sub umbella, Francis Italifq; Proceribus ad eam gestandam, honori simul & labori succedentibus, à Sophiano templo ad Bucaleontis Palatium perrexit. Tum primùm Constantinopolitæ votiuisq; Exercitus, Balduinum in picta auro trabea, margaritis, gemmisq; intextis adornata, hinc dextra Crucem, inde sinistra Euangeliorum volumen, prisco Græcorum Augustorum ritu gestantem, equisimis oculis spectarunt. Is profectò florenti ætate, forma regia, totiusq; oris dignitate, quanta vi x homini optanda (tertium enim & trigessimum ætatis annum agebat) omnium oculis veteres Romanos Augustos, vnde illi origo fuit, iucundè, & suauiter referebat. acclamationes Augustis exhiberi solitæ, quales Constantinopoli ab magni Constantini temporibus ad eam diem non fuerant, vndiq; exaudiebantur, Balduino Cæsari Augusto,

gusto, Magno, Pio, Felici, Vita & Victoria. erat enim moribus & facie Cæsaribus similis. Summa in eo clementia, incredibilis in omnes æquitas, rei militaris disciplina sagax, nec à literis alienus, & quod maximum est, orthodoxæ fidei apprimè colens. Iam vnum cælo demissum prædicare, qui Orientis Imperium imminutum, in antiquum honorem restitueret. omnes deniq; ad vnum, fortunam Vrbe laudare, quæ optimum, & fortissimum Principem, atq; inuictæ virtutis tutorem optimum maximum orbo Imperio dedisset. complures festi dies celebrantur, totaq; Vrbe omnibus foris, & theatris, ludium magnificentissimi eduntur. & ne quid splendoris ac magnificentiæ deesset, constat etiam vrbanos Circus, Hyppodromosq; coloratis sericis velis contactos fuisse, in quibus Circenses ludi singulari equo, bigis, quadrigisve Græco more, itemq; ad equestris pugnae simulacrum (Galli & Germani Torneum vocant) Franci Equites in aureis armis, & militaribus ornamentis conspicui, complures dies iucundissimè decurrerunt. spectaculum certè speciosius, quàm scribi potest. Sic inauguratus Imperator Balduinus à Venetiarum Duce Dandulo, à Baronibus, & Equitibus, à toto Senatu, populoq; Constantinopolitano, in Bucaleontis Palatium, ab Nicephoro Phoca Imperatore opulentissimo exædificatum, solenni pompa deducitur. Bucaleon Palatium est ad mare, quæ Vrbs ad Meridiem vergens Austrino mari ad Propontidem alluitur. Eo autem loco Constantinopoli Bucaleontem constitutum ferunt, quo antiqua regionum descriptio ponit in tertia regione Hyppodromi portum nouum, qui postea portus Iuliani dictus est; mox, & Sophiæ, ab Sophia Augusta, Iustini Curopalatæ Iustiniani nepotis vxore, appellatus. Turcæ, locum Caterga Limena, quasi portum quendam triremium hodie dicunt. Is Iustinus, Iustiniani successor, atq; operum emulatur, Regiam ibi extruxit, portumq; purgavit, qui nunc exaggeratus est, & ceno, & lapidibus magna ex parte obrutus, ab Turcarum Imperatoribus, intramuros Constantinopolitanæ Vrbe postmodum receptus, paruo velut lacu relicto, quo nunc Turcicæ mulieres ad abstergendos pannos descendunt. Bucaleontis aulam Nicephori Phocæ quem diximus fuisse memorant: eo nomine dictam, quod ibi magnus lapideus leo excisus esset, qui boui marmoreo insideret, & insigni argumento, sinistro pede bouis cornu tenens, & collum distorquens, Bucaleontis nomen loco dederit. Id Bucaleontis Palatium, Blacherniaq; item aula, vt supra memorauimus, scriptis pridem patetionibus inter Francos, & Venetos, cum futuro Augusto in partem ces-

cessisset, Balduinus Imperator ad secessum omni regio apparatu, supra quam dici potest, magnificentissimè exornauerat. Balduinus Orientis Imperator coronatus, tametsi regendo Imperio, ab priscis Augustorum legibus multorum sæculorum spacio, sacrosancta maiestate toto Orbe venerandis, sibi minimè recedendum existimaret, ut tamen ius ipsum, quod aut nullum, aut durum in Græcia eo sæculo receptum erat, æquius melius pro tempore institueret, redderetq; leges Hierosolymarij Regni militares, pariter & ciuiles (eas quasi Regum scita, vel Concilij, ceterisq; Gallorum responsa, veteris gentis vocabulo *Arsifias* vocant) Constantinopolim transferri iussit, centum retro annis à Gallis Principibus, & Hierosolymorum Patriarcha in Syria editas, postquam Hierosolymas in Christianorum potestatem vindicassent, Gotthofredumq; Bullionem, ac secundum eum Balduinum fratrem, Reges appellassent. Quibus legibus eò tempore Almericus Luscinianus Cypri Rex, vnà & Galli Proceres Hierosolymarij Regni reliquæ, Anthiochenus Princeps, Edeffanus, & Tripolitanus Comites utebantur. Ita Balduinus, de beneficijs, siue feudis, Imperij muneribus & honoribus, simul & seruitijs siue operibus, imponendis & indicandis, Imperatoriq; ex beneficiaria lege per clientes, & vasallos præstandis (quod antiquioribus Gallicis, atq; ijs proprijs, verbis conscriptæ leges, binis *Arsifiarum* institutorumq; maioris, & minoris Curia libris, apud Gallos, præsertim in terra Græcia, multum autoritatis essent habituræ) Cipro Constantinopolim delatas *Arsifias*, tanquam municipales statim promulgari iussit: ut iisdem, ceu fonte quodam, summatim & enucleatè ius, tanquam per compendium Baronibus, Equitibus, Francisq; militibus redderetur. Hæ, dum Gallorum res sexaginta annorum spacio integræ Constantinopoli fuerunt, à Latinis Francisq; hominibus pro legitimo iure habitæ, receptæq; sunt. Præterea Imperiales etiam magistratus & magistreria, siue Palatij officia, ut Græci vetere Græcorum Augustorum more constituta vocant, ex dignitate nominis Latini innouauit: Imperiumq; Constantinopolitanum, aulæ Franciæ instar etiam informauit, & descripsit. Honorarios vero ministros, ordinarijs addidit, sed qui in altiore dignationis gradu essent, quod ceteros vicarios haberent. Ex priscis autem Græcis aulæ magistratibus, in primis Dandulum Venetiarum Principem, ut ei honorem præcipuum haberet, Imperij Despotam seu Principem, qui primus secundum Imperatorem titulus est, & à Constantinopolitanis Imperatoribus cum Peloponnesi feudo, Morea dicitur, Imperatorum liberis

liberis tradi solebat, creauit: Et purpureos calceos Augustorum insigni, ceteris vetitos, honoris causa, utendum fruendum concessit. Venetos præterea Patricios, à Consilio Danduli, quamplurimis militiæ muneribus atq; honoribus ornauit: Præcipuè verò Ioannem Basilium, insignem Trierarchum, ob egregiam virtutem, equestri dignitate ornatum, aurea Imperatoria corona cæruleo in campo, quam militari in scuto gestaret, liberaliter donauit, ut quale eius esset erga Venetos animus, communicatis Imperij insignibus, testaretur: Id postmodum Basilii familiæ abolito vetere insigni hætenus mansit. Cum verò magistratus, ut à jure peritis concinnè, & sapienter describitur, appellari consueuerit, cui iurisdictionis data sit, iussorumq; suorum explicandorum potestas; & Constantinopolitano in Imperio, iam inde ab Diui Constantini magni temporibus, Rossicus Dominus, id est qui feudum haberet, dignitatem dapiferi; Peloponnesiacus Despotæ seu Principis; Atticæ & Athenarum, magni Ducis; Bœotiæ & Thebarum, magni Primicerij; Siciliae verò Regis titulum obtinerent, tametsi postea Thebarum, & Bœotiæ Megam Kyrium pro magno Primicerio, itemq; Atticæ, & Athenarum Ducem pro magno Duce, posterioribus sæculis appellare consueuerint. ea etiam feuda Imperator Balduinus, iisdem honoribus, & muneribus veterum Augustorum more, latinis hominibus, & Francis suis clientibus concessit. Ministerium autem, munus ipsum, iurisdictionis immune, quæ officia appellant, cum non minoris necessitatis, quam decoris causa Imperatoribus esset institutum, magnum Ducem classis Imperatoriæ, eundemq; Exercitus Præfectum creauit, cui Magnum Drungarium, atque huic Hamiralem, & Prothocomitem, qui largitionibus Imperatorijs præesset; reliquos item classis Procuratores suffecit. Præterea magnum Domesticum constituit, qui ante Imperatorem enses gestabat, is Archieconomus, & Gallis hodie maior Seneschallus dicitur. Creauit & Galliarum more magnum Comestabilem, qui caput est rogatorum Francorum: sed Comestabilis, ut hoc interim memoriæ mandem, multum à Præfecto Prætorio differt, id quod ratio muneris, & officij declarat; quanquam nos non latet, nonnullos, & eos alicuius nominis auctores, aliud litteris prodidisse. Scutigerum quoq; qui Parmam Imperatori prægestet, instituit. Acoluthum semper gressus Imperatoris sequentem. Magnum Stratopedarcham, qui comæatus, & reliqua necessaria in castris curat. Domesticum murorum, qui Castrorum & mœnium curam habet. Vestiarij Præfectum, quasi quæstorem Imperij, qui vectigalia, datiq; & accepti rationes

raciones curat. Vestiarium, qui omnes Imperiales vestes, ac instrumentum Imperatorium curat. Prothocomensem, qui maris cæteris curatoribus præest. Præterea Prothostratorem, quem nos Mareschallum vocamus, Gotthofredum Villharduinum, qui huius belli Commentarios scripsit, ob eximiam fidem, industriam, & prudentiam creauit: cum præterea iusti honestiq; apprimè colens, ac supra Gallorum hominum ingenia, grauis, seuerus, & circumspectus haberetur. Huius erant munia apud Constantinopolis Imperatores, absente magno Domestico, Imperatorium ensẽ ante ipsum Cæsarem gestare, & Augusto aula egredienti, & Vrbe equitatu, nobilioris officij causa equum sistere, in quem conscenderet. Militiæ verò nouissimum agmen suis turmalibus stipare, & claudere. cauere item miles ordinibus ne egrederetur, non obedientes deniq; more militari plectere. Mareschallum porrò à Marcha, idest equo, quasi equorum Præfectum Beatus Rhenanus appellat; Budæus, quasi maiorem Iudicem in caballo sedentem, veteris Tribuni militum haberi similem scribit. Quod autem eum delictorum militarium animaduersorem dixi, sciendum est eum, ius Præpositi dicendi habere, qui ipsius iurisdictionem in milites delinquentes exercent. Quare, quidam rectè Mareschallos Imperiales, veteribus Irenarchis similes tradunt, qui de militaribus delictis cognoscebant, Aurelio, Marciano, Iustiniانو nouæ Romæ Imperatoribus. Iuris interpretes, propriè Latrunculatores dici contendunt. Magnum deniq; Chartularium ab eo pariter institutum ferunt, qui Augusto foras equitatu, equum habenis sisteret; cæterosq; omnes magistratus, & magisteria innouauit, honorarijsq; dotauit, quæ Græci veteres Imperatores in aulico instrumento habebant. Enimuero Francos Proceres, quod ex Veneto tabulario apparet, Cononem Bethunium Belgam, clientem suum, eloquentissimum virum, Guilielmi Aduocati Bethuniensis fratrem, Prothouestiarium; Manasserium Insulanum maiorem Coquum; Macharium autem Sanmanechaum Pincernam, & Milonem Brabantium, primum Pocillatorem, sed honorarios ministros delegit. Cæterum Balduino Imperatore Coronato, iuxta seriem pactorum, in quæ Galli & Veneti, ante Urbem captam consenserant, Thomas Maurocenus à Venetis sacerdotibus, priuo suffragio, Constantinopolitanus Patriarcha vetere Orientis more in Diuæ Sophiæ æde, vbi dudum Græci Metropolitanæ, qui in Constantinopolitani Imperij ditione censentur, solennibus auspicijs Parriarcham designare consueuerant; absens nec ambiens, sola probitatis & eruditionis opinio-

ne,

ne, declaratur, totiq; Orientis Ecclesiæ præficitur. Erat enim Patriarcha Constantinopolitanus hoc sæculo, opum amplitudine, & nominis maiestate, inter Orientales primarias Alexandrinam, Hierosolymitanam, & Antiochenam Ecclesias, ob Imperij sedem per initia florentissimi, & Urbis gloriam, summæ authoritatis, & dignationis: aded, vt etsi illæ prærogatiua quadam Apostolica doctrinæ eximiæ essent, & Christianam pietatem edocet, antequam Constantinopolitanæ Ecclesiæ, quæ neminem Apostolum audiuit, nomen extaret (etate enim haud dubiè Constantinopolim vincunt Hierosolyma, Antiochia, & Alexandria) Constantinopolitano tamen Patriarchæ, non modò Asiæ ferè omnes, Thraciæ, Macedoniæ, Myfiæ inferioris & superioris, vtriusq; Sarmatiæ, Asiaticæ, scilicet & Europeæ, Roxolanorumq; & Moscorum Ecclesiæ parerent. Sed ex his Archiepiscopales ferè XL. Metropolitanæ verò LXXX. amplius eius authoritatem respicerent: primatumq; hoc pacto inter Græcorum Asiæ, Ruthenorum, & Thracum in Europa Ecclesias diuirsimè tenuerit: atq; aliquando etiam cum Sacrosancto Romano Pontifice Max. de principatu vanissimè disceptarit, hoc nomine, quòd Orientis Imperij maiestas, & nouæ Romæ appellatio, Regni cuiusdam inter alias Patriarchales sedes, & Orientales Ecclesias speciem adumbraret. Quibus rebus constat, velut è scintillis per Græcorum insaniam, incéndium illud tantarum dissensionum exortum, fuisse, quod Christianissimam illam tot sæculorum cura, studio, opera retentam communionem Ecclesiarum Orientis, & Occidentis, postmodum distraxit, & penitus absumpsit: non sine ipsius demum Orientalis Ecclesiæ, atq; Imperij clade, terræq; Græciæ, & Græci nominis interneccione, Diuino numine peccata puniente, Mahometana superstitione, ac Turcarum armis inualentibus: quando anno post CHRISTVM natum MCDLIII. IV. Kalen. Iunij Constantinopolitana Vrbe capta, & direpta, ipsoq; Palæologo supremo Græcorum Imperatore trucidato, totq; hominum millibus, omnis ætatis & sexus, eo bello interfectis, & captis, Græcorum nomen funditus euersum fuerit, & ipsorum Religio polluta templis profanata. Cæterum Maurocenus Venetij patricia familia natus, cum supra generis antiquum decus, amplissimam ex sacris studijs laudem spectaret, planè adolefscens abdicata Maurocenæ gentis præclara nobilitate, & spreto demum omni patrimonio, quum rerum humanarum satietas illum cepisset, amore religionis, in Portuensis Cænobij, quod virorum sanctitate illustrium seminarium fuit, sacris septis se

T inclu-

inclusisse, dicitur. Ibi vitæ duriciem perferens, nec à suscepta professione vel paululum discedens, tantam eo sæculo ab vniuersa Italia, & Venetia regione pietatis laudem promeruit, vt cæteris præteritis, & repulsam ferentibus, Patriarchatum omnibus Venetorum suffragijs adipisceretur. Ea de re Venetias, Dandulus ad Raynerium filium, & Rauennam subinde ad Maurocenum, per certos homines conscriptis litteris, illos rerum omnium certiores facit. Petebat Dandulus, vt postquam Veneti Cleri suffragijs, Patriarcha Constantinopolitanus, aspirante cælesti numine, esset creatus, Græcam Ecclesiam capite indigentem, diutius frustrari nollet: tantamq; Romanæ Ecclesiæ, cui sese Orientalis dudum subiecisset, vel augendæ vel illustrandæ occasionem prætermittere: sed acceptis de manu summi Pontificis Innocentij, tanquam supræmi omnium Ecclesiarum authoris, solennibus ornamentis, eiusq; Sacrosanctis pedibus exosculatis, rebus omnibus ad nauigandum paratis, Constantinopolim primo quoq; tempore maturaret, vt quod Deo Opt. Max. Venetisq; deberet, opportuna ope afflictis Græcæ Ecclesiæ rebus allata, religiosè persolueret. Vixdum Balduinus inauguratus erat, vixdum gratulationes deferbuerant, cum quadam die Bonifacio leuiter de rebus sibi pactis, scilicet & minore Asia, & Insula Creta sibi more assignanda, agenti; libenter verò (inquit) Imperator, mox, vel nunc potius, quod id ipsum jus fasq; postularent, & hominis amicitia nihil antiquius haberet, concedemus. At Bonifacius, Augusti æquitate fretus, rogat, vt res promissas (eæ erant Ponti Bithyniæq; vrbes) Thesalonice Regno in Macedonia commutare velit. Id Bonifacius postulabat, quod Hungariæ Regno fratris, quod eius sororem Margaretam nuptam haberet, vsui esset. Quam rem, vt mox dicemus, non ita post multas preces atq; indignitates impetrauit. eaq; de causa Bonifacius cliens, Imperatori patrono sacramentum dixit. atq; hæc concordia, maxima voluptate Exercitum affecit, quod Bonifacio cum multarum Virtutum nominibus, tum præcipuè liberalitatis, & munificentia, omnia Deum fortunare vellet. Ad Ducam Murtzulum tyrannum, quem superius Vrbe à Venetis & Gallis capta, au fugisse memorauimus, quanquam quinis castris perueniri poterat, tamen contemnebatur, quod copiolas, gregario milite, & imbelli conflatas secum eduxisset. Quem enim integrum, & stantem, Gallus antea fregisset, qui nunc profugum, & ab omni bellico apparatu nudum, tanquam capite minutum, extimesceret? Duxerat etiam Socrum Eufrosinam, ad Socerum Alexium fratricidam Imperatorem,

qui

qui cum Græcis exulibus è fuga Mosynopolim sese receperat, atq; vrbe agriq; magna parte potiebatur. eò, vnà & Eudocia Ducæ vxor, eorum filia, Murtzulum sequebatur. quo tempore magnus quoq; Græcorum Procerum numerus, odio Latini Imperatoris, Constantinopoli trans Propontidem, pars in Asiam, pars in longinquam Thraciam, cum suis amicis, & clientibus noua Regna, nouas sedes quæsitum, concesserant. Vbi verò locorum Imperij, quisq; siue casu, siue aliqua opportunitate illectus confederat, Despotias sibi constituebat. Murtzulus inter hæc, Tzurulum Thraciæ oppidum, quod Paulò antè in fidem Imperatoris Balduini se tradiderat, inuasit, & penitus diripuit. Hos proinde omnes Imperator, hisce de rebus certior factus, primo quoq; tempore, de Baronum, Danduliq; consilio, bello persequi statuit, ne maiores motus tota Thracia, & Macedonia fierent. Itaq; Imperator, Ludouico Blesensium, & Carnutum Comite, qui iam adulta ætate nondum è quartana febre conualuerat; Ducem Dandulo, & Conone Bethunio, in Blachernarum, & Bucaleontis Palatijs, cum firmo præsidio relictis, quod Græcorum mentes, nondum firmatis Imperij viribus, ascitisq; Proceribus Græcis, recentis iniuria accepta refedisse suspiceret, eoq; minus in fide stabiles fore sperabat; ipse cum omnibus copijs Gotthofredo Villharduino Campaniæ Marefchallo, Milone Brabantio, & Manasse Insulano Ducibus, ad hostem proficiscitur. Henricum fratrem cum parte equitum (centum enim valentissimos equites attribuerat) præmittit. iussum, vt quoquod versus adeat, Ciuitatum animos erga externum Imperatorem exploret. Ex itinere, Legationes Ciuitatum deditio nem facere. Adrianopolis in fidem recepta; multis rebus animum erga Henricum fratris Legatum testatur. Ea Thraciæ Ciuitas est, ad Hebrum amnem, ab Oreste Agamemnonis filio condita, & Orestias primùm dicta; postea, ab Adriano Augusto instaurata, Adrianopolis nomen sortita est. Ibi Augustum opperitur. Ducas autem Murtzulus certior factus Imperatorem ad Urbem aduentare, continuò Adrianopoli Vrbe excessit, & in fugam se dedit, triumq; dierum itinere iuxta Urbem Thraciæ Mosynopolim venit, atq; ibi castra locat, & tentoria pro tempore statuit. Ad Alexium fratricidam mittit, qui nunciat, se illi contra aduentantes Gallos opitulatum venisse: imperaret, quæ viderentur, se omnino paritutum. Alexius Murtzulo vehementer infensus, quò tamen odium dissimulareret, & consilium tegeter, pauca respondit. Nuncium sibi, vt equum erat, optatissimum fuisse, quò Ducam Murtzulum, Eudociæ filie

T 2 virum

Virum destinasset, & quem in Generi loco haberet; eum opera sua, atq; ope vsurum. vicissim ille, rebus Murtzuffi vt suis, sine exceptione frueretur. Murtzuffum, qui ad Urbem tetenderat, Alexius quoniam multis nominibus acerbè oderat, sed potissimum ob stuprum Eudocia filia illatum; dolo cum suis composito, paucis post diebus in aulam vocat, vnà cenaturos per vocatorem significans. Epulum Alexius, Eufrosina coniux, vnà & Eudocia filia, Murtzuffus, atq; aliquot Proceres lautissimum inire. Ventum est in aulam. inde Murtzuffum in conclaue accitum, & in Soceri domo nihil tale expectantem, ante epulas, violato iure non modò hospitij, sed ipsius Regia mensa, suo satellitio Generum obcæcandum tradit. Hæc magni Dei iustitia est, nihil diu impij votum secundare; nec serò admodum ultionem aduentare. qui, si quando in nostris sceleribus coniuet, id totum non delictorum gratia, sed morum emendationi largitur: aliàs grauiore supplicio pro rata vlturus. Continuo, tristi fama de Murtzuffo in castris ab suis audita, Exercitus diuersus totus ferè dilabitur, nisi qui se fratricida Alexio authorant. His rebus intellectis Balduinus Imperator, Constantinopoli magnis itineribus Adrianopolim peruenit, vbi Henricum fratrem cum copijs excipit. quaqua verò iter erat, Ciuitates vndiq; effundi, & dedi: multusq; sermo de clientum iure, & nobilitate habitus; quanta honestate vitam colere debeant; vt indigni planè Regum appellatione habeantur, qui neq; ipsius Dei metu deterriti, nec hominum verecundia adducti, fratricida Alexij via, iustitiæ opinionem assequi putent: & impostores longè turpissimi, sese tam fædè inuicem lacerent. atq; hoc facinus quamprimum vindicandum Imperator iurat. Is præsidio quadraginta Equitum, itemq; c. Centurionum, qui in equis stipendia faciebant, Græcis deprecantibus, Adrianopoli relicto, cui Eustachium Sambuicum Flandrum Equitem præfecit, qui repentinas ex Hæmo Ioannissæ Regis Myforum, & Triballorum excursionones reprimeret, Baronum consilio, rectè Exercitum Mosynopolim ducit. In itinere audit fratricidam Alexium aduentantis Balduini metu, oppido fugisse. ea ciuitas, sine cunctatione Legatos de deditioe ad Imperatorem mittit: in fidem recipitur. In oppido Imperator aliquot dies moratur, Bonifacium Thessalia Regem expectaturus; quòd is fecum Margaretam Augustam vxorem ducens, necessariò consequi non potuisset, impedimentorum multitudine retardatus. Sed tamen quamuis impeditus ad Strymonem fluuium, quem Turcæ Stromonæ hodie appellant, peruenit, quo in loco, pro tempore tabernacula

com-

composuit. Postero die ad Balduinum salutatum adit. cum eo multis de ratione belli agit, sed pluribus in eam partem, vt se Regno Thessalonica donatum, velit ad fruendum quamprimum dimittere. Docebat Imperatorem bonis nuncijs, & optimorum authorum literis se certiore factum, egregiam Thessalia Procerum, ac populi Thessalonicensis erga se voluntatem esse. Illos, ac Balduini beneficio Imperij clientem, idest vasallum, vnum sibi dominari cupere. præterea neminem obnixius rogare, vt Thessalonicem fidei ipsius tenere, possidere ve liceret. si nunc ab Imperatore in Thessalia Regni possessionem mitteretur, se maturè à Thessalonica, frumenta comeatulq; Exercitui abundè administraturum: seq; posthac ipsi ex præscripto, præstò semper ad parendum fore. Ne per Deum, Exercitus lasciuia, & maleficio regionem Thessalonicensem sibi in vsu referuatam, vexari & diripi diutius infestis populationibus velit: Exercitus vel solum transitum quacunq; iter facit, colonis magnam calamitatem importare. Neu deniq; perditos Thessalonicenses, funditus perdere. Ioannissam enim Myforum Regem propinquum hostem, Macedonia & Thracia ad Occidentem Solem maximam partem occupasse, & quotidie novos tumultus in Thessalia per Myfos, & Triballos, prædatorios ædere. Ac, ni maturè obsistatur, tota Thessalia, aut maxima agri parte, vi potiturum. Sed cunctæ Thessalonicensis Ciuitatis tum maximum motum esse, atq; coniurationem ad res de Ioannissa recuperandas, vt ipsum vel dormientem, repente exporrigeret. Ei, si quis se Ducem, & signiferum præbeat, omnia ipsi ad voluntatem promanatura. Nescire se cuius tandem consilio omnia conturbarentur. sibi nota Regis Myforum consilia, & vires esse: dum facilem rerum recuperationem haberet, suo in Thessalonicense Regnum ingressu victoriam propè exploratam ne præpediret. se conticere non posse, Imperatorem tanti Exercitus iuratum promissum, nec traditum deductione, nihil boni de se cogitare. Id, si Imperator faceret se è vestigio sibi seorsum consulturum. Ad ea Balduinus respondit, se nihil eius defectione commoueri, nec de itineris sententia, ne latum quidem digitum abscessurum. En, quòd tantorum Principum, duorum Imperij sine controuersia oculorum, mens præceps erupit. Inexpiable certè eorum culpa, qui sic ingenio subactos, sic sapientes, tantos viros, aut inter se commiserunt, aut discordiam funesto quodam Imperij fato excitatam, non placarunt. Nam Imperium, remq; Christianam in periculum haud dubiè vocarant, nisi magnus Deus nostrorum misertus, vtriusq; rebus in tempore

pore prospexisset. Ita vterq; iniquior an infensor, dubium (adeo res est pestilens peruicacia) non sine omnium, vel contumeliosa reprehensione, diuersi secedunt. Imperator cum Exercitu per Macedonas Thessalonicem institutum iter habere. Bonifacium Marchio conuerso itinere regredi, vna & magna pars optimorum Equitum. Nec ita post, Iacobus Auennes, Guilielmus Chiamlites, & Hugo Colonienfis, Bertoldus Catzenellenbogensis Comes ex Hafsia, qui olim veteres Catti fuisse memorantur, sub Hercinijs saltibus quondam in Oceanum expansi, postmodum remotiora paululum, & in Rhenum vergentia incolentes, cum ad Melibocum montem confederint, Ptolomæo cognitum; Cattimelibocos hodie dicunt, vernacula voce idem, sed corruptè significante; nec non complures Theutones Germanici Imperij clientes, qui Bonifacio adhærebant. His copijs fretus Bonifacius, Didymoticum castellum opulens, & benè munitum petit. Id Thraciæ oppidum est, quà ad Occidentem Thraciam aditur, Adrianopoli proximum, prærupto in Rhodopes colle situm, quod Hebrus per verticosos meatus paucis cognitos, ad radices collis circumdat, & munit: oppidum omnium Thraciæ munitissimum, & amœnissimum. Id Græcus Castellanus custos, vix præconis voce audita, statim dedit. Deditum, propter loci opportunitatem imposito præsidio, Marchio firmat. Oppidani omnes, item populares, deprecatrice Augusta Marchionis vxore, in fidem sine noxa recepti. Alia parte Balduinus, qui rectà Thessalonicem proficiscebatur, Christopolim Castellum, quamuis natura, & opere præter cætera Macedoniæ oppida munitum, inuadit. Castellani tamen per præconem ad deditionem vocati, celeriter tradiderunt. Inde Blachas, Castellum firmum & opulentum, sine ariete receptum est. Idem Serræ facere (Amphipolis ea olim fuit clarissima Ciuitas) vrbs viris opibusq; præpotens in Balduini fidem iurat. deditionis leges dictæ, vt quo iure, quo ve priuilegio Græci olim Imperatores Serranos ipsos habuissent, eodem vt iam in posterum viuerent: vt pristinus magistratus maneret; isq; in populi potestate esset: id quoq; Imperator æquo animo annuit. Ad Serras tendit, ibiq; tres dies fuit. Interea cum Balduinus Thessalonicem iter pergeret, & quoquo versus adibat, omnes ad eius fidem supplices confugerent, Bonifacius cum suis, & Græcorum copijs Adrianopolim versus adequitat: ibi prolatis tormentis, castra habuit, & tendit. Eustachius Sambruicus quem Imperator Urbis præsidio reliquerat, Equitesq; omnes, in muro è turribus propugnaturi

turi ordine consistunt. Sambruicus duos repente Constantinopolim ablegat, qui continuato die ac noctu itinere, Dandulo Venetiarum Principi, Ludouico Blesensium, & Carnutum Comiti, cæterisq; Baronibus regendæ Vrbi adscriptis, nunciant, Imperatorem, & Bonifacium vehementer discordare, & iam ad manus ventum esse. Iam Bonifacium qui spem omnem occupandorum oppidorum in celeritate posuerat, Didymotici Castellum omnium Thraciæ firmissimi, & copiosissimi, disiectis Græcis, qui in deditione Imperatoris tenebant, insolenter potiri. Eundem & Adrianopolim præsidio Imperiali propediem deturbato, dominari. Ex nuncio offensi, exacerbatiq; Barones magnum dolorem capiunt. Horum enim duorum dissidio, res omnes summo labore partas, vno omnium lugubri atq; durissimo exitu, breui malè perituras. Confestim igitur in Palatium Blachernarum Dandulus Dux, Comes Blesensis, Barones, & Equites conueniunt. ibi dolor, quem de talium tantorumq; Virorum pugna sustinebant, refricatur, & renouatur. Eoq; peius, assentatoribus precari, qui lingua, quasi flabello, discordias inter hos ventilarent; quod tot palmas, vniuersamq; Imperij potentiam labefactari videbant. Itaq; Villharduinus Campaniæ Mareschallus, à Duce Dandulo, & Blesensi Comite singulariter rogatur, vt maximis itineribus Adrianopolim ad Marchionem contenderet: omninoq; meditaretur perditæ obstinationis Principes inter se in gratiam restituere. Sin minus inter se pacificari possent, iniuriæ saltem aculeos euelleret, aut hebetiores, ne posthac grauius pungerent, redderet. Villharduinum verò vt idoneum interpretem reconciliandis talibus viris legerunt, quod eum ambo in consilium semper adhibuissent. nouissimè verò Bonifacius in intimis coleret, & in consilijs capiendis authorem, & in rebus gerendis adiutorem haberet. Itaq; penes hunc vnum, præterea neminem, reconciliationis potestatem esse constabat. Villharduinus, Ducis, & Blesensis Comitis precibus locum reliquit, Legationemq; perlibenter suscipit, & ad tollendas huiusmodi controuersias proficiscitur. Vt autem Legationi maior inesset autoritas: sibi comitem Manassè Infulanum Belgam adiungit: qui præsentis consilio, & manu promptus Eques præ cæteris habebatur; quiq; in Exercitu ob generis claritatem & spectatam virtutem, summos honores adeptus erat. Iustis itineribus Adrianopolim perueniunt, quam à Bonifacio Marchione obsessam conspiciunt. Vt primùm de eorum aduentu ex multorum nuncijs Bonifacius cognouit, castris obuiam egreditur. Comitantur Iacobus Auennes, Gui-

Guilielmus Chiamlites, Hugo Coloniensis, Otho Rocha Transpadanus, homines prudentes, prælioq; strenui, & honore reliquis Affessoribus superiores, qui Bonifacio hærebant. Legatos in Castris magno honore, magnaq; lætitia excepit. Cæterum Villharduinus quod eum amicitia non modò familiarem Marchio, sed penè etiam parem sibi fecisset, grauius obiurgare, sicuti neminem vnquam amicus, veteri prouerbio, Imperio quod constitueris, obediendum esse. opponebat ipsi, Ciuitates Imperij, Oppida, Castella armis tentata, & quod indignius est, vi capta, Adrianopolim deniq; ipsam circumfessam, antequam certiores Barones, Equites, Dandulumq; Venetiarum Ducem, qui Constantinopoli præessent, fecisset; qui suadendo ad sanitatem, atq; æquitatem illos facilè adducere potuissent: & si quam Marchio ab Imperatore iniuriam accepisset, eam iusta satisfactione diluere. Bonifacius, etsi primo durior quàm deceret inuentus est, excusare tamen iracundiæ suæ impetum; seq; indignis modis ab Imperatore habitum, commodisq; palmarum, quas se præcipuè peperisse, ipsos Legatos testabatur, fraudatum, ad ea, quæ ira amat, impulsum fuisse. Villharduinus quidem excusationem sustinens, ab eo tamen tanto tempore contendit, vt persuaderetur, & disceptatione magis, quàm vi, rem tantam componi cuperet. Itaq; quòd Dei primùm ope, deinde Baronum deprecationibus, quos Marchio in consiliium adhibebat, Villharduino fauentium, perfectum esse credendum est; Bonifacius respondit, se Dandulum Venetiarum Principem, Ludouicum Blesensium Comitem, Cononem Bethunium, vnà & ipsum Gotthofredum Villharduinum, homines sapientes, & aperti consilij, & pactioinum iuratarum confcios, arbitros libenter sumere. Interea Adrianopolis, & Sambruici oppugnatione intermissa, pacte induciæ inter Balduinum, & Bonifacium. Porrò Constantinopolim redeuntes, Villarduinum Marefchallum, & Manassem Insulanum gratisimo animo in castris susceptos constat, quod in pacificatione tantorum Virorum, Barones, ac Dandulus toto animo, & mente, dies, ac noctes incumberent. Que omnia vt Græcis hostibus dolentia, qui discordiam belli amore longius serpere cupiebant, ita Venetis & Francis maximè iucunda, & grata per vniuersam Thraciam fama dissiptantur. Obsidione igitur Adrianopoli soluta, Marchio suas copias Didymoticum, vbi Augusta eius vxor resederat, per Thraciæ fines sine maleficio reducit. Oratores eadem celeritate qua discesserant, legationem Constantinopoli Proceribus renunciant. Qua de re magna voluptas

Dan-

Dandulum Venetiarum Principem, Blesensium Comitem, ceterosq; Barones, & Equites cepit. Continuo Legatos Theffalonicam decernunt cum litteris ad Balduinum Imperatorem, quibus significant, Marchionem Theffalonicæ Regno contentum, Didymotici esse cum Augusta vxore, de iure, iniuria, summo ipsorum arbitrio statutum, eoq; nomine fidem dedisse: fidei autem signum certissimum, inducias cum Adrianopolitis sanctè conseruatas: orare Imperatorem, vt eodem iure vteretur: Nullo enim se pacto disidia inter ipsos, atq; aded bellum ferre posse. Postremò hoc postulare, exemplo Bonifacij, in seipos eosdem consentire ne recusaret. Ita Legatos cum mandatis dimittunt. Interea Balduino ad Theffalonicam agentis, apud quam armatos firmissimo in præsidio collocarat, cui Raynerium de Monte, Equitem Hannonium ad Castrilocom, cui plurimum fidebat, Virum fortem, & militiæ honoribus clarum, præfecit, nunciatum est, Marchionem Didymoticum cepisse, regionibusq; circumiectis, facilè potitum; Urbem præterea Adrianopolim circumfedissee. Ea res quum Imperatoris animum vehementer exulcerasset, vt ex vultu admodum turbido, ac tristi, mæror animi facilè cerneretur; nihil in vita vnquam æquè offensus Balduinus fuisse videbatur, quàm illo nuncio de Didymotico capto, & Adrianopoli obfessa. Ita, sine vlla cunctatione in Bonifacium profectioem maturat (nam eius dicta cum factis componens, nihil eum pro bono, & sano cliente, vnquam facturum iudicabat) vt Adrianopolim obsidione liberaret, simul & Marchioni omnibus modis incommodaret. Sed magna Dei prouidentia faustius omnium opinione euenit; qui cum omnia genuerit, nisi eadem amaret, & conseruaret, hoc incendium sola Christianæ Reipub. ruina extinctum fuisset. Ille igitur diuino instinctu æquiores mentem induit, nec se transuersum agi finit. Ita placidè à Theffalonica discedit, nec id sine incommodo: Exercitus enim castrensi illuue, & alieni cæli inclementia, ita valetudine tentatus erat, vt vulgatis morbis, quotidie funeribus castra completerentur. complures infirmitate in castellis lethaliter residebant: multi incommoda valetudine languentes, Imperatorem sequi non poterant: multi quoq; qui rem ad sumptum habebant, lætica delati. adhæc illustrium Virorum funeribus Imperator, totusq; Exercitus, eorum dolore, qui suos lugebant, quotidie dolorem maximum sustinebant. Defunctus vita ad Serras Ioannes Niodunensis, vir togatus, consilio & facundia facilè princeps, idemq; Flandriæ, & Imperij Cancellarius, rerum diuinarum, atq; huma-

V

narum

narum scientia, Ciuiliūq; vsu magnus; &, quæ homines obstupescerent, eloquentia ante alios omnes præstantior: sed, Baronum nomine Romana ad Innocentium III. Pontificem Maximum Legatione longè clarissimus. Eum in Exercitu honoratissimi quiq; luxerunt, quòd diuinis cohortationibus merorem, ac tedia malorum belli, facile leuasset. Ecce alterum infortunium de morte Petri Ambiani Equitis ditissimi, optimi, fortissimi. eius fatum toti Exercitui valdè doluit; sed tantum virum præcipuè Hugo Comes Sancti Pauli suum amicum luxit. qui, ad Hierosolymam liberandam cum votiuis militibus pari pietate in Francia exardens, secum superioribus annis notam Cruciatorum acceperat. Mox & Gerhardus Machortius, Eques maximi pretij, Balduini Imperatoris cliens; Ægidius Lanoius, quadragintaq; Equites raræ virtutis, in ea peragratione morbò perierunt: Eaq; clades aduerso prælio maior habita, dimidia Equitum absumpta Exercitum vehementer attenuauit. Balduinus in itinere Legatos cum litteris à Constantinopoli offendit. horum aduentu Imperiales ad certam pacificationis spem deuolui. In his erat Iacobus Franfures cliens Comitum Blesensium, vir eloquens & in dicendo suauis, eoq; plus ceteris sapere credebatur. Is, à suo domino, à Duce Dandulo litteras Balduino tradit, nihilq; ad gratiam locutus, cetera mandata liberrimè annunciat; docetq; Dandulum Venetiarum Principem, & Blesensem Comitem, omnesq; qui Constantinopoli essent, de eius & Bonifacij pugna dolorem animo vix consolabilem accepisse. Dei fidem obtestatur. Hoc enim cum tanta acerbitate dissidium, nihil nisi Reip. Christianæ excidium parturire, nihilq; grauius principes viros committere, ipsa aurium adulatoribus patefactione, quæ ipsos sæpè ipsorumq; Imperium euertit. Hoc illi præterea dicere, Marchionem Blesensis domini sui, Itemq; Danduli Ducis, & Bethunij arbitrio sese dedere; ipsos quoq; se sponsores voluntatis Bonifacij profiteri. Idcirco, omnes ipsum Imperatorem dominum suum precari, vt pernobili facinore controuersiam omnem suæ sententiæ permittere vellet; vt, qui omnibus imperat, sibi ipsi prior imperaret, facilitatemq; & clementiam diuturnam Imperij custodem, cum potestate coniungeret. Præterea, sibi subditos, exemplo doceret, amicitias immorales inter se, inimicitias verò mortales habere oportere. Addit postremo, suum dominum Blesensem, Dandulum Ducem Venetum, Barones, Equites hanc contentionem diutius pati non posse, quòd hæc conditio Imperio data sit, vt ius suum cuiq; reddat. Balduinus, se deliberaturum respondit. Confestim

festim consiliarios fidissimos de tanta re consulit. Dictæ sententiæ ab his, qui vtrumq; animis inter se exulceratis esse volebant, quiq; gaudebant eorum similitudine, quasi alter impedimento esset alteri, Venetum Ducem, Blesensium Comitem, præfidiarios Equites Constantinopoli, nimium sibi sumere, atq; adeò Imperatori, & Cæsari nefario ausu contumeliam facere, qui Balduino, & Augusto & Domino, à cliente Bonifacio leges turpiter dici paterentur. Criminantur, custodes etiam ipsos Constantinopoli ab Imperatore affixos, se, nisi Balduinum dicto audientem habeant, vim facturos, & ad imperata coacturos. quænam, concludunt ista, si non coniuratio est & rebellio? Maiestatem tibi retinendam censemus, & in eos, quòd leges, iuraq; postulant, vindicandum: At saniores suadere, boni & æqui consulendum, quæ Dandulus Venetiarum Dux summa sapientiæ laude clarissimus, Ludouicus Blesensium, & Carnutum Comes, Barones, Equites, bono publico Imperatorem monuissent. Eos tantum abest vt ab se alienare velit, vt eos sibi omnibus numeris coniungere debeat. Illa consulta Balduinus Legatis respondit, se pro Augusta summi Cæsaris dignitate; pro gradu in quo se vniuersi Galli, & Veneti collocassent, neminem sibi iudicem arbitrumve dari passurum, quem iuris, iudiciorumq; fontem omnes habere oporteat. Verum, vt Constantinopolim, quòd iam pridem Thessalonica profectus intenderet, peruenisset, se nemini quicquam incommodaturum, omnesq; lenius opinione auditurum. atq; in his Bonifacium Marchionem suum clientem, si sua fide, supplex ad se accedere velit. Imperatori de via Constantinopolim ingressuro, Barones, Veneti, cæteri; Constantinopolitæ triumphali pompa obuiam procedere, ac parem (quòd in his fuit) eius maiestati honorem habere. Quatriduò post, cum impetus omnis conceptæ iracundiæ deferbuisset, Imperator re ipsa sensit, Bonifacium Marchionem, pro eo ac nouerat, dignandum fuisse, saltem tantum virum, tamq; vtilem, à se non abalienandum. Qua de re, ipsum Dux Dandulus, Blesensius Comes, & Conon Bethunius adeunt; itaq; Dandulum, postquam Imperatore humaniter complexus esset, secum locutum ferunt. Ego te Imperator Auguste reducem gratissima mente conspicio, quem oculis non possum. Ea enim spe sum, & qui mecum est illustri hic Blesensium, & Carnutum Comes, Bethuniusq; Conon, tua æquanimitate, discordias omnes extinguere posse: vnum hoc idè te exorari, vt finas, oro. Cum enim leges, quæ ab odio & gratia vacuæ sunt, quòd auspiciatò omnium suffragijs, qui illis

ipsis tenentur ferri soleant, neminem suæ causæ iudicem esse velint, tute Imperator (etsi legibus solutus es) legibus tamen viuere æquo animo feras. nam, quales in Imperio Principes aduersum leges sunt, tales quoq; reliquos solere esse ciues. Si legifragum semel esse placet, ceteros legifragos planè effeceris. Quare, si tibi nostri sensus de Repub. Christiana noti sunt, si Comitibus Blefensis, si Cononis Bethunij animus, si omnium Baronum egregia in te voluntas satis perspecta est; illos, consiliarios audi: illos, tuæ causæ arbitros esse iube. ne, dum iniquæ iracundiæ impensius quàm pietati indulges, Baronibus scdè in partes deductis, tua vnius pertinacia, vniuersum Imperium cum perenni Augusti nominis tui infamia, supremæ cladis discrimina incurrat. Imperator Danduli Venetiarum Ducis oratione permotus, Baronum precibus non ita grauati manus dedit. Is enim quanquam aliquantum stomachosus erat, tamen vbi se collegisset, in rationis tanquam gyrum descendebat: seq; melioribus moderandum tradebat. Ita q; ius suum lubens eorum sententiæ permittere. Extemplò decreta Legatione militares, & togati viri electi, qui honoris causâ Bonifacium Constantinopolim accerferent. Ger-nasius Castellanus, Raynerius Traiectensis ad Traiectum Mosæ, Gotthofredus Villharduinus. Dandulus ad exornandam Legationem, de suis Venetis patricijs duos adiunxit. Ita, cuncti Legationem obeunt, iustisq; itineribus emensa Thracia, & Hebro amne superato, Didymoticum ad Marchionem, & Augustam eius vxorem, magno equitum Comitatu accedunt. Villharduinus pro omnibus verba facit, oratiq; Bonifacium, fide Imperatoris, cum suis Constantinopolim, vt veniret. Se pacem, inter ipsos, quæ Veneto, Blefensi, & Bethunio videbitur, conciliatam iri sperare. Nec enim Imperatorem arbitrio Danduli, & Baronum refragaturum; se, & collegas fide publica Bonifacium eiusq; comites in Urbem conducturos. Marchio intimos, & fidelissimos in concilium vocat, & quanquam pars ad-eundum censeret, pars Didymotici manendum, tamen hoc consultum valuit: vt, Marchio centum cataphractis Equitibus, tanquam firmo Procerum præsidio, non iusto Exercitu comitatus, sese in viam Constantinopolim daret. Ita q; nulla profectio mora facta Byzantium ingressus, æquissimis omnium animis accipitur: quinimò Ludouicus Blefensium, Carnutumq; Comes, Dux Venetus, ac multi Equites extra Urbem honoris causa Bonifacio obuiam ierant, quòd Exercitui esset longè charissimus. Concilio de pacificatione coacto, decernitur, vt his conditionibus iurata perscriberentur. Thessaloni-

lonicem videlicet Bonifacius cum tota Thessalia, iure clientis possideret. Interea, in Didymotici possessionem Villharduinus Legatus sequester mitteretur; dum certo nuncio, aut litteris cera solenni, aut annulo ipsius Bonifacij obsignatis, Bonifacium in possessione Thessalonices esse, accepisset. Quo certior factus, iam Didymoticum, Imperatori restitueret. his legibus pacificatio inter Imperatorem, & Marchionem confecta, & perscripta est. Qua de re, lætitiâ voluptatemq; summam totus Exercitus apertissimè tulit, quòd horum discordia Imperium omnino dilapsurum videbatur. Ita q; ignibus totis Castris per multas continentes noctes excitatis, ludum, & lætitiâ ostendebant. Mox Bonifacius salutato Balduino, bona cum eius venia Vrbe discedit, cumq; omnibus suis copijs in Macedoniam reuertitur. Ita q; Augusta Didymotico accersita, Thessalonicam versus abiit. Atq; ita in itinere omnes eius Regni Ciuitates, tum quæ versus Thraciam constitutæ erant, tum quæ ad Tempe Thessalica pertinent, Bonifacium vtilem Dominum secundum Imperatorem, & Imperium agnoscere. Qui Thessalonicæ Balduini nomine in præsidijs erant, aduentantem Bonifacium patientibus portis accipiunt, tanta alacritate amicæ Ciuitatis, vt neq; splendidius excipi, neq; donari liberalius pompæ comites iudicarent. Ibi, paulò antè Raynerius de Monte Hannonius, Imperialis præsidij Præfectus, diem obierat. Cuius morte omnibus dolor acerbus incessit: quando magnam Hannonij clientis, itemq; fortissimi Equitis fato, calamitatem Balduinus Imperator accepisset. Continuo popularium non lætitiâ modò, sed fauor etiam, omnibus rebus sese ostendere, quas amor nouo Principum dilectorum in Vrbes ingressu fieri suadet. Omnes itaq; clientes subclientesq; Regni, in fidem noui Domini Bonifacij, conuenire; vno Leone Sguro Græco excepto; qui metu pœnæ deterritus, quòd vi Corinthum, & Nauplium duo maritima Peloponnesi oppida, situs opportunitate, & ciuium numero, ac munimentis omnibus firmissima teneret, rebellare constituit: Regemq; Thessaliæ Bonifacium compositis circa Thermopylas insidijs, primo quoq; tempore laceffere: tantum abest, vt se fidei Bonifacij committeret. Ei adiutor aderat Michael Comnenus (Ioannis Seuaftocratoris spurius fuit) qui Atholiam, & confinia Nicopolis, & quæ ad Epidamnum vergunt, inuaserat, Bonifacij paulò antè Constantinopoli itineris comes. Is, cum in honore fidelissimorum apud Bonifacium haberetur, in quoddam Peloponnesi benè munitum oppidum, in salutato Marchione, tanquam in portum, confugit.

fugit. Homo militaris ac confidens, vt quacunq; potentior esset, filiam Græci cuiusdam longè ditissimi, qui eam urbem in ditione Imperatoris regebat, vxorem duxit. Inde ex Peloponneso in Macedoniam & Thessaliam, Marchionis Regnum populabundus incurrere. Interea loci Constantinopolis, cæteræq; Thraciæ regiones finitimæ, pace fruebantur. Nemo in Thracia grassari, aut in agris lasciuire; sine maleficio omnia ab Thessalonica Constantinopolim itinera, omnibus tuta, vt nusquam bella fuisse tanta tranquillitas pacis, & otij, Latinorum beneficio, ostendebat. Porrò Thessalonica Vrbs opulentissima, Macedoniæ Metropolis, Regno Thessaliæ nomen dedit, Thermæ Macedoniæ antiquis fuit, ad Thermæum Ægei sinum, iuxta Axium fluuium, quem hodie Varadium vocant, diui Pauli hospitio celebris, supra cæteras Macedoniæ vrbes, eximia ciuilitate olim floruit, & procul à Constantinopoli duodecim dierum itinere. Ciuitas perampla, rerumq; omnium ad belli vsum abundans: Theodori Gazæ, viri auorum nostrorum ætate Græcè, & Latinè doctissimi, patria fuit. qui Amurathe Turcarum Imperatore Græciam vastante, in Italiam venit, & Latinis literis mira felicitate perceptis, acumine fertilitateq; ingenij nemini secundus, Græcos, & Latinos omnes sui seculi scriptores (quod historiæ Aristotelis de Animalibus, & Theophrasti de Plantis Latinæ factæ declarant) linguæ peritia eruditq; iudicio superauit. Cæterum cum Autumnus præcipitaret in Septembris exitum, Balduinus autem Constantinopoli summa humanitatis & clementiæ laude impèraret, ciuitas tamen pace vsa in eius fide permanebat. Sub idem tempus, Constantinopoli, Eustachius Canthellus, Antimericus Villaregius, Equites fortissimi, vita defuncti sunt. horum morte, cum ipsorum amici ac familiares, tum res Christiana in insigne detrimentum accepit.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R Q V A R T V S.

DE idem tempus in summa pace, & tranquillitate, omnes vt par erat, ad partarum rerum partitiones oculos animumq; adiungunt. Itaq; Balduinus Imperator, & Dandulus, Exercitusq; votiuus, Peregrinos vocabant, electis XXIII Viris, prout antea communis consilij fuerat, de Venetis XII. & totidem de Gallis, qui iurati beneficia, siue feuda Imperij, munera & honores, inter Venetos, & Gallos distribuerent, simul & seruitia, siue operas imponerent, & indicerent, quas Imperatori, & Imperio edere deberent, æquis partibus diuidunt. Sed quoniam Villharduinus, vt summum, ita minimè enucleatè suis Commentarijs dixit assis, idest totarum rerum Imperij, quadrantem Imperatori lege diuisionis, Venetorum & Gallorum voluntate inter ipsos pactæ conuentæ adiudicari; reliquum autem dodrantem, ipsis Gallis, & Venetis distribui: Nec enim recensuit, quæ res soli, vel quadrantis Imperatorij nomine continerentur, vel in Danduli, & Venetorum, Francorumq; qua-

quatuor vncias, & dimidiatam venirent. Nos, non quæ audita, sed quæ de iisdem rebus, memoria Venetæ Reipub. tabulario, c c c l x. ab hinc annis consignata est, prout ab Ioanne Francisco Orthobono, magno Venetæ Reipub. Cancellario accepimus, qui X Virum permisso, nobis exscribendi potestatem fecit, eam literis prodemus: ac verba quantum in nobis erit, verbis reddemus, quò facilius, ad eruditorum legentium voluptatem, quæ illo sæculo fuerint cuiusq; iura noscantur. Cæterum post labefactatam prisce non modò virtutis & dignitatis, sed potestatis etiam Romanæ, atq; ipsius Imperij statum, sede eius multo ante tempore à Constantino Magno Byzantium translata, cum Græcia omnis, & Thracia, Valente primùm; mox Valentiniano imperantibus, hinc Gotthorum, & Vandalorum incurfionibus; inde Asia Scytharum, & Sarracenorum superuentu, bellisq; continenter gestis adèd vastaretur, vt amplissimæ alioquin Vrbes Græcorum, olim & Romanorum temporibus celebres, paucorum annorum spacio, funditus euerfæ fuerint. eò redactæ Europæ res fuere, repetitis diuersorum populorum impressiõibus, atq; inualescentibus Barbaris, vt antiquis Urbibus dirutis, recentibusq; subinde conditis, gentium fines, & nomina confunderentur. eo euentu, vt nec prisca nomina retinere, nec veteres fines per l x x x x. annos, in hanc vsq; diem seruare illæfos potuerint. Inevitabili enim naturæ lege, adèd fluxa, & caduca sunt mortalium omnia, vt rerum, ac populorum casum, aut mutationem, vel nominum interitus consequatur. quo datur intelligi interminas esse rerum humanarum vicissitudines: & quemadmodum homines, sic quoq; quæ ab ipsis ad congregandos, tuendosq; cætus primùm inuenta, & constituta, non modò domos, villas, vicos, sed ipsas etiam cum maiori opere, tum ad vsus etiam potiores conditas constructasq; vrbes, multis modis ad casum interitumq; pronas & expositas esse solere: quem, ne amplissima quidem Regna, & Imperia, quæ suis quoq; fatis & periodis obnoxia, nihil stabile & diuturnum habent, effugere atq; euitare possunt: vt verissimum sit, quod sermone vulgi circumfertur, nullum vnquam sæculum aduentare, quin suam quandam morum & rerum faciem à prioribus diuersam, secum inuehat. vt non alia in parte naturæ fidelius nos mortalitatis, & incertitudinis rerum omnium diuina summi numinis prouidentia admonuerit, si fortè cælestia cogitare, & ad aliam vitæ conditionem retinendam accingere nos pergeremus. Nam, ne terra quidem adèd in tuto locata est, quin aut horrendis motibus agitata, aut alia quadam naturæ

vi &

vi & ratione incitata, regionum, locorumq; non modò situm, sed formam etiam, conditionemq; immutet: cum aut inundantis Oceani fluctibus hausta, alieno elemento cedit, aut in ipso maris profundo exaggerata, patentes eminentesq; campos, magno ambitu, & circuitu extra fluctus vndasq; sternit, atq; educit; aut iacente planoq; solo, in montes affurgit, aut contrario motu, ingenti baratro absorpta, in ima dehiscit. Ea propter, in Urbium atq; prouinciarum Constantinopolitani Imperij per Venetos, & Gallos parti, diuisione recensenda, hoc loco amicum lectorem admonitum volumus, vt si qua interim barbara nomina Ciuitatum, vel Oppidorum; aut Insularum, in Græcia, Thracia, aut Asia, prisca authoribus minus nota referemus, ea, sciat nos ob veterum gentium migrationem Barbarorum aduentu, quòd prisca nomina penitus interierunt, & eorum nomenclaturam, neq; apud Græcos, neq; apud Latinos scriptores inuenerimus, nudis, idèst barbaris recentioribus nominibus, nequi notitiæ locorum, quibus scætet historia, rudes & ignari existant, prout in Reipub. tabulario leguntur, notasse: ita verba verbis reddentes, vt dum fidem publici tabularij sequimur, nihil voces torfisse videamur. In cæteris autem, in quibus prisca historia, atq; antiquitate duce, veterum nominum vestigia persequendi facultas fuit, vt ea quamuis multo iam tempore vulgi vsu, & sermone desueta, tamen commemorandis locis tribueremus, omni studio conati sumus. Nam cum dubium non sit, quin bonam partem earum quas memorabimus Urbium, & locorum, quæ post Constantinum in Græcia, atq; Asia, Orientis Imperatoribus cesserunt, iam inde ab Atheniensium, & Lacedæmoniorum temporibus, aut magni Alexandri monarchia, quibus res Græcorum florebant, adusq; Villharduini sæculum, & Constantinopolim à Venetis, & Gallis captam, per mille, & quingentos amplius annos, aut bellorum interneciones aboleuerint, & absumperint, vel spontè nata, aut suggesta incendia, aut motus terræ (qui Asiaticas, & Thraciæ, Græciæq; Ciuitates, ceu quodam iure percellere, & disijcere assolent) quassarint, aut vicinis in agris exortæ calamitates, desertas fecerint; seu, si nulla iniuria reliqua nocuit, nomina tamen mutari contigerit, quod vel in ipso Byzantio videmus. multas autem ipsa vetustas, quæ nihil non consumit, luxauerit: contra verò, multas enatas Constantinopolitanis Augustis imperantibus, aut à Triballis, & Mysis conditas, quarum Villharduini sæculo magna celebritas esset; nunc autem penitus dirutarum nomine tantum superstite, nec notitia ad nos earum peruenerit, nedum, vt veteres Historici meminisse illarum po-

X tuerint,

tuerint, nihil me ad veterum rerum memoriam retinendam, vtilius, nihil ad Historiæ Latinæ præfertim grauitatem præstandam, accommodatius, aut ad officium meum potius facere posse, & debere me iudicauit, quam si illa, siue corrupta, siue amissa prisce ætatis nomina, locis rebusq; ipsis, tanquam cum his hæreant, & consistant, omnibus à me vestigijs indagata, reddere & applicare instituissem. Vt enim Historia res plerumq; remotissimis sæculis gestas, ceu recentes, offert animo, nec vnquam tam nuda est, quin locorum, & regionum, Regumq;, & populorum subinde aliquam mentionem inculcet, sic ratio ipsa flagitat, vt in Urbium Imperij inter Venetos, & Francos partitione pernoscenda, vetustissima quæq;, etiam si abolita extinctaq; sint loca, tanquam nuper extant, ob oculos ponamus, atq; non vbi sint, sed quo loco, tractu ve fuerint pleraq;, magna cura perquiramus. Quam operam si vllus alius, certè Villharduini Gallicus liber maximè exigit. Neq; enim potest quadrantis Imperatorij, & decedrantis Veneti, & Galli mentio rectè, sine accurata nominum, & locorum obseruatione intelligi. Certè in hoc aliquantulum elaborauit, vt Ciuitatum, Montium, Fluminum, & Viculorum vocabula eruerem, quæ vel eadem eo Villharduini sæculo corrupta & barbara, vel prisca antè Græcis mansissent, vel immutata sint postea Turcarum Imperio, vel aliqua parte corrupta: neq; præterea pertæsum, nouis prisca, alienaq; nostris alicubi miscere: maximè autem rerum Græcarum, & Romanarum, Virorum illustrium, Ecclesiarum, Pastorumq; veterum, quæq; ad Religionem attinent, per interualla meminisse, quod opere huic videretur responsurum precium, si gustum offerrent studiosis, quò deinceps ad reliqua veteris Gallorum, & Venetorum Constantinopolitanæ expeditionis monumenta diligenter perquirenda, alacri animo firmarentur: indicarentq; quantum decoris & gloriæ Regibus Christianis accederet, si in communem hostem, communi consensu arma sua, non solum gloriæ, sed tuendæ quoq; pietati, & publicæ quieti destinata, sumenda esse existimarent. vt scilicet sacro bello Pontificis Max. auspicijs, post tot annos indito, sublatoq; in hostes Christianæ Crucis vexillo, vnde nostræ ætatis virtutem posteritas intelligere queat, Vrbs iterum Constantinopolis, atq; Orientis Imperium, Christianis gentibus debitum peteretur. Sed video, me imprudentem etiam in enarrando indulgere calamo, ac Christianorum clades deplorantem, iterum velut ex integro, minus quàm deceat, fortasse præfari. Proinde ad Urbium Imperij partitionem nobis reuertendum. In quadrantem igitur Imperatoris XXIV viri æstima-

æstimatores, quartam Urbis Constantinopolis cum Thraciæ agro adiudicarunt, eamq; in regione assignarunt, ab ea, quæ ab Aurea urbis porta, Blachernæa, & Occidentali stagno, vsq; ad Agathopolim pertinet. agrum itidem ab ipsa Ciuitate Bizis, vsq; Izurulum, & Theodoropolim adiunxerunt. Prouincias præterea optimatam, Nicomedensem in Bithynia, Tharsensem ad Cilicas, Diui Pauli Patriam, Pelusiacam in Ægypto, cum ora ad Canopicum os, & ad Nili ostia. Ultra quæ, Occasum versus, Memphis iacet, Regia olim Ægypti Principum: & qua stadiorum aliquot interuallo Pyramides, illæ stupendæ altitudinis turres, interq; orbis miracula habitæ conspiciuntur, Ægyptiorum Regum pecuniæ stultam ostentationem referentes. Præterea Paphlagoniam, & Bucellarij, & Mariandenorum minoris Asiæ prouincias, Galatiæ proximas: atq; item Bithyniam, Phrygiam, Lycaoniam, Pontum, & Cappadoces hinc ad Taurum, montanaq; inde ad ipsam vsq; Sinopem Eupatoris patriam, & secundum Euxini oram, Trapezuntem, & Colchidem. In eandem porò partem Augusti, insulas maris Ægæi cedere voluerunt, Lesbion, vnam omnium insularum, quæ sunt ad Occiduum Asiæ frontem, clarissimam: non fertilitate solum, sed urbiū frequentia, & clarorum quondam virorum fama pernobilem. Obiisse in ea vrbes aliquot terræ motibus, & maris hauustu, scriptores tradunt. memorantur ex reliquis Mitylene, à cuius nomine tota insula hodie Metellinum dicitur, vrbs clara Pittaco ex septem sapientibus vno, Alcæo Poeta, Diophane Oratore, & Theophane rerum scriptore, magni Pompei admodum familiare. Methymna insuper, & Ereffus illa, quæ Theophrastum genuit Aristotelis discipulum, & in ludo successorem, Lesbij vini, vt suauioris, commendatione apprimè memorabilem. Lemnum præterea Atho monti aduersam, quem Xerxes Rex Persarum, continenti abscidit; Stalimenem vocant, rubrica Lemnia antidoto aduersus venena præstantis habita nobilem, quæ antiquis non nisi signata venundabatur, vnde sigillariæ nomen hoc tempore adepta est. Scyrum Ægæi Insulam ex Cycladibus iuxta Magnesium, cum vrbe eiusdem nominis, Homeri tumulo insignem: & quæ infra Constantinopolim, atq; Andrum sunt, insulas, Proconesum, scilicet Propondidis insulam, nunc Marmoream dictam, Cetracon, Istrouillam, Samum Iunonis templo, Pythagoræ ortu, & fistilibus claram, inter Icariam insulam, & eam Asiæ oram, in qua Ephesus olim fuit. The-num, Neptuni templo nobilem, & Samothracem Ægæi portuosissimam insulam Thraciæ adiacentem, quæ Hebrus in mare influit:

Lemno quidem minorem, sed fama longè celebriorem: quam Samum primo dixere, postmodum Thraciam nominarunt, ad eius quæ Asiæ obiacet, differentiam. Vrbes adhæc & prouincias Asiæ, Pylon, Pythiam, Ceramum, Mallaginem, Attramytenam, in Æolide Chiliaram, Pergamenam Troadis nobilissimam, quæ diu Attalicis Regibus paruit, cum Caico campo, & regione valdè opima. Regiones præterea Neocastri, Mylasenam cum Mileto Ionix vrbe, atq; Asiana Laodicæa ad Lycum fluuium, atq; ijs quæ ad ipsos Mysos, Lydos, Cares, & Ionas, ad Mæandrum, & Lycaones pertinent; cum Rhodo, Cariæ, & Lyciæ aduersa insula, veterum etiam studiorum, & eloquentiæ memoria nobili: Ad Hellepontum præter hæc, Lampfacum Asiæ Urbem in minori Mysia, quæ ex Helleponto se Propontis aperit, magni Alexandri in Persas consentione nobilem; quam olim Themistocli à Rege Persarum dono datam ferunt. Troadis vrbes, oppidaq; ad vsq; Idam montem, & vetus illud Ilium, Troiani belli memoria celeberrimum. Samachium insuper cum Strategijs (Contostephanatus, & Camyzatus Græci vocant) atq; ipsa Chio, inter Samum, & Lesbum pernobilis ac fructuosa Icarij insula, centum millium passuum ambitum complexa: in qua, Pelleneus mons marmore olim, quod Chium vocabant, celebris; sed & Chio vino inter laudatissima longè nobilior. Resinam Chij, è lentisco manare scribunt: Mastichem, seu Masticen vocant, ad eò laudatam Medicis, vt nec Indica, nec Arabica antecedit: neq; quæ ex Græcia, & Ponto aduehitur, melior sit. Rursum, Pharsalum Macedonia oppidum, Thessalicæ regionis ad Enipei ripas, cum circumiecto agro & campis, qui ciuiliū bellorum maximis cladibus nobilitantur. Didymoticum Thraciæ oppidum ad Hebrum. Athyram item, Almericum, & in Macedonia ad Pelasgicum sinum (quem nunc Volum dicunt) maritimam Polyorcetæ urbem, Demetriada. Neopatrum præterea, cum prouincia Velechatina, Petriopolitana, Dipotami, & Calaci, & quæ ad Oreum Athenarum ad mare iuxta Euripum. Chalcidis, & Isthiam urbem antiquis olim Atheniensium Colonia nobilem, pertinerent. Cessere insuper Megarenses & Bœotij, in quibus Thebæ ille fuerunt Epaminunda Duce, & Vate Pindaro veteribus memoratæ: hodie, tantæ vrbis loco, Castellum tantum esse tradunt. Attica insuper omnium Græciæ regionum olim celeberrima: cuius Athenæ, vrbs non Imperij solum latè quondam dominantis, sed & artium omne genus, & ingeniorum præstantissimorum alumna fuerat, quod præcipuo Imperatoris honori datum, eius partis

tis esse voluerunt, ab ipsis Thessaliæ finibus, & Thermopylarum angustijs quæ terra Græciam claudunt, ad vsq; Sunium Promontorium, quod Columneum caput dicitur, ad Myrtoum mare. At Dandulo Venetiarum Principi, quatuor vnciæ, & dimidiata, rerum Imperij Constantinopolitani concessæ sunt. in has veniunt Arcadiopolis, Mosynopolis, Bergula, Thraciæ vrbes, cum agro, & Strategijs, Heraclæa, quæ Perinthus olim fuit, Herculis quondam opus, ab eodem, Perinthij Comitibus memoriæ dedicata. pertinentia Chalcedonis ultra Bosphorum, cum Selymbria, & Rhedesto maritimis Thraciæ ad Propontidem vrbibus. Additum Panium interioris Thraciæ vrbs, cum omnibus quæ ad Lopadium oppidum, & ad ipsam Adrianopolim, atq; Adrianopolitanam Diœcesim pertinent: cum Cupepio vico, Tzurulo vrbi finitimo, Cerasio, Mircophyto, & pertinentijs Peristaphi, Brachioli, & Raulati, ac Ciarnilli villis, ac Sagudæ Emporio, atq; his quæ ad Calliopolim urbem in Helleponti Chersoneso attinerent, vbi Sestos Abydo obiacens, Herus, & Leandri amore pernobilis. In fescunciæ ratione censentur Peloponnesi interioris prouincia Lacedæmon, quæ olim Sparta fuit, nunc Mistra vocatur, omnium Peloponnesiacarum vrbium, Lycurgi legibus, & institutis celeberrima, Menelai olim Regia; centum olim vrbium. dominatu, & annuo Hecatombes Sacro insignis, cum prouinciæ adiunctis, quæ magna, & parua pertinentia tabelliones appellant. addicta item Lialobrita, Ostrobis, Oreus, & Carystus, Euboæ Ciuitates. Ægæi verò insulæ ad Saronicum sinum, quem Ægineum dicunt, Andros, Ægina ipsa, Pireo atq; Attico litori obuersa, & Culuris, olim Salamis appellata, Telamonis, qui Aiæ, & Teucri pater fuit, Regia: cum vrbe eiusdem nominis, Themistoclis victoriæ clarissima teste. In Troezenio autem sinu Calauria, inter ignobiles, aliàs letho Demosthenis clara. Phytius insula, circum quam Gtæci Xerxem nauali prælio profligarunt. atq; extra Saronicum sinum, quæ circum Delon, circuli forma in orbem iacent, Cycladarum pars. Zacynthus præterea, & Cephalenia in Ionio sitæ. Adhæc Locrensiū, & Achæorum vrbes in Peloponneso, quæ ad Corinthiacum sinum vergunt, Patræ, Olenus, Cyllene Elæorum nauale, Clarentiam vocant, Elidis metropolim, quæq; ad Sicyonios pertinent. In Elide verò & Messenia, maritimis Peloponnesi regionibus ad Meridicem, Methone vrbs, cum Prothe insula adiacente, Prodanum, & Sphagia quam sapientiam dicunt, Strophadibusq; Pylo Nestoris olim patria, Iuncum hodie vel Nauarinum dicunt, Messeniorum olim nauale.

uale. reliquisq; oppidis atq; insulis iuxta Coryphasium, quæ ad Ionium, & Africum mare vergunt, quæq; hinc Alpheo, & Paniso, inde Eurota Laconia, Vasilopotamon dicunt, fluminibus continentur. præterea, quæ in Methonenfi regione ad Branam, & Cantacuzenum Græcos Dynastas olim pertinerent: quæq; Augusta Kyræcherinæ Alexij Angeli fratricidæ Imperatoris filiæ dotales fuerant. Adhæc Molycera ad Naupactum sinum in Locris. Calydon, Pleuron, & Oeneas, quam Dragomeftam appellant. Insuper Naupactum vrbs amœnissimi sinus recessu positum, Antirrhio proximum, Phocidisq; Vrbes, & Vedrinizza, Achaia provincia, cum his quæ ab Thermopylis ad Elidas, & Bœotios infra Parnassum, orbis umbilicum, atq; Heliconem pertinent, cum ipsa Delphorum vrbe, atq; Apollinis oraculo, toto olim terrarum orbe celeberrimo. Nicopolis præterea in Epiro, Ambracij sinus fauces intrantibus ad Iguam, Preuesam hodie oppidum dicunt, ab Augusto post Actiacam victoriam conditum: & ob deuium Antonium, quo duraret memoria, sic appellatum. Cum his quæ ad interiorem Epirum, vbi olim fabulosum Dodonæi Iouis templum, atq; ad ipsam Ambraciam Acarnaniae Metropolim, Artam vocant, cum ipsius Buthroti vetere oppido. hinc, ab occasu ad Acroceraunia, Chaonibus, & Thesprotis circum accolentibus, quæ altissimis iugis in Ionium exeunt, Epirum finientia; inde, ab ortu ad Anatolici prouinciam, inter Acheloum Acarnaniæ, Aspropotamum dicunt, & Euenum Ætoliæ fluium pertinent. Anactorium præterea, in Acarnaniae Chersoneso, Vonizzam appellant, Aziliam quam Vatholicam vocant, pluraq; antiqua Ætoliæ oppida, cum Diçesibus, hoc est agri parte, vnde eò fori causa commearetur. cum maritima Leucade, quam veteres Heritum dixerunt, contra Ambracium sinum, hodie sanctam Mauram vocant, & Asteria Ithacaq; insulis, quasq; Echinadas dicunt, Corinthiaci sinus ostio, & Acheloi eruptionibus proximas, magna Christianorum nostro æuo nauali victoria nobilitatas. Eo enim mari, inter Ætoliæ, insulasq; Cephaleniam & Zacynthum medio, Christiana Classis Ioannis Austrij auspicijs, Marco Antonio Columna, Pij V. Pontificis Max. triremibus imperante, ac Sebastiano Venerio Classis Venetæ Imperatore fortissimo, eodemq; Diui Marci Procuratore, Selymi Turcarum Regis trecentarum amplius nauium Classem Naupactæo sinu egressum, vt nostros inuaderet, anno post CHRISTVM natum MDLXXI. die Virgini Iustinæ sacra, Nonis Octob. debellauit: cum intrepidè cadente Augustino Barbadoico, Ioannis filio, Venetæ Classis cum Imperatoria potestate

potestate Legato, vnà & eximia virtutis, & nobilitatis Trierarchis dum pro patria fortissimè pugnantes ex sinistro cornu omnium primi prorumpunt, atq; hostes adoriuntur; idem Venerius cum reliqua classe in confertissimas Barbarorum triremes inuectus, atq; acriter dimicans, vnâ omnium nobilissimam, quod nunquam antea acciderat, de Turca hoste victoriam patriæ reportauit. Cessit præterea in partem prouincia Dyrrhachij, quod olim Epidamnum fuit, ad Occiduum Macedoniae frontem, Pyrrhi Epirotarum regis fedes, quam primam Epirum quidam volunt. Albanopolis item cum Carthularatis, quæ Constantinopolitani Imperij Strategia erant: quæq; ad Agrauonitas, & veteres Taulantios in Illyrico, Cordæos, interiores Rhetios, Elimiotas, Chaones, & Thesprotos pertingunt: cum prouincia secundæ Epiri, Ianinam hodie vulgò vocant, sub Acroceranijs montibus ad Cassiopæos pertinente. Lychnidium Dassarietorum, hodie Ochridam nominant, vnà & Prilisbæam regionem, cum ipsa demum Corcyra Ionij insula ad Epirum vergente. Trienti vero, Deuotorum militum qui Peregrini quoq; vocantur, & Sescunciæ cum dimidia, XXIIV. æstimatores, attribuerunt Lyfimachiam, Cardiam, Eleum, & Maditum, Thracij Chersonesi vrbes. præterea Gehennam vrbe, atq; item Pamphylum cum agro. Didymoticum vrbe, Anchialum, & iuxta Euxinum Pontum, maritimam regionem superiorem, ad vsq; vrbe Messembriam, Megarensium Coloniam. Et quæ ad Cypsellam, Zarellos, Lobizum, Biram, Macram, & Traianopolim, cum vicis (Casalia vocant) Braconis, & quæ ad Cyzicum trans Propontidem pertinerent, adiecto agro, oppidifq; quæ ad ipsas vrbes attinent. Thracij verò Bosphori insulas duas paruas, alteram in Europam, alteram in Asiam vergentes, Euripo disunctas, Cyaneas dictas, & Symplegadas, præcis aliquando creditas dictasq; concurrere. at verò extra Hellespontum, Tenedum Ægæi insulam Sigæis aduersam litoribus. Insulas præterea Cretici maris inter Sporadas, Anaphen, Poliegon, Asinen, Therassian, Melon, & Ægæi ex Cicladibus Ion Homeri tumulo insignem, Tuifaccum, Paron, Oliaron, Nisyrin, Naxon, Asteriam, Hiplagiam, Pathmon Diui Ioannis exilio nobilem, cum suis appendentijs. pertinentia Plitothi, Glauatonis ac Moliuoti, & Hyalo Castellij, & quæ ad Syrolesbera pertingunt. Æni Thraciæ vrbis Catapanichium cum apothecis, cum Catapanichio vrbis Rusianæ, quæ Topyris olim fuit, atq; ijs quæ ad Agrouiuarium pertinerent. Catapanum enim Præfecturam significat. quòd, qui prouinciæ moderationi esset ab

Constantinopolitano Imperatore Præpositus, Græco nomine Catapanus vulgò diceretur: quæ vox postea rudis sæculi abusu contractis atq; immutatis literis à recentioribus versa est in Capitanium. vnde Catapanichia præfecturas vocabant. In Sescunciam verò eorundem Deuotorum militum (nam inter eos & Venetos, vt suprâ memorauimus, reliquus Imperij dodrans, summa æquitate diuisus fuerat) cessere, prouincia Vardarij ad Axium Macedoniae fluuium, cum Berrhoena prouincia & agro, iam inde ab ipsa vrbe Pella, quæ duobus alumnis, Philippo Græciæ, atq; Alexandro Asiæ domitore, maximè illustris fuit, ad vsq; Hæmum montem in Septentrionem, cum Carthularatis & Despotijs, tam de Brocubisti, quam de Flecaniza, cum ijs quæ ad Gyrocomicem, & Platomonas pertinent. Prouincia Molisci, & Smolenorum. Prouincia Prilapi, & Pelagoniæ, cum stagno. Prouincia Prespe, & Diodetonisi. Oreus, Larissæ ad Ossam montem, quam olim pensilem, aut obliquam dixerunt: cum Pelagico campo, Perræbiaq; & Magnesiæ parte, ad ipsum Thermopylarum saltum, Septentrionem versus, Campestri Thessaliæ proxima: Pherisq; Pelasgicorum camporum ad Magnesiæ termino; necnon Pagasarum emporio, Ioleo proximo: quo ex loco Pelias Iasonem, ac nauem Argo foras emisisse memoratur. Prouincia inferioris Mysiæ: Prouincia superioris, quam Seruiam dicunt. Prouincia Castoriæ. Tricca demum Achrida, & Deabolis Macedoniae oppida. Vt cuiq; legibus suum tenere, ac frui licuit, luxus pacis comes & alumnus, contagionibus auaritiæ, mores, leges, iuraq; labefecit. qui sua decoxerant, alienis manus iniiciebant. Præterea Constantinopolitani simulatibus primùm, quibus ea gens callidissima excellit: deinde apertè odisse cæpit, omniaq; iam inde machinari: Græcis enim dolebat, sua sibi adempta, in alienos, & eos intolerabiles, transferri. Cæterum Monferratenis Marchio, cui ante Balduini Imperatoris declarationem, ex pacti conuenti formula, Cretam Insulam, cum Bithynia, & Ponto de Baronum, & Danduli Ducis, consensu, tanquam futuri Imperatoris ligio homini attributam fuisse memorauimus, Insulam Venero vendit. Venditionis causam ferunt, quòd Bonifacius ad gerenda bella, & Regni Thessalonicensis componendas res, inops æris, cogendæ pecuniæ studio intentus, Insulam se, in cuius possessionem nondum esset profectus, aduersus Græcos exules difficillimè tutari posse arbitraretur. quando ex Subalpinis in Cretam venturo, obstructus aditus, neq; portus esset: subindeq; implicitum iter: quod sibi ex dignitate nominis, nequaquam alieni arbitrii

trij beneficio reponendum foret. Præterea ad terrestre bellum cum supra cæteros sui sæculi Duces præclarum ingenij robur extendisset, & rerum naualium omnino rudis esset; neq; enim cum terrestri pugnandi gloria nauale decus addiderat, quum alia sit regendorum equorum, & copiarum, alia gubernandæ classis ratio, illius insulæ Marchionem tædium cæperat. Proinde Ponti & Bithyniæ Urbibus Thessalonicensi Regno, cum Imperatore paulò antè commutatis, Cretam quoq; Venetis pecuniâ commutare cupiebat. Re igitur diu multumq; cum Dandulo Duce per Legatos tractata, confectisq; Adrianopoli tabulis, anno Christianæ salutis quarto supra millesimum ducentesium, pridie Idus Augusti, in has tandem vtriq; conditiones inclinant. Eas in curiosi lectoris gratiam, ex monumentis publicis de Veneto Archiuo exceptas, hoc loco inseruisse non piguerit. Summa conditionum istiusmodi fuit. Bonifacium Marchionem Cretam Insulam, quam tandem sibi paulò antè Alexius Angelus Iunior, Isaacij Imperatoris filius, vetere affinitate coniunctus, & beneficio alligatus, honorario munere sponderat, dederat, eam Marco Sanuto Veneto, & Rauano à Carceribus Veronensi, quibus libera eius negocij administratio à Dandulo, & Venetis permissa erat, pro Duce, Venetisq; stipulantibus, cedere. Creditum præterea centum aureorum hyperperorum nummum millium, quos idem Alexius Bonifacio de constituta pecuniâ tenebatur. vnâ & Feudum, honoremq; ac ius ex militiæ beneficio, & fidelitatis præstito à se sacramento, quod Marchio ipsius Bonifacij frater, ab socero Emanuele Comneno Imperatore accepisset. Totum deniq; ius suum tradere, tam directum, quam vtile, quod vel suo proprio, vel alterius iure habet, tenet, possidet; vel habere, tenere, & possidere possit, eius clientelæ causa, in quibuscunq; Constantinopolitani Imperij regionibus, quæ tam Ortum, quam Occasum spectant, & quod sibi quoquo iure sacro, & religioso, vel ciuili competit. Contra Dandulus, Venetisq; mille argenti Marcas præsentis darent; itemq; tot lati fundia, & possessiones per communes arbitros in Occidentali Macedoniae parte designandas, ex quorum prædiorum fructu x. millium hyperperorum aureorum, Marchio annum redditum perciperet. Quem quidem agrum, cum agri finibus, Colonisq; ab Duce, Venetisq; idem ipse Bonifacius, liberiq; ac hæredes, hæredumq; successorum, mares, feminae, liberè & absolutè perpetuò possiderent, tenerent. Imperij tamen, & Imperatoris operarum, & obsequiorum iure saluo, pro seruitijs ex formula præscripta, per Imperatorem indicendis, atq;

assignandis . Cæterum , quò in omni fortuna , atq; honore Marchio incolumes Venetos haberet , ad Veneti nominis cultum , honorem , vtilitatemq; iureiurando Bonifacius obstringeretur , se pro tutela honoris , dignationis , fortunarumq; Venetarum , quas vbiq; Veneti in Imperij ditione possiderent , tenerent , aut in posterum possessuri essent , amico (vt par est) animo , & inuiolata fide , educatis copijs , suppetias laturum , aduersus omnes qui eorum muneribus , honoribus , dignationibus , rebusq; infesti , molestiam illis inferant , aut inferri curent ; Veneti iuris quicquam inuadendo , aut occupando . Hæc omnia suprâ conuenta , mutuo consensu , ac solenni stipulatione intercedente , more maiorum sancita , & confirmata esse voluerunt . Ita Marchioni agris , & possessionibus opportunissimis , & fructuosissimis de quadrantis , & fescunciæ Venetæ portione , vt antè egerant , integra fide in Macedonia assignatis , argentoq; per Venetos in eadem Vrbe Adrianopolitana perfoluto , quando ei abundè satisfactum foret , Creta insula , Dandulo & Venetis adquisita fuit . de cuius situ & feracitate postmodùm loco magis opportuno dicetur . Eodem quoq; tempore Balduinus Imperator , Aloysio Blefensium Carnutumq; Comiti honoratissimam in Bithynia ex toto Imperio Constantinopolitano clientelam , & fructuosissimam Nicææ Despotiam , quam Græcorum more , Ducatum appellant , vtendam contulit . Ea regio cum in fidem Imperatoris nondum venisset , Græcorum Regulis parebat . Nicæa Bithyniæ Metropolis est , iuxta Lacum Ascanium , quem Nicænum hodie appellant , Turcæ Inichium vocant , fertilissimo agro clausa , & mater Urbium Bithyniæ dicta . conditam ab Antigono Macedone , & Antigoniam primo nominatam ; deinde à Lyfimacho de vxoris nomine , quæ Antipatri filia fuerat , Nicæam appellatam , scriptores tradunt . Nemo ignorat Synodum Nicænam hac Vrbe , tempore magni Constantini , celebratam , anno à nato CHRISTO CCCXXIII . Syluestro Romano Pontifice Max. Petri Sedem tenente : primam videlicet ab eo Conuentu quem Apostoli Hierosolymis egerant ; atq; idè non tam vetustate , quàm sanctitate CCCXVIII . Episcoporum , qui interfuerunt , sacrosanctam . Huius vrbis , superiori sæculo Archiepiscopus fuit , Besarion ille Constantinopolitanus Patriarcha , homò natione Græcus è Trapezunte Pontica vrbe celebri , lux omnium doctrinarum . quem ob excellentem eruditionem , & multiplicem vtriusq; linguæ facundiam , Eugenius IIII . Pontifex Max. celeberrimo illo gentium omnium Concilio Florentiæ peracto , quo disceptantibus Græcis , &

Lati-

Latinis , præsentemq; Eugenio ipso ad Ioannis Paleologi Constantinopolitani Imperatoris præsentiam , Christiani dogmatis fides , publici consensus autoritate , firmata est XV . Kalend. Ianuarij , MCDXXXIX . Florentiæ , quod totius Græciæ honori datum est , in Cardinalium ordinem asciuit : virum liberalissimum , & cuius domus , Romæ sub Quirinali , ad Sanctos Apostolos , instar Academiæ , olim fuit eruditus omnibus patens . Is , Græcorum codicum in omni disciplinarum genere , mille trecentorum amplius voluminum , insignem Bibliothecam , sed potissimùm post cadentis Græciæ excidium , & Byzantium à Mahomete Turcarum Imperatore captum , summo studio , maximis sumptibus , & laboribus tota Europa , Asiaq; collegit : & quum nullus omnino locus , ipsa Vrbe Veneta tutior & commodior occurrisset , quo ipso viuente , ad Græcorum , & Latinorum hominum vtilitatem Græci codices collocarentur , nec eodem defuncto dissipari , alienariq; possent , Bibliothecam Venetijs destinauit . atq; vt erat amico in Venetam Rempub. animo , quæ illum Turcarum armis Græciam vastantibus , insignis beneficij loco in patrium ordinem assumi petentem , paulo antè ciuitate , & comitorum iure donauerat , honorificentissimè , ad Christophorum Maurum Principem , & Senatam , scriptis litteris , pridie Kal. Iunij MCCCCLXVI . per Petrum Maurocenum Equitem , & eundem Senatorem Venetum , Romana ad Paulum II . Pontificem Max. legatione domum redeuntem , Marcianæ Ecclesiæ , quò facilius ad Doctorem , & eruditorum vsum pateret , dono dedit . Eam , per multos annos interiori aula Occidentali supra Ædis vestibulum locatam , nouissimè eiusdem Templi Procuratores , Philippus Tronus , Antonius Capellus , Andreas Leonus , Victor Grimanus , Ioannes Legius , Michaelis F. cum altero Ioanne Legio Equite , M. Antonij Triuifani Principatu , in eruditæ iuuentutis gratiam , Architecto Iacobo Sansouino Florentino , Dorici , & Ionici pulcherrimi operis luculento Gymnasio , è regione fori magnificè extructo , quod inter præclara vrbis ornamenta recensetur , iuxta Ducarim statuere , anno vrbs conditæ MCDXXXIII . & locum honestarum artium Professoribus , Senatus liberalitate dicarunt . Ei Bibliothecæ à Gymnasij Patauini Curatoribus primùm Marcus Antonius Sabellicus , Clarissimus vir , velut alter Demetrius Phalereus , Alexandriæ Ptolomæorum Regum LXX millium voluminum Bibliothecæ ; mox Andreas Nauagerius præaltingenij & eximiæ doctrinæ Patricius , vnà cum munere Venetæ historiæ conscribendæ ; deinde Petrus Bembus nondum Cardinalis fa-

Y 2 ctus,

ctus, duo Venetæ Urbis, & Orbis lumina, postmodum Bernardinus Lauretanus Andreae F. doctissimus Patricius. nouissimè verò dum hæc commentaremur, Aloysius Gradonicus Andreae Senatoris F. nobilissimarum artium, atq; idem Philosophiæ studijs clarus, Præfectus fuit. In Gymnasio autem Aloysius Pisaurus, Marini Senatoris F. nobilissimis moribus, & excellenti doctrina Patricius, Venetæ iuuentuti, patrio more, Philosophiam honestissimo Senatus decreto, è suggestu summa cum laude interpretatur. Sed Bibliothecam publicè eruditorum vtilitati destinasse non contentus Bessarion, Venetæ etiam Charitatis Collegium, in quod MCCCCLXIII. Pij II. Pontificis Maximi Legatus de Latere in Urbem veniens, amantissimè receptus fuerat, aurea Cruce excellenti artificio elaborata, in qua veri ligni particula Christianæ Crucis, necnon eius diuinæ vestis nonnihil repositum est, liberaliter honestauit. eam in Urbem aduectam, Nicolaus Tronus Princeps cum vniuerso Senatu solenni supplicatione Trinitatis festa die, in eiusdem Charitatis Collegium intulit IX. Kalen. Iunij MCCCCLXXI. vbi hodieq; in teriore Sodalium conclauē multa religione seruatur. quo loco eiusdem Bessarionis effigies ad viuum ducta, eximio eius sæculi promissæ barbæ decore venerabilis, nullo purpuræ fastu, atra tantum cuculla, iuxta ritum Monachorum Diui Basilij, non sine summo Græci nominis honore, & Collegij laude conspicitur. Sed, vt ad Nicæam reuertamur, Clientela Nicæana accepta, Aloysius Blefensium Comes, non ita multo post, centum viginti Equites, quibus Petrum Braiaquellum, & Paganum Aurelium præfecerat, in Asiam mittit; quò oppida, & vicos, sibi, Nicæanæq; Vrbi attributos, recuperet. Constantinopoli Kal. Nouembris, die omnium Sanctorum exeunt, copiasq; Propontidem traiciunt. Iis, ad Abydum, enauigato Hellesponto, in terram expositis, Cyzicum peruenere. Cyzicus, Propontidis Vrbs est in insula eiusdem nominis, ex Hellesponto Propontidem nauigantibus, ad dextram: per pontem continenti iuncta, à Myleijs olim condita: situs opportunitate, amplitudine, & feracitate, duobus clausis portibus, & naualibus quondam supra ducentis, sed Dindymo vicino monte, & delubro Dindymenæ matris Deum, ab Argonautis ædificato, quod ex summo vertice Vrbi imminet, maximè nobilis. Cyzicænæ Urbis pars in planitie, pars secus montem sita est: ad Rhodiorum, Mafsiliensium, & antiquorum Carthaginensium æmulationem instructa. Ciuitas, quondam magnitudine, pulchritudine, & æquitate cum primis Asiæ Urbibus contendens:

dens: paci & bello apta, adeò vt aduersus Mithridatem, centum quinquaginta armatorum millibus, & multo equitatu Urbem terra, mariq; oppugnantem, Cyziceni quadringentis quandoq; nauibus fortiter restiterint. Id oppidum Latinis hominibus frequentatum erat. Eo nostri potiti, Latinorum populorum consilio, qui Urbem incolebant, cum Græcis in Asia deinceps bellare ceperunt. Ponti autem & Bithyniæ Ciuitates Transpontidis Asiam versus, quæ ab Imperio ad Theodorum Lascharem defecerant, omnibus detrimentis dedititios Imperiales afficiebant. quandoquidem Lascharis Imperij Despota, Græcorum rebus euersis, in Asiam cum fugisset, Anne Alexij fratricidæ Imperatoris filiæ, dotali iure imperabat; à Græcis etiam popularibus, in Latinorum odium, Augustorum more, Orientis Imperator dictus, & foci loco coronatus. Iisdem diebus Imperator Balduinus, alteram clientelam, totius Thraciæ longè honestissimam (Ducatum Philippopolitanum Græci dicunt) Raynerio Traiectensi, ex superiori Mosæ Traiectu in Aduaticis, qui Brabantes sunt, Equiti magnanimo, fruendum attribuit. Ceterum, eodem tempore Alexius Ducas Murtzuffus rumore nostri Exercitus percussus, an consilio dubium, quòd ab omnibus amicis, vel popularibus, in quibus aliquid opis erat, destitutus, acie dimicare non posset, cum paucis profugerat: Ille ipse Tyrannus, qui Iuniorum Alexium Cæsarem, Isaacij Imperatoris filium vita priuarat, ab Alexio fratricida, vt supra memorauimus, luminibus paulò antè orbat, turpiter latitare cepit. Fama fugæ nunciata (neq; enim magnus Deus scelerum vindex, crimen vllum diu inultum, aut impunitum dimittit) Theodoricus Losius hominem inditio proditum, ex latebris eruit: captiuum, vincumq; Constantinopolim ad Balduinum ducit. Imperator de Murtzuffi vinculis certior factus, vehementer gaudere, teterrimum hominem, & importunissimum in suam potestatem cecidisse. In eum igitur Balduinus, vnà pariter & Barones Assessores abdicata omni Imperatoriæ clementiæ, vel iustæ humanitatis laude, maiorum more sententia pronunciata, animaduertunt. Supplicij genus fuit. In media Vrbe ad Forum Taurum, quod in septima regione fuisse antiqua Constantinopolitanæ Urbis regionum descriptio declarat, sublimis columna cochleis intus peruia fuerat, miro artificio, & sumptuoso marmore ab magno Theodosio excitata. vulgus Græcorum Turcæq; hodie quoq; historiarum columnam vocant. Hæc, vt quidam volunt, Imperatorum Constantinopolis res gestas, iam inde ab ipso Constantino Magno, ad vsq; Urbis excidium, representabat:

tabat: vt alij verò, trophæa & pugnas ipsius Theodosij contra Scythas, & Barbaros continebat. Columnæ, Theodosij Æneam ingentem statuam tradunt superimpositam fuisse, quæ postmodum ventorum turbine decidisse fertur, eo anno, quo antiqua Roma à Gothis, & Vandalis, in nostram perniciem grassantibus, capta est, quæ CCCXII. salutis fuit. Igitur in eius fastigium parricidam Murtzulfum, carnifices spectante populo, extrinsecus rapiunt; vt qui Alexio frangendæ fidei hortator, & belli author inter Cæsarem, & Barones extitisset, summumq; iuuenis Imperatoris fatum veneno, & laqueo præcipitasset, idem vili penula indutus, & more latronum victus, non Imperatorum modò, sed infimorum etiam hominum miserrimus, è summa columna præceps exturbaretur: meritasq; impietatis atq; perfidiæ penas daret: simul vt populo qui vniuersus (quod ex hominum memoria non contigerat) ad Theodosij forum in Tauro conuolarat, sublimis, spectaculum luculentius præberet. Ille, de summo columnæ demotus, antequam in solum daretur, vi ipsa proficisci aeris exanimatus, membris penè omnibus dissipatus est, atq; disceptus. Iam verò & illud memoriæ defigendum; in illa ipsa columna, vt diximus Orientis Augustorum Icones, seu (vt alijs placet) Theodosij res gestæ, graphicè elaboratæ suspiciebantur; & in eodem marmore incisa Imperatoris ex alto cadentis mitrata imago, multo enim ante Diuini, nec actorum Theodosij, nec futurarum historiarum gnari, prædixerant, Constantinopoli Imperatorem, de summo columnæ præcipitatum iri. Græci, quæ natio delirij semper, & muliebris superstitionis plena fuit, ex eius Imperatoris imagine, mira opinionum commenta effingere. Sic pœna Murtzuffi, oraculi fidem, & cælata historiæ interpretationem impleuit. Illo ipso tempore, iam & altera victima fratricida Alexius Angelus, qui Isaacium Imperatorem, germanum fratrem, & dominum, occæcarat, in Bonifacij manus cum Euphrosina Augusta, non procul Thessalonica, deuenit. Ita nefandi homines, cineri sanctissimo, atq; ossibus patris filijq; iustorum Imperatorum, vltoribus Superis, non serò admodum, penas dederunt. Bonifacius rubras ocreas, Imperij insigne, tyranno detractas, vnà & trabeam Imperialem, cum Calyptra Augustali, Constantinopolim ad Balduinum suum dominum mittit, cui id munus longè gratissimum fuit: deinde ipsum Alexium Imperatorem captiuum, victumq; tanquam vile mancipium, nauis impositum, in Italiam ad subalpinas regiones, in perpetuum carcerem Monferratium amandauit, eo exitu, vt cum vellet, ipso victo atq; producto, quod

quod nulli antea, ne ipsis quidem Romanis, terrarum Orbis dominis, aut ante eos, Persarum Regibus contigit, nobilissimum de subacto Orientis Imperio, ad æternum sui nominis decus, triumphum instrueret. Martinalibus, III. Idus Nouembris (qui dies Diui Martini cultui habetur) Henricus Balduini Imperatoris frater, in Asiam contendit, Constantinopoliq; discedens, secunda Propontide Abydum, centum & viginti Equitibus benè strenuis septus, deuenit, & oppido potitur. Id oppidum Helleponticæ Phrygiæ, non longè ab Sigæo promontorio, à Myleijs, vt diximus, conditum; copia rerum omnium, frumenti inprimis, reliquorumq; com meatuum refertissimum offendit. In eo, milites hospitia sibi omnes domesticatim vsurpare. Continuò nostri, eo loci, acri bello Asianos Græcos, & Theodorum Lascharem laceßere ceperunt. Armenij, tota Troade sparsi, & hi magno numero mercenarij pedites, & qui superato Euphrate, per Cappadociam, & Galatiam prædarum spe, in minorem Asiam se receperant, ad nostrorum conspectum, sese Henrici fidei deuouere, quàm Græcis parere, maluerunt: quos durius æquo imperantes capitaliter, præcipuè, ob grauiam tributa oderant. Eò ipso tempore, Raynerius Traiectensis Constantinopoli discedens, per Thraciam Philippopolim versus iter facit, quam Ciuitatem beneficio Imperatoris in feudum obtineret. Eò secum centum viginti Equites fortissimos duxit, iustisq; itineribus Adrianopolim venit, atq; inde per abruptas conualles, Philippopolim ad Rhodopen contendit, quem hodie argenti montem nominant. Populares, magno plausu, magnisq; honoribus dominum acceperunt: talem præsertim, qui egentibus, & afflictis opitulari posset. Hos enim Ioannissa Rex Myforum, & Triballorum, frequenter transcensu Hæmo, magnis detrimentis afficiebat, quotidianis populationibus agrum desolans. Itaq; Græci Traiectensem opportunè aduenisse, Deo grates agebant; nam populi ac vexati, salutarem aliquem dominum expectabant, qui Ciuitatem metu solueret, & belli mala sedaret. Itaq; qui paulò antè à Raynerio subacti, in Francorum dominatum venerant, quiq; Ioannissæ voluntarij parebant, apertè fidem, opemq; Raynerij implorare. Vnde bellum in Thracia grauissimè geri ceptum, in dies recrudescerebat. Interim Balduinus Imperator Macharium Sanmanechum dimittit, qui vt citius in Asiam traiceret, cum centum Equitibus, inferis Bosphori faucibus iuxta Urbem sub ipsa Chalcedone, Propontidem transmisit. ad eius ductum se applicant Aloysius Valencurius, & Robertus Ronçus, vnà omnes Nicomediam adequitant. Hæc Vrbs, Bithyniæ

Bithyniæ emporium est, ad intimum Propontidis sinum, qui ab Astaco vrbe, Astacenus cognominatus est, sita: duorum dierum itinere, Constantinopoli procul; à Bithyniæ Rege Nicomede, qui eam condidit; sic appellata. nam plures fuerunt Nicomedes Bithyniæ Reges, sicuti Siciliæ Ptolemæi, & Ægypti Pharaones, propter prioris claritatem. Sed Astacenæ proximæ vrbis ruinis ab Lysimacho euerfæ, quam Megarenses, & Athenienses, ante condiderant, Nicomedia luculenter exornata est, & ædificijs aucta. Ciues enim direpta vrbe Astaco, Nicomediam concessere, sinui tantum euerfæ vrbis Astaci nomen relictum. Græci simulac præsenferunt ad se veniri, Nicomediam deserunt. Nostri, in ea, castra facere, operibusque & munimentis sepere, vbi frumentum & commeatus in vsum belli conderent, prædasque adseruarent. tum quò tutius sese, si quid Marte communi accideret, ex vsu belli reciperent: maritimo enim & terrestri vrbs itinere percommode aditur. vnde etiam denique apparatus bellum in Asia cum rebellibus vicinis gererent. Nec eos consilium fefellit. agrum hunc Orientalem vltra Hellepontum, Pruseos, Nicenses, Lydos, Philadelphios, Smyrnam præterea, Ephesum, & interiora oppida Theodorus Lascharis Proimperator, Pontum, & Bithyniam Imperio tenebat. Huic Laschari, Alexius Imperator ille, qui fratrem Isaacium luminibus priuauit, Venetorum, Francorumque virtute Constantinopoli fugatus, quem paulò antè à Bonifacio Thessaliæ Rege in Monferratensem agrum captiuum missum fuisse memorauimus, Annam filiam nuptui antea dederat; & (vt diximus) Despotæ honorem concesserat, dotisque nomine Imperij titulos illi tribuerat. Ita Lascharis, post Soceri Imperatoris captiuitatem, Imperator à Græcis declaratus, tum Græco fastu, tum dotali iure audacior, in Nicomedenses æquo grauius dominabatur, fabricatisque aliquot longis nauibus, plerasque insulas subegerat, tanto terrore cuncta implens, vt etiam Caichosroes Iconij Sulthanus cum eo fœdus percussisse, decorum putaret. Theodorus igitur perpetuus Latini nominis inimicus, non Nicomediæ modò, hostiliter nobiscum agere, sed tota Asia vbicumque Francos consistere audiebat, eò concurrere, & conuolare, & omnibus malis quæ bellum apportat, onerare atque afflictere. Interea Balduinus Imperator Constantinopoli, vna & Ludouicus Blesensis Comes, cum paucis admodum Equitibus agebant. Comes item Sancti Pauli Hugo, qui in Vrbe podagra valde cruciabatur, quod ei non pedes modò, sed etiam genua vehementer laborarent. Iisdem ferè diebus, eò magna multitudo veteranorum Equi-

tum,

tum ex Christianis castris Syria profecta nauibus appulerat, partim Francorum, partim Belgarum, qui superioribus annis, aut angustia animi, aut meliorum prædarum spe, Venetensem Exercitum deseruerant, & diuersos Europæ portus petierant. Hi, rumoribus exciti, quibus Venetos, & Francos Constantinopolim cæpisse, & Balduinum Imperatorem magno Gallorum commodo declaratum fuisse memorabant, rei gerendæ pariter, ostendèque virtutis cupiditate incensi, ad suos venerunt. In his qui ex Apulia, aut Liguria traiecerant, fuit Stephanus ille Perticensis, Gotthofredi Comititis frater, & Reginaldus Monmirallus, quem Ludouicus Blesensis, ipsius frater amitus, reducem aduenisse mirificè gratulabatur, semperque in propinquo loco, & honore habuit. magna profecto vis pietatis. quorum fuga Exercitum propè in fide vacillasse constabat, in eo etiam nimio plus indulgentes sumus. Nam & Imperator Balduinus, & ceteri Equites, hos gratissimis animis acceptos, postea semper coluere. homines enim erant magni nominis, nec mediocris potentia; secum etiam optimorum equitum copias Syria deduxerant. Inter eos qui Acone à Christianis copijs discesserant, eminebat Hugo Tapanus, cum Rodolpho fratre, Theodoricus Teneromondanus, qui secum permultos Cataphractos, multos equites Turcopulos (hi expeditorum equitum genus sunt, qui Phœnicia, & Syria more arcubalista in equo merent, antiquorum Velitibus similes) & Centuriones deduxerant. Itaque Imperator Stephanum Perticensem, ob summam generis claritudinem, cum virtute coniunctam, clientem adoptat; nempe Ducatum Philadelphie assignat. quæ Lydiae Metropolis est, in Mediteraneis Asiae, Attali Philadelphie olim Regia, inter Caystrum, & Pactolum fluuios constituta, vt communicatis honoribus ex æquo regnare videretur. Per idem tempus nuncios ab iisdem adfertur, cum omnibus Francis, tum verò Imperatori ipsi, luctuosus, & lamentabilis, de morte Mariæ Vxoris, in itinere Constantinopolim vita defunctæ, quam discedens Belgio, grauidam reliquerat. venter in causa fuit, ne secum illam duceret. Interea Margaretam filiam altero partu Balduino pepererat, nam multò antè, Ioanna filia maior natu edita est. ea recreata puerperio, Virum sequi constituit. Sed multò maius desiderium, in dies rumusculi faciebant, qui Virum tot palmarum victorem auspicatò, inauguratoque Imperatorem factum referrent. Itaque classe cum nobilissimo Belgarum Matronarum choro, ex Mafiliensi portu in Syriam venit; vbi, quum Aconem appulisset, quæ ciuitas, ex paucis Syriae oppidis, vna omnium reliqua, Hieroso-

Z lymarij

Iymarij Regni Christiano Francorum præsidio tenebatur, ex certis Authoribus intelligit, rumusculos veros esse, Constantinopolim à Balduino captam, eumq; Orientis Imperatorem creatum. Nam ferreas ingentes captæ Urbis portas, & cathenam, quæ Ceratino sinu Constantinopolis portum occludebat, Barones Francis Equitibus in Syriam dono miserant; quæ res cunctis maiora animo concipientibus, Christianam Rempub. maximis gaudijs imbuit. Itaq; cum viri desiderium menti vxoris altius resideret, ex Syria certum itineris ad virum consilium capit, in quo ægritudine correpta, IV. Kal. Septembris, Aconę animam egit. felici, vt videtur, exitu: vt, in qua Vrbe Theobaldi quondam Blesensium Comititis, eius magni proauj, qui sacro bello Urbis obsidione decesserat, ossa inhumata essent, in eadem illa Orientis Augustæ honore affecta, tumularetur. Sed tanto omnium dolore sublata est, vt nulla magis lugeri, ac deplorari posse videretur. Iure id certè quidem. Erat enim, virago cordatissima, eadem & magnificentissima, viri peramans, & amicorum eiusdem, ac familiarium tutrix æquissima. Hęc (quam supra memorauimus) Balduini filia Margareta, ex cuius puerperio mater obiit, ea est, quę Ioanna sorore maiore natu, quæ Ferdinando Sanctij Regis Lusitanix filio primùm, mox Thomæ, fratri Ducis Sabaudix nupta, ac sine liberis defuncta, totorum bonorum lege hæres fuit. Sed Margareta post Bocchardum Comitem Auiennensem, secundò nupta Guiljelmo Dampetræ Bargundo, multos liberos, & omnium ditionum hæredes edidit: ac potissimùm Guidonem Dampetram Flandrix Comitem, à quo Niuernenses, & Maleani Comites fluxerunt. Ab huius verò Margaretę stirpe, sexto gradu edita cognominis altera etiam Margareta Maleana, vnica filia Ludouici Maleani, Flandrix, Artesij, & Niuernij Comititis, Philippo Franco, Ioannis Francorum Regis filio, cognomento audaci, Burgundionum Duci nupta, mortuo patre, Flandrix Comitatum, Artesij, atq; Niuernij, ad secundæ stirpis Burgundiones Duces transtulit: quorum Caroli Carolesij postremi Burgundionum Ducis, ad Nanceium cæsi, Maria Burgunda, vnica filia, & hæres, Maximiliano Auftriaco, Federici Cæsaris filio, eidemq; Regi Romanorum nupta, Flandrix Comitatum, atq; insuper veterem Burgundix Comitatum, quem hodie Imperialem, seu Comitatensem Burgundiam appellant (Ducatu Burgundix, Ducalem dicunt, ex vi Salicæ legis, ad Francix Reges delato) in Maximilianum Cæsarem transtulit. Præterea Lucemburgenses, Limburgenses, Namurcenses, Hollandos, Zelandos, Hannonios, & Brabantes, quibus

quibus Comitatibus Philippus auus, cognomento bonus, locupletatus fuerat, in Austriam domum, dotales intulit. ab hoc demum Maximiliano Auftrio Cæsare, natus est Philippus ille Archidux Auftrix, Burgundix Dux, atq; idem Flandrix Comes, ab Ferdinando Aragonio, Hispanix Rege, qui Sarracenis Bctica expulsis (Granatam eam Hispanix partem vocant) quam DCCC. fermè annos tenuerant, Catholici cognomentum sortitus est, veluti in filium adoptatus, & locata illi Ioanna filia secundo genita, & Hispanici Regni hærede, Castellæ Rex factus. qui Carolum V. ætatis nostræ inclytum Imperatorem genuit, quem omnes de facie vidimus, gerentemq; pro Deo, & Religione bella, varijs periculis, atq; innumerabilibus victorijs, non Pij modò, sed Inuicti nomen adeptum, supra antiquorum Cæsarium gloriam excelluisse cognouimus. Is, ex Isabella Emanuelis Lusitanix Regis filia, Philippum Hispaniarum Regem genuit, veram paternæ virtutis effigiem, qui hodie Flandrix Comes, non modò Flandros, atq; Hannonios in Belgis, iterum velut alter Balduinus Constantinopolitanus, per Burgundiam domum, hæreditario iure possidet, atq; iisdem Lucemburgensibus, Limburgensibus, Namurcensibus, Hollandis, Zelandis, Artesijs, Brabantibus, atq; ipsis demum Imperialibus, seu Comitatenibus Burgundis, ab eadem Maria Burgunda proauito iure imperat (ipsis demum Insucribus ac Transpadanis, in Cisalpina Gallia, paterna interim virtute cum Mediolanensi Principatu partis) sed & Hispaniarum Neapolis, vtriusq; Sicilia, Balearium, ipsiq; adeò sacro Hierosolymorum Regno per Aragonios, & Castellæ Reges, non modò in nostro Orbe, verum etiam auriferis regnis superiori sæculo ad Occidentem Solem Hispanorum virtute prolatis; quod ad summam Hispanix felicitatem, euenit, ad ipsos penè Antipodas, altero in Orbe, qualem sapientissimi quondam homines descripserunt, totius ferè Europæ Regna legitimo iure hæreditatis, ac rara felicitate complexus, Rex absolutæ pietatis, atq; iustitiæ laude regit. Sed, vt ad Mariam Balduini Vxorem reuertamur, ei mulieri Regia ingenuitas, atq; indoles inerat, Campano genere, ac Francico stemmate nobilissima, quando (vt supra meminimus) Henrici Largi Campanix, & Briæ Comitatis Palatini filia fuerit, & iunioris Theobaldi soror. moderatio præterea, pudor, atq; pudicitia mirabilis, comitas, affabilitas suavissima: alia deniq; omnia castis optanda, superabant: tanta porrò prudentia (quanquam id rarum in hoc sexu est) vt viris etiam admirationi foret. vt minus mirandum sit, eius mortem cum cæteris aulicis pro

nouitate Regni intempestam, tum coniugi Imperatori, qui Mariam in Diuæ Sophiæ, de Græcarum Augustarum more, Calyptra Augustali, suis manibus inaugurare cupiebat, acerbissimo dolori fuisse. Eo tamen tempore merorem voluptas occupauit, ut vicissitudinem bonorum ac malorum; Dei dono acceptam, grati, & eius numinis memores, referamus. Nunciatur, equites qui in Asiam Duce Petro Braiaquello, & Pagano Aurelio Cyzicum profecti erant, Palermum Propontidis Castellum, Græcis cepisse, & in suum usum munijse, præsidioq; ibi posito, per Æolidem, & Troadem, Bithyniæ interiora aduersum contendisse. Hæc, dum per populares suos cognouit Theodorus Lascharis, quam maximis copijs in vnum coactis, VIII. Idus Decembris, qui dies Diuo Nicolao solennis est, ac facer, in Braiaquellum, in planitie ad Castellum Pemaninum, quod est minoris Mysiæ oppidum, sub Olympo Mysio, ad Dolionas pertinet, incidit, consilio an casu, dubium; sed tamen vtrâq; pars comparet, & cruento maximè prælio concurrat. Theodorani animaduersa paucitate nostrorum, densatis ordinibus intrepidè præliantur. Nostri, equitibus in agmen quadrata acie distributis, ea animorum constantia pugnabant, ut suorum maxima parte orbatos, quum fortuna iniqua conditione pugnare coegisset, egregia virtus abundè ad sustinendum, redintegrandumq; prælium, animos ministrasse videretur. Nostri pro tanta paucitate, victoria non sine Diuino numine euenit: sed ea multorum virorum fortium cæde constitit. Igitur Franci tot palmis florentes, in Dei benignitate, suaq; virtute spes omnes ponere; nec iniuria. Eo enim die, boni numinis erga stirpem, nomenq; Francicum, monumentum illustre fuit. In Exercitu nostro, centum & quadraginta equites tantum erant, nec ita multi Centuriones in equo; cum ex aduerso in Theodori Castris, præter pedites, ad mille amplius, Græco more leuis armaturæ equites censerentur. Lascharis, ab holoserico turbinato purpureo capitis tegumento conspicuus, quem vnum præcipuè nostri petebant, equi celeritate periculum effugit. Græci, Gallorum victoriæ, quamuis vtriq; parti luctuosæ, quam apertè Lascharis fugæ, socij esse maluerunt. Hi confestim se, suaq; omnia dedere. Captum Pemaninum Castellum, præ ceteris munitum. Captum & Lopadium vicinum oppidum, eius regionis opulentissimum. Id in minori Mysia, intra fines Bithyniæ, & Æsapum fluuium, ad Olympenam regionem, Olympo proximum, inter Cyzicum & Prufam Vrbes, medium constitutum. Capta item Apollonia, minoris Mysiæ oppidum, ad Rhyn-

dacum

dacum amnem, litori Apolloniatici lacus aquæ dulcis, impositum; qua nullum firmitus Castellum, antea in Francorum potestatem venerat. Ita nostri, Dei bonitate fortunatissimi, omnia ex sententia agebant. Eodem fermè tempore, Henricus Balduini Imperatoris frater Troianorum Armeniorum, qui auxiliares erant, precibus Abydo suorum præsidio firmata, per Idæ montis angustias, Atramyttium, proficiscitur. Hæc maritima Asiæ Ciuitas est, Æolidis antiquissima; ad Ægæum mare, contra Lesbon, constituta; habens eiusdem nominis sinum, qui regioni nomen dedit; Atheniense. Colonia: à Lydis (ut quidam volunt) quondam condita, portu olim & nauali insignis, Mytridatico bello magnas clades experta, conuentu olim Atramytteno nobilis; sed nobis Atramyttæna illa potissimum naui longè nobilior, in qua Paulus primùm victus, à Iulio Centurione Romam nauigaturo, impositus est. duorum dierum itinere Atramyttium ab Abydo distat. Oppidum, Henricus in deditioem accipit, atq; ibi tabernacula posuit. Tota regio supplex, pacem deditioem petere, suiq; potestatem sedulò facere. Hæc Ciuitas commeatus plena, summa fuit opportunitas, Græcos perseueranter bello persequendi. Theodorus Lascharis, tot detrimentis ad Pemaninum paulò antè acceptis, nihil immutatus; bellum acrius renouat, & vndecunq; potest, milite collecto, manum comparat. hanc, ad suos aggregat, ut iustum propemodum Exercitum (nisi quod tyronibus ac gregarijs conflatus esset) temerè consuit. Ei Constantinum fratrem in re militari benè iactatum, Ducem etiam omnium Constantinopolitani Imperij peritissimum, suum Legatum dicit. Ipse, rectè Atramyttium versus adequitat. Vbi Henricus Balduini Imperatoris frater, per Troianos Armenios exploratores rescijt, Constantinum Lascharis Imperatoris fratrem, cum non mediocri Exercitu, infestis signis ad se properare, omnia quæ in bello vsui esse solent, arma, tela, equos, balistas, tormenta, reliquumq; prælij instrumentum, apparat; ac suorum virtute fretus, aciem more constituit, pugnam si per hostem liceret, non detrectaturus. Armenij, moris hostium, locorumq; periti, in cohortes distributi, sub signis anteibant. his equites leuis armaturæ, ad ferendam opem erant coniuncti: succedebant continenti ferè ordine equites Cataphracti, in maiores alas distincti. Itaq; ex præparatò, & eductorum iussu, ambæ acies ferro decernere gestiebant. In equitatu Henriciano, fuere Balduinus Bellouifus, Nicolaus Mayllius, Anselmus Caemus, Theodoricus Losius, Theodoricus Teneromondus. fortè

for-

MCCV. fortuna Constantinus Lascharis, IV. Idus Martij, ad Atramyttium omnes copias ostentat. Henricus simulac de Græcorum Exercitu intellexit, consilium egrediendi oppido cum Exercitu capit, nec se circumfideri passurum affirmat: tùm, quòd eum receptum vti fugæ persimilem nequaquam pro dignitate sui nominis esse existimaret, tùm quòd vetere Gallicæ gentis instituto, id signum esset ducis acie decertare metuentis. Itaq; Ciuitate præfidijs munita, Exercitum instructum, in campum repente educit, militemq; pro tempore alloquitur. tot victorias suæ virtutis pignora recordari iubet: sibi rem cum Græcis esse: quorum tot bellis satis iam natura cognita, & perspectus pugnandi modus; qui non coniectione telorum, non armata acie, sed acie solùm oculorum fundi, fugariq; soleant: Nec, quod magnæ hostiles copiae sint, idcirco tam difficilem victoriam facere. Adhæc, sæpe contemptam paucitatem, innumerabiles hostium copias profligauisse. de pugnae euentu felicisq; victoria nihil dubitandum, cum pro Superis, & dignitate Romanæ Ecclesiæ, cum inermi atq; fœdissima gente dimicarent. manere victoribus amplissima præmia, ab optimo, liberaliq; Imperatore; egregie autem facto functis, à Deo Opt. Max. vti optarent, æternæ felicitatis in cælo sedes. Confirmatis accensiq; animis, nostri protinus signo dato, acriter in hostes inuecti, prælium tam obstinatis animis committunt, vt solo ardore oculorum, telorumq; vibratu Theodoranos in fugam conijcerent. hic manifestè vis Cælitum inter omnes constitit. multis cæsis, multisq; captis, & præda opima onusti, nostri victoriam inter se gratulantur. Populares omnes, fidei Henrici, se deuouere. Quascunq; in Bithyniæ, seu maioris vel minoris Mysiæ partes ibat, Ciuitates in Imperij ditionem redigebat. Verùm missis rebus ad Constantinopolim, in minori Asia non ita procul gestis, ad Bonifacium Mönferratensem Thessaliæ Regem redeamus, qui in Macedonia ad Thessalonicen rem curabat. Illi, deliberatum erat Leonis Sguri tyranni præfidia, Nauplij, & Corinthi imposita deijcere, Ciuitateq; per dolum & latrocinium à Sguro subactas, in potestate habere. Erat Sgurus humili genere Nauplij natus tyrannus qui à patre susceptum aliquandiu, vi magis, quàm Ciuium voluntate Principatum tenuit: cuius etiam imitatione, non sine sanguine imperauit. Sed capta à Latinis Constantinopoli, & euerfo Græciæ Imperio, proferendæ tyrannidis occasionem nactus, Athenas, partim Exercitu, partim classe, per Isthmum traducto, adortus est: Atticæq; & Bœotiae captis oppidis, vehementer ditatus, latè dominatum extulerat. Ita q;

Itaq; Bonifacius per Thessala Tempe, Larissæ campestria præteruectus, & fuso, fugatoq; Sguro, qui ei circa Thermopylas, insidias struxerat, Græciam & Peloponnesum, Naupliumq; & Corinthum, duas Peloponnesi vrbes, natura & munimentis, hominum militarium iudicio fortissimas, vno tempore circumuallat. Iacobus Auenes ab equitatu paratus, Nauplij obsidium in Argia cogitat, & suscipit. Nauplia, Argiæ ciuitas est in Peloponneso, olim Argiuorum nauale; ad Argolicum sinum (quem hodie Neapolis dicunt) Ægæum respiciens; Nauplia appellata, quòd eò naues nauigarent: est enim portu commoda, in quo innumeræ naues tutò consistant. Sed Nauplio circumfesso, cæteri Corinthum in Isthmo, locupletem olim vrbes obsident, machinisq; omnium generum oppugnare aggrediuntur. Per idem tempus accidit, vt Gotthofredus Villharduinus, alterius Gotthofredi Mareschalli Campaniæ & Romanæ, ex fratre nepos, qui duplicato Mareschalli patris honore, Syria initio profectus, Constantinopolim contendebat, atrocissima tempestate, ex Rhodio & Carpathio mare, in portum Methonensem deferretur. Nauis, tempestate iactata & conflictata, inibi hyemandi causam dederat, dum ea resciceretur, & instrueretur. Vt Chamaretus Leo, Lacedæmonis Despota (quam antea vocari Mistram diximus) & Laconum Tyrannus, appulsam nauem rescijt, hominem honorificè compellat, eiq; optatissima de Gallis nunciat. Ipsos, Constantinopolim cepisse, ac Balduinum de suis Imperatorem Constantinopolitanum creasse, qui iam omnium consensione regnaret. Græcus & Gallus, dextris fidei testibus vltro, citroq; porrectis, salutis ac periculorum societatem coeunt. Ita regione, maximam partem, armis communibus parta, Villharduinus iunior, in Græco fidem (quod mirum fuit) Græca fide meliorem, expertus est. Interim Græcus iam senior, in eum morbum incidit, vnde breui extinctus est. Cuius filius, omni se perfidia; & scelere obstringens, paternum hospitem Castellanis Methones custodibus, prodit. Illi, inimico animo Francum tractant. Villharduinus, cum fama accepisset Nauplium Bonifacij Exercitu circumfessum esse, vt se ex Methonensium manibus eriperet, eò, ne id quidem sine periculo, adequat, sexq; dierum itinere, superato Tiphoo amne, qui Panisus olim fuit, & Eurota, Inachoq; Peloponnesi fluminibus, per Laconicam ad Exercitum in Argiam, peruenit. vbi omnibus, inprimisq; ipsi Bonifacio, Villharduini Mareschalli nepos, quò insperatior, eò iucundior fuit: & præcipuo honore apud Marchionem, & Equites habitus: homo prudens, & tam

men bellator non mediocris, omnibus pariter acceptus fuit. Vbi, Marchio sibi in animo esse ostendit, nepotem Mareschalli, omnibus rebus ornare, eiq; agros ad columnen domus sustentandum, iure clientelæ assignare, & in tutelam recipere, si suam consuetudinem ac familiaritatem amplecteretur; quod ille in Macedonia agri satis, abundeq; haberet, vnde suum militem locupletaret; Villharduinus dixit, conditionem accipere insciente patruo, sibi non licere. Mox iter suum, casusq; omnes, Guilielmum Chiamlitem, qui Marchione Duce mereret, quicum amicitia vsus erat, seorsum edocet. se, de Morça regione longè ditissima, quasi Romça (Peloponneso antiquis dicta) redire. vox enim Romça, contractis atq; immutatis literis, à Græcis recentioribus versa est in Morçam: quum & Romçi veteres Græci, qui Constantinopolitanis Imperatoribus parebant, quasi Romani vocarentur, & Constantinopolitanum Imperium, idem Romanum, & ipsa demum Constantinopolis noua Roma, iam inde à magno Constantino identidem vocaretur. Peloponnesum enim hodie adhuc cum Macedonia parte, atq; ipsa Thessalonica, Euboea præterea, Epiro, Ætolia, Acarnania, Locride, Phocide, Bęotia, & Attica, Romanęam superiorem, recentiores dicunt: Thraciam verò, cum ipsa Constantinopoli, adusq; inferiorem Mysiam, hinc Ægęum Propontidem & Bosphorum, inde ad Euxinum mare, Romanęam inferiorem vocant. Itaq; si Marchio ipsi copias, quod commodo suo posset, traderet; eò apud Elidas, Achæos, atq; Messenios, vel ipsos etiam Laconicos aut Argiuos, nouas sedes quęsitum, Deo auspice, vnà adituros, seq; rerum partarum portiuncula, quantulam sua voluntate largiretur, contentum fore pollicetur, eamq; omnem, eius ditione suprema, iure clientis (Ligium hominem vocant) tenere. Porro Ligios inde dictos volunt, quod solenni cęremonia ligatis Reges pollicibus illos fidei, imperijsq; suis vinciant, atq; obnoxios faciant. Chiamlites, honori, & amicitie Villharduini hoc tribuit, vt continuò ad Marchionem eadem de causa, oratum adiret. Is, Chiamliti potestatem abitus cum suis fecit, ei benè fausteq; euenire precatus. Ita Guilielmus Chiamlites, & Gotthofredus Mareschalli nepos, cum centum Equitibus, & magno numero Centurionum in equis, in Peloponnesum reuertuntur, Methonemq; accedunt. Comnenus Michael, vt Francorum paucitatem, speculatus est, popularium maximum numerum aggregat. ea multitudine confidens, ex æquo nostros consequitur: qui in opinionem venerat, se nostros iam iam manu constriktos tenere. Vt de Michaelis aduentantis fama ad nostros dimanauit,

uit, continuò Methonem præsidio firmant, veteresq; munitiones reficiunt, quòd eas paulò antè crebris oppugnationibus disiecerant, ne earum opportunitates secutus hostis, castra locaret. Methone, maritima Peloponnesi vrbs est, in Messeniorum agro, ad Occasum brumalem spectans, quæ pelagus Siculum alluit, ex his septem vna, quam Agamemnon spondit Achilli, Pedasus olim appellata. quam cum obsideret Philippus Alexandri Macedonis pater, damnatus est oculo, ictu sagittæ. In ea vrbe, Agrippa Bogum Mauriciorum Regem, Antonij in Aciaca pugna partes secutum, supplicio affecit. portum habet ad Ionium, ex sinu quem Acritas promontorium, hodie Gallum caput dicunt, longum in mare circumductum, sensim efficit. Impedimentis, laxis, calonibusq; & gregarijs, Methone relictis, diei iter adequitant; ac, pro suorum paucitate, acies vel speciosas instruunt. Sed, hæc Ducis ratio (malum) temeritati affinis videbatur. quòd quingentos equites, cum quinque millibus commissuri essent. Sed nihil viris fortibus desperandum, qui se Dei præsentia comitari, atq; animari, Vatum oraculis, persuauissimum habebant. vulgò enim prædicari, Gallos cęlesti fortitudine homines esse, aut Dei benignitate omnia prospera, ac sancta illis portendi. Ea fiducia in hostem procurunt, simul & fundunt ac fugant: vnde nostri, captiuus equis, armis, reliquaq; hostili gaza ditati, victores læti Methonem repetunt. Vtriq; fuit iter, neq; ita conuersum in vrbem Coronem. Ea proxima Peloponnesi vrbs est, ad Messenium sinum, duodecim fermè passuum millibus Methone procul, si terrestri itinere petatur: mari verò, paulò minus viginti. Nam, Acritæ promontorium, quod Gallum caput vocari diximus, medio fermè interuallo in mare procurrit; in cuius læuo promontorij latere, quæ sinus Creticum, & Ægęum pelagus respicit, Corone constituta est; ad eò in pelagus exporrecta, vt magna ex parte maris fluctibus alluatur. Coronęi, simulac continente in se ipsi fuerunt, in Chiamlitis, & Villharduini potestate, salutem nedum fortunas omnes ponere. Vrbem Chiamlites Villharduino attribuit, qui se eo nomine de more clientem, in censu professus est. Ibi præsidio constituto, ad Castellum Callematam pergunt, in intimo Messeniaci sinus recessu, quod Abea olim fuisse, dicunt, inter Coronem, & Laconiam; oppidum ædificiorum pulchritudine, & munitione spectabile, non sine sudore, & sanguine receptum. Nam nostri maximis laboribus exudatis, oppidanos, eò angustia adducunt, idq; satis longo tempore, vt desperatione propugnandi sumpta, deditioem facerent.

Eorum exemplo, reliqua Peloponnesi oppida, Messeniorum, & Laconum facile dominantur. Eodem tempore Bonifacius in Peloponneso (vt dixi) ad Nauplium vehementer laborabat, & spem potiundi abiecturus, atq; Exercitum deducturus videbatur, quod ea Vrbs præter maritimi loci naturam, propugnaculis etiam terrestri parte, præsidij turisima esset, vt omittam Exercitus detrimenta, non leuia. Alia parte, Iacobus Auennes, sine intermissione Corynthus obsesam vrgebat, vt à Marchione præceptum erat. Corynthus, amplissima & opulentissima olim totius Græciæ Ciuitas, in summis Peloponnesi angustijs ad Isthmum, æquo spatium inter vtrunq; mare constituta, & totius Græciæ quondam lumen appellata; situs opportunitate cæteris Europæ urbibus præstat: quando arx Peloponnesi, clauisq; atq; vna ex compedibus Græciæ nominata, duorum portuum domina, ab vtroq; mari Ægæo, & Ionio, ac Siculo insuper, magnos ex portorij & mercaturis prouentus perciperet. Ex quo clarissima opibus, post clade notior. à Romanis enim L. Mummio Duce solo equata, ob violatos Legatos, sed multos post annos, eodem ferè tempore quo & Carthago, rursus ab Orbis restitutore Augusto, instaurata fuit, Colonis Libertini generis eò missis. Corynthus proximum in Ionij maris litore, Lechaum oppidum quondam fuit, cum nobili portu: contra quod, in Ægæum & Ortum spectans alterum, & ipsum nobili portu clarum, Cenchreas vocant, nauali Corinthiorum celebres. elaboratum Corinthium æs, quod ex rudibus, sepulchrisq; Corinthiorum effossis, Romam afferebatur, diu summo in honore fuit. Ciuitas nempe vna rerum omnium nobilissima, & opulentissima fuit: seu viros ad Rempub. natos, siue eximias opificum artes spectes. Hinc enim, & in proxima Sicyone, pictoria, & plastica, & omne aliud huius generis opificium, peruenit ad summum. Eius urbis, vnà, & totius Peloponnesi Geographicam vetustissimam effigiem, vt scriptores tradunt, ob sinus & promontoria, quibus, vt fibris, litora eius incisa sunt, simul quod tenui tramite, in latus effunditur, Platani folio similem, latissima membrana scitè expressam vidimus. ea fuerat illius senioris Vincentij Capellij, viri bello & pace clarissimi, qui, Turcico bello Venetæ classis Imperator ad Actium, Castronouo in Rizonico sinu expugnato, egregia Reipub. nauata opera, absens Diui Marci Procuratoriam dignitatem, in Petri Landi ad Principatum euecti locum, vniuersæ Ciuitatis consensu adeptus est. hac, quam diximus graphica Peloponnesi effigie, eruditissimi Pictoris manu ex fidè delineata, ipse Capellius Venetæ,

vnà

vnà & Andreas Auria Cæsarianæ, ac Marcus Grimanus ex Diui Marci Procuratore Aquileiensis Patriarcha, Antonij Principis nepos, Pontificiæ classis Imperator, vsus olim dicitur, dum Hariadeno Barbarussæ, Ambracio sinu cum tota Otthomanica classe incluso, onerarijs nauigijs ad sinus fauces demersis, expositisq; in terram militibus Preuesæ Castello expugnato, egressum, dictis sententijs eripere consultarent: atq; in Naupactum sinum classem inferre, Naupactumq; oppidum summo Christianæ Reipub. commodo expugnare; quæq; ad Corinthiacum Isthmum pertinent Castella, diripere & vastare, vel ipso maximoperè cohortante Capellio, cogitarent. In ea, Isthmus ille inter Ægæum & Ionium angustissimo quinq; millium passuum interuallo, scitè representatus spectatur, hinc atq; illinc ingentium vndarum impetum tanto sæculorum decursu, tam pertinaci littorum constantia sustinere, vt etiam transfodere conatis sese impatientem præbuerit. Demetrius Rex, Cæsar Dictator, C. Caligula, Domitianus, Nero, magnis conatibus, sed in fausto omine, nauigabili alueo transfodere aggressi, cepto destiterunt. vnde, enatum vetus adagium: Isthmum fodere; quum frustra aliquid moliri quempiam significamus. Auorum nostrorum ætate c. ab hinc annis, Aloysius Lauretanus Procurator, Ioannis F. Aloysij Procuratoris nepos, Pauli Procuratoris pronep̄s, Venetæ classis Imperator, bello aduersus Amuratem Turcarum Imperatorem, quod Barbaris in Peloponnesum descensum prohiberet, murum continentibus bellis dirutum, quem Constantinus Palæologus, nouissimus Constantinopolis Imperator, ac Græci Despotæ, cum in Europam Turcarum potentia penetraret, ex mari ad mare Isthmi angustijs produxerant, quod Peloponnesum à reliqua Græcia disungerent; ex loci distantia Examilum appellant, intra quindecim dies, addita latiore fossa, ad Romanæ magnitudinis exemplum, admirando labore, sed parum felici euentu, restituit. Cæterum ad Isthmi fauces in vetustissima Capellij membrana, præruptus cernitur collis, arduo ascensu, in quo tot ante sæculis Acrocorinthus, veteris Corinthi arx fuit, quæ vrbi olim imminerebat, è qua duo diuersa maria, hinc Ionium, inde Ægæum ad Saronicum sinum latissimè prospectantur, loci natura quondam munitissima: quando nullibi, præterquam ex vrbe, accessus pateret. Romanorum rebus euerfis, Corinthus cum reliqua Peloponneso, Bœotia, & Attice, Græcicum prouincia facta, Constantinopolitanis Imperatoribus paruit. Leo igitur Sgurus, qui vt supra meminimus, in præsidio Corinthi curabat, Dux vaser, & in-

Aa 2 genio-

geniosus, quadam die conspicit Auennis equitum paucitatem, qua opportuno in loco ad Ortum, Cenchreas versus, constiterant, simul & eum, vigilias dissolutè ducere, ac desidere. Itaq; hoc cognito Sgurus, diluculo cum copijs, nullo cum strepitu vrbe egressus, repentino procurfu, ratus se ea hora segnes & imparatos aggressurum, confestim impetum in stationes inopinantes facit, atq; in castra interiora, imò potius in Auennis tabernaculum, audacter atq; fortunatè penetrat, vsq; adedò perturbatis & commotis castris, vt complures antequam reposita arma caperent, occupati cederentur. Sed inter cæteros, adacto per galeam telo, Draco Struenus confestim cæsus. Ille, certè quidem Eques prouidus & idem pugnax; vir & corporis, & animi viribus pariter insignis. Tanti viri mors, dolorem Exercitui cum magno detrimento coniunctum attulit. cæsi permulti, alij vulnerati quamplures. Iacobus Auennes ipse Dux fortiter pugnant, in tibia graue vulnus accepit. Sed equites, qui cum Auenne propugnabant, quiq; angustia temporis in tantum periculum venerant, collectis viribus, auctiq; animis, in Sguri copias se recipientes, adedò præcipientes facta eruptione deferuntur, vt non diu Græci, illatis damnis lætarentur. Si quidem terga dantes, & Corinthum adproperrantes tanto impetu, tantaq; impressione subsecuti sunt, vt postremi agminis permultis cæsis, ad vrbes vsq; portas consecrati, nusquam frontem in nostros conuertere audentem hostem, in oppidum turpiter compellerent. Ea re feliciter patrata, nostri ad vnum omnes, incolumes sese in castra receperunt. Porrò Sgurus Leo, multis cladiibus paulò post à nostris illatis perturbatus, & exterritus, amissæ Argos, atq; aliorum oppidorum mœre, in Acrocorinthum quam veteris Corinthi diximus, in arduo montis, alto atq; munito loco arcem inexpugnabilem, confugit. Cæterum Græci, qui dolo & insidijs magis quàm virtute certabant, dum Francos in Peloponnesi, Macedonia, & Thraciæ oppidis, in agris & hospitijis disiectos, ac pallantes, prædæ studere conspiciunt, venisse tempus aiebant, ipsos omnibus incommodis affligendi. Itaq; singula Peloponnesi, & Græciæ Ciuitates, idoneos eligunt, qui Ioannissæ Regi Mysorum & Triballorum suadeant, arma in Francos sumenda, facile erat Regem per se Francis infensum, & iam bellantem, instigare. Id si faceret, omnes in eius potestatem vltro venturos, seq; illum iam Græcorum Imperatorem habituros; ac, si fidem daret, Francos omnes de medio sublaturus. iam, iamq; se in eius verba iurare, se dedere, si vicissim ipsos suorum loco, & amicorum haberet. His sèderibus res con-

fecta.

fecta. Perea tempora Constantinopoli grauius opinione accidit, vt Hugo Sancti Pauli, inclyti nominis Comes, qui septuagenarius diuturno morbo podagræ intabuerat, cum alioqui indomito animi vigore, vel inter tot articularum cruciatus, nunquam à militiæ laboribus, atq; periculis abscessisset, eiusdem vi consumeretur. vnde luctus & mœror singulis, atq; vniuersis maximus fuit. Eum Barones in Diui Georgij Manganij magnificè sepelierunt. Mangana locus Constantinopoli ita appellatus est, quòd ibi veterum Augustorum temporibus, Tollenones, Onagri, machinæ bellicæ, & militaria tormenta asseruarentur. Erat autem locus, iuxta promontorium Bosphorium, in ea Constantinopolitana Vrbs parte, vbi nunc in maritimo angulo Vrbs, claustrum Regium Turcarum Imperatorum videmus; aut certè propè ipsum claustrum, iuxta Bosphori fauces extremas. Ibi Constantinus Monomachus, seu gladiator, qui post Zoen, & Theodoram imperauit, cum insignem aulam ædificasset, Sclerenæ Augustæ amicæ causâ, vt eam dum in venatione esset, per speciem structuræ inspiciendæ, crebrius inuiseret, fiscum & publicos thesauros, vsq; ad insaniam exhauserat. Sed Sclerenâ paulò post defuncta, Monomachus ad pietatem conuersus, eodem loco celeberrimum templum à fundamentis insigni religione coustruxit, atq; inuicti Martyri Georgio dicauit, in quo Sclerenæ ossa condidit, quod postea Mangano- rum appellatum est. In id templum, atq; adedò in ipsius Sclerenæ Augustæ tumulum, vt Nicetæ Choniatae annales Græci referunt, Hugo Sancti Pauli Comes illatus est. Nunc, Reginum claustrorum mole, direpta Æde, & Monomachi aula, cum reliquis Christianorum templis, vt in rebus mortalium sunt rerum vices, adedò, vt neq; Regnis, quæ & ipsa suas habent periodos, quicquam diuturnum maneat; tota loci facies, centum ab hinc annis, Othomanorum Imperatorum substructionibus, immutata est. Cæterum Hugo, tanto bellicæ gloriæ studio flagrauit, vt in eo, ad extremam senectutem varia fortuna exercitus & iactatus, gloriosam etiam mortem in castris, in militum oculis, Baronibus Francis semper exoptatam, oppetierit: & cum podagra ferè semper laboraret, dolores tamen pedum grauissimos, assiduis militiæ laboribus fallebat; nusquam enim à militaribus muneribus discedens, vel imperatis, vel spontè sumptis, sæpe etiam lectica vectus, fascijsq; illigatus, propter acutissimos cruciatus, signo dato, pugna præsto semper aderat. Dux certè, rei militaris scientia æqualibus anteferendus. Declarant hoc, egregia hominis consilia & facinora, quem dormientem, hostis sollicitus

citius quàm cæteros vigilantes cauebat; magisq; omnibus vnum formidabat: cuius artibus, & vaframentis, quæ stratagemata vocant, etiam militares ipsi veteratores ita capiebantur, vt Comitibus virtuti fortuna semper comitari videretur. nimirum vir consilio pariter, & manu promptus, perantiquam disciplinam militarem in Gallorum castra, seueritate indulgentia condita, induxit. Imperio enim ingenuo, militem in officio continebat, liberalitate magna quidem vsus, sed, ita vt remunerari magis, quàm eblandiri videretur. Ad hæc, nunquam plus laboris militi impôsuit, quàm sibi sumpsit. in prædæ partitione, omnium suæ ætatis æquissimus, vt facillè milites Exercitumq; votiuum & Comites, dicto obedientes haberet. Domus porrò Sanpauliana in Artesio, apud Leonenses, Britonicensis Britannia, in Armoricis, vetustate antiquissima cum sit, & rerum gestarum gloria cumulata, eo honoris, non nostris modò, sed etiam priscis temporibus processit, vt potentissimi cuiq; Belgarum Reguli, eius affinitatem libenter appetere. Hugo etenim, Balduini inclytæ famæ Imperatoris Iolem amitam, alterius Balduini Hannonij, & Adelæ Namurcensis filiam, Caroli Magni sanguine progenitam, in matrimonium duxit. Ex qua moriens Elifam, & Eustachiam hæredes filias reliquit. Sed Hugoni Sancti Pauli Comiti, alter Hugo fenor auus fuit, qui ad primum bellum votiuum, in Syriam cum Petro Eremita profectus est, manumq; lectissimam ex suis clientibus, atq; ex his qui ipsum ex Armorico, honoris causa secuti erant, eodem duxit: tantumq; bellicis rebus inclaruit, vt omnium consensu dignissimus haberetur, qui Hierosolymis Exercitui præesset. Engerranus pater, & idem Comes Sancti Pauli, sacra militiæ operam egregiè nauauit: quando adolescens adhuc, sed ingenio bellici decoris auido, cum patre, nostri Hugonis auo, vt primæ militiæ rudimenta deponeret, ad transmarinum bellum alacri animo profectus, pietatis in Deum, Diuosq; studium, Sanpaulianæ domui, aut natum, aut eductum, ac retentum iure optimo ostenderit. Sed quoniam Hugo viuens Didymoticum Thraciæ Castellum, edito in colle situm, benè munitum & copiosum, quod Hebro fluuio ad radices collis circumdatur, tuendum acceperat, eoq; fortissimos Equites, ac Centuriones deduxerat; hoc Castellum Græci, qui Francorum internecionem Ioannissæ coniurauerunt, Hugone mortuo, Regi quamprimùm tradunt. Francorum partim compositò necantur; reliqui, & hi pauci, clanculum se fugæ mandant. & salutis causa Adrianopolim versus sese recipiunt, quam Veneti in Urbium Imperij

rij partitione adepti, in ditione tenebant. Sed paucis interiectis diebus, dum concilium coiretur ad Adrianopolim, ciues itidem rebellionem faciunt. Veneti, qui non magnis admodum copijs in vrbe præsidio erant, vrbe, ne id quidem sine capitis periculo, exeunt. Hæc, famalitteris, atq; nuncijs Constantinopolim ad Balduinum Imperatorem, & Ludouicum Blesensem, perferuntur: qui cum paucis equitibus in Vrbe agebant. Ex eodie, in Vrbe angi, & cruciari cæptum, cum in dies tristiora alia super alia renunciarentur. Nihil, nisi vndiq; fociorum desertorum, nulla iuris æquitate confirmatorum & recreatorum, rebelliones in Baronum aures instillabant; nostrorum etiam à Græcis Centurionum, & Præfectorum occisiones, præsertim Baliuorum Urbium & oppidorum. Nam iuxta veterem Gallia ritum, Ciuitatum præfidiarios magistratus Baliuos patrijs etiam nominibus vocabant. Veneti, qui Adrianopoli confugerant, cæteri q; fugæ Comites, Tzurulum Thraciæ oppidum aduolant. Id oppidum medio itinere inter Adrianopolim, & Constantinopolim constitutum, sexaginta passuum millibus Constantinopoli abest, Tzurulo fluuio ablutum. hodie vicus est, Turcarum ædificijs frequens, Chiorlicum Barbaris corrupto vocabulo appellatum. Imperij ciuitatem, cui defendendæ Braiaquellus custos, ac præses à Balduino Imperatore datus erat, ingrediuntur. Veneti, nouo auxilio freti, & à Braiaquello recreati, Arcadiopolim ipsis attributum, quæ diei iter à Tzurulo distabat, regrediuntur; ibiq; præsidium vrbe vacua relinquunt. Arcadiopolis, inferioris Thraciæ Ciuitas est, in planitie Propontidi proxima, aduersis ventorum flatibus obnoxia: ab Arcadij Theodosij filio ædificata, Arcadiopolis nomen adeptæ est. Tertium ab eo diem Græci populares in agmen coeunt, & se ad Arcadiopolim conferunt, urbemq; acerrimo impetu vndequaq; aggrediuntur, sed defensorum ea virtus fuit, vel fiducia, vt Veneti non maritimarum tantum, sed etiam terrestrium pugnarum periti, portis repentiè apertis, in hostem animosè ingrederentur, quem subito in fugam conijecerunt, cædendoq; hostem duo passuum millia consecuti, latè propulsarunt, vnde prædarum pleni, maximè verò equos, ac plurimam gazam, hilares Arcadiopolim reportant. Nuncios victoriæ certos homines Constantinopolim ad Imperatorem Balduinum, & Dandulum protinus mittunt. qui luctum (vt par est) gaudio publico commutarunt, doloremq; attenuarunt. & quanquam Veneti hostem discicissent, Arcadiopolim tamen infrequenti die inalbescente cælo deserunt; munitionibus, multo etiam magis

magis oppidanis, diffidentes, & Tzurulum repetunt. Hoc nostros male habebat, quod non solum clandestinos hostes & occultos, intra parietes & muros urbis inclusos metuebant, sed etiam apertos vindicandos habebant: Itaque omnes Tzurulum, proximum oppidum sese recipiunt: nec multo tutius, quod coniuratores nulla ratione satis caueri poterant. hoc in causa fuit, ut nonnulli recta Constantinopolim pergerent. Eo nuncio accepto, Balduinus suos Assessores repente in concilium adhibet, atque in primis Dandulum Venetiarum Principem, & Blesensium Comitem. de rebellionem sociorum refert, & Rege Ioannissa illorum copiis aucto. Consilium commune hoc ferre fuit. Imperator Balduinus, fratrem Henricum, qui Atramyttenae provinciae praesidebat, litteris quamprimum certiore faceret, ut urbe relicta, caeterisque rebus omnibus posthabitis, ex Asia suppetias sibi latum veniret: simul & Comes Blesensis, Paganum Aurelium, & Petrum Braiaquellum, e Nicena Bithyniae provinciae, quam a Balduino Imperatore beneficiario iure tenebat, in Thraciam cum toto equitatu Lopadio reuocaret: vno Cyzico ad Propontidem praesidijs quantulis commodo Imperij facere possent, munito, cum caeteris copiis Constantinopolim ad se, nauibus properarent. Imperator Balduinus Machario Saqmanechao, Matthæo Valencurio, Roberto Ronceio, qui in Bithynia ad Astacenum sinum, centum Equites Nicomediae in praesidio haberent, mandat, ut omnibus Propontidis rebus postpositis, sibi opitulatum venirent. Balduini iussu Gotthofredus Villharduinus Thraciae ac Campaniae Mareschallus (nam ab Imperatore Balduino ob eximiam virtutem, Thraciae Mareschalli honore auctus fuerat) Manasses Insulanus, cum quot possent equitibus, qui sane perpauci fuerant, quod reliqui periclitanti patriae necessarii essent, Constantinopoli exeunt, & Tzurulum, Thraciae oppidum, vnde Constantinopolim trium dierum iter erat, perueniunt. Ibi Guilielmum Braiaquellum, cum suo equitatu inter spem & metum iactatum, offendunt: Ita tamen aggregati, animum sibi faciunt, & inter se cohortantur, quatrimum ibi commorati. Imperator vero Balduinus, statim ab Villharduini Mareschalli ab Urbe exitu; quantum potest equitatum cogere, consequi iubet. Ita, ut quatuor diebus, octoginta equites Tzurulum ingressi fuerint. Vnde Villharduinus Mareschallus, & Manasses Insulanus praesidio aucti, cum omnibus suis copiis Arcadiopolim adeunt; Ibi diem fuere. Inde, iter Bergulam intendunt. Ea Thraciae ciuitas est, apud Chersonesum, a Graecis vacua, & desertam offendentes, castra locant. post-
stridie

stridie oppidum Neutzicum petunt, edificijs speciosum pariter, & munitum, rerumque omnium copia abundans, duodeviginti passuum millibus Constantinopoli procul. Ibi cognoscunt Graecum praesidium Adrianopolim profugisse, quod & Graecorum maxima copia sese receperat; quod illis iudicatum erat, ibi Balduinum Imperatorem cum copiis operiri constituunt. Nunc de Raynerio Traiectensi ad Mosam pauca, sed ea admiratione digna. Is, qui pridem Philippopoli, ad Rhodopen custodire erat, quod urbem cum Strategia, Imperatoris beneficio, in feudum obtinisset; quam inter & Constantinopolim nouem dierum spacium numerant, Eques sane virtutis praeter caeteros eximia, sed non ita boni & felicitis auspicii, ut omnium sermone iactabatur, centum & viginti equitibus praerant: eum tamen Raynerius filius, Aegidius eius frater, Iacobus Bondinæ eiusdem nepos, Carolus Vertodunensis eius gener, maiore tamen aliquanto infamia quam caeteri, impie deserunt: & ab eodem, triginta equites, per speciem opis Constantinopoli ferendae, impetrant: sed eos populares rebelles, in itinere adoriuntur: captosque in Ioannissae Regis Myforum manum, tradunt, quibus Rex, nostris infensior, paulo post capita ceruicibus amputari iubet. Horum cladem, pena quae perduellibus diuinitus debetur, tantum abest ut nostri mererent, aut deplorarent, ut etiam Deum Opt. Max. Traiectensis iniurias probe vltum fuisse, praedicarent. complures ad octoginta Raynerij equites, qui nulla sicuti priores consanguinitate tenebantur, propinquorum exemplo, coniurationem sibi facere licere putabant. Ita quoque libitum erat, tam turpiter, quam perfidiosè digressi, nunquam ad suos diuerterunt. Ita Raynerius extremis Thraciae finibus, ad Rhodopen & Hæmum, inter Graecos & Myfos cum tam paucis equitibus, ut tantum viginti quinque Philippopoli & Stenimachi (quod Philippopolitanae provinciae est Castellum) haberet, destituitur. Nihilominus, ut erat praesenti animo Dux, nihil se deserens, ac omnia obsidionis incommoda forti animo sustinens, impavidus constitit; Fortunam quaecumque accidisset, experturus. Ita intra urbem inclusus, per diu obsidionem tulit. Caeterum Imperator Balduinus, eo rerum successu perturbatus & exterritus, quod esset, ab equitatu & peditatu non satis instructus, Constantinopoli valde anxius agebat, & magnum ea de re animo dolorem, concipiebat. Nec enim aduersus Ioannissam hostem numero equitatu, & terrore innumerabilium iaculatorum, & sagittariorum cuncta quatientem, aperto in campo consistere audebat. Statuit igitur Henricum fratrem ex Asia euo-
Bb catum,

catum, expectare, simul & copias quæ Lopadij, & Cyzici ultra Propontidem agebant. Prima Nicomedensis acies Constantinopolim adproperauit, Macharius Sanmanechaus, Matthæus Valencurius, Robertus Ronceius. hæc acies, centum equitibus maximè strenuis constabat. Horum aduentus Balduini mestitiam, imminuit; atq; hinc spe præsumpta, de summa rerum pluribus, cum Ludouico Blesensi colloquitur. Consilium vtriq; fuit, cum copijs quæ in Vrbe essent, Villharduinum quem præmiserat, celeriter consequi, ne expectatis quidem reliquis copijs, quæ nondum Propontidem traiecerant. Ita homines hoc tantum consilio præcipientes & deuij, sine reliquis subsidijs exeunt, cum sic paucis milite, vt in non dubium periculum ruerent. Quid enim progressus tam demens promitteret, nisi reditum incertum & calamitosum, ac ne vix quidem reditum, sed obitum longè fœdissimum? Ita, Imperator Balduinus & Ludouicus Blesensium, Carnutumq; Comes, cum centum & quadraginta equitibus, Vrbe Constantinopoli egressi, iustis itineribus, Villharduinum Marefchallum ad Castellum Neutzicum, vbi subsederat, assequuntur. Nocte, consilium inter se communicant. deliberationis summa fuit, vt diluculo mouerent, ac rectà quadrato agmine, Adrianopolim circumfessum proficiscerentur. Vt consultum, ita maturimè factum. Adrianopolim prima luce diligenter recognoscunt: & in muris ac turribus, Regis Myrorum vexilla defixa vident; ac pro portis & muris, numerum defensorum maximum; iudicant oppugnatione capi non posse. Itaq; sedulitate non mediocri, vrbem IV. Kal. Aprilis (is Martij dies fuit, qui à Christianis Palmarius dicitur) circumfidunt. Ita tres dies sub pellibus ad vrbem, magna cum sollicitudine & angore, ex paucitate equitum, fuere. Eò Dandulus Venetiarum Princeps, qui nostris consilio dando deesse volebat, senectute confectus (septem enim & nonaginta annos natus erat) ad cuius grauiorem senectutem cæcitas accesserat, Venetam aciem duxit, Balduini Imperatoris, & Blesensis Comitum copijs, numero parem. Ad portam vrbis, erectis tabernaculis tentoria facit, eamq; obsidet. Quarta die, quæ eadem IV. nonas Aprilis fuit, nostri aliquo numero Centurionum in equo aucti. Illos omnes certè necessitas, telum acerrimum, animabat, quòd famem expugnatione vrbis, sibi antecapiendam videbant. nam mercatoribus qui in castra conuocatus comportarent, iter ab hoste tutum non erat, sed nec obsidio, miles, ne latum quidem vnguem, discedere poterat: tanta popularium multitudo in agris grassabatur. Præterea, Ioannissa asperioribus Hæmi

iugis

iugis peragratis, iter ad Adrianopolim liberandam maturare, & cum ingentibus Myrorum & Triballorum copijs aduentare, iactabatur. adiunctos etiam illi Cumanos ad quatuordecim millia, (homines generis Scythici) nondum, vt Villharduinus tradit, Baptismate Christianorum ritu initiatos, iaculandi, sagittandiq; peritissimos, homines prædatorios & feroces: & quibus post arma, venationis studium potissimum est: nam & syluis immanibus clauduntur, quarum tam vastam alicubi solitudinem esse ferunt, vt in prouerbium etiam abiit; & Scythica dici cepta sit, quæuis solitudo paulò asperior, ampliorq;: & ferarum nullis gentibus maior, aut numerus, aut varietas sit, vt de magnitudine taceam. Sed de Cumanis (vt & hoc obiter indicemus) Ioannes Baptista Rhamnusus Pater, sui temporis non ineptus Geographiæ Scriptor, secundo de itinerum, ac navigationum perdifficili cursu volumine, cum tribus voluminibus, ex recentiorum, qui Orbem explorantes peragrarunt, & se vel navigationum auctores, vel classium Regiarum Præfectos fuisse asserunt, Commentarijs, ad non mediocrem nostri æui vtilitatem, omnes ferè cogniti Orbis ad hanc diem plagas, ab ipso Meridiei cardine ad Septentriones, exinde ab Ortu in Occasum, & proinde ad Antoeos pertinentes, ingenuo labore illustrauerit, Cumanos antiquos Asiaticæ Sarmatiæ populos (cum Tauroscythas, vel Alanos quidam velint) hodie supra Tauricam Chersonesum, Mæotidæ paludi proximis refert: Hircani olim maris accolæ ad Septentriones, sub Scytharum, & Sarmatarum nomine comprehensos, eam terræ plagam, vt veteres scriptores tradunt, ceu damnatam, & frigoribus quasi perpetuis infamem, incolentes; gentem ad arma natam, & quæ laboribus, periculisq; militiæ indurata, summa alacritate prælia ineat; & licet sæuas ferè frigore, & niuibus hyemes habeant, tamen haud est illis adeò assidua cæli, tamq; inimica semper inclementia, quin contra æstiuos menses, & temperie aeris eximia, & vberè rerum prouentu, peragant. vt non dubium sit fabulosa omnino esse, quæ de imperio illo supremi syderis gelu & glacie, antiquitas nulla fide prodidit; & parum æquè, quidam veterum scriptorum, eam partem Orbis, ceu damnatam, & frigoribus quasi perpetuis infamem, tradiderint. vt sinamus interim modestiæ gratia inexcussum, quòd tanto perè dissentiant. Enimuerò si sereno cælo, soloq; fertili, Hyperborei, ad extimum Septentrionem illorum testimonio remoti, fruuntur, vt in Olai Magni Vpsalensis Archiepiscopi, rerum Septentrionalium historijs legitur; si tam clemens Animphæis, & ipsi in pe-

Bb 2 ni-

nitissima Scythia locatis aer est, si tanta rerum vbertas, quantam illi prædicant, sponte etiam enascentium; quid (oro) causæ sit cur minus fertilibus alicubi locis agere, Sauromatis & Scythiis videri debeat, qui tot tamen parallelorum interuentu Soli magis adproximent? Præterea experientia constat, Prutenorum & Liuonorum (vt hodie vocant) maritimam oram, quorum paralleli, ad sexagesimum tertium gradum latitudinis abeunt, vel negligentiori culturæ benignissimè frumentum reddere solere, & intimus interim angulus Mæotidis, vbi Alopétia insula prætenditur, quinquagesimum quintum gradum latitudinis ab æquatore circulo non excedat: citra quem, tamen maior frequentiorq; Sarmatiæ Asiaticæ pars, & Cumania ipsa iacet. vt dubitari nequeat nihil obesse, quin illi vt Austro sunt, & Solis viæ propiores, ita quoq; temperiem cæli haud minus commodam habeant, atq; illi habent, qui propius axem habitant, ac perpetuos dies, & perpetuas multorum mensium noctes habent. Sed omnem ambiguitatem Maximiliani Cæsaris, parentum nostrorum ætate, ad Moscos Legatio sustulit; & eorum commentarij qui multos ante annos, trans Arcticum parallelum in Septentrionem, plagas peragrarunt atq; explorarunt, nihil horum agris, quæ modò ad commodam vitæ alimoniam attinent, supremum illum Orbis & rerum omnium artificem, Deum Opt. Max. denegasse, affirmantes. Antiqua porrò Cumania regio, si recentioribus nostri sæculi scriptoribus credimus, sit enim (prout in rebus mortalium vicissitudo est) vt gentium migrationibus, subinde sedes mutantur & nomina, ab Ortu, Corasmiis Sogdianæ populis, per deserta sparsis; à Meridie, Rhà fluuio, & Hircano mari; ab Occasu, longo per Hircanos, & Albanos Iberios tractu, ad Euxinum protensa; à Septentrione, Casijs montibus clauditur. ad Scythiam intra Imaum montem, pertinere scriptores tradunt. Cæterum, vt ad historiam nostram reuertamur, Blesensis Comes, Cumanorum copijs vniuersam ferè Thraciam depopulantibus, iam difficillima annona famem veritus, III. nonas Aprilis, qui hoc anno Palmarum celebritati Christianis dicatus est dies, vnâ & Stephanus Perticensis, frater Gotthofredi Comitum, & Reginaldus Monmirallus, Hugonis Niuernensium Comitum frater germanus (is Comitatus Augustonemetum in Niueduno antiquis fuit) Geruasius Castellanus, maxima breuiter pars Exercitus, Peucem (id Thraciæ oppidum est, ad Istrum pertinens) frumentatum eunt. Castellum defensoribus frequens, fortiter propugnatum. nostris re infecta regredientibus, pudori & detrimento, hosti lætitiæ

lætitiæ fuit. Nostri etiam quæ necessitas suadebat, effodere, & scaturigines aquarum, ab obfessorum vsu deriuare: magnum quoq; numerum operarum adscribere, qui Adrianopolitanæ vrbi cuniculos aliâ agerent, aliâ murorum fundamenta excinderent. tantum operæ intermissum, dum solennibus Resurrectionis appetentibus, Pascha ad Adrianopolim, inter tot rerum angustias, vt copijs maximè exiguis, sic tenuissimis sanè epulis, celebrarent. Eodem ferè temporis puncto, annunciatu Ioannissam Regem Mysorum Adrianopolitanis suppetias ferentem, cum ingentibus armatorum copijs, iam adesse. Ea res, sollicitiores nostros habuit. Balduinus Imperator præsentis animo, copias omnes educit, lustrat, aciemq; instruit, cum Rege congressurus, si pugna potestatem faceret; Villharduino Mareschallo, & Manasse Insulano custodiæ castrorum relictis; atq; ita, in ordinibus stetit, ad proximas Idus Aprilis, qui Mercurij dies fuit. Iam tum, ad decimum ab vrbe lapidem, Rex Ioannissa cum maioribus copijs, apud Adrianopolim confederat. Nam Cumanos Leuis armaturæ equites, Scythas ante, excursionibus nostros lacepsitum præmiserat: sed hi, ne clamorem quidem nostrorum ferre potuerunt: solaq; fronte & vultu, continuò duo milliaria turpiter fugantur: At, ijdem Cumanis expediti, assuetiq; velitationi magis, quàm prælio, paulò post in nostros cataphractos ab hostium persecutione ad castra reuertentes, crebra sagittarum procella celeriter regrediuntur: nostrosq; sagittis confixos acriter lacepsunt, & complurium equos eminus confodiunt, aut grauius sauciant. Franci his incommodis affecti, ad castra redeunt, cum in tempore auxilia non conuenissent, quibus incondita hostium multitudo, acri & repentina eruptione pelleretur. Illis ijdem incommodis commonitus Imperator, continuò concilium vocat, in eo, equites cataphracti pugnam poscentes, suam temeritatem euentu indicant, qui Cumanos equites velocissimos, graues ipsi, sub armis longiùs equo infectati essent. Nihil tamen omnibus deliberatius fuit, quàm acie pro castris instructa, Regem manere, si iterum castris insultaturus esset. Imperator, imminentis publicæ cladis, tanquam fatalis Vates, per præconem toto Exercitu difertè pronunciarum iubet, nequis ex quauis auditione, rumore, clamore, vlulatu ordinibus egrederetur, aliàs inobedienti capitale fore. Idem Villharduino Mareschallo, & Manasi Insulano vigilia in obfessos Adrianopolitas mandat. Ita in armis noctem Exercitus egit. Prima luce, XVIII. Kal. Maij, qui dies Iouis fuit, post CHRISTI resurrectionem quarta, milites Mis-

sa perorata, (quod nobis sanctissimum sacrificium est) prandere. Ecce, inter prandia affertur, Cumanos antecursores Regis, ingenti armorum strepitu, & terribili clamore vndiq; ingruentes, in nostra tentoria ab omnibus partibus circumfusos, concurrere, atq; inuadere: temeritate tamen ac audacia potius, quam ordine, & bellica ratione. hic, quamuis profusis clamoribus initio tumultuatum, quod vi celeritateq; incumbentis hostis, dum ad frenandos equos & galeas induendas tempus deesset, ægrè aciem instruere, ac repugnare possent, tamen tubarum ac tympanorum strepitu, ad arma conclamatur, omnesq; vt iussi erant, ordinatim egrediuntur. Balduinus Imperator, hostium superuentu percussus, vt Cumanos adesse, & fatalis pugnae tempus instare animaduertit, quando Barbarorum celeritate præoccupatus fuisset, neq; temporis spatium superesset, quo in re subita consilium cum Blesense caperet, nihil tamen territus animo se demittit; sed equo celeriter conscenso, vt rerum asperitas, & temporis angustia dabat, equites alloquitur, hortaturq; vt pristinae suae virtutis, memores esse velint: & quod tam iniqua rerum fors discrimen offerret, vna maximè impauidi animi fortitudine, superandum existiment. Viris quidem fortibus, quales ij essent, ac Francis, de honesta morte, non de turpissima fuga, quæ Cumanorum equitatu circumdato etiam futura esset incerta, esse cogitandum. Cunctis præaltè manum extendentibus, sibi omnino constitutum esse responderunt, qui sæpius eum antea actis bellis feliciter secuti essent, repulsis Cumanis, recepta de Ioannissa Adrianopoli, aut opimam eos ex Scythia hoste prædam parare, aut vnà secum, si ita fors ferat, egregiè pugnando, non indecoro vitæ exitu, mortem oppetere. Blesensis alioqui sanæ mentis, præclarus Dux, & bellator egregius, sed vir æquo acrior, & parandæ laudis audior, quum fortè hostes in conspectum se dedissent, quin in eos confestim erumperet, contineri non potuit. Leuissimè igitur suam aciem in Scythas primus dirigit, missis qui Imperatorem rogarent, vt se cum reliquo Exercitu celeriter subsequeretur. Sed Franci equites gentis more, nihil de victoria dubitantes, animo elatiore, & idem cum victoriæ cupiditate, tum recentium damnorum vindicta incitati, quod Cumanos Ioannissæ auxilia sibi comparare, & nouas vires fumere nollent, pristini consulti in ipso temporis articulo obliuiscuntur: atq; insidiarum ignari, quatuor millia passuum Cumanos fugam simulantes, inauspicatò persecuti, à castris procul in insidias, abruptis Thraciæ conuallibus, haud difficilè trahuntur. Nam Cumani, ausu astuq; prædatorio insignes, ex Schyta-

Scytharum consuetudine insidiati, vbi nostros in laqueos inductos vident, de repente vlulatu edito, maximisq; sublatis clamoribus, frontem conuertunt, magnoq; impetu procurunt, & nostros eminus (nec enim pedem conferre audent) telis petunt, multisq; incommodis confusos equites, & locorum imperitos, & consternatos adorti, afflictaut & confodiunt. Adhæc, aliâ, ex insidijs leuis armaturæ milites emergere, nostrosq; laceessere: sed hi, excurrere magis quam præliari assueti, respectare, & ferè animo deijci. Ludouicus Blesensium Comes, qui cum sua acie pugnam præposterè commisisset, errore animaduerso, cum receptum, vt fugæ per similem existimaret, nequaquam pro dignitate Gallici nominis esse statuebat, aufugere. Itaq; cum mori præstaret, quam indecoro deformiq; reditu Balduinum Imperatorem & dominum deserere, ante signa accerrimè pugnans, solido thorace Cumanica cuspide perforato, grauitè duobus acceptis vulneribus sauciatur: quorum dolore equo excidisset, nisi ipsum turmalis eius Ioannes Friaſus, in equum repente alleuasset. Cum in equo satis benè, vt in tantis malis, adhuc federet, à suis maximis precibus monetur, vt sibi consuleret. respondit, si loco illorum esset, fortasse salutem fuga quæsiturum fuisse; sed Blesensi præclaro genere in Gallia ad arma nato, nefas inexpiabile esse, Orientis Imperatore suo domino in prælio deserto, fugere. imò verò, quandiu vires atq; arma superessent, pro religione, proq; optimo Imperatore, ac Imperij libertate, cum Barbaro hoste pugnaturum. Imperator, Equitibus, familiaribus, & clientibus vehementer pressis, se vndiq; circumuentum prospiciens, ac tum demum in insidias delatum, reliquos milites voce quam clarissima poterat, appellat; ne per Deum immortalem, per vetera clientelæ iura, quibus vt Domini Beneficiarijs, ita etiam conuersim clientes patronis, mutua obstringuntur fide, se impiè desererent, sibi persuasum esse non fugere, sed potius, vt Hannoniæ stirpis hæredem decebat, Namurcensi sanguine progenitum, extremo eo vitæ actu, vnicam veræ fortitudinis laudem spectantem, & quicquid vel iniqua belli fors afferret, tam æquo, quam indomito animo ferentem, suo mortui corpore locum, quem viuus occupasset, retenturum. His duobus tantis, ac talibus viris, suæ virtutis testimonium, ad perpetuum gentis decus, Gallicis Commentarijs Villharduinus nominatim dicit. meliores nec Duces, nec milites sua memoria extitisse. Pluribus horis continenter, sine intermissione certatur. tum verò à Cumanis horribili clamore sublato, Franci equites & Imperatoris clientes cæduntur,

tur, atq; ita, vndiq; vertuntur in fugam, vt cuncti ferè in eo tumultu admodum cruento, cum indagine innumerabilium turmarum clauderentur, interfecti captiq; sint. confodi equi, subterni equites, vulnerari, Scytharum conclamatione, ac nostrarum cadentium gemitu, cælum consonare. Sed Balduini vox Regalis, & digna Augustorum genere, vnde illi origo fuit, non ita omnibus animum fecit, quin multi sese fœdè prælio subducerent, & fuga salutem quærerent. Superantur tamen nostri atrocissima cæde. Balduinus Imperator fortiter pugnans, multitudine hostium circumuentus XVIII. Kalend. Maij, anno qui fuit à partu Virginis quintus supra millefimum & ducentefimum, viuis capitur; dolor & lamentum omnibus incredibile: & ad Ioannissam Ternobum deducendus (ea vrbs Myfiæ Regum, ex omnibus Hæmi ciuitatibus munitissima, & præstantissima, in montis vertice, Regia est) afferuatur. Ipse Ludouicus Blesensium Comes, vulneribus debilitatus, interficitur. Caput eius hastæ præfixum, lugubri humanæ miseræ spectaculo, hostis abstulit. Cæsi sunt, Petrus Episcopus Bethlemitanus, quem Imperij Electorem superius fuisse memorauimus. Stephanus ille Perticensis Gotthofredi Comitis frater, qui ob eximiam virtutem, à Balduino Philadelphia Ducatu assignato, in clientelam superioribus mensibus susceptus fuerat. vnà & Reginaldus Monmirallus, frater germanus Hugonis Comitis Niuernensium præclara nobilitate conspicuus. ambo cæsi Blesensis amitini. Cæsus Matthæus Valencurius, qui secundam aciem, prima Constantinopolitana aduersus fratricidam Alexium oppugnatione, duxerat; atq; ibidem, in suburbano ponte ante portam fortiter pugnando, suffossium equum amiserat. Robertus Ronceius, qui quintam aciem in prælium duxerat, cum Monmorentiaco. Ioannes Friaæus Blesensis cliens, qui eius nomine, Villharduino Legationis principe, cum reliquis Legatis, Dandulum Principem Venetias adiit, & Gualterius Nuylliacus, quem superius Constantinum Lascharem, Theodori fratrem, pro Alexio Imperatore propugnantem, captiuum fecisse docuimus. Theodoricus de Arenacio, quod olim Minoriacum fuit, & Ioannes eius frater; Eustachius Caumontius cum Ioanne fratre, Balduinus Nouauillanus multiq; alij virtute, & natalibus clari, qui suis nominibus (quod ea cæsorum strage occulebantur) notari vix possunt. Verùm longè maxima cædes edita est, in Nicomedensem aciem, quæ ex Asia Machario Sanmanechao, Valencurio, & Ronceio Ducibus, Propontidem traiecerat. in quam è transuerso à Myfis continenti sagittarum

gittarum procella perturbatam veteranæ Cumanorum turmæ, quæ ex insidijs prodierant, acriter inuectæ, grauibus, & incuruis gladijs frustatim cædendo arma, & clavis ferreis pertundendo cassides, & generosos equos perfodendo, passim sternebant, cum iam ipso Balduino capto, & Henrico fratre cum auxiliariis turmis ex Asia seriùs aduentante, nemo inopinato oppressis opem ferret, spirantibus spolia detrahunt Scythæ, & capita obtruncant, atq; hastis infigunt. complurium tamen fuga è Barbarorum manibus, multa nostrarum cædes fesis, & fatietate captis, in maiora castra ad Adrianopolim fuit nostræ calamitatis nuncia. Nam hæc atrox in nostros à Cumanis clades illata, omnium superiorum temporum ad illum diem strages superauit. Nam flos equitum, qui cum Balduino Imperatore erant, fatali quadam, & inauspicata temeritate potius, quàm hostium virtute deletus interiit; sic, vt totum Exercitum assiduo luctu funestaret. Nunquam enim antea acciderat, postquam in Orientem Francorum arma penetrassent, sicuti videre fuit, à Gotthofredi Bullionis vsq; temporibus, è tot Balduini, Fulconis, Hierosolymarum Regum, Boemundiq; Antiocheni Principis aduersis prælijs, vt Barbarus, & victor, & incruentus euaderet. Ita; vt nostri qui Cumanorum insidijs ad Thraciæ conualles, supra Adrianopolim ferè inulti ceciderant, detrimentum acceptum, graui etiam ignominia cumulasse videri possint. Ea re perspecta Gotthofredus Villharduinus Thraciæ, & Campaniæ Mareschallus, qui ad portam obsessæ Adrianopolis excubabat, sese minus deserens, reliquijs dissipati Exercitus colligendis, omnes animi neruos intendit; protinusq; cum suo equitatu, turpiter fugientes anteuertit; iubetq; Manassem Insulanum, qui alteram Adrianopolis portam custodiebat, se maturè subsequi. Is, tam subito, quàm felici consilio, complures in fuga assecutus, quos vi & minis cohibere nollet, eorum animos oratione confirmat, sibiq; ad summam rei conseruandam, beneuolè conciliat. Manasses, quod iussus erat, in tempore se, suosq; Villharduino coniungit. Tum, acies copiosior redintegrata videbatur. Eam sic instruxit, vt retractos è fuga, inter suorum ordines commisceret. Villharduinum multæ res cohortabantur quare hoc munus exequeretur; ad suam enim dignitatem Mareschalli, & Campaniæ, & Thraciæ pertinere. deinde in morte, vel vno secundo prælio immortalitatem nominis adepturum. Postremò, nisi hisce reliquijs auctus, & firmatus fuisset, aut sibi effugiendum, aut omnibus ad vnum nullo commodo Imperij, cadendum. Pauefacti, quæ maxima multitudo fuit, ex fuga quæ ad

nostrorum eodem, pomeridiano tempore facta erat, etiam ante ipsius Mareschalli, & Manassis oculos, nullo ordine, nulloque pudore, intentoria aduolare, alij, diuersoria petere, alij aliud locorum, & labrarum, ubi se tutissimos fore putabant, gradum celeriter inferre. Ad eum modum reliquiae ex fuga, diligentia & sagacitate Villharduini, vsui Reipub. restituuntur. Cumani, qui nostros fugientes acriter infestabant, persecutione desistere. Sed Mysii, ac Triballi, itemque Graeci, sagittis, & fundis hostem oblatum ferire, & fundere. Nostri, qui in ordinibus erant, satis habebant tela declinare, ac se tueri. Eo modo usque ad vesperum, Adrianopolitanis conuallibus, die quem XVIII. Kal. Maij, atque eundem nobis perniciosissimum fuisse diximus, dimicatum. quo tempore Cumani, & Triballi, nullo prope suorum sanguine, tanta potiti victoria, multis nostrorum interfectis & caesis, nuncio de Imperatoris Balduini captiuitate accepto, ad suos sub noctem alacres sese recipiunt: nostris interim Adrianopolim obsidentibus; eo exitu, ut vertente anno, qui Constantinopolitanæ Urbis captæ, & Balduini inaugurati memoria, nobis festus dies esset, idem cæli Exercitus, captiui Imperatoris, & Blesensis clade, Latinis omnibus maximè dirus, & luctuosissimus haberetur.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R Q V I N T V S.

VILLHARDVINVS Campaniæ, & Thraciæ Mareschallus, qui, ut supra memorauimus, custodiæ castrorum relictus Adrianopolim obsidebat, statim ac tantæ cladis nuncium accepit, ad maiora castra mittit, qui Dandulum Venetiarum Principem, cum suis copijs ad se accedere iuberet, quod ipse, ne latum quidem digitum, Adrianopolitanæ portæ oblidione discedere, sine suo maximo periculo, possit. Is luminibus orbatuſ erat, & senex; sed pro annis, viuus fatis & vegetus: animi autem magnitudine, & dandi consilij sapientia, quæ in hominibus id ætatis liquidior est, tanta, quantam existimare possumus. Villharduinus hunc, apud se simul aspectum, & salutarum, seducit, ut cum solo de summa rei communicaret. Ostendit Balduinum Imperatorem prælio, quod XVIII. Kalen. Maij, cum hostibus Cumanis, quatuor passuum millibus ab Adrianopoli, commissum fuerat, à Scythis victum: captiuum ad Ioannissam, Mysorum &

Triballorum Regem, in interiorem Mysiam trahi. hoc, nuncios, & authores qui certiores haberentur, de Imperatoris Fato attulisse. Adhæc, Comitem Blesensem occisum: Exercitumq; maximam & validiorem partem, deletam: Imperio demum Fatum suum videri instare. ipsum, quàm maturimè tantis malis pro sua sapientia mederi oportere; ac reliquias, quamuis perexiguas, vel potius nullas, quoad fieri potest, seruare: eò deniq; calamitatis rem processisse, vt in precibus ad Deum & votis (qui nisi nostra obsecratione Fatum ipsum flectat, & opem miseris rebus ferat, iam iamq; de Imperio actum esse) salus, magis quàm in consilio humano posita videatur. Consultationis hæc summa fuit. Dandulus, ad Exercitum adit, consolaretur, omnes in armis paratos, in suis quemq; tabernaculis, nullo strepitu ac tumultu, tacitum signum recessus operiri, iuberet. Villharduinus autem suos pro castris apud Adrianopolim, in ordinibus ad primam noctem produceret, eo tempore, quod dictum esset, castra moturus, quò facilius iter clam hoste faceret, suosq; hostili offensa eximeret. Dandulus porò aciem primam regeret; Villharduinus agmen suorum clauderet. ita indicta profectio, expeditissimi omnes primis tenebris consulta maturè exequi, agmen equitum peditumq; certo ordine, sed deuo itinere, minus ab hoste infesto, vt, aliquot passuum ad iter circuitu addito, integri, & faucij ad vnum omnes, salui reducerentur, quòd fauciorum commodo fieret, Rhædestum versus, castrensi gradu incedere. quæ ciuitas Thraciæ maritima ad Propontidem, ab Adrianopoli, viam tridui abesset. Sed magnus numerus eorum qui sese prælio subduxerant, quod die Iouis, supra Adrianopolim ad Hæmi conualles, cum Cumanis factum fuisse memorauimus, insequenti nocte, qua noster Exercitus castra ab Adrianopoli mouit, rectà Constantinopolim, quæ quinque dierum iter abesset, tanta fugæ celeritate intenderunt, vt eò bidui spatio penè prius improuisi in urbem peruenirent, quàm iustis itineribus profecti à nostris crederentur. qui eos ex castris vel ob id nusquam discessuros existimabant, quòd fama increbuisse ab Cumanorum equitatu, paulò antè Balduinum Imperatorem, & nostros acriter infestari. Hæc festinatio nimio plus diligens, omnibus probro fuit; cum vt viæ, sic honoris sui compendio, tutius etiam sese nostris, ad Adrianopolim coniungere possent. in his fuerunt Crassus Longobardus Comes, in Transpadanis, Bonifacij Marchionis cliens, Oderus Hamus, qui cum Balduino notam Cruciatorum acceperat, Hami in Veromanduis Toparcha (ita enim Franci Equites, more gentis de be-

neficijs

neficijs militiæ, quæ Feuda vocant, quod ea & in suis, & in legitimis hæredibus continuata, è gente vel familia, alienare nefas est, nomen accipiunt) item vnà viginti quinque Equites, qui pugna turpiter excesserant. illi sunt, qui vltimi materes in prælio intendunt, primi remittunt. veriti credo, ne fama, quam omnem perdidierant, prius de Imperatoris calamitate, quàm sua nuntiatione ad Petrum Capuanum Cardinalem, Summi Pontificis Innocentij III. in Vrbe Legatum, Cononem Bethunium Constantinopolis Præfectum, & Milonem Brabantium afferretur, non tam in Urbem venire properabant, quàm aduolare. Illi, re intellecta, casum acerbissimum grauiter inter se lugere & merere; atq; aduersa, vt fit, fama maiora facere; reliquum Exercitum, qui Adrianopolim infidebat, occisione occisum, aut captum credere. Sed istos in luctu & merore Constantinopoli relinquamus, & quod ad historiam pertinet, Ducem Venetiarum Dandulum, cum Villharduino Marechallo commemoremus. Illi, ab Adrianopoli continentem noctem in lucem itinere facto, Pamphilum, amicam, & in fide Imperij positam urbem, deueniunt. Sed in bello, paruis momentis magni casus intercedunt. Nam, tum eò Petrus Braiaquellus anteuertit, Paganus Aurelius, & reliquæ manus Ludouici Blesensis, qui numero ad centum equites planè strenui fuerunt: itemq; centum quadraginta Centuriones ad equum rescripti. Hi ex Nicæna Blesensis prouincia (Ducem vocabant) iuxta Troadem, Hellepontum traiectioni, ad castra apud Adrianopolim constituta, proficiscebantur; nostrorumq; aciem procul speculati, Græcos ad se venire rati, illico ad arma conclamant, & fortunam experturi, resistunt. proinde exploratores ad nostros mittunt, qui sciscitentur vnde gente, quæ causa viæ, amici an inimici, gradum inferrent. Renunciato Francos & Venetos esse, ab hoste reduces, magna vniuersorum calamitatis comploratio, tota vrbe excitata; sed longè maxima Balduini Imperatoris casu, Blesensisq; & complurium Baronum eade cognita, plangore & laments castra complebant. dolorem augebant Blesenses equites, Ludouici clientes, popularesq; qui in luctu & squallore Dominum pro Imperio oppetisse proclamabant. Is, Regia domo prognatus, vtrumq; genus, paternum scilicet atq; maternum, ab Regibus duxit. nam in paterna gente, Reges Daniæ nusquam intercisâ serie suos progenitores ciet. Stephanum Blesensem proauum habuit, Conradi Imperatoris filia genitum. Is, primo sacro bello, in Syria Duce Bullione, militis iuxta, atq; Ducis muneribus, per diu cum functus esset, quòd fortissimo, cuiq;

cuiq; ad nōminis immortalitatem apprimè gloriosum est, per summum decus, in acie vir maximè pius, causa Religionis in Palæstina propè Ramulam oppetijt: vt suo sanguine in CHRISTI cultu tuendo, effuso, quod veræ pietatis est munus, peccatorum maculas elueret. Huius hæreditariam bellicæ mortis gloriam, Theobaldus frater, nostri magnus propatruus, Blesensium Comes secutus, prima Ptolemaidis obsidione periculofissima, cecidit: vt, iam Stephanum illum Bononiæ Comitem patrum magnum, Angliæ Regem, post Henrici Regis auunculi mortem, in gentilibus suis, ad perpetuum Blesensis familiæ decus, habere possit. Maternum verò genus à Francis Regibus habuit. quippe qui Adela Ludouici VII. Francorum Regis filia genitus esset. ad hæc Philippi Regis amittinus: cum Philippus Aliza Blesensis amita, eadem senioris Theobaldi Campaniæ, & Briæ Comitissæ Palatini filia, natus esset. Balduino autem Imperatori Constantinopolitano, affinitate coniunctissimus; quando Mariam Ludouici sororem, patrualem Henrico Largo, Campaniæ & Briæ Comite Palatino genitam, idem Balduinus vxorem duxisset. Sed, vbi à dolore paulum resederunt, primi, medij, vltimi, toto Exercitu lustrato, luctum fletibus penè redintegrare, quando voce non possent; seq; mutuò consolari: inter se reduces salutare, & quòd incolumes essent, gratari: atq; è vestigio nostris obuiam procedere, quoad in Marefchalli conspectum se darent. Villharduinus postremi agminis reliquijs deducendis sedulo, atq; anxie curabat: quòd Ioannissam Mytorum & Triballorum Regem pugnandi causa, si hostem offenderet, cum omnibus copijs, ad Adrianopolim venisse comperisset, ne quod maius detrimentum acciperetur; huic vni rei potissimum prospiciebat. Ioannissa, vbi spem se de hoste debellando fefelisse vidit, nostrosq; è vestigio ad prælij aduersi nuncium abscessisse cognouit; motis repente castris, celeriter consequi statuit, qua de re nostri mirandum in modum gaudere, Deoq; gratias agere, quod sese hosti importunissimo non obiecisset: quandoquidem Francorum paucitas, in non dubium vitæ periculum venisset. Qui Asia paulò antè ad nostros Pamphilum se receperant, suppliciter Villharduinum orant, sua opera vteretur, omnia sese eius fidei permittere, omnia imperata tanto studio, vt naturam vincere posse viderentur, facturos polliceri. Proinde omnes secum quòd vellet, terrarum traheret. Villharduinus homines in tam secundæ voluntatis cursu, laudat: addit, eos probè cognoscere, quo in statu Francorum & Venetorum res essent. itaq; nouissimos in agmine, qui defatigatione milita-

militarium onerum penè enecti essent, subleuandos esse: propterea suadere, quòd ipsorum bona gratia factum velit, ipsos refectos & pro tempore integros, in suorum de via fessorum locum, postremo agmine tuendo, asciscere statuisse, vt si opus factu erit, virtutis specimen se dignum, in omnium oculis edant: ipsum è vestigio suos aditurum, & hac militaris operis vice, homines periculorum, necdum præteritorum recordatione pauentes, recreaturum. Illi, se confidentius Villharduini dicto audientes fore profitentur. Itaq; nihil ille cunctatus, militum nouorum substitutionem admaturat, & eo libentiùs, quòd eos equites perbonos, & rei militaris peritos, honoratos etiam inprimis, & fideles nosset. Ita instructi Calliopolim, Chersonesi Thraciæ urbem ad Propontidem, Imperio fidam, quòd itinere continentis noctis, equi penè rupti essent, meridie ingrediuntur; vbi tabernacula statuunt, seq; & equos satis duriter curant. Cæterum, quæ fors suppeditabat, his & quidem exiguis vescuntur; ibi reliquum diem manserunt. Ioannissa certissimis vsus exploratoribus, nostros in equis, velocitate quanta maxima potest, diem continuum vestigijs abeuntium insecutus, quatuor passuum millibus à nobis tendit. Primis tenebris, qui in urbem venerant, ad arma parati, sub signis summo silentio exeunt. Villharduinus, vt Regis Myforum ad se accursus præsensit, aciem ducit, vt pridie eius diei fecerat, & omnibus copijs, quòd militum animos ex pauore & fuga receptos reficeret, Rhædestum urbem contendit; tantumq; itineris nocte & insequenti die continuatis obiit, & nullo detrimento accepto, eò incolumis perueniret. Rhædestus trium dierum itinere Constantinopoli procul, à Græcis habitata. Ea, cum in Venetorum quadrantem celsisset, opum affluentia, & mercium omni genere referta, per maris facilem aditum, & crebrum omnium gentium accessum, quòd portu esset commoda, maritima negotiatione clarissima omnium urbium Propontidis habebatur. Ita urbem, nullo defensore pro muris portisq; consistere auso, ingrediuntur. tamen re, vt in malis, satis commoda, urbis omnibus naturæ, artisq; munimentis, nisi propugnatoribus, firmæ copia, etiam incolarum Græcorum, rebusq; bello necessarijs abundantis, nullo negotio potiuntur. Sic virtus popularium animos deseruerat. Tum primùm nostri, vti procul à periculo, respirare ac salutem sperare ceperunt. In hac tamen fortuna pro incommodis, non ita abiecta & misera, Villharduinus Campaniæ & Thraciæ Marefchallus, qui pro omnibus excubaret, Senatusq; Imperialis, qui ex clade cum Villharduino ad Rhædestum conuenerat, sollicitiùs de Vrbe Con-

Constantinopolitana, quàm de sua ipsorum salute angebatur. Itaq; primà luce de communi sententia, certi homines in Urbem passis velis, cum his ferè mandatis nauigant. quoniam Fato misero ac funesto Imperatoris, Urbem perculsam suspicarentur, Urbanorum animos explorent, hortenturq; ne sese deserant, ne ve transfuersos agi patiantur; scirent Exercitum Dei benignitate, & ipsorum virtute incolumem Rhædesti ab illis stare: propterea decernant, vtrum ius & fidem, an fortunam sequi malint. Hanc, si optarint (quod Dij omen auertant) se sibi consulturos; sin in fide constent, se postmodum fatales ad ciuium salutem concursuros, & in puncto temporis adfuturos. Balduinum Imperatorem (vt sunt belli euentus) Cumanorum equitatu circumuentum, fortiter pugnando captum, in Mysiam ad Ioannissam in seruitutem trahi: Blesensi, ceterisq; Baronibus, eodem prælio; vbi loci singulariter optabant, exitum contigisse. nec enim mortem Equiti post bellicam, secundam honori vllam esse posse. Quo verò die nuncij ex Rhædesto Constantinopolim appulerunt, quinque onerarias ingentes naues, viris armisq; & reliquis rebus, quæ ad bellum vsui forent onustas, Deuotis equitibus, itemq; Centurionibus, qui partim equo, partim pedibus mererent, compluribus etiam Venetis, qui vrbe mercibus & rebus preciosis penitus exinanita, iisdemq; in naues impositis, ad suos remearent, plenas & refertas, in portu offenderunt. In quinque nauibus, armatorum ad septem millia numerus portabatur. Eodem Guilielmus Bethunius Aduocatus, Balduinus Aubeniacus, Ioannes Virsinus origine Blesensis, Ludouici Comitit cliens, atq; alij ferè ad centum numero; quos nominibus tacitis, in gratiam suorum gentilium, fugam inhonestam lucrifacere sinamus. Petrus Capuanus Cardinalis, Innocentij Pontificis Max. in Græcia Legatus, Conon Bethunius Prothouestiarius Imperij, & Milo Brabantius Priuinus Pocillator, honorarij Imperatoris ministri, quos superius à Balduino Græcorum aulicis ministerijs præfectos fuisse memorauimus, qui Urbem præsidio turbantur, vnà etiam complures magni nominis viri, in tanto rerum discrimine portum petunt, ac non prece modò, sed etiam obsecratione magnam lamentorum vim & lachrymarum effundentes, perfugas per Deum immortalem orant, Reipub. Christianæ vt miserescerent, vsuramq; temporis se tantulam petere, dum sanguine Barbarorum, mortuos in bello expiant, dum eorundem capitibus CHRISTI Sepulchro, cuius recuperationem vnice moliebantur, parentarent; pro sua tandem pietate, sanctis Baronum manibus, suorum patronorum

norum qui pro Imperio fortiter occubissent, pij clientes iusta persoluant: neu deniq; Cruciatos milites, Religioni propugnandæ deuotos, auibus escam aut feris relinquunt; nec, dum ipsi de Sepulchro CHRISTI omnium nostrorum foteris in alieno solo, fortiter dimicant, suum etiam humi extorres miserè amittant. proinde maneant, secumq; communibus auspicijs pium bellum gerant. Cæterum homines inexorabiles, vti erant fluctuoso, atq; præcipiti ingenio viri, contempta pietate, contempto Diuino numine, desperatis rebus, anchoras incidunt, portuq; in altum prouehentes, ventis sese permittunt. Sed Deus impietatis vindex, precibus vocatus confestim adfuit. Ecce namq; imbribus, nimbis, turbiniibus, procellis, cæterisq; tempestatibus abrepti, fluitantes in alto postridie eius diei, quo die nostri ab hostili cæde reduces Rhædestum euaserant, in Rhædestinorum portum retorquentur. Ibi Villharduinus, ac Dandulus summæ authoritatis Princeps, nihil Clericorum, & Baronum Constantinopolitanorum precibus, aduersus hos pelagi emensores concedentes, idem omnes precari: qui Mareschallo aderant, aut eum stipabant, ad pietatem excitare, monere, hortari, orare non desistebant: aliquid pietati dandum esse, quæ vna omnium virtutes complecteretur, dicere: nullum verò posthac tempus fore, quo sua vsquam mansio gratior esset & clarior. illi, se consideraturos respondent, & quæ videbuntur, postero die Dandulo & Villharduino renunciaturos. Verùm insequenti nocte, Petrus Froeuillanus Eques, & idem Blesensis Comitit olim cliens, homo cæteroquin quantius pretij, clam nocte sese subduxit, equo atq; armis pro derelicto habitis, in nauem Ioannis Virsini, eiusdem Blesensis popularis sese abdidit, & flagitiosè excessit. qui postridie responsum rogatis Villharduini, Ducisq; Veneti se daturus dixerant, homines nulla constantia promissi, & fide, mari tempestiuo, vt diluxit, Duce Veneto & Mareschallo insalutatis, vela faciunt: suosq; conturiales & consanguineos, improbitatis atq; perfidiæ notati, turpiter deserunt. Sic fides violata, magno dedecore homines onerat. Illi Exercitum quidem ex animi sententia declinant, sed ignominiam ac sermones hominum, quacumq; nauigant, declinare non possunt, maximè omnium Froeuillanus. Itaq; hoc verè dicunt, fato esse inexpiabili, qui metu vitæ amittendæ, perpetuum probum admitteret. Is certè, honori nuncium remisisse omnibus videtur, qui mortem dedecori anteponebat. Quis enim est, qui modò sensum aliquem, non dico ciuilem, aut Martium, sed humanum habeat, qui non illa in ore populi sermone

monis & probra fugiat. Hui commilitonem reliquit; hui, commilitonis, Imperatoris, & signorum defector, & praesidij decessor. At hos mittamus. De Henrico Balduini Imperatoris fratre agendum. Is, Atramyttio, ex Æolide, vbi fratris Legatus bellum, vt supra diximus, in Asia cum Theodoro Lafchare Pseudoimperatore administrabat, quòd Imperij commodo possset relicto, vt se fratri adderet, & subsidio veniret (nondum enim de Fatali claude audierat) Adrianopolim versus, equitum agmen agebat, eum sequentibus Armenijs peditibus, auxiliariibus, ad viginti millia, qui ei contra Lafcharim in Asia opem tulerant. Sed quòd Henrici discessu, ob Lafcharanorum metum in suis sedibus consistere non audent, secum Propontidem traiecerant. In itinere, Græci qui praelio effugerant, nunciant fratrem Imperatorem Balduinum à Scythis victum & captum; Comitum Blesensem, ac Barones, ad vnum omnes, caesos. Paulò post, iisdem de rebus certior fit ab his, qui Rhædestum ex hoste se receperant. Illi hortabantur, vt omnibus rebus postpositis, iter quamprimum admaretur. Eo nuncio accepto Henricus, etsi animo grauiter consterneretur, compresso tamen dolore, multis de causis ceptum iter appropere constituit. Porrò professionem in equis acceleranti, necessariò Armenij pedites ponè relinquendi erant, qui vxores, liberosq; verius belli impedimenta, quam adiumenta, carris cum veherent, equitatum consequi non poterant. Cum verò Henricus multos popularium motus perfentisceret, sic tutò viam inituros rebatur, ne eis necessè esset equitatu tegi. Proinde quod tutum atq; vile videretur, seorsum ad vicum Cuperium, nullis obseptum muris, sed incolarum frequentia munitum, Cortacoplam Casalem Græci dicunt, tabernacula statuit. Eo ipso die, casu potius quam consilio, Anselmus Cordius eundem in locum conuenit. vnà etiam Villhardujnus iunior, Villharduini Thraciæ & Campaniæ Marefchalli nepos, antè à Patruo Macram urbem, & Traianopolim, ac in Abbatiam in agro Beroensium dimissus, qui ager ei fruentus temporario beneficio concessus erat. Paulò post, eodem casu, manus equitum Philippopolitanorum qui ab Raynerio Traiectensi discesserant, subsecuta est, (quam Henricus humaniter liberaliterq; suscepit, vt aduersus Cumanos sibi certa parataq; praesidia essent.) Hæc acies centum Equitibus egregiè strenuis, quingentis Centurionibus qui equo militarent, constabat. Ij præteritæ cladis ignari, Imperatori Balduino Adrianopolim, expeditis itineribus suppetias latari proficiscebantur. Per idem tempus, his pariter Balduini infortunium,

Exer-

Exercitusq; internecio nunciatur. Ad eam auditionem, tantus repente pauor omnibus incesit, vt nihil prius, quam fugam Rhædestum cogitarent, atq; in itinere Cuperium vicum, quem Cortacoplæ Casalem diximus, ad hospitia contenderent, vbi Henricus cum sua manu tabernacula constituerat. Ad eorum conspectum, Henriciani celeriter ad arma conclamant, Græcos ad se rati adproperare. Ita mutuo quoq; metu procul, vtriq; vtrosq; hostes credere. Sed cum propior accessus notitiam ipsorum inuicem fecisset, læti ac gestientes inter se salutare, & gratulari, atq; vnà apud Cortacoplam noctem ducere. Postridie Rhædestum versus iter faciunt, eoq; vespere perueniunt. vbi in Dandulum, in Villharduinum, ac cæteros, qui sua se virtute ex hostis manibus eripuerant, bona fortuna incidunt. optatissimos quidem certè aduenisse, omnium præ gaudijs lachrymæ indicabant. præclarè fortuna cum Balduino egisset, si hæc tot lectissimorum equitum copiæ, in quibus Gallici equitatus flos censebatur, apud Adrianopolim in tempore constitissent. Imperator hoc subsidio fretus, non modò se suosq; non afflictaffet, sed damna quæ accepit, vel maiora hosti dedisset. Verùm, Imperij Fatum aliud tulit. Id, in solius Dei manu est, flectatur necne; in eiusdem manu est, quem velit mentis, quem victoriæ compotem esse. Ita, posterum diem ibi, itemq; alterum ad urbem suis rebus constituendis, sumferunt. Eò tempore, Henricus vno omnium ore fratris loco Balius Imperij salutatur: qui dies, vt in tanta rerum asperitate, & Imperij perturbatione, hilares omnibus illuxerunt. Balius porò è Gallijs magistratus translatus est, Iurisdictioni & militiæ in sua nomo siue præfectura. Quòd autem Balduinus ad Ioannissam captiuus, Ternobum Hæmi urbem perductus esset, nec certior nunciis authorve eius mortis ad proceres adferretur, placuit concilio Henricum Baliuum Imperij Gallico more, velut Interregem, prodici. Aut hoc, Baronum atq; Equitum de summa Balduini virtute iudicium, aut hæc animi ipsorum moderatio, ambitionem ingenuo quodam pudore tenuit: cum, in tanta Principum & Optimatum copia, ne vnus quidem aliquis Imperium ambierit. Nam Balduinum, vt omnibus charissimum, ita omnium consensu Imperio dignissimum, tam superstitiosa sollicitudine, ac miseria viuere cupiebant, vt viuere crederent; quanquam & Exercitum concisum esse, & ipsum à Barbaro hoste ab ipsa immanitate ingenerato captum scirent. Interea populares Græci, Armenios Henricum subsequi iussos, nec opinantes & impeditos sub sarcinis, coniuratione facta adorti, suo

Dd 2 in

in eos odio omnes ad vnum concidunt aut capiunt. paucis interiectis diebus, eodem Ioannissa Mysorum ac Tryballorum Rex immodicæ spei plenus, copiosissimum Exercitum conducit, cui facilè fuit non repugnantes vincere. Eoq; oppida & castella capit, ac ciuitates ad deditiorem perpulit. Cumani, quos esse Scythas antè diximus, rerum prouentu audaciores facti, Constantinopoli tenus excursionibus omnia populati, omnes vicos ædificiaq;, quo adire poterant, incendunt. Henricus Imperij Baliuus, Dandulus, Villharduinus, qui necdum Rhædesto maritima vrbe decesserant, quam inter & Constantinopolim trium dierum iter intercedebat, concilium coeunt, cuius deliberatio hoc habuit. placere Venetum præsidium Rhædesto custodiendo collocari, quod id oppidum ad Propontidem situm, in rerum Imperij partitione Dandulo attributum esset; Rhædesto enim conseruato, facilem Vrbis Constantinopolis defensionem fore. postero die, nostri agmine quadrato Constantinopolim versus, viam capessunt. Eò itinere Selymbriam vicinam urbem perueniunt, vnde Constantinopolim bidui iter erat. Selymbria, inferioris Thraciæ maritima ciuitas ad Propontidem, loco edito in semicirculi formam, constituta, olim Selyos oppidum; cum veterum Thracum lingua, Bria urbem sonet, quasi Sely ciuitas dicta, situs opportunitate, incolarum frequentia, & crebro vltro citroq; commeantium nauium appulsu, opulentissima, triginta fermè passuum millibus Constantinopoli procul, mari verò, vnius diei paulò minus itinere abest. Oppidum igitur Henricus præsidio de suis copijs transcripto, firmat; quoniam id fratris Imperatoris vsu non modò proprietate esset; & oppidanos ad sustinendum Scytharum impetum, defendendumq; patriam magnifica concione in foro habita, confirmauit: continuo viam Constantinopolim pergunt, vbi hilariter simul & honorificè à Ciuibus, præfidiarijsq; militibus accepti, vt quorum aduentus omnes metu soluisset. Cunctis enim Imperij oppidis, castellis, vicis, & ciuitatibus, præter Constantinopolim, Rhædestum, Selymbriam amissis, & in Ioannissæ ditionem redactis, Vrbi maximus pavor incidit, adeò vt in ea propè desperatis rebus tumultuaretur. Vltra autem Propontidem & Hellepontum, in Phrygia, Æolide, Troade tantum Pagarum vrbs ad Propontidem, quam Cyzicum diximus à veteribus nominatam, in Imperatoris ditione tenebatur. Cætera omnia Bithiniæ & minoris Asiæ oppida, Theodorus Lafcharis occuparat. Ea res Baronibus vehementer dolebat. Itaq; de Baronum sententia, Nubilonus Suefsionum Episcopus, qui eximio rerum vsu,

& spe-

& spectata facundia clarissimus habebatur, Nicolaus Mayllius, Ioannes Blefensis, viri prudentes, efficaces, assidui, constantes eliguntur, qui in Italiam profecti, ab Innocentio III. Pontifice Max. à Francis, Flandris, ab amicis & fæderatis demum populis, opem cadenti Imperio, peterent. Interim Barones cum Exercitu in statione & præsidio vrbis, quanquam ea res magni angoris esset, & curæ, manerent; sed quod illos tanta spes Vrbis defendendæ teneret, quantus amittendæ metus ante cæperat, laborem sibi libenter imperant. atq; ita, ad Penthecostem diem, qui eo anno in III. Kalend. Iunij incidit, conqueuerunt. Ad has tamen communes ærumnas, maximus maiorum cumulus, Henrici Danduli Venetiarum Principis morte accessit, cuius consilio Imperium Constantinopolitanum stetit, & floruisse, si eo viuo ignotum inuidia voluit, mortuo sanè quam cecidisse aperuit. cessit quidem è vita suo magis, vt qui senectutem propè emeritam haberet, quàm suorum tempore: alienissimo etiam Imperij tempore. Hunc Veneti honorificè elatum sepulchro in Diuæ Sophiæ atrio condiderunt. Iidem pariter, & Galli luxere. Hæc Villharduinus. at illa, quæ in omnium animis ac linguis palàm feri debent, tabulis publicis consignata fideliter transcripsimus, optimum bellatorem fuisse, optimum Principem, idemq; optimum Imperatorem, corporis robur atq; animi prudentia, & consilium, regenda Reipub. virtusq; classe ccc. amplius nauium numero gubernanda, perspectum facile ostendit. Is, natus quatuor & octoginta annos, omnibus XLvirum sententijs, anno post CHRISTVM natum M C X C I I. Kalend. Iunij Vrbis Principatum adeptus est; & X I I. annos Reip. quam maxima vigilantia & sapientia præfuit. Rem nummariam ita constituit, vt commodorum Ciuitatis Venetæ, reliquorumq; populorum ipsi censitorum rationem duceret, vt quid in nummis quisq; haberet, æris & argenti flatorum nota meliore grossos vocabant, certo sciret, cum antea Venetijs monetæ vsus vel rarus, vel potius nullus esset. Captiones quoq; forenses, quibus quasi præstigijs miseri rei implicabantur, singulari facilitate resoluit, & refellit; iusq; adeò ipsum, antea durum & strictum, vt interpretum leguleiorum, atq; librariorum cauillationibus eximeret, Collegio Examinatorum, vt vocant, instituto, æquius melius reddidit. quorum munere cum rerum causæ plurimarum, tum rerum publicarum, ac priuatarum fides, quæ testibus, tabulis, argumentis quæritur, præcipuè explicatur atq; expenditur; vnde vulgò nomen acceperunt. De criminibus quoq; è iuris formula, leges pulcherrimas de doctissimorum hominum consilio

primus

primus edidit; ab præfessore Aurio Maistropetro antea inchoatas, quibus fontes plecterentur, & concepti sceleris penas darent. ijs, postmodum paucis adiectis, ad hanc diem utimur. de censura morum, & quæ ad tranquillum Ciuium statum pertinerent, cogitauit; & perfecisset, nisi bella interpellassent. In quibus sibi ærumnosus, suis autem Ciuibus felix fuit. Nam rei naualis scientia, quæ in Veneta Rep. ceteris rebus omnibus gratia, & dignatione præstat, quæq; Venetias per tot annos, in amplissimo maris Imperio collocauit, ipsam Rempub. beauit, atq; ad summum perduxit. Siquidem res maiorum virtute partas, non solum incolimes seruauit, sed multo meliores, atq; ampliores fecit. Testis est perlocuples quadrans, & sesquencia Imperij Constantinopolitani, quod ius in prædæ, manubiarumq; partitione, omnium voluntate qui vicissent, Reipub. Venetæ attributum fuit: vnâ & ipsi Dandulo, eiusq; successoribus Ducibus, Despotæ Imperij nomen. concessum etiam ut purpureos calceos indueret: quod Regium insigne haberetur. Quæ communia cum Balduino Imperatore, & Imperij Baliuo, ad extremum vitæ spiritum, gestauit, quadrantis, & sesquenciæ Imperij, Romanæ titulo sumpto; qui honor postea non tantum Venetiarum Ducibus, sed Prætoribus etiam Venetijs Constantinopolim à Repub. missis, qui in quadrante, & sesquencia Romani Imperij, Ducis vice ius dicerent, indultus fuit. Ea prærogatiua, Venetiarum Duces à Dandulo omnes, tituloq; Domini eius partis, sexdecim ad Delphinum vsq; sine controuersia, centum & vndecim annorum curriculo vsi sunt. diem circiter Kal. Iunij obiit, Christianæ salutis anno M CC V. & ad Sophiæ elatus, magnifico funere in Fani atrio, loculo è marmore sublime ad parietem facto, conditur. Id sepulchrum ad vsque patrum memoriam, marmoreis Diui Marci insignibus, & Ducaria etiam insula exornatum, Mahomete II. Turcarum Imperatore, qui Constantinopolim cepit, atq; in Turcarum potestate redegit, Fanum Diuæ Sophiæ in Mahometanæ superstitionis vsu reficiente, demolitum fuit. thorace, galea, calcaribus, atq; ipso demum ab inueterato multorum annorum situ longè conspicuo Danduli ense erutis. & ab Gentile Belino Ioannis fratre, eximio eius sæculi pictore, qui apud Mahometem aliquot annis fuerat, in patriam reuertente, ad Dandulos Diui Lucæ Henrici Gentiles, Venetias postmodum delatis. facie rufa Dandulus, & statura procera fuisse traditur, glaucis oculis, quanquam eorum acies omnino hebesceret, sed totæ corporis specie ad dignitatem apposita. ingens sui desiderium, Venetis, Gallis, bonis omnibus

nibus iuxta reliquit. Vixit annos nonaginta septem, valetudine comoda, atq; inoffensa. Moriens Henricus superstites filios reliquit Raynerium, & Fantinum, ambo in vita honoratissimos. Fantinum quidem aliquot post annos Patriarchatu Constantinopolis, morte Mauroceni vacuo; Raynerium Diui Marci Procuratione dignatos. Dandulo mortuo, Veneti qui Constantinopoli agebant, consilium magistratus creandi, qui iuris Veneti vrbibus, atq; oppidis præfesset, communiter capiunt. Itaq; Marinum Zenum, hominem elegantia ingenij, & sapientia insignem, sed supra cæteros Reipub. administrandæ vsu spectatum, diu multumq; in opera Dandulo Principi nauanda versatum, Prætorem eligunt; ea lege, vt quem posthac Venetiarum Dux, Comitijs de more habitis, stato tempore, Vicarium eod legasset, ei vt iusto Prætori cuncti parerent. Zenus ipso Præturæ ingressu, eisdem Magistratus sibi habuit, quos pridem Dandulus in morem Venetum instituisset, Iudices sex, Consiliarios quatuor, Camerarios duos, & cum Conestabili, Aduocatores communes. Despotæ quoq; Imperij, Dominiq; Romanæ nomen, in titulis habuit. Purpureos item calceos, Danduli more, induit. Idemq; inita Prætura, statim de beneficijs, quæ Feuda vocant, legem tulit; quæ Dandulus Venetis antè fruenda in perpetuum Constantinopoli, atq; in Thracia, assignasset, ea eliens nisi homini Veneto, ne resignaret, & alienaret: qui secus fecisset, placere, eum quinque librarum auri multam publico dependere, simul & qui conditionem accepisset, iure Feudi cadere. Cæterum, Mysorum & Triballorum Rex Ioannissa, ad IV. Kalen. Iunij, circiter Penthecostes festos dies, re, quocunq; arma intulerat, ex animi sententia gesta, vniuersam ferè Prouinciam prædabundus, impunè percurrerat. Cum igitur Cumanos diutiùs in armis grauissima ætate in Thraciæ campis tenere non posset, quin vasis collectis, ob magnos solis seruores manipulatim vno tempore in patriam repedarent, in Bonifacium Thessalonicensem versus, cum Mysis & Triballis in Macedoniam iter expedit, quem vnum ex omnibus Francis sibi negotium faceffere sentiret. At Marchio Monferratensis, nostrorum in Adrianopolitanis conuallibus infelicitis pugnæ nuncio percussus, vixdum ex dolore resederat. adhæc hostis aduentu conterritus, re infecta ab Nauplio suas copias ex Peloponneso, superatis Thermopylarum angustijs, protinus Thessalonicensem reducit; & eam vrbem, multitudine militum, tanta quantam cogere potuit repentè munit. Eodem tempore, Henricus Imperij Balius quàm maximis potest copijs, Græcos quod supra præstitæ fidei

fidei sacramentum efferatos animos ab Imperij studio penitus auertissent, pleno gradu tota Thracia persequi; atq; in terga Tzurulo tenus, vnde Constantinopolim iter est tridui, instare. Tzurulani Græciq; & vitæ & excidij metu, & sua mobilitate impulsî, sine cunctatione, ne præconis quidem voce audita, salutem fortunaq; omnes, in Henrici potestatem ponere; confestimq; sese in eius fide manufros confirmare: tantumq; penam rebellium deprecantibus, Henricus pro sua clementia, & mansuetudine ignouit, tametsi genus leuissimum, & ad motum fortunæ moueri solitum, difficile Imperio fidem seruaturum intelligeret. Inde proximam Arcadiopolim adiequitat. Eam propugnatoribus nudatam, ac desertam offendit, quòd Græci, siue se vrbis defensionem impares agnoscerent, siue perterriti ne deditio pro suo maleficio præcisè negata, penas periuræ rebellionis darent, spe salutis in fuga constituta, alius aliò, perfugerant, atq; euagati erant: ac deinceps Balius rectà Beroen Thraciæ urbem mediterraneam, Græcorum defensorum frequentia & munitione, præter cæteras adornatam, gradum infert. Ex quo supplicum deditio opinione omnium citior, libentibus animis accepta: quòd, is gradus, ad summam victoriæ factus esse videretur. Paucis post diebus, Neapolim maritimam Thracum ciuitatem accedit, Christopholim vocant, oppidumq; ad deditioem voce præconis vocat. Id oppidum è Thracia, Macedoniam ingredientibus, primum obtingit, eà Thraciæ parte constitutum, quæ ad Strymonicum sinum vergit, Contessæ vocant nautæ, Atho monti aduersa. Neapolitani, quantum ab equis & armis benè parati, Græcorum auxiliarium etiam maximo numero freti, cum nostros tota mente, atq; omni animi impetu, capiendæ vrbis imminere viderent, magis adeò cupiditate prædæ quàm victoris gloria, nam apud Exercitum pleriq; clariores, quàm honestiores, quibusq; præda, quàm palma potior esset; nihil enim pensi habebant, dum ditarentur, Henrici clementiam experiri, quàm militum rabiem periclitari maluerunt. Sed interim dum alia vrbis parte deditioem leges disceptantur, nostros alia urbem clanculum eo astu inuadunt, vt Baliuum, atq; oppidanos, qui de deditioem agebant, planè sefellerint. qua de re, cum Henricus grauiter anigi, cuius honor, Imperijq; adeò maiestas ageretur; tum verò ciuis ius belli violatum, dolenter quæri; propterea Baliui Imperij fidem obtestari. Franci, ipso in urbem ingressu, Græcos obuiam cedere, alios in seruitutem rapere, oppidum compilare atq; diripere. Cæforum quidem magnus numerus, sed captiuorum maior. Ita, Neapolis Thracum,

Thracum, insanæ credulitatis penas dedit. nostros, ibi triduum commorantur. Græcis reliquis, & oppidi expugnatio, & strages, tantum metum iniecit, vt omnibus Thraciæ oppidis & castellis desertis, partim Adrianopolim, partim Didymoticum perfugerint, quòd se eorum locorum munitione, salutem tutari posse confiderent. Interea Rex Myfiæ Ioannissa, nihil oscitans, in Bonifacium Monferratensem in Macedoniam descendens, ad urbem Serras, copias omnes ducit, militem hortatus, vt gradum adderet. Serræ, Macedoniæ amplissima ciuitas est, ad Thraciæ fines, Atheniensium quandoq; Colonia, Amphipolis idè antiquis dicta, quòd Strymon amnis, ex Hæmo delapsus, urbem circumfluat, & peninsulæ forma oppidum amplectatur; à quo situ, vrbis postea nomen datum. In ea hodie, Ottomanorum Regum moneta, peculiari inter cæteras officinæ sede, cuditur. Eius oppidi tutelæ Bonifacius Marchio præsidium validissimum, de suorum numeris delectum dederat, eiq; Hugonem Agrippinensis Colonie magni animi, magniq; nominis Ducem, vnà & Guilielmum Arelatensem ipsius Mareschallum, de suis manipularibus præfecerat. Ioannissa igitur celeriter Serras profectus, omnibus copijs urbem circumdedit; mox commisso prælio, & multorum strage edita, nequaquam sustinentibus nostris, suburbium vi capit. Coloniensis, cum suis propugnans, vulnere medio oculo accepto, cadit. eius morte, qui fortissimus Dux, fortissimusq; bellator omnium opinione habebatur, tantus pavor Exercitui incessit, quum pluribus in locis pugna ederetur, & quòd maximè terrebat, sagittarum procellis vndiq; sternerentur, vt iam acies fluctuaret, compulsiq; in oppidum cum se nihil dum à metu collegissent, quæ in illo vestigio temporis reliqua salus erat, consilij ancipites in arcem se recipiunt. Eò Rex vrbe capta, machinas celeriter admouet. qua re, nostros infueti obsidionis, magisq; hostem laceffere, quàm bellum defendere affueti, conturbantur. nec enim arcis situm planè oculis collustrant, & commeatus qui vix biduo sufficeret, ex penu atq; horreis renunciatus, magnum pauorem iniecerat. quare non ita post de deditioem proloquuntur, quem animi languorem atq; imbecillitatem, tota nobilitas illis exprobrauit. Rex Ioannissa has deditioem leges dixit. Si Franci arce decederent, illis ad suos saluis rebus, incolumiq; præsidio, tutum iter fore. reditus gratia XXV. Proceres quos præcipuo honore haberet, iuratos comites qui eos cum armis, & equis dirigerent & custodirent, adhibere: pollicitus illis neq; equos, neq; arma adimere; deniq; aut Theffalonicem, aut Constantinopolim, aut in
Ee Hunga-

Hungariam, aut quò potissimum horum locorum adire mallent, eò tutos dimittere. Rex fide data, equites ad se salutatum introductos, placidè resalutat, tabernaculo in proximo posito regificè accipit. Ita muneribus prolixè donati, triduo mansere. mox, cum comitibus se in viam dederunt. Sed Mysus, vt ea natio inhumana est & infida, suis equitibus imperat, vt nostros in via deprehendant, miseros, spoliatosq; rebus omnibus, expilatos, nudos, & excalciatos pedibus, qui diuturnitate belli defatigati languerent, vixq; corpus in corpore haberent, superatis Hemi iugis, in interiorem Mysiam producant, quò lassitudine de via enecarentur. at virtute & robore qui valerent, qui peregrinationis patientes essent, eorum ceruicibus capita abscinderent, vt accumulata feritate, procul Exercitu ipsius perfidia contegeretur. Ita Rex sedifragus, contra ius gentium ac fas, in nostros iurata pactione deditos, & ad terram arma proijcientes, atrocissima cæde grassatur, & crudeliter excruciatos perdit. Eò euentu, vt ingens hominum multitudo mortem suppliciter deprecantium, paucorum dierum spatio crudelissimè fuerit trucidata. Itaq; nostri incommodum, quod omnium bellorum detrimenta antecessisset, acceperunt. Rex è vestigio, in Bonifacium capitali odio incitatus, Serrarum vrbe cum arce complanata, itineribus diurnis & nocturnis quàm maximis potest, nihil cum retardantibus fluuijs, in vnum illum inuolat. Sub idem tempus, Henricus Imperij Balius ad Adrianopolim castrametatum proficiscitur, eamq; vrbe celeriter vallo & fossa circumdat. Sed obsidionem plenam periculi videt. nam pro muris, atq; de muro qui propugnarent, Græci Scythæq; innumerabiles ob oculos stabant: deinde nostros crebris ex vrbe eruptionibus, in tantas angustias vrgebant, vt nusquam per Adrianopolitanum agrum ad prædam discurrerent. cum alij castris vltra Baliuum factis, comœatu, qui supportari poterat, nostros facilè intercluderent. His difficultatibus impediti, ne frumentatum quidem, nisi coacta manu, adire poterant. capiunt consilium exeundi castris, vt alios pro vallo, & fossa statuunt; aliorum aciem dirigant, quæ obsessos omni vi premeret; alios armis, scalis, machinisq; omnium generum faciendis adscribant. Sic, ab omnibus rebus expugnationi necessarijs, parati & instructi, vrbe aggrediuntur. Sed neq; virtute, neq; ingenio, atq; arte, vrbe admodum quam munitam, capere potuerunt. quin potius (ita paruo momenro magnæ rerum inclinationes fiunt!) obsessores ipsos obsideri videres, deinde fortissimus quisq; grauius sauciatus. hæc incommoda incommodiora Petri Braiaquelli lapide in

ad-

aduersam frontem balista misso icti, lethale vulnus reddebat, quòd eò luctuosius fuit, quòd is vulgò equitum, maiorem virtutis opinionem haberet: sed è conflictu elatum, & lectica in tabernaculum deuectum, medicus curauit. quum magnus Deus Francorum precibus vocatus, susceptis votis, pro Braiaquelli salute, præsens adesset. Balius obsidione parum procedente, immò re desperata, se cum Exercitu, multis detrimentis à ciuibus atq; Græcis, in nouissimum agmen instantibus acceptis, Pamphilum, tanquam in portum recipit. Ibi statiuca castra duos menses habuerunt, interdum populabundi circumiectas Thaciæ regiones Didymoticum versus, atq; aliorum vagari. Ciuitatum agros, nisi qui fructuum & frugum vbertate inuitarent, circumeundo magis quàm obeundo, magna prædarum copia sese explebant: eo tempore hybernorum speciem, qui more militari, appetente hyeme, ingruebant, Pamphili agitant. ad quam vrbe etiam merces comœatusq; proxima Rhedesto, ac maritimis Propontidis ciuitatibus vicinis, largè inuehebantur. Sed tantisper Balius Imperij omisso, quod series historiæ postulat, ad res Venetas veniamus. Raynerio Dandulo in Patris Henrici Venetiarum Ducis Principatu vicario, nondum de illius morte nuncio in vrbe delato, Rogerius Maurocenus vsufructuarius Apforensis Comes (qui comitatus in altera Absyrtidum Flanatici sinus insula ad maritimam Liburniæ oram, Ostarum vulgò dicunt, sicuti Arbenfis in Illyrio, & nonnulli alij, hodie iuris est annui, eius qui Reipub. videtur) Rogerius Permarenus, Benedictus Grilionus, Paulus Quirinus Senatores primarij, à Repub. Constantinopolim legantur, cum ipsius Raynerij litteris, & his mandatis nominatim, Reipub. nomine Balduino Imperium gratularentur, quem nondum in prælio à Cumanis captiuum factum intellexerant, idq; Rempub. ex animo gaudere testarentur. Itemq; Senatam Venetum actorum Danduli Patris, in Vrbe Constantinopoli, & quadrante Imperij auctorem profiterentur, deq; his tabulas publicas confici curarent, & confectas in ærarium referri. Sed & hæc vniuersim, quæ commodo Reip. fierent, mandata habebant. IVviri Legati in Vrbe Constantinopoli honorificè accepti, de Balduini captiuitate, de Henrici Danduli Venetiarum Ducis morte, cognoscunt. Zenum quoq; concilio publico Venetorum omnium, qui Constantinopoli fuissent, Prætorem & administratorem quadrantis, & sesquuncie Imperij lectum. Ea de causa Zenus, vt erat præstanti ingenio, atq; vsu rerum singulari Senator, concilium cogit. In eo, Legati postulant, vt

Ee 2 bene-

beneficia, siue feuda, quæ Dux Dandulus in vita de quadrante, & fsequencia Imperij tum in vrbe, tum in Thracia, Macedonia, aut Epiro cuiq; attribuisse, quæq; posthac alij pro iure attribuerent, nulli à possessore, nisi Veneto homini alienari possent. Zenus Prætor de concilij sententia, Legatorum postulationes dignas videri, de quibus tabulæ confierent, & in ærarium referrentur, pronunciauit; moxq; muneribus donatos, attributo comætu & nauigijs, quibus Venetias transportarentur, domum dimisit. Dum hæc agerentur, Patres Venetijs de Danduli morte certiores facti, XIII. Kalen. Augusti, nuncius enim actuaria naue Venetias celeriter aduectus erat; Petrum Zianum, Sebastiani Principis filium, vsufructuarium Arbæ Comitum, quæ Scardona Illyrij insula antiquis fuit, & eo tempore Consiliarium, cui multum recens Sebastiani Ziani clarissimi patris memoria suffragabatur, omnibus XL virum suffragijs, Nonis Augusti Ducem declaratum excipiunt. Is è vestigio vt Veneti annales tradunt, non domum suam, sed palatium ad Diui Marci Ædem pertinens, populi coactu migrat; Vir egregie probus, atq; idem æquus, & cum morum suauitate, liberalitate, ac munificentia, tum verò summa in Deum pietate, Patribus, & Ciuibus iuxta gratiosissimus. Sed ad Ioannem Regem Myfiæ regrediamur. cui, vt modò posui, Serræ deditæ, eiusdem iussu cum arce funditus deletæ sunt, omnibus paulò post contra fidem deditijs ad vnum necatis. Is secundarum rerum successibus audacior factus, extemplo Macedoniam ingressus, Theffalonicem prouinciæ Metropolim adequitat. ad urbem, atq; in Theffalonicensium agro, complures dies commoratur. Bonifacius Monferratensis Theffaliæ Rex, opinione grauius, Balduini sui, & Imperatoris, & Patroni calamitatem, Theffalonicæ lugebat; merebat etiam Barones, qui funesto illo prælio fèdè perierant. dolorem cumulabat Serrarum deditio, ac suorum equitum, per summam Regis perfidiam, interitus acerbissimus. Myfus, equis excurrando fessis, & fractis, cum Bonifacium opprimere non posset, cui vni ex omnibus infestissimus erat, & inimicior quàm Balduino, progredi destitit; & mutato consilio, per Hæmi rupes in Regnum redijt. De Philippopoli autem paucis dicendum. Philippopolis ad Hebrum, quem Marizam dicunt, Thraciæ ciuitas, sub Rhodope, partim in collibus, partim in planitie sita; oppidum antea, mox à Philippo, qui post Gordianum imperauit, condita, Philippopolis appellata est; à quibusdam Trimontium, ob situm, quòd tribus quasi montibus cingatur, dicta est; Constantinopoli nouem dierum itinere abest, omnium

nium Thraciæ vrbiū clarissima, & munitissima. Hæc ciuitas per se infida, apertè cum Raynerio Traiectensi domino suo, Imperij beneficiario bellum gerere cepit. nam paulò antè Balduinus Imperator, Philippopolim, cum agro ac reliquo ciuitatis censu, Traiectensi de Imperio benemerito, atq; etiamnum benemerenti, iure feudi (vt vocant) tribuerat, quod beneficium in ærarium Imperiale relatum esset. Ita q; ciuitas Balduini casum, Blefensis, Baronumq; interitum ac Francorum stragem quàm maximam, Serras expugnatas atq; euerfas, cum fama accepisset; sciret etiam Traiectensem patronum à suis necessarijs & cognatis, atq; adèd ab Raynerio filio, ac nepote, vel per indignationem, parentis iniustitia, ortam, vel rerum desperationem, de hostis florente Fortuna præsumptam, vt desertum nomen Francicum, sic omnino extinctum esse putauit; atq; ita stirpitus eradicatum, vt non modò posthac fruticari, sed ne efflorescere quidem posset. Infelicitum igitur fortunam insectata, ad Myfi potentiam, atq; opes maximas deuolauit, se q; ei dedit: ac, ne sine munusculo ad Regem perfugeret, Traiectensis domini proditionem apportat: pollicita, si Philippopolis muro adequitaret, si armatum se tantum ad urbem ostenderet, clam, palam vè in urbem introducere. hoc clandestinum cum hoste colloquium vt Traiectensis resciiuit, hoc vnum præcipuè extimuit, ne ciues se Regi viuum traderent. Ita q; diffusus se tueri posse, quòd valde cuperet, suas copias colligit, suburbio quàm præteriret, vbi Philippopolis, qui ciuitatem Ioannissæ vltro dederant hospitia facta erant incenso, diei itinere continuo Stenimacum castellum petit, quòd Philippopoli sex millium interuallo abest. Stenimacum Thraciæ oppidum est, in Philippopolitana Strategia, ad Rhodopen sub radices montis situm, cum arce, prærupto in colle qui vrbi incumbit. Constantinopoli oppidum nouem dierum itinere abest, hodie Turcis maiori ex parte dirutum, Stamacum appellatur. Oppidum id popularium multitudine, sed qui non magnum rei militaris vsum haberent, satis pro tempore refertum; at frumenti, comætusq; ita inops, vt ex omni copia, ne diarium quidem suis posset suppeditare. Eò, se cum sua manu abdit, vitamq; ibi tredecim menses, parçè ac duriter traxit. nam rerum inopia, cò hominem adegerat, vt ei necesè esset carnibus equinis vitare. hoc etiam Traiectensem incommodè habebat, quòd cum inter Stenimacum & Constantinopoli nouem dierum via interesset, rari vltro citroq; internuncij mitterentur. Rex Myfiæ à ciuibus facile persuasus, è vestigio Philippopolim Exercitum dirigit, tormenta muralia

menibus

menibus admoturus, ni protinus se dederint, & urbem obsidione cincturus, ni ad eius conspectum (quod Rex fidem & iurandum dedisset, omnes ad se æquo iure habitos iri) protinus deditionem faciant. At verò, postquam Myfus in manu habuit, consueta perfidia usus, in Græcos sævit: vulgus omne ferro de medio tollit, idq; in vrbis Archiepiscopi oculis; honestiores, excruciatos necat: partim viris cutis detracta est, partim caput ceruicibus demessum: reliqui in catenas coniecti, & his constricti raprabantur. mox urbem diruit, domibus, palatijs, omniq; ædificiorum genere formosissimam, non modò deformat, sed muris, turribus, arce deiectis atq; euersis, solo adæquat. Ita Philippopolim tertias pulchritudinis ciuilis, ingenij, ac dignitatis virum omnium Imperij vrbium modò sibi vindicantem, tanquam cadaver, non sine lachrymis proiectum videres. Sed Henricus Imperij Balius, qui extremum Autumnum Pamphili egerat, quæ vrbs ad mediterranea Thraciæ, inter maritimam Rhædetum & Didymoticum castellum constituta est, ineunte hyeme, quo tempore miles conquiescit, cum suis intimis, de Rufio, quæ Topiris olim fuit, consilium capit: vtrum præsidium eius tutelæ, quod ciuitas inter Strymonem & Nessum media, agri vbertate nulli cederet, & is locus Thraciæ umbilicus esset, ad bellum gerendum peropportunos imponendum censerent, necne: omnium consilium fuit, Urbem rebus omnibus munire. decretum itaq; præsidium centum quadraginta equitum, complurium Centurionum in equis, cui Theodoricus Lofus Imperij Seneschallus, vnà & Theodoricus Teneromondanus Imperij Conestabilis, præessent. quos Imperij magistratus præsidarios & militares, Balduino Imperatore declarato, iuxta patrium Galliarum ritum, vbi sine discrimine hoc magistratu funguntur viri militares & togati, ex Baronibus creauerant, eosq; patrijs nominibus vocabant. Eò confestim Henricus Balius Imperij, centum & quadraginta equites, magnumq; numerum Centurionum, in equis mittit. iussos, quod Imperij commodo facere possent, quàm latissimè vagari: Græcosq; & colonos armis laceffere, & quocunq; adirent offendere, quiduis facere, dum aliqua hosti incommodarent. Ipse, Beroen ad reliquias Exercitus proficiscitur. ibi, centum & viginti equitum turmam, & magnum Centurionum numerum, qui equo mererent, collocat: inde Arcadiopolim milite Veneto munit. inde Neapolim Thraciæ, Theodorum Branam Græcum Equitem tutatum allegat. is Branas, Agnetem sororem Regis Franciæ vxorem duxerat. ideoq; vnus ex omnibus cum Francis semper sentiebat, cum cæteri

Græci

Græci rerum Francicarum euentum specularantes fide vacillarent, aut nos odissent. huic vni Græcorum, quos vulgò fortunæ quàm fidei, religionis quàm veritatis sequaciores Franci semper fenserant, maximum rerum suarum fidem habere, quod eum pietas erga patrem, cuius iniuriam vlcisci miserè cuperet, & illustris affinitas cum Franciæ Domo, vt Græcis inimicissimum, ita Latinis, siue sua sponte, siue quòd eos solos pietatis vindices videret, amicissimum faciebant, cum per eos solos, pietatis laudem, ac fructum capere speraret. In recenti enim memoria habebat, Alexium Branam patrem Equitem maximè generosum, & vetere obsequio, insigni studio, atq; affinitate, cum Angelis Constantinopolitanis Imperatoribus inclutum, ab Isaacio Augusto Imperatore, viuum indignis modis habitum, & mortui caput ad ludibrium omnium, sceleratamq; contumeliam, in mediam aulam prolatum: atq; eodem, ad spectaculum, matrem captiuam, feminam primariam, ac pudicitie quàm generis laude nobiliorem, vocatam. ita, quanto odio Græcos, tanta fide, & benevolentia Latinos complectebatur. Solus igitur Branas Franciæ dignitatis fautor, & adiutor Neapolitanis præficitur. Arcadiopolitæ, & Neapolitæ, siue Ducis Branæ singulari amore, siue natura in Francum procliuiore, suo sumptu continens bellum cum Græcis gerebant, ex quo finitimorum graues inimicitias sibi creant. Balius rebus commodè, vt in incommodis, instituit, Byzantium cum sua manu redit. Vt igitur Henricus Imperij Balius Beroe ad hyberna Constantinopolim, mense Octobri redijt, ab eo Zenus Prætor postulauit, veteres pactiones à nobis antè memoratas, quas Dandulus Princeps cum Balduino recens creato Imperatore, de quadrante, & sesquencia rerum Imperij fecerat, per arbitros diuisionis Imperij datos à Balduino, Flandriæ & Hannoniæ Comite, qui paulò post Imperator delectus est, & eodem ipso Dandulo Venetiarum Principe à Bonifacio Monferratense, à Baronibus, ac reliquis Votiuus militibus, idest Peregrinis, qui communibus armis Constantinopolitanum Imperium acquisuerant, & à Balduino Imperatore iam declarato confirmatas, vt iureiurando renouet. Præterea, illa pacta concilio publico prioribus addita, Henricus Balius Imperij Zeno Prætori Veneto pristinis quidem legibus adiudicauit, quas à nobis ex eodem tabulario Veneto, Laurentij Massæ, viri doctissimi, eiusdem Reipub. à secretis, opera expromptas, non abs re visum est, hoc quoq; loco referre. Hæ, in huiusmodi ferè verba conceptæ. Imperatori, Regni aut ampliandi, aut tuendi causa, in expeditionem

nem proficiscenti, milites Imperij, idest Vasalli vulgò dicti, ex Kal. Iunij, ad III. Kalend. Octobris (is dies Diuo Michaeli festus est) suo sumptu & stipendio militante. Milites Imperij Franci, Venetive, priuilegiarij, qui hostem Imperij finitimum habebunt, dimidium eius temporis suo sumptu, & stipendio nauant. Illi iidem, si vicini hostis incurfionibus, & repentinis, ac quotidianis iniurijs vententur, ac infestentur, eius temporis vacationem habent. Hoste cum Exercitu Imperij terras deperditum, aut populatum ingresso, milites Imperij, siue Clientes, præter legitimos dies & pactos, quantum temporis concilio publico videbitur, Imperatori, suo sumptu militante. his seruitijs, oneribus, & operis, Vasalli, & Clientes Imperij, Venetive priuilegiarij, Francive, dum possessiones, & feuda in Imperio habebunt, alligantur & tuentur. Imperator ceteros sumptus pro Imperij ampliatione, aut defensione, de Imperij fructu, ac censu facito. Idem, concilio publico de Imperij tuitione dicto audiens esto. de Imperatore militibusq; Francis, ac Venetis, his legibus minus obtemperantibus, Venetorum & Francorum, iudicium eius rei ergò selectorum, animaduersio esto. Imperator, nihil contra leges ac iura agito. Siquid commissum, eorundem selectorum iudicium esto. Quando verò militiæ onera grauiasunt, eo nomine feuda (quæ nihil aliud sunt, nisi beneficia bellica) vt singulis clientibus tributa, quorum fructibus se ipsi in armis sustineant, ita Augusto cum Imperatoris appellatione, totius Thraciæ quadrans adiudicatus esto. Actorum Henrici Baliui, Danduli Ducis, & eius VI. Consiliariorum, Baronum, Marchionis quoq; Bonifacij, & eius Consiliariorum, si que pactiones informandæ sunt, addendo, adimendove cognitio esto. Hæc Henrico Imperij Baliuo, & Marino Zeno Prætoze in Blachernij palatij aula agentibus testes, hinc quidem rogati, Ioannes Faletus, Ioannes Maurocenus, Marcus Dandulus, Ioannes Balastus, Marinus Valaresus, Andreas Molinus magistratus Veneti, à Baliuo autem Gotthofredus Villharduinus Romaniæ & Campaniæ Mareschallus, Conon Bethunius, quem superius Imperij Prothouestiarius diximus, Petrus Brachiolus, Manasses Insulanus, maior honorarius Coquus, Macharius Sanmanechaus Panetarius, Milo Priuinus Pocillator, Equites, omnes honorarij Imperatoris ministri. At Rex Ioannissa, nihil oblitus quod suæ incolumitati, ac dignitati conducere arbitraretur, idem valde à pecunia, & suo milite paratus, quod omnem ferè Thraciam rapacissimè diripuisset, Cumanorum, quos Scytharum genus diximus, innumerabilem multitudinem trans Istrum, spe

stipendij

stipendij inuitat. Iis Hæmo appropinquantibus, Myfos dispartitis, muneribus adiungit, eo consilio, vt Transalpina regione superata, in hostilem agrum irrumpant, & latè prædatis finibus, ferroq; & incendio cuncta absumant. Igitur, tertia post Natalem CHRISTI Domini hebdomade, communicatis viribus, hyeme iam præcipitante, Thraciam populatum dimittit, sed præcipuè Adrianopoli atq; Didymotico opem latum, quod in sua fide & tutela essent. Cumanis & Valachis in vnum coactis, atq; multitudine in dies crescente, specie tanti Exercitus, animi quoq; Regijs creuerunt. ea fiducia, in Francorum castella, inexhausta auiditate adequitare, atq; incurfare. Theodoricus Teneromondanus Imperij Coneftabilis, alter præsidij Præfectus, qui aduentantium Barbarorum motum præferat, certior factus III. Kalen. Februarij, Cumanos & Valachos in quadam villa fatis oscitanter corpora curare, eò cum centum & viginti equitibus iter nocte continuat; paucis Topyris, quod Rufum diximus, defensionem relictis. Cum diluxisset, se in villam incidisse cognoscit, in qua Cumani, & Valachi iacuerant, & pernoctarant. Itaq; de improviso irruunt, vt ne à colonis quidem sentirentur, militesq; Regios Cumanos, nec opinantes, ferro occupant, stragemq; horribilem edunt. cæfos spoliant, equos ad duodecim secum abigunt. Mox cæde facta sese in viam Topyrim versus conijciunt. In illo ferè temporis vestigio, Myfi, Scythæ, & Valachi ad septem millia numero, ad arma, ad equos concurrere, ad nostros adequitare iniurias vltum; ita, vt benè mane Topyrim venerint. Nostri, & hi perpauci defensores, hostis aduentu exterriti; portas claudere & in muris consistere. Eò factum, vt hostis, cum neq; scalas, neq; quicquam quo munitiones disturberet secum conuectasset, re infecta recederet, eumq; suæ temeritatis puderet ac tæderet. Huic, vix tria à Topyri passuum millia progresso, Franci in reditu, Duce Teneromondano, pridie Kalen. Februarij occurrunt. qui, cum se in hostem incidisse sentirent, nequid indignum Francico nomine, & rebus ab se antea fortiter & præclare gestis, animo conciperent, sese non deferunt. Teneromondanus Coneftabilis suas copias repente in quatuor acies distribuit & instruit, eo consilio, vt nulla fugæ significatione Topyrim lentè festinarent, qui paucorum tanquam portus esset. At Cumani, Valachi, Græci pedetentim, quæ maxima multitudo erat, populari tumultu collecta, quæq; Regijs auxilio, agmen clausum venerat, in nostros infesti adequitare, nouissimos incitatis equis premere, magnisq; incommodis afficere. Theodorici Alostenfis Seneschalli manus, cui Villanus

Ff eius

eius frater præerat, quòd Theodoricus Imperij Seneschallus Constantinopolim ad suum munus decersisset, postremum nostrorum agmen muniebat, ac tuebatur. In hanc aciem potissimum Cumani, Valachi, Græci, vndiq; ingruentes, sese atroci vulnere edito, circumfundere, & certatim inuolare, equos confodere, omnia miscere, maximi clamores excitati; tanta etiam impressio, & tam vehemens in nostros facta fuit, vt turbatis ordinibus cum impetum sustinere non possent, hostis in medium penetraret. Constat Andream Vrboesum, Ioannem Coisum, atq; alios fortes viros medio agmine sustentando, maximos labores exudasse; hostisq; impetum ita repressisse, vt in Teneromondani Conestabilis primum, mox in Caroli Franesij aciem propulerint. Nostri paucorum virtute subleuati, ad primum à Topyri lapidem procedunt, vnde ipsam urbem ab oculo constitutam cernerent. Regij indignantes Francos sibi eripi, animosius nostris in terga instare, equites atq; equos certius confingere, vltra nostros progredi, vt circumclusos Topyri intercluderent. Scythis enim equitibus qui leuis armaturæ sunt, vt scriptores tradunt, naturæ instituto, mira est in castris velocitas: vt quum procul abesse creduntur, proximi sint & improvisi obruant, quum verò paratum accinctumq; hostem intelligunt, eadem qua venerant, sese velocitate subducant. iterum, in aquatione & frumentatione coercenda, & intercepto comiteu insignis solertia. Sanè nec pugnant cominus, nisi multis à causis de victoria persuasi; atq; hoc consilij semper primo loco habent, vt vexatum incursionibus hostem, præterea fame, vigilijs, stationum molestia premant, tædioq; militiæ afficiant, ad copias transferendas & castra mouenda impellant, vt ponè sequendo, adoriri sparfos, & conficere imparatos queant. quibus artibus graues alioqui populi Romani legiones, haud rarò in Orientem magnis cladibus affecerunt. nunquam verò plus damni ab illis est, quam cum in planis locis bellum trahitur, & omnia vagis excursibus patent. Ita; Scythæ equites leues, nostros cataphractos eminus feriebant: quos fugaces, nostri præ armorum pondere, cursu adæquare non poterant. Ita, cum Franci modò egregiè sustinentes, & modò rencuantes impetum, eo euentu pugnarent, vt defendendo haud offendendo parum proficerent, & constitutum tenere iter non possent, cum Scythæ iam ab omnibus partibus se circumfudissent, & nostros velut prædam indagine clausam, venatoria consuetudine passim opprimerent, omnes ferè aut occisione occisi, aut capti. Luctuosum sanè certamen; vnde ex centum viginti maximè strenuis equitibus,

& spe-

& spectatæ virtutis, tantum decem Topyrim ad suos euaserint. Ea in pugna Theodoricus Teneromondanus Russiani præsidij Præfectus, atq; idem Imperij Conestabilis ardentissimè pugnans, cum ab insignium cristarum ornamentis Balius Imperij à Barbaris esse putaretur, est obruncatus. Pariq; sorte, centum & decem illustri nominis & virtutis notæ equites, capto ab hoste eorum Signifero, capti, trucidatiq; sunt. In his fuere splendidiore, Aurius Insulanus Eques præstantissimus, qui cum Ludouico Blesensi Comite, suo Domino, ad sacrum bellum venerat; Ioannes Somponus, Andreas Vrboesus, Ioannes Coisus, Guido Confluentinus Rhenanus, Carolus Franesus Gallus, secunda Constantinopolitanæ Urbis expugnatione muralis coronæ gloria nobilis, Villanus Alostenis, Theodorici Alostenis, Imperij Seneschalli frater, qui dum supremæ virtutis conatum edunt, adhortantibus Barbaris, vt se potius dedere, quam interfici velint, cum his qui secum erant equitibus, ita obstinatis animis certant, vt patrio gentis more, fortiter potius cadere, quam in hostium potestatem turpiter venire malint. Reliquorum caesorum, & captiuorum numerus, nec reperiri quidem, nedum recenseri potest. Cumani, Myfi, Græci, multo nostrorum cruore conspersi, cum iam cædis fatietas illos cepisset vsq; adedò, vt plerisq; languescerent manus, re benè & feliciter certata, omnibus armis nostrorum & equis, ac vexillis, cæteraq; præda & manubijs ditati, relicta Thracia celeriter domum redeunt. Decem illi quos cæde ereptos diximus, quiq; Topyris tutelæ relicti erant, primis tenebris vrbe egressi, itinere totam noctem contento, Rhædestum benè mane perueniunt. Eius cladis pridie Kalend. Februarij acceptæ adedò funestæ & exitiosæ, nuncius Henrico Imperij Balius, ad Diuæ Mariæ Blacherniæ puluina, magna cum veneratione, & Litanis Sacerdotum omnium, populiq; Constantinopolitani, armatis militibus de more templum intrantibus, supplicatum procedenti, III. Nonas Februarij, qui dies Virgini Deiparæ, Christiana cæremonia ab candelis solennis est, atq; idem festus, affertur. Magna religione id delubrum Byzantij colitur: communis quippe omnium persuasio est, inibi stolam Diuæ Mariæ, præterea partem Zonæ, eiusdemq; vittas capitales, in vrna aurea à multis sæculis, summa religione seruatas, supplicantibus ostendi. Casum omnes merere, & tantæ stragis incommodum lamentari, suumq; vrbi fatum impendere, atq; instare dicere, quum inopinato nouæ, & prioribus quidem malis acerbiores clades, quotidie subirent. Eo die, Henricus Imperij Balius, com-

Ff 2 presso

presso animi dolore de Selymbria maritima Propontidis vrbe tuenda, consilium exquirat, ne desperatis auxilijs, durius sibi confulerent. omnes censere, Selymbriæ, quod oppidum ipsum bidui iter Constantinopolî oppositum, eidem vrbi aduersus maritimas, terrestresq; copias, pro vallo & fossa esset, quod propinquum & primum hostem antecursorem præsentisceret, extremis temporibus per fugium salutis omnium certissimum. In præsidio repente eò Macharius Sanmanechaus cum quinquaginta equitibus mittitur. Non ita post, Rex Myfiæ Ioannissa de equitum Francorum occisione certior factus, tanta voluptate debacchatur, quanta in Barbarum cadere potest. nuncium enim eò optatiorem acceperat, quod is equitum numerus, ex omnibus Francorum copijs selectior fuisset, & præstantior. Proinde sibi maiores spiritus fumere, deq; nomine Francico, ac stirpe radicitus excidenda, altius cogitare cepit, quod eos ex suo ingenio metiens, nunquam quieturos diceret. Extemplò admirabili conquisitione, de Cumanis quos Scythas diximus, Myfis, Græcis (quoniam superiori populatione, nostri equitatus maxima parte cæsa, egregiam operam nauassent) vndecunq; potest, maximum militum numerum colligit. cum hoc Exercitu, iterum Thraciam ingressus est. ad eum vndiq; Legati de pace mittebantur, qui se, suaq; omnia Regi dedicarent. nec id mirum. tanti enim Exercitus, tot victorijs fortunati terrore, omnium etiam per se fidelium, voluntatis commutatio facta est. Veneti, qui Regem paulò antè aduentare audissent, eiusq; aduentus fama, vel constantissimos à Franci amicitia, & fide facile detorqueri viderent: quando sibi non cum armato hoste certandum, sed cum diro Sathana, eiusq; satellitibus, Euro ipso perniciosioribus, quibuscum nullam omnino operam Veneto dignam edere possent; Arcadiopolim protinus deserunt. At Ioannissa rebus omnibus posthabitis, magnis itineribus Neapolim Thracum venit. eam Latinorum, & Græcorum præsidijs satis firmam coram cognoscit. Blasium Fransurem equitem Bellouacum Latinis præesse, Theodorum autem Branam Græcis spectata in Francos fidei, quod illi Regis Franciæ soror Augusta matrimonio iuncta esset. nihil tamen ille cunctatus, suos urbem oppugnare iubet, sperans primo impetu capi posse. nec spes fefellit, ea enim impugna, vel maximè cruenta, pleriq; nostrorum ceciderunt. Blasius Fransures præsidij Præfectus, inter primos captiuus ad eum deducitur, ac eiusdem iussu statim necatur, ceteriq; omnes Franci iuxta & Latini, quos authoritatis, aut virtutis opinionem inter Francos,

vel

vel Latinos habere cognouisset, ne oneri essent, interficiuntur: vulgus minutum, mulierculæ, puberes, impuberes in Valachia in perpetuos carceres conijciuntur. Vrbs postremò diues & potens, & in optimo Thraciæ agro sita, funditus euertitur. hoc fatum Neapolitanorum Thraciæ extremum fuit. Cæterum inter Neapolim, & Rhædestum ad mare situm, **xxiiii.** millia passuum intererant. Hæc vrbs maritimis diuitijs opulenta, & lunato portu circumambiente Propontide, benè munita, & perampla, Venetum præsidium acceperat; quum pridem in rerum partitione, in Venetæ Reip. partem celsisset. Præterea, Centurionum in equis ad duo millia manus accefferat. vt primùm Cumanorum eruptione cognita, Rhædestum præsidij causa conuenissent. Nuncio calamitatis Neapolitanæ trepidè apportato, tantus repente pavor nostrorum animos occupat, vt inde virtutem omnem fugaret, nec quicquam consilij in eorum pectoribus posset consistere. Dein fama vires pavori de Regis Ioannissæ perfidia, de captiuis excruciantibus dante, Veneti momento ad naues conuolant, magno strepitu, ac tumultu; nullo certo ordine, atq; imperio, cum quisq; primus nauem conscendere adproperaret. Centuriones in equis, Franci, Flandri, atq; aliunde orti milites, planè vecordes & attoniti, nihil expectato, vt instituerant tubæ sonitu, neq; abeundi signo, quod equestris tympani leui pulsu per ordines dari solet, tumultuosè properantes, terra statim fugam capeffunt. Pavor sæpe rerum maxima momenta vertit; quod cum aliàs, tum verò hac maximè Rhædestana fuga compertum est. hanc urbem quæ natura & opere munitissima esset, quæ loci opportunitatibus reliquis Thraciæ urbibus præstaret, quæ viris & nauibus abundaret, Rex vt oppugnaret in animum nunquam inducere poterat, nisi fama fugæ omnis pedestris præsidij ac naualis, per singula propè horarum momenta ab certissimis exploratoribus delata, ipsum secunda fortuna fatiatum coegisset. Cum verò Francos, Flandros, Venetos fēdisimè aufugisse certò rescisset, & in propinquo esset (nempè decem millibus passuum à Rhædesto tetenderat) suam inde victoriam præfagiens, facillè iam captam urbem captum diuertit. Græci, qui in vrbe remanserant, numero & viribus impares, ad promerendam Regis beneuolentiam, sese illico dedere. Sed omnes ad puberes comprehenduntur, exceptis his, qui fuga arrepta sibi consuluerant, in interiorem Myfiam relegantur. Vrbs funditus disturbata: qua nullum damnum maius iniuria dari poterat, quoniam ea vna opulentissimarum Thraciæ & florentissimarum esset, & situ loci opportunissima.

Huic

Huic propinquum Panium, haud meliore fato fuit. hæc maritima inferioris Thraciæ ciuitas est ad Propontidem, iuxta Chersonesum, Rhædesto proxima. urbem auxilij desperatione repente deditam labefactat & diruit: Colonos in Mysiam relegat. Ex eo loco iter Heracleam, quàm veteres Perinthum nominarunt, accelerat. Ea pariter maritima Propontidis ciuitas, celeberrimo illo Amphitheatro marmoreo ex vno lapide exciso, quod instar septem Orbis miraculorum numeratur, antiquorum temporibus nobilitata est; ab Hercule olim condita, mox (vt diximus) Perinthis Comitibus memoriæ dedicata. Portum habet commodissimum: iuribus Venetorum in partitionibus concessa, quam tamen paruo præsidio munierant. Ita infirmam Rex oppugnat, nusquam resistente Veneto, primoque impetu capit. ideoque communem reliquarum pugnantium fortunam experta est. magna cæde facta, reliqui captiui in Mysiam trahuntur; vrbs solo adæquatur. Myfus inde profectus, Daonium peruenit, quæ in mediterraneis Thraciæ ciuitas est, inter Tzurulum & Selymbriam constituta, quam olim Daones condidere. ciuitas sanè quam munita & ædificiorum pulchritudine spectabilis; virium tamen imbecillitate, nec defensa, & statim dedita, Regis iussu euertitur. Exinde, Tzurulum adæquitat. Homines, ad eò pusilli animi, vt imbelli inimico magnum animum facerent, ne aliquod grauius detrimentum supremæ calamitatis acciperent, sine mora, deditioem faciunt. Hinc Cumani & Myfi, euersione vrbs facta, captiuique; viris & mulierculis, in Mysiam contra fidem, ac iusiurandum proreptis, sola nostrorum remissione confidentiores, totam Thraciam emensi, Constantinopolim adæquitant. Cum Henricus Imperij Baliuus in vrbe esset, nec suorum paucitate hostem offendere posset, simul & urbem defendere, urbanorum animos metus, & meior præoccupant, ita vt Vrbi fatum extremum venisse quererentur: eò dolentibus, quod Cumanum prædas opimas facere, suasque omnes fortunas diripere, & quod indignius est, colonos circumiecti proximè agri, mulieres, pueros in seruitutem abducere, vrbes denique, & castella excindere oculis cernerent. Ita Constantinopolitani Imperij opes omnes, prædas, rem Latinam, detrimentis post hominum memoriam maximis affecerunt. repente è vestigio Athyræ, inter quam & Constantinopolim vigintiquatuor millia passuum intercedebant, prædabundi contendunt. quam Henricus Imperatoris frater, Pagano Aurelio beneficio perpetuo vtendam dederat. Athyra Thraciæ ciuitas, inter Selymbriam & Constantinopolim constituta, Phœnicum Colonia, ab Thyra fluuio, qui ex Rhodope

dope Propontidem influit, nomen accepit. Sed Athyrani ciues qui sedæ mortis supplicio animum desponderant, Aurelio absente, audito hostium aduentu, inde maximo numero cum territorij incolis auferunt. Myfi urbem aggrediuntur. Oppidani qui in vrbe remanserant, vitæ desperatione audaciores facti, fortiter, vt in supremo actu, audentes primo obstant, mox in aduolentes vndique; Myfos pedibus erumpunt; & tanto animo, tantaque alacritate impetum faciunt, vt sese lanceis Barbarorum induere, & offerre sagittis non dubitarent, modò Myfos vel semiuiui, traieciique; vulnerarent. tantus inerat aut desperatis, aut deuotis animis mortis contemptus. hostes tandem urbem vi, atque impressione expugnant. atque hic tanta eorum qui remanserant occisio patrata, quanta nullo antè in oppido facta fuit. Cæterum constat hoc, omnes ubique; locorum fidei Regiæ deditos, aut ferro extinctos, aut viuos in Mysiam raptatos, mancipia Barbarorum fieri; omniaque; oppida & castella excisa fuisse & euerfa. Ita, tota Thraciæ regio, oppidis frequens, quæ sunt circum Constantinopolim, quò quinque dierum via obiri potest, miserè sedata, & vastata; Bergula & Selymbria exceptis, quæ præsidio Francorum ab importunissimi hostis diritate & perfidia tutæ essent. Bergulam Anselmus Chaemus, centum & viginti equitum virtute tuebatur. Selymbriam Macharius Sanmanechaus quinquaginta equitum præsidio obtinebat. Henricus autem Imperatoris frater, cum reliquis copijs Constantinopoli confederat. Ex quo, rem Latinam in summum periculum redactam licuit cognoscere, quod de summa Imperij nihil præter muros Constantinopolis, Bergulæ & Selymbriæ vicinioris Thraciæ urbium, in nostra potestate haberemus; nec quo Fati peruersitas euasura esset, satis humano consilio prouideri poterat. Greci, nostrorum miserijs atque ærumnis, aut satiati, aut pro malis illachrymantes, qui à Francis ad Ioannissam descuerant, eiusque; sacramento militabant, ruinis etiam oppidorum Græciæ, & castellorum, Regisque; immanissimi perfidia commoti, sese Barbaro ad necem traditos putare. Itaque; sibi prospicere, & inter se colloqui. coniectare Regem Adrianopoli quoque; & Didymotico euersionem in itinere domum, breui illaturum. Id si faceret, perpetuò de tota Thracia actum esse: quando Adrianopolis vrbs omnium Thraciæ amplissima, & opulentissima foret. Didymoticum autem Hebri amnis meatibus maximè tutum. Ius igitur defectionis à tanta iniuria merito natum, eoque; bonis omnibus probabile arripiunt. Clam Legatos Constantinopolim, ad Theodorum Branam (isillius Alexij Branæ filius fuerat,

fuerat, qui militum fauore ad Imperium olim Constantinopolis contendens, ab Isaacio Augusto olim defecerat) rogatum mittunt, vt profuo in Græcos studio, & quanta maxima apud Henricum Baliuum Imperij, & Venetos gratia atq; authoritate posset, hisdem satisfaceret: suppliciter sibi veniam peteret: doceret, Græcos bona fide ad Imperij authoritatem redituros, atq; vnâ Græcos & Francos amicitiam inituros, si ipsis Adrianopolim, atq; Didymoticum concederent. Ea de re à Baliuo & Venetis illicò concilium habetur. deliberationis exitus fuit, ipsos, pacem petentibus dare: Adrianopolim & Didymoticum cum suis agris, eo iure quo Adrianopolitæ & Didymotici clientes Imperiales habuissent, tabulis augustalibus ritè confectis, Theodoro Branę vti Græcorum Procerum splendidissimo, & Agneti Augustæ eius vxori, Philippi Regis Franciæ sorori, nullo pecuniæ tributo imposito, ea lege, beneficio tribuere, vt officia & obsequia patrono Imperatori atq; Imperio, cliens clienta ve ederet. Hæc Agnes, vt in Vrbs captiuitate supra memorauimus, primùm Alexio Comneno Cæsari; Manuelis Augusti filio impuberi nupsit, Andronici opera de medio sublato: eadem, ipsi Andronico, post Augusto coniugata; quo demum populari seditione extincto, Imperioq; ad Isaacium Angelum delato, tertio Branę denubit. Conditio pacis à Græcis accepta: atq; ex ea die, Baliuus & Veneti veterum iniuriarum obliti, Græcos sincerissima fide, Brana conciliatore in amicitiam receptos, perpetuò fouendos à Myforum incurfionibus susceperunt. Accidit autem, quod prætereundum non videtur, vt Niceta Choniata Græcis annalibus tradit; quòd ante tantam Scytharum ex Asiatica Sarmatia, & Caucasij montibus in Thraciam incurfionem, circa Thracię campos Constantinopoli proximos, Cornicum & Coruorum legiones, aliæ à Septentrione, aliæ ab Austro in vnum locum congregatę, duram atq; ingentem pugnam in aere commiserunt; siue ostentum illud fuerit, prognosticumq; futurę Scytharum cum nostris pugnae, seu naturalis contentio, quòd multitudine cadauerum ijs campis per annum iacentium, quibus alites ipsi vescuntur, pugnatum sit ob pastus cupiditatem. Sed acri vtrinq; prælio factò, magna cæde edita, Corui magnitudine corporum, acrioribus magisq; falcatis armatis vnguibus ac rostris, alifq; vtentes patentioribus, cum maiores captarent auras, Cornices quasi pugionibus confoderunt, & proinde phalanges meridionalium Cornicum, terribilem in fugam verterunt. Cum ad cadentium Cornicum acruos conclamare Corui, crocituq; significare victoriam cernerentur. Fuere tamen

tamen qui id prodigij loco acciperent, quasi futurum esset, vt Latini aliquando à Scythis, & Sarmatis Asiaticis, seu Septentrionalibus pulsif, rebus perditis, vehementer affligerentur. nemo tamen, qui non futurum breui in Thracia contententium Exercituum augureretur certamen, partifq; alterius sedam calamitatem prospiceret. Alij autem felicius interpretabantur, nostros Septentrionales pulsif Græcis quasi Meridionalibus Cornicibus, Imperium ad Latinos transfulisse; simulq; futurum, vt Imperator Latinus & milites, cum Græci bello superiores, prout iam cepissent, ab ipsa victoria dites aliquando euaderent. Cæterum Myfus, Deum atq; hominum apertus hostis, animo agitans quibus maximè consilijs, quaq; arte Francorum reliquias prosterneret, educò ex hybernis milite, Thracięq; oppidis, castellis, vicis, intra Februarium & Martium menses direptis, euersis, exustis, Fanis Dei, Cælitumq; spoliatis & vexatis, è va-

MCCVI.

stirate, tandem atq; inanitione, Aprili mense post Resurrectionis solennia iter Adrianopolim, & Didymoticum versus celeriter facit. sperans se vtriusq; oppidi, consimiliter ac cæterorum, potiturum. In eo itinere, Græci qui in Exercitu erant, speculantes Regem Adrianopolim versus copias ducere, furtim in crebris, sed non ita frequentibus manipulis, modò viceni, modò trigenteni, modò quadragenteni, modò centeni fugam, interdium & noctu, in urbem consciscunt. Vt Rex id animaduertit, à Græcis petit vt sibi portas recluderent. Illi se facturos negant, & Regi perfidiam turpiter exprobrantes, cuius auarè & crudeliter dominantis Imperium, aliquot iam menses in luctuosa seruitute pertulissent, nominatim refricant ei fractam fidem, cum primùm à Francis ad ipsum defecissent. Cum enim iurò promississet, Græciam omnem incolumem seruare, suam deditio-

Gg

parare

parare videt, Didymoticum circumfedit, Tollenonibus, vineis, machinisq; omnibus conductis oppugnatum aggreditur. agrum circum Urbem late vastat. Adrianopolitis, & Didymoticinis animum per se vegetum, & satis fortem, fides sedusq; cum Henrico Imperij Balio & Venetis, impendio magis augent. Legatos itaq; animum suum Constantinopolim testatum mittunt; simul & auxilium imploratum, deprecatore Theodoro Brana vsuri, Per Deum Celitesq; Henricum Balium, & Venetos orant, vt Didymotico suppetias ferant, & obsidione terribili hostis liberent. Henricus legatione audita, confestim Venetos & Barones in consilium aduocat, multisq; de ferendo auxilio disputationibus habitis, quod nihil in ipso imminentis periculi limine, magis perniciosum foret longa deliberatione, bona pars censuit Didymotico auxilium celeriter mittendum, multi, qui ne portis quidem pedem efferre volebant, Constantinopolim suo praesidio nudandam non esse, praesertim in tanta paucitate, qua in stationibus vrbis esset. Ea militum transcriptione, Christianam rem in summum periculum adduci, Illud tamen siue altercatio, siue ratio obtinuit, vt Henricus Imperij Balius delectu, ex omnibus Graecis, Francis, Venetis, inquilinis, diligenter habito, Exercitum quam maximum collectum, Selymbriam educeret. Ita, sedula conquisitione delectus fit, vt copias non contemnendas Henricus coegerit. sed cum consternatae multitudinis is esset pauor, nouis caedibus & periculis quotidie auctus, vt difficile ad bellum profecturi viderentur, ac certissimus futurae cladis timor mentes omnium occuparet, Petrus Capuanus Cardinalis, Innocentij Pont. Max. Legatus in castris, vir spectatus, prodijt, qui vt sacratum virum decebat, quod nostrorum animos confirmaret, e suggestu apud Exercitum, haec verba habuit. Hanc Ciuitatem viri Franci & Veneti, vsq; Graeci & Inquilini, qui honestis artibus dediti Urbem incolitis, vnam de Deo, vnico palmarum datore, ac militiae praeside opinionem habere persuasus sum. Sed fortasse pietatis erga Deum momenta, non satis vobis nota sunt. Pietatis sane primum gradum erga Deum esse, qui, cum eius castissimo cultu tenetur, tum vero nouis cultoribus conciliandis, & refractarijs atq; sectarijs dissipandis & perdendis, pauci id quod est, intelligunt. Iam, si pro patria, qua communis est parens vniuersorum, si pro singulis parentibus, ac necessarijs, libenter pericula subimus, qui secundus est, & tertius pietatis gradus, quid causa religionis Dei agendum? quae princeps est pietas, reliquarum omnium virtutum fundamentum. Nullam vero scitote Christianis inter se belli gerendi iustam

iustam causam esse, si discordiae & inimicitiae inter eosdem suscipiendae, nulla aequa ratio esse potest. Nam omnes Christianos e pluribus velut in vnum corpus, pace, amore, & charitate contrahi, Diuinus ille nostrae Religionis conditor, & idem Soter omnium communis iubet: cuius corporis se caput vnum profiteatur. Sin autem hoc discordia, inimicitia, & odium distrahit, ac dissipat, vbi CHRISTVM Deum relinquimus? vbi eius signa deserimus? Siquidem plurium corporum plura capita esse necesse est. Inimicitiam certe, multo vero magis bellum ex hominibus exterminandum, ac stirpitus eradicandum esse, vtriusq; miseri exitus, sed belli miseres, declarant. Reliquum est igitur contra impios solum (nam impietatem & impietatem medium nihil est) iustam esse non contentionem modo, sed etiam dimicationem. Cumanus & Scytha quocum bellum facitis, non modo per se impius est, verum etiam palam hostis piorum; & si vsq; patimur, Religionis omnis extinctor, & fatalis euerfor. Quid Myfi, quid Triballi? nonne ab Romano Pontifice Max. defecerunt? Hoc vero bellum aduersus Cumanum, Mysum, Triballum, quanta nullum vnquam patratum fuit, iustitia & pietate regitur. quandoquidem haec gentes, quae a Diuinis legibus & Pontifice Max. defecerunt, expiatae veluti sacris armis, & deniq; victoria vestra lustratae, ad antiquos Christianae Religionis ritus reuocentur. Cumq; iusta causa armorum (qua conscientia timido etiam animum addere solet) pars sit victoriae, quid in hunc hostem inuolare dubitamus? At, forte laborum merces & praemia quaeruntur? Superstites equidem hosti opulento, spolia opima atq; exuuias, magno cum decore, ad vniuersam posteritatis memoriam, detracturos confido. Animis vero pio bello mortuorum, celum ipsum, Romanus Pontifex Max. Innocentius clauibus (vt scitis) datis diuinitus, referabit. Nunc agedum, maioribus Dei auspicijs, sed Henrici Baliui Imperij ductu, optimi Ducis pariter & militis, aeternae spe laudis incensi, in praelium iustum & pium adite. Eodem tempore, Legati ferè quotidie ab Adriano poli ad Balium, cum his mandatis venire. Graecos, nisi opem ferret, funditus interijisse: & quoniam rerum omnium inopia premerentur, caueret per Deum Celitesq; necessitatem, sibi mortem consciscendi addere, quod ante optarint, quam vultum Ioannissae Tyranni aspiciant. Continuo Balius concilium Venetorum & Francorum conuocat; & de re Adrianopolitana refert. Sententiae dicuntur. Omnes protinus Beroen petere oportere, vbi de toto negotio melius cognoscerent, & vt res flagitaret, prouiderent. Vt sapientissimè consultum,

ita maturimè factum : motis castris tabernacula IX. Kalen. Iulij ad Beroen statuunt, pridie eius diei, qui Diui Ioannis Baptistæ natalis memoria festus est. Eò ab Adrianopoli oratores, eodem die audientiam petunt. Introducti in curiam; Eadem vis hostis (inquit princeps Legationis) quæ vos & necessitas, quod omen Deus obruat, aut in hostem malè vertat, Didymoticum in se admittere vrget & cogit. Eos, fortassis octo dies suffecturos putate. inde, puncto post temporis, nisi rebus perditis opem fertis, actum esse. Regem Ioannissam machinamentis murum quotidie quassantem, quatuor locis iam labefactasse nuncio, qua semel fenestram aperiat, continuò militem isto mortis contemptu quem vidimus, in mediam ciuitatem irruiturum. qui iterum acerrimo impetu in murum inuolasset, sed Dei voluntate, & nostra virtute depulsus esset. Vt Legati Curia egressi sunt, Balius re à Venetis, à Baronibus pluribus disceptata, Nos (ait) recentes Selymbriam vsq; progressos (Barones optimi, vosq; viri Veneti) Didymoticinis & Adrianopolitis, cæterisq; in vicinia Imperij clientibus non saluis, in Urbem regredi ne dicam refugere, puderet ac tæderet. Proinde omnes, vt pridie Fecialis sanxit, ritè confessos, & sacre hostiæ communicatione expiatis, cras in ordines dirigere, si ita vobis videatur, Deo Diuisq; benè iuuantibus, auspicabor. Equites fortissimos viros (quod vos quoq; scire arbitror) ad quadringentos in acie constituere possum: tot enim lustrando Exercitu facile recensui. Balius ab omnibus assensum est. Mox, Legatos accersitos rogant, quo statu res foret, quot hominum millia Rex in ipsos coegisset. Respondent, equites, patrio more armatos ad quadraginta millia collegisse, præter pedites innumerabiles, sed quos nullo ferè numero in Exercitu haberet. Scythæ enim Myfi, ac Triballi, cum equitatu præcipuè polleant (nam quisq; vel egentissimus domi equum alit, quo prædetur & militet) scuto, hasta, incuruo gladio vtuntur, & nonnunquam lancea, missilibus, atq; arcubus rem gerunt. Concursum profectò vtriusq; aciei nimio plus impar: vt tantam nostrorum paucitatem, tantæ Barbarorum multitudini congressum ducere non sani Ducis videatur. Insequenti die, VIII. Kalend. Iulij, qui dies est natali Diui Ioannis Baptistæ dedicatus, prima luce, delicta omnes Christiano more confiteri, & sacratissimam Eucharistiam de Sacerdotum manibus, summa religione totis castris sumere. Postridie eius diei, nouem acies constituunt. Gotthofredus Villharduinus Romanicæ & Campanicæ Mareschallus, vnaq; Macharius Sanmanechaus, honoris causa iussi primam manum ducere, Conon Bethunius secundam,

dam: tertiam Milo Brabantius; Paganus Aurelius, & Petrus Braia-quellus quartam: quintam Anselmus Chaemus: sextam Balduinus Bellouisus; Hugo Bellinensis septimam; Balius autem Balduini Imperatoris frater octauam; postremo Garnerius Cornaius, cum Flandris, & Theodoricus Lossus Imperij Seneschallus, nouissimæ aciei præesse iussi. Milites adeundi in hostem, & pugnandi auiditate dispersi, præ gaudio, atq; voluptate debacchari. Confestim arma inspicere, eademq; & equos polire, nullum laborem recusare, in omnia deniq; capitis discrimina sese Ducibus offerre. Idcirco sese tanto labore, è media cede, è mediò certaminis incendio, per medios hostes, & eos confertissimos eripuisse, minimè decorum putabant, ne Balduinum Imperatorem suum, atq; Blesensem, quos adhuc publicè lugebant, inultos relinquerent. Ioannissæ anima, Principum & Baronum manibus parentandum. Itaq; nostrorum paucitas omnibus rebus prouisis, iuxta ac si hostis coram adesset, alacris, quadrato agmine, tridui iter Didymoticum versus perrexit. nec verò meminisse possumus vllam aciem voluntate periculosius certamen quæsiisse. Nam præterquam quòd Gallis perpaucis, cum innumeris dimicandum esset, verendum etiam fuit, ne Greci quos obsidionis discrimine liberatum adibant, quorum fidem semper fluxam experti essent, coniuratione facta cum Rege, adeò capiendæ Didymotico propinquo, ipsos in periculum vocarent: sed tamen consuetudine in omnes supplices, & miseros clementia, & bonitate, tanquam pro certis amicis, mortem obirent. Gallus igitur mortis contemptione nobilis, Myso prælium denunciat. Vt Rex ex fama, & auditione accepit, Francos & Venetos Adrianopolitanis auxilium venire, incertus quid faceret, illico mente percussus & abiectus, commutata belli ratione, machinas vrbs expugnationi destinatas, exurit, & clam, ne vasis quidem collectis, Hæmum versus, in fugam se conijcit. Mirandum, cuius paulò antè non aciem militarem, sed oculorum Barbari aciem ferre non poteramus, eum ad solius Francici aduentus famam modò surgentem, animo cecidisse. Omnes rem tantam & supra historię fidem positam, Deorum fauori & numini manifesto, potiusquam Gallici nominis terrori, atq; virtutis famæ acceptam referre. Balius autem Imperij Henricus, die quarta quam Beroe decesserat, Adrianopolim venit, atq; in Hebri ripa & pratis propè urbem tendit. Ita vrbs Adrianopolis grauissimo obsidionis periculo solata, se, cum coniugibus, & liberis ad nostrorum conspectum portis effundit, præ lætitia atq; alacritate in cælum oculos, manusq; tollens,

tollens. Obuiam properat, vnà chorus Sacerdotum solenni in pompa, longissimo ordine, sub Crucibus, & Litanijs, suppliciter suæ salutis authoribus gratulatum procedit. à prima face ad altam noctem, Adrianopolis turres festis luminibus ornantur, quò proximis castellis atq; oppidis lætitiã declararunt. Nihil sanè prætermissum atq; intentatum, quo lætitiã re tam felici significari solet. Eodem tempore rumor totis castris furgit, Ioannissam in castellum Rufocastrum Triballorum finibus, ad Hæmum, quã Thraciam respicit, se recepisse. Ea de causa Henricus illò ad castra mouit, præliaturus, si pugnæ facultatem hostis daret. Sed Rex nostrorum ad se accursus certior factus, castello clanculum egreditur, & quàm maximis itineribus, in suos fines repedit. Nostrum Regem quinque dies continenter insequi, nec tam celeriter, quamuis studio suos vliscendi, naturam penè vincerent, quàm ille cum leuis armaturæ equite, & pedite expeditissimo præcurrere poterat. Ea de causa, quinto die castellum Ledefraim in Myforum finibus fessi de via, subeunt. Ibi, quò ab hostis persecutione interspirarent, triduum commorantur. quo tempore, manus optimorum militum, discordia, qua nihil cum omnibus in rebus, tùm verò in bello perniciosius, castris secessit. Eius manus ductor Balduinus Bellouifus, fato nescio quo, Exercitu certè incommodo atq; infausto, ab Henrico Imperij Baliuo discordabat. Bellouifi festam, Hugo Bellinensis, Guilielmus Gominius, Drusus Belraimus sequuti sunt. Illi, suos omnes clientes, necessarios, atq; obgratos castris secum abducere. habuere & equites ad quinquaginta seditionis comites, quos optimis proximos nominabant, rati Exercitum sua manu destitutum, iam hosti imparem, his locis consistere non ausurum. Itaq; Henricus Imperij Baliuus non mediocriter anxius, Barones & Venetos ad consilium capiendum euocat. assensum est biduum progredi. tentoria in Rhodopes valle amèniore, ad castellum Munia-chum, propè flumen Arzum constituunt. Inquilini castelli, statim se Baliui fidei petmittunt, nostrosq; liberaliter pro facultatibus, quinque dies acceperunt. Ibi, quò iter haberent, palàm omnibus facere. Henrico enim, Baronibus & Venetis constabat, suppetias Raynerio Traiectensi ferre, qui iam ferè decimumtertium mensem diuturnæ obsidionis tædio affectus, Stenimachi, (vt diximus) inclusus fuerat, & ab omnibus rebus, quæ vsui necessario quærentur, pessimè habitus. Vt consilium fuit, Baliuus cum parte copiarum eò loci constitit. partem ad Raynerium, qui discrimine obsidionis ereptum ad castra deducerent, Rhodopem versus misit. sed pauci itinere admodum pericu-

periculoso, atq; infesto, auxilium Traiectensi ferebant. magis adeò ipsi, alienæ opis atq; subsidij indigentes: quòd eis ferè necesse esset quacunq; obirent, Myso, & Triballo hosti occurrere: quippe qui palàm trium dierum viam, per abruptas montium conualles, in terra hostili inirent. qui verò tantum negotij exhaurirent, deliguntur Connon Bethunius, Gothofredus Villharduinus Thraciæ & Campaniæ Mareschallus, Milo Barbantius, Petrus Braiaquellus, Paganus Aurelius, Anselmus Chaemus, Theodoricus Losius, Guilielmus Perticentis; vnà adit Veneta manus, cui Andreolus Valerius Venetus præerat. Hæc acies sic instructa, tantum itineris obijt, vt iam Stenimacum, Rhodopes castellum Philippopolitanæ prouinciæ edito in colle constitutum, quòd vrbi imminabat, videre posset. Raynerius Traiectensis casu, rimis quã murus Castellis fatiscebat, primam aciem, quam Villharduinus Mareschallus ducebat; post alteram, quæ rectè, & ordine militari procedebat, subiecta in valle speculatur: sed ignarus in auxilio, an in exitio sibi aduenirent, suos, de quibus nondum iam longo tempore interuallo, ne rumusculus quidem ad se penetrarat, vixdum suspicabatur, quid nisi Græcos, in ipsorum terra ad se circumfidendum, ingredi suspiceret? Gothofredus Mareschallus Thraciæ & Campaniæ, aliquot Turcopolos (equites ij sunt, balistarij iaculatores) præmittit, qui Castellanos de Traiectensi percontarentur. Mortuus esset an viueret ignorabatur, quòd iam tanta longinquitate temporis, nullum de eo nuncium accèpissent. Vt Turcopoli equites coram in Castellis conspectu fuerunt, à Traiectensi & militibus, maximo tubarum & tympanorum clangore, salutantur, incredibili profectò lætitiæ voluptate ipsorum, vt parerat, in tam salutari aduentu. Traiectensis militesq; properè amicis obuiam egrediuntur, lætiq; alius alium præ gaudio non sine lachrymis, appellant & gratulantur. Barones militesq; vt gratulatio deseruit, in oppido quod ad Castellis radices sub Rhodope positum erat, & Castello negotium faceffebat, castra faciunt. Ibi nostri Barones, qui in re militari experientissimi essent, in sermone in ipsam laborum, atq; ærumnarum militarium recordationem incidunt. Ansam dabat Balduini Imperatoris casus, & Blesensis, ac reliquorum Baronum cedes. alius aliud in medium proferre, superioribus mensibus sepè audisse, Balduinum in carcere necatum; sed huic auditioni fidem non habere. Raynerius Traiectensis, qui crebris sermonibus Barbarorum, proxima Ternobo Ioannissæ Regia aduentantium, certior factus esset, Balduinum à Mysis excruciatum interijisse, eiusq;

eiufq; rei testes locupletiffimos proferre, quando Stenimacum: Hæmo proximum, ab Ternobo non longè abeffet, de morte dicere, quo auctore res credita. Ferunt Annales Græci Nicetæ Choniatæ, atq; alterius Acropolitæ, Balduinum prælio, superiore anno ad Adrianopolim factò, captum, Ternobi in vinculis aliquot menses fuiſſe; deinde iuſſu Ioanniſſæ, inhumanæ feritatis Tyranni, manibus, pedibusq; Tenedia ſecuri præciſis, cadauer canibus lacerandum, in valle quadam alitibus, feriſq; expoſitum: calua autem ab labris auro circumdata, gemmiſq; plurimis & lapillis exornata, ad diurnam vindictæ memoriã, teſtimoniumq; virtutis, tanquam honeſtiſſimis omnium militiæ trophæis, ad ornamentum abaci, in epulo Regem inmaniter Scytharum ritu, pro poculo uſum. Porro Balduinum annos tres ſupra triginta, & menses decem vixiſſe; Imperio autem vnum tantum præſuiſſe tradunt: perueniſto totius corporis habitu, maieſtate oris, & blanda oratione, vt ſcriptores referunt, ſupra eius ſæculi heroas, maximè commendabilem: cum ore probo, graui, & maximè verecundo, ab ſancta quadam hilaritate eſſet valde conſpicuus. & præter generis nobilitatem (quæ haud dubiè clariffima fuit) tot ſummorum Principum ſerie, vel ipſius Caroli Magni ſanguine inſigni, præterq; egregiam corporis proceritatem, ac Imperatoriam planè indolem, aſſuiſſe illi liberalitatem, ac munificentiam, quanta in nullo antea Principum: Religionis verò ac pietatis augendæ, ſed vnius præfertim continentiæ, quam Græci ſcriptores potiſſimum celebrant, ſupra cæteras virtutes, ſtudio incredibile. Cum ſine virili prole deceſſiſſet Balduinus, Ioannæ & Margarete filibus, quarum antè meminimus, in Belgio ſuperſtitibus, Flandriæ & Hannoniæ hæreditatem reliquit. quarum Ioanna maiore natu ſine liberis deſuncta, Margareta, totorum bonorum, lege hæres fuit. à qua mox reliqui Flandriæ Comites, & Belgicorum Regnorum, ad inferiorem Oceanum, hæredes, per varias ſucceſſiones fluxerunt. Cæterum Traiectenſis, & equites prima luce Stenimaco decedunt, & triduo, ad Baliui caſtra Muniachum optatò perueniunt. quod oppidum ad Arzum fluuium, qui è Rhodope in Propontidem inſluit, conſtitutum eſt. Noſtri, totis caſtris gratulantibus, reduces ſalutantur. gratulationem cumula-
bat vnius Traiectenſis aſpectus. quem ex hoſtis carceribus, ſaluam adueniſſe mirabiliter gaudebant. gratiæ his etiam actæ, qui periculum, implicatumq; negocium generosè ſuſcepiffent, & incolumem ad caſtra Raynerium reduxiſſent. Tum, è veſtigio inter Barones & Venetos de conſilio capiendò communicatum. hoc conſultatio
habuit:

habuit: vt rectè Constantinopolim pergerent, vbi Henrico Baliuo, fratri Balduini Imperatoris mortui, ad Diuæ Sophiæ diadema Auguſtale, more Græcorum Cæſarum imponerent. Theſorum interim Branam, Græcis Adrianopolitis, & Didymoticinis Ducem relinquerent. Super hæc, Baliuus Imperij eidem quadraginta equites attribueret. noſtri iuſtis itineribus Constantinopolim perueniunt. Ibi hilarem in modum excipiuntur, victores multitudine rerum geſtarum, nimium quàm glorioſi. & cum Græcorum ſociorum deſideratorum è ſummis obſidionum periculis liberatione, tum ſuorum præcipuè ciuium conſeruatione nobilitati. Ab vrbanis verò & inquilinis, lætitiæ quantum animis exprimere poterant, ab omnibus omnium ordinum, atq; generum hominibus habiti. Igitur in Vrbe Barones iuxta & Veneti, Henricum Baliuum Imperij, in Diuæ Sophiæ, XIII. Kalend. Septembris, die Dominico, qui Aſſumptionem Beatæ Virginis ſequitur, anno poſt CHRIS TV M natum milleſimo ducentefimo ſexto, maximo Procerum, atq; omnium militum ſtudio & fauore, Auguſtum de more celebrant, atq; acclamant. Henricus igitur, in Diuæ Sophiæ templo ineundis Imperijs conſecrato, ritu Græco, qui in Alexij Cæſaris hiſtoria ſuperius explicatus eſt, Imperator, à Thoma Mauroceno Constantinopolis Patriarcha, inauguratur. Is Roma ſuperiore anno, altero poſt Patriarchatum adeptum, recens Constantinopolim appulerat: cuiq; Innocentius III. Pontifex Max. Raynerio Henrici Danduli Principis filio deprecatore, Patriarchatus author factus eſſet. ac poſt, eidem ex ſuis virtutibus ſatis noto, Archiepiſcopatum Thebæorum deſtinaffet. Sed prius eodem loco, Henricus Imperator nouus ad Aram maximam, Benedicto Sanctæ Suſannæ Cardinali in Orientis Eccleſia, eiufdem Innocentij Romani Pont. Max. Legato, ipſoq; Mauroceno Patriarcha teſtibus adhibitis, iuratò promittit Marino Zeno Prætori Veneto, qui poſt Dandulum Imperij quadrantem, & ſeſquunciam Reip. nomine tenebat, caſtè ac inuiolatè ſeruare pactiõnem ſcriptam, quam ſuperiori mense Octobris, dum idem Baliuus Imperium regeret, conſirmauit; ratamq; & ſanctam partitionem, per diuiſores Imperij delectos factam, habere: ſimulq; & pacta Martio mense, ſecundo ab eo iam anno inita, antequam Constantinopolis caperetur, & Alexius Ducas Murtzuſſus Vrbe pelleretur. hæc ſtipulatus Zenus Prætor, ſpõndit Henricus Imperator. Eaq; præter idem Imperator, vt ſuæ erga Rempub. Venetam beneuolentiæ teſtimonium profiteretur, auxilium Venetis pollicitus, ad res quæ in eorum quadran-

te, & seſquuncia iſtis obuenerant, recuperandas, in quas Græcos, Myſos, & Triballos, non ſine ſcelere, ac vi inuaſiſſe fama conſtans erat. Vt Ioanniſſa Myſorum Rex, Henricum Imperatorem inauguratam, Theodorumq; Branam, cum quadraginta equitibus, copioſa ſanè quam tenui, Conſtantinopoli, Adrianopolim, & Didymoticum Auguſtali beneficio, in ditionem miſſum reſciit, dum ceteri in vrbe deſident, dum epulo Auguſtali, & ludorum celebritate, inaugurationi noui Imperatoris, muneribus oblectantur, & per multos dies gaudijs ſumma cum voluptate exultant, dum Barones Circos equitum curſu celebrant, Franciq; & Veneti manus non defendendo Imperio, ſed nouo Imperatori in theatris plaudendo laſſarent, & conſumerent, Exercitum de Myſis, Triballis, Cumanus, vndecunq; poteſt, maximum confecit, diuerſiſq; Hæmi iugis in Thraciam tranſmiſit. Iam verò (qui fons omnium incommodorum fuit) Theodorus Branas, munitionum ex diſciplina extruendarum non ſatis peritus, nondum muros Didymotici antè machinis Regijs quaſſatos, ac labefaſtatos, reſecerat. Sic enim crebrò eos percufferat, vt pluribus locis non rimæ, ſed fenestræ ad omnes hoſtis iniurias factæ, non peditem modò, ſed equitem admitterent. His Ioanniſſa inuitatus, omnibus copijs rectà Didymoticum petit. Machinamentis mœnia deuoluit, ſoloq; complanat. Regius eques, imbellem ſenum, iuuenum, impuberum multitudinem, in agris, & quaſcunq; raptor prædas compilare poteſt, abigit. Illo ipſo tempore, Adrianopolitani vicinorum incendio commoti & anxij, ab Henrico Imperatore ſubſidium ſupplices petunt. Didymoticum captum, & euerſum docent: omnia Ioanniſſæ incendio, & prædæ patere. Is, quanquam calamitatum concurſu penè eſſet obrutus, ſuæ tamen fidei, & maiestatis eſſe duxit, vrbeſt amicam, cuius egregia fides modò perſpecta eſſet, prædæ hoſtis eximere. Igitur, vt primùm celeberrimo Baronum conuentu, Auguſtali diademate accepto, atq; omnibus militiæ Præfectis in vrbaniſ magiſtratibus ſacramento adactis, & Auguſti nomen, & adminiſtrandi Imperij curam ſumpſit, Exercitu quàm maximo poteſt diligenter coacto, Adrianopolim iuſtis itineribus ad Branam contendit. quòd præcurſionem ad vrbeſt Exercitus, maximam partem equitum cataphractorum, non pateretur. Verùm vt famam ad Myſum pertulit Gallos cum Exercitu aduentare, belli rationem commutat, & ad ſuos è veſtigio refugit. Inter hæc, Henricus Imperator Adrianopolim peruenit: & erectis tabernaculis ad vrbeſt, in pratis Imperatoria caſtra ponit. Branas Cæſarem ſalutatam pro-

cedit.

cedit. Ad eundem populares conſugiunt, quorum preces lachrymis & ploratu mixtas, leniter audit. Docent, Ioanniſſam capto Didymotico, & funditus diſturbato, præda opima onuſtum, ſuas vxores, & liberos, colonos etiam quotquot in proximis agris cepiſſent, ſecum omnes rapere: illum impeditum vix iter diei abeſſe. Imperator, ſe eorum iniurias, pro Imperij dignitate, & ſua in Theodorum Branam, atq; Adrianopolitas beneuolentia, non neglecturum reſpondit. Ad arma protinus conclamari iubet, & quàm celerrimè hoſtem inſequitur, ſi ei de manibus prædas, ac manubijs eripere poſſet, certus pugnare, ſi hoſtis poteſtas fieret. Sed quantum noſtri appropere, tantum Myſus præcurrere: quem quadridui viam inſecuti, ad vrbeſt Beroen deueniunt. Beroe, Thraciæ vrbeſt eſt, Hæmum aſcendentibus ad Thracum montana, penes Crenum montem, cuius arcem Conſtantini Leonis Copronymi filij, quondam Imperatoris mater Irene, eadem Imperatrix cum filio quum edificafſet, Irenopolim appellauit. Beroenitæ, ad noſtrorum conſpectum vrbeſt dereliſta, in Hæmi iuga & ſyluas, nota perſugia ſeſe abdunt. Imperator ad vrbeſt caſtra habet, quàm frumenti commeatufq; omnis generis, reſertam offendi: atq; ob eam cauſam, biduum ibi agit. Interim equitem, peditemq; expeditiorem, quoquo verſus, non irritò conatu, populatum dimittit. Regione omnibus rebus, præcipuè verò gregibus, armentorum & bubulorum, reliquiſq; pecoris, ornata & copioſa. Hi, intercepta ingenti præda, dum nemo vnquam reſiſtit, præteruecti Beroem & Thraciæ montana, luſtuofas Plifcobam vſq; excuſiones fecerunt. ita, vt paſſim atrocibus incendijs Myſorum ædificia conflagrarent, & magnus Ioanniſſæ incuteretur timor. in caſtra redeunt prædarum feliciter dites. Exercitus inde Plifcobam vrbeſt locupletiffimam, ſed ciuibus vacuam, proficiſcitur. Ibi, tabernaculis poſitis, Græci ſpeculatores Imperatori referunt; Myſos, & Triballos, cum omni præda, & manubijs in carros impoſitis, in valle conſediſſe: tantumq; ſex millia paſſuum abeſſe, & captiuos à ſe recognitos dicere. Extemplò Imperator negotium Græcis Adrianopolitis, ſimul & Didymoticinis imperat, quibus duas equitum turmas addit. harum alteri Euftachium fratrem, alteri Macharium Sanmanechaum, fortiffimos Equites præficit: cohortatus ne Myſum ſub ſarcinis, hoc auxilio freti, adoriri dubitarent, ſi ſuorum deſiderio tenerentur. Ita omnes vna acie in ordinibus ingreſſi, hoſtem cum præda & manubijs in conualle aſſequuntur, vt de exploratoribus didicerant. Itaq; noſtri in Myſum nec opinantem irruunt. ille

substinere. compluribus verò hominibus, & mulierculis, & equis, vrinq; cęsis, & lauciatis, Ioannissa pernici equo cum fuorum paucis turpiter fugiente, Francus Dei Opt. Max. fauore, ea die, Mysum tot superiorum bellorum successibus indomitum hostem, vindicatis iniurijs, fudit & fugauit, castrisq; exiit: prædas omnes & manubias, itemq; captiuos Græcos suis recuperat: & passim illatas antea iniurias magnificè resarcit. In castra præire, quòd, non nisi multa nocte peruenerunt: Exercitus nouissimus sequi; hostem, si erepta per noctem receptum veniret, prohibiturus. tanta porrò in reditu multitudo fuit, vt ordinatim incedentes, quatuor millia passuum longè occuparent. Hęc certè recuperatio, vt maximi periculi, ita maximi momenti fuit. Nam præterquam in mancipio hostis fuerat, virorum, mulierum, puerorum ad viginti millia, captiua vestis, ac cętera præda, ac manubiæ, vix tribus carrorum millibus portabantur: cui rei tanta equitate nostrorum moderatum est, vt quisq; suos, suaq; recognita aufert; ac ne vnus quidem repertus, qui se non fateretur in integrum restitutum. His rebus Imperator Henricus, cęteriq; Barones vehementer gaudere, Dijsq; immortalibus gratari, omnibus hospitia in proximo, iussu Imperatoris præbita. Imperator alterum diem Pliscobæ, rebus Græcorum qui ex hoste recepti essent, componendis, agit. Postridie eius diei, omnibus ad suos redeundi potestate facta, in viam Adrianopolim se dedit. Hostiles prædæ quarum maxima copia fuit, in Exercitus partes cessere. Ibi diebus quinq; rebus ordinandis consumptis, Didymoticum concedit. Postis ante urbem castris, quomodo capta fuisset, ex ciuibus cognouit: quę damna ab hoste accepisset, & ruinas inspexit: an Castellum eo munitionis restitui posset, vt propugnaculo Constantinopolitani Imperij, ac tuitio foret. Hac de re cum Baronibus, & cæteris Ducibus deliberationem habuit; quorum ad vnum hic sensus fuit, vt Didymoticum relinqueretur, quòd, nec munitu facilè esset, tam breui, & tam difficili tempore.

P A V L I
R H A M N V S I I
V E N E T I
D E B E L L O
C O N S T A N T I N O P O L I T A N O
L I B E R S E X T V S.

ODEM tempore, Ottho Rocha, domesticus Bonifacij cliens, idemq; arcani consilij particeps, vnus certè Procerum facilè princeps, Rocha Montisferrati Vrbe ad Tanarum oriundus, à Bonifacio Theffalonicæ Rege Legatus, iungendæq; affinitatis author, & sponsalium præcipuus interpres, cum mandatis nominatim de Agnete eius filia nuptui collocanda, Didymoticum ad Imperatorem in castra venit: atq; in eam rem peracuti ingenij sui studium, & vim omnem dum explicaret, memorat Bonifacium, filiam iam nubilem, quæ suauitate formę, & morum elegantia plurimum excelleret, ex Transpadanis Theffalonicen, ea gratia accersijffe, vt ei desponderet; qua de re etiam antè inter se egissent. Henricus, ab Otthone cum stipulatus esset puellam in matrimonium ductum iri, Otthoq; Bonifacij nomine vicissim spondidisset, & precium dotale apud Augustum Imperatorem nihil maius futurum esset pollicitus, quàm insignem lectissimæ virginis formam; Theffalonicensium, ac Constantino-

tinopolitanorum concordiam, & in duobus proximis Regnis incomparabili Cræcorum, & Latinorum commodo, tranquillitatem afferentem. Placuit vtriq; sponsalia facere. Pactis itaq; nuptijs, Legatus Rocha Theſſalonicen reuertitur. Imperator interim milites è præſidijs, & ſtationibus conuocat: omnes iubet prædas, Beroes direptione partas & auectas, in medium collocare. Ita, iuſtis itineribus peragrato Adrianopolitanorum interiore agro, in Myſorum fines peruadit. Sed Henrici aduentantis fama, rectaq; in inferiorem Myſiam pergentis, Myſi metu percuſſi, fermè omnes vrbibus profugere, & in proximas ſyluas, atq; Hæmi rupes, ſe recipere cœperunt. Nemine vſquam reſiſtente, Therma oppidum cum Exercitu venit. Ea Scopiorum vrbs eſt, ædificijs ſpecioſa, in Triballorum agro ſita, altera Hæmi parte, qua ad Iſthmum vergit, calidarum aquarum medicę ſalubritatis fontibus nobilis, vnde illi nomen. Oppidum vacuum capit, & diripit. Aquilum etiam propinquum (ea erat Triballorum Regia) opima omnis generis præda ditatus, Therma quarto, quàm capta eſt die, ingreditur, & muris turribuſq; complanatis, excindit. mox Therma Henricus miſerabili vaſtitate diſturbari, atq; incendi iuſſit: quum nuſquam aliene calamitatis miſericordia, cędibus & ruinis gaudentem Barbarum animum mouerent. exinde omnes manubijs onuſti, inſtantis iam hyemis frigora pertimeſcentes, circiter Kalendar. Nouembris, Adrianopolim ſeſe ſine offenſione recipiunt; quòd hyems à bello quietem faceret. quo tempore, Henricus Imperator & Barones, deſatigatione bellorum, Conſtantinopolim in hyberna remigrarunt; Gręcis, quos tot periculis ipſorum cauſa à ſe obitis, in fide confirmarat, Adrianopoli cuſtodię relictiſ, & vnà Petro Randignano, vicenũ equitum Præſecto. Interea Theodorus Laſcharis, qui trans Propontidis, & minoris Aſiæ accolæ, Pſeudo imperator dominatu tenebat, vti erat feruido, atq; ob id fluctuoſo ac præcipiti ingenio vir, pactas cum Imperatore Henrico inducias, dolo fregit. Imperator, vt Græci natura leuis infidelitatem comprimeret, Pegas ad Propontidem, quam veteribus Cyzicum fuiſſe meminimus, Petrum Braiaquellum, quòd ea vrbs ipſi fruenda beneficio data eſſet, Paganum Aurelium, Anſelmum Cahenum, Euſtachium Germanum ſuum, turmam equitum in primis bellicoſorum, ad centum quadraginta, mittit. Illi in Bithynia Laſcharim bello acriter laceſſunt, latiffimè circumagunt, omnia diripiunt, diruunt, exurunt. adeò, vt vaſtitate & ſolitudine, ipſa detrimenta hoſti illata, clariffimè pateſcerent: Bellum enim vt imperatum erat, igni & ferro decernunt, ac

popu-

populabundi tandem Daſchylum vſq; penetrant, quæ maritima Bithyniæ Ciuitas ad Propontidem, in peninſulæ formam. tribus lateribus Propontide alluitur; altera vrbis parte ad continentem poſita; Daſchylitico lacu in veterum Dolionum finibus nobilis. hoc oppidum benè natura loci munitum erat, propterea quòd penè totum mari cingitur; reliquum ſpatium, quàm mare intermittit, quaq; in oppidum è continenti ingreſſus eſt, Caſtellum erat antiqui operis deſertum, quondam muro, turribuſq; & ingenti ſoſſa circumdatum; nunc aliquot turres vetuſtate deiectas videre licet. Eò, noſtrum. Exercitum Petrus Braiaquellus, vtilis Dominus introducit, oppidumq; quòd ſibi fruendum conſeſſum erat, munire cępit, murum, turreſq; reficere. duo Caſtella excitat, & totidem portas. vnde noſter miles eruptionibus, & excuſſionibus in Laſcharis agros factis, prædaretur, & quòd prædas agens, tutò receptum haberet, quales iam tum in Daſchylis peninſulam raperent. Id certè oppidum, lippitudinis inſtar, oculo Laſcharis permoleſtum erat. Nam, vt Franco tuendo, ita hoſti reprimendo, opportuniſſimum. Ea de cauſa Laſcharis die, & nocte munitionibus inſidiabatur. Ibi, ſæpè acriter, magnis vtrinq; acceptis incommodis, pugnatum. Sed tantisper Theodorum Laſcharim mittamus, vt quod rerum geſtarum ſeries, ratioq; hiftoriæ poſtulat, de Theodorico Loſio Imperij Senefchallo, qui Nicomediam aduenerat, memoriam renouemus. Nicomedia vnus diei iter abeſt à Nicæa Bithyniæ, altera poſt captam vrbeſ, Auguſtorum Græcorum Regia, in qua pridem Græci Imperatores de more diadema accipere ſoliti erant, ex quo, Nicæa Metropolis iure cenſetur omnium Theodori ciuitatum. Loſius igitur cum parte Imperialis Exercitus, Nicomediam peruenit; quam vrbeſ ſuperiùs Bithyniæ Ciuitatum clariffimam diximus, in ſinu, qui ab Aſtaco vetere vrbe, Aſtacenus dictus eſt. Vrbeſ arcem, conductis innumerabilibus operis, dirutam reficit; Diuæq; Sophiæ Ædem cum ſacratiss ædificijs per amplam & excelsam, quæ arcis ſpeciem ſpectantibus præbebat, ruinis deſormatam, eandem parietibus excelsam, firmius reſectam aduerſus Laſcharim, in belli vſum vertit, eamq; caſtrorum loco habuit. In hoc rerum ſtatu, Bonifacius Monferratensis Theſſaliæ Rex, Theſſalonica Amphipolim deſedit, eam ruinis ab Rege Ioanniſſa ſedatam reſtituit pariter, & Drammam ædificat: quo in oppido Ioanniſſa Rex, inſignes ruinas ediderat. Drama, Macedoniæ oppidum eſt Theſſaloniciæ prouincię, in valle Philippis circumiecta, iuxta campos Romanis aciebus iterum

con-

concurrentibus insignes, quibus Marcum Brutum, & Cassium Cæsaris interfectores, ab Augusto, atq; Antonio olim fufos fuisse memorabant. Tum verò Philippi, quæ altera vrbs est Macedonia, remota à mari, & ad flumen Strymonem versa, non longè ab Amphipoli Colonia, celeberrima quondam vrbs à Philippo Macedonum Rege, Alexandri Patre, nomen adepta, omnesq; agri incolæ, sese in potestatem Bonifacij Marchionis subiiciunt. oppida, vicos, diruere, agros vndiq; populari, & prædari. tanta vastitate fieri, vt tam longo interuallo Ioannissa hostis Serras, Drammam, & Philippos minus commodè inuaderet, nisi famem quæreret: neq; eò Exercitum sine magno comæatu, atq; emolumento conducì posse. His rebus conficiendis multum temporis impensum; adè, vt adulta hyeme natalitia Dei CHRISTI festa iam exacta essent. Inter eos dies, Marchionis Legati Constantinopolim ad Imperatorem perueniunt, ijdem, qui comites Marchionis Monferratensis filiam, & Henrici Augusti sponfam, Thessalonica Biremibus Abydon deduxerant. Imperator continuò lectissimos quosq; de suis purpuratis, & in his præcipuè summi honoris causa, Gotthofredum Villharduinum Thraciæ & Campaniæ Marefchallum, qui huius belli Commentarios conscripsit, Henrici amicitia clarum, Milonem Brabantium Priuinum, datis muneribus Agnetem salutatum, & exceptum mittit. Iustis itineribus Abydum perueniunt. Ibi Legati ad eam adeunt, munera exhibent, nomine Henrici Imperatoris salutant, eamq; magna omnium lætitia, & gratulatione exceptam, comitatu supra quàm scribi potest, ornatissimo, Constantinopolim deducunt, vt solennes nuptias, editis spectaculis, magno apparatu celebrarent. Puella virili animo, sed Italico lepore, ac venustate peramabilis; ab Henrico incredibili sumptu, apparatuq; excepta est, & sub umbella aurea, triumphali pompa in Urbem deducta. Cæterum aduentantibus ferijs Carneualium dierum, ne appropinquarent ea tempora, per quæ Christianis legibus vxorem ducere non licet, dies auspiciatò nuptiarum dicitur prid. Nonas Februarij, qui Dominicus dies à Purificatione Deiparæ Virginis secundus fuit: quo die Henricus Imperator, atq; Agnes illustrium Græcorum matronarum choro comitata, in Diuæ Sophiæ, Deum Opt. Max. sui in connubium perpetuum consensus, testem faciunt. Eo in templo, Augustæ nouæ Nuptæ Henricus, & vir & Imperator, peractis de more à Thoma Mauroceno Patriarcha Sacris, caput Imperatrici calyptra, Græcorum Augustarum ritu, cinxit. Ita q; honores maiestati Augustæ debiti, hi singu-

lares,

lares, & penè Diuini, ab omnium ordinum, atq; generum hominibus tribuuntur: Epulum namq; nuptiale apparatusissimum; & lectus genialis in Palatio Bucaleontis regificè stratus; repotiaq; insequentibus diebus summo splendore celebrata. Circensium præterea ludorum in Hyppodromo aurigationibus, & hastarum certaminibus tota Vrbe præ lætitia complurium dierum Græcorum, simul & Latinorum magna celebritas; dum admirantibus Græcis perpetuos dies conuiujs, saltationibusq;, & edendis spectaculis, nobilissimi quiq; Monferratenses Equites, cum Francis decurrerent, & vtrinq; cultu virtuteq; certarent. Interim Theodorus Lascharis, qui fide fracta (vt dictum) cum Henrico Imperatore bellum gerebat. Græcorum equitum multitudinem in Bithyniam effudit, vt cum Henrici copijs confligant; aut si hostis armatus non occurrat, ferro atq; incendijs omnia Francorum oppida deuastarent. Ita q; Lascharis, quò belli socium sibi asciscat, Ioannissam Francico nomini, atq; Imperio inimicum grauem, ac maximè infestum, tunc superioris belli diuturnitate fessum & desidem, quòd communem Martem, belliq; casum nimium timeret, crebris Legationibus sollicitat. Iam tempus venisse sui vindicandi, & belli reliquias extinguendi. Imperatorem Henricum in Asia bellum sibi facere; eoq; tota mente atq; animo distrahi; sperareq; se victo, & Asia suo dominatui subiecta, Regem Mysorum facillè debellari posse; quod è contra illorum capiti euenturum certo iudicio auguraretur, si Francis alio, atq; alio loco distentis, consociationem acierum præpedirent. Imperatorem ipsum, nouæ sponse illecebris delinitum, cum paucis Constantinopoli, desidia atq; ocio languescere: Baronesq; & Equites, populumq; Constantinopolitanum conuiujs, saltationibusq; dies insumere, manusq; in Theatro, non defendendo Imperio, sed nouis maritis plaudendo conterere. si consueta virtute paucitatem adoriretur, haud dubiam palmam reportaturum, quæ præteriti temporis iniuriam deleret, spemq; Francis posthac Myfiæ inuadendæ præcideret. se, interea loci negocium facessiturum. Legati hoc vnum instare, cuius causa Legationem instituisent, Imperatorem ista paucitate contra duos vix, ac ne vix quidem satis defensum iri, nec duos Exercitus, alterum in Asia, Bosphoro & Propontide interiectis, alterum in Europa grauiore rerum suarum incommodo, & miserabili prouinciarum excidio, sustinere posse. Eo tempore, ita bona fortuna tulerat, Rex Exercitum permagnum, ex Myfis & Triballis comparauerat. Iam hyems præcipitauerat, ac ver ipsum appetebat. dimi-

I i dium

MCCVII. dium enim mensis Martij agebatur, qui dies in primam quadragesimam inciderant. Itaq; Macharius Sanmanechaus id belli tempus peropportunum ratus, murum Castello Characi circumdare incepit. Id Castellum Constantinopolim versus ad sinum Astacenum, qui Nicomedensis dicitur, constitutum, olim maximum Emporium, duodecim passuum millibus Nicomedia procul, diuersum etiam Castellum, olim Cium Emporium, non procul accolentis Phrygiae à Myleijs conditum, vel ipsius Apollonij summi Vatis testimonio, Argonautarum hospitio celebre, ad sinum, inde Cioticum dictum Astaceno sinui continuum, & ad Orientem Solem magis recedentem Nicæam versus situm, tunc Ciuitotium à Nautijs appellatum, Guilielmus Senonus muniebat. Regis Ioannissæ, & Lascharis coniuratione, Imperatori Henrico tantum negocij exhibitum fuisse, testis est Villharduinus Marefchallus, quantum homines vix meminisse possent: cogebatur enim diuisis copijs, inani spe pluribus locis bellum administrare. Per idem tempus, Ioannissa Myforum Rex, suis copijs, & his maximis, Cumanos ex Scythijs adiunxerat, homines prædandi, quàm præliandi peritiores, magisq; irritare pugnam, quàm decernere, & collato pede certare assuetos. Itaq; horum omnium viribus in unum coactis, Thraciam peruadit. Cumani astu, pernitate, atq; velocitate præferoces, agrum Constantinopolis excurrere, & populari, & quæ ipsorum audacia est, repentini & insolentes erumpere, vrbisq; ipsius portis adequare. Rex, alia parte Adrianopolim, valle & fossa circumdare, muros & turres, tribus & triginta machinis, quæ mangana appellantur, percutere; qui defenderent, tantum Theodorus Branas, Græciq; & vnà Petrus Randingianus, cum viginti equitibus vrbis præsidio relictæ erant. Sperabat enim Mysus, postquam Branam & Adrianopolitas vi subigere non posset, ipsos tamen diuturnæ obsidionis incommodis minimè suffecturos. Illi, tam repentinæ & periculose obsidionis, certiozem Henricum confestim faciunt, ab eoq; subsidium petunt. nuncio obsidij Henricus valde angi, cum nostrorum calamitates accumularentur. Nam Branæ & Adrianopolitanis opitulandi, vix rationem inire poterat, suis copijs aliò, atq; aliò disiectis. Nam illi bellum vltra Propontidem contra Lascharim agitandum: & minima copia bonorum militum, cum ipso Constantinopoli erat. Ita ne hostem quidem in leui armatura, decursionibus arcere poterat; omnia vastantem, & exurentem quæ incurreret: nedum obfessis auxilium, atq; salutem afferre. Baronum concilium vocat. horum decreto Constantino-

poli

poli omnium ordinum, atq; generum hominum delectus ex tota Vrbe habetur. vnde quanta maxima posset vis militum coacta, circiter Nonas Maij, Adrianopolitanis auxiliatum, Vrbe egrederetur. Ea re Daschylum, vbi copiarum maiorem partem haberet, mittit, qui præsidia rebus omnibus posthabitis, ad se venire iuberent. Eustachius ipsius Imperatoris frater, & Anselmus Chaemus cum parte copiarum ad Imperatorem celeriter nauigant, Petro Braiaquello Daschylj præsidio, & tutelæ cum paucis relicto. Vt Laschari nuntiatum Adrianopolim à Rege Ioannissa circumfideri, & Henricum Imperatorem imparatum, & multo spacio à suis equitibus disunctum, præsidia vndiq; accerere, in tanta præterea consilij angustia esse, animoq; ita perturbato, vt quæ potissimum hosti occurreret, iudicare non posset, copias quàm maximas cogere admaturat. Itaq; ad Daschyljanorum conspectum tabernacula intendit, & è vestigio hostem ad certamen elicit, & ad manus venit. Hic crebrò magna vtrinq; detrimenta manibus confertis data, & accepta. Lascharis verò, quò Græcorum nemo eius sæculi Dux, vel in consilio capiendo solertior, vel in exequendo acutior, & efficacior habebatur, vt defensorum paucitatem animaduertit, nihilq; inde periculi sibi impendere, atq; imminere speculatus est, magnam partem Exercitus, & nauigiorum, quæ in manu haberet, ad Castellum Ciuitotium, quod Cium paulò antè diximus, nunc Schium vocant, celeriter conducit. Id Castellum, quod vitium fecisset, Guilielmus Senonus reficiebat, & erectis munitionibus in belli vsum adornabat, Theodorani tamen circiter Kalend. Aprilis, dimidia iam quadragesima, terra mariq; celeriter oppugnare aggressi. In Castellis præsidio erant quadraginta equites Franci, virtute animi, & corporis viribus insignes, quibus Macharius Sanmanechaus præerat. Verùm Castellum munitiones non ita exadificatæ, & refectæ erant, quin cominus hostis, atq; ensibus decerni posset. Ideoq; Theodorani summa vi erumpentes, coactis agminibus, & intento remigio, impetum terra, mariq; faciunt. eoq; totodie quem Sabbatum nominant, prid. Kalend. Aprilis, ad primas tenebras pugnatum. Hoc Villharduinus in suis Commentarijs, Theodoranis, & quadraginta equitibus præclaræ virtutis summo periculo cognitæ, testimonium dedit. magno quidem animo Castellum, terra, mariq; oppugnatum, sed maiore propugnatum. Theodoranis gloriam, at Ciotijs, vnà & quadraginta equitibus Francis, aduersus tantas Lascharis copias pugnantibus, gloriam simul & salutem peperisse; sed eam omnino non incruentam.

Ii 2 cum

cum vix quinque equites Franci ex illa fatali ad honorem turma, sine vulnere fuissent, vno Ægidio Milonis Brabantij Priuini nepote excepto, qui dolore vulneris, cruciatus & abumtus est. Paulò antè huius pugnae initium, die sabbati factæ, oppidani cognito hostium consilio eximie pernicitatis hominem, Constantinopolim repente mittunt, qui res in summum discrimen adductas doceret. Is, incitato equo cum in Urbem peruolasset, Henrico Imperatori in Palatio Blachernarum prandenti, nuncium affert, à Theodoranis Ciuitate terra, marique insidari; nisi, primo quoque tempore nostris subueniantur, omnes breui, aut appetituros, aut quod acerbius, in hostis potestatem venturos. Idem audiunt qui fortè cum Imperatore prandebant, Conon Bethunius, Gotthofredus Villharduinus Campaniæ & Thraciæ Marescallus, Milo Brabantius Priuinus; alij etiam, sed hi pauci auditores aderant. Illi attonita, & valde suspensa mente ex cogitatione periculi, cum aliquandiu stetitissent, rem protinus cum consilio, & cura agitare. Imperator hac re audita, nihil ipso ore perturbatur, sed erecto animo, expeditum capit consilium ferendæ opis; & de communi sententia repente è vestigio ad maritimam oram festinans, signum tuba dari iubet, & Galeonem conscendit. vnà eodem, quotquot commodum vehi possunt, ascendunt. Mox, tota Urbe præconibus circummissis pronuntiatur, vt omnes in numeros statim relati, illico arma capiant, & Imperatorem Ciuitatis proficiscentem, summa festinatione consequantur, vt Francis, qui Cio oppido circumfererentur, quamprimùm opem ferrent, nisi eos aut ferro necari, aut mancipia hostis fieri vellent. Ad præconium, parent edicto milites, tanto studio, vt omnes copiarum ad signa facile conuenirent, & totam Constantinopolim portis ad portum tumultu effundi; Venetos, Pisanos, atque alios inquilinos, qui rei naualis aliquem vsum haberent, voluntarios ad naues concurrere cerneret. tanta erant omnium, sed Venetorum præcipuè, in tuenda obsessorum salute studia; tanta voluntatum consensio, alacritas, atque certamen, vt numerus omnibus nauigij capi non posset. Ita, vbi sibi quisque primum itineris locum peteret, eodem equites expediti repente ruunt, & arma comportant. Ea re constituta, portu naues confestim solunt: quibus à Prandio in craftinam lucem remigio actis, Imperatorem sequuntur. Imperatori qui nusquam itinere intermisso, tam multa luce nauigasset, Aftacenum sinum orto iam sole præteruecto, mox Cioticum ingresso, Ciuitatis procul apparet. Simul Theodorani, qui Castellum terra marique circumferebant; simul & nostri, qui ea nocte summa constantia excu-

bantes

bantes somnum oculis non ceperant. Sed in continenti munitionum opera fuerant, quamuis à vulneribus egrè haberent, vt qui extremum fatum expectarent. Imperator Henricus, quid hostis terra marique moliretur diligenter explorat. dum autem oppidi firum, & murorum altitudinem speculatur, videt hostem ad oppugnationem iterum accingi, quia impetus, oppidi ruina esset. Sed quid agat, vix ei satis liquet. suorum paucitatem, reliquorum periculis, & ruinae temere illaqueandam non putabat. Ipsum pauci consecuti, Gotthofredus Villharduinus Marescallus, alio nauigio vectus, Milo Brabantius Priuinus, quidam Pisanus, itemque vnicus eques. In summa, classiculam septemdecim nauigiorum, nec satis in tumultu vrbano extructorum habebat: cum ex aduerso Græcus hostis, classe sexaginta nauium numero, Castellum acriter oppugnaret; eo euentu, vt sub arce constitutis nauibus, neque terra, neque mari aditus vllus liber, aut tutus exituris, vel ingressuris relinqueretur. & si Gallico more armatorum cuneis effectis, nostri portis erumperent, facile à Græcorum multitudine qui in castris erant, intra urbem cum detrimento retruderentur. Imperator hoc cum animo suo reputabat, si reliquam classem in anchoris expectaret, & pateretur Theodoranos, integros & recentes, in faucios, & defatigatos ruere, de ipsis actum esse: nec tamen sese animo prosternit; quinimo expeditum consilium capit, quoniam Mars communis esset, & sæpe parua manu copiarum maximæ funderentur, & fugarentur, classiculam cum hoste committendi. Vt igitur suos tam eleganter, quam tutissimè, equitum more, toto corpore armatos vidit, suorum virtuti confusus, aduersariorum vires magnoperè despiciens, cohortatis remigibus, atque agmine facto, gubernatores in hostem audacter rostra dirigere iubet. Hos, Theodorani ad se ruerent vt suspexerunt, statim ab Urbe auxilium credidere. Itaque in vestigio, relicto Ciuitotio, in apertum mare progredientes, sese ad pugnam offerunt, & in nostros appellunt. Exercitus verò obsidio, qui Castellum terra oppugnabat, remittere; & in litore consistere, vt euentum classium specularetur. Ita, Imperator septemdecim nauiculis, sexaginta numero nauium, iniqua conditione, classem distinet; & ita angustè vrget, vt pugnae spectatores, sublati clamoribus de litore suis inclamarent, Imperatorem composito ex Ceratino sinu, qui portus Constantinopolis est, auxilio in Cioticum sinum, Castellanis inuectum. Eò, paulò ante noctis tenebras, tanta ex Urbe auxiliarium nauigiorum copia, per secundam Propontidem applicuit, vt nostri facile mari superiores essent. hidem tamen armati, totam noctem in-

somnia

fomnem egerunt, & naues in anchoris alligarunt. Inde consilium in negotio communiter capere, vt simulac dilucesceret exirent, & cum hoste, si pugne potestatem faceret, in litore praelium committerent, eumq; classe exuerent. Ita, Henricus Imperator, prouecta classe & armata, qui modò ab hoste metuebat, repentè metui cepit. Sed Theodorani desperata victoria, quòd classẽ nostram præsidijs auctam & firmatam viderent, sese Laschari incolumes seruare, quàm aliquem aduersæ fortis casum subire, maluerunt. quanquam id consilium, vti se de captum, à Græcis maximoperè improbaretur. Itaq; siue nostrorum consilium alicunde explorassent, siue per se prospexissent, naues clam media nocte subducunt, omnesq; ad vnam, incendunt: mox per continentem se in fugam conferunt, & Cium deserunt. Erat opinio orta primo à Præfectis Theodori, ac demum edita in vulgus, Lascharim in Ciotios terra, mariq; esse progressurum, vt equitatu & classe, sed terrestribus potissimùm copijs, qua parte virium erat superior, vndiq; præmissis aciem ostentaret: & si Franci equites Cio exirent, iustò praelio congregeretur. Sed, ab ea ratione aliena fuga, & receptus in interiorem continentem, & succensa classis, adèdè timorem antea de Theodoro, & Græcis non ab re conceptum, ex animis nostrorum deterisit, vt mox qui tanta Græcorum mole incubisset, tantæ arrogantia, & fastus Imperator existimatione spoliatus, turpiter profugisse crederetur: Græcosq; iam sæpius Franci, vti ignaros, rudelq; militiæ, obsidionumq; presertim, penitus iriderent. postquam oppidulum tot circumfessum copijs, multorum dierum spacio capere nequiuissent. Cæterum, duabus de causis succensis nauibus eam fugam Theodoranos cepisse, de iisdem Græcis nostri postmodùm didicerunt. primò, sicuti ipsi iactabant, vt proximam Nicomediam, & Losij Seneschalli equitatum, breuiore compendio Astacenum sinum circumuecti, aggredierentur: quem comœatu, reliquisq; munitionibus nondum urbem firmasse cognouissent. secundò, quòd Cium vti mari cinctum, & valido equitum præsidio firmatum, nequaquam sibi tentandum esse decreuissent, quo ab nostris infesso, atq; in tergo Græcis relicto, ad Nicomediam fanis hominibus minimè fuerit procedendum. Nos potius credimus, Theodoranos prospecta omnium Baronum ad id subsidium alacritate, cognitoq; Imperatoris aduentu cum maritimis præsijs, de quorum numero ad eos ampliora, & maiora vero à speculatoribus deferbantur, repressisse animi ferociam, & potius se recipere succensis nauibus, & amissa classe, quàm ancipiti euentu nostrorum vires, quas

toties

roties experti erant, collatis signis iterum experiri maluisse. Nostram ignominiosa hostis fuga, quàm fatali obsidionis solutione, meritò gaudere, Dijsq; immortalibus gratias agere, & victoriam gratulari. Imperator multo manè, itemq; cæteri omnes in terram descendentes, Castellum inuisere. Offendunt suas multò maximam partem aut vigilijs attenuatos, atq; ægros, aut saucios. Inspiciunt etiam Cium, non ita loci naturâ munitum, vt etiam operibus defendi posset. Itaq; Imperator muris de Venetorum, & Gallorum sententia dissectis, cum suis celeriter collectis, naues conscendit, & superata Bosphori rapiditate, in Urbem reuertitur. Interea Ioannissa Rex, ingenio ferox, laboris impiger, vetere consilio suo innixus, nihil animo conuiescere; veritus semper, ne si Francos Græcia non exterminet, ab illis ipse Regno pellatur. durabat ille in Adrianopolis obsidio, machinisq; muralibus, ita Urbem & turres perculit, & labefecit, vt admotis fabris, & perforatis menibus, in magnam spem eius potiundæ veniret: eòq; sæpe in muros ascensus arreptis, & apposis scalis tentatus; sæpe machinationes, & tormenta in portas, in turres, promouebat: sed tanta defensorum virtus, atq; ea præstantia animi fuit, vt fortiter propugnantes, & ad omnes hiatus, hostilemq; impetum aduolantes, ei non diurnam spem relinquerent: Adhæc Græci, qui Barbaros, oppugnationum artificium paulò antè docuissent, his facillè occurrebant; vt iam Rex, dolore tantæ fiduciæ ad irritum cadentis, de recessu facillè cogitaret, retrocedendumq; inde statueret. Latini tamen & Græci, ne quid intentatum reliquum esset, crebris litteris, & nuncijs ab Imperatore opem orare non desistebant. hoc vnum significare; nisi confestim militum, & comœatus auxilium miseris apporet, omnino perituros. Imperator in tantis rerum asperitatibus animi fluctuare, qui huc, atq; illuc vno tempore ad opem euocaretur. Nam, si his subueniat, illos deserat necessè est. Imperator Thraciæ opituletur, vt minus occurrat Myfus, Lascharis Asiæ imminet; Asianis Imperator auxilietur, eius recessu Myfis continuò maiores spiritus, capiendaq; Adrianopolis fiducia maior accedet. Ita Myforum Rex, mense Aprili Adrianopolim obsedit, nec quicquam propius factum est, quàm vt caperet, siquidem continuata quassatione, muros & turres duobus locis labefecerat, soloq; æquarat, vt iam minutis prælijs cominus lanceis, atq; ensibus concertaretur; atq; ita sæpenumèrò, pede collato pro muris vtrinq; fortiter dimicatum; multi vtrinq; cæsi, multi vulnerati, atq; hinc nonnulli cruciatu vulneris, & dolore confecti. Sed ea erat Græ-

corum

corum, & Latinorum propugnatorum constantia, ea virtus, vt nihil tanta Triballorum, & Cumanorum multitudine, terrentur: & probè se menia defensuros, & extrema quæq; omnia passuros dicerent, modò ab Augusta optimi Cæsaris liberalitate, opportuna militum, & commeatus præsidia, nondum perditis, vel conclamatis rebus, mitterentur. Cæterum hoc pro incommodis non infeliciter cecidit. Scythæ, quos Cumanos diximus, stipendio muneribusq; trahi solitos, leuibus quidem certaminibus pugnantes, iusto prælio certandi insuetos, & à Rege in agrum hostium ad prædas euocatos, opimis prædis onusti, ad ipsum, Adrianopolim reuertuntur: missionem domum petitum, & si liberum commeatum non faciat, certi tamen Sarmatiam in suos fines, proficisci. Itaq; Regi exponunt, se necessaria de causa in patriam accersi, eoq; diutius ipsi nauare non posse, petere vt eius bona venia, ad suos redire liceat. Ita emensa inferiore Mysia, Thyræq; & Borysthenis ostijs superatis, per Tauroscythas, & Roxolanos ad Moetim properant, & iustis itineribus domum concedunt. Rex, Cumani auxiliarijs spe deiectus, resistendi animum abijcit, ea obsidione nihil vltra tentata prælij fortuna: itaq; vrbe relicta de suorum Ducum consilio, Ternobum per Hæmi valles iter conuertit, & se in Mysiam recepit. Cogitanti profectò cuius Regem potentissimum tantis copijs, rebusq; omnibus quibus bellum administratur ornatum, & copiosum, eundemq; hostis vlciscendi præter cæteros audidum, vrbis etiam menibus duobus locis disturbatis, vt iam extremo facto propinqua foret, quandoquidem tam pauci cum innumerali Exercitu prælio contendere cogi possent, re tamen infecta ad profectiorem in patriam accitum, obsessis Deus præsens adfuisse videtur. Hoc adèd verum est, prout Dei nutus, & voluntas est, in cuius manu omnia existunt, ita homini euenire. Nec tamen Adrianopolitæ tardiùs Imperatori nunciare, quanto in periculo versarentur. Regem secessisse, quo paratior ad se de improviso resiliret. Idcirco obnixissimè de auxilijs supplicare, si vrbem obsessum, & oppugnatum rediret, homines fidelitate erga ipsum summa præditos, fedè perituros. Propterea Græcis exanimis, animum sua ope (quòd potest) restitueret. cogitaret Regem indignitate Græcorum, atq; Latinorum odio exardescere, & quòd præsens excidium intentat, vrbem ab omnibus necessarijs rebus nudam, illum verò abundare. Imperatori iam profectiorem Adrianopolim instituenti, & cum omnibus copijs egresso, renunciatur Ioannem Styriorem pyratam sauiusimum, è Calabria oriundum, Theodoranæ classis ductorem, à

maris

maris appellatione, Græca voce in Francicam detorta Hamiralem dicunt, septemdecim Biremibus, Abydi angustias superasse, & in Propontidem iam classem penetrasse, iamiam ad oppidum Daschylium in Bithyniam applicuisse, quod Petrus Braiaquellus, & Paganus Aurelius custodiebant. Ipsum mari, Theodoranum autem Exercitum terra, oppidum infedisse. præterea quòd Imperatorem vehementius maceraret, & torqueret, Daschylienses rebellionem fecisse, & Petrum Braiaquellum Dominum suum, cui iurato fidelitatem dederant, deseruisse. Adhæc, Proconesios ipsius clientes fidem violasse, & defecisse; itemq; milites Braiaquelli magnam partem perdidisse. Proconesius, insula est Propontidis, Hellesponto Constantinopolim nauigantibus ad dextram, iuxta Cyzicum sita: Helaphonnesus olim dicta, Cyzicenis marmoribus nobilis; ex quo, continuata posteris Cyziceni marmoris memoria, insula postea marmoreæ nomen adepta est. Hæc insula, Braiaquelli ab Imperatore Henrico, ob eximiam in dubijs asperisq; rebus, fidei, pietatis, & expediti consilij laudem, beneficium, idest feudum erat. Nuncius adèd tristis, ita Imperatorem Constantinopoli exacerbat, vt dum facinus profundè admodum, & grauiter in pectus descenderet, ei nihil adhuc stare, quod sequeretur. Verùm ex tempore, id expediti consilij de Baronum & Venetorum sententia cepit, Petro Braiaquello, & Pagano Aurelio profus opitulandum. Imperatoris enim auxilio orbatos, morti, & prædæ proculdubio hostibus addictos iri. Augustus repenti ex vestigio quatuordecim biremes Venetas comparari, Trierarchosq; de Venetis nobilioribus, & præstantioribus, quiq; maiorem rei nauticæ vsum haberent, institui iubet, Baronesq; eodem imponit. Procinus Conon Bethunius Imperij Prothouestiarius, Biremium vnâ cum sua manu conscendit: alteram Villharduinus Marefchallus; in tertiam Macharius Sanmanechaus, se suasq; copias intulit: in quartam Milo Brabantius: in quintam Anselmus Chaemus: in sextam Theodoricus Losius Imperij Seneschallus ingressus. Guilielmus Perticensis, septima. Eustachius Imperatoris germanus frater, octaua vehitur. Reliquas sex, qui ex Venetis virtute cæteris præstarent, à Marino Zeno Venetorum Constantinopoli Prætorè delecti, alacriter conscendunt. singulis verò Biremibustales, & consimili virtute, & fide milites Imperator ascribit. Classis viris, classarijs, & armis, apparatu maximo instructa, summo silentio, & singulari celeritate portu Constantinopoli soluit: quæ res, tum Adrianopolis ab Imperatore auxilium tantisper retardauit, dum Daschylium obsidione li-

KK

bera-

beraretur. Igitur classis Bosphoro egressa, & secunda Propontidis nauigatione vsa, ad leuam mox deflectens per transuersum equor re-
ctâ Daschylium versus prouehitur. cuius rei certior factus Ioannes Styrones, Theodoranæ classis Hamiralis, protinus Daschylio classem deducit, & inde Hellepontum versus, secunda Propontide nostris non expectatis, se in fugam vertit. hunc nostri biduum, dies noctibus continuantes extra Abydi angustias quadraginta millia passuum confectantur: sed, spe Styronem remis, & velis secunda Propontide volantem consequendi adempta, conuersa repente nauigatione aduerso freto Daschylium redeunt. Ibi Petrum Braiaquellum, & Paganum Aurelium æquissimis animis vident. cognoscunt etiam Lascharim desperatione oppidi capiendi sumpta, sed multo magis ipsorum aduentus formidine, celerius se fugam mandasse, atq; Prusam, quam hodie inuersis, atq; immutatis litteris posteriores Bursam vocant, se recepisse. Ita Daschylio grauisissima obsidione, & periculossissima soluta, classis Constantinopolim reuehitur. Nostri classe in terram expositi, quâ breuius iter esset, Adrianopolim diuertunt, & inuisunt; Branamq; & ciues collaudant, atq; in fide confirmant. At Lascharis, suos Duces cum maxima copiarum parte, Nicomediam ad Astacenum sinum in Theodorici Losij milites præsidarios mittit, quod is Diuæ Sophiæ Ædem firmiorem refecisset, quam cum sacratis ædificijs per amplam & excelsam, arcis loco haberet. Nicomedenses missis Constantinopolim nuncijs, repente Losium suum patronum, necnon Imperatorem, aduentus hostium certiores faciunt, simul opem implorant, ita necessariam, vt nisi primo quoq; tempore sibi succurratur, funditus interituros, omni interim ope, atq; opera aduersus hostem connifuros, atq; extrema morte, suam erga patronum, atq; Imperatorem fidem testaturos dicerent. Et quoniam commeatus inopia valde tentarentur, fas esse Henricum Imperatorem, fauore atq; adiumento erga Adrianopolitanos paulum intermisso, Nicomediæ omnium Imperij ciuitatum fidelissimæ penè cadenti, opem ac salutem afferre, atq; Exercitum quantum maximum cogere posset, Propontidem in Asiam trajicere. Eam vnam rationem esse, & Nicomediæ in libertatem vindicandæ, & Lascharis Tyranni opibus Imperij, & neruis non modò refrenandi, sed etiam opprimendi. Imperator, Nicomedensium precibus sollicitatus, educta classe, & remige militibusq; completa, ad Astacenum sinum contendit, vt postquam suos præsidijs confirmasset, ignobiles Lascharis motus, & inanem Græcorum strepitum, hincinde

pro-

prouocantium; & recedentium irrideret. Theodorani nunciato Francos aduentare, fugam ex agro Nicomedensi Nicæam versus, in interiorem Bithyniam arripiunt. At Imperator, hostis fuga audita, concilium conuocat. decernitur, vt Theodoricus Losius Imperij Seneschallus præsidijs suorum equitum, & Centurionum, ad Astacenum sinum præsens Nicomediam tueretur: Macharius Sanmanechaus Characen proximum oppidum: Guilielmus autem Perticensis Daschylium custodiret. Ita, Imperator vniciq; singula oppida in fide Imperij retinenda commendabat. His rebus confectis, Augustus ad Urbem reuertitur, & reliquum Exercitum incolumem reducit. Ibi pauculos dies commoratus, suæ dignitatis esse duxit, Adrianopolim iterum petere, & Hæmum versus cum omnibus copijs, hostilem agrum populabundus incurrere, & vastare. Dum verò profectiorem comparat (ita fortuna, hominum consilia semper versante) Theodoricus Losius Imperij Seneschallus, qui Nicomediam præsidio tenebat, & Guilielmus Perticensis, quadam die suas copias in Nicomedensem agrum populatum agunt, vt ingentem interciperent prædam, & magnum Græcis timorem incuterent. Id Theodorani per speculatores resciumt, seq; comparant, vt tergis nostrorum instarent, quos, numerus in nostrorum paucitatem extimulabat. Græcorum arma erant præter sagittas, longissimæ hastæ vtrinq; ferro præfixæ, quas agili manu comprehendebant. his summa peritia in pernicipibus equis utebantur, & aduersi pariter, ac fugientes nostros lethifera cuspide vulnerabant. Ita, illi nouissimum agmen laceffere, primùm leuibus pugnis, post, iusta acie contendere. fit pugna atrox, ac diu anceps: quando Græci numero superiores, vim nostrorum cataphractorum ferre non possunt. iamq; dissipati, & disiecti fugam oculis, atq; animis circumspectabant, quum aduentante Constantino Laschare Theodori fratre, Græci equites qui ad primam sagittarum procellam nostros expulerant, reductis cornibus nostrorum aciem circumuenerunt. quo casu, viri pariter, & equi mortiferis sagittis sternebantur, nullusq; in medio circumuentis ostendendæ virtutis locus relinquebatur. Ita, nostri pauculi, ægrè plurimorum impetum ferentes omnes ferè capiuntur. In eo quidem certamine Theodorici Losij præstantis viri virtus enituit, sed infelici euentu. fortiter enim pugnans, bis equo excussus, bis in equum suorum manibus sublatus, alacris, eo die exempla militis, & Ducis optimi edens, aduerso ore lethaliter vulneratur, & cum sua tandem phalange acerbè à fortuna mulctatus, per paucis sibi fuga salutem quærentibus, captiuus

KK 2 ad

ad Lascharim deducitur. Villharduinus Francus historicus, tametsi Gallicis huiusce belli Commentarijs integrum de re cuiq; iudicium relinquit, quod tamen in se est, Lofij casum timori & culpæ vnus Anselmi Remensis equitis adscribit, qui impietatis dedecus, & tanti sceleris facinus nihil animo reputans, Lofium Seneschallum suum patronum in pugna cliens, cuius phalangis dux esset fiduciaris, turpiter deseruit. atq; ille, quamuis periculum declinarit, nunquam tamen uti inexpiabilis infamiæ totius patriæ labes, & cladis auctor, Baronum sermones & exprobrationes declinabit. Guilielmum verò Perticensis egregiè pugnans atq; equo deturbatum, sui in equum subleuant: qui iam in manu saucius, cum se hostium impressioni imparem cognosceret, mortem, equi velocitate, euitat. memor, sapientis esse, nec carere exemplis, cedere interdum ferociæ, & rerum commodius agendarum captare occasionem. Qui è manibus hostium euaserant, & ad Diuæ sophiæ arcem in tutum confugerant, Guilielmus Perticensis, Anselmus Remensis, quiq; Nicomediam è prælio se receperant, nuncium Constantinopolim ad Imperatorem decernunt, qui eum acceptæ calamitatis certiores facerent: qui Lofium Seneschallum Imperij, & vnà phalangem ipsius captam docerent: se verò, in Diuæ Sophiæ arce apud Nicomediam, à Theodoranis circumferri. Adhęc, omni comœatu qui in arce esset, se tantum quinque dies tolerare posse. proinde suppliciter opem implorare, idq; quam primùm facto opus esse, nisi obsessorum seruitute & morte, Imperij opes decrescere; eadem verò de causa hostium spes, atq; animos crescere velit. Imperator sibi indecorum fore iudicans, si Lofij de se bene meriti salutem negligeret, sineret amitti arcem Diuæ Sophiæ, & Nicomediam magno sumptu, magnisq; laboribus permunitam, generoso consilio, fortunę, virtutisq; suę periculum facere constituit. Ita q; nulla interposita mora, iter ad hostem maturat, copiasq; omnes extemplò Propontidem traducit. Milites noua & incredibili animorum alacritate, Lofio captiuo, & Nicomedensibus suppetias celeriter ferre iubet: quos nullę difficultates retardarunt, quin obsessis in tempore opitularentur. Erat enim Lofius Imperij Seneschallus, vt virtute præstantissimus, ita nobilibus factis, & præsertim Murtzuffi Constantinopolis tyranni captura, Henrico Imperatori, vnauerfoq; Exercitu vehementer charus. hæc causa fuit Imperatoris ab Adrianopolitanis iuuandis, iterum contra ac miserè cuperet, auertendi. Imperator copijs Bosphorum traiectis, & Asiatico in litore in ordines directis, castrensi itinere versus Astacenum sinum, Nicomediam peruenit:

nit: atq; ibi adulto vere, & læto iam gramine virentibus campis, in valle longè amenissima, quæ alteram vrbis partem spectat, secundum Sangarium fluuium, qui ex Olympo monte Phrygiam, Epictetum, ac Bithyniam alluens, Euxinum ingreditur, tentoria statuit, instructisq; aciebus, Theodoranis committendę pugne potestatem facit. Hunc Constantinus Lascharis, Theodori frater, idemq; eius copiarum ductor, renunciantibus speculatoribus, simulac conspicatus est, statim se in viam, ascensu proximum montem superans, Nicæam versus conuertit. vehementer perturbatus, vt ij plerunq; solent, quibus præoccupari deprehendiq; contigit, dum insidias hosti moluntur. Ea de causa Imperator, totum id quod propositi sui fuerat, egregio ausu consecutus, suos quam longissimè possent vastabundos in plures alas, modicis tamen interuallis in agris latè pagisq; præsertim, prædari iubet. Vastitatem tota Bithynia, & solitudinem, vsq; ad inferiores Phrygas, & Mysos, quàm exitiosissimam efficere. quia, ea natio simul atq; Lofius Imperij Seneschallus captus fuit, eiusq; manus deleta, statim rebellionem fecisset, & omnia in Francos hostilia, pro virili parte molita esset. Ita q; dum equites prædatum dimittit, Imperator quinque dies sub pellibus egit, nostri igitur non intermisso itinere, longè latèq; regione peruagata, funestam & luctuosam in Asia Græcis excursionis suæ memoriam relinquunt: aded, vt magnam omnis sexus multitudinem, improuisi repentiniq; opprimerent, vt cathenis, & laqueis tracti, miserè equorum cursum adæquare cogentur. ædificia item & Regulorum exulum villas, mollioribus montium iugis ædificatas, Scytharum more succendunt, tanto terrore cuncta implentes, vt per quinquaginta milliaria rectis & transfuersis itineribus, cuncta ex continenti fumo, atq; ignibus colluceant. sed coacta ingenti præda, euastata regione. eodem ferè itinere ad castra propè Sangarium ad Henricum regrediuntur. His rebus animaduersis Theodorus Lascharis, vehementer territus & confictatus, re iam exhausta, vt tot malis obuiam iret, à bello residere cogitat, & ea de re nuncios ad Henricum Imperatorem mittit, qui duorum annorum inducias ea lege peterent; si Daschylum, arcemq; Diuæ Sophiæ ad Nicomediam complanatam vellet, se captiuos omnes libenter missurum: ipsumq; in oppida omnia & minoris Asiæ, Bithyniæ & Phrygiæ Castella protinus restitutum. Imperator, de tanta re ad Venetos, & Barones refert. bona pars sentire, & dicere duos potentissimos inimicos, locis longinquis diuersis bellantes, quales Ioannissam Myforum, & Triballorum Regem, & Theodorum

rum Lascharim Asianorum opibus sustentatum, & adiutum sæpius experti essent, non facile à nostrorum paucitate sustineri. Vnum verò solum, nullo ferè negotio debellari, aut ei resisti posse. Ideoq; præstare Daschylij, & arcis Diuæ Sophiæ trans Propontidem iactura, & ruina commoda, quæ clarissima omnium oculis in Thracia, propè Adrianopolim obuersionem, redimi. proinde, Lascharis ab Imperatore cum summo studio per Legatos peteret, quod penè in suam potestatem transtulisset, & longè periculosius sit amissum retinere, quàm penè ereptum vltro concedere, quum id nullis viribus, nulla ingenij solertia recuperari possit, Theodoro Laschari ab Ioannissa Regis amicitia discedenti, inducias concedi oportere, non modò vtilè, sed etiam necessarium esse. nam, dum cum Rege Lascharis amicitiam, res, rationemq; belli iungeret, vt planè alterum vinceremus, victoria tamen per alterum vti non licere. In horum sententiam pactæ induciæ & iuratæ, Henricus Augustus continuò Petrum Braiaquellum Daschylio accersit: persuadet pro suo iure, vt oppidum Laschari tradat, simul & Diuæ Sophiæ arcem, quæ, vt arbitrato suo vellet, teneret, demoliretur vè; quibus rebus induciæ sanctiores videbantur. Theodoricus Lofius, Seneschallus Imperij, reliquiq; captiui redduntur. Confestim Henricus nihil ab instituto consilio discedens, Constantinopolim reditum comparat; vbi statuit cum omnibus copijs Adrianopolim adire, atq; ita octauo Kalend. Iulij, iam multa ætate, qui dies Diuo Ioanni Baptistæ sacer est, Selymbriam pergit. Ex eo die, iustis itineribus Adrianopolim aduenit, & Prætoria ad urbem, Adrianopolitanis in campis posuit. Adrianopolitæ Imperatoris præsentia valde hilarantur, portisq; apertis effusi, vt quibus nihil longius foret, quàm vt urbis tanquam ergastulo emitterentur, repentè in Prætorium Imperatorem salutatum concurrunt: eum æquissimis animis omnes viderunt. Eodem Græci frequentes aduolant: Ibi diem Imperator agit, dum inspicit attentius, quæ aries murum percussisset, ac præsens agnoscit murorum & turrium discussiones, combustiones, saxorum subuolutiones; detrimenta deniq; tormentis Regijs, cuniculis, & machinationibus illata, oculis cernit. Postridie castra mouet, quatuorq; dierum iter in fines Regni Ioannissæ pergit. quinto autem die ad Lulum confedit, quæ urbs ad Hæmi montis radices sita est, populo satis frequens, quod cò Rex Barbarus paulò antè Coloniam deduxisset. Verùm populares tanti Exercitus aduentu in fugam consternuntur, atq; in Hæmi nota latibula sese abdundunt. Henricus antè urbem castra ponit. nostri equites, sed ij leuis armatu-

armaturæ, perpetuis illatis detrimentis, quum etiam incendijs grafarentur, prædabundi regionem quam latissimè percurrunt, vnde greges bouum, ac bufalorum, aliaq; armenta abigunt: quorum ea regio, agrorum & pastionum amplitudine abundans, ditissima est. Adrianopolitani inopes, vt incommoda accepta maioribus commodis sanarent, prædæ cupiditate castra sequebantur. hi carros, quos secum aduexerant, frumento alijq; leguminibus onerant. hinc triduum Imperator Exercitum reficit. nec tamen vllum tempus equitum leuis armaturæ populationibus vacuum esse sinebat. Sed illud satis incommodè rationem belli habuit, quòd dum iter montuosa & angusta Hæmi via prædatoribus faciendum esset, equi valde atterebantur, ascensus descensusq; difficultatibus fessi & rupti. Hoc mali remedium Imperator putabat, si Eustachium germanum fratrem, Theodoricum Flandrum, nepotem Philippi Namurcensis & Louanij Comitis Filium, Anselmum Chaemum, Gualterium Escornaium, Ioannem Bliantium qui quatuor Cathaphractorum equitum turmas implebant, equitibus leuis armaturæ prædationibus occupatis, subsidio mitteret. Itaq; nostri hoc præsidio freti, audacius in interiorem Hæmum penetrant, quo acta præda, terrorem popularibus, cædes & incendia aduerso tempore circumferrent. Sed quando in Hæmi montis, tot illustrium virorum cladibus, & aduersa nostrorum fortuna nobilitati mentionem incidimus, etsi leuiculum fortasse quibusdam videri poterit, non tamen ab instituto labore alienum erit, hoc loco, tum propter ipsius montis inter ceteros Europæ nobilitatem, & varios in eo nostrorum casus, tum verò magis propter rerum ad historie captum attinentium memoriam, accuratius pauca quædam, neq; ea sanè iniucunda de eius origine & situ posteris, Francorum res Constantinopoli gestas ad admirationem lecturis, breuiter aperire. Secant Rhætiam superiorem, quam primam dicunt, perpetui montes, qui à Graijs, & Pænninis Alpibus ad vada Sabatia, & Ligusticum mare, Narbonensem Galliam à Togata diuidentibus, oriuntur, & in Orientem conuersi, multiplici incolarum frequentia, oppidis, pagis, amnibus, fontibus, Brigantino lacu clari, altissimis iugis, continenti tractu, diremptis innumerabilibus populis, vsq; in Thraciam penetrant, & in Euxinum porriguntur, per interualla locis plurimis peruij, at nominibus, vt locis differentes. Hi, ab iisdem Sabatijs, vbi ad Rhætorum iuga peruenerunt, per Iulias & Carnicas alpes, perpetua veluti cathena in Dalmatiam abeunt, Pannoniam ab Illyrijs difterminantes; reflexo inde ad Scardum montem itinere, per Dar-

Dardanos & Macedones Thraciam ingrediuntur, ac demum vastissimis rupibus in Euxinum prorumpunt. Sed, ut primum, relicta Macedonia, Thraciam attingunt, vno Hæmi nomine vocantur. monte interim Rhodepe, Atho, Ismaro, cum reliquis humilioribus iugis, cedentibus. Hic est Hæmus ille Thraciæ mons, qui immanibus, & supra quam facile credi possit, altis iugis extollitur, tot vatum carminibus clarus, à Meridie Macedonicis Alpibus exortus, atq; inde perpetuo dorso variè flexus in Septentriones excurrens, & in Pontum desinens, innumeras gentes determinat: breuiterq; hoc sibi Regnum in Thracia vendicat, quod in Macedonia Olympus, in Græcia Parnassus, in Italia Apenninus, & in Sicilia Ætna possident. Ex huius vertice propter immensam altitudinem, vtrumq; mare, Ionium scilicet & Ægeum cerni posse Polybium credentem, grauis auctor Strabo hallucinatum existimat. Hæmi excelsitatem sex passuum millibus subiri scriptores tradunt. huius auersam partem ad occasum æstiuam, & in Istrum deuexam, Mysi seu Valachi, quos diximus, fermè totam accolunt, in qua superius Ioannissam Ternobum Regiam habere memorauimus. infesta Thracibus & ad latrocinia gens nata, cum plana Getæ, Triballi veteres, & Sarmatæ, vsq; ad Pontum, vicis atq; pagis magis quàm vrbibus occupent. vnde sumpto de Hæmi accolis nomine, omnem regionem quæ vltra Thraciam ad Istrum protenditur, Mysiam inferiorem, & Valacchiam dicunt, Moldaniæ proximam, Euxini Ponti, & Ciabri fluminis, aliter Sucoiæ, finibus inclusam; quam eandem Constantinopolitæ, & Thracæ infra Hæmum habitantes, Transalpinam, quasi trans alpes vocant: quum Mysia superior, hodie Bosnam à Bosna fluuio, & Seruiam dicunt, Dardano clarissimo amne irriguam, à Septentrionibus conflente Danubij & Sauis, à Meridie Macedonicis montibus, ab Ortueodem Ciabro amne, & ab Occasu Dalmatia terminetur. In Hæmo igitur monte, multæ atq; latissimæ sunt conualles, à Mysis & Thracibus partim aratris cultæ, & pastionibus fertiles, partim syluis atq; nemoribus impeditæ, quæ amnes non modo vitreos fundunt, & fontibus scatent, sed alicubi etiam præbent salutare thermas, & fodinas maximè beneficas: tamen omnes Hæmi tractus, celsissimis atq; asperis iugis, sit vel media ætate, Aquilonibus, gelu, & perpetuis niuibus infames. Hæ conualles, ad exitus fauces habent quem plurimas pertinentes ad eam planitiem, quæ Thraciam & Philippopolitanam prouinciam respicit, atq; Adrianopolim perducit. Ad hos exitus, viarum angustiarum nostris Hæmum ingressis minus notæ,

ad

ad suos reditum difficillimum faciebant. Quare Mysi in vnum maximo numero contracti, vti quisq; de superioris Hæmi rupibus quas pro speculis habebant, de nostrorum excursionibus? sumo significatione facta, cognoscit, distinctis locis se conglobant; intenti expectantes, vnde nam Franci equites essent erupturi. Quum igitur non sani homines, acta præda, nullis præmissis speculatoribus, ex Hæmi conuallibus viarum ignari descensum admaturant, Mysi nostros pluribus locis vno tempore, impetu facto, effuso cursu, & clamore edito adoriuntur. in locorum ignaros & equis fessis, sub sarcinis inuadunt, virisq;, multò etiam magis equis incommodant; ita vt victis propiores essent, quam victoribus. tumultuaria pugna exoritur. Mysi, vndiq; circumstunt, & præoccupatis angustijs, quæ exitum coarctabant, à tergo simul & à lateribus se ostendunt; nec, latioribus protecti scutis, longioreq; hasta præualidi, incuruo gladio, aut parua secure ad galeas pertundendas, armatum nostrum equitem aggrediuntur. Nostri, nihil animo dimisso, tanta vi, tantaq; alacritate partim equites, partim amissis equis, pedites resistunt, vt modò confertis, modò dissipatis ordinibus pugnarent. sed cum numero pauci essent, atq; equis extrema lassitudine defatigatis vterentur, consistunt, & pro tempore consilium capiunt, vt fortissimos quosq; in tergo dimicatuos mittant. Reliqui capto moræ spacio, ad euadendum antecedant: & sæpè conuersi, ac demum auersi, certamen redintegrent; vt pugnare simul, atq; iter facere cogantur. Sed recentium cataphractorum turmis nouissimè præsidio aduentantium recreati, post multam pugnam, nonnullis hostium interfectis, qui fauces viarum custodiebant, nostri angustijs egressi, cum in patentem planitiem euasisent, & se maioribus turmis cataphractorum iunxissent, prælium redintegrant. Cæterum Mysi qui dispersi sæpius circumuolitarant, & nostros assiduè in orbem pugnantes inuenerant, pari successu vires experti, subitario præsidio perspecto, & nostrorum insidias veriti cum vltra audendum non putarent, conuerso itinere insequendi finem fecerunt. Franci equites, cum primùm Diuino ductu, auspicijsq; effugium patuit, se in castra ad Imperatorem, iustis itineribus recipiunt. Postridie Henricus Imperator vasa more militari colligi iubet, iustisq; itineribus Adrianopolim versus castra mouet. In castris ad vrbem in prato positus, quindecim dies egit, dum miles prædas, & manubias, frumenti & comæ actas, Adrianopoli in tuto deponit. Eodem fortè, & Bonifacius Marchio Rex Theſsalonica, Serris decedens, quas egregiè munierat, Mosynopolim venit; quæ vrbis sta-

Ll tim

tim Marchioni deditioem fecit. Ea re confecta, Legatos Adriano-
polim ad Imperatorem Henricum generum confestim mittit, qui do-
cerent, quoniam propius accessisset, Marchionem de communibus
rebus loco propter Hebrum flumen opportuno (Marizam dicunt)
quod sub oppido Cypfella fluit, secum colloqui velle: quando præ-
negotiorum multitudine, nihil coram de rebus communibus consti-
tuere potuerat, & periculosum fuisset, non pacatis Græcis, per quo-
rum fines ingredi oportebat, vnà ad colloquium coire. Imperator,
cum suo Senatu Bonifacium focerum suum Mosynopoli esse, liben-
ter audijt: idem gaudere omnes Imperatoris comites. Bonifacij nun-
cijs responsum, se præscripta die, colloquio non defuturum. Ita Im-
perator institutam viam peragit, Cononemq; Bethunium Protho-
uestiarium Imperij, & summa virtute Equitem, Adrianopolis tutelę
præposuit, centum equitibus attributis. Non ita multo post, vterq; in
Cypfelle conuallē, ad locum præstitutum conueniunt. Cypfella,
Thraciæ ciuitas est ad Rhodopæos colles, Adrianopoli proxima, pro-
pè Hebrum, iuxta quam amnis labitur à Cypsello olim condita, vn-
de vrbi nomen antiquitus Cypsellum. Ex altera Hebri parte Impe-
rator, ex altera Bonifacius Monferratenfis Rex Theffalonicæ, fata-
lis voti sui compos tendit; idq; tanta omnium lætitia, quanta vix dici
potest. nimirum, amicorum tanto interuallo absentium gaudiorum
morsus acriores esse solent. Tum ferè primo verbo Marchio focer,
filia ecquid agit? vt valet? responsum dicto citius, grauidam esse; quę
vox omnes omnium nuptiarum felicitates complectitur. Hoc nuncio
pater lachrymis suffunditur. Eodem tempore, feuda pacta ante cum
Balduino quondam Augusto, renouant simul Bonifacius Imperialis
cliens (quem nunc hominem Ligium vocant) & Henricus Augustus:
recensq; fidelitatis, vt moris est, solennibus cæremonijs facta pro-
fessione, authoratur. Nam Theffalonicæ cæterarumq; Macedonię,
& Theffaliæ Ciuitatum, Imperatorem ipsum iustum, legitimumq;
Dominum, se verò tantum vtilem confirmat, vt qui rem Imperij ad
perpetuo vtendum fruendum quæsiisset. Atq; illo ipso tempore Bo-
nifacius Marchio nonnullas possessiones Gotthofredo Villharduino
Thraciæ & Campaniæ Marefchallo, veteri amico, de maiore Impe-
rij beneficio, siue feudo, delibatas, nempe Mosynopolim cum agro,
aut Serras (Amhipolim fuisse diximus) cum earundem agro, vtrum
optarit, quo iure Mosynopolitæ veteres, aut Serrani tenuerunt, atq;
etiamnum tenent, beneficio dedit. Ita Villharduinum subclientem
eiusq; hæredes fecit, Imperatoris iure saluo. Ibi, dum biduum com-

mo-

morantur, deq; mutuo inter se amore, propensã præstantiq; volun-
tate multa commemorassent, in suis tamen sermonibus ingentem
vitiq; spem capere. Nam quamuis, Dei voluntate, colloquium tam
latum & festiuum inijsissent, eo tamen hostes offendi posse. quando-
quidem per familiares sermones, certius & efficacius consilia, de bal-
lo aduersus Mysum gerendo, non semel, aut iterum inita, explicataq;
fuissent. Constituunt igitur aliam colloquio diem: se sub Octobris
finem, ad Urbem Adrianopolim adfuturos, atq; eò copias omnes
contracturos, quas communibus auspicijs in Ioannissam Barbarum;
atq; immanem, omniscq; iuris contemnentem hostem, ductarent: si
sua consuetudine ritu apum, relictis aculeis subito euolantium, im-
belli aggressu, multitudine vexata, & rebus omnibus enudata, cęp-
tas oblidiones deferat. His rebus quæ videbantur constitutis, ma-
ximè hilares è vestigio diuersi abeunt. Marchio, properante fato
Mosynopolim, quæ extremæ Thraciæ ciuitas est ad Hæmum mon-
tem, Sardicæ proxima. Imperator, Constantinopolim, qui biduum
in prato propè Cypsellam castra habuerat. Bonifacius Marchio
quinq; diebus Mosynopoli rerum actioni datis, continuò de Gręco-
rum popularium consilio, qui exiguo suorum numero ingentia My-
sorum agmina confertis manibus stultè, atq; insolenter concifuros,
& deleturos iactabant, Exercitum in Hæmum montem Francis ma-
ximè funestum agit. cuius partem ad Mosynopolim vergentem, Mo-
synopolitæ agrestes de proximæ vrbs nomine, Mosynopolitanum
montem appellant, viamq; diei in Hæmi interiora vastabundus pro-
cedit. ibi, cum aliquandiu fuisset, & repentinis incurfionibus ingen-
tem cladem Mysis attulisset, è successu rerum se ipso ferocior, ratus
Ioannissam inexpectatis copijs aggredi, & maximis detrimentis affi-
cere, susceptum consilium temerè præuertente fortuna, in Mysorum
insidias incurrit. inde enim redeuntem Myfi montani, cum de supe-
rioribus Hæmi iugis per disruptos, & angustos tramites se dimitten-
tem Henricum conspexissent, ad eò accuratè, ac diligenter, vt equi-
tum numerus facilè recenseretur, amplioribus copijs suis confirma-
ti, abeuntem de repente inuadere non dubitarunt. Itaq; vt fors cuiq;
telum, quidpiam ve teli vice obtulerat, vt viderunt Bonifacium tan-
quam viribus imparē, cum paucis esse, eò armati vlulatum tollunt
(id signum in hostem procurrendi dare consueuerunt) atq; omnibus
partibus Bonifacium, vt à re feliciter gesta ex labore se reficere, &
conquiescere parantem, dum equi & viri promiscuè, summa lassitu-
dine fessi, corpora curarent, totis viribus adoriuntur. Maximè autem

Ll 2 agmen

agmen postremum eminus cominus fatigant, atq; irritant. Marchio, excitato tumultu ad Mysorum clamores, cum induendę loricę tempus deesset, districto gladio in fata sua præceps ruens, in equum casu excursioni adornatum adcurrit, & vecordi impetu, in faustq; consilio in nouissimam aciem, qua conferta pugna laborabatur, è vestigio contendit, ac in Mysos impetu facto, acerrimè dimicans, hostem paululùm sustinuit, ac repulit; sed mox Barbaro animo ad audaciam erigente, ac prælium penè instaurante (quod tum demum natura homines maximè audere faciat, cum repentè commutata fortuna, timere desierint) compluribus Bonifacij equitibus interfectis, alijs dispersis, & in fugam versis, Bonifacius in tanta rerum asperitate, lassitudine, ira, doloreq; perditarum rerum consternatus, iniquiore loco pugnans, tametsi supremę virtutis opus constanter ederet, vulnus in brachio inter cubitum & humerum, excisis neruis & musculis, grauissimum accepit, vnde se, equum, atq; humum cruore suffundebat. Ea re animaduersa miles, subito animo deficiit, & per ignauiam cedens, passim cędi. qui proximè astabant, dominum præ vulneris cruciatu, & dolore vix in equo hærentem, sustentant, & fulciunt. Sed cum sanguis arteria concisa, minimè sisti posset, ita vbertim vulnere manabat, vt semihorę móménto secuta concussione refrigerato, & penitus extincto calore, oculis rigentibus, collo brachijq; contractis interiret. Equites tumultuantes, vno consensu, omni spe salutis in fuga constituta, è manibus hostium sese eripientes, iacentem humi relinquere, atq; animos remittere. Qui manserunt, & ad exanimem astiterunt, omnes ad vnum concisi. Bonifacio caput ceruicibus amputatum, & lanceę præfixum, Ioannissę Ternobum dono missum. Quo insperato, nec opinato munere, cum non obscurè admiratus risisset Marchionis temeritatem, quòd Mysorum viribus stultissima ratione extimatis, suos equites qui essent exigui, cum tanto equitatu intra Hæmi conualles committere, quàm regredi maluisset, nihil sibi in vita quicquam iucundius, & gratius oblatum fuisse, palàm Deos hominesq; testatus est. At verò, hostis capite immaniter lacerando, cum odium satiare non posset, oculos exaturabat. Ita nihilo felicior Balduino Augusto, & Ludouico Blefensium, & Carnutum Comite, Bonifacius animi præstantia, & virtute plusquam heroica, anno qui Christianę salutis fuit, septimus supra millesimum ducentessimum, bello pro patria occidit, ac honestum vitę, atq; militię finem imposuit. Vir certè tam tristi vitę exitu indignus, nisi eo fati genere, aduersus Religionis nostrę hostes

for-

fortiter pugnans aditum sibi ad cęlum, perenni cum gloria muniuisset. Neq; verò operę præcium esse reor, vt à legentibus hoc loco, & ad historię calcem properantibus, veniam deprecemur, quòd nos hi tres viri, duo quidem Belgici superiori, vnus Italici nominis decus præsentis libro tot rebus præclare, ac fortiter gestis inclytis heroibus comparandi, ab instituto longiùs abstraxerint. quando, eos omni laude ad perennem nominis famam, peculiari volumine exornari par fuerit. veterum Græcorum more, qui rerum gestarum copia, & gloria pollentes, non ipsos modò Reges, & Imperatores, sed minores etiam Duces nobilissimo elogio æternitati consecrarunt. quoniam præclarum viuidę glorię lumen, quod æternum luceret, hoc ipso pio, atq; honestissimo vitę exitu, posteris suis reliquerint. Tanta dolor lucifq; foci morte Henricum Imperatorem cepit, vt nihil ei ad animi sensum acerbius accidere posset. nec merorem Latini Thracię incolę minorem sustinebant. haud immeritò. dolebant enim clarissimum bello Ducem, omnis memorię Principem, militari scientia, & liberalitate præter ceteros claros, tam miserè, atq; indignè periisse. Agnetem Augustam deplorantem, eiulantem, ac lamentantem Patris fatum, non sine lachrymis videres. Siquidem de tanti Patris cęde, tantus meror, & dolor mulieri, pro conditione, impatibilis est. qui Francis, & Constantinopolitis, qui alienis sensus abstrusos omnes corpore excutit, atq; exulcerat, quid filię, Patris morte addita, ad doloris acerbitatem adiungas? Nisi verò vnus aliquis Cælitum, animum ipsi releuasset, qui sensim contabescebat (adè enim parentes in liberorum visceribus hærent) totam oppressisset. quo porrò luctu, ac merore eius beneficiarios angere, & excruciarı credas, qui Bonifacij benignitate, vitam commodè ducebant? quo, ceteros Barones affectos putas? horum animis eo maior incescit, quod Bonifacij morte hostium spes elatas, nostri incredibiliter mererent. Monferratenses Marchiones in Subalpinis Italię regionibus trans Padum, à Saxonia Ducibus repetita origine, antiquissimę stirpis sunt: Ex quibus Bonifacius, genere, ac nobilitate Marchionum omnium Italię princeps fuit. Paternum genus à Saxonię Ducibus; Maternum ducit à Cęsaribus Augustis, vetulissimis Austrię Ducibus. Nam, ab Henrico Austrio IIII. Imperatore, Leopoldus Austrię natus est. cuius filia Iuditha Bonifacij mater, eadem Conradi Imperatoris ex matre soror, Austria nomine fuit. Ex Maria autem Lotharij II. Imperatoris, & Saxonię Ducis filia, Raynerius, atq; ex hoc natus Guilielmus Bonifacij pater. Quare Bonifacium

facium origine sanctum; atque Augustum fuisse, eiusque gentis memoriam, sanctitati proximum Cœlites colendam, teneamus: quod, ea iam ab Conrado, & Guilielmo Longaspatha, germanis fratribus, pro communi Religione in Syria, sese domestica consuetudine deuotuit. Mōriens Bonifacius, ex prima vxore Agnetem Augustam, & duos liberos mares, Guilielmu Monferratensis Marchionatus, & Demetriu Thessalonicensis Regni hæredes reliquit. cum ex secundis nuptijs Margarete Hungariæ Regis sorore, Isaacij vidua, utpotè sterili thoro, nullam prolem suscepisset. Sed Demetrio Thessalonicensium Rege sine liberis defuncto, in Bonifacio IV. Guilielmi filio, Marchionatus Monferratensis, cum Thessalonicense Regno continuatus. Cæterum, in Ioanne Marchione, magni Guilielmi filio (prout in rebus mortalium vicissitudo est) omni mascula Bonifacij, & Monferratensium Marchionum prole extincta, Iolantidis Ioannis sororis, Imperatori Andronico Palæologo, Seniori cognomento, Michaelis primi Palæologi Constantinopolitani Imperatoris filio pridem nuptæ, filius Theodorus Porphyrogenitus, Constantinopoli in Italiam perueniens, Monferratensem Marchionatum, mortuo auunculo, ad Palæologos transmisit: à quibus, longa Palæologici Augusti generis serie, in Transpadanis nempe ducentum quadraginta annorum spacio, ducta, Bonifacio Guilielmi IX. & Annæ Alenconiæ ex Regum Franciæ stirpe, filio, currentis equi lapsu exanimato, Christianæ salutis anno trigesimo supra millesimum quingentesimum, nulla prole superstitè, Marchionatum, cum ascendentis stirpis ordine nemo propior haberetur, Ioannes Georgius Bonifacij patruus suscepit. Is, quod esset secundo partu editus, tum verò natura, & valetudine imbecillus, iamdudum à parentibus sacris initiatus, ex antiqua Marchionum prærogatiua Lucedij Abbas erat factus. quandoquidem templo cum sacratis ædificijs peramplo, & excelso à Monferratensibus Principibus in Deiparæ honorem, priscis sæculis condito, atque in alimenta Cisterciensium Monachorum, amplissimis & maximè frugiferis prædijs, ut supra retulimus, liberali pietate collatis, per quadringentos annos ex domestico Patronatus iure, manserat penes Marchiones ius Archimandritæ, siue Abbatis declarandi. Palæologæ igitur restituendæ familiæ Monferratensis, usque ad internecionem extinctæ, cum nisi in vno Ioanne Georgio spes foret, sacris protinus renunciauit, ac mox Carolo Cæsare despondente, Iuliam Aragoniam insignem Regiæ stirpis puellam, vxorem duxit, eo Rege Federico genitam, quem externorum Regum con-

iuratione

iuratione, Neapolitano Regno patrum memoria exutum, & profugum in Gallia ad Ludouicum XII. singulos miseriæ suæ casus deplorantem, Turonis fato functum audiuimus. Sed his nuptijs, bono alioquin ex auspicijs Cæsaris concepto omine, felix euentus postmodum defuit. Siquidem, prout nosmetipsos medio in cursu spes nostræ persæpè frustrantur, Ioannes Georgius, ut erat languido corpore, & tum maximè diuturnæ valetudinis tædio grauiter conflictatus, in lethalem incidit febrem, cum de more apud Casalenses, quæ certa Marchionum sedes est, nuptiæ forent festa hilaritate celebrandæ. Itaque deducta paulò post Regijs honoribus in Monferratensem agrum puella, quam vix semel aut iterum, officij causa accedentem ad lectulum salutarat, intra paucos dies fato cedens intacta virgine, maritalis thori fructus, ex perpetuo morbo decerpere non potuit. quamobrem Margareta Bonifacij defuncti soror, eadem Federici Gonzagæ Mantuani Ducis vxor, Salasso Marchione, & Sabandio Duce controuersiam iuris facientibus, Caroli V. sententia, ex vsu iuris & æqui, legitima hæres pronunciata, MDXXXVI. Marchionatum Monferratensem ad Gonzagas detulit. Nunc Margarete filius Guilielmus Mantuæ Dux, Francisco fratre paterni dominatus hærede, sine liberis superioribus annis sublato, fratrum primo Mantuæ Principatum adeptus; deinde matris eundem Monferratensem Marchionatum, opulentissimam in Subalpinis hæreditatem, summa Monferratensium beneuolentia, materno iure creuit. Sed nulla profectò res, ut ad Bonifacium tandem regrediamur, in vsu militari posita fuit, quæ huius viri scientiam effugerit. Sapiencia verò militaris, & consilij grauitas, quæ quò rarior in bellatore (qui haud ferè perturbationibus vacat, ut interdum etiam animo tumultuetur, ac fluctuet) eò certè pulchrior in Bonifacio, quanta in nullo vnquam aut audita, aut lecta. In eo etiam, præter immortalitatem, alia omnia nata cum bonis, vel ratione parta, adde etiam quæ homines de Dijs, atque fortuna optanda ducunt, abundè erant. Gentis vetustas, per Saxoniam Duces, & Henricum primum Imperatorem, iam inde ab Aledramo progenitore, qui posteris ad virtutem gradum fecit, nuptijs Gilbergæ Berengarij Italiæ Regis filiæ dignato, factis nobilissima, cum Henrico Orientis Imperatore in generum, ascito, illustris affinitas, animi magnitudo, opes, potentia, liberalitas, beneficentia; atque hinc nata gratia militaris. Modestiam verò illi planè familiarem laudant, quòd se ad eò ciuilem & urbanum, ad eò semper commodum omnibus præbuit, ut Ducem pariter, & com-

commlitonem diligerent, vt facillè amicos inueniret, & difficiliùs amitteret. Illud tamen Imperij lumen extinctum, sapientiæ, fortitudinis, celsitudinis animi, munificentia, triste omnibus desiderium reliquit. His, tota vita constanter vsus, si vnum mortis diem eximas, quo audaciùs quàm consultiùs in armatum hostem inermis irruit, iure dicere possumus; sed eam tamen euenisse vel iniquis etiam confitendum est, quam martius miles præcipuè voto petit, Deos, aut ex hoste victoriam, aut mortem precatus. Bonifacio igitur extincto, cuius desiderium nullius virtus non dico expletura, sed ne lenitura quidem esset, Imperium Constantinopolitanum, altero lumine orbatum videbatur. Ita fluctuante Imperio, vno tantum relicto Henrico, qui Prætoris Veneti & magistratuum consilio ac cura vsus, in excubijs & custodia tanti Imperij laboraret, Græciæ exules de repente emergunt. & qui tacitas similtates gerebant, eductis copijs apertè bellum vndiq; administrant. Ex his qui opibus & clientelis valebant, hinc in Macedonia & Thracia, inde in Bithynia & Troade equitatum tumultuarium, ac peditatum colligere, & specie bellantium quocunq; adibant, depopulari, & quoscunq; obuiam haberent, aut sibi adiungere, aut pugnantes fundere, ac fugare. Sed vnus maximè Theodorus Lafcharis, Francis natura infestissimus, tanta animi ferocia Bonifacij morte audita, tantaq; sperata victoriæ fiducia, vir stolidè pugnaz efferri, vt tota Bithynia, & Troade Francos intra paucos dies solus se exterminaturum audacter prædicaret. alij, ægestate nauiculas vndecunq; possent naçi, pyratiam facere. In Græcia verò, circum maritima Peloponnesi litora, archipyrate (quæ gentis est leuitas, & præceps ingenium) repertus, nymbum prædonum, opinione citiùs, duplicat. Hi, Ægæi, Icarijq; maris insulas omnes prædari, vrbesq; non ita munitionis opere, aut natura tutas, capere, & ibi receptacula constituere, & nostris negotium faceßere. His rebus fieri, vt Veneti Insulari, & Peregrini Franci Proceres appellati, in Ægæi Creticijq; maris insulis, magna detrimenta acciperent; interdum etiam sedibus pellerentur. Idcirco Venetijs à Patribus Senatusconsultum in eam sententiam oportuè factum, vt ex Venetis qui opulenti essent, & suo sumptu classem commedam, & classarios alere possent, his ius esset quæ in quadrante, & sesquuncia Constantinopolitani Imperij Veneto attributa erant, & à prædonibus occupata, recuperandi, & salua Veneti Ducis, Reiq; publicæ clientela, in rem suam vertendi. nominatim autem omnes Ægæi, Ionijq; maris insulas, maioribus quibusdam insulis exceptis, quas pu-

blico

blico propriè reseruatæ volebant, quòd hæc nisi maioribus auspicijs atque copijs recipi possent. Itaq; læri illo Senatusconsulto, magna animorum alacritate complures Constantinopoli comparatis triremibus, & nauibus ædificatis, sinu Ceratino egressi, res repetitum contendunt; & quidem ad non dubiam prædam, quòd possessiones maritimas, ex partitione rerum Imperij, frugiferas colerent. Igitur infra Hellepontum Marcus Dandulus, & Iacobus Viadrus Gallipolim ad Propontidem Chersonesi Thracij vrbes, Sesto proximam, occupant. Alij aliò excurrunt. Marcus Sanutus, aliquot Ciuibus socijs ascitis, ex Cycladibus Naxos, Paros, Melos, Æginam, & inter Sporadas, antiquis dictam Therasiam, nunc Santerinam in suam potestatem subiicit. præclara virtute Ægæi insularum cum posteris Principatum adeptus, quem Ducatum appellant. Ab hoc mox Franciscus Crespus, ducta vxore Florentia Sanuta Marci filia, Marci Senioris atnepri; cæteri; dein Crespi Duces, Orientalium Imperatorum affinitate clarissimi, omni mascula Marci Sanuti, & Dominorum de Carceribus prole extincta, Ægæi per multos annos Principatum in Naxo insulatenuerunt, ad Iacobum vsq; Crespum alterum & vigesimum Naxos, & Ægæi Ducem. cui proximè à Selymo Turcarum Imperatore, contra paterni iurisiurandi fidem, direpta insula quando esset vnà cum prætiosa suppellectile, Principatus ereptus, Senatus Venetus, cum exul in Vrbes venisset, ob veterum Cresporum Regulorum cum Rep. necessitudinem, & merita; vel quòd bello aduersus Michaelem Palæologum Imperatorem, aliquando Reip. suppetias tulissent; quo nomine Raynerij Zeni Principatu, anno post

CHRISTVM natum MDCCLXV. Ciuitate, ac Comitiorum iure quidam donatos ferunt; vel quòd cum Venetis clarissimis Patricij sanguinis familijs, Priola scilicet, Cornelia, Lauretana, & Zena postea affinitatem coniunxissent, quarum singulis magno auri pondere, Nicolai quondam Crespi filia in matrimonium iam pridem fuerant collocatæ; vel postremò, quòd nostra ætate Catharina Iacobi soror, eadem Ioannis Aloysij Pisani Senatoris vidua, Francisci; ac Ioannis Patriciorum parens spectaretur, prouetum annum certæ pecuniæ, qua sese liberòsq; aleret, præclara cum laude summæ pietatis attribuit. Cæterum Rauanus à Carceribus Veronensis, is viuo Dandulo, ob magnum ingenij robur, & exploratam fidem, in consilio assidebat, Eubœam sibi vendicauit, cum proximo Euripo, qui (vsferunt) septies in die reciprocante æstu commouetur. Eam insulam cum ab Duce Venetiarum, & Rep. clientelæ nomine accepisset Rauanus, &

Mm

nepotes

nepotes rerum naualium rudes, suis viribus mox diffisi, quando eam maritimis præsidijs, non absq; ingenti pecunia, tutari possent, & à prædonum incursionibus sæpius vexarentur, Venetæ Reipub. non ita multos post annos, viles domini ius suum cessere. Sed familia à Carceribus, vt omnium rerum vicissitudo est, in vnico Nicolao Ioannis à Carceribus, & Florentiæ Sanutæ filio, trientis Euboici paterno, itemq; Ægæi materno iure Principe, non multos post annos penitus extincta; cum Summaripa interim familia, Paros, Antiparos, Andrusq; Ægæi insularum dominatus, iam inde ab Gaspare Summaripa, qui Mariam Sanutam Nicolai cognomento Spezzabandæ filiam, Nicolai à Carceribus sororem vterinam duxerat, ad superiora vsq; tempora continuatus, à qua demum, parætum nostrorum etate in Veneriam Patriciam familiam transijt Summaripis extinctis. Eubœa Insula pleno iure in ditionem recepta, Patres vti de Corcyra ab Leone tyranno antea recepta, fecerant, quemadmodum infra referemus, Venetum Præfectum, Baliuum appellabant, Gallorum more præsidiarum, & togatum magistratum, Chalcidem ad insulæ præsidium mittunt, qui Chalcidenfibus, vnâ, & Insulanis ius diceret, & classe, ac terrestribus copijs, hostium iniurias propulsaret, præcipuè verò, de Feudis militiæ, siue clientelis agrorum (casalia vocabant) quæ in Eubœa Veneti Patritij, & Ciues trientis iure, amplissima habebant, cognosceret: & æqui ac iuris optimè semper consultus, agros equestris militiæ nomine emeritis tradi solitos, & ex Venetis legibus beneficiarios, legitimo hæredi, vel cui magis præclarum ius esset, adiudicaret. Is magistratus in insula continuatus, donec Eubœa in Venetorum ditione fuit. Cæterum, Marinus Dandulus, Andron vsurpat. Andreas, & Hieremias Ghisij, Marci filij excursionem continuantes, Theonon Miconemq; (recentiores Micolos dicunt) Scyrum præterea, & quæ ad Pelasgicum sinum pertinent, hodie Voluum nominant, Scythum, scopelumq; interceperunt. Petrus Iustinianus, & Dominicus Michael Ceam. Philocolus Nauaiosus Lemnum, quam nunc (vt supra retulimus) Stalimnem appellant, antido Lemnio, quod terram sigillariam dicunt, pernobilem, inuasit: idemq; postea præclaræ virtutis nomine, ab Henrico Augusto singulari cum honore Imperij Megadux factus, & inter Imperij Proceres ascriptus. Nec ita multò post, Zianus Dux consulto Senatu, Kaynerium Dandulum Henrici Ducis defuncti Filium, vnâ, & Rogerium Permarenum, peritissimos rei naualis Duces, vnus, & triginta Triremium classi præficit; eo consilio, vt Corcyram publico Reipub.

commo-

commodo recuperent; mox in Græciam nauigent, ac vno tempore, summis viribus, non modò Ionij, sed ipsius quoq; Ægæi maris insulis arma inferant; neq; prius incepto abstant, quam commissa pugna honestis pactioibus insularum quadrantis & sesquiciæ Imperio potirentur: aut postremò cum classe superati & victi, in eadem belli fortuna conciderent. Classis Corcyram prouehitur, & ex præscriptis conditionibus bellum administratur. Leone Vetrano Genuensi insulæ tyranno, & sæuissimo Archipyrate capto, & de eo publicè supplicio sumpto; vnâq; de sexaginta amplius insulanis, nefandæ tyrannidis socijs, latronum more strangulatis, insulæ potiuntur. Et quia Methonem atq; Coronem, duas munitissimas Peloponnesi vrbes, gerendo bello, & Cretæ reliquisq; Reipub. insulis, atq; oppidis recuperandis, maximè opportunas didicerant, Corcyra digressi, & classe in Peloponnesum celeriter promoti, Methonem, mox iuxta Sinuosas prominentium montium rupes ac scopulos, magno ambitu superato Gallo capite, in Messeniaco sinu proximam Coronem pyratarum, perfugia, receptacula, & latebras capiunt, sceleratisq; hominibus purgant, & in suam potestatem redigunt. Ex naualibus turmis & classiarijs delectu habito, copias conscribunt, atq; oppidis imponunt. mox, à Patribus in recepta oppida cum dubiæ oppidanorum fidei parum crederetur, Ioannes Quirinus, & Iacobus Delphinus à Castelli custodia, Castellani dicti, statim mittuntur quæ paribus præsidijs tuerentur: Exinde Zianus fraudem atq; perfidiam Corcyreorum suspectans, quòd Græcos de more gentis leues, & infidos, ingenio semper excubanti paratoq; non temere cauendum intelligeret, ad res constituendas & componendas Corcyræ insulæ, X viros patricios, itemq; plebeos, velut in Coloniam, mittit. Atq; in his Angelum Acotantum, Petrum Michaelem, Stephanum Foscarenum, Iacobum Ferrum, Gilbertum Quirinum, Octavianum Firmum, Symeonem Bonum, Marinum Campulum, Iulianum Scauiarum, & Ioannem Dotonum. Interim Venetus Præfectus sub Baliui titulo, qui præsidarius & togatus est magistratus, insulæ præesse iussus: hodieq; collegis Consiliarijs adiectis, Corcyram insulam posthac per trecentos & sexaginta amplius annos, perpetua ac constanti incolarum fide, quasi domestico ingenti præsidio custoditam, in Reip. ditione moderatur. Bimus magistratus est, præclarisq; viris demandatur: His Corcyræ rebus gestis, Dandulus & Permarenus, insulæ per ditionem potiundæ spe, classem ad Cretam appellunt, quam superius de Bonifacio Monferratense Marchione, præfenti pecunia Dandulum.

Mm 2 Vene-

Venetiarum Principem emisse memorauimus, de cuius præstantia, & situ, ab ipsa operis calce quasi decurso spacio, eius interpellatione, ad carcerem reuocati, non ad legentium voluptatem, sed propter insulæ celebritatem, quæ sanè terræ ipsius vetustatem & amplitudinem arguit, nonnulla quæ apud scriptores longo labore didicimus, cum ab historiæ serie non recedant, operæpretium erit paucis enarrare. Creta, Candia dicta, nostri maris insula nobilissima est, eiusdem nominis Candiam Urbem, insulæ Metropolim, ad Aquilonem habens. maior est quàm Cyprus; minor autem quam Sicilia & Sardinia, quibus solis in toto Mediterraneo cedit; interim nobilitate & fertilitate par omnibus, & nostro præsertim sæculo, maluatici vini vnus omnium laudatissimi copia, quod maximè generosum est, longè superior. Situs insulæ Orientalior est quàm Peloponnesi; interq; Atticam Græciæ, & Cyrenaicam Africæ oram, media iacet, haud amplius bidui ad alterutram navigatione. alluunt maria, ab Occasu Ionium, ab Ortu Carpathium, à Septentrione Ægæum, & ab ea vocatum Creticum, à Meridie Africanum. Forma eius oblonga, re-tortis lateribus, & inter æstiuum Ortum, Occasumq; ita porrecta, vt altero fastigio in Boream, altero in Notum transuersa reclinet. angusta magis & longissima est ad Orientem, vbi contra Rhodon Sammonico Promontorio extollitur. ab Occasu reuorsior, in duo Promontoria dispalescit; quorum Austrium contra Phycuntem Cyrenaicæ Crioumetopos dictum, quoniam frontem arietis exprimat: alterum, obuersum Peloponneso Cimarum vocatur, Straboni. Sunt & in lateribus Promontoria, quorum Austrinum potissimum Phenice contra Chorum & Africum, Arctum Zephyrium Sporadibus aduersam, Ptolomæo. Plinius *iv. lib.* nusquam latiore esse quinquaginta millibus passuum, tradit; cum longa tamen ducentorum septuaginta millium sit, & ambitum quingentorum viginti millium, complectatur. nec multò minus apud Ptolomæum ex obseruata graduum longitudine colligitur. referendum id duxi quò similis vero fiat, quod magno consensu scriptorum traditur, centum eam urbibus aliquando fuisse claram, quarum circiter quadraginta, Plinij ætate numerantur. extant hodieq; non paucæ; quarum minimum decem suos Præsules habent, Vrbe metropolitana maritima: eo, quo & insula nomine, Candia dicta; fortassis à candore deducto nomine: quandoquidem Strabone teste, eius insulæ montes occidui, albi seu candidi dicuntur. In totum autem iniquior est molliter assurgentibus cliuis, quorum fertilissimæ conualles cernuntur. Exasperatur & montibus

Ida

Ida maximè, qui mediæ insulæ altissimus imminet, & ante Solis Ortum Sol videt, pedem eius, oppidis circum coronæ instar, ambientibus. Rigant amnes Oasis, Virgiliano notus carmine, & Letheus, alijq; non ignobiles. Ager Creticus syluestrium caprearum & stambucorum copiosus, ceruo eget. Lupos, vulpes, aliaq; quadrupedum noxia nusquam educat. Largæ vites, mira Solis indulgentiâ; nihil hortis vbiq; à Citriorum pomorum & medicorum amenitate beatius. in apricis enim & erectis collibus odoratæ sylvæ perpetuò virent, ita aptè exceptis in orbem Solibus, vt Autumnus prælongus, & suo tepore suavis, contusa duritiæ hyemis, cum verna temperie coniungatur. Arborum prouentus adeò abundantes, vt in huius tantum insulæ parte, quarum copiosa est, repullulent cæfæ cupressi. sed hac vel vna re beata est Creta, quod noxijs animalibus caret. porrò gloriam fertilitatis, non urbium modò fama, verùm & vetustatis honos, & potentia, rerumq; gestarum memoria vincit. Præfuisse Insulæ Iuppiter fertur, vetustissimus Rex, cuius Lactantius ante alios, meminit. fuit & Gnosius cognominatus Rhadamantus, tanta integritate vir, vt tribunal ei & iudicium apud inferos pristini Vates fabulosè tribuerint. De Minoc Rege minimè fabulosum est, primum eum Cretensibus leges dedisse, & optimis institutis magna ciuilitate ornasse, quam mox paulò & Lacedæmonij sint imitati. De maris Imperio & insulis Cretæ subiectis, scriptores abundè testantur. Inde enim prouerbiū natum, Cretes nescit pelagus; de eo, qui quod eximiè nouit, dissimulat. Variè postea Tyrannis paruit, non Græcis modò, sed & Barbaris; donec post deuictum in Asia Antiochum, Romani eam Metello Duce, qui inde Creticus dictus est, deuicerunt. Quocirca, in Romanæ Reipub. ditione multos annos fuit. Inde, post *CHRISTVM* natum, cum Paulum, & Creta ipsa Apostolum euangelizantem audisset, mox Episcopum habuit Titum: qui alijs ordinatis, celebres in ea postmodum Ecclesias constituit. Sed euerfa Romani Imperij potentia, vel, à Constantino, Byzantium delata, per multos annos Creta Græcorum Augustorum iuris fuit, quam tamen Sarraceni classe sæpe vastarunt. Postremò, collapsis Imperij Orientis rebus, & capta à Latinis Constantinopoli, per Venetos, ingenti pecunia, vt supra retulimus, de Monferratenfi Marchione Bonifacio coempta, in prouinciam redacta est. Cæterum non ita longo interuallo post Danduli, & Permarenis in Cretam appulsum, atq; insulam ex multorum mensum bello in deditionem receptam, quòd eam præter dubiam incolarum fidem, nec militari præsidio satis custoditam

stoditam viderent, ad arcendos Græcorum tumultus, Colonia Ziani Principis & Patrum sententia, è sex Urbis regionibus (ex quo Sexterior appellamus) Senatusconsulto Cretam deducta. cum interim Venetus Prætor Iacobus Theupulus, Ducis titulo insulam, adhibitis Consiliarijs & Quæstoribus, administraret. Præceps enim erat Græcorum natio, & rerum nouarum cupida; nec ita fidei quam Reipub. dederat, tenax. Atq; idè haud scimus mirandum ne sit, quod homines industrij & ingeniosi, cum se plus alijs videre & sapere intelligant, ad Imperium solum se natos putant, suiq; generis homines, externorum in eum gradum, inuasionè, & perpetua possessione, Imperij dignitate orbatos, iniquo animo ferunt, nec homines facilè natura mobiles, nouisq; rebus studentes quieturi videntur. Ex singulis igitur Venetæ Urbis Sexterijs delectu habitu, certum Patriciorum, equitum, & plebeorum peditum numerum, quibus agri ex lege publico assignati, Ziano Principe authore, anno Christianæ salutis duodecimo supra millesimum & ducentessimum deduxerunt, quæ Colonorum insulæ firmissima foret custodia. Ita, Zianus Princeps missa in Cretam Colonia, & dictis legibus Colonorum, Rempub. fortiter prudenterq; administrabat. Verùm qui præclaro augendi Imperij, & proferendorum foris finium studio detentus erat, domi quoq; sicut & alij superiores Principes Veneti, Christiana pietate memorabiles, summæ in Deum, Diuosq; omnes pietatis studium ostendit. Nam præter vetustam Diuæ Helenæ Ædem, cuius in Insula quæ ad Orientem Vrbi accubat, exædificandæ author fuerat, vbi Oliuetani Monachi stæquentes Sacris operabantur, è etiam Diuæ corpus Constantinopoli paulò antè ab Aycardo Canonico Regulari, Venetias delatum, & apud Carmelitas ad eam diem paruo in honore repositum, piè deportandum curauit. Sacellum quoq; in Palatio Marciano, Diuo Nicolao sacrum (cuius nomen in summo honore ab Urbis primordio, ciues ac nauæ in nostra Vrbe præcipuè habent) à Dandulo Duce pridem bello Constantinopolitano votum, cum is morte præreptus, id erigere non potuisset, Zianus successor, ære proprio constituit, ac dedicauit. Sed patrum memoria Leonardi Lauretani Principatu, loco religione soluto, quod veteris palatij incendio & ruina absumptus, in elegantiore postea formam nostro sæculo, ab Francisco Donato Principe restitutus, foro accesserit, siquidem in eo hodie III viri Aduocatores ius dicunt, Ara Diui Nicolai, eodem in Palatio propius Diui Marci Ædem, delubro nobili fornice composito translata, ab Andrea Grito Principe luculen-

luculenter exornata est. quo VIII. Id. Decembris à Duce, & Sætrum Collegio, Ædis Marcia Canonice Sacra facientibus, quotannis castè, & piè supplicatum aditur. Sed Zianus qui pia liberalitate Sacellum Diuo Nicolao erexerat, in eiusdem quoq; parietibus, bellum Constantinopolitanum rubrica depictum, quod Sacello adhuc integro Maiores nostri viderunt, à posteris spectari voluit: vt quam & Ædem andulus difficillimo bello, pro Reipub. amplitudine vouisset, in eadem quoque ipsius studio, & cura, ad totius posteritatis memoriam, & non dubium gloriosæ victoriæ testimonium, totius belli series spectaretur.

F I N I S.

V E N E T I I S.

Apud Marcum Antonium Brogiolum.

M D C X X X I V.

INDEX LOCUPLETISSIMVS

NOMINVM, AC RERVM OMNIVM.

Quæ in hac de Bello Constantinopolitano Historia
continentur.

A

- Abbas Molisimensis.* fol. 42
Abbas Clareuallensis. 36
Abbatis Diuæ Mariæ Lucediij, qui Bonifacium Marchionem ex Transpadanis secutus erat, mors. 101
Abydus Hellepontii Vrbs est ad Troadem spectans Sesto ad triginta stadia distans ad littus Asia minoris à Milesijs condita. 60
Abydeni repentino classis appulsu territi Alexio Casari portas aperiuunt. ibid.
Absyrtides Planatici sinus insula. 219
Abarnania prouincia, in Venet. parte. 166
Achelous Acarnaniæ flu. hodie Aspropotamos. fol. 166
Achaorij vrbes in Peloponneso in Venet. parte. 165
Acoluthus, semper gressus Imperatoris sequitur. fol. 143
Acona Syria vrbs vna omnium reliqua Hierosolymitani Regni Christiano Francorum presidio tenebatur. 178
Acritas promontorium, hodie caput Gallum. 17
Acroceraunia Epirum finiunt ab Occasu. 166
Acrocorinthus olim Corinthi arx in prærupto colle sita, vnde duo vtrique maria hinc Ionium, inde Aegeum longissime prospectantur. 187
Acropolis Constantinopolitana. 74
Ademarus Podiensis Episcopus Miles votiuus. 6
Adrianopolis, ab Henrico fratre, a Balduino premissio in fidem recipitur. 147
Adrianopolis Thraciæ Ciuitas ab Adriano Augusto instaurata, Adrianopolis vocata. 147
Adrianopolis vrbs in Venet. parte. 165
Adrianopolis turres festis lumimbus ornat, & omnia lectitiæ signa ostendit. 238
Adrianopolis rebellio. 191
Adrianopolitæ, & Didymoticini Legatos Constantinopolim mittunt, auxilium imploratum. 234
Adrianopolitæ quam celerrimè Imperatori nunciant, quanto in periculo versarentur, Regemq; secessisse quò paratior ad se de improviso resiliaret, & simul auxilium petunt. 256
Adrianopolitani grauissimo obsidionis periculo soluti se, cum coniugibus & liberis ad nostrorum conspectum portis effundunt. 237
Adrianopolitani vicinorum incendio commoti ab Henrico Imp. subsidium petunt. Didymoticum captum & euersum, omnia Ioannissæ incendio, & prædæ patere docent. 242
Aduatici Brabantès sunt ad Traiectum Mosæ. 20
Aedes D. Georgij olim Constantinopoli celeberrima Regionum Turcarum claustrorum mole substructa, prorsus iam immutata cernitur. 189
Aedes Diui Iacobi Riuoalti Veneti Ducis iurisdictioni subiecta. 134
Aedes Diui Ioannis Elemosinarij Riuoalti Veneti Ducis iurisdictioni subiecta. 134
Aedificia, moles, & ornamenta vrbs Constantinopolitana. 61
Aegidius Lanouus moritur. 154
Aegidius Milonis Brabantij nepos in Cij defensione moritur. 252
Aegidius Landasus Belga in tumultu moritur. 44
Aegidius Trasfidius. 28
Aegina vrbs & insula Aegæi Piræo, atque Attico littori obuersa. 165
Aeni Thraciæ vrbs Catapanichium cum apothecis in Deuot. parte. 167
Aenobarbi in Syriam traiectus. 7
Aeris alieni residui solutio Francis à Venetis prorogatur auctore Dandolo. 31
Aetholia regio. 157
Agathopolis. 163
Agnes Philippi Regis Franciæ soror Alexij Porphyrogeniti Manuelis filij Constantinopolitani Imperatoris vidua, deinde Andronico Imperatori secundo nupta, capta vrbe in Bucaleontis Castellum confugerat. 126
Agnes Philippi Regis Fraciæ soror Alexio Comineno Cæs. Manuelis Augusti fil. impuberi nupsit, Andronici opera de medio sublato, eadem ipsi Andronico, post Augustio coniugata, quo populari seditione extincto, tertio Brancæ nupsit. 232
Agrouitis in Venet. parte. 167
Agrippa in Methone vrbe Bogum Mauriciorum Regem Antonij in Afiatica pugna partes secutum supplicio affectit. 185
Agrippinum talentum Marcha argenti puri. 14
Agrium Castellum in Campaniæ Bria. 8
Agrominarium in Deuotorum parte. 167

Adani

I N D E X :

<i>Alani Euxino proximi.</i>	112	<i>Alex. Aug. sex menses imperavit.</i>	109
<i>Alardus Macharellus, Legatus electus.</i>	12	<i>ALEXIVS Angelus Comnenus tyrannus sua impietate Venetorum & Francorum animos defleat.</i>	30
<i>Albanopolis ciuitas in Venet. parte.</i>	167	<i>Alex. tyrannus Isaaci fratrem Constantinopolitanum Imp. luminibus orbat, in carcerem conijcit, & Alexium eius filium Porphyrogenitum in custodia tenet.</i>	33
<i>Alcinous Rex Phaeacum, & eius horti.</i>	54	<i>Alex. tyrannus panidus insidias vendiq. timens destitutus a Ciuibus ad fugam se parat.</i>	85
<i>Alexius Poeta Mytilenensis.</i>	163	<i>Alex. tyrannus compilata omni imperatoria Gaza paucis mulierculis fugae consilium turpiter communicat.</i>	85
<i>Alexander Villaregius mil. Cruc.</i>	37	<i>Alex. tyrannus Irene filia, & decem auri centenarijs in nauem impostis, Euphrosina Imperatrice cum familiaribus in palatio relicta, sub primam noctis vigiliam fugit.</i>	85
<i>Alexandria vrbe à Saracenis capta eidem Aegyptij Suthani imperare incipiunt biennio antequam Mahomethes sceleratus delirij sui leges daret.</i>	134	<i>Alex. tyrannus imperavit annos octo, menses tres, & dies octo.</i>	85
<i>ALEXIVS Porphyrogenitus Isaaci Angeli Comneni Imp. Constantinopolitani filius è carcere, quo ab Alexio Angelo Comneno patruo tyranno detinebatur euadit, & patrem in Regnum resituere procurat.</i>	33	<i>Alex. tyrannus aduentus Balduini metu Mosynopoli fugit.</i>	148
<i>Alex. Porphy. in Italianam nauigat, & Anconam in Picenum defertur.</i>	34	<i>Alex. tyrannus in Bonifacij Marchionis manus cum Euphrosina Augusta deuenit, vinctus nauique impostus in Italianam in perpetuum carcerem ab ipso Bonifacio mittitur.</i>	174
<i>Alex. Porph. ad Philippum Sueuum Germanorum Regem fororium pergit.</i>	34	<i>ALEXIVS Ducas cognomento Murtzuffus Gracorum lingua superciliosum significat, Graecis aptissimus visus ad facinus committendum.</i>	108
<i>Alex. Porph. Tridentum in Rhaeticis alpibus situm petit.</i>	34	<i>Alexij Augusti prodendi.</i>	108
<i>Alexius Porphyrogenitus ad Marchionem Monferratensem & Barones mittit, qui intercedunt pro eius auxilio.</i>	34	<i>Alex. Ducas Alexio Augusto belli aduersus Francos suscipiendi auctor.</i>	108
<i>Alexio Porphyrogenito ad castra redeundi tempus praefigitur.</i>	48	<i>Alex. Ducas Alexio Aug. insigniter carus.</i>	108
<i>Alex. Porph. antequam Dandulus, & Barones cum classe soluerent in castra Iaderam peruenit.</i>	53	<i>Alex. Ducas ob Prothobesiarij dignitatem per Alexium Augustum prouectus.</i>	108
<i>Alex. Porph. classem cum Dandulo, & Baronibus conscendit.</i>	54	<i>Alex. Ducas cum duos menses, dies sexdecim imperasset, ab imperio fugiens vrbe excessit.</i>	125
<i>Alexium Porph. in sublimi biremis parte locatum, vrbe Constantinopolim circumuehendum, ac Graecis promuris exhibere spectandum, constituitur.</i>	70	<i>Alex. Ducas ob violatam Eudociam filiam Alexij tyranni a satellitio obsecandus traditur.</i>	148
<i>Alex. Porph. accepto patris nuncio de Imperij restitutione March. Monferratensem ad se vocat.</i>	86	<i>Alex. Ducas rumore exercitus Franci percussus profugiens latitare coepit.</i>	173
<i>Alexij Porph. nouerca Hungariae Regis soror.</i>	87	<i>Alex. Ducas in columna fastigium a Carnifice ductus, more latronum vinctus, è summa ipsius columna precipitatur.</i>	174
<i>Alex. Porph. inter Venetorum primores, & Gallorum Equites fulgentibus armis, insignibus, & cristis conspicuus pernobilis equo vinctus in medio incendens, triumphans inuehitur, & Constantinopoli susceptus est.</i>	89	<i>Aliza Teobaldi Campaniae, & Briac comitis Palatini filia, Blesensis amita.</i>	206
<i>Alexij Porph. inauguratio resignate Imperio patre Isaacio decernitur.</i>	90	<i>Almarici Reges Syriae.</i>	6
<i>Alex. Porph. Augustus Kal. Aug. inauguratur.</i>	90	<i>Allobroges populi.</i>	19
<i>Alex. August. coronatus, per Quaestorem pecuniam cepit pendere, quae pro rata naui Venetis solueretur.</i>	94	<i>Alopetia insula ad intimam Maotides angulum.</i>	195
<i>Alexij Aug. collocutio priuata cum Baronibus.</i>	95	<i>Aloysius Blesensium Comes centum viginti Equites cum praefectis in Asiam mittit, oppida, & vicus Nisamamq. urbem recuperatum.</i>	172
<i>Alexius Aug. de vnione Graecae Ecclesiae cum Latina difficultatem proponit.</i>	95	<i>Aloysius Michael M. Antonij Senatoris filius.</i>	128
<i>Alexio Aug. multi Venetorum comites se praebent, quorum nomina recensentur.</i>	97	<i>Aloysius Gradonicus Bibliotheca praefectus.</i>	172
<i>Alexius August. exercitum procrastinationibus, pensionibusq. Graeca fide ludit.</i>	103	<i>Aloysius Tisaurus Phylosophiae interpres in Veneto Gymnasio.</i>	172
<i>Alex. Aug. ab Alexio Duca Murtzuffo strangulatus, regio funere elatus.</i>	109		

Aloy-

I N D E X.

<i>Aloysius Valencurius.</i>	175	<i>lum vocant, residet.</i>	15
<i>Aloysius Lauretanus Venetae classis Imperat.</i>	187	<i>Apeminius mons.</i>	18
<i>Alpes Cottiae.</i>	18	<i>Apollinis templum & Oraculum in Chalcedone.</i>	63
<i>Alpes Graiae.</i>	263	<i>Apollonia Mysia minoris oppidum.</i>	180
<i>Alpheus fluius Peloponnesi.</i>	166	<i>Apostolorum Templi Constantinim, & Dinæ Helena aliorumq. Augustorū sepulchris nobilitatū.</i>	139
<i>Ambracius sinus hodie Sancta Maura.</i>	166	<i>Apsorenfis Comitatus vbi.</i>	219
<i>Ambracia, hodie Arta dicta.</i>	166	<i>Aquilum Triballorum regit.</i>	246
<i>Ambracia Acarnaniae metropolis cum suis vrbus in Venet. parte.</i>	166	<i>Ara Diui Nicolai, Leonardi Lauretani Principatu loco religione soluto palatij incendio, in elegantiore formam à Francisco Donato Principe restituta, eodem in palatio prope D. Marci edem.</i>	278
<i>Americus Lusitanus Cypri Rex.</i>	13	<i>Arabes à quo tempore annorū initia computat.</i>	135
<i>Ampipolis ciuitas Macedonia à Ioanissa diruta à Bonifacio restauratur.</i>	247	<i>Arbe insula, olim Scardona Illirici fuit.</i>	219
<i>Ampulla, seu vasculum ex chrysollo, Christi sanguinis, qui Berythi ex eius imagine à Iudaeis confossa singulari miraculo manauit.</i>	131	<i>Arbenfis Comitatus in Illyrio.</i>	219
<i>Anurathes Turcarum Imp. Graeciae vastator.</i>	158	<i>Arbitri ad componendas difficultates à Bonifacio quinam fuerint electi.</i>	152
<i>Anaphe insula Cretici maris inter Sporadas, in Deuotorum parte.</i>	167	<i>Arcadiopolis inferioris Thraciae ciuitas, & eius situs.</i>	191
<i>Anactorium in Acharnaniae Chersoneso, hodie Pomezam appellant in Venet. parte.</i>	166	<i>Arcadiopolim Henricus propugnatoribus vacuam, ac desertam offendit.</i>	216
<i>Anchiali vrbs in Deuot. parte.</i>	167	<i>Archi. economus, Gallis maior Senescballus, dicitur magnus Domesticus.</i>	143
<i>Andes Galli.</i>	11	<i>Archimandrites Lucedij, Barones ad Alexij reductionem hortatur.</i>	47
<i>Andri incolae Caesaris filio Alexio supplices obtinam pacem petiunt veniunt.</i>	59	<i>Archipyrata in Graecia emergit, qui praedoni nimbocollecto maris insulas praedatur.</i>	272
<i>Andros insula Aegei ad Saronicum sinum in Venet. parte.</i>	165	<i>Arctum Zephyrium Cretae promontorium Sporadibus aduersum.</i>	276
<i>Andrus Aegei insula est Eubaeae proxima Cycladium prior, cum oppido Antandros.</i>	59	<i>Argenti Marcharum duo millia de mensa Riualina sumptas, Duci Barones exhibent.</i>	18
<i>Andreas Dandulus Trierarchus.</i>	39	<i>Argonautae Cio oppido hospitati.</i>	250
<i>Andreas Dandulus Princeps insignia ab Henrico mutata vsurpat.</i>	54	<i>Armphei, vbi fuit.</i>	195
<i>Andreas Dandulus Dux post Henricum.</i>	128	<i>Armenij mercenarij pedites sese iugunt Henrico.</i>	175
<i>Andreas Vrboellus Gallus primus per scalas turrim apprehendit & capit.</i>	123	<i>Arfacida Sicariorum genus.</i>	23
<i>Andrea Griti Principe Riualti incendio D. Ioannis Eleemosinarij templum absumptum cum omnibus edificijs restitutum.</i>	134	<i>Artesij Comitatus in domum Austriacam à Maria Burgunda dotali iure illatus.</i>	178
<i>Andreas Nauagerius Bibliotheca praefectus.</i>	171	<i>Ara Galatarum capitur cum portu Constant.</i>	74
<i>Andreas Atria Caesariana classis Imp.</i>	187	<i>Ascalona à Saladino direpta.</i>	6
<i>Andreas Molinus.</i>	224	<i>Asine insula Cretici maris ex Sporadibus in Deuotorum parte.</i>	167
<i>Andreas, & Hieremias Gbisij Marci filij Thenon, Miconemq. Scyrum, Scythum, Scopelumq. intercipiunt.</i>	274	<i>Assisae leges à Gallis Principibus, & Hierosolymorum Patriarcha in Syria editae.</i>	142
<i>Angelus Acotantus Corcyrae Venet. Xvir.</i>	275	<i>Assisij legibus Antiochenus Princeps, Edessanus, & Tripolitanus Comes, item Cypri Rex, & alij vtebantur.</i>	142
<i>Anselmus Leodiensis mil. Cruc.</i>	1171	<i>Assisias leges Balduinus Constantinopolim transfert, & publicari iubet.</i>	142
<i>Anselmus Pessinensis mil. Cruc.</i>	24	<i>Astropotamos, olim Achelous fluius.</i>	166
<i>Anselmus Chaeenus.</i>	181. 231. 237. 239. 246. 251. 257. 263.	<i>Astacum ciuitas, à qua Astacenus Sirius.</i>	176
<i>Antecursores Corcyrae portum capere, nouissimosq. praestolari iubentur.</i>	53	<i>Asteria insula ex Cycladibus in Deuot. parte.</i>	166
<i>Antigonos Propontidis insula.</i>	62	<i>& 167</i>	
<i>Antimericus Villaregius Constantinopoli obiit.</i>	158	<i>Attalus Philadelphus Rex Lydiae.</i>	177
<i>Antipodes ab Hispaniarum Rege dominati.</i>	179	<i>Attho montem Xerxes Persarum Rex continenti abscedit.</i>	163
<i>Anurthum Naupacto proximum.</i>	166		
<i>Anusites vrbs in regione Oliuolensi, quam Castellum vocant, residet.</i>			

Attica

I N D E X.

<i>Attica omnium Græciæ regionum olim celeberrima.</i>	164	<i>Baldwinus Adrianopolim magnis itinerib. peruenit, ubi Henricum fratrem cum copiis excipit.</i>	148
<i>Athyræ, Thraciæ ciuitas, ab Thyra fluuio nomen accepit.</i>	230	<i>Baldwinum Bonifacium salutarum adit, multis de ratione belli agit, sed pluribus in eam partem vt de Regno Thessalonice donatum, uelut ad feudum quamprimum dimittere.</i>	149
<i>Atbyriani ciues aufugiunt.</i>	231	<i>Baldwinus Blachas Castellum capit.</i>	150
<i>Atramyttium Asiæ ciuitas maritima ad Ægeum mare contra Lesbos constituta.</i>	181	<i>Baldwinus Thessalonicâ pergit, quoquo versus ibat, omnes ad eius fidem supplices confugieb. int.</i>	150
<i>Atramyttium Armenicæ colonia eius situs, & à quo condita.</i>	181	<i>Baldwinus Castellum Christopholum in deditioem recipit.</i>	150
<i>Attrebrates.</i>	11	<i>Baldwinus nuncio accepto de Didymotico à Bonifacio capto, & Adrianopoli obsessa in Bonifacium proficiscitur.</i>	153
<i>Augustinus Barbadicus Ioannis filius, in bello naua li contra Turcas primus irruens, occidit.</i>	166	<i>Baldwinum Dandulum Dux, Blesensis Comes, & Conon Bethunius pro Bonifacii compositione adeunt, ac ipsum Dandulum alloquitur.</i>	155
<i>Augustorum ornatus, & gestamina aurea, quæ pectus amicum ad pompam gemmis innumerabilibusque unioibus, exornata inter Venetorum thesauros spectantur.</i>	129	<i>Baldwinus rebus Propõtidis opulatum curat.</i>	192
<i>Aurius Insularum Cruc. mil.</i>	9. & 227	<i>Baldwinus fortiter pugnans, uisus capitur, & ad Ioannissam Regem Ternobum mittitur.</i>	200
<i>Austrum Crætæ Promontorium.</i>	276	<i>Baldwini Ioannissa in usu manibus, pedibusq; praecisis, cadaver canibus lacerandum, alitibus, & feris expositum, calua autem ab labris auro circumdata, gemmisque, & capillis exornata in epulo Regem pro poculo Scytarum ritu inmaniter apposita.</i>	240
<i>Axius fluuius, hodie Paradiuus in Thessalia.</i>	158	<i>Baldwinus uixit amos tres supra triginta, menses decem, Imperator unum tantum præsui.</i>	240
<i>Azilia, quam Patolicam uocant, in Venet. parte. fol.</i>	166	<i>Baldwini mores, & facies Cesaribus similes.</i>	240

B

BALDWINVS Flandriæ, & Hamoniæ Comes una cum Maria uxore cruce signatur.	10	<i>Baldwinus uenit ad concilium conueniunt, ac pluribus in vtrinq; partem dictis sententijs, ne qua inter Gallos Venetosq; dissensionis occasio, capta vrbe, praberetur, inter se pacta legibus confirmant.</i>	115
<i>Baldwinus Venetiæ Belgio delatus.</i>	26	<i>Barones, & Equites à Raymerio Traiectensi de Baldwinio Imperatoris morte certiores fiunt.</i>	239
<i>Baldwinus, & reliqui Barones omne argentum, & aurum, & margaritas in medium proferunt.</i>	30	<i>Barones, & Veneti consilio capto Constantinopolim versus pergunt.</i>	248
<i>Baldwinus legatis Alexij porphyrogeniti respondet pro Marchione Monserratense.</i>	35	<i>Baronum, & Comitum superuentum certamen multorum cade conuenit tandem dirimitur.</i>	44
<i>Baldwinus de Baronum, & Danduli sententia classis Flandorum præfecto rescribit Martio mense ad se mouere, & Methonæorum portum in Peloponneso peterent.</i>	49	<i>Basilis porphyrogenitus Samuele Bulgarorū Principe, non tantum Thraciam, & Macedoniam, sed Græciam, & Peloponnesum vastante ad Sperchium amnem ingenti clade superato, Bulgarorum in Valacchia opes euerit.</i>	99
<i>Baldwinus florum primam aciem educit, cæteraq; suo quoque ordine subsequuntur.</i>	73	<i>Basilie familia in igne à Balduino Constantinopolitano Imp. donatum.</i>	143
<i>Baldwinus, & eius frater Henricus, Ludouicus Comes Blesensis, & Hugo Sancti Pauli Comes suis copijs oppugnationem aggrediuntur.</i>	80	<i>Basilicarum numerus ingens Constantinopoli.</i>	61
<i>Baldwinus ad Pontepopi monasterium in vacuo Murtzusi tabernaculo considerat, & militum ea super re omen.</i>	124	<i>Belgradum fluuius in Ceratinum suum fluens, olim Hydralis.</i>	75
<i>Baldwinus Imperator Coronam spineam CHRISTI Saluatoris Ludouico Francorum Regi Lutetiam mittit.</i>	132	<i>Belgradum, olim Taurunum dictum, Belgradum uocant, ad Danubij, & Sani confluentes.</i>	98
<i>Baldwinus eligitur Imperator.</i>	138	<i>Bellouaci milites Cruc.</i>	9
<i>Baldwinus coronatur, & veteri Augustorum more in D. Sophie eid; Imp. Calyptra imponitur.</i>	139	<i>Bellum piū quod contra hostes religionis suscipitur.</i>	5
<i>Baldwinus Sophiano in Templo, atq; aurata in sella ad aram maximam ab uniuerso exercitu, Græcisque, qui in Vrbe erant Rex, & Imperator appellatur.</i>	139	<i>Bellum Constantinopolitanum à Ziano in D. Nicolai sacello ad totius posteritatis memoriam, & nobilissimæ uictorie testimonij depingi curauit.</i>	278
<i>Baldwinus Imperator inauguratus, in Bucaleontis Palatium deducitur.</i>	140	<i>Bellum Constantinopolitanum pluribus de causis tu-</i>	
<i>Baldwinus ad hostem proficiscitur.</i>	147		

I N D E X.

<i>templo se dederant.</i>	55	<i>stum demonstratum.</i>	109. 110. 111
<i>Barones uniuersi mutata veste, & sordidati cum ipso Alexio Casare, uniuersi Sacerdotes, Episcopi, Abbates, & sacri uiri prælata Cruce cum infulis, & uerbis ad seditiosos reconciliandos concedunt.</i>	57	<i>Bellum in Thracia captum recrudescit.</i>	175
<i>Barones ad seditiosorum pedes accidunt, nec se prius surrecturos obstantur, quàm illi sponderint, se ab exercitu non recessuros.</i>	57	<i>Bello Constantinopolitano nullum manus, difficilissimum, aut periculosius gestum.</i>	62
<i>Barones, Comites, & Dandulus in terram descendunt ad D. Stephanum.</i>	62	<i>Bello aduersus Murtzulum pugnaturi ad imperia accipienda conueniunt.</i>	122
<i>Barones Alexij pernicia, & oratoris Rusti audaciam stomachati uolentissimè cõmori sunt.</i>	70	<i>Benedictus Grilionus Venet. Legatus ad Baldwinum Imp. Constantinopolitanum.</i>	219
<i>Barones castra, & uallo, & fossa circumdant.</i>	78	<i>Berengarius Italiæ Rex.</i>	271
<i>Barones cum Duce Veneto quomodo uictoria reuertuntur consultant.</i>	86	<i>Bergula Thraciæ ciuitas est apud Chersonesum eam Franci equites à Græcis uacuum offendentes, castra locant.</i>	192
<i>Barones Alexium solempni pompa in urbem deducunt.</i>	89	<i>Bergulam Anselmus Chaemus centum & viginti quatuor equitum uirtute tuebatur.</i>	231
<i>Barones concilio aduocato de Alexii postulatis reserunt.</i>	96	<i>Berythus à Saladino diuictus, & dirutus.</i>	6
<i>Barones, Dandulusq; Princeps per Legatos Alexium de pecunia admonent.</i>	103	<i>Bernardinus Lauretanus, Bibliothecæ præfectus.</i>	172
<i>Barones ab Alexio se fraudatos conspicientes cum Dandulo consilio inito per vim repetere constituunt.</i>	104	<i>Bernardus Clareuallensis Cenobiarcha.</i>	36
<i>Barones, ac Dandulus concilium tuba aduocant.</i>	109	<i>Bernardus Moruillus fidem frangit.</i>	26
<i>Barones, Dandulus ac Veneti ad concilium conueniunt, ac pluribus in vtrinq; partem dictis sententijs, ne qua inter Gallos Venetosq; dissensionis occasio, capta vrbe, praberetur, inter se pacta legibus confirmant.</i>	115	<i>Bernardus Montroliensis mil. Cruc.</i>	10
<i>Barones, & Equites à Raymerio Traiectensi de Baldwinio Imperatoris morte certiores fiunt.</i>	239	<i>Bernardus Sombrenchenius mil. Cruc. ibidem.</i>	
<i>Barones, & Veneti consilio capto Constantinopolim versus pergunt.</i>	248	<i>Beroe Thraciæ vrbs ubi sita, & à quo condita.</i>	243
<i>Baronum, & Comitum superuentum certamen multorum cade conuenit tandem dirimitur.</i>	44	<i>Berocuitæ ad Francorum conspectum vrbe derelicta in Hemiunga, & syluas nota pfugia sese abdūt.</i>	243
<i>Basilis porphyrogenitus Samuele Bulgarorū Principe, non tantum Thraciam, & Macedoniam, sed Græciam, & Peloponnesum vastante ad Sperchium amnem ingenti clade superato, Bulgarorum in Valacchia opes euerit.</i>	99	<i>Berboena prouincia ab vrbe Pella usq; ad Hemum montem in Deutorum parte.</i>	168
<i>Basilie familia in igne à Balduino Constantinopolitano Imp. donatum.</i>	143	<i>Bertoldus Carzenembogensis Comes in Hassia.</i>	37
<i>Basilicarum numerus ingens Constantinopoli.</i>	61	<i>Bessarion Archiepiscopus Nicææ, & Constantinopolitanus Patriarcha, homo Græcus ex Trapezunte vrbe, lux omnium doctrinarum ab Eugenio IIII. Pont. Max. celeberrimo illo concilio Florentia peracto, in Cardinalium numerum ascitus est.</i>	170
<i>Belgradum fluuius in Ceratinum suum fluens, olim Hydralis.</i>	75	<i>Bessarion in patricium ordinem à Venet. assumpt.</i>	171
<i>Belgradum, olim Taurunum dictum, Belgradum uocant, ad Danubij, & Sani confluentes.</i>	98	<i>Bessarion Charitatis Collegium aurea Cruce excellenti artificio elaborata, in qua ueri ligni particula Christianæ Crucis necnon eius diuine vestis nihil repositum est, liberaliter honestauit.</i>	172
<i>Bellouaci milites Cruc.</i>	9	<i>Bessarionis effigies ad uirum ducta in Charitatis Collegio Venetijs conspicitur.</i>	ibidem.
<i>Bellum piū quod contra hostes religionis suscipitur.</i>	5	<i>Bethunij oratio ad Alexium Augustum.</i>	104
<i>Bellum Constantinopolitanum à Ziano in D. Nicolai sacello ad totius posteritatis memoriam, & nobilissimæ uictorie testimonij depingi curauit.</i>	278	<i>Bibliotheca mille trecentorum amplius librorum in omni facultate à Bessarione Cardinali Reipub. donata.</i>	171
<i>Bellum Constantinopolitanum pluribus de causis tu-</i>		<i>Bibulum diripitur, ac destruitur à Saladino.</i>	6

I N D E X.

Blesensis maternum genus à Francis Regibus. 206
 Blesensis Adela Ludouici VII. Francorum Regis filia genitus. 206
 Blesensis equo arior, cum hostes in cõspectum se dissent, suam aciem in Scythas primas dirigit. 198
 Bocharodus Comes Anienensis Margareta Balduini filia maritus. 178
 Bæotia, & Thebarum feudatarius magnus Primitius dicitur. 143
 Bogus Mauriciorum Rex ab Agrippa, quod in Aethiaca pugna Antonii partes sequutus esset, supplicio affectus est. 185
 Bohemundus Antiochia principatu spoliatur. 6
 Bohemundus III. Antiochenus Raymondus Picta-niensis filius in Syria. 49
 Bolga Asiaticæ Sarmatiæ ingens fluuius, quem Rhâ veteres, Tartari recentiores Hedilum uocant. 98
 Bombarda artificium apud Germanos à Chymista monacho casu reperiunt. 38
 BONIFACIUS Marchio Montis ferrati in Insulibus, Imperator Crucigerorum electus, & accersitus, onus suscepit, Crucem in Diuæ Mariæ Suesionum Templo à duobus Episcopis, & duobus Abbatibus Cisterciensibus sumpsit. 23
 Bonifacius Iaderam se contulit. 44
 Bonifacius, Balduinus, & Ludouicus cum alijs Baronibus concilio into Alexio porphyrogenito fidei præstandam decernunt. 47
 Bonifacius, & Balduinus cum Alexio porphyrogenito hippagogis, ac biremibus actis Andrum eam capiunt. 59
 Bonifacius planitiem custodit. 79
 Bonif. cū equitibus Transpadanis pompâ anteit. 89
 Bonifacius qui hostem Murtzulum effugisse nesciebat eum exorto Sole per mediam urbem in equo Bucaleontem versus explorat. 126
 Bonifacius Castellum, & Castellanos Bucaleontis in deditiorem redigit. 126
 Bonifacius Agnetem Philippi Regis Franciæ sororem, Alex. ij porphyrogeniti Imp. uidiã, & Margaretam Hungariæ Regis sororem, Isaacij Imp. uidiã, & alias complures primarias feminas comiter suscepit, & metu soluit. 126
 Bonifacius Margaretam Isaacij Imperat. uidiã uxorem ducit. 139
 Bonifacius Augusti equitate fretus, rogat, ut res pmissas (Ponti scilicet, & Bythinie urbes) Thessalonice regno in Macedonia cõmutare uelit. 146
 Bonifacius cum multis equitibus regreditur. 150
 Bonifacius cum suis, & Græcorum copijs Adriano-polim pergit, ibiq; castra habet. ibidem.
 Bonifacius Didymoticum Castellum deditum præsidio firmat. ibidem.
 Bonifacius Willharduinum cum socio magno honore ac lætitiâ in castris excipit. 152
 Bonifacius Balduino salutato urbe discedit, & Thessaloniam versus abiit. 157
 Bonifacius Cretam insulam Reip. vendit. 168
 Bonifacius Leonis Sguri præsidia Nauplii, & Corinthi imposta deiecere deliberat, ciuitatesq; ab ipso per dolum, & latrocinium subactas habere. 182
 Bonifacius Corynthum in Istmo locupletem olim urbem obsidet. 183
 Bonif. Willharduinũ Iuniorẽ liberaliter tractat. 184
 Bonifacius re infecta ab Nauplio copias Thessaloniam reducit, & urbem munir. 215
 Bonifacius Thessalonica decedit, & Amphipolim à Joannissa sedatam restituit. 247
 Bonifacius Thessalonice Rex Serris decedens Mosynopolim uenit, q̄ urbs statim deditiõne facit. 266
 Bonifacius Legatos ad Imperatorem Generum mittit Adrianopolim. 266
 Bonifacius Gothofredo Willharduino Mosynopolim cum agro, aut Serras cum eorundem agro, utrum optarit beneficio sue feudo dedit. 266
 Bonifacius paternum genus à Saxonie Ducibus, maternum à Cæsaribus Augustis ducit. 269
 Bonifacius moriens, ex prima uxore Agnetem Augustam, & duos liberos mares, Guilielmum Monferratenis Marchionatus, & Demetrium Thessalonicensis Regni, heredes reliquit. 270
 Bonifacij mansuetudo, & continentia erga mulieres captiuas. 126
 Bonifacij morte tantus dolor Henricum generum caput, ut nihil acerbius accidere posset, nec Latini minorem sustinebant. 169
 Bonifacij extincti luctus encomium. ibidem.
 Bonifacij extincti laudes. 271
 Bonifacio omnes clientes subiectentq; Regni in noui animi fidem veniunt, vno Leone Sguro Græco excepto. 157
 Bonifacio Guilielmi IX. & Arme Alencomie sine prole defuncto, Marchionatum Monferratensem Io. Georgius Bonifacij patris suscepit. 270
 Bosphorus XL. stadiorum intervallo Chalcedonem, & Byzantium interluit. 63
 Bosphorus à boum meabili transitu dicitur, eo quod non latius distent eius littora, quam ut tranant boues possint. 64
 Bosphorus Thracias ab Io Inachi filia in buculam à Ioue conuersa tranatus traditur. 64
 Bosphorus Thraciæ à Dario ponte traiectus. 72
 Bosphorus traicitur non longe ab Hermo Promontorio, ubi ex Asia angustissimus in Europam traiectus. ibidem.
 Bosphori littorum ab inimicem distantia. 64
 Bosphori littorum angustia in duobus locis tanta est, ut & alitum cautus, & canum latratus audiri possint. 64
 Bosphori sinus cornu antiquis uocatum. 73

Bosphori

I N D E X.

Bosphori perennis cursus naues sine remis, aut ventis in Peræ sinum seu Ceratium perducit. 73
 Bossina oppida multa, sed celeberrimum, quod Synderouiam Hungari uocant. 98
 Bossina Illiridis fluuius in Saumu influit. 98
 Bouis Promontorium seu Damalicum, nunc Scutariorum, palatium Græcorum Imperat. 64
 Brabantes in domum Austriam à Maria Burgunda dotales illati. 178
 Brabantes sub Hispaniarum Rege. 179
 Braconi uici, siue Casalia in Deot. parte. 167
 Brachium D. Georgij martyris, vna & portio capitatis Diui præcuroris Ioannis Baptistæ, quod olim Theodosius maior in suburbij Constantino polis templo ad hebdomum transtulit. 133
 Brachium corporis Diuæ Luciæ D. Georgij sacrario ob exofculantis Abbatis miraculũ relictum. 134
 Branas Cæsarem salutatim procedit, & ad eundem populares confugiunt, quorum preces lachrymis, & ploratu mixtas, leniter audit. 242
 Bria, Remi, Lingones, Campaniæ Comitatum definiunt. 8
 Brigantinus lacus. 263
 Brugæ in Belgij finibus. 10
 Bucaleontis palatium vnde dicitur. 141
 Bucaleontis palatium ab Nicephoro Thoca Imperatore opulentissimo exadificatum. ibidem
 Bulgaria, & Valacchia, olim Mysia inferior. 98
 Bulgaria fines sunt à meridie Thraciæ, atque Hæmus mons, ab ortu Euxinus, ab occasu Dacia, à Septentrione Europæa Sarmatia. ibidem
 Bulgari, & Valacchi omnes Scythæ fuerunt. 98
 Bulgari à Bolga flumine dicti Bulgaria nomen dederunt. ibidem
 Bulgari regionem ab Imp. concessam vernaculo sermone Zagoram appellarunt. 99
 Bulgarios cum crumo eorum principe Græcorum ritus vanissime sequentes Christianis sacris initiatos ferunt. ibidem.
 Bulgari sedem concedens Michael Theophili fil. perpetuum Græcis Imper. belli seminarium concepit. ibidem.
 Bullæ, & annuli quorũ in pallis gemmæ & maximi pretij lapides inclusi inter Venetorum thesauros spectantur. 129
 Burgundi comitantes sub Hispaniarum Rege. 179
 Burgundiones Constantinum Lascarem Theodori fratrem inter multos capiunt. 78
 Burgundiones Græcorum maximum numerũ in fugam compellunt. ibidem.
 Burgundiæ Ducatus ad Franciæ Reges in vim Salicæ legis delatus. 178
 Burgundiæ Comitatus in domum Austriam à Maria Burgunda dotalis illatus. ibidem.
 Butthoti oppidum in Venetorum parte. 166

Byzantium Pausaniæ Lacedæmoniorum Ducis. 61
 Byzantium à Pausania Spartanorum Rege conditum. 65
 Byzantium opportunissimo loco in Thraciæ sinibus atque Europæ ad Bosphori fauces situm. 65
 Byzantium à Cæsare Constantino in lauratore Constantinopoli appellatum. 65
 Byzantium à Mahomete Turc. Rege captum. 171
 Byzantijs, seu Constantinopoli urbis descriptio. 65
 Byzantio omnium piscium genera e Ponto in Propontidem secundo Bosphoro deferuntur. 65
 Byzantijs cornu (Peræ sinus nunc uocati) descriptio. 73
 Vide Constantinopoli.

C

Cænobium Diuorum Cosmi & Damiani à Justiniano Imperatore constructum, & à Gregis Cosmidium appellatum. 76
 Cænobium instar arcis editiore tumulo constructum Bohemundi Castellum vulgo appellatur. 76
 Cænobiarca Clareuallensis concione omnia in castris miscere conatur sic seditiosos incitabat. 46
 Cænobiarca Clareuallensis fidem frangit. 51
 Cænomani Galli. 11
 Cæsar Dictator Corinthiacum Isthumum transfodere conatus, opere destitit. 187
 Cæsari in medio castrorum tabernacula quam ornatissima collocantur. 55
 Caichosroes Iconij Sulthanus cū Theodoro Lascaro sedus percussisse decorum putat. 176
 Caius campus cum regione valde optima in Imper. parte. 164
 Calaci Prouincia in Imp. parte. 164
 Calauria in Troezenio sinu insula Demosthenis morte clara in Venet. parte. 165
 Calceamētũ rubrũ futuri Augusti erat insigne. 108
 Calidon urbs in Venet. parte. 166
 Callemata olim Abea castellum in Peloponejo. 185
 Campaniæ Comitatus fines. 8
 Candia insula à Candore dicta, vide Creta. 276
 Cantacuzenus Græcorum Dynasta. 166
 Caphareum Promontorium Eubœæ insulæ. 59
 Cappadocum Prouinc. in parte Imp. 163
 Caprearum syluestrium in Creta insula copia. 277
 Captiones forenses quibus quasi præstigijs miseri rei implicabatur singulari facilitate resoluit Hæricus Dandulus Collegio Examinatorũ instituto. 213
 Captiuorum in urbe Constantinop. quatuorcentena amplius millia. 127
 Caput D. Ioannis Baptistæ à Coslao Vico, Valente imperante Constantinopoli delatum fuit. 133
 Carbunculi pinnato fulgore radiates, qui in maxima ara Marciana sollemnibus sacris, vel vmbra te-cto sublati liquidioribus flammis scintillant. 129
 Caristus

I N D E X.

Caristus Euboeae vrbs in Venet. parte.	165	Chamaretus Leo Lacedaemonis Despotæ, & Lacedaemonis tyrannus.	165
Carnicae Alpes.	263	Chaones ad Acrocerania in Venet. parte.	166
Carolus Magnus.	37	Characi castellum ad sinum Asiaticum.	250
Carolus V. Imp. pro Deo, ac religione bella gerens varijs periculis, & victorijs non solum pij, sed iuicij nomen adeptus, supra antiquorum gloriam excelluit.	179	Chartarius fluvius in Ceratinum sinum defluit.	75
Carolus V. Imper. ex Isabella Emanuelis Lusitaniæ Regis filia, Philippum Hisp. Regem genuit. ibid.		Chartularati, qui Imperij Strategia erant in Venet. parte.	167
Carolus V. Imp. Margaritam Federici Gonzagæ Ducis Mantuæ uxorem, Bonifacij Monferratenfis sororem Marchionatus heredem pronunciat.	271	Chartularius magnus, quis.	144
Carolus Carolestus, postremus Burgundiæ Dux, ad Nanceium casus.	178	Chilias in Aeolida Asia vrbs in Imp. parte.	164
Carolus Vertodunensis.	193	Chios inter Samum, & Lesbum pernobilis insula, & Chio vino inter laudatissima nobilior.	164
Carolus Frainefius Gallus in Cumanorum pugna casus.	226.227	Choniata res Constantinopolitanas annorum LXXXVIIII. scripsit.	136
Carrociū quid, & quale, eiusdemq; vsus.	112	Chriſtopolis antiqua vrbs.	64
Carrociū non nisi bello indicto educi, & in foro sifsi consueverat.	113	Christi sepulchrum, & Solymorum regionem ab hostibus detineri, Christianis turpissimum.	5
Carrociū in maiori vrbs Templo asseruabatur. ibid.		Christianorum exercitum omnem sub iugum misit Saladinus.	2
Cartularati, & Despoti, tam de Brocubuisli, quam de Flectaniza in Deuot. parte.	168	Christianis dissidentibus Turcarū pestis scripsit.	114
Caryum regio in Imp. parte.	164	Christophorus Maurus Venet. Dux.	171
Casa à Venetis in Diui Nicolai littore constructa pro Gallorum exercitu.	28	Christopolis Macedoniae castellum.	150
Cassopai sub Acroceraniis montib. in Ven. par.	167	Ciabis fluvius, Sucona dicitur.	264
Cassij montes.	196	Cinarius Cretæ promontorium.	276
Castoria pronincia in Deuot. parte.	168	Cinesius mons, vel Cinerius vnde dicitur.	18
Castrum nouū à Venetæ classis Imp. expugnatum.	186	Circus sive Hippodromus Constantinopolis.	67
Castellani à castelli custodia diffi.	275	Circenses ludj.	141
Catapanus quid.	168	Cistercium a quo edificatum, & eius situs.	24
Cathena Byzantium coniungens.	66	Cisterciensis sodalitati regula vnde.	24
Cayrum vulgo Babylonem vocant.	17	Cium castelli seu Ciuitotij nunc Schium vocat.	250
Cayster fluvius Lydia.	177	Clarambalduſ Chappiaci nepos miles Cruc.	9
Cea insula à Venetis capta.	274	Claromons Auernorum Gallia oppidum, vbi milites ad expeditionem Hierosolymitanam votiuæ militiæ nomina dedere.	6
Cenchrea oppidum.	186	Classis vniuersa naues CCCCLXXX. habebat.	33
Cephalenia insula in Venet. parte.	58. & 165	Classis idoneo tempore soluens in Istros, & Tergestinos mouet.	39
Ceramus Asia vrbs in Imp. parte.	164	Classis Venetorum Flanatico sinu perterueta Iaderam versus intendit.	40
Ceratinus sinus.	66	Classe Iaderam appulsa urbem recognoscunt opinione munitiorem.	40
Ceratinus sinus piscium abundans.	73	Classe instructa VII. Id. Aprilis postridie Paschatis Deuotj vrbe egressi ad portum hospitantur.	51
Ceratus in Venet. parte.	165	Classis, eiusq; apparatus, & ornatus descriptio.	61
Cetracon insula in parte Imp.	163	Classis in Ceratinum sinum ceu in portum tutissimum recipitur.	74
Calliopolis vrbs in Venet. parte.	165	Classis in conspectu exercitus consistit.	75
Chalcedon vnde dicta, à quibus condita, restituta, & enersa.	63	Classis Flandrica in Syriam appulsa Christo, deuotissiq; satis penarum dedit.	113
Chalcedon cum pertinentijs vltra Bosphorum in Venet. parte.	165	Classis Christiana victoria ad Echinadas insulas contra Selymum Turcarum Regem parata anno MDLXXI.	166
Chalcedonica Synodus 600. amplius Patrum.	63	Classis confederatorum aduersus Mariadenum Barbarussam Summi Pont. Caesaris, & Venet.	187
Chalcedonium palatium.	63	Clauus vnus ex ijs quibus Christus Dominus cruci affixus fuit Venetis in sacratio seruatur.	184
Chalcis vrbs Aristotelis morte clara.	59		
Chalcis olim nomen totius Euboeæ fuit.	59		
Chalcidenses Alexio suppliciter occurrunt.	53		
Chalcididis Propontidis insula.	62		
Chamaretus moritur.	183		

Coccyacus

I N D E X.

Coccyacus miles Crucig.	10	Constantinopolis mundi mundus.	61.62
Colchis.	163	Constantinopolis aspectu militibus cor palpitauit.	62
Colonia Ziani Principis, & Patrum sententia, Creatam deducitur.	278	Constantinopolis trecentis amplius annis post natum C H R I S T I V M à Constantino Imperatore structa.	65
Colossi Constantinopolis.	61	Constantinopolis à Venetis, Gallisq; capta.	124
Columna fragmentum maius, à Franciscanis monachis sepulchro Hierosolymitano sacris noſtro auro Senatui dono missum.	231	Constantinopolis à Balduino amissa, & à Michaelæ Paleologo per proditionem recepta.	132
Columnæ fragmentum in Marciano sacratio conseruatur.	132	Constantinopoli delectus hominum habetur, vt Adrianopolitanis succurratur.	250
Columna fragmentum maius Vincentius Fidelis ex Palaestina Venetias attulit anno salutis MDLVIII.	133	Constantinopolitanus murus à terra C C L. à mari C C C C. tormentis percussus.	77
Comestabilis magnus, à Balduino creatur.	143	Constantinopolitanum bellū Venetis maritimi principatus nomen tribuit.	4
Comestabilis à Praefecto Pratorio differt ualde.	143	Vide Bizantium.	
Compendium oppidū in sinu. peninsulæ Francia.	11	Constantinus Magnus equos aeneos Byzantium deportauit.	130
Compendium coniuati omnes singulis bimestribus necessario conueniunt.	12	Constantinus Paleologus Imperator Constantinopolis murum Corynthij Isthmo ex mare ad mare produxit, quem Venetæ classis Imperator restituit.	187
Compendij legati creatur.	12	Constantinus Monomachus celeberrimum Templum construxit, & Diuo Georgio dicauit, quod postea Manganonum appellatum est.	189
Concilium Baronum & deliberatio.	56. 57	Constantinus Lajchavis à Burgundionibus captus.	78
Concilium Gallorum, & Danduli in Diuorum Cosmae & Damiani Templo.	119	Coniunia & festa ob victoriam in castris acta.	127
Concilium de Imperatore Constantinopolit. eligendo, & prius de XII viris qui tum crearentur.	135	Copia lustrantur, & in sex quadratas acies distribuuntur.	71
Concilium Florentinum sub Eugenio IIII. Pont. Max.	170	Corcyra ab Acroceranijs quinquaginta passuum millia distat.	54
Conditiones restitutionis stipulantur.	48	Corcyra, & insula, & vrbs eiusdem nominis in Ionia est ad Adriatici sinus os, Thesprotis aduersa.	54
Conditionum ex Venetæ Repub. tabulario exscriptarum tenor.	115	Corcyra Homeri poemate, & Olyſſis hospitio clara sol.	54
Confederatorum classis portum occupat.	60	Corcyra, & Graecia in Salenitorum littus recta nauigatio est.	56
Conuariatio Lajchavis, & Ioannisse plurimum negotij Imperatori exhibebat.	249	Corcyra Ionij insula ad Epirum vergens in Venet. parte.	167
Conon Bethunius mil. Cruc. legatus electus per Balduinum Flandriæ Comitem.	12	Corcyra insula à Leone tyranno recepta Venetj Bahium ad eius custodiam mittunt.	274
Conon Bethunius Belga, Ruso Imperatoris legato responderet.	68	Corcyra insula à classe Veneta in ditionem recepta ac recuperata.	275
Conon Prothobestiarius à Balduino creatur.	144	Corcyra oppidū descriptio.	54
Conon Prothobestiarius Imperij profugos orat, vt manerent.	208	Corcyre dum Francus exercitus recreat, factio rebellium sua contagione maximam exercitus partem contaminat.	55
Conradus Bonif. frater Tyri ab Arfacidis occisus.	23	Corcyre Balui, & consulariorum magistratus binus est, & preclaris viris demandatur.	175
Conradus Imperator.	37	Corcyrenses perterriti in arcem se recipiunt.	55
Conradus Imperator Iudithæ Bonifacij matris frater.	269	Corcyrenses Alexio Cef. insulam, atque arcem tradunt.	55
Conradus Episcopus Alberstadiensis mil. Cruc.	37		
Conradus & Gulielmus Longaspatha germani fratres.	279		
Conradus Monferratenſis frater Theodoram Constantinopolitanam Alexij adolescentis amitam duxerat.	55		
Conradus Montiniacus ex Crucigeris.	9		
Constantinopolis octauo mense postquam oppugnata, expugnata.	4		
Constantinopolis Christianorum thesaurus.	46		
Constantinopolis supra septem colles constituta.	61		
Constantinopolis situs.	61		

b Coro-

I N D E X.

Corona solido ex auro permultæ inter sacros Venetum thesaurus visuntur. 129
 Cornelius Auitus Chalcedonem restituit. 63
 Cornu Byzantij siue Pera sinus cornu Ceruino per-
 similis. 73
 Corpus Diuæ Lucie multos annos repositum fuerat
 apud Abbatem Diui Georgij omnibus ornamen-
 tis honestabatur. 134
 Corpus Diuæ Helena vbi repositum. 278
 Corpora Diuarum Agathæ, & Lucie vbi seruentur. 133
 Coruorum & cornicū pugna ingens in aere visa. 232
 Corynthus oppidum vi occupatum. 157
 Corynthus instaurata. 186
 Corynthus laudes. 186
 Corynthus cum reliqua Peloponneso, Bœotia, & At-
 tica Romanis rebus euerfis Constantinopolitanis
 Imperatoribus paruit. 187
 Corynthus as quid, & quale. 186
 Coryphasium. 166
 Craffus Comes ex Trafpadani Marchionis Monfer-
 ratensis diens. 67
 Creta siue Candia in Deuot. parte. 176
 Creta insula descriptio, situs, atque præstantia. 276
 Creta insula ceruo caret, lupibus, vulpibus, & alijs
 quadrupedibus noxijs. 277
 Creta insula capreis agrestibus, & strambucis co-
 piofa. 277
 Creta noxijs animalibus caret. 277
 Creta Paulum Apostolum euangelizantem cum au-
 disse, mox Episcopum habuit Titum, qui cele-
 bres in ea ecclesias, alijs ordinatis instituit. 277
 Creta Romani Imp. potentia euerfa, vel à Constans-
 tino Byzantium delata per plures omnes Græcorum
 Augustorum iuris fuit. 277
 Cretam Ziari Principis, & Patrum sententia ex
 sex vrbis regionibus colonia mittitur ad arcendos
 Græcorum tumultus. 278
 Cruciatæ dicta signum Crucis. 8
 Crucigeri circiter Penthecostes dies Venetias iter
 parant. 25
 Crucigeri portum Sancti Nicolai adnauigant. 25
 Crucigerorum coniuratio pro recuperando CHRIS-
 TI sepulchro. 2
 Crucigerorum Francorum Baronum nomina. 8
 Crucigerorum ex Campani parte nomina. 8
 Crucigerorum ex Blesensi parte nomina. 9
 Crucigerorum ex peninsula Francie nomina. 10
 Crucigerorum ex Balduini parte, & ex Arthefio
 nomina. 10
 Crucigerorum legati Venetias perueniunt. 12
 Crucigerorum militum pars magna Venetos portus
 tenebat. 26
 Crumus Mysiorum Princeps. 99
 Culuris insula Salamis appellata in Venet. par. 165

Cumani Scytharum genus hominum, iaculandi,
 periti. 195
 Cumanae regionis situs. 196
 Cumani Francos inuadunt. 198
 Cumani, vicus adificiaq; incendunt. 212
 Cumani à Ioanmissa in Thracia campis teneri non
 possunt. 215
 Cumani in agrum Constantinopolit. excurrunt. 249
 Cumanorum genus, regio, ritus, ac studium. 195
 Cumanos, Thauro scythas, vel Alanos quidam vo-
 lunt. 195
 Cumanos antiquos Asiaticæ Sarmatiæ populos,
 Rhammusius pater refert. 156
 Cuperius vicus in Venet. parte. 165
 Cuperius vicus, à Græcis Cortacopla casalis dicitur.
 fol. 210
 Cyana insule Thracij Bosphori in Deuot. parte. 167
 Cyclades insulee Aegæi maris. 163. 165. 167
 Cycladum insulae, Naxos, Paros, Melos, & Egino
 à Marco Sanuto occupata. 273
 Cydarus flumen in sinum Ceratimum influens. 73
 Cyllena vrbis, Eleorum nauale in Venet. parte. 165
 Cyllene nunc Clarentia Elisidis metropolis. 165
 Cyprus insula Templariorum Equitum à Guidone
 Lusciniano emptæ. 7
 Cypsella vrbis in Deuot. parte. 167
 Cyrenaica Africa ora. 276
 Cyzicus trans Propontidem in Deuot. parte. 167
 Cyzicus Propontidis vrbis. 172
 Cyzico Latini potiti cum Græcis in Asia bellare
 ceperunt. 173
 Cyzicena vrbis descriptio. 172
 Cyziceni aduersus Mythridatem quadringentis
 quandoque nauibus fortiter restiterunt. 173

D

D A C I, olim Getæ Euxino contermini. 112
 Damalicum Promontorium, siue Bouis, nunc
 Palatium Scutariorum Græcorum Imp. 64
 Damascus Syriae vrbis. 49
 D A N D V L V S Venetiarum Princeps.
 Vide Henricus Dandulus. 264
 Dardanus Bosphæi fluminis clarissimus. 264
 Darius Xerxis pater ex Asia in Europam moturus
 Bosphorum Thracie ponte copias transfuexit. 72
 Daschilum maritima Bithyniæ ciuitas ad Propontidem,
 Daschilitico lacu nobilis. 247
 Daschilio obsidione soluta classis Constantinopolim
 reuehitur. 258
 Deabolis Macedoniae oppidum in Deuot. parte. 168
 Debelum Euxini vrbis. 85
 Deditiois Iadertinorum conditio, vt Veneti vrbis,
 agri, fortunarumq; omnium suarum potirentur,
 salutem tantum corporibus concederent. 41
 Delos

I N D E X.

Delos insula Cycladarum pars in Venet. parte. 165
 Delphos vrbis Apollinis oraculo celeberrima in
 Venet. parte. 166
 Demetrius Rex Corynthus Isthmum transfodere
 conatus opere destitit. 186
 Demetrius vrbis in Macedonia maritima Polyorce-
 te in Imp. parte. 164
 Demetrio Thessalonicensium Rege sine liberis de-
 functo in Bonifacio IV. Guilielemi filio Marchio-
 natus Monferratensis cum Thessalonicense Re-
 gno continuatus. 270
 Demosthenis lethum. 165
 Deo, Diuisq; à sacerdotibus pro victoria supplica-
 tur. 74
 Deum omnia imperia largiri, & regere hoc vno
 Alexij facti dignosci. 86
 Desertores Christiani magnas clades perpeffi. 28
 Develtum ad Euxinum. 99
 Despota Mystra vocatur. 183
 Despota imperij nomen. 214
 Despotarum, Autocratorem, seu Astocratorem, &
 Protosebastorum munus, Galli, ac Franci pro-
 ceteros implent. 139
 Designtores præmissi, qui tabernaculis loca ante-
 caperent. 66
 Deutorum Sescumia. 167
 Dextera D. Ioannis Baptista vbi asseruetur. 133
 Diana sanum in Chrisopoli antiqua ad Bosphorum
 Thracicum, nunc palatii Scutarium Græc. Imp. 64
 Diatymoticum Thracie oppidum in Imp. parte. 164
 Dindimene delubrum ab Argonautis in Cyzico in-
 sula edificatum. 172
 Dindymus mons Cyzici insule. 172
 Diodeonisi prouincia, in Deuot. parte. 168
 Diophanes orator Mytileneus. 163
 Dipotami prouincia in Imp. parte. 164
 Discordia inter Balduinum, & Bonifac. exorta. 149
 Discordia inter Balduinum Bellouisum, & Henri-
 cum Baliuum exorta. 238
 Dissensio inter Francos pene suborta ob desperatio-
 nem pecuniæ inuenienda in spem vertitur. 30
 Dissensionum inter Romanam & Græcam Ecclesias
 origo. 145
 Dissidentium, & perfidorum conuenticula à Baro-
 nibus detecta. 55
 Diuisio preadarum, & manubiorum in partes tres
 siue vncias octo. 128
 Diuisio preadarum in vncias octo. quarum due fu-
 turo Imperatori, tres Venetis, tres Francis tri-
 buuntur. 128
 Diuisores XII. de Venetis, & totidem de Gallis per
 Imp. Dandulum, & exercitum eliguntur. 159
 Diuisiones per XXII. viros electos inter Venetos,
 & Gallos Imperatoremq; ipsam. 163
 Diuus Bernardus. 20

Diuus Ioannes Eleemosinarius Alexandriae postre-
 mus Patriarcha. 134
 Diuo Ioanni Eleemosinario Edes consecrata in Ri-
 uoalto. 134
 D. Marcus Venetos omnibus dubijs temporibus cer-
 to tutelari numine conseruare creditus. 82
 D. Marcus Oriente insensus precisè Venetias euo-
 catus. 82
 D. Marci Edes Ducum sacellum, non metropolis. 15
 D. Marci corpus Alexandria in vrbem aduectum. 82
 D. Georgij brachium illis in regionibus nautæ san-
 tissime venerantur. 61
 D. Jacobi Edes vrbis primordio ex voto constru-
 ctæ. 134
 D. Nicolai Fanum ad portum Venetiarum. 35
 D. Nicolai corporis reliquie à Græcia auectæ. 25
 D. Nicolai Edes ad portum Cassinensium Cenobio
 hodie inseruit. 25
 D. Petri Edes Episcopalis Venetiarum. 15
 D. Simeonis qui Christum Dominum senior in vl-
 nas accepit corpus, Venetias allatum. 134
 D. Mariae sola, & zona pars, ac vitta capitales in
 vrbis aurea in Diuæ Mariae Blachernie Constans-
 tinopoli seruabantur. 227
 D. Sophie Fani descriptio. 90
 Dodonei Iouis Templum fabulosum in Epiro. 166
 Domesticus murorum, qui castorum, & mœnium
 curam habet. 143
 Domesticus magnus qui ante Imp. enssem gestat. ibi.
 Dominicus Michael Iaderam obsidet, & nihil ope-
 ratum. 31
 Domitianus Imper. Corynthus Isthmum transfodere
 conatus, opere frustratus destitit. 187
 Draco Struemus celsus. 188
 Dragomesta vrbis olim Oeneas. 166
 Drama Macedoniae oppidum. 247
 Drungarius magnus, Imperatorij classis magnus
 Dux. 143
 Drusus Belvamus mil. Cruc. 10
 Drusus Belvamus Bellouisi. sectam secutus cum eo
 à castris secedit cū suis clientib. & necessarijs. 238
 Drusus Cressonesarus mil. Cruc. 10
 Drusus Cressonesarus fidei desertor. 51
 Ducentenos Græcos singulis Gallis opponi potuisse
 ex captiuis constabat. 79
 Dynastæ Græci, Brana, & Cantacuzenus. 166
 Dyrrachium. 2
 Dyrrachium in Cherfonefo constitutum. 54
 Dyrrachium Occidens Macedoniae vrbis. 54
 Dyrrachium à Romanis, abolito priori nomine
 Epidamni, sic appellatum. 54
 Dyrrachini Alexium Imp. fil. salutant, & vrbis
 clausas offerunt. 54
 Dyrrachij prouincia, in Venet. parte. 167
 Dyrrachium Pyrii Epirotarum Regis sedes. 167

I N D E X.

E

ECCLESIA Iadertina, & Archiepiscopus Patriarcha Gradensi parere volebat. 31
 Ecclesie Alexandrina, Hierosolymitana, & Antiochiana Apostolica doctrina prerogativa, & christiana pietatem edocet, ante Constantinopolitanam, que nemine Apostolum audiuit praelat. 145
 Ecclesiarum Orientis, & Occidentis distractio cum Orientalis Ecclesie, atque Imperij clade, & Græci nominis internectione Diuino numine peccata punient. 145
 Echinades insule, ubi Selymi Imp. Turcarum clafsis à Christianis deleta fuit. 5
 Echinades insule Corinthiaci sinus ostio proxime in Venet. parte. 166
 Edictum de predis, capitis pena, & sacrorum interdictione sancitum, militum auaritia uolatu. 127
 Elefioribus futuri Imp. iusurandum datur. 136
 Elefiorum Imperatoris Senatus in Augusteone palatio prope Sophianum Templum conuenit. 136
 Elei, Eleorum nauale. 165
 Eleus in Deuot. parte. 167
 Elmioe in Venet. parte. 167
 Elis Peloponnesi regio maritima in Ven. parte. 165
 Elisa Hugonis filia. 190
 Emanuel Lusitanie Rex Caroli V. socer, & Philippi Hispaniarum Regis auus maternus. 179
 Engerranus Hugonis senioris filius, iunioris pater, & ipse sub patre sacre militie operam nauauit. 190
 Enguerardus Bonensis mil. Cruc. 10
 Idem fidei fractor & transfuga. 51
 Ephesus Aste olim ciuitas. 163
 Epidamnium, nunc Dyrrachium uocatum Pyrrhi Epirotarum Regis sedes. 167
 Episcopus Augustoduni in Heduis mil. Cruc. 24
 Episcopus Augustodunus à fide discedit. 26
 Episcopi, Præsules, & Cænobiarum hymnos præcipientes uni Deo uictoriam acceptam referunt. 89
 Episcopi, ac minores Præsules ad concilium cum Baronibus aduocantur. 109
 Episcopi, & Patriarcha Constantinopolitani cum Romana sede de primatu certare uoluerunt. 110
 Episcopus Constantinopolitanus Ecclesie vicine, ut patres honorabant. ibid.
 Epirus interior in Venet. parte. 166
 Epiri secunda provincia, quam Ianinam hodie uocant in Venet. parte. 167
 Epulum coronationis Græci Imperat. supra luxum exhibetur. 94
 Equites in Murtzusi Tentoria impetu faciunt. 123
 Equites rare uirtutis quadraginta in Balduino exercitu morbo pereunt. 154
 Equites Blesensis enauigato Hellefpono Cyzicum perueniunt. 172

Equi ænei quatuor Venetijs conspiciuntur ex præda Constantinopolitana. 129
 Equi ænei perantiquum opus insano Regum sumptu rotas deportati. 130
 Equi Diui Marci in propileo præclarum Imperij in continente præsagium. 131
 Eressus Lesbii insule urbs. 163
 Eressus Lesbij vini suauissimi. 163
 Eubœa insula. 59
 Eubœam insulam, Ruanus à Carceribus cum in potestatem cepisset, Venetæ Republice ius iuratum cedit. 274
 Eubœam veteres Macram appellauerunt. 59
 Eudocia, Euphrosinæ Alexij tyranni uxoris filia à Murtzuso peramata, ex palatio, urbe iam capta lembo imponitur. 125
 Euenus Etoliae fluius. 166
 Eugenius Pont. Max. 6
 Eugenius IIII. Pont. Max. celeberrimum illud omnium gentium Concilium Florentie habuit. 179
 Euphrosina Imperatrix Alexij uxor ab ipso, urbe fugiente, domi relicta. 85
 Euripus canalis reciproco cursu notus. 59
 Euripus Eubœe insule septies in die reciprocationem facit. 273
 Eurotas Laconie fluius, hodie Valisopotamos. 166
 Eustachius Bononie Belgica Comes. 6
 Eustachius Cantbellus mil. Cruc. 11
 Eustachius Cantbellus Constantinopoli obiit. 158
 Eustachius Caumontius cum Ioanne fratre in Cumanorum pugna cecidit. 200
 Eustachius Confluentinus Rhenanus. 8
 Eustachius Henrici Balduini fratris cliens hostium fugam, & suorum uictoriam facit. 79
 Eustachius Sambruicus mil. Cruc. 10
 Eustachia Hugonis filia. 190

F

FACILIVS esse seditioforum licentia exercitum distrabere, quam contrahere. 56
 Factio seditioforum, que Corcyra motus excitauerat discordias etiamnum obstinatius querit iusurandum testare, & manes promissas petit. 96
 Fama à conuatis spargitur adolescentem Imperatorem non sine maximo Alexij Ducis meroze uimorbi interijse. 109
 Fama Constantinopolis ueritate minor. 61
 Fama de Murtzusi obcecatione à suis audita exercitus tunc totus dilabitur. 148
 Familia à Carceribus in uno Nicolao Ioannis à Carceribus, & Florentie filio extincta. 274
 Fantinus Dandulus Henrici Ducis filius Constantinopolis Patriarcha. 215
 Fanum Diuæ Sophiæ describitur. 90

Fede-

I N D E X.

Federicus Anobarbus Rom. Imperator. 4
 Federicus Aragonius Rex exterorum Regum conuocatione Neapolitano Regno exiit, & profugus in Galliam ad Ludouicum XII. Turoni defunctus. 270
 Ferdinandus Sanctij Lusitanie Regis filius Ioanna Balduini filie uir. 178
 Ferdinandus Aragonius Hispanie Rex Philippum Archiducem Austrie locata illi Ioanna filia Hispanie Regni herede, Castellæ Regē creauit. 179
 Feuda pacta ante cum Balduino Augusto renouantur inter Bonifacium Imperialem clientem, & Henricum Augustum. 266
 Fidei fractores magna detrimta acceperunt. 20
 Flanaticus sinus, Quarnerius hodie dicitur. 40
 Flader ab exercitu recipitur faustis salutationib. 59
 Flandri Crucigeri fidem datam Balduino, Venetias petituros fallunt. 26
 Flandri sub Hispanie Rege. 179
 Flandri Crucigeri iter faciunt. 25
 Flandrorum classis que Belgio soluerat, in Massiliæ portum oppulit. 49
 Flandrorum multitudo Crucigerorum à Belgarum litoribus soluit. 25
 Flandriæ, & Hamoniæ Nobilitas cruce signata. 11
 Florentia Sanuta Francisco Crespo nupta Naxi, & Aggi Ducatum ad Crespos transfuit. 273
 Fœdus inter Græcos, & Ioannissam initur. 188
 Femina primaria Byzantie in Bucaleontis Castellum confugit. 126
 Femina & Regina, à Bonifacio Comiter excipiuntur. 126
 Fortuna nullius propriam potentiam ac felicitatem esse uult. 44
 Franci cum pecunijs carerent ob paucitatē militum unde Venetijs solueretur ad colloquium exercitum uocant. 29
 Franci sex uiros ad Imp. creandum eligunt qui sunt, Nubilo Suesionum Episcopus, Garnerius Tricassius Episcopus, Petrus Bethlehemitæ Episcopus, Aconensis Antistes, Nicolaus Puciolus, & Iacobus Maluicinus. 136
 Franci ex Abydo bello Asianos, Græcos, & Theodorum Lascbarem lacefcunt. 175
 Franci ex Syria Constantinopolim profecti à Balduino, & ceteris Equitibus gratissimis animis excipiuntur. 177
 Franci non solum clandestinos hostes, & occultos intra parietes urbis metuebant, sed apertos uindicandos habebant. 192
 Franci, Cumanorum copijs totam Thraciam populantibus Peucem frumentatum eunt. 196
 Franci equites fatali quadā & inaspicata temeritate potius quam hostium uirtute delati interiere. 201
 Franci ex cõsulto, ut melius de negotio intelligerēt,

motis castris tabernacula ad Beroen statuit. 235
 Franci nouem acies constituunt. 236
 Franci totis castris peccata confitentur, & sacratissimam Eucharistiam de Sacerdotum manibus sumunt. 236
 Franci, Regem quinque dies insequuti, cum leuissime præcurrentem consequi nequirent fessi de uia Lefraim castellum in Mysorum finibus subeunt, ibiq; triduum ut interspirarent cõmorantur. 238
 Franci in terram ex classe expositi Adrianopolim diuertunt. 258
 Franci lucuosam ac fuesam in Asia Græcis rebellibus excursionis suæ memoriam relinquunt. 261
 Franci Neutricum petit edificij spectiosum pariter & munitum, omniumq; copia abundans. 198
 Francorum phalanges sex, Græcorum sexaginta singule singulis numero pares. 84
 Francorum, & Belgarum equitum multitudo magna ex Syria profecta Constantinopolim ad suos deueniunt. 177
 Francorum strages à Germanis illata omnium superiorum temporum strages ad illum usque diem superauit. 200
 Francos ad Hemii exitus in uiarum angustijs cõdunt Mysi. 265
 Francis ea grauiter commotus detegit. 42
 Francis omnia incommodiora, quorum paucitas cum diuturnitate pugna fatigata, è scalis regredi non posset, aut casu, aut hostis gladio perire cogebatur. 119
 Franci Peninsula Crucigerorum nomina. 9
 Francicus exercitus ad Orientem in colles Ponti confedit. 64
 Franciscus Colomensis Agrippinas mil. Cruc. 10
 Franciscus Contareus Zachariæ Equitis fil. Adis Marcianæ Procurator. 131
 Fulco Nyullianus singulari sanctitate uir. 7
 Fulco Nyullij Paraceti Curio. 7
 Fulco bellum in Syria Francis canit. 7
 Fulco diuinitatis exempla mirifica edebat. 8
 Fulco tam multas meretrices ad castitatem retraxerat, ut eis alendis hospitalia publice constituerentur. 36
 Fulco stipe publice emendicata Cænobium edificauit Diuoq; Antonio Campestri dicatum, non procul Lutetia mulierib. emendatis fruendum dedit. 36
 Fulco ob eloquentiam in concionibus uitorum securis vulgo dicebatur. 36
 Fulconis Nyulliaci mors, & eius laudes. 36
 Fulcone Cistercij concionante plures ad crucem suamendandam suadentur. 24
 Fulcone concionante, Occidentales Germani ad utranque Rheni ripam ad sacrum bellum excitantur rubraq; cruce humeros obfignabant. 36
 Fulcones Reges Syriæ. 6

G A-

I N D E X.

G

GABRIEL Superantius onerariarum nauum Nauarchus. 38
 Galata Olimp. nunc Pera est. 72
 Gallia togata. 26
 Galli singuli ducentos Græcos hostes oppositos dissipant. 2
 Galli cum Venetis bellum Constantinopolitanum suscipiunt. 3
 Galli terra, Veneti mari iterum ad vrbs oppugnationem se comparant. 79
 Galli è muro regredi Græcis cõpulsis & duo capti. 80
 Galli duo murum per fenestram scalis appositis transcendunt, & Danis ac Britannis propugnatoribus pulsus, ab Imperat. conductis, Francis militibus XP. iter faciunt. 80
 Galli Equites acie instructa aduersus Græcorum nothurnos tumultus dispositis ad ripas, & portis cohortibus, excubiis agentes, reliquam noctem sub armis insomnem duxere. 107
 Gallorum siue Francorum in Syriam militia votiua Crucigerorum. 2
 Gallis omnia se suppeditatur ñ Alexius spondet. 96
 Gallum Caput antiquis Acritas. 58
 Gallum Caput, olim Acritas Promontorium. 185
 Gallipolis vrbs ad Propontidem à Marco Dandulo, & Iacobo Viadro occupata. 273
 Garnerius Borlandus mil. Cruc. 37
 Garnerius Borlandus Theutonius cum insigni ignominie nota nauem Onerariam in Syriam cogitans irrepit. 48
 Garnerius Tricassium Episcopus ex Crucigeris. 8
 Gaza à Saladino direpta, ac diruta. 6
 Gebenna vrbs in Deuof. parte. 167
 Gemma, & res pretiose, quæ inter Venet. thesauros ex præda Constantinopolit. adhuc visiuntur. 129
 Gentes, quæ in nauu obuiam erant, pudore se in naues abdunt. 59
 Gentilis Belinus Ioannis frater pictor eximius. 214
 Cerestum Promontorium. 59
 Gerardus Machortius mil. Cruc. 10
 Gerardus Machortius moritur. 154
 Gerlo Danie Princeps. 20
 Germania Cisthenana, & Transsthenana, & iam Alhim, & Visurgim ingentes equitum turmas sub crucis vexillum constat. 37
 Germanorum Troceres complures cruce signati Venetias se conferunt. 36
 Germani Crucigeri nobiliores. 37
 Geruasius Castellanus Crucig. mil. 9
 Gilberga Berengarij Italie Regis filia, Aledrana Henrici primi Imp. patris vxor. 271
 Gilbertus Quirinus Corcyra Venet. Xvir. 275
 Glanatomis pertinencia, in Deuotorum parte. 167

GOTTHOFREDVS Villharduinus Campanie Marschallus testis verus, & religiosus historiæ Constantinopolitane. 4
 Gotth. crucem sumit. 9
 Gotth. Legatus delectus cum quinque alijs Oratoribus ad Rempublicam Venetam. 12
 Gotth. respondit ad interrogata Ducis Danduli. 14
 Gotth. orationem habuit ad Venetos. 16
 Gotth. per Subalpinos in Franciam reuertitur. 18
 Gotth. cum socijs ad causam piorum curam conuertunt. 21
 Gotth. legationem ad Burgundionem, & Barleodricum Comitem renunciat. 22
 Gotth. in Taurinis, & Subalpinas gentes legationem suscepit. 27
 Gotth. testificatur Barones mutata veste, & sordidatos ad pedes accidisse Gallorum, vt ab exercitu non recederent. 57
 Gotth. quintam aciem duxit cum alijs. 71
 Gotth. Orator cum tribus alijs Gallis, & duobus Venetis, vt de conditionibus, & pactis explemdis agerent. 86
 Gotth. Orator ad Imp. Isaacium, vt condiciones acceptas Imperator iuraret. 87
 Gotth. missus cum quinque alijs vt indicerent bellum Imperatori. 104
 Gotth. à Duce Dandulo, & Comite Blesensi ad Marchionem Adrianopolim missus, ut conciliaret ipsam Marchionem cum Balduino Imp. 151
 Gotth. mandata exposuit Marchioni. 152
 Gotth. Orator iterum delectus ad Bonifacium. 156
 Gotth. legatus sequester in Didimotici possessionem mittitur. 157
 Gotth. à Balduino Thracie Marschalli honore auctus, & Turulum missus. 192
 Gotth. in obsidione Adrianopolis turpiter fugientes cum suo equitatu anteuertit. 201
 Gotth. missus ad Dandulum Principem, vt ei auxilium ferret, dum Adrianopolim obsidebat. 203
 Gotth. postremi agminis reliquijs deducendis anxie curabat. 206
 Gotth. vt Ioannisse aduentum præsensit, aciem ducit, & Rhædestum contendit. 207
 Gotth. testis aëtorum Henrici Baliui, Danduli Ducis, & VI. Consiliariorum. 224
 Gotth. primam aciem ducit. 236, 239
 Gotth. missus ab Imperatore Henrico cum muneribus salutatum Agnetem illi desponsandam. 248
 Gotth. Imperatorem Henricum sequitur dum Cium oppidulum proficiscitur. 253
 Gotth. quatuordecim biremium vnam cum sua manu conscendit, ut Dascylium proficisceretur. 257
 Gotth. Bonifacium Marchio Mosynopolim cum agro aut Serras, beneficium dedit, & subclientem eiusq; heredes fecit. 266

Gottho-

I N D E X.

Gotthofredus Villharduinus alterius Gotthofredi ex fratre nepos Syria profectus, Constantinopolim intradens, atrocissima tempestate, ex Rhodio, & Carpathio mare in portu Methonensem defertur. 183
 Gotthofredus Bellomontanus miles Crucig. 11
 Gotthofredus Bellomontanus cum Reginaldo Montirallo in Syriam fugam capit. 49
 Gotthofredus Bollio Eustachij Bononia Belgicæ Com. fl. Lotharingie Dux miles rotuius. 6
 Gotthofredus Comes Perticensis mil. Cruc. 11
 Gotthofredus Com. Perticensis mil. Cruc. moritur. 24
 Gotthofredus Cormeriacenus mil. Cruc. 9
 Gotthofredus Ioanilla ex Crucigeris. 8
 Gotthofredus Ioanilla Campanie Seneschallus. 21
 Græci debellati, & imperium ad Lat. translatum. 3
 Græci Francos conspicati exercitum instrunt, & aduersum consistunt. 67
 Græci propugnatores saxa, sagittas, calcem fumantem ignem liquidum in Francorum castra, & Venetas naues deijciebant. 77
 Græci simul ac vexillum Venetorum imponi conspexerunt de statione, & custodia fugiunt. 82
 Græci cogita Tyranni fuga in castris iuniorum Alexium dominum salutant. 86
 Græci peruersam de rebus diuinis persuasionem tenent. 95
 Græci iniquo animo ferunt Græcam nouæ Romæ ecclesiam à veteri Roma iam dudum omni Imper. honore nudatam iura petere. 95
 Græci multis erroribus circa fidem impliciti. 95
 Græci egypte ferunt Alexium Galli, & Veneti, quos maxime oderant beneficium Imperium habere. 95
 Græci Venetam classem artificio per longissimas noctes incendere conantur. 106
 Græci parum virtute valentes ferè semper acie abstinebant. 106
 Græci Crucigeris oppositi, in nauigijs Venetos restinguendis ignibus districtos, eminus sagittis, & telis petebant. 107
 Græci insidias Alexio Augusto parant quomodo, & quare. 107
 Græci proceres Latini Imperatoris odio cum suis amicis & clientibus noua regna quaesitum concedunt. 147
 Græci Nicomediam Francorum aduentu audito deserunt, Franci in ea castra faciunt. 176
 Græci Gallorum uictorie, quam Lascharis fugæ, potius socij esse cupientes deditionem confestim faciunt. 180
 Græci Legatos ad Ioannissam Mysorum & Tribalorum Regem mittunt, ad persuadendum ipsi, vt arma in Francos sumeret. 188
 Græci, Arcadiopolim aggredi conantes, à Venetis defensoribus fugantur. 191
 Græci qui in Rhædesto vrbe remanserant, ad promerendam Regis beneuolentiã, sese illico dedere. 229

Græci speculatores referunt Mysos & Triballos cum omni præda, & manubijs in carros impositis in valle confedisse, & captiuos cognouisse. 243
 Græci Bonifacio extincto nauiculis undecimque natis egestate pyratice faciunt. 272
 Græcorum imperium in Mysos, & Triballos translatum. 3
 Græcorum cohortes summo silentio, citatoq; agmine intempesta nocte sese vrbe eripiunt. 125
 Græci exules Bonifacio mortuo emergunt, & aperte bellum administrant. 272
 Gualterius Breng Comes mil. Cruc. 8
 Gualterius Breng Comes. 56
 Eiusdem belli successus. ibidem
 Gualterius Brunensis Co. Tancredi, & Sybille filiam Siciliæ Regno eius dote dicto uxorem duxerat. 18
 Gualterius Breng Comes maiorem partem Appulie, quæ Calabria, & Appulia Daunia dicitur, ac felicem Campaniam subegerat. 56
 Gualterius Buserus mil. Cruc. 10
 Gualterius Escornaius. 263
 Gualterius Fulmenses mil. Cruc. 9
 Gualterius Gandeuilla mil. Cruc. 9
 Gualterius Gandeuilla legatus electus. 12
 Gualterius Guignorus mil. Cruc. 8
 Gualterius Montis Belardi mil. Cruc. 8
 Gualterius Nigellanus mil. Cruc. 11
 Gualterius Nigellus Constantinum Lascharem captum mancipium suum facit. 78
 Gualterius Nyullicius in Cuman pugna cadit. 200
 Gualterius Sandionysianus fidei fractor. 20
 Gualterius Stombenus mil. Cruc. 20
 Guido Aedinenis mil. Cruc. 11
 Guido Castellanus mil. Cruc. 10
 Guido Chappiacus mil. Cruc. 9
 Guido Confluentinus Rhenanus. 24
 Guido Confluentinus in Cuma pugna cæsus. 24, 227
 Guido Dampetra Flandriæ Comes, Margarete Balduini filij filius. 178
 Guido Foresti Comes mil. Cruc. 26
 Guido Foresti Comes fidem frangit. 26
 Guido Hierosolymorum Rex carcere elapsus Cyprium se recipit. 7
 Guido Luscinianus Hierosolymorum Rex. 2. 6. 7
 Guido Monfortensis Simonis frater fidem frangit. 51
 Guido Plesseus mil. Cruc. 8
 Guido Pessinensis ad Tenarum in Hamonia mil. C. 24
 Guidonis Castellani Cotiaci viri illustris mortui cadaver, vt sit in mare proiectur. 59, 60
 Guidonem Luscinianum Hierosolymæ Regem uiuum capit Saladinus. 2
 Guilielmus Aduocatus Bethuniensis mil. C. 10. 208
 Guilielmus Anglorum Regis filius mil. Crug. 6
 Guilielmus Arausensis Episcopus mil. Cruc. 6
 Guilielmus Arelatensis. 217

Guiliel-

I N D E X.

Guilielmus Bethunius, in portu profugus. 208
 Guilielmus Bonifacii filius. 270
 Guilielmus Bonus Sicilie Rex. 18
 Guilielmus Carnutum Vicedominus. 49
 Guilielmus Chiamlites. 24
 66. 68. 99. 150. 152. 185
 Guilielmus Chiamlites, & Gottfriedus Marefchal
 linepos cum centum Equitibus & magno nume-
 ro Centurionum in equis in Peloponnesum reuer-
 tuntur, Methonemq; accedunt. 184
 Guilielmus Dampetra Burgundus Margareta Bal-
 duini filia vir. 178
 Guilielmus Gifnenfis irruptione ex Blachernia in
 Gallos facta, ubi Græci insignem cladem accepe-
 rant concidit. 79
 Guilielmus Gominus mil. Cruc. 10
 Guilielmus Gominus Bellouisi sectam sequutus è ca-
 stris secedit cum suis clientibus & necessarijs. 238
 Guilielmus Lanoyus. 56
 Guilielmus Longospatia. 270
 Guilielmus Margareta Monferratensis filius, Man-
 tua Principatum, & Monferratense in Marchio-
 natum tenet. 271
 Guilielmus Marchio Monferra. Bonifacii pater. 269
 Guilielmus IX. Rex Francie. 270
 Guilielmus Nhylliacus mil. Cruc. 9. 114
 Guilielmus Perticenfis. 239. 259. 260
 Guilielmus Raynerij filius Bonifacii pater. 269
 Guilielmus Sanioannes mil. Cruc. 9
 Guilielmus Senonus Cium castellum munit. 251
 Gyrocomicæ in Deuot. part. 168

H

HAMAXOBII Euxino proximi. 112
 Hamonij in Belgis sub Hispania Reges. 179
 Hamonij in domum Austriacam à Maria Burgun-
 da dotales illati. 178
 Hamonia, & Flandria nobilitas Cruce signata. 11
 Hamonia ad Castrilocom. 10
 Hassia olim veteres Catti sub Hercinijs saltib. 150
 Hæmus mons, Thermas, & fodinas maxime salu-
 bres habet. 264
 Hæmi mōis nobilitas, origo, et situs describitur. 263
 Hæmi excellentiam sex passuum millibus subiri feri-
 ptores tradunt. 264
 Hæmi ex vertice vtrunque mare Ionium, & E-
 gæum cerni posse Polybius affirmantem Strabo
 hallucinatum existimat. 264
 Hebrus amnis Tractat flumius. 156
 Hebrus fluius hodie Mariza appellatur. 220
 Hecatombes sacra Lacedæmoniorum. 165
 Hellepontus Brachium Sancti Georgij dictum,
 quod in id mare eius Diui Brachium vectori-
 bus excidisset. 60

HENRICES Dandulus Venetiarū Princeps,
 Francos Equites Venetij excipit. cum ipsis con-
 iurat ad recuperandum CHRISTI sepulchrum.
 bellum parat aduersus Sulthanum, & classem
 maximam educit. 2
 Henr. maritimi Imperij titulum virtute acquisiuit.
 Imperij Constantinop. partem quartam cum di-
 midia Reipub. Venetorum adiungit. 4
 Henr. Crucigerorum legatos suscipit. 12
 Henr. Senatam petiitum dat, & mandata audit. 13
 Henr. tempus ad consulendum, & respondendum
 præfigit. Responsum dat, si ita tamen Concilio
 XLvnum placuerit auxilium daturum. pacta,
 & conditiones proponit, quæ ab oratoribus acce-
 ptantur, & inde Sancti Spiritus Missa celebrata
 in Diui Marci Ede confirmantur, & Societas
 concluditur. 14
 Henr. orationi Villharduini respondet. pacta iurant,
 & subscribunt, & simul oratores Romam mit-
 tunt ad Innocent. III. Pont. 17
 Henr. Francis pecunia deficiente ad Venetis solu-
 dum reliquum solutionis prorogandum in Conci-
 lio proponit cum conditionibus quæ à Francis ac-
 cipiantur. Eiusdem pietas in Deum, & patriam.
 Ab Emanuele Constantinopolitano Imperatore
 luminibus priuatus. 31
 Henr. orationem habet ad Concilium. Cruce in sum-
 mo Pilei à sacerdotibus signatur. Cruce signatus
 cum pluribus Venetis. 31
 Henr. toti nauali negotio præfectus. 38
 Henr. fractam fidem Tergefinorum armis iudican-
 dam infesto vultu exprobrat. 39
 Henr. conspirationem Gallorum audit, & eorum col-
 loquia cum Iadertinis contra Venetos. 41
 Henr. respondet se nihil Baronibus inconsultis salua
 fide agere posse. 41
 Henr. Baronib. persuadet Iader. hyemandū fore. 43
 Henr. à Baronibus reconciliationem inter Venetos,
 & Gallos per totam hebdomadam procurat. 44
 Henr. inconsulto nihil vlla in re fiebat. 49
 Henr. Alexio porphyrogenito naues administrat. 53
 Henr. Clypei siue scuti signa mutat, quare Clypeus
 superne albus, inferne rubeus fuerat, ac lilia ce-
 rulea in albo, & candida in ceruleo sparfit. Hen-
 rici Danduli, & Andrea familia tota, nunc ex-
 tincti Danduli à Sancto Luca, Henrici Principis
 agnati mutata ab eo insignia sumunt. 54
 Henr. oratio ad Barones in Diui Stephani Cenobio
 apud Constantinopolim. 62
 Henr. classen ad oppugnationem vrbs disponit, &
 armis instruit. 76
 Henr. mari Constantinopolim oppugnat. 80
 Henr. in puppim prætoris armatus conscendit, &
 suos hortatur. 81
 Henr. in terram descendit, ad exercitum Francorum
 contendit,

I N D E X.

contendit, turres deserit, suosq; sub Diui Mar-
 ci vexillum cogit. concinnata ad suos. 84
 Henr. & Barones solembus tabulis confectis com-
 mune bellum facere promittunt. 97
 Henr. Vltimos ex primoribus eligit ad creandum
 Imperatorem. 139
 Henr. ad Balduino Imperatore Imperij Despota cum
 Peloponnesi feudo creatur, cui & purpureos cal-
 ceos concedit. 143
 Henr. ad Maurocenum Patriarcham litteras dat,
 vt Ecclesiam Græcam capite indigentem diutius
 frustrari nollet. 146
 Henr. ad Balduinum de Bonifacii cum ipso reconci-
 liatione allocutio. 155
 Henr. rerum Constantinopolitani Imperij quæ obue-
 nerunt in diuisionibus. 163
 Henr. Adrianopolim Venetam aciem duxit, &
 eam obsidet. 194
 Henr. Venetis rem nummariam constituit cum an-
 te monetæ vsus rarus esset. 213
 Henr. facie rubra, statua proceræ, glaucis oculis
 fuit. vixit annos nonaginta septem. 214
 Henr. sepulchrum in Diua Sophie Templo à Ma-
 homete II. Turcarum Imper. qui Constantinopo-
 lim cepit demolitum fuit. 114
HENRICES Balduino frater mil. Cruc. 10
 Henr. secundam aciem ducit, &
 Henricus copiarum partem educit, & postulatam
 mittit. 111
 Henricus pro palatio Blachernorum tendit. 124
 Henricus Abydi oppido potitur. 175
 Henricus vbi restituit Constantinum Lascharum cum
 exercitu ad se properare aciem constituit. 181
 Henricus Attramitum profectus oppidum in dedi-
 tionem capit, & ibi tabernacula ponit. 181
 Henrici ad exercitum militaris oratio, ad animos
 confirmandos. 182
 Henricus Adrianopolim versus equitum agmen
 agebat. 210
 Henricus vno omnium ore fratris loco Baluius Im-
 perij salutatur. 211
 Henricus cum cæteris Baronibus Constantinopolim
 redit. 212
 Henricus Imperij Baluius Græcos tota Thracia per-
 sequi instat Tzurulum vsque. 215
 Henricus Neapolim accedit, Christopholim vocant,
 oppidumq; ad deditionem vocat. 216
 Henricus Imperij Baluius Adrianopoli frustra ob-
 sessa cum exercitu Pamphylum se recipit. 218
 Henricus Betoen proficiscitur. 222
 Henricus Neapolim Theodorum Branam tutatum
 allegat. ibidem
 Henricus Arcadiopolim Veneto milite munit. ibid.
 Henricus Beroe ad hyberna Constantinop. redijt. 223
 Henricus pactiones iureiurando confirmat. 223

Henricus cum reliquis copijs Constantinopolim con-
 federat. 231
 Henricus copias non contemnendas cogit. 234
 Henricus Baronum & Venetorum consilio capto ten-
 toria in Rhodopes valle constituit. 238
 Henricus Baluius Imperij, in aede D. Sophie à Baro-
 nibus, & Venetis maximo procerum, atq; omnium
 militum favore Aug. de more acclamatur. 241
 Henricus à Thoma Mauroceno Constantinopolis
 Patriarcha ritu Græco inauguratur. 241
 Henricus Imp. nouus promittit à Marino Zeno Prae-
 tori Veneto, castè, ac inuolatè seruare pacta. 241
 Henricus exercitum coacto Adrianopolim ad Branam
 contendit. 242
 Henricus Thermas peruenit, oppidum vacuum ca-
 pit, diripit, ac incendi iussit. 246
 Henricus in Diua Sophie Templo Agneti Augu-
 ste noua nuptæ caput Calyptra, Græcorum Au-
 gustarum ritu cinxit. 248
 Henricus Mysorum fines peruadit. 248
 Henricus per legatorum Agnetem Bonif. fil. salutatum
 & exceptum mittit. 248
 Henricus Galeonem conscendit, & Cium opitulatum
 nauigat. 252
 Henricus septemdecim tantum nauiculis Theodora-
 nam classem sexaginta nauium distinet atq; vr-
 get donec magna ex vrbe nauigiorum copia sub-
 sequente nostris mari superiores essent. 253
 Henricus Adrianopolim iterum petere, & Hænum
 versus incurere parat. 259
 Henricus Eustachium germanum cum quatuor Ca-
 taphractorum equitum equitibus armatura leuis
 prædationibus occupatis subsidio mittit. 262
 Henricus ante vrbe castra ponit Franci equites præ-
 dabundi regionem quam latissime percurreunt. ibi.
 Henricus Imperator, & Bonifacius gener in Cipsel-
 le consualle conueniunt. 266
 Henricus Artillerius Cruce sign. 8
 Henricus Argillierius fidei fractor. 28
 Henricus Arramæus perfidia reus. 26
 Henricus Arramæus mil. Cruc. 37
 Henricus Castellanus cum Reginaldo Monmirallo
 Syriam petit. 49
 Henricus Largus Campania Comes, ob eius libera-
 litatem sic dictus. 18
 Henricus Longocampus fidei fractor. 28
 Henricus Montrolianus mil. Cruc. 9
 Heraclea, olim Perinthus in Venet. parte. 165
 Heraclea à Joannissa capta et urbs solo adæquata. 230
 Hercules Heraclea siue Perinthi conditor. 165
 Hermannus Hassie Comes mil. Cruc. 37
 Heruillus Bellouisus mil. Cruc. 9
 Heruillus Castellanus mil. Cruc. 9
 Herus, & Leandri amores. 165
 Hierosolymorum Regnum sub Hisp. Regge. 179

I N D E X.

<i>Hierosolymitani Regni Christiani reliquia in Syria.</i>	
<i>fol.</i>	49
<i>Hierosolymitanum Regnum ab Urbano II. Pont. auspiciatum, sub Urbano III. concidit.</i>	7
<i>Hiplagia insula in Deuot. parte.</i>	167
<i>Hippodromi portus nouus, à Turcis Caterga lomena dictus.</i>	141
<i>Hircanum mare.</i>	196
<i>Hircani olim maris accolæ ad Septentriones sub Scytharum, & Sarmatarum nomine comprehensi.</i>	195
<i>Histrice ora maritima Venetis rebellat.</i>	31
<i>Hollandi in domum Austriacam à Maria Burgundata dotalis illati.</i>	178
<i>Holoserici, purpureæ, & auri antiquis Ducibus nullus erat usus.</i>	32
<i>Homines ad quindecim millia Francorum ope ex incendio scaphis enatantes in aduersam Peræam constituntur.</i>	101
<i>Horrationes uehementes omnium Baronum, & Danduli ad suos ad nouam pugnam, & urbem capiendam.</i>	120. & 121
<i>Hugo Agrippinensis Coloniae Serræ urbi à Bonifacio prescriptus.</i>	257
<i>Hugo Bellinensis mil. Cruc.</i>	10
<i>Hugo Bellinensis Balduini Bellouisi sectam insequutus est.</i>	238
<i>Hugo Braiaquellus mil. Cruc.</i>	9
<i>Hugo Colouensis mil. Cruc.</i>	24
<i>Hugo Colouensis, à Joannissa Serræ suburbio capto, vulnere medio oculo accepto, cadit.</i>	217
<i>Hugo Cormeriacenus mil. Cruc.</i>	9
<i>Hugo Caluomontius fidei fractor.</i>	26
<i>Hugo Didymoticum castelli tuendū acceperat.</i>	190
<i>Hugo magnus Philippi Francorum Regis frater ex rotius militibus.</i>	6
<i>Hugo Sandionysanus, fidei fractor.</i>	26
<i>H V G O Sancti Pauli Comes mil. Cruc.</i>	11
<i>Hugo Sancti Pauli, Petrus Ambianus, Eustachius, Anselmus Leodiensis tertiâ aciem ducebant.</i>	71
<i>Hugonis Sancti Pauli mors Constantinopoli in Diu i Georgij Mangani magnifice sepultus.</i>	189
<i>Hugonis Sancti Pauli laudes.</i>	ibidem.
<i>Hugo senior qui sacro bello primo in Syriam cum Petro Eremita profectus est, Hugonis huius auus fuit.</i>	190
<i>Hugo Tapanens ex profugis ab exercitu Acone cū Rodulpho fratre Constantinopolim veniunt.</i>	177
<i>Hyalo Castellij pertinentia in Deuot. parte.</i>	167
<i>Hydratis fluminis Belgradus dictus.</i>	75
<i>Hyperborei populi.</i>	195
I	
I <i>ACOBY S Auemes mil. Cruc.</i>	10. 56.
<i>74. 99. 111. 150. 186. 188.</i>	
<i>Iacobus Bordinanus.</i>	293
<i>Iacobus Cressus alter & vigesimus Naxi, & Aegæi Dux, principatu spoliatus à Senatu Veneto cum exul in urbem venisset, ciuitate, ac comitorum iure donatus.</i>	273
<i>Iacobus Delphinus.</i>	275
<i>Iacobus Ferrus Corcyra Venet. Xvir.</i>	275
<i>Iacobus Fransues legatus Danduli, & Baronum. Balduino litteras tradit, & mandata liberrimè exponit.</i>	154
<i>Iacobus Maluicinus eques Imp. elector.</i>	136
<i>Iacobi Theopuli Ducis tempore innumerabilia ex Constantinopolitana præda veteris sacrae in incendio conflagravit.</i>	129
<i>Iacobus Theopulus Venetus preses Ducis titulo Cretam insulam, adhibitis Consularijs, & Quæstoribus administrabat.</i>	278
<i>Iacobus Sansouinus Florentinus Architectus.</i>	171
<i>Iacobus Viadrus.</i>	273
<i>Iadera à Venetis, & Gallis Crucigeris obsidetur.</i>	40
<i>Iadera ab urbe Veneta CC. passuum millia abest.</i>	40
<i>Iadera iterum inuasa Iadertini secundo dedicationem faciunt.</i>	42
<i>Iadera Gallorum auxilio capta solius Veneti præda ex pacto fuit.</i>	43
<i>Iadere situs.</i>	40
<i>Iaderam Centuriones nulla vi, nisi Diuina capi posse indicant.</i>	40
<i>Iadertini animum despondent.</i>	40
<i>Iadertini nō tam verum, quam vitæ trepidi ad Dandulum mittunt, & dedicationem faciunt.</i>	41
<i>Iadertini ad Belam Hungaria Regem deficiunt.</i>	31
<i>Iafon.</i>	168
<i>Iccium portum, hodie Caletum.</i>	25
<i>Icon Virg. Deiparae Graecanico opere expressa.</i>	113
<i>Icon Virginis Deiparae in præda diuisione Dandulo Duci obtigit à summo cultu ad Aram maximâ Diui Marci salutar.</i>	ibidem.
<i>Icone Virginis Deiparae capta, Henricus Bald. frater exclamasse fertur, debellatū esse Tyrannum. ibid.</i>	17
<i>Iconiensis Turci Palestinam infestant.</i>	17
<i>Ida mons Cretae altissimus, qui ante Solis ortum Solem videt.</i>	277
<i>Ignis Graecus liquidus inter fluctus ardet.</i>	106
<i>Igni à Francis intermissio eercebatur quidquid à colle Blachernio vsque ad Euergetæ monasterium trium millium spatio pertinet.</i>	82
<i>Ignes Graecorum tanto artificio in classem Venetam apparati Venet. uirtute in nihilum recidunt.</i>	107
<i>Iliricus Tergestinus sinus dictus.</i>	39
<i>Ilirici latrones Martelosi dicti.</i>	48
<i>Ilium vetus Troiani belli memoria celeberrimum, in Imp. parte.</i>	154
<i>Imaginem Diuæ Mariæ Virginis, Diui Lucae opus credunt.</i>	133
<i>Imp. Constantinop. quib. ceremonijs inauguratur.</i>	90
<i>Imp.</i>	

I N D E X.

<i>Imp. Constantinopolitanorum inaugurandorum mos per octingentos amplius annos ductus.</i>	91
<i>Imperium maris apud Cretas.</i>	277
<i>Imperij digni, duo ex omnibus censebantur Balduinus Comes, & Bonifacius Marchio.</i>	135
<i>Imperiales magistratus Latino more, ac Francico Balduinus informat.</i>	142
<i>Imperiales Ponti, & Bithyniæ ciuitates, quæ ab Imperio ad Theodorum Lascharem defecerant omnibus detrimentis dedititias afficiunt.</i>	173
<i>Inachus Peloponnesi fluminis.</i>	183
<i>Incendium primum urbis atrox, sed mulierum ululatu viuorum ac puerorum ambustorum clamoribus horrifonum, magis terribile videbatur.</i>	100
<i>Incendium secundo factum in urbe, media serè nocte, nocturni tumultus faciem præbens, adeo vastum atq; atrox ut nullis remedijs restringi posset.</i>	100
<i>Incendium per octo dies populantibus flammis latissimè grassatur.</i>	101
<i>Incendium tam late serpebat, vt nulla re nisi ruina restringi posset, & per inferiorem urbis partem amplius duorum millium spatio vici integri cremarentur.</i>	ibidem.
<i>Incendium tertium à Francorum obsidione Franci vates religioni habuerunt.</i>	125
<i>Incendij calamitas Francos, & Græcos multum inter se alienauit, nec satis auctorem inculcare poterant.</i>	101
<i>Incendio multa hominum millia consumpta. ibidem.</i>	
<i>Incendio à Francis Constantinopoli immisso, tot domos consumptas Villharduinus testatur, quod tribus vel opulentis Gallie ciuitatibus pares essent.</i>	125
<i>Indulgentia delictorum Gallie publicata militibus votiuus.</i>	8
<i>Inducia inter Balduinum & Bonifacium.</i>	152
<i>Innocentius III. Pont. Max.</i>	3. 9
<i>Innocent. III. Pont. pecunie vim maximam cogit, & votiuum exercitum per concionatores facere constituit.</i>	7
<i>Innocent. III. Pont. Petrum Capuanum Cardinalem cruce rubra dextrum humerum signatum in Galiam legat.</i>	8
<i>Innocent. III. Pont. Fulconi crucis signum denunciant dum mandat.</i>	8
<i>Innocent. III. Pont. Raynero, Henrici Danduli Principis filio deprecatore, Thomæ Mauroceno vt Constantinopolitani Patriarchatus dignitate condecoraretur auctor fuit.</i>	241
<i>Insidiæ à Græcis Alexio Aug. parantur.</i>	108
<i>Insulæ in Cisalpina Gallia.</i>	179
<i>Insulæ ac Transpæani cum Mediolanensi principatu à Caroli V. acquisiti.</i>	ibidem.
<i>Insule Propontidis frumenti reliquij; commeatus refertissime.</i>	62
<i>Insularum quarta pars Imperatoris.</i>	163
<i>Internuncijs, vulgo Dragomanus dictus.</i>	87
<i>Io Inachi filia.</i>	64
<i>Ioanna Ferdinandi Regis Lusitaniæ vxor, Balduini filia.</i>	178. 240
<i>Ioanna Balduini filia, Ferdinando Sanctij Lusitaniæ Regis filio nupsit.</i>	178
<i>Ioannes Austrius classis Philippi Hispaniarum Regis Imperator.</i>	166
<i>Ioannes Baptista Rhanusius Xvirum Collegij à Secretis.</i>	116. 195
<i>Ioannes Blesensis orator ad Innocent. III. Pont.</i>	213
<i>Ioannes Bliantius subsidio missus.</i>	263
<i>Ioannes Cappiacus mil. Cruc.</i>	71
<i>Ioannes Caumontius caesus.</i>	200
<i>Ioannes Coisus in Cumanorum pugna intercidit.</i>	227
<i>Ioannes Dotonus Corcyrae Venet. Xvir.</i>	275
<i>Ioannes Eleemosynarius Patriarcha Alexandrinus.</i>	134
<i>fol.</i>	224
<i>Ioannes Faletrus.</i>	9
<i>Ioannes Fijnonus mil. Cruc.</i>	160
<i>Ioannes Franciscus Ortbobonus Reip. magnus Cancellarius.</i>	12
<i>Ioannes Friasens legatus electus.</i>	50
<i>Ioannes Friasens legatus ad Pont.</i>	200
<i>Ioannes Friasens Blesensis cliens in Cumanorum pugna cecidit.</i>	200
<i>Ioannes Froeuillanus cum Reginaldo Monmirallo in Syriam fugam capit.</i>	49
<i>Ioannes Georgius Bonifacij Monferratensis patris Lucedij. Abbas, Paleologæ Monferratensis familiae extinctæ restituendæ causa, sacris renunciatis, Iulia Aragonia Federici Regis filia desponsata in morbum incidens vxorem uirginem intactam reliquit.</i>	270. 271
<i>Ioannes Legius Diui Marci Procurator.</i>	171
<i>Ioannes Marchio Monferratensis.</i>	270
<i>Ioannes Maurocenus.</i>	224
<i>Ioannes Niggellanus Brugarum Castellanus.</i>	25
<i>Ioannes Niggellanus Brugarum Castellanus, classis Flandrorum prefectus.</i>	49
<i>Ioannes Nouiodunensis Balduini Cancellarius, Legatus ad Pont.</i>	50
<i>Ioannes Nouiodunensis Theologus.</i>	51. 153
<i>Ioannes Paleologus Constantinopolitanus Imp.</i>	171
<i>Ioannes Quirinus Castellanus.</i>	275
<i>Ioannes Senastocrator Michaelis Comneni pater.</i>	157
<i>Ioannes Styrones pyrata seuissimus à Calabria oriundus Theodoranæ classis ductor.</i>	256
<i>Ioannes Styrones classis aduentantis nuncio allato, protinus Daschylio classem suam deducit, & non frustra non expectata se in fugam vertit.</i>	258
<i>Ioannes Villarius perfidiosus mil. Cruc.</i>	26. 114
<i>Ioannes Virsinus mil. Cruc.</i>	9
<i>Ioannes Virsinus, in portu profugus.</i>	208

I N D E X.

IOANNISSA Rex Mysorum solus superbo ingenio deditorem facere noluit. 97
 Ioannissa Isacio patri patruoq; Alexij viginti annos bellum tulerat. 100
 Ioannissa magno detrimento Græcorum Cæsarium Regnum opulentissimum sibi comparauerat. 100
 Ioannissa Isacio Angelo Alexij patri hereditario fratris iure hostis erat. 100
 Ioannissa ab Petro Regnum accepit, vir ingenio militari, sed maxime turbulento, crudelitate atque perfidia infamis. 100
 Ioannissa ad liberandam Adrianopolim cum ingentibus Mysorum & Triballorum copijs aduentare iactabatur, adiunctis illi Cumanis ad quatuordecim millia. 195
 Ioannissa hostis debellandi spe lusus, motis repente castris celeriter consequi statuit. 206
 Ioannissa in Bonifacium iter facit. 215
 Ioannissa vniuersam prouinciam prædabundus percurabat. 215
 Ioannissa in Bonifacium ad urbem Serras copias omnes ducit. 217
 Ioannissa Serras profectus multorum strage edita suburbium vi capit. 217
 Ioannissa crudelitas. 218
 Ioannissa secundarum rerum successibus audacior factus. 220
 Ioannissa iterum exercitu ex Cumanis, Mysis, Græcis collecto Thraciam inuadit, ad eum vndique legati de pace mittebantur, qui se suaq; omnia dederent. 228
 Ioannissa Tzurulum adequit, homines pusilli animi deditorem faciunt. 231
 Ioannissa Adrianopolim, & Didymoticum perisus iter facit. 233
 Ioannissa Didymoticum oppugnat. 234
 Ioannissa exercitus vt legati retulere ad quadraginta millia equites ascendebat, præter pedites innumerabiles. 236
 Ioannissa audita fama Francos, & Venetos Adrianopolitanis auxilio venire illico fugit. 237
 Ioannissa Rusocastrum receptum, Henricus cum exercitu insequitur. 238
 Ioannissa dum Franci in vrbe desident, & inaugurationi noui Imperatori incumbunt, Didymoticum capit. 241
 Ioannissa Gallos cum exercitu aduentare audiciens, ad suos & vestigio refugit. 242
 Ioannissa cum suorum paucis pernici equo turpiter fugit Francus hostem castris exiit, prædas omnes recuperat. 244
 Ioannissa Adrianopolim obsidet, & machinis muros percutit. 249
 Ioannissa copijs suis maximis Cumanis iunctis Thraciam inuadit. 249

Ioannissa continua quassatione muros, & turres Adrianopolis duabus partibus solo æquarat. 255
 Ioannissa à Cumanis derelictus resistendi animum abiicit. 256
 Iole Balduini fimp. amita Adela Namurcenfis filia Hugonis vxor. 150
 Ionum Regio in fimp. parte. 164
 Ionium mare. 165
 Joppes à Saladino direpta. 6
 Ios insula Cycladum Homerum tumulo insignis in Deuot. parte. 167
 Irene Alexij fimp. Constantinopolitani filia, cum patre fugit. 85
 ISAACIUS Angelus Comnenus Constantinopolitanus Imperator. 3
 Isaacius Angelus Comnenus Constantinopolim. Imp. ab Alexio fratre oculis priuatur, & in carcerem conijcitur, cum nodum decem annos regnasset. 33
 Isaacius Angelus Irenem filiam Philippo Germanorum Regi nuptam collocat. 34
 Isaacius Comnenus commutata fortuna modo inops, cæcus & catenatus, bilaris nunc & orbis terrarum principum amplissimus, populum uniuersum eadem hora inimicum, & amicum expertus est. 86
 Isaacius familiares suos ad exercitum mittit, qui Alexium filium, Barones, & Dandulum de Tyranni fuga certiores facerent, ac se in pristinam fortunam restituerent. 86
 Isaacius & Alexius Tyrannus lutulenta Dei exempla, homines in momento temporis vel ad gloriam enebentis vel deprimentis. 89
 Isaacius Barones & filium regem in vrbe excipit. 89
 Isaacius pater Alexij, rumore de filio Cæs. in carcerem coniecto, & Murtzusto parricida Imperatore creato, in egritudinem in grege animi incidit & moritur. 108
 Isaacius flammata facie fuit, rufo capillo, medio-cri statura, valido corpore, ac lacertoso, & quo ad animi uirtutes non contemnendus Imperator. 108
 Isabella Emanuelis Lusitanie Regis filia, Philippo Hisp. Regis mater, Caroli V. fimp. vxor. 179
 Isara in Belgis. 11
 Ismarus mons. 260
 Issicus sinus, hodie Agiacius nominatur. 49
 Isthica vrbs in parte fimp. 164
 Isthmum Corynthi qui transfodere conati sunt, opere lusi ac frustrati desitit. 187
 Isthmum fodere adagium. 187
 Istrouilla insula in parte fimp. 163
 Ithaca insula Mythis patria in Venet. parte. 166
 Iudæa & Syria nulla via nisi per Babylonem, & Egyptum, aut Asiam inuadenda est. 47
 Iudaicus vicus Lesbæorum appellatus. 74
 Iuditha Leopoldi filia, Conradus Imperatoris ex matre soror Bonifacij mater. 269

Julia

I N D E X.

Iulia Aragonia Federici Regis filia, à Ioanne Georgio Monferrateni desponsata, eo moriente, virgo intacta relinquitur. 270
 Iulia Alpes. 263
 Iulianus Scaniarus Corcyra Venet. Xvir. 271
 Iulum vrbs ad Hæmi montis radices posita populo satis frequens, quod eo Rex Barbarus paulo ante coloniam deduxisset. 262
 Iuli populares Franci exercitus aduentu in fugam conseruntur, atque in Hæmi nota latibula sese abduunt. 262
 Iuncus insula olim Pylos. 165
 Iuo Insularius Perticensem in Appulia sequitur. 41
 Iuo Oullensis mil. Cinc. 11
 Iuppiter vetustissimus Rex Græta præfuisse fertur. fol. 277
 Ius gentium parricidas morte, bonisq; multat. 109
 Iustinianus fimp. Templi D. Sophie instaurator. 90
 Iustinus Cuiopalata Iustiniani nepos Imp. Constant. fol. 141

K

KAL. Augusti Alexius Augustus inauguratur. 90
 Kal. Augusti Augustus Cæsar nutantis Imperij Ro. nomen Actiaca victoria confirmat. 90
 Kal. Augusti Diuus Petrus ex vinculis in libertatem restituitur. 90
 Kal. Augusti in memoriam Augusti victoriae pugulis ad mensam assidendo celebrantur. 90

L

LACEDÆMON Licurgi legibus celebratissima. 165
 Lacedæmon Menelai olim Regia centum vrribus diminuta, & anno Hecatonbes sacro insignis. ibid.
 Lacedæmon Peloponnesi prouincia in Ven. par. ibid.
 Lacedæmon olim Sparta nunc Misitra. ibid.
 Læones à Chiamite domantur. 186
 Lampascus Asia vrbs in minori Mysia. 164
 Lampascus olim Themistocli ab Alexandro dono data fertur. ibidem.
 Lampascus Abydo proximum. 60
 Landgravius Thuringie Cinc. mil. 37
 Laodicea Asia ad Lycum flumini in fimp. par. 164
 Larisse campestris. 183
 Larisse ad Oram montem, in Deuot. parte. 168
 Lascharis. vide Theodorus Lascharis.
 Latini, & Græci ex Adrianopoli crebris litteris ab Imp. auxilium orare non desistunt. 255
 Latiniacum oppidum ad Matronam. 7
 Latronum Illyricorum feritas. 48
 Laurentius Massa Reip. à secretis. 223
 Lecheum oppidum portu nobile quondam fuit. 186
 Legatus Pontificis Petrus Capuanus Cardinalis. 8

Legatus Pontificis Petrus Capuanus in Castris. 234
 Legati sex à tribus Comitibus Gallis electi ad Rempublicam Venetam. :
 Theobaldus Co. Campanie, & Brig elegit Gotthofredum Villharduinum, & Milonem Brabantium.
 Balduinus Com. Flandrie Cononem Bethunium, & Alardum Machabellum.
 Ludouicus Com. Blefensis Joannem Friaesium, & Gualterium Gandenillam. 12
 Legati Principem Venetum vna cum Concilio offendunt. 13
 Legati Ducis mandato admissi in Marcianam Aedem, & Villharduini oratio. 16
 Legati instant de pactioibus perscribendis. 17
 Legati condiciones descriptas subscribunt. 18
 Legati, & Dandulus oratores ad Pont. nuntium ibid.
 Legati reditus ad Barones accingunt. ibidem.
 Legati mittuntur ad Peregrinos, & eorum Duces, vt Venetias diuertent. 27
 Legati deliguntur qui cum Baronibus de Alexij conditionibus agerent, & Venetias proficiscuntur. 34
 Legati Tergesinorum, & Muglensium deditorem afferunt. 39
 Legati ex castris ad Philippum Sueuum Regem cum Alexio ad Proceres reuertuntur. 44
 Legati ad Ducem introduiti mandata referunt. 44
 Legatorum promissiones pro Sueuo Rege, & Imperator, Constant. illi Imperio restituito. 45
 Legati Isaacium liberari à carcere, & cum Alexio in Imperium restitui per confederationem petunt. 45
 Legati quatuor duo Clerici, & duo Equites Romam missi, vt à Pontifice veniam peterent de Iaderna capti. 50
 Legati Veneti munus suum præstant, & ex Gallis ires, Bonensis solus fidem violat. ibidem.
 Legati deliguntur ad Isaacium, vt de conditiionibus & pactis explendis agerent. 86
 Legati in Conclauem introducuntur. 87
 Legati ablato diplomate conscripto aureo signo pendente in castra reuertuntur. 88
 Legati sex speciales ad Alexium Imperatorem, vt illi bellum indicerent. 104
 Legati Adrianopolim ad Marchionem. 151
 Legati reuertentes legationem referunt. 152
 Legati Thessalicam ad Balduin. decernunt. 153
 Legati ad Marchionem Didymoticum accedentes Villharduinus pro omnibus verba fecit. 156
 Legati ad Bonifacium Constantinopolim accessitum leguntur nisi militares, & togati, & ad exornandam legationem Dandulus ex suis duos adiuuauit. ibidem.
 Legati quatuor Venetis Constantinop. missi Balduino de Imperio gratulati eorumq; mandata. 219
 Legati Adrianopolitani ad Balduinum missi, vt auxilium implerent. 234
 Legati

I N D E X.

Legati Adrianopolitani audientiam petunt, & man-
data referunt. 236
Legati ad Agnetem Imperatricem cum numeris. 248
Legati à Theodoro Laschari ad Joannissam missi, ut
Imperatorem debellaret. 249
Legati Theodori Lascharis ad Hemicum Impera-
torem ut inducias peterent. 261
Legatus Bonifacii Otto Rogha ad Imperatorem
Henricum, de Agnete Bonifacii filia Imperatori
nuptui collocanda. 245
Lelestrum Mysorum Castellum. 238
Lemnia rubrica antidotum adversus venena. 163
Lemnia rubrica, nunc sigillaria, quod antiquis non
nisi sigillata vendebatur. ibidem.
Lemnos Atho monti adversa hodie Stalimene vo-
cata. ibidem.
Lemnos insula Aegaei in parte Imp. ibidem.
LEO Sgurus Graecus Bonifacium Thessaliae novum
Regem lacerare parat. 157
Leo Sgurus metu panna deterritus, à Bonifacio re-
bellare constituit. 157
Leo Sgurus ex Peloponneso in Thessalam, ac Ma-
cedoniam populabundus excurbat. 158
Leo Sgurus non sine nostrorum cede fugatur. 180
Leo Vetranus Genuensis Archipyrata, Corcyrae Ty-
rannus, à Venetis insulae capta ultimo supplicio
publicè afficitur. 275
Leopoldus Austriae ab Henrico IIII. Austria Imp.
natus est, cuius filia Iuditha Bonifacii mater. 269
Lesbos Aegaei maris insula in parte Imp. 163
Lethus Cretae fluvius. 277
Leucas urbs maritima in Venet. parte. 166
Lex Salica. 178
Lialobrita urbs Euboeae in Venet. parte. 165
Liburnum littoralis Hetruriae portus. 18
Ligius Gallicè, cliens dicitur. 28. & 184
Ligures Cisapennini. 24
Ligusticum mare. 263
Limburgenses sub Hispaniarum Rege. 179
Lobizum in Deuot. parte. 167
Locri. 7
Locrensiurum urbes in Venet. parte. 165
Lopadium oppidum in Venet. parte. ibidem.
Lopadium captum à Francis. 180
Losij casum Villharduinus Historicus timori, & cul-
pa adscribit. 260
Lotharius II. Imperator, & Saxonie Dux, Mariae
Raynerij Monferratenensis matris pater. 269
Lucidium Monasterium ubi situm, & à quo condi-
tum. 47
Lucemburgenses in Austriae domum à Maria
Burgunda dotales illati. 178
Lucius Mummius Corynthum ob violatos legatos
solo aequat. 186
Lucius II. Pont. 6

LYDOVICVS Blesensium, Carnutum, & Cla-
romontanorum Comes primus Cruce signatus. 8
Lud. elegit duos Oratores ad Romam. Venet. 12
Lud. Suesiones peruenit cum alijs Baronibus, ubi
Concilium pronuntiatum erat. 20
Lud. aurum, & argentum in commune confert. 32
Lud. suadet, ut Alexio Barones fidem seruaent. 47
Lud. pactiones cum alijs Francis iuravit. 48
Lud. accepit literas ab Innocentio. III. Pont. quibus
delictis omnibus absoluit. 51
Lud. ad votiuum bellum deduxit viros illustres. 58
Lud. quartam aciem ducit. 71
Lud. relictus presidio Castrorum. 97
Lud. propter quartanam Byzantij expugnationi
adesse non potuit. 124
Lud. obuiam proficiscitur Bonifacio. 156
Lud. centum viginti Equites in Asiam mittit, ut
oppidum, & ricas sibi recuperarent. 172
Lud. Adrianopolim circumfessum se confert. 194
Lud. Ammonae famem veritus cum Baronibus Pen-
cem frumentatum proficiscitur. 196
Lud. duobus vulneribus sauciatur. 199
Lud. interficitur caput eius haste prefixum hostis
abstulit. 200
Ludouici ex parte Principes, qui crucem cum illo
sumpserunt. 7
Ludouici Oratores obuiam sicut Papiam ad Ticinum,
ut mandata exponerent de suscipiendo bello. 27
Ludouici paternum & maternum genus, luctus,
& laudes. 205
Ludouico Balduino Imperator Nicaeae Despotium
contulit. 170
Ludouicus Francorum Rex. 18
Lud. Franc. Rex Balduino Imp. supplicias tulit. 132
Lud. Hungarorum Rex cum Venetis bellum gerit. 2
Lud. Maleanus Flandr. Artesij, & Niuernij Co. 178
Lud. IIII. Landgrauius Turingiae mil. Cruc. 37
Lud. VII. Francorum Rex. 21
Ludi equestres in Circo Aegy indicti. 8
Ludi Circenses, & alia spectacula in nuptijs Henrici
Imperatoris, & Agnetis Monferratenensis. 240
Lupi à Creta insula exulant. 277
Lutetia Parisiorum. 7
Lycania prouincia min. Asiae in Imp. parte. 163
Lycouum Regio in Imp. parte. 268
Lychmidium Dassariorum hodie Oclridam nomi-
nant in Venet. parte. 167
Lycurgi leges & instituta. 165
Lydorum Regio in Imp. parte. 164
Lysimachia urbs. in Deuot. parte. 167

M

MACHARIVS Sammanechaus mil. Cr. 9
Macharius Sammanechaus, à Balduino Pin-
cerna creatus. 144

Macha-

I N D E X.

Macharius Sammanechaus à Balduino Imperato-
re ad rebelles debellandos mittitur. 175
Macharius Sammanechaus Selimbria in presi-
dium cum quinquaginta equitibus ab Henrico
mittitur. 228
Macharius Sammanechaus Charnen. muro cir-
cundat. 250
Macharius Sammanechaus Cium oppidum cum
Francis adversus Lascharim defendit. 251
Macharius Sammanechaus ad Characem oppidum
tuendum deligitur. 259
Macherophori satellitij Gifsonum vulgo dicti. 87
Macra in Deuot. parte. 167
Maditum urbs in Deuot. parte. ibidem.
Magneise pars in Deuot. parte. 168
Mahometes anno D C X X I. leges dat à quo tem-
pore Arabes Mahometanae superstitionis anno-
rum initia computant. 134
Mahometes II. Turcarum Imp. Constantinopolim
cepit, & Templum Diuae Sophiae Mahometanae
superstitionis in usum redegit. 214
Malea Promontorium Peloponnesi prouerbio na-
uiculatorum trito homines terret. 58
Maleani Comites à Guidone Flandria Comite stu-
xerunt. 178
Manassès Insularum Cruciatum miles. 9
Manasseri Insularum, magnus coquus à Baldui-
no creatus. 144
Mandatorum Villharduini, & Senatus ad Con-
stantinopolitanos praesides tenor. 208
Mangana locus Constantinopoli. 189
Marciانو imperante Chalcedon sexcentorum am-
plius Patrum Synodo nobilitata. 63
M. Antonius Sabellicus Bibliothecae praefectus. 17
Marcus Brutus Caesaris interfector. 248
Marcus Dandulus, & Jacobus Diadrus, Gallipo-
lim occupant. 273
Marcus Grimanius ex Diui Marci Procuratore Pa-
triarcho Aquileiensis Antonij Principis nepos
Pontificiae classis Imperator. 187
Marcus Sanutus Venetus. 168
Marcus Sanutus Aegaei insularum principatui cum
posteris adeptus. 273
Marcus Sanutus aliquot ciuibus socijs ascitis ex Cy-
cladibus Naxos, Paros, Melos, Egynam, &
inter Sporadas Therasiam, nunc Santerinam di-
ctam, suae potestati subiicit. 273
Mareschallus Probostrator Graecè dictus. 144
Mareschalli nomen unde deductum. ibidem.
Margareta Augusta vxor Jsaacij Imp. 87
Margareta Bonifacii Monferratenensis soror, Federici
Mantuae Ducis vxor, Marchionatum Monferra-
tensem ad Gonzagas detulit. 271
Margareta Maleana, Margareta & Balduini fil. Flan-
driae, Artesij, & Niuernij Comitatus ad Burgun-

diones transfudit. 178
Margareta post Bocchardum Comitè. Auimensem,
secundo Guglielmo Dampetrae nupta, multos li-
beros, & omnium ditionum haeres edidit. 178
Margareta Bald. filia, Joannae eius sorore maiore sine
liberis defuncta, omnium bonorum haeres fuit. ibi.
Margareta Bald. filij propago, ac descendentes. ibi.
Maria Henrici Largi, filia cum Balduino viro Flan-
driae Comite & Harmonia Cruc. sign. 10
Maria Burgunda vnica filia & haeres Caroli Cavole-
sij Burgundiae Ducis, Maximiliano Austriae Fe-
derici Caes. fil. Romanorum Regi nupta. 178
Eiusdem dotalitia bona quae & quanta. ibi.
Maria Balduini Imperat. vxor, virum sequi consti-
tuens, in Syriam veniens Acona animam egit,
& sepulta ibidem. 178
Maria Lotharij II. Imperatoris, & Saxoniae Ducis
filia, Raynerij Monferratenensis mater. 269
Mariz Balduini Imper. vxoris laudes, & Balduini
dolor. 179
Mariandenorū prouincia min. Asiae in Imp. par. 163
Marinus Campulus Corcyrae Venet. Xvir. 27
Marinus de Caballis senior, Eques & Senator. 140
Marinus Dandulus Andron insulam vsurpat. 274
Marinus Zenus à Venetis qui Constantinopoli age-
bant qua lege in Praetorem electus sit. 215
Martelosij latrones Illirici dicti. 48
Maritimi imperij titulu Veneti ab Alexandro III.
Pont. obtinere. 4
Massilia ad maritimam oram Narbonensem. 49
Massilienses. 17
Mattheus Monmorentiacus mil. Cruc. 10
Mattheus Monmorentiacus Iaderam se contulit. 44
Mattheus Monmorentiacus moritur. 97
Mattheus Valencurius ex Namurcis mil. Cruc. 10
Mattheus Valencurius Guilielmi ex morte acce-
ptum incommodum resarciit. 79
Mattheus Valencurius in Cumanorum pugna ce-
sus. 200
Maximiliani Caesaris legatio ad Moscos omnem am-
biguitatem sustulit. 195
Mediolanensis principatus à Carlo P. Imp. acquisi-
tus sub Hispaniarum Rege. 179
Megarenses Chalcedonis conditores. 63
Megarenses oraculo Apollinis caeci iudicati, qua de
causa sterilem edificandae urbis locum elegerint.
fol. 63. 65
Megarenses in Imp. parte. 164
Megarensiurum colonia Mesembria. 167
Mellagene Asiae urbs in Imp. parte. 164
Mellibocus mons. 150
Melos insula Cretici maris in Deuot. parte. 167
Memphis. 17
Memphis Regia olim Aegypti. 163
Menelai Regia. 62

Messenia

I N D E X.

Messenia Peloponnesi Regio maritima in Venet. parte.	165	Mosynopolis Thracie vrbs.	147
Messenij à Chiamlite facile domantur.	186	Mosynopolis vrbs in Venet. parte.	165
Messeniorum nauale Pylos.	165	Mosynopolis extrema Thracie ciuitas est ad Hæmum montem.	267
Metellus Romanorum Dux ob Cretam deuictam Creticus dictus est.	277	Muglenses Venetorum tributarij, rebellant.	31
Methone vrbs Peloponnesi maritima in Venet. parte.	165	Muglenses quinquaginta vini dolia Duci Veneto pensitare dammati.	39
Methone maritima Peloponnesi vrbs.	185	Muniachum Castellum in Rhodopes valle prope flumen Arzum.	238
Methone portus.	ibidem	Muniachi inquilini se Baliai fidei permittunt, nostrosq; liberaliter pro facultatibus quinque dies accipiunt.	238
Methone ac Corone munitissima Peloponnesi vrbes, à Veneta classe è pyrataram manibus recuperantur.	275	Murrhina Cn. Pompeij de Regibus Mithridate & Tigraue victoria & triumpho nobilitata inter sacros Venetorum thesauros spectantur.	129
Methopum Promontorium Turcæ hodie Acram spadoniam vocant.	73	M V R T Z F F L V S.	
Methymna insula Lesbi ciuitas.	163	Vide Alexius Ducas Murtzustus.	
Michael Theophili filius, & Theodora mater Imp. Constantinop. Bulgaris Thracie particulam qua asperima est ad incolendum concesserunt.	99	Murus ex mare ad mare Istmi ab Aloysio Laurentano Venetæ classis Imperatore bellis dirutus, restitutus.	187
Michael Comnenus Joannis Senastocratoris spurius Leonis Sguro contra Bonifacium adiutor.	157	Mysia ois diuiditur in superiorem, & inferiorem.	98
Michael Comnenus Fracos hostiliter insequitur.	187	Mysia superior, nunc Serua dicitur, in qua est Dardania, & à Bosna fluminis Bosina.	98
Micone insula, hodie Mitole dicta in Aegeo.	274	Mysia inferior Valachie, & Bulgariæ prouincias complectitur.	97
Mylasena regio cum Mileto Ionie vrbe in Imper. parte.	164	Mysia inferior Bulgaria appellatur, & Valachia.	98
Militum votiuorum nomina & numerus.	6	Mysia inferior in Deuot. parte.	168
Militibus pro religione pugnantibus peccatorum expiatio indulgetur.	6	Mysie superior prouincia, quam Seruam dicunt, in Deuot. parte.	168
Milo Brabantius legatus electus.	12	Mysi, Illirij, Poloni, Sarmatæ eadem ferè inter se lingua vtuntur.	99
Milo Brabantius primus Pocillator à Balduino creatus.	144	Mysi Scythæ, & Valachi ad arma, ad equos concurrunt.	225
Milo Brabantius perfugas orat, vt maneant.	208	Mysi tandem Athyræ vrbe expugnant.	231
Ministeriales Imperij à Balduino creantur.	143	Mysi Henrici aduentantis fama percussis omnibus profugiunt.	246
Minos Rex Creta.	277	Mysorum Regio in Imper. parte.	164
Misitra olim Lacedæmon, & Sparta.	165	Mysus Rex euestigio Philippopolim exercitum dirigit.	221. & 222
Misyæ nominis origo, & regionis situs.	98	Mysus Athyræ, Henricus Baliaus Pagano Aurelio dedit.	239
Misya inferior, hodie Transalpina Moldauia trans Hæmum, & Bogdania nunc à Turcis quasi Bulgaria.	99		
Mitylene Lesbi insula ciuitas, à qua tota insula hodie Metellium vocatur.	165		
Mobilium portio, quæ Venetis ex prædæ diuisione obtigit.	129		
Molifici prouincia in Deuot. parte.	168		
Molunoi pertinentia in Deuot. parte.	167		
Molyceia in Locris vrbs in Venet. parte.	166		
Monachi sintonis candidæ sodales Cistercienses.	47		
Monachi qui in castris erant inter se dissidentes.	47		
Monserratenfes Marchiones à Saxonia Ducibus repetita origine, antiquissima stirpis existunt.	269		
Moræa quasi Romæa Peloponnesus antiquis dicta.	184		
Morini in Gallia.	11		
Mos & riuus inaugurandorum Imperator Constantinopolitanorum.	91		

N

NAMVRCENSIS miles Cruc.	10
Namurcenses sub Hispaniarum Rege.	179
Namurcenses in Austriacam domum à Maria Burgunda dotales delati.	178
Narbonensis Gallia & Togata.	263
Nauarchi biremes muniunt atque exornant ad frumentatum eundem.	63
Nauarim insula, olim Pilos.	165
Naves in Perge sinum sine remis aut ventis feruntur solo Bosphori perenni cursu.	73
Nanium, biremium, & armamentorum numerus infinitus pro classe paratus.	28

Nauiga-

I N D E X.

Nauigationis tempus post verum æquinoctium constituitur.	48	Nicopolis Atholie ciuitas.	157
Nauactum vrbs in Venet. parte.	166	Nicopolis in Epiro vrbs, nunc Preuesa in Venet. parte.	166
Nauacticus sinus in Locris.	166	Niuernenses Co. à Guidone Flandria fluxerunt.	178
Nauplium Peloponnesi oppidum à Leone Sguro vi occupatum.	157	Niuernij Comitatus in domum Austriacam à Maria Burgunda dotalis illatus.	178
Nauplium à Bonifacio per Iacobum Auemem obfessum.	183	Nisyrus insula ex Cycladibus in Deuot. parte.	167
Nauplium Argie ciuitas est in Peloponneso, hodie Neapolis.	183	Norandinus Saladini Egypti Sultani fil. Syrie, & Palestine dominatur.	2
Nautæ terribi biremes ad terræ appellere dubitat.	81	Nubilo Suesionum Episcopus mil. Cruc.	10
Naxos insula ex Cycladibus in Deuot. parte.	167	Nubilo Suesionum Episcopus Legatus ad Pont.	50
Neapolis Campania sub Hispaniarum Rege.	179	Nubilo Suesionum Episcopus & Tricassij Antistes Dandalum Principem ad Imperium prouehere volebant.	137
Neapolis, Christopholis dicta, Contestæ vocant nautæ.	216	Nubilo Suesionum Episcopus, Nicolaus Mayllius, Ioannis Blesensis viri eliguntur qui in Italiam, profecti ab Innocentio III. Pont. Max. à Francis, Flandris, ab amicis, & federatis populis opem cadenti Imperio peterent.	212
Neapolis expugnatio.	217	Nymmi veteres argentei, vel aurei Aug. primi mox Neronis aenei, Domitiani, ac Traiani quadrigas, curuq; & aurigam triu. seculorum spatio ab Romanis principibus inuicem raptus testantur.	130
Neapolis vulgus minutum in perpetuos carceres conicitur.	229	Nunciis incunctissimus in castra allatus de Flandrorum classe.	49
Neapolis vrbs à Ioanissa funditus eueritur.	229	Nunciis de morte Alexij in castra adfertur.	109
Neapolitana in pugna maximè cruenta multi Francorum ceciderunt.	228	Nuyllium oppidum ad Matronam.	7
Neocastri regio in Imper. parte.	164		
Neopatum vrbs cum prouincia Pelecatina Petropolitana, Dipotami, & Calati in Imper. parte.	164		
Nero Imper. Corynthi Isthumum transfodere conatus, spe lusus destitit.	187		
Nestor ex Pylo, hodie Nauarim, oriundus.	165		
Neustria, nunc Normania.	20		
Nicea Bithynie metropolis est.	247		
Nicea in qua pridem Greci Imperatores Diadema accipere soliti erant.	247		
Nicea ab Antigono Macedone condita Antigoniam, primo nominata.	170		
Nicephorus Phocas Constantinopolit. Imp.	141		
Nicolaus Crespus.	273		
Nicolaus à Carceribus.	274		
Nicolaus Mayllius mil. Cruc.	11		
Nicolaus Mayllius Flandrorum Cruce. Dux.	25		
Nicolaus Mayllius in equitatu Hemiciano.	181		
Nicolaus Picciolus Eques Imp. elector.	136		
Nicolaus Rufus ad Francos peruenit litteras Alexij Imp. dat.	67		
Nicolai Rusi Imperat. Constantinop. Legati oratio, & mandata.	67		
Nicolaus Sanutus cognomento Spezzabanda.	274		
Nicolai V. Pontificis beneficio Edes Diui Petri Venetiarum Patriarchalis sedes facta.	15		
Nicomedes plures Bithynie Reges sicut Pharaones Egypti.	176		
Nicomedia Bithynie emporium ad intimum Propontidis sinum, à Nicomede Bithynie Rege, qui eam condidit appellata.	176		
Nicomedia Astacene proximè vrbs ruinis luculet exornata, & edificijs aucta.	176		
Nicomedeis prouincia in Bithynia in Imper. parte.	163.		

O AXIS Creta insula annis Virgiliano motus carmine.	277
Obelisci Constantinopolis.	61
Oceanus Armoricus.	49
Oceanus Cantabricus.	49
Ochrida, olim Lychmidia dicta.	167
Ofthavianus Firmus Corcyæ Venet. Xvir.	275
Odetus Campanus mil. Cruc.	24
Odetus Campanus Chiamlites moritur, & in Apostolorum Templo conditur.	139
Odetus Dampetra Burg. mil. Cruc.	24
Odgerus Sancelon Cruce sign.	8
Odo Hamus, Hami Castellum in Veromanduis Toparchus mil. Cruc.	10
Odo III. Burgundiorum Dux Theobaldi nepos.	21
Odo Burgundiorum Dux Crucigeris Imperator requisitus pudore, vel ignavia negat.	21
Oeneas, nunc Dragomesta in Venet. parte.	166
Olai Magi Vpsalensis Archiepiscopi rerum Septentrionalium historiam.	195
Oldouicus Thonens mil. Cruc.	37
Olenus Peloponnesi vrbs in Venet. parte.	165
Oliaros insula ex Cycladibus in Deuot. parte.	167
Oliuerius Rochefortis mil. Cruc.	9
Oppida & insule iuxta Coryphasum, quæ ad Innum & Africum mare pertingunt in Venet. parte.	166

I N D E X.

ORATORES. Vide Legati.	
Oratio Vilharduini Principis legationis qui Comitum mandata Duci Venetiarum exponit.	13
Oratio Vilharduini in Maritima Aede.	16
Oratio prima Ducis Danduli in Ecclesia Sancti Marci ad Venetos.	17
Oratio, vel potius sermo, Danduli ad Venetos, quo Barones pecunia carere demonstrabat.	30
Oratio secunda Danduli ad Venetos in Ecclesia Sancti Marci.	31
Oratio Balduini, qua respondet Alexij legatis.	35
Oratio Danduli ad Barones dum Iaderam expugnare volebant.	42
Oratio Principis legationis, qui profectus fuerat cum alijs ad Philippum Sueuum, & Iaderam reversi erant.	44
Oratio Danduli in Diui Stephani Cenobio.	62
Oratio Nicolai Rusi oratoris Alexij Imperatoris.	67
Oratio Cononis Bethuni, qua Ruso respondet.	68
Oratio Vilharduini ad Imperatorem Isaacium, qua de conditionibus & pactis explendis egit.	87
Oratio Bethuni ad Alexium Imperatorem.	104
Oratio Danduli ad Triarchos, et ad Classarios.	120
Oratio Pantaleonis Barbi de deligendo Imperatore Constantinopolitano.	137
Oratio Sueffonum Episcopi, qua Balduinum Imperatorem dicit.	138
Oratio Danduli ad Imperatorem pro Bonifacii compositione.	155
Oratio Cardinalis Capuani legati in castris.	234
Oratio Balini Adrianopolitani Oratoribus.	236
Oreum Athenarum in Imp. parte.	164
Oreus vrbs Euboea in Venet. parte.	165
Oreus in Deuot. parte.	168
Ossa mons.	168
Ostrobis vrbs Euboea in Venet. parte.	165
Otho Rocba Didymoticum ad Imper. legatus.	245
Otho Federici Anobarbi Cas. fil. A Venetis classe superatus ad Salborium Histriae Promontorium.	4
Othomanis ad Imperium euectis, omni Asia sunt potiti.	114
Oxia Propontidis insula.	62

P

Pactiones duodecim tantum Barones iurant.	48
Pactiones tabulis confectis Franci, & Veneti in iurando confirmant.	115
Pacta & leges ante urbem captam.	ibidem.
Pacta & conditiones de Creta venditione inter Bonifacium & Venetos.	168
Pacta inter Dandulum, & Balduinum inita ab Henrico Balio Imperij Balduino fratre iurando confirmantur.	223
Pactolus Lydiae fluvius.	177
Paganus Aurelius mil. Cruc.	9

Palatium Alagtheonis.	156
Palatium Blachernium.	104
Palatium Bucalensis.	141
Palatium Scutarium antiquis Damalicum Promontorium.	64
Palatiorum Constantinopoli numerus ingens.	61
Pamphylus vrbs in Deuot. parte.	163
Pamphylus vrbs ad mediterranea Thraciae inter Rhedestum, & Didymoticum.	222
Panifus annis, nunc Tipbos.	183
Panium interioris Thraciae vrbs in Venet. par.	165
Panormus Propontidis insula.	62
Pantaleon Barbus collegas de Dandulo ad Imperium prouebendo dissuadet pluribus rationibus.	137
Pantaleon Barbus V. vir collegas persuadet, vt Balduinum eligant.	ibidem.
Paphlagonia prouincia in Asia in Imp. part.	163
Parricidia vbiq; gentium capite puniuntur.	109
Parricidarum vindicta licere vel in terra, vel in caelo beatos esse.	ibidem.
Parnassus vrbs vmbilicus.	166
Paros insula ex Cycladibus in Deuot. parte.	167
Pars Imperatoris quadrans, id est tres vnciae vrbs Constantinopolis cum Thraciae agro.	163
Pars Danduli Venet. Ducis quatuor vnciae, & dimidiata.	165
Pars Deutorum militum triens, vel sesquicentia cum dimidia, id est quatuor vnciae, & dimidiata.	167
Pars rerum mobilium qua Venetis obuenerit.	129
Pars rerum mobilium tantundem ad Imperatorem, & Gallos delata est.	135
Patriarcha Constantinopolitanus primatum inter Graecorum Ecclesias diu tenuit, & cum Romano Pont. de principatu variis modis disceptauit.	145
Patriarcha Constantinopolitano soli ius erat imponendi diadema Imperatori, nisi pater vrbs Imp. adesset, qui cum Patriarcha imponebat.	91
Pathmos insula Diui Ioannis exilio nobilis.	167
Pathmos insula ex Cycladibus, in Deuot. parte.	167
Patra Peloponnesi vrbs in Venet. parte.	165
Paulus a Iulio Ceterione vinculus Rom. ductus.	181
Paulus Apostolus Cretae euangelizat.	277
Paulus Quirinus Venetus legatus ad Balduinum Imp. Constantinopolim.	219
Pausanias Lacedaemoniorum Dux.	61
Pax & tranquillitas in vrbe, & in Thracia.	158
Pectinacorus fluvius, olim Barbyses.	75
Pelagonia prouincia in Deuot. parte.	168
Pelagicus campus in Deuot. parte.	168
Pelagicus sinus, hodie Volum vocant.	274
Peloponnesus, hodie qui sit.	184
Peloponnesiacus Dominus, Imperij Despota, seu Princeps.	143
Pelusiaca in Aegypto prouincia in Imp. parte.	163
Pemaniu Castellu pra caeteris munitu capitur.	189

Pennina

I N D E X.

Pennine Alpes.	263	insulam occupant.	274
Pera olim Sicena regio & Galata.	72	Petrus Landus Princeps Venet.	186
Pera apud Byzantium a breuiore traiectu Graecae appellata.	66	Petrus Michael Corcyrae Venet. Xvir.	275
Pera Perse potius dicenda.	73	Petrus Nigellanus mil. Cruc.	11
Perse sinus, olim cornu nuncupatus.	73	Petrus Radingianus cum Theodoro Brana Adriamopolim custodit.	250
Peregrini milites, Deuoti dicti.	26	Petrus Zianus Sebastiani Principis filius, Aibe vsufructuarius Comes, a Venetis Patribus, nuncio de Henrico Danduli morte accepto, Venetiarum Dux declaratur.	220
Peregrinorum militum magna pars diuersos portus petit.	26	Peuce, oppidum Thraciae.	196
Perfidiosi & transfugae, aut per mare submersi, aut per terrestrem viam a latronibus caesi.	48	Pharaones Aegypti Reges.	176
Pergamena Troadis nobilissima in Imp. parte.	164	Pharsalum Macedonice oppidum in Imp. part.	164
Periculum Malearum duarum nauium occursum subleuat.	58	Phenice Cretae Promontorium contra Chorum, & Apicum.	276
Perrabia in Deuot. parte.	168	Philadelphia Lydiae Metropolis.	177
Perticensis Comitatus in Venetis.	11	Philea, antiquis Phinopolis dicta ad Euxinum sita.	11
Perticensis, in Apuliam nauigat, sibi que plures adiungit.	41	Philea Thraciae ciuitas a populabundis Francorum capta & depredata.	112
Petriopolitana prouincia in Imp. parte.	164	Philea, olim Phinei Regia, qua Iasonem, & caeteros Argonautas excepit.	ibid.
Petrus, vrbs est vrbs Constantinopolitana ad Ceterinum sinum.	82	Philippus Alexandri Macedonis pater Methonem obsidens itru sagitta oculo damnatus est.	185
Petrus Albertus Venetus primus turrim ingreditur.	123	Philippus Archidux Austriae Maximilianum Cas. fil. Carolum V. Imp. genuit.	179
Petrus Ambianus Eremita Gallorum ducum, & militum ad bellum sacrum horitatur.	6	Philippus Ang. Galliae Rex in Syriam traiecerat.	3
Petrus Ambianus mil. Cruc.	11	Philippus Constantinopolitanorum Imperator Chrysofolim exedificauit, vt templum Deo opt. max. conderet.	64
Petrus Eremita votiui belli primi motor.	21	Philippus cognomento bonus.	179
Petrus Eremita Ambianus.	36	Philippus Francus Ioannis Francorum Regis filius Burgundiae Dux.	178
Petrus Ambianus moritur.	154	Philippus Hispaniarum Regis titulu, ac Regna.	179
Petrus Capuanus Legatus Pont. in Galliam Crucem rubra signatus.	8	Philippus Hispaniarum Rex Caroli V. Imp. fil.	179
Petrus Capuanus Cardinalis, Innocentij Pont. Legatus in Graecia per fugam orat, vt maneat.	208	Philippus Namurcensis, & Louaniensis Comes.	10
Petri Capuani Cardinalis ad exercitum tumultuaria oratio.	234	Philippus Rex Aliza Blesensis amita natus.	206
Petrus Azani in Bulgarorum regno successit.	100	Philippus Sueuus Teutonum Rex.	3
Petrus & Azan fratres Bulgarorum Reges, ex priuatis Graecorum Imperator. hostes.	100	Idem Alexij promissorem sponsor.	45
Petrus Bembus, nondum Cardinalis Bibliothecae praefectus.	171	Philippi vrbs Macedoniae, omnesq; agru incolae sese in Bonifacij Marchionis potestate subiiciunt.	248
Petrus Braiaquellus mil. Cruc.	9	Philippopolis ad Hebrum fluum Thraciae ciuitas a Philippo condita, Philippopolis appellata.	220
Petrus Braiaquellus Palermu Graecis eripuit.	180	Philippopolis ciuitas infida cum Traiectensi bellum gerere cepit.	221
Petrus Braiaquellus, Paganus Aurelius & relique manus Ludouici Bles. Pamphilum veniat.	205	Philippopolis Balduini casum, & Francorum Stragem cum audisset, ad Myrsi potentiam, atq; opes deuolat.	221
Petri Braiaquelli virtus.	79	Philippopolis a Regnerum Traiectensem Ioannisse prodiit.	221
Petrus Bromontius mil. Cruc.	24	Philocolus Nauaiofus Imperij Megadux.	274
Petrus Bromontius fidei fractor.	25	Philocolus Nauaiofus Lemnon insula inuadit.	274
Petrus Episcopus Bethlehemitanus occisus in Cumanorum pugna.	200	Phocidis vrbs in Venet. parte.	166
Petrus Froeuillanus mil. Cruc.	9	Phrygia prouincia in Asia in Imp. parte.	163
Petrus Froeuillanus cum Reginaldo Monmirallo in Syriam fugam capit.	49	Phrysiaca insula in Venet. parte.	165
Petrus Iustinianus, & Dominicus Michael Ceam			

d 2

Pileus

I N D E X.

<i>Pileus Venetorum Ducum olim Xilinus.</i>	32	<i>Phetores Constantinopolim à Veneta Rep. missi.</i>	214
<i>Pipinus Rex Venetis bellum infert. Clodia potitur.</i>		<i>Prætorium Chalcedonium.</i>	63
<i>A Venetis profligatur.</i>	1	<i>Prevesa oppidum Epiri, olim Nicopolis ab Augu-</i>	
<i>Piræum litus.</i>	168	<i>sto post Athacam victoriam conditum, & ob de-</i>	
<i>Pise.</i>	18	<i>uictum Antonium sic appellatum.</i>	166
<i>Pisani.</i>	17	<i>Prevesa Castellum expugnatum.</i>	187
<i>Pitacus Mityleneus ex septem sapientibus.</i>	163	<i>Prilapi provincia in Deuot. parte.</i>	168
<i>Placentia.</i>	18	<i>Primi muralis coronæ decus consensu muris qui-</i>	
<i>Platis Propontidis insula.</i>	62	<i>nam promeriti fuerint.</i>	123
<i>Platæmona in Deuot. parte.</i>	168	<i>Principis insula Propontidis, & alia.</i>	62
<i>Pleuros vrbs in Venet. parte.</i>	166	<i>Proconesus Propontidis insula, nunc Marmora in</i>	
<i>Plinius naturalis historicus.</i>	276	<i>Imp. parte.</i>	163
<i>Plitoti pertinentia in Deuot. parte.</i>	167	<i>Proconesus insula iuxta Cyzicum.</i>	257
<i>Poliogon insula in Deuot. parte.</i>	167	<i>Proconesus insula Braiaquelli feudum.</i>	257
<i>Pons ab exercitu rescitum super Hydraleni fluium</i>		<i>Proconesij fidei uolunt. & defecisse eos nūciatur.</i>	257
<i>ab hostibus excisus.</i>	75	<i>Prodanum insula in Venet. parte.</i>	165
<i>Pontifex piorum in impios mentes colligare facile</i>		<i>Profugi ex Syria reduces Constantinopolim.</i>	177
<i>potest.</i>	5	<i>Profugi imbribus & procellis abrepti Rhædæsum</i>	
<i>Pontifices qui ad Hierosolyma recuperanda Chri-</i>		<i>retorquentur.</i>	209
<i>stianos excitauerunt.</i>	6	<i>Propontis nunquam tot nauium, aut tantæ classis</i>	
<i>Pontus provincia inter Imp. partes.</i>	163	<i>apparatum à præfice usque temporibus tulit.</i>	60
<i>Portus Scutarij profundus.</i>	64	<i>Prota Propontidis insula, & alia.</i>	62
<i>Portus Scutarij olim Chalcedoniorum nauale.</i>	64	<i>Prothe insula Methone adiacens in Venet. par.</i>	165
<i>Portus Chalcedoniorum succedunt ad palatium Im-</i>		<i>Prothocomes, q Imperatoris largitionib. præest.</i>	143
<i>peratoris fratricida Alexij, cui nomen Chalce-</i>		<i>Prothocomensis qui mari cæteris curatorib. præest.</i>	
<i>donium.</i>	63	<i>fol.</i>	144
<i>Presepe provincia in Deuot. parte.</i>	168	<i>Prothostratoris seu Marefballi munia.</i>	144
<i>Preceutini.</i>	26	<i>Prothostratorem, quæ nos Marefballum uocamus,</i>	
<i>Preda equorum phalætorum, mulorū, castrensiumq;</i>		<i>Gotthofredum Villharduinum Bald. creat.</i>	144
<i>instrumentorum ingens à Deuotis capitur.</i>	124	<i>Prouinciæ quartæ pars quæ Imp. obtigit.</i>	163
<i>Prædæ diuisio, ac distributio inter Venetos & Gal-</i>		<i>Ptolomæus Cosmographus.</i>	276
<i>los.</i>	128	<i>Ptolemæi plures Siciliæ Reges ob prioris clarita-</i>	
<i>Prædæ Constantinopolitanæ gemmæ, & res pretiosæ</i>		<i>tem dicti.</i>	176
<i>in Diui Marci Gazophylacio (thesaurum dicunt)</i>		<i>Ptolemæi diripitur ac destruitur.</i>	6
<i>conseruantur.</i>	129	<i>Pulcheria Arcadij filia, Marciani vxor pia Im-</i>	
<i>Prædæ portio, quæ Venetis ex mobilibus in diuisio-</i>		<i>peratrix.</i>	77
<i>ne obtigit.</i>	129	<i>Pugna nocturna in sinu Ceratino inter Francos, Ve-</i>	
<i>Prædarum nullibi vnquam tantum toto orbe actum</i>		<i>netos, & Grecos ob classis incendium.</i>	107
<i>Villharduinus qui eas vidit refert.</i>	126	<i>Pylos Nestoris patria, Iuncum, hodie Nauarinum</i>	
<i>Prædarum ac manubiorum partes tres, & yncia</i>		<i>Messeniorum in Venet. parte.</i>	165
<i>octo.</i>	128	<i>Pyramides Egypti inter orbis miracula.</i>	163
<i>Prædarum, ac manubiorum socij tres, Imperator</i>		<i>Pylon Asia vrbs in Imp. parte.</i>	164
<i>futurus, Venetus, & Francus.</i>	128	<i>Pyrrhus Epirotarum Rex.</i>	167
<i>Prædarum, & manubiorum nomine mobilia & mo-</i>		<i>Pythagoras Samo insula ortus.</i>	163
<i>uentia comprehenduntur.</i>	129	<i>Pythia Asia vrbs in Imp. parte.</i>	164
<i>Prædarum in vnuerfum, præter res furto ablatas,</i>			
<i>quæq; Venetis aris alieni nomine persoluta sunt,</i>			
<i>quater centena millia argenti pondo; equorum</i>			
<i>omnis generis decem millia.</i>	135		
<i>Prædones, peculatores, furesue deprehensi aut con-</i>			
<i>uicti suspensi pœnas dant.</i>	128		
<i>Prælium à Gallis cum Muruziso.</i>	113		
<i>Præmia à Dandulo proposita.</i>	81		
<i>Præsidia ex naualibus turmis conscribuntur, & op-</i>			
<i>pidis imponantur.</i>	275		

QVALES Principes aduersum leges sunt, tales etiam reliqui solent esse cives. 156
 Quarta vrbs pars quæ in diuisionibus Imperatori Constantinopolitano obtigit. 163
 Querela seditionum. 55
 Quinque nauibus armatorum ad septem millia portantur. 208

R A V A

I N D E X.

R

R AUANVS à Carceribus Veronensis. 169		<i>Richardus Dampetra Burgundus mil. Cruc.</i>	24
<i>Rauanus à Carceribus in cõsilio affidebat.</i>	273	<i>Richardus, & Philippi Regum discordia.</i>	7
<i>Rauanus à Carceribus Eubæam sibi vendicauit,</i>		<i>Richardus Angliæ Rex in Syriam traiecerat.</i>	7
<i>cum proximo Euripo.</i>	273	<i>Rhodus insula in Imp. parte.</i>	164
<i>Raynerius Dampetra fidei fractor.</i>	28	<i>Rhodopes mons, hodie mons argenti dictus.</i>	175
<i>Raynerius de Monte in Hammonia ad Castrilocum</i>		<i>Rhodope mons.</i>	264
<i>mil. Crucig.</i>	10	<i>Robertus Boimensis mil. Cruc.</i>	10
<i>Raynerius de Monte moritur.</i>	157	<i>Robertus Bommensis Legatus ad Pont.</i>	50
<i>Raynerius Traiectensis ex Aduaticis mil. Cruc.</i>	10	<i>Robertus Bommensis transfuga.</i>	51
<i>Raynerius Traiectensis Philippopolim in feudum</i>		<i>Robertus Cænobiarcha Molisimensis Cistercium-</i>	
<i>obtinet.</i>	175	<i>monasterium condidit.</i>	24
<i>Raynerius Dandulus Diui Marci Procurator.</i>	215	<i>Robertus Flandriæ Comes miles rotinuis.</i>	6
<i>Raynerius Dandulus in patris Henrici Venetiarum</i>		<i>Robertus Froenillanus mil. Cruc.</i>	9
<i>Ducis Principatu Vicarius.</i>	219	<i>Robertus Ioinuilla mil. Cruc.</i>	8
<i>Raynerius Dandulus, & Rogerius Permarenus Cor-</i>		<i>Robertus Maluicinus mil. Cruc.</i>	10
<i>cyram recuperatum mittuntur.</i>	274	<i>Robertus Maluicinus fidei fractor.</i>	51
<i>Raynerius, Maria Lotbarij II. Imperatoris ex filia</i>		<i>Robertus Monfortensis mil. Cruc.</i>	11
<i>filius, siue ex filia nepos, Guilielmus pater.</i>	269	<i>Robertus Normannus.</i>	6
<i>Raymundus Tripolitanus Comes se dedit.</i>	6	<i>Robertus Quadrigarius mil. Cruc.</i>	9
<i>Raymundus Tripolitanus in Sarracenorum gratiam</i>		<i>Robertus Rõceus in Cumanorum pugna casus.</i>	200
<i>ad Mabometis sacra defecit.</i>	49	<i>Robertus Ronceus Machabio se applicat.</i>	175
<i>Raymundus iunior Tripolitanus Comes recutitus</i>		<i>Rodericus Monfortensis Stephanum Pericentem</i>	
<i>dictus in Syria.</i>	49	<i>in Apuliam sequitur.</i>	41
<i>Raymundus Tolosatus & Sancti Egidij Co. mil.</i>		<i>Rogerius à Marchia mil. Cruc.</i>	10
<i>rotinuis.</i>	6	<i>Rogerius Maurocenus Venetorum legatus ad Bal-</i>	
<i>Reges Danie Blefensis progenitores.</i>	205	<i>duinum Imperatorem Constantinop.</i>	219
<i>Reges nouem Christiani post Gotthofredum in Sy-</i>		<i>Rogerius Permarenus Venetorum legatus ad Bal-</i>	
<i>ria per duos de nonaginta annos regnarunt.</i>	6	<i>duinum Imperatorem Constantinopolis.</i>	219
<i>Regna auisera ad Occidentem solem ab Hispanâ</i>		<i>Rogerius Permarenus, & Raynerius Dandulus Hen-</i>	
<i>virtute prolata sub Hispaniarum Rege.</i>	179	<i>rici fil. à Veneto Senatu ad Corcyram Reip. re-</i>	
<i>Reginaldus Monmirallus Cruce signatus.</i>	8	<i>cuperendam mittuntur.</i>	274
<i>Reginaldus Monmirallus legationem ad Boemun-</i>		<i>Rogerius Suicrensis mil. Cruc.</i>	37
<i>dum impetrat.</i>	49	<i>Romanus Gallos X. annis vicere, Hispanos nec cen-</i>	
<i>Reginaldus Monmirallus cum socijs iuramentum</i>		<i>tum.</i>	4
<i>neglexit. ibidem.</i>	177	<i>Romani Metello Duce Cretam diuiserunt, & mul-</i>	
<i>Reginaldus Monmirallus ex profugis ex Syria Con-</i>		<i>tos annos in eorum ditione fuit.</i>	277
<i>stantinopolim venit.</i>	177	<i>Romanorum Pont. coronandorum Imperatorum</i>	
<i>Reginaldus Monmirallus in Cumanorum pugna</i>		<i>mos & auctoritas.</i>	91
<i>occisus.</i>	200	<i>Romanæ superior quæ dicatur.</i>	184
<i>Reginaldus Dampetra mil. Cruc.</i>	9	<i>Romanæ inferior quæ dicatur.</i>	184
<i>Regiones ad Meandrum in Imp. parte.</i>	164	<i>Romæ quasi Moræa.</i>	184
<i>Reliquæ sanctorū e Constantinopolitana præda.</i>	133	<i>Rosticus dominus seu feudatarius. Imp. Dapifer</i>	143
<i>Rex mira & luctuosa Constantinopoli accidit.</i>	33	<i>Roxolani idem Russi formidabiles.</i>	112
<i>Resmam Chij è Lentisco manare scribunt Masti-</i>		<i>Roxolanorum mare.</i>	112
<i>chen, seu Masticen uocant.</i>	164	<i>Rufus orator Alex. imperat.</i>	67
<i>Rhædæsum.</i>	196	<i>Rufum vrbs, olim Topiris ab Henrico Imp. Bali-</i>	
<i>Rhadamantus Gnosus ex Creta summæ integritatis</i>		<i>uo præsidio firmatur.</i>	222
<i>uir.</i>	277	<i>Rufiana vrbs, olim Topiris.</i>	165
<i>Rhædæsum maritima vrbs Thracia in Venet. parte.</i>	165. 211. 239		
<i>Rhemi milites Crucig. innumeri.</i>	9		
<i>Rheria superior perpetuis montibus secata.</i>	263		
<i>Rheti interiores, in Venet. parte.</i>	167		

S

S ABATIJA vada.	263
<i>Sabaudius Dux.</i>	271
<i>Sacrarij veteris incendio innumerabilia ex præda</i>	
<i>Constantinopolitana conflagrarunt.</i>	129
	d 3 Saguda

I N D E X.

Sagudæ emporium in Venet. parte.	165	Scyros insula ab Andrea & Hieremia Gbisijs occupata.	274
Saladinus Aegypti Rex, Syriaeque Sultbanus Christiani nominis in Syria extinctor.	6	Scythæ.	195
Saladinus Aegypti Sultbanus omnium Imperatorum callidissimus, & sglificissimus.	2	Scytharum Mysteriumq; arma.	236
Salamis Aegæi insula nunc Culeris appellata.		Scythia.	196
Telamonis, qui Aiakis, & Teucris pater fuit, Regia.	165	Seditios student vt exercitus dispergatur.	48
Salassus Marchio.	271	Seditios in gratiam redeuntes, quomodo, & quibus pactis.	57
Salboium Histriae Promontorium vbi Otho Federici Anobarbi fil. classe superatus.	4	Seditiosorum mens erat ne Alexius Cæsar in Imp. restitueretur.	46
Samachium cum Strategijs in Imp. parte.	164	Seditiosorum factionis principes.	56
Samuites.	26	Selymbria Thracie vrbs in Venet. parte.	165
Sammonicum Cretæ Promontorium contra Rhodod.	276	Selymbria inferioris Thracie maritima ciuitas.	212
Samos insula, Iunonis Templo, Pythagoræ ortu & fidelibus clara inter Icariam insulam, & Asiæ oram in qua Ephesus olim fuit.	163	Selymbriam Sammanechus obtinuit.	231
Samothrace Aegæi insula portuosissima in Imper. parte.	ibidem	Selymi Turcarum Imp. classis à Christianis ad Echbinadas fracta.	5
Sanctius Nauarorum Rex.	21	Senones.	26
Sancti Pauli Comitatus in sinibus Attrebatum, & Morinorum.	11	Sepulchrum Christi pijs in ærumnis solatium.	17
Sangarius fluius.	261	Sequani.	19
Sanguis ex imagine Christi Domini Berythi à Iudeis confossa manauit.	131	Serræ olim Amphipolis ciuitas clarissima.	150
Sanguis sacrosanctus magna veneratione depromitur.	131	Serræ vrbs in Balduino fidem iurat.	ibidem
Saphyri, Topazij, Crysolitri, & Hyacinthi inter Venet. thesauros inspicuntur.	129	Serræ urbe hodie Ottomanorū moneta cuditur.	217
Sapientia insula olim Sphagia.	165	Serræ Macedonia ciuitas est ad Thraciæ fines Amphipolis dicti antiquis.	217
Sarraceni Siciliam inuasunt.	7	Serræ vrbe cum arce complanata Ioannissa in Bonifacium capitali odio incitatus diurnis, & nocturnis itineribus inuolat.	218
Sarraceni Cretam sepe vastarunt.	277	Sessites fluius.	47
Saronicus sinus.	165	Sestos Abydo obiacens in Venet. parte.	165
Saronicus sinus Aegæus dictus.	ibidem	Sexviratus seu Principis Venetiarum constitutus.	14
Scardus mons.	263	Sex viri Veneti in Imp. electione quare in Baldinum procliuiores.	137
Scardoi montes Bossina fines.	98	S G V R V S. Vide Leo Sgurus.	179
Scopelos insula ab Andrea & Hieremia Gbisijs occupata.	274	Sicilia utraque sub Hispaniarum Rege.	179
Scutarium vicus est Bithyniæ olim Chrysopolis dicta Chalcedonis Emporium.	64	Sicyoni.	165
Scutarium Palatium Grecorum Imperat. Chalcedonio edificiorum pulchritudine, & magnificentia prope par.	64	Sigeum Promontorium.	175
Scutarium Portum profundum habet in sinum mediocriter curuati.	64	Simeon Bonus Corcyrae Veneti Xvir.	275
Scutarij vici descriptio.	64	Simon Monfortensis Cruce signatus.	8
Scutigæ, qui parmam Imperatori prægessat.	143	Simon Monfortensis à fide deficit, cum pluribus alijs.	51
Scythos insula ab Andrea & Hieremia Gbisijs occupata.	274	Simon Nealsensis fidem frangit.	51
Scyllaceus sinus.	7	Sinderonia oppidum Bossinae Regum sedes.	98
Scyphi, calices, phiale ex callide gemma, à colore turcbina hodie vocant, la spide & purpureo Amethystino lapide inter sacros Venetorum thesauros spectantur.	129	Simopis Empatoris patria.	163
		Smaragdi extimij ponderis inter thesauros Venetorum visuntur.	129
		Smolenorum provincia in Deuot. parte.	168
		Somona.	11
		Sophia Iustini Cuiuspalatæ Imp. vxor.	141
		Sophianum Templum Constantinopolis.	61
		Sparta sive Lacedæmon nunc Mistra.	165
		Sphagia insula quam Sapientiam dicunt in Venet. parte.	165
		Spina de Christi Domini corona decerpta, ex Constantinopolitana præda Venetijs seruat, nam corona reliqua in parte Imperij fuit.	132
		Sporades	

I N D E X.

Sporades insula Cretici maris.	167	Telamon Aiakis, & Teucris pater.	165
Stalimene insula Aegæi maris olim Lemnos.	163	Tempe Thessalæ.	183
Stambucorum Cretæ insula ager copiosus.	277	Templum Sophianum Constantinopolis.	61
Statuarum simulacrorum & tabularum ingens numerus.	129	Templum Sophianum Iustiniani opus.	61
Stephanus Angliæ Rex ex Blesensi familia.	206	Templum Iunonis in Samo.	163
Stephanus Bononiæ Comes. Angliæ Rex.	21	Teneos Aegæi insula in Deuot. parte.	167
Stephanus Carnutum, & Blesensium Comes Miles rotinus.	6	Tergestini, à Venetis desciunt.	31
Stephanus Blesensis proauus Conradi Imp. filia genitus sacro bello in Syria Duce Bullione prope Regulam oppetiij.	206	Tergestini & Muglenses numerosæ classis aduentu terrentur.	39
Stephanus Perticensis mil. Cruc.	11	Tergestini & Muglenses ad primum terre appulsum missis legis deditioem faciunt.	39
Stephanus Perticensis à Balduino in clientem adoptatur, & Philadelphie Ducatus illi assignatur.		Tergestini quinquaginta vini dolia annua Duci persicere damnati.	39
Stephanus Perticensis Gottfriedi Comitiss frater, cum alijs profugis ex Syria Constantinop. venit.	177	Ternobus Hemi vrbs, vulgo Ternouizza.	99
Stephanus Perticensis Gottfriedi Comitiss frater, in Cumanorum pugna occisus.	200	Ternobus vrbs Mysiæ Regum Regia.	200
Stephanus Theobaldi proauus rotini belli primi miles, cum Petro Eremita.	21	Themistocles.	165
Stephanus Theobaldi patruus Angliæ Rex.	21	Thenos Neptuni Templo nobilis insula in Imper. parte.	163
Stratopedarcha, qui commeatus, & reliqua necessaria in castris curat.	143	Thenos insula Aegæi.	274
Strophades insule.	58	Thenos, Miconeq; ab Andrea & Hieremia Gbisijs Marci filijs vsurpatæ.	274
Strophades insule in Venet. parte.	165	THEOBALDV'S Campaniæ, & Briq; Comes Cruce signatus viginti duos annos natus.	8
Streymon amnis ex Hemo delapsus Serras vrbe circumfluit.	217	Theobaldus ex parte Crucigerorum nomina.	8
Subalpmi.	18	Theobaldus duos legatos delegit ad Rempublicam Venetam.	12
Summaripa familia extincta.	274	Theobaldus quamuis egrotaret, letitia persusis in equum tolli iussit, eiusdemq; testamentum, mors, & laudes.	19. & 20
Syæna regio Thraciæ nunc Pera, sive Galata prope Byzantium.	73	Theobaldus Barleducij Comes Theobaldi frater amicus, Crucigerorum Imperator petius sive metu, sive auaritia, repudiat.	22
Sycione pictoria, & plastice, & id generis omnibus alijs opificijs clara.	186	Theobaldus Blesensium Comes sacro bello defunctus Acone sepultus.	178
Syluester Romanus Pont. Max. Nicenam Synodum primam ab Apostolorum conuentu Hierosolymitano Constantini Magni tempore CCCXXIII. celebravit.	170	Theobaldus Blesensis propatruus prima Ptolemaidis obsidione cecidit.	206
Symplegades insule pristis aliquando credite, ditæq; concurrere in Deuot. parte.	167	Theobaldus Carnutum Comes.	6
Synodus Chalcedonica sexcentorum amplius Patrum.	63	Theobaldus Theobaldi filius posthumus Nauarorum Rex.	21
Synodus Nicæna celebrata numero Episcoporum præsentium CCCXVIII.	170	Theodoricus Alostensis.	226
Syrges berorum pertinentia in Deuot. parte.	167	Theodoricus de Arenacio, & Ioames eius frater in Cumanorum pugna occisi.	200
		Theodoricus Dietzenis mil. Cruc.	37
		Theodoricus Losus mil. Cruc.	37
		Theodoricus Losus Imperij Seneschallus.	222
		Theodoricus Losus Nicomediam peruenit vrbs arcem dirutam resciri iussit.	247
		Theodoricus Losus vulneratus, captiuus ad Lascharim deducitur.	259
		Theodoricus Losus Imp. Seneschallus ad Nicomediam tuendam decernitur.	259
		Theodoricus Losus Seneschallus Imperij reliquijs captini redduntur.	262
		Theodoricus Philippi Namurcensis, & Louaniensis Comit. fil. mil. Cruc.	10
		Theo-	

T

TANCREDVS Sicilia Rex.	18
Tarantinus sinus.	7
Tarsus Diui Pauli patria.	163
Tarsensis provincia Ciliciæ in Imp. parte.	163
Taulantiij in Illyrico, in Venet. parte.	167
Taurus mons.	163
Taurica Cherfonesus.	195

I N D E X.

Theodoricus Philippi Namurcensis Com. fil. Dux Flandrorum.	25	Theodorani Cium deserunt.	274
Theodoricus Philippi Namurci, & Louanij Co. fil. fol.	49	Theodoropolis ciuitas.	163
Theodoricus Teneromundanus ex profugis reduci- bus ex Syria Constantinopolim.	177	Theodosius magnus Imperator Constantinop.	90
Theodoricus Teneromundanus in equitatu Henri- ciano.	181	Theodosij columna descriptio ex qua Murizus precipitatus fuit.	173
Theodoricus Teneromund. Imper. Constabilis.	222	Theophanes rerum scriptor Mityleneus.	163
Theodoricus Teneromundanus in Cumanorum pu- gna obiit.	227	Therasia insula in Deot. parte.	167
Theodorus Branas Agnetem sororem Regis Fran- cia uxorem duxit.	222	Therasia, Sporadam insula, Santerina dicta, a Mar- co Sanuto occupata.	273
Theodorus Branas Graecos omnes odio prosequen- tur.	223	Thermas oppidum, unde illi nomen.	246
Theodorus Branas Graecis Adrianopolitis, & Di- dymoticinis Dux relictus.	241	Thermarum numerus ingens Constantinopoli.	61
Theodorus Gaza Graecus ex Thessalonica, Latine, & Graece doctissimus, omnes sui seculi scriptores superauit.	158	Thermopila.	166
THEODORVS Lascbaris Latinorum inimicus hostiliter agebat.	176	Thessalonica Theodori Gazae viri doctissimi patria, olim floruit, Thessaliae Regno nomen dedit; Diui Pauli hospitio ielebris.	158
Theod. Lascb. Imperij Despota, Orientis Imperator soceri loco coronatus.	173	Thestroti Corcyrae aduersi.	54
Theod. Lascb. a Francis bello laesit.	175	Thestroti in Venet. parte.	167
Theod. Lascb. Pontum, & Bithyniam tenens cum Crucigeris bellum mouet.	176	Thomas Maurocenus Constantinopolis Patriarcha Henricum Balduini fratrem Imperatorem inau- gurat.	241
Theod. Lascb. Annam Alexij fratricidae filiam uxorem duxit.	176	Thomas Maurocenus a Venetis sacerdotibus Con- stantinopolitanus Patriarcha toti Orientis Eccle- siae praeficitur.	144
Theod. Lascb. Proimperator quas prouincias te- nebat.	176	Thracia, vt rerum vbertate, & copia, ita hominum multitudine abundat.	62
Theod. Lascb. plures insulas subegerat.	176	Thracia regio tota a Ioanissa Mysorum Rege mi- serè vastata.	231
Theod. Lascb. tremebundus, Caichostroem Sultba- num Iconij cum eo sedus percutere coegit.	176	Tiphous amnis, olim Panisus dictus.	183
Theod. Lascb. multis detrimentis captis, nihil im- mutatus, bellum acrius renouat.	181	Tirus, & Ptolematis vrbes maritima.	13
Theod. Lascbaris Constantinus frater ad Attrami- tium copias omnes ostentat.	182	Titus Cretenus Episcopus celebres Ecclesias in- stituit.	277
Theod. Lascb. Pseudoimperator inducias fregit.	246	Topyris vrbs, nunc Rusiana.	167
Theod. Lascb. Ioanissam aduersus Francos in fo- dus asciscit.	249	Tormentorum bellicorum & instrumentorum diuer- sa genera, & quantitas magna enumeratur.	37
Theod. Lascbar. Ciuitotium Castellum, seu Cium oppugnat.	251	Tangrolipices Turcarum Dux.	114
Theod. Lascb. Daschilium oppugnat.	251	Traianopolis in Deot. parte.	167
Theod. Lascb. solers in consilio capiendi, efficax in exequendo.	251	Traicctensis, & Equites Stenimacho decedunt, & Muniachum perueniunt.	240
Theod. Lascb. fugam parat.	258	Trapezus.	163
Theod. Lascb. in Losij praesidiarios milites Nico- mediam mittit suos duces.	258	Triballi Constantinopolitanum Imp. obtinent.	3
Theod. Lascb. a bello residere cogitat.	261	Tricca Achrida Macedoniae oppidum in Deot. par- te.	168
Theod. Lascb. ad Henricum Imp. nuncios mittit, qui inducias peterent.	261	Tricassium Campaniae metropolis.	19
Theod. Lascb. Bonifacij morte Francos solus exter- minaturus se praedicat.	272	Tricassium Villharduinus reuersus Theobaldum, morbo grauatum perire vidit.	19
Theodorani fugam Niceam versus arripiunt.	259	Trierarchi Duces biremium & eorum nomina.	38
		Trivemium vsus nondum compertus.	38
		Troezemus sinus.	165
		Trinculus ligni Crucis Domini quem Constantino in praelium eunti praeferrere solenne erat in Mar- tiane Aedis sacratio seruatur.	132
		Tuisaccum insula ex Cycladibus in Deot. par. 167	
		Turcae Francos equites cedunt.	114
		Turca Auorum nostrorum memoria in Europam traiecti, Adrianopoli primum, mox Constanti- nopoli	

I N D E X.

opolis capta, ad eam potentiam quam hodie ad- miramur peruenere.	114	Veneti à turribus Graecos aggrediuntur vt Gallos anteuererent, & urbem antecaperent.	78
Turcarum vires tenuibus initijs ex Scythia, & Ca- spio mari (vnde illis genus) per Asiam se sparse- runt, annis retro plus minus septingentis sexa- ginta paululum ante Caroli Magni Imperium.	114	Veneti viginti quinque turres Constantinopolis ad Petrium capium.	82
Turcarum armis Constantinopolitana vrbe capta anno Christi MCDLIII. Paleologo supremo Graecorum Imperatore tyrannato, Graecorum no- men funditus euersum, & ipsorum religio pollu- tis templis profanata.	145	Veneti pari pietate omen accipiunt, & Deiparam inter splendidiora victoriae spolia & pretiosam praedam in sui filij cultorum manus deuocatam concessisse, persuasum habent.	113
Turcopuli qui, & quales.	177	Veneti ac Franci arbitrato suo, quod victoriae licen- tia concedit, passim hospitantur.	127
Turres quatuor ingenti caede edita capiuntur.	123	Veneti qui Adrianopoli confugerant, ceterisque fu- ge Comitibus, Tzurulum Thraciae oppidum, Bra- iaque illo commissum aduolant.	191
Turrium multarum occupatio, & in urbem irruptio Alexium tyrannum anxium ad fugae consilium incitabat.	82	Veneti nouo auxilio freti, Arcadiopolim regrediuntur ibiq; praesidium, vrbe vacua, relinquunt. ibid.	
Tzurulum ciuitas.	103	Veneti quamquam hostem oppidanis diffidentes, Tzu- rulum repetunt.	ibidem.
Tzurulum, hodie vicus est Turcarum Chioricum Barbaris appellatum.	191	Veneti Regnerio Dandulo, in patris Henrici prin- cipatu Vicario, legatos Constantinopolim mit- tunt, qui Reipublice nomine balduno Imperium gratularentur.	219
Tzurulum Franci omnes se recipiunt.	192	Veneti aduentante Ioanissa Arcadiopolim dese- runt.	228
		Veneti patres Euboea insula in ditionem recepta, Venetum Praefectum, Balium Gallorum more vocatum, Chalcidem ad insulae praesidium mit- tunt.	274
		Veneticorum maximus numerus Dandulum Ducem sequutus, Crucis notam accipit.	33
		Veneticorum classis per multos dies in anchoris ad Di- ni Nicolai insulam consistit.	39
		Veneticorum patrum decretum.	272
		Venetis Ducibus olim nullus vsus holoferici, pur- pura vel auri.	32
		Venetos patris stetit res ipsa loquebatur.	29
		Venetus Corcyrae Praefectus praesidiarius Magistra- tus & rogatus.	275
		Venetus Senatus cum Ziano Principe, Xpiros a- tritios, itemque plebeos, velut in coloniam ad res Corcyrae insulae componendas, mittit.	275
		Verona Gallorum Cynomanum vetus Colonia.	34
		Vestiarius, qui omnes Imp. vestes ac instrumentum Imperatorum curat.	144
		Vestiarij Praefectus, quasi Quaestor Imperij, qui ve- stigalia, datiq; & accepti rationes curat.	143
		Vexillum Diui Marci in turre Constantinopolis pri- mum propositum.	82
		Vexillum a quo classiariorum Venet. primum in tur- rim illatum nescitur.	82
		Victoria Christiana classis aduersus Turcas ad Echi- nadas, anno M D L X X I.	166
		Victoria sine palma de vrbe Constantinopolit. 127	Vicus

I N D E X.

<i>Vicus Sancti Stephani in Thraciò litore constitutus, unde tota Constantinopolis æstimari potest.</i> 61	<i>Urbes ab Thermopylis ad Elidas & Boeotias pertinentes infra Parnassum, atque Heliconem in Venet. parte.</i> 166
<i>Vicus Chalcedonicus rerum, quæ bello vsui sunt, refertissimus.</i> 62	<i>Urbes, & loca quæ in Merbonensi regione ad Branam, & Cantacuzenum, Dynastas pertinebant in Venet. parte.</i> 166
<i>Villanus Alostensis in Cumanorù pugna perijt.</i> 227	<i>Urbs tanta & tam copiosa, nunquam à tam paucis obsessa.</i> 78
<i>Villanus Nyuliacus Cruce signatus.</i> 8	<i>Urbs Constantinopolis, cateraq; Imperij res in cetero viciis diuiduntur. Dux futuro Imperatori, tres Veneto, tres Franco pacta.</i> 128
<i>Villanus Nyuliacus eximia virtutis, sed incerta fidei Eques.</i> 27	
<i>Vincentius Capellus Turcico bello, Venet. a classis Imperator, ad Actium Castrum nouum in Rizonico sinu expugnat.</i> 186	
<i>Virginis Deiparæ Icon Græcico opere expressum, cum carocio Murzuzuli in Francorum potestatem deuenit.</i> 113	
<i>Viri duodecim leguntur qui Imperatorem suffragijs datis designent, ex Francis sex, & sex ex Venetis.</i> 135	
<i>Viri sex à Dandulo electi ad Imperatorem creandum.</i> 136	
<i>Viri complures magni nominis non præce modo, sed etiam lachrymis persugas orant vt Christianorum miserescerent.</i> 208	
<i>Vitalis Dandulus classis Hamivalis.</i> 38	
<i>Vmbri.</i> 26	
<i>Vonizza oppidum in Acharnania Chersoneso, olim Anaflorium.</i> 166	
<i>Votiuæ militiæ qui nouissimum nomen daret Christiana proditiōne infamis habebatur.</i> 11	
<i>Vrbanus II. Pont. Crucigeros ad recuperanda Hierosolyma, Europa in Asiam elicit.</i> 6	
<i>Vrbem senticosam Franci ac Veneti cum falcibus emissi, Romano Pontifici Max. aperuerunt.</i> 125	
<i>Vrbes Asia in Imp. parte.</i> 164	
<i>Vrbes Troadis ad vsque Idam montem in Imper. parte.</i> 164	

X

XERXES Persarum Rex Strato nauibus mari in Græciam transisse dicitur. 69
Xerxes Rex Persarum Lemnum continenti abscidit. 163

Z

ZACYNTHVS Ionij insula. 58
Zacynthus insula in Venet. parte. 165
Zelandi in domum At. Striacam dotales illati. 178
Ziana Veneta classis Cretam appulit. 275
Ziana classis Merbonem, atq; Coronæ recuperat. 275
Ziana classis Corcyra potitur. 275
Zianus Dux Venetus classem Corcyram mittit, vt Reip. eam recuperet. 274
Zianus Dux Diuæ Helene & Edem in insula exedificauit. 278
Zianus Dux Sacellum Dino Nicolao sacrum in palatio Marciano, à Duce Damulo bello Constantinopolitano potum, cum is morte pyreptus erigere non posset, ex proprio constituit, ac dedicauit. 278

F I N I S.

INDEX NOMINVM FAMILIARVM
 PATRII SANGVINIS VENETARVM,
 Quæ in hac Historia continentur.

A Cotantus Angel. Xvir. 275	Foscarenus Steph. Xvir. 275	Nauaius Nicol. trier. Elect. 38
Albertus Petrus. 123	Fradellus Leonardus trier. 39	Nauaius Philocolus. 274
Baduarius Iacobus trier. 39	Gatulus Aurius trier. 39	Nauagerius Andreas. 171
Balafirus Ioannes. 224	Georgius Franciscus trier. 39	Orius Antonius trier. 39
Baldunius Andreas. 134	Ghisus Andreas. 274	Pantaleus Dominicus trier. 39
Barbadius Augustinus. 166	Ghisus Hieremias. 274	Paschalicus Aloys. Proc. 131
Barbarus Aloysius. 91	Gradonicus Ioannes trier. 39	Permareus Rayner. trier. 39
Barocius Andreas trier. 38	Gradonicus Aloysius. 172	Permareus Rogerius. 219
Barbus Pantaleon tr. Elect. 39	Grilionus Benedictus. 219	Pisaurus Aloysius Proc. 131
Basilius Ioannes tri. Elect. 39	Grimanus Victor Proc. 171	Pisaurus Io. Aloysius. 273
Bembus Petrus. 171	Grimanus Antonius Dux. 187	Pisaurus Aloysius. 172
Bolzanius Ioannes trier. 39	Grimanus Marcus Proc. 187	Pisaurus Marinus. 172
Bonaldus Dominicus trier. 38	Griti Andreas Dux. 278	Polanus Raynerius trier. 39
Bonus Simeon Xvir. 275	Iacobus Andreas trier. 38	Priolus Franciscus Proc. 131
Bracadenus Alex. trier. 39	Iulius Ioannes trier. 39	Priolus Laurentius Dux. 133
Calballis Marinus Eq. 140	Iustinianus Iacobus trier. 38	Quirinus Gilbertus Xvir. 275
Campulus Marinus Xvir. 275	Iustinianus Matthæus trier. 39	Quirinus Ioannes Castell. 275
Capellus Antonius Proc. 131	Iustinianus Petrus. 274	Quirinus Orho trier. Elect. 39
Capellus Vincentius. 186	Istricus Vitalis trier. 39	Quirinus Paulus. 219
Casulus Blasius trier. 39	Landus Petrus Dux. 186	Randinianus Petrus. 250
Celsus Petrus trier. 39	Lauretanus Laurent. Proc. 131	Salamonius Petrus trier. 39
Contarenus Bertucius trier. Elect. 39	Lauretanus Leonar. Dux. 278	Sanitius Bernardus trier. 39
Contarenus Ioannes trier. 38	Lauretanus Bernardinus. 172	Sanitius Marcus. 169
Contarenus Francisc. Proc. 131	Lauretanus Aloys. Proc. 187	Sanitius Nicolaus. 274
Contarenus Zacharias Eq. 131	Lauretanus Ioannes. 187	Sanuta Florentia. 273
Cornelius Petrus trier. 39	Lauretanus Paulus Proc. 187	Sanuta Maria. 274
Cressus Franciscus. 273	Legius Ioannes Proc. 171	Scavianus Iulianus Xvir. 275
Cressus Iacobus. 273	Legius Ioan. Eq. & Proc. 171	Superantius Iacob. Proc. 131
Cressus Nicolaus. 273	Leonus Andreas Proc. 171	Superantius Petrus trier. 38
Dandulus Henricus Dux. 2	Maistropetrus Nicolaus trier. 39	Superantius Gabriel Nauarchus. 38
Dandulus Raynerius. 32	Maistropetrus Aurius. 214	Sylvius Dominicus trier. 39
Dandulus Vitalis Hamivalis Elect. 38	Maurocenus Dominicus trier. 38	Theopolus Laurentius trier. 39
Dandulus Andreas trier. 39	Maurocenus Barth. trier. 39	Theopolus Iacobus Dux. 278
Dandulus Marinus trier. 39	Maurocenus Thomas Patriarcha Constantinop. 144	Trivisianus M. Ant. Dux. 171
Dandulus Faninus. 215	Maurocenus Petrus. 171	Tronus Nicolaus Dux. 172
Dandulus Marcus. 224	Maurocenus Rogerius. 219	Tronus Philippus Proc. 171
Delphinus Petrus trier. 38	Maurocenus Ioannes. 224	Valareffus Marinus. 224
Delphinus Iacob. Castell. 275	Maurus Christophor. Dux. 171	Valerius Andreolus. 239
Donatus Franciscus Dux. 278	Memmius Dominicus trier. 39	Venerius Sebast. Dux. 166
Dotonus Ioannes Xvir. 275	Michael Dominicus trier. 39	Viadrus Iacobus. 273
Drusentus Angelus. 134	Michael Vitalis trier. 38	Vionus Franciscus trier. 39
Ericius Sebastianus. 130	Michael Ioannes trier. 39	Zane Hieronymus trier. 39
Faledrus Thomas trier. 38	Michael Aloysius. 128	Zenus Ioannes trier. 39
Faledrus Constantinus tri. 39	Michael M. Antonius. 128	Zenus Marinus Prætor Constantinopolitanus. 215
Faledrus Ordolphus trier. 39	Michael Petrus Xvir. 275	Zenus Raynerius Dux. 273
Faledrus Ioannes. 224	Mocenigo Ioannes Dux. 131	Zianus Sebastianus Dux. 4
Ferrus Iacobus Xvir. 275	Mocenigo Leonard. Proc. ibid.	Zianus Petrus trier. 38
Firmus Octavianus Xvir. 275	Mocenigo Aloysius Dux. ibid.	Zopilus Petrus trier. 39
	Molinus Andreas. 224	

TYPOGRAPHI ERRORES.

Prior numerus paginas, secundus lineas indicat.

	ERRATA.	CORRECTIO.
9	18 vniuersi	vniuersis
11	35 dictis	diebus
22	7 sine sine	siue siue
22	35 Sueffiones	Sueffiones
42	2 Palatinæq;	Palestinæq;
86	37 Theutorum	Theutonum
138	20 Ex templo	Extemplo
143	14 Peleponnessiacus	Peloponnesiacus
171	31 Ducarium	Ducarium
178	23 Burgundo	Burgundo
210	7 Claude	Clade
224	3 militante	militanto
237	33 fidem	fidem
242	12 Cumanus	Cumanis
250	24 Valle	Vallo
273	35 Rabanus.	Rauanus.
	39	

